

რევაზ

მიშველაძე

ჩრდილო თხზულებანი

ოცდახუთი ტომი

თანამედროვე ქართული ლიტერატურის კლასიკოსის, რუსთაველის პრემიის ლაურეატის, რევაზ მიშველაძის შემოქმედება კარგანია მსოფლიო ლიტერატურის ორგანულ ნაწილად იქცა.

„საქართველოს მაცნე“ გამოსცემს პროზის დიდოსტატის რევაზ მიშველაძის ჩრდილო თხზულებათა ოცდახუთტომეულს.

მკითხველი ამ ტომების წაკითხვისას ადვილად დარწმუნდება, რომ მწერლის ჟანრულად უაღრესად მდიდარ ნაწერებში ჩანს არა მარტო საქართველოს პრობლემები, არამედ ქართული სარკმლიდან დანახული მსოფლიოც.

2012

ნომები

ტომი

V

გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“

ISBN 978-9941-16-228-2 (ოცდახუთივე ტომი)
ISBN 978-9941-16-252-7 (V ტომი)

ბჰანჯი

დიდი მადლობა ბატონებო, ჩემი დღეგრძელობისთვის. ძალიან კი გამათამამეთ ეს დროული კაცი. განა არ ვიცი, რაც მიწოდეთ, იმის ნახევარიც არ მეკუთვნოდა, მაგრამ მაინც მესიამოვნა. თქვენმა სიტყვებმა წელში გამმართა, თითქოს ძალაც მომემატა. სადღეგრძელო სურვილია, მეტი ხომ არაფერი... სურვილები მაინც რაღამ შეახარბა ზოგიერთს, აქაოდა ქართველები სუფრაზე ერთმანეთს გადაჭარბებულად აქებენო. არა, ბატონო, ეს ქება კი არა, უფრო მოწოდებაა. სადღეგრძელოს ასეთი ქვეტექსტი აქვს: ნეტამც, ასეთი და ასეთი იქნებოდეთ. მეც ასე გავიგე. ღმერთმა აგაშენოთ მონყენილობის თეთრი დღეებიდან ჩემი გამოსწორებისთვის. რისი ღირსიც ვიყო, ისე გამიმარჯოს. ანგელოზივით სუფთა კაცი ხარო, დღეს აქ ვილაცამ მითხრა. არა, ჩემო ბიძია, იქნებ ოდესღაც მეც მქონდა სურვილი სუფთად შევრჩენოდი ამ წუთისოფელს, მაგრამ სულ ტყუილია. პირველ პერანგს რომ გაცვითავ, იმის შემდეგაც კი შენი ცოდვა ბეჭებს გიმძიმებს. რაკი კაცი ხარ, ვერსად გაექცევი ამ ცოდვას. იქნებ როგორმე ყველამ ვეცადოთ, ნაკლებად დავამძიმოთ სული ჩვენი საამქვეყნო ცდუნებებით, ყოველ ფეხის ნაბიჯზე რომ გვთავაზობს ცხოვრება. ვცდილობდი-მეთქი, მოგახსენეთ, ვცდილობდი და მეტი არაფერი. წუთისოფლის ჯაჯგურიდან წმინდად გამოსვლა მაინც ვერ შევძელ. რა სუფრაზე მოსაყოლი ამბავი ეს არის, მაგრამ მაინც უნდა გაიმბოთ. თქვენს მიხაკო გობეჩიას კაცის ცოდვაც კი აძევს კისერზე. არ არის, არა, ჩემო კარგებო, ადამიანი ანგელოზი. რაც უნდა გავალამაზოთ, იგი მაინც ადამიანია და, კაენის ლალატი საფლავამდე მისდევს.

ის დრო იყო, გერმანელები კავკასიონზე რომ მოხონავდნენ და მარუხ-ვლადიკავკაზში დარხეული ზათქის ხმა სოხუმს

რედაქტორი **ნანა სუხიტაშვილი**
კომპიუტერული უზრუნველყოფა: **მავრა ბანცური**
ციალა ძიმისტარიშვილი

© რევაზ მიშველაძე, **რჩეული თხზულებანი ოცდახუთი ტომად**
© **გამომცემლობა „საქართველოს მაცნე“**, თბილისი, 2012

მისამართი: თბილისი, 0179, ალ. ჭავჭავაძის გამზ. №27

წვდებოდა. რაიკომში ვმუშაობდი მაშინ. იმ დღეს, სადილობის ჟამს, სამ საათზე სოხუმი დაბომბეს. ჯერ ისედაც არ გვეკონდა მოსვენება პარტიულ მუშაკებს და ამ ზათქმა (პირველი დაბომბვა იყო) დიდ გასაჭირში ჩაგვაგდო. მოდი და აუხსენი ხალხს, რომ გერმანელები ჯერ კიდევ შორს არიან და ჩვენები კავკასიონის დათმობას არ აპირებენ.

დილიდან შუადღემდე დავწინააღმდეგებდით ქალაქად და სოფლად. მოხალისეთა რაზმებს ვადგენდით, თავშესაფრებს ვამაგრებდით და ვაკომპლექტებდით, სურსათის განაწილებას ვამონებდით, პანიკით მოცულ მოხუცებთან და ხეიბრებთან სიტყვით გამოვდიოდით და ჩვენი ჯარის უძღვევლობაზე ვესაუბრებოდით. მართლა ისე კი არ იყო საქმე, კინოში რომ გინახავთ. მშიშარა და გამცემი ბევრი გვყავდა. ჩემმა მეზობელმა, სახდაზღვევის აგენტმა, ცალთვალა ჯგუთიამ აივანზე ფარდაგი გამოკიდა წარწერით: „Доброе пожаловать!“ შევეუვარდი მაშინვე, რას შვრები, შე, პროვოკატორო-მეთქი. ჯოხი მომიქნია, მე გერმანელებს კი არა, ჩვენი დამხმარე ჯარის ნაწილებს ვესაუბრებო. რას ეტყვი. გულში რა აქვს, რას გაუგებ. პლაკატი მაინც ჩამოვახსნევინეთ, მაგრამ დაჭერით არ დაუჭერიათ. შიშნარევი სიფრთხილეა, მეტი არაფერი, არ შეიძლება კაცს ბრალად დასდო – რატომ გეშინიაო.

შუალამისას დავბრუნდი შინ და ის იყო თვალი მივლულე, ჭიშკართან მანქანის რახრახი შემომესმა. ხმაზე ვიცანი – ერთადერთი დანჯღრეული ვილისი გვყავდა (მაშინ, მგონი, „ჯიპი“ თუ რალაც ამის მსგავსი ერქვა) რაიკომში და ერი თუ ბერი იმით დადიოდა. საოლქო კომიტეტში მიხმობდნენ სასწრაფოდ.

მოსაცდელში ოცდაათ კაცამდე მოვგროვდით: რაიკომთა და აღმასკომთა პასუხისმგებელი მუშაკები, სამხედრო კომისარიატის და უშიშროების თანამშრომლები, რწმუნებულები. ვეკითხებით ერთმანეთს, არავინ იცის, რა ხდება, რისთვის წამოგვყარეს ამ შუალამისას საწოლებიდან. გაკვირვებით არაფერი გვიკვირდა მაშინ. წუთი წუთზეა ყველაფერი მოსალოდნელი, ვის აქვს შენი ფერებისა და ლოიალობის თავი. საოლქო კომიტეტის მდივნის კაბინეტის კარი ღია იყო. მაგი-

დას სამნი უსხდნენ. პირველი და მეორე (პარმენ ესვანჯია – შარშან მოკვდა სანყალი) მდივნების შუაში მაზარამოსხმული სათვალისანი კაცი ვერ ვიცანი. ორს აღარაფერი აკლდა, როცა გვიხმეს. საოლქო კომიტეტის პირველი მდივანი წამოდგა, ჯერ ჩვენი გვარები ამოიკითხა, შემთხვევით ვინმე ხომ არ გამომრჩაო, შემოგვხედა, მერე ერთხანს სტუმარს შესცქეროდა და სათვალისანი უსიტყვოდ თავი რომ დაუქნია, დაიწყო: „დასამალი არ არის, მძიმე მდგომარეობაა ფრონტზე, ამხანაგებო. დრო არ ითმენს. იმ ხალხს დაგიძახეთ დღეს აქ, ვისაც მონოდებები და გრძელი ლაილაი არ სჭირდება. ასე მგონია მე. ტრანსპორტი ვერ მოძრაობს მთებში და რომც მოძრაობდეს, სადა გვყავს (აქ მდივანს გაეცინა და ისევე სათვალისანს შეხედდა)... ჩვენს ჯარისკაცებს საკვები და თოფ-წამალი შემოაკლდათ. ოთხფეხა გამწვევა ძალამ უნდა გვიშველოს. ახლავე, დაუხანებლივ, ამ კაბინეტიდანვე გაემგზავრებით სოფლებში, განრიგი უკვე შედგენილი გვაქვს. აბსოლუტური მობილიზება უნდა მოხდეს გამწვევი პირუტყვის – ცხენის, ვირისა და ხარის. მხოლოდ (აქ ისევე სტუმარს შეხედა) თხას და ძროხას დაანებეთ თავი. ამაღამვე უნდა იმუშაოთ მაქსიმალურად. სოფლის აქტივი გაფრთხილებულია, ყველანი კანტორაში დაგხვდებიან. ზუსტი აღწერა და კონტროლი ჩემგან არ გესწავლება. ორი თავი არავის აბია დღეს“. სხვა დროს სიტყვას ასე ამთავრებდა: პროვოკატორებს და გამცემებს ადგილზე დახვრეტაო, მაგრამ ახლა, რატომღაც, არ უთქვამს, განრიგი გაგვაცნო და წარმატება გვისურვა. იმ დროს სიტყვებით გამოსვლა და შეკითხვები („რომ ვერ მოვასწროთ“, ან „რა ტრანსპორტით მოგვინევს წასვლა“) მოდამი არ იყო. როგორც ამბობენ, ძუკუს საქმე, ძუკუს უნდა სცოდნოდა.

წებელდაში წასვლა მომიწია. იმ ჯოჯოხეთურ ღამეზე რა გაიმბოთ, თვითონაც მიხვდებით, რა გასაჭირი დაგვადგებოდა. მოკლედ, ასე იყო თუ ისე, დილის ცხრა საათზე კანტორის ეზოში ოთხმოცამდე პირუტყვი ბლაოდა, ჭიხვინებდა და ყროყინებდა, ისე ერთგულად – ვიმუშავეთ, რომ ამ სოფელში თვით მამაზეციერიც კი ვერ აღმოაჩინს ახლა გამწვევ ძალას-მეთქი, ვფიქრობდი, მაგრამ შევმცდარვარ. ბატალიონის რწმუნებუ-

ლის მოლოდინში მაგიდაზე პირქვედამხობილს ვილაც მხარზე შემეხო, თავი ავნიე, წვერგაუპარსავი, ხელჯოხიანი წითური კაცი დგას ჩემ წინ. წულამესტებზე უშნოდ ჩაჩაჩული გალიფე აცვია, ჩინური ოთხჯიბიანი ხალათი ბეჭებზე ჩამოსცრეცია, „ლ-ს“ ასატანზე უფრო რბილად გამოთქვამს.

– პატივცემულო გობეჩია, პარტიის წევრი არა ვარ, მაგრამ გარკვეული სიფხიზლე მაქვს მეც. გეთიას ქვრივს, სკოლასთან რომ ცხოვრობს, მარჯვნივ, იყავით თქვენ წუხელის მის ოჯახში, ჭის გასწვრივ, შუა ყანაში, ცხენი ჰყავს გადამალული. მე ჩემი გითხარით და აწი თქვენ იცით. თუ სადმე რამე იყოს, ერთი პატარა მადლობა მეც მაღირსეთ. ვმუშაობთ ჩვენ აქ ადგილზე, ამხანაგები. ბეჭვანია გახლავართ მე, გვანჯი, ინვალიდობის გამო ვერ წამიყვანეს ჯარში. გული კი მწყდება ძალიან. თქვენი კარგად ყოფნა აბა, ამხანაგო გობეჩია...

ჩემ პასუხს არ დაელოდა, თითქოს ეშინოდა, ვინმემ არ შემომისწროსო, ქუდი დაიხურა და ჯოხის კაკუნით გაჩხარკალდა.

ბევრი არ მიფიქრია, საბჭოს თავმჯდომარე გავიძლოლე და გეთიას სახლისკენ წავედი. ისლის ქოხის პარმალზე ყვავივით იჯდა შუბლწაკრული, მაღალი ქალი. ეზოში უბოდიშოდ ჩასულები რომ დაგვინახა, ფერი ეცვალა. თქმით არაფერი უთქვამს. პირდაპირ ჭისკენ წავედით, რომ იცოდეთ, როგორ მინდოდა დამსმენი ბეჭვანიას ნათქვამი ტყუილი ყოფილიყო, ან ქვრივს ცხენის გადამალვა მოესწრო. ოციოდე ნაბიჯიც არ გადაგვიდგამს, მაღალ სიმინდში ულამაზესი შავი ცხენის კანჭები დაჩნდა. გამოვიყვანეთ ცხენი და სიტყვის უთქმელად მიგვყავს ჭიშკრისკენ. ვინ დამლუპა, ვინ მოიკიდა ჩემი ობლების ცოდვა, ვინ გამომჭრა ყელი. ღმერთმა ჩემსავით უსახსროდ და უილაჯოდ მოაქციოს ჩემი დამლუპველიო. ზურგს მიხვრეტდა, ყურებში მინიოდა გეთიას ქვრივის წყევლა, მაგრამ ვერაფერს ვუშველიდი. დიდი სურვილიც რომ მქონოდა, ცხენს ველარ დავუბრუნებდი. „ფხიზელი“ ბეჭვანიას ცნობა ყურად რომ არ მელო, დამსმენი სხვას აცნობებდა და დოყლაპიობისთვის პანდური არ ამცდებოდა. ახლა რომ მეთქვა საბჭოს თავმჯდომარისთვის, დავუტოვოთ, ცოდოა, ეს ერთი ცხენი არ

ააშენებს წითელ ჯარს-მეთქი, არც ეს ივარგებდა. არ ვენდობოდი ერთმანეთს. დრო იყო ისეთი.

ერთი სიტყვით, გავუყენეთ ფრონტის გზას გამწვევი ძალა და იმ სალამოსვე სოხუმში დავბრუნდი. გეთიას ქვრივის შეძრწუნებული სახე და სასონარკვეთილი თვალები საოლქო კომიტეტის მდივნის მოსაცდელთან ფეხზე ცხენივით ჩამოძინებულს რამდენჯერმე მომელანდა, მაგრამ მალე ისიც წაიშალა მესსიერების დაფიდან – უფრო შემზარავ სურათებს დაუთმო, ალბათ, ადგილი.

ერთი თვის მერე კვლავ მომიხდა წებულდაში ასვლა. ამჯერად სამხედრო კომისარიატის საექიმო კომისიას ვახლდი. თუ გახსოვთ, უმაღლესი მთავარსარდლის ბრძანება, ხელახლა შემონმდეს ჯარიდან გათავისუფლებულთა ჯანმრთელობაო. იმ წელს ყველაზე მეტად გვიჭირდა. რაოდენობითაც გვჭარბობდა მტერი.

ვატარებთ კომისიას და გვანჯი ბეჭვანია არ შემოფშლატუნდა? თავის განუყრელი ჯოხით, მუხლში გაქვავებული მარჯვენა ფეხით და კურდღლის თვალებით, შეშინებულივით რომ აცეცებდა აქეთ-იქით. დიაგნოზი? ათი წლის წინ ცხენიდან გადმოვარდნილა, მენისკი გასწყვეტია, სოფლის ექიმბაშს არასწორად უმკურნალა, დაზიანებული სახსარი ნელ-ნელა მოშლილა, ამას მარილების დაგროვებაც დართვია და გამოსულა ფეხი მწყობრიდან. „თქვენს გახარებას, ნეტავ ეს ფეხი მომირჩებოდეს და, ვინ მამაძალდი, მთლად მოხალისედ წავალ, სისხლს გამოვწვოვ კისრიდან მამალ ფაშისტს. ჯანმრთელობას რა ვუთხარი მე. მაინცდამაინც მე უნდა მომსვლოდა ყველაფერი, – ჩაინუნუნ-ჩაინინანუნულა, მერე თავი აიღო, კურდღლის თვალებით დამამტერდა და დაუმატა: „ისე, კაცმა რომ თქვას, ადგილზეც საჭირო ვართ, ამხანაგები. ჩემნაირ ხეიბარსაც შეუძლია სარგებლობის მოტანა. სიფხიზლეა ამ ეტაპზე მთავარი“.

ბეჭვანიას ჯავშნის ქალაღდს ხელი უგემურად მოვანერე და სიტყვის უთქმელად ფანჯრისკენ შევბრუნდი. მაშინაც არ შემოვბრუნებულვარ, კოჭლმა სამედიცინო ექსპერტის მიმართ მოკლე სამადლობელი სიტყვა რომ დაამთავრა და ჯოხის ბაკუნით გავიდა, არ მომწონდა ეს კაცი.

ვილაცამ „მახორკა“ მომანოდა. დიდი მწველი არც მაშინ გახლდით და „მახორკას“ ასეთი თვისება აქვს, თუ შეჩვეული არა ხართ, უსათუოდ დაგახველებს. ისეთი ხველება ამიტყდა, კინალამ გავიგუდე. „რა განწინებთ ამ სისაძაგლეს-მეთქი“, ვთქვი და ანთებული პაპიროსი ფანჯრიდან მოვისროლე. ერ-იჰა, აღმართს არ მიუყვება ჩვენი ხეიბარი? ხელჯობი მხარზე გაუდევს, ზედ ხელები გადაუნყვია და მიდის ბილიკზე არხ-ეინად. არც დაფიქრებულვარ, კომისარს ვუხმე: ხომ ხედავ, როგორ გვატყუებენ შენი ექიმები, ახლავე დააბრუნეთ უკან ეგ მელაძუა, დეზერტირი ბეჭვაია-მეთქი.

დააბრუნეს. მკვდრის ფერი ელო გეთიას ქვრივის ფხიზელ მეზობელს. ნუ დამლუპავო, მკლავზე ჩამომეკიდა, „მადლობა თქვი, ტრიბუნალს რომ არ გადაგეცით. ახლა ხმა არ გაი-ლო, შენი აღარაფერი გვჯერა. ნახვალ და შენს მოქალაქეო-ბრივ ვალს მოიხდი-მეთქი“. გამშრალი, ნირნამხდარი გავიდა. აღელვებულს ხელჯობიკ კი დარჩა. სულო ცოდვილო, კომის-არი საბუთებს რეზოლუციებს რომ ადებდა, გულმა არ მო-მითმინა და ჩაუულაპარაკე – ბეჭვაია პირდაპირ ფრონტზე გაგზავნეთ-მეთქი.

ალარც მახსოვს, რამდენი თვე გავიდა ამის შემდეგ. ბიუროს დაწყების წინ კომისარიატის წარმომადგენელი ომში დალუ-პულთა გვარებს გვიკითხავდა. „ბეჭვაიას“ რომ მოვკარი ყური. ვიკითხე, ეგ რომელი ბეჭვაიაა-მეთქი; გვანჯი მანუჩარის ძე ბეჭვაია, ნებელდიდანო, დამიზუსტა კომისარიატის წარმომად-გენელმა. გულმა რეჩხი მიყო, მაგრამ არ შევიმჩნიე. სიკვდილს შეჩვეული ვიყავი. სიკვდილი ისე ახლოს იყო იმ წლებში ჩვენ-თან, რომ ძალიან ახლობელი უნდა დაგკარგოდა, რომ ცრემ-ლი გადმოგეგდო. გამშრალი გვექონდა კაცებს ცრემლი.

ბიურო რომ დამთავრდა, „ჯიპის“ შოფერი შინ მივიყვანე, ჩემი ბარათით მიღებული ერთი ტომარა პურის ფქვილი და ორი ბათმანი ლობიო მანქანაზე დავუდე და ვთხოვე, ნებელ-დაში, ბეჭვაიას ქვრივისთვის აეტანა.

იმ დროს შოფრები ათას მამაძაღლობას სჩადიოდნენ, მაგ-რამ ჩვენი მძღოლი ნესიერი ბიჭი იყო, უსათუოდ მიიტანდა.

სოფლის მაღონა

სოფლის ბოლოს, ჯიხას რომ გაცდებით, სანამ ბონდის ხიდ-თან ჩაუხვევდეთ, ყავრით დახურული ორთვალისანი ფიცრული ოდა დგას. ამ სახლში მაყვალა ზამბახიძე ცხოვრობს. სოფელს კი სახელად ჰქვია... თუმცა რა საჭიროა გამხელა, ალბათ, ყვე-ლა სოფელში ცხოვრობს თითო მაყვალა.

ახალი შელამებულია. მაყვალამ ყველი ეს-ესაა ამოიყვანა, კატას წაქი დაუსხა, ოთახი მიალაგ-მოალაგა, ხელ-პირი დაიბა-ნა, ფართო ტუჩებზე სისხლისფერი პომადა წაიცხო, თავი კე-ფასთან ნაქარგი ხილაბანდით მაგრად წაიკრა, გახეურაზე ჩაიდანა შემოდგა და ფანჯარასთან დაჯდა.

ზაფხულია. ნიავს სიმინდის ფოჩის სუნთან ერთად, ქრი-ჭინობლების გაუთავებელი ნანინა და მდინარის ბუტბუტი შე-მოაქვს.

მაყვალა მარტოხელა ქალია. თვრამეტი წლისას მშობლები სახადით დაეხოცა. თვით, მისდა იღბლად, ქუთაისში იყო წა-სული და გადარჩა. მაშინ აბრეშუმსაქსოვში მუშაობდა, სკოლის დამთავრების შემდეგ, სტაჟისათვის. მაყვალამ მშობლები დაასაფლავა, სახლს დიდი ბოქლომი დაადო და მეორე თუ მესამე დღესვე კვლავ ქალაქს მიაშურა. ამ სოფელში ღვიძლი ნათესავები არა ჰყავდა. ათი წელი არავინ იცოდა მაყვალას ასავალ-დასავალი. შარშანწინ გამოჩნდა. თან ვილაც მელიოტი, შუახანს გადაცილებული, კოჭლი კაცი ჩამოჰყვა. ქმარიო ჩემი, გააცნო სოფელს. ქმარი სამიოდე თვე იდგა მაყვალასას, მერე რაღაც არ მოეწონა, აიკიდა გუდა-ნაბადი და იქეთ გაე-შურა, საიდანაც მოვიდა.

მაყვალას ქმრის წასვლის მიზეზი არ გაუხეხია. არც მეზო-ბლებს უკითხავთ. ვის რა ესაქმება, ქმრები სად და რატომ გარბიან.

ერთხანს მეფრინველეობის ფერმაში იმუშავა. ახლა, ეს ორი თვეა, სოფლის „მოძრავი ბიბლიოთეკარია“. ეს თანამდებობა საბჭოს თავმჯდომარემ შემოიღო თავისი ინიციატივით. მაყვა-

ლას, როცა მოეგუნებება, ფოსტალიონივით კარდაკარ წიგნები დააქვს და თანაც კვირაში ერთ დღეს კლუბში კინოს ბილეთებს ყიდის. სოფელში ფილმს მხოლოდ შაბათობით უჩვენებენ.

ჭიშკარმა გაიჭრიალა. მასპინძელი არც კი წამომდგარა შესაგებებლად, ფანჯარაშიც არ გაუხედავს, მაგრამ კირილეს ნაბიჯების ხმას ათას ხმაში გამოარჩევს. აჩაბაჩა სიარული იცის ფერმის გამგემ და ფეხს ღონივრად ურტყამს კიბეს. აი სტუმარი შემოსასვლელშია, ჭილოფის ქუდს დივანზე მოისვრის, სარკეში თმას გაისწორებს და კარს მხრით მიანვება.

– უი! – მაყვალას შეკრთომამ კირილე ღიმილის გუნებაზე დააყენა, – შენ რა გითხრა, რა იცი მაინც, ასე დაუკაკუნებლად შემოსვლა.

კირილემ ოთახში გაიარ-გამოიარა, ნანდაურს შიშველ მკლავზე ჩამოუსვა ხელი და კედელს მხრით მიეყრდნო.

– გავალ, აბა, ისევ და „მასპინძელო, მასპინძელო“ ძახილით შეგიყრი მეზობლებს.

– ჩაახველე მაინც, ბოშო, ეგებ სტუმარი მყავს და...

– სტუმარი?! – რიხი ჩაუდგა ხმაში კირილეს.

– ქალი ვინმე, შე გადარეულო, დღე ერთია და, კვირიკაძის ძლაბი ხუთჯერ მაინც შემოდის.

– ნამეტანს ნუ შეიჩვევ, მაგენს გრძელი ენა აქვთ, საერთოდ, მამიან-შვილიანად.

– ენა თვარა ფარსაგი არ დამმართოს. ამ სახლში შენს მეტი არავინ შემოდის.

– მე არ ვკმარვარ?

– რაზე ამბობ?

– ხომ შეგვიყრის სოფელს.

– რა მოხდა მერე. უქმრო ქალი ვარ. ერთი კაცის სიყვარულის უფლება ყველასა აქვს.

– მაყვალა!

– ჰო, კაი, კაი, ნუ ხართ ასე ერთნაირად მხდალი სუყველა. ნუ გეშინია.

კირილემ ხალათი გაიხადა და მაისურისამარა დადგა ფანჯარასთან.

– პირსაბანში წყალი არის?

– კი. დაჯექი რა, მაყურებინე შენთვის ცოტა ხანს, – ამ სიტყვებს მაყვალა საოცარი სინაზით და სევდით ამბობს.

– დღეს მთელი დღეა წამოსული ვარ სახლიდან, – კირილემ მხარზე პირსახოცი გადაიკიდა და მაჯის საათი მოიხსნა.

– სად იყავი?

– რაიონში. არ მკითხო, რაზე იყავიო.

– თათბირი იქნებოდა.

– რა ჰქნან მაგენმაც. გვიმატებენ და გვიმატებენ გეგმას. არ მოიგო ერთ ხობზე მეტი ძროხამ და რა ვქნა, ბატონო.

– დღეს შენი ცოლი ვნახე.

– სად? – კირილე შუშაბანდის კარში გაჩერდა. მოხედვით არ მოუხედავს.

– სად? – გააჯავრა მაყვალამ ფერმის გამგე, – სად იქნებოდა, ბადრი გამოჰყავდა სკოლიდან. ლამაზი ცოლი გყავს.

– რა უჭირს.

– როგორ ნაგყვა კამერის ასეთი ანგელოზივით ქალი?

– იცის ბიჭმა.

კირილემ ხელ-პირი დაიბანა, სასტუმრო ოთახში შევიდა, გაიხადა და გაქათქათებულ ლოგინში შეგორდა.

– მაყვალა!

– რა იყო?

– მოდი, აგერ, მელაპარაკე.

მაყვალა ადგა, ფანჯარა მიხურა, აივნის კარს იფნის ურდული გაუყარა, სარკეში ჩაიხედა, ხორბლისფერი თმა გაიშალა, სინათლე ჩააქრო და ლაპარაკ-ლაპარაკით ჩამოუფდა კირილეს საწოლზე.

– მაცალე... ჰო... მოგეფერო ცოტა ხანს... სად გავრბივარ... კისერი ნუ მომტეხე... შე დათვო...

ასე, ერთი საათის შემდეგ მაყვალას ფანჯრებში ისევ გაჩნდა სინათლე. ფერმის გამგემ ჭიშკარი ფრთხილად გაიხურა და სიბნელეს შეერია.

მასპინძელი ერთხანს იზმორებოდა საწოლში. არ იქნა და ძილი არ მოეკიდა. ცხელოდა. შუალამისას პერანგისამარა გამოვიდა, კოინდარში ფეხშიშველამ გაიარა, კორკიმელს ზურგით მიეყრდნო და მთვარეს გახედა.

– მაყვალა! – თითქოს ყურისძირში მოესმა.
– უი, ღმერთო მომკალი, – ქალი არცთუ ისე საგანგაშო ნაბიჯით სახლისკენ გაიქცა.

– მე ვარ, მაყვალა, ვარლამი ვარ, არ შეგეშინდეს.

– შენ რა გითხრა. არ გადამიტრიალდა გული? – მაყვალა შედგა და ავინის ბოძს მკლავი შემოხვია, – კურსებზე მივდივარო?

– ხვალ მივდივარ, – ჩურჩულით ამბობს სტუმარი და აივანზე კატის ნაბიჯით ადის. ეტყობა, კარგად ერკვევა მაყვალას აპარტამენტებში.

ვარლამი რვანლიანი სკოლის დირექტორია. ისტორიის სპეციალისტი გახლავთ. ამ ოთხიოდე თვის წინ საარჩევნო პუნქტში შეხვდნენ ერთმანეთს. ვარლამი აგიტატორი გახლდათ. საუბარს რომ ატარებდა, მაყვალამ რაღაც ჰკითხა. დირექტორმა დინჯად, სერიოზულად უპასუხა, მაგრამ ერთი გაფიქრება გაიფიქრა – აქ რაღაცაშია საქმე, თორემ არა მგონია, ასეთი ლამაზი ქალი ამგვარი საკითხით იყოს დაინტერესებულიო. საუბარი რომ დამთავრდა, მაყვალამ (როგორც ეს საერთოდ ხდება) ფეხი აითრია, ყოველ შემთხვევაში ისე მაინც, რომ არცთუ მიამიტი დირექტორი ცაცხვთან, ავტობუსის გაჩერებაზე წამოსწეოდა. „ქალბატონო, თუ თქვენ პორტუგალიის საარჩევნო სისტემა სერიოზულად გაინტერესებთ, შემოიღია ლიტერატურა დაგისახელოთ“. არ დაიბნა ვარლამი. მაყვალამ გაოცებით შეხედა „მომზადებულ“ აგიტატორს და ამით დაინყო ყველაფერი. იმ საღამოს რვანლიანი სკოლის დირექტორმა ქმარგაყრილი ამომრჩეველი სახლამდე მიაცილა და ორთვალთან ოდაში გაცილებით მეტ ხანს დარჩა, ვიდრე ახალგაცნობილი მამაკაცისათვის გახლავთ დასაშვები მარტოხელა, მოხდენილი ქალის ბინაში ყოფნა.

ის დღე იყო და ის დღე, კვირაში ორჯერ მაინც აივლის მაყვალა ზამბახიძის სახლის დაბალ კიბეს სკოლის დირექტორი, მიუხედავად იმისა, რომ სარაიონო საბჭოს არჩევნები კარგა ხანია დიდი წარმატებით დამთავრდა, ხოლო მომავალ არჩევნებამდე, სულ მცირე, ორი წელი მაინც დარჩა.

– რას დაბორილობ მთვარეულივით ამ შუალამისას ეზოში?

– მართალია, ამ სიტყვებში სააღერსო ცოტა რამ გახლავთ, მაგრამ ვარლამმა სიყვარულით გამთბარი ხმით წარმოსთქვა და მაყვალამაც სწორედ ისე გაიგო, როგორც გახლდათ თქმული.

– არ დამეძინა. ცხელა.

– მელიოდი? მოინი ახლოს.

აივინის ტახტზე ჩამომჯდარმა ვარლამმა ქალს ხელი გაუწოდა, ახლოს მოსწია და ხელები მოხვია. მაყვალა ფეხზე იდგა და ისტორიის სპეციალისტს გრუზა ქორორს უვარცხნიდა.

– რა კურსები აუტყდათ. რა გაძლებს ორი თვე უშენოდ.

– რატომ, ნახვალ, თვალს წყალს დააღვეინებ.

– რაღა დროს ჩემი კურსებია. გადამზადება მინდა მე?

– უყურე, ნამეტანი არ გადაგამზადონ, – მაყვალა იცინის.

– ნუ გეშინია. ჩამოხვალ თბილისში?

– თუ მოგენატრები, კი.

– დეპეშას გამოგიგზავნი შარშანდელივით: „ჩამოდი, თექვსმეტში ავტობუსზე დაგხვდები, ლამარა“. გახსოვს?

– რა დამავინწყებს. მთელი დღე გადარეულს ვგავდი. ვინა-ნა-მეთქი ეს ლამარა. შენ არც კი გითქვამს, რომ მიდიოდი. სკოლაში დავრეკე ეჭვით და რომ მითხრეს, თბილისშიაო, ძლივს მივუსწარი ავტობუსს.

– რას იზამ. ხომ იცი, რამხელა ყურები აქვთ ჩვენი ფოსტის გოგონებს. ახლაც ლამარას სახელით გამოგიგზავნო დეპეშა? თუ შევცვალო სახელი.

მაყვალა მუხლზე ჩამოუჯდა დირექტორს და შუბლზე აკოცა.

– როგორც შენ გაგეხარდება. მძიმე ვარ?

ვარლამმა ყურისძირში აკოცა ასატანად მძიმე ქალს და ტახტის ბოლოსკენ ხელი გაიწვინა.

– ნახე რა გიყიდე.

– ვარლამ! – ქალი წამოხტა და სტუმარს ზურგი შეაქცია.

– დამიწყე ახლა იმდღევანდელივით, – ვარლამი წამოდგა, ქალს მიუახლოვდა, მარცხენა ხელი წელზე შემოხვია, ხოლო მარჯვენათი ყელზე შემოახვია იაპონური ცისფერი დარაია.

– რატომ შვრები ამას, ვარლამ? – ქალს ხმაში აშკარა წყენა გაერია.

– რას?

– გამიშვი ხელი, თუ გიყვარდე. საჩუქრის ქალი ვარ მე? არ მინდა, შენს თავს ვფიცავარ. სხვანაირი ხასიათი მაქვს და მომკალი, თუ გინდა, ერთი სიკვდილი უნდა გავათავო, ამ დარაიით შენს სახლთან რომ ჩავივლი.

– რატომ, ვითომ? – კაცს ვნებამორეული ხმა ჰქონდა.

– რატომ, რატომ, მერამდენედ აგიხსნა. ჩვენ გარდა არავინ იცისო, მეტყვი ახლა. მე მეცოდინება, რომ ეს დარაია შენი ცოლ-შვილისთვის დაკლებული ფულით მიყიდე.

– ნუ ლაპარაკობ სისულელეს.

– ნაილე, რა, თუ გიყვარდე, ნაილე ახლა ეს და სხვა ვინმეს აჩუქე.

– იქნებ გამიყიდო სარფიანად აქვე, მეზობლებში? რატომ ვერ გაიგე, ქალო, ამ დარაიას რომ ვყიდულობდი, წარმოუდგენლად მიხაროდა. შენ გხედავდი აი ასე, როგორც ახლა გაქვს კისერზე შემოხვეული და ღვთისმშობელს ჰგავხარ. რა სერიოზულად დამინყებ ხოლმე ჭკუის დარიგებას. ამას საჩუქარს ეძახი? ორკაპიკიან დარაიას? თვითონ მსიამოვნებს შენთვის რაღაცას რომ გავაკეთებ და ძალიან გთხოვ, შენი ნაფილოსოფოსებით ნუ მომაკლებ ამ სიამოვნებას. სად ნახვედი, გესმის ჩემი?

– ნუ ყვირი. – სააბაზანოდან ისმის მაყვალას იდუმალი ჩურჩული, – დანეჭი და ახლავე მოვალ.

აივნის სვეტზე ჩამოკიდებულ რადიოში ჰიმნი რომ გაისმა, ვარლამი უკვე ჭიშკარს გაცილებული იყო და წკვარამ ღამეში ჯოხით მიიკვლევდა გზას, რომ ორმოში არ ჩავარდნილიყო, ან უადგილო ადგილას დაგდებულ მორს არ წამოედებოდა.

მაყვალა კარგა ხანს იდგა ჭიშკართან და შინ მიმავალის ფეხის ხმას უსმენდა. „რა ერთგულად, რა ღონიერი დაჯერებული ნაბიჯებით მიდის შინისკენ. ნეტა ჩემკენაც თუ ასე ჩქარა და საქმიანად მოდიოდა?“

მკლავებზე შუალამის გრილი სიო იგრძნო, სახლისკენ გამოტრიალდა, აივნის კარს ურდული გაუყარა და ჯერ ისევ თბილ საწოლში თავისი სწორი, ლამაზი ფეხები შეიკეცა.

მამლის პირველ ყვილს აივნის კარზე ფრთხილი კაკუნი მოჰყვა.

მაყვალა ადგა, ხალათი მოიხურა, ფეხაკრეფით გამოვიდა, ყური მიადო კარს და კაკუნი რომ განმეორდა, ჩურჩულით იკითხა:

– რომელი ხარ?

– მე ვარ მაყვალა, ხუხია ვარ.

– რა გინდა, ხუხია? – მაყვალა კარს ზურგით მიეყრდნო და თავი მაღლა ასწია, – ხომ გითხარი, ნუ მოხვალ-მეთქი.

– გამიღე ერთ ნუთას, – ბიჭს გამმრალი ხმა ჰქონდა.

– არ გაგიღებ. ნადი ახლა სახლში.

– გასაჩერებლად არ მოვსულვარ, სიტყვა მაქვს სათქმელი.

– დედა დაიფიცე.

– გამიღე. ერთ სიტყვას გეტყვი და ნავალ, მაყვალა.

– ასე მითხარი. მშვენივრად მესმის.

– გამიღე თორემ, იცოდე, აქვე მოვიკლავ თავს.

მაყვალამ კარი გააღო თუ არა, ხუხიას ღონიერ მკლავებში მოექცა.

– შენ გენაცვალე... შენი ჭირიმე... შენ შემოგვევლოს ჩემი სიცოცხლე... – ლულულულებს ხუხია და გამმაგებით კოცნის მხრებზე, ტუჩებზე, ყელზე, ხელის თითებზე.

– გამიშვი ხელი. ნუ დამახრჩვე... რამ გადაგრია, ბიჭო, მთვრალი ხარ? უი, ჩემი სიკვდილი...

– რაის მთვრალი, მთელი დღეა ლუკმა არ ჩამსვლია პირში. შუალამემდე ვმუშაობდი ქვევით, ბროწეულებთან.

– რას აპირებენ იმ ძეძვებში?

– მინას ვაბრუნებთ, ტუნგო უნდა ჩაყარონ.

– ივარგებს?.. გამიშვი ხელი... იხარებს, ვითომ?

– რა ვიცი.

– გამიშვი ხელი, ერთ ნუთს, ბიჭო, ჭადს გავაფიცებ. ნაიხემსე ცოტა.

– არ მინდა არაფერი, – ხუხია კოცნის, კოცნის, გაგიგონიათ მაინც სულის შემხუთავი კოცნა? ისე კოცნის მაყვალას ხუხია.

– ლობიო მაქვს, ახალი ლობიო.

– არ მინდა, შენს თავს გეფიცები.

– ხუხია!

– რა იყო?

– გამიშვი ხელი. დაჯექი აგერ ცოტა ხანს და ადამიანურად ვილაპარაკოთ.

ხუხია ხელს უშვებს. ერთგულად შეკრული პერანგის ღილს იხსნის, კუთხეში დოქს წანვდება და პირზე მიიყუდება. დიდხანს, შეუსვენებლივ სვამს. წყალი მკერდზე ეღვრება.

– თბილი იქნება. ამდილანდელი წყალია.

– კარგია, – ამბობს ხუხია, მაყვალას წელს და ტუჩებს ისევ მოუძებნის და აივნის ბოძიანად იხუტებს გულში.

– სირცხვილი არ იცი, ბიჭო, შენ? – მაყვალა კარისკენ იწევის.

– ვინ დაგვინახავს. ახლა მგლის და ტურის მეტი არაფერია გარეთ.

– რა გელაპარაკე გუმინნინ, ეს გითხარი?

– მიყვარხარ. მაყვალა, არ შემიძლია უშენოდ.

– კარგი, ჰო, გავიგე, ბატონო. მერე? მერე რაი.

– შენთან მინდა, სულ შენთან მინდა ყოფნა.

– რანაირად, ბიჭო, რანაირად?

– იმნაირად, რანაირად და, ცოლად უნდა გითხოვო.

– ხუხია, გამიშვი ხელი, დაჯექი ერთი და მომისმინე. თუ კიდევ იტყვი, მიყვარხარო, ხუხია, იცოდე, ხმას არ გაგცემ და სულ გავიპარები ამ სოფლიდან ისე, რომ ჩემი ასავალ-დასავალი კაციშვილმა ვერ გაიგოს.

– რატომ?

– იცი შენ რატომ, ნუ გამამეორებინებ, რაც გითხარი.

ხუხია მანაგაძეა. კანტორასთან მესამე მოსახლე. ოცდაშვიდი წლისა გახლავთ. ტრაქტორისტია. შინ მოხუცებული ბებია ჰყავს, სხვა არავინ. მშობლები ადრე გაიყარნენ. დედა ხონელ ექიმს გაჰყვა, ხუხია სამი წლის იყო მაშინ. მამამისმა, კარზე მანაგაძემ, ამ ამბიდან წლისთავზე ცოლი შეირთო და რაიონის ცენტრში გადასახლდა. ცდა არ დაუკლიათ ცალკე დედას და ცალკე მამას, მაგრამ ხუხია ვერაფრით გამოწინააღმდეგებია ამისს ხელიდან. თავს ურჩევნია გამზრდელი ბებია ტრაქტორისტს, ხოლო ბებიებს კი როგორ უყვართ შვილიშვილი, ამის მტკიცებას მე ნუ დამაწყებინებთ. მარჯვე ბიჭია ხუხია. შარშან მასალა მოზიდა, ოდა წამოიწყო და ამ შემოდგომაზე ცოლის

შერთვას აპირებდა (დაავალა კიდევ მაშვლებს, შემირჩიეთო ვინმე, ხეირიანი).

ეს ამბავი, ღმერთის წინაშე ვერ დავმალავ, ცოტა მაყვალას ბრალიც გახლავთ. თვითონ გაუღიმა ადრე გაზაფხულის ერთ ღრუბლიან დღეს მის ჭიშკართან ჩავლილ ხუხიას ზამბახიდის ტურფა ქალმა და იზაბელას ხეივნის გასხლვა სთხოვა. დაუზარელი ყმანვილი გახლავთ ხუხია.

– შენთან როცა ვარ, ყველაფერი მესმის. გავალ ამ სახლიდან და ამერევა ჭკუა. ხორცს ვიჭამ ხანდახან, ისე მომინდები. შენ არ გესმის.

– რა არ მესმის, ბიჭო, მე. რომ მესმის, იმიტომ გეუბნები. არ შეიძლება ასე.

– რომ არ შეიძლება უშენოდ? – თვალეში კოცნის.

– შეძლებ... შეძლებ... უნდა შეძლო. შენ ბალანა ხარ ჯერ, ახლა იწყებ ცხოვრებას. ვაჟკაცი არ ხარ? არ შეიძლება ჩვენი სიყვარული. ხვალ თუ ზეგ ცოლი უნდა ითხოვო და ოჯახს მოეკიდო. ხომ მოიკლავს თავს ბებიაშენი, მე რომ მიმაცენო კარზე? ჩემთვის გაგზარდა? მე ჩემი ცხოვრება მოჭმული მაქვს უკვე. დამთავრებულია ჩემი ბედნიერება, რად გინდევარ ორმოცი წლის ბებერი ქალი. ბავშვი მე არ მეყოლება და არაფერი. გესმის ჩემი ლაპარაკი?

– კი მესმის...

– ჰოდა, ჩემი ბიჭი, თუ ხათრი გაქვს, ოდნავ თუ გიყვარვარ, მეტს ნულარ მოხვალ ჩემთან.

– შენც ხომ გიყვარვარ?

– ვინ გითხრა. არ დაიჯერო, მაგ ამბავი. სიყვარული შემიძლია, ბიჭო, მე? რალა დროის ჩემი სიყვარულია...

– რა ექნა, აბა? – ხუხიას სასონარკვეთილი ხმა აქვს.

– მოდი ახლა, მოგეფერები, ჩემი ბიჭი, და წაი სახლში.

მეტს ნულარ მოხვალ, ხომ აღარ მოხვალ?

– ვეცდები, – არცთუ დარწმუნებით ამბობს ხუხია, მაყვალას ხელში აიტაცებს და საწოლისკენ მიჰყავს. – აბა, არ გიყვარვარ?

– არა, ნუ დამახრჩვე...

– ახლა... ახლა... ახლა?

– არა... არა... არა...

გათენებისას, როცა ხუხია სველ კოინდარს გაირბენს და ჭიშკრის მიხურვაც დაავინწყდება, მაყვალა სანოლზე პირქვე დაემხო და გულამოსკვნით ტირის.

მაყვალას ღამე ასე თენდება.

დილით „მოძრავი ბიბლიოთეკარი“ წიგნებიან ჩანთას აიკიდებს და სოფელს ჩამოივლის.

სათობარს ჩამორჩენილ, ბოგირთან შეკრებილ კაცებს ამაყად, ნელში გამართული, ტანის რხევით ჩაუვლის. „მაყვალა, ნუ მოგვკალი, მაყვალა“, – დაადევნებს ღლაბუცის მოყვარული. „შენს ცოლს მიხედე, კოკიელა, რო დაგიბჩენია მაგ პირი“, ნაზად, ღიმილით ესვრის მაყვალა და უფრო გემრიელად მიაბიჯებს.

თითო შესვლა კირილეს და ვარლამის ოჯახშიც შევა. დიასახლისებს წიგნებს გაუშლის. ავინისკენ თვალს გააპარებს, მაგრამ პიჯაკმოხურულ ოჯახის უფროსებს ზედაც არ შეხედავს.

– რა გეჩქარება, მაყვალა, ჩემი მოსვლა ხომ არ გენყინა, შე ქალო?

მაყვალას ეჩქარება, ათასი საქმე აქვს მოძრავ ბიბლიოთეკარს.

არის ერთი სახლი, სადაც არ მივა დღეს. გერსამიების ღობეზე გადავა, შორიდან მოუვლის, რომ ხუხიას ჭიშკართან არ ჩაიაროს.

„რაც დროზე გაუვლის ქარები და დროზე ჩახვდება ჭკუას, მით უკეთესია ხუხიასთვის“, – ასე ფიქრობს მაყვალა.

თავის თავს აჯერებს ბიბლიოთეკარი, რომ სწორად ფიქრობს.

ცრემლად და სიკვდილად რომ უჯდება ეს ფიქრი?

სიკვდილის წინა დღე

დილის ცხრა საათზე უნივერსიტეტის ბაღს, მელიქიშვილის ქუჩის მხრიდან, საშუალო ტანის, ჭალარათმიანი და შავთვალეა, ლურჯი დრაფის გაცვეთილპალტოიანი, გამხდარი კაცი მოადგა. ერთხანს მონუსხულივით შესცქეროდა ჭადრების ქვეშ აჟიფიფებულ ბელურებს თავიანთ ურთულეს ფიქრებში გართულ მოქალაქეებს ფეხებში რომ უძვრებოდნენ, მერე კრაველის ნაცრისფერი საყელოდან მტვერი წკიპურტით გაიფერთხა, პირთან მუშტის მიდებით ხრინწიანად ჩაახველა, ბაღში შევიდა, მელიქიშვილის ძეგლის გვერდით ლურჯ ხის სავარძელს ხელი დაუსვა (ახალი შეღებილი ხომ არ არის, ან ნამი ხომ არ ადევსო), შემოტრიალდა, პალტოს კალთები აიქნია და დაჯდა.

თუ რაიმე ჰქონდა მიმინოსებური – მხოლოდ და მხოლოდ თვალეები. იცქირებოდა შორს და ჯიუტად. ხანდახან უცნაურად ჩაიცინ-ჩაიხრინ-ჩაიხითხითებდა, გვერდზე ჩავლილ ნახევრადუცნობ სტუდენტს თავს დაუქნევდა და მერე ისევ მონუსხულივით, კისერანეული და თვალგაქცეული, გაუნძრევლად იჯდა.

დაახლოებით ასე, თორმეტ საათზე, სტუდენტალაქის მხრიდან უნივერსიტეტის ბაღს მალალი, თმაგაჩეჩილი ბობრი პირისახის, აგურისფერულვამა, მსუქანი კაცი მოადგა, ბობრსახიანს მაკინტოშის გრძელი, დაახლოებით, სამი-სამნახევარი ზომით მის სარგოზე დიდი მოსასხამი ეცვა. ხელები ჯიბეში არ ეწყო, ზურგზე ჰქონდა შემოსალტული, კოჭლი როდი გახლდათ, მაგრამ ისე აჩაბაჩად დადიოდა, დაინტერესებულ კაცს რომ გაეზომა განიგან მისი ტანის რხევის ამპლიტუდა, ასე სამოცი-სამოცდახუთი სანტიმეტრი მაინც იქნებოდა. თავზე წაადგა კარაკულის საყელოიანი, გამხდარ კაცს და როცა ამ უკანასკნელმა აბეზარი ფიქრისგან ნუთით მოიცალა და თვალი შეავლო, მიესალმა. კაცმა-მიმინომ კითხვაგარეული ღიმილით დაუქნია თავი.

– უკაცრავად, თქვენ გიგა არა ხართ? – ჰკითხა.

– „დიახ გახლავარ, რა გნებავს შენა“, – კულტსახლის მსახიობის თეატრალური დახვეწილობით მიუგო დამხვედურმა.

– აქ რას აკეთებთ?

– ხომ ხედავთ, ვთვლემ.

– თუ შეიძლება, დავჯდები თქვენ გვერდით.

– ვთვლემ-მეთქი, მგონი გასაგებად გითხარით, გნებავდათ რამე?

– ერთად ვითვლიდით, – უცნობი არც ისე მორცხვი ჩანდა, როგორც გიგას ერთი შეხედვით მოეჩვენა, მაკინტოშის პლაში არ აუკეცავს, სავარძელს სული შეუბერა, ჭადრაკულად მოქარგული ცხვირსახოცი ამოიღო, გაიფინა და დაჯდა.

მზე რომ ჭადრებს დასავლეთის მხრიდან მოექცა და გუმბათის ჩრდილი ვერის გზატკეცილს დაეხატა, მაკინტოშიანმა მოსასხამის კალთები მუხლებზე აიწია და გიგას მიუბრუნდა:

– ვარლამი მქვია მე.

გიგამ კარგა ხანს უყურა, მერე გაუღიმა და მარჯვენა ხელით მხარზე რბილად შეეხო.

– შევმცდარვარ. ჩემი შეტყობით, ჯურღალი უნდა გრქმოდეთ.

– რატომ ჯურღალი?

– იცით, ადამიანები ძალიან ხშირად ჰგვანან სახელებს. ან მერე ემგვანებიან. აი, ეგერ რომ ბიჭი გარბის, სვიტრიანი, არც მეტი, არც ნაკლები – კოკა ერქმევა. თუ გნებავთ, დაეწიეთ და ჰკითხეთ.

– თქვენ იცნობთ, ალბათ. – დაეჭვდა ვარლამი.

– ჩემს სიცოცხლეში არ მინახავს.

– გიგა, თქვენ?

– რა მე?

– თქვენ ჰგავხართ თქვენს სახელს?

გიგამ თვალეზი ეშმაკურად მოწკურა და თითქოს საიდუმლოს ანდობსო, განუცხადა:

– მე გენიოსი ვარ. გენიოსისთვის ყველა სახელი პატარაა. უკეთეს შემთხვევაში, გენიოსი სახელს იმგვანებს, თვითონ არ ემგვანება.

– ააა, ჰოოო, – ვარლამმა კეფა მოიფხანა, მიხვედრით კი, რასაკვირველია, ვერ მიხვდა ნათქვამს და, კაცმა რომ თქვას, იქ მისახვედრიც არა იყო რა.

– მითხარი, მითხარი, მკითხე. მერე, რა ვუყოთ, რალაც-რალაცებს მეც ვერ ვხვდები ხოლმე ზოგჯერ. გენიოსს სახელი არ სჭირდება-მეთქი, ეს მინდოდა მეთქვა. უბრალოდ და მარტივად თუ გინდა, ეს არის.

ვარლამს მოეჩვენა, რომ ამ „უბრალოდ და მარტივად“ ნათქვამზე უფრო გასაგები მისთვის, წელანდელი რთულად ნათქვამი იყო, მაგრამ ამის შესახებ არაფერი უთქვამს.

– მართალი ყოფილა. – თქვა სტუმარმა და განზე გაიხედა.

– რა ყოფილა მართალი? – გიგა რეზინისმილიან მეეზოვეს შესცქეროდა.

– თქვენზე რომ ამბობენ, ერთი შეხედვით, დამთხვეული გეგონებათო.

– მეორე შეხედვით? ეგ მეორე უფრო საინტერესო უნდა იყოს.

– რომ იცოდეთ, ბატონო გიგა, სამასი კილომეტრიდან თქვენს გასაცნობად ჩამოვედი.

– შენ გგონია გამიკვირდებოდა, ეგ რომ მართალი იყოს? დროც კია, დაიწყოს ყოველი მხრიდან ხალხმა დენა ბრძენთა-ბრძენის ბაგეთაგან ცხოვრების აზრის მოსასმენად.

– თქვენ ხუმრობთ და ეს ნამდვილად ასეა.

– არა, მართლა.

– ჩემმა ძმიშვილმა, სამტრედიელი გახლავართ მე, გორჩაჯიხაში, თუ გაგიგონიათ. დიდი არაფერი, ბჟოლის დამყნობა ვიცი კარგად. ჩემმა ძმიშვილმა-მეთქი, შარშან დაამთავრა. ჩამოვიდა. ხომ იცი, ნასწავლი კაცი. მიხაროდა გვერდით მისი ამოყენება. აბა, რავა არი საქმე, რა გასწავლეს-მეთქი. მთლად ასე არ უთქვამს, მაგრამ ლაპარაკში შევატყვე; ყველაზე მეტად ამ ხუთ წელიწადში თავი გიგა შაბრაძემ დამამახსოვრაო. რა მოხელე-ჩიქვანია-მეთქი, ვკითხე. დიდი არაფერი, უნირ-ვერსიტეტის ბაღში ზის დილიდან საღამომდე. თუ იქით არ გამოელაპარაკე, აქეთ ხმას არ გაგცემს. პირველად უცნაური გეგონება, მერე და მერე ისე გაგიტაცებს, ვერ მოშორდებიო.

იმდენი რამ მიაშობო თქვენზე, სიმართლე გითხრათ, სიზმარშიც მყავხართ ერთი სამჯერ ნანახი. სად მეცალა სათბილისოდ, მაგრამ ვერ გავძელი და წამოვედი. დაიჯერებთ ამ ამბავს? თქვენ გასაცნობად, თქვენთან სალაპარაკოდ ჩამოვედი.

ნახევარი საათის შემდეგ ისინი ზოოპარკთან, სალობიეში ისხდნენ. არსად არ ეჩქარებოდათ. იცი, მკითხველო, რა დიდებული რამ არის, როცა სალობიეში ზიხარ და არსად გეჩქარება?

– ბავშვობა თუ მოგნატრებია, – სხვათა შორის ეკითხებოდა ვარლამი.

– მომნატრებია, მაგრამ ახლა რომ ბავშვად გადავიქცე, არ მინდა. რატომ თუ იცი?

– ?

– რა სანატრელია თავიდან, ახლა, ქუნთრუმას თუ ნითელა ბატონების გადატანა. ყურებზე ხელის აფარება სკოლის დირექტორის დანახვისას. ლურჯი ტრუსიკით და ნითელი მაისურით ქუჩაში გასვლა. სიგარეტის თავიდან მიჩვევა და არყის სმის დანყება. იცი, რა ძნელი იყო? დამანებე თავი, თუ კაცი ხარ, ძლივს მივეჩვიე, ძლივს ჩამოვყალიბდი.

– ძმაკაცები თუ გყავთ?

– როგორ არა. ერთი სამი გენიოსი ძმაკაცი მყავს, – ისევ გაიცინა და ეშმაკი ჩაუსახლდა თვალებში, – ხომ იცი, გენიოსს გენიოსი ნაკლებად უძმაკაცდება. გენიოსს უფრო სულელისკენ მიუწევს გული. ამიტომ კანში ვძვრებოდი, თავს უბრალო მოკვდავად ვაჩვენებდი, რომ, როგორმე, მათი ნდობა მომეპოვებინა. ამ ბოლო დროს, მგონი, შემატყვევს, რომ თავს ვისულელელებდი, გურულები ამას თავის გააბდლებას ეძახიან, შემატყვევს, რომ მეც გენიოსი ვარ და ჩამომშორდნენ.

უცებ მოიწყინა და დაამატა:

– ხუმრობა იქეთ იყოს. ღმერთმა კარგად მიმყოფოს ჩემი მეგობრები, მაგრამ ყველას ურჩევნია რომ მკვდარი ვიყო.

– რას ლაპარაკობ?

– ცუდი რამ არ იფიქრო, ვარლამ. ესეც ზედმეტი სიყვარულით მოსდით. ჩვენ ხომ ერთმანეთი მკვდარი უფრო გვიყვარს, ბალდახინზე გაჭიმული. გალაკტიონი გახსოვს? „მიცვალე-

ბული სახელოვანი წევს ბალდახინზე გამონყობილი“, თუმცა გენიოსი ვარ, მაგრამ რაც ამ წუთში გითხარი, არ ჩაინერო, სისულელეა, წუნუნია. მეგობრებისაგან იმაზე მეტი არ უნდა მოითხოვო, რაც გეკუთვნის. მე, ალბათ, მეტი არ მერგება, და საერთოდ, შენ მაგივრად ვერავინ იცხოვრებს. ეს მართლაც კარგად ვთქვი, შეგიძლია ჩაინერო.

– ჩემმა ძმისშვილმა მითხრა, ლექსებს წერსო.

გიგამ გაიცინა, მუშტი მიიღო ტუჩებთან და ჩაახველა.

– ტყუილი უთქვამს. ლექსი იმდენად სერიოზული რამეა, რომ, თუ დანერ, აი როგორ მდგომარეობაში უნდა დანერო: დიდხანს გხეხეს შიმუნვარებმა თუ რა ჰქვიათ? – პირისფარებებმა, ბოლოს ვარდის წყალი გადაგავლეს ტანზე. შემოგიყვანეს მალაქერიან დარბაზში, ჯიბა-ატლასით შეგმოსეს, ხელთ ოქროს კალამი მოგანოდეს და თვითონ უკანსვლით გაუჩინარდნენ. დამავიწყდა, შანდალზე ინდური ბალახი ინვის, ჰამო სურნელს რომ გამოსცემს. აბა, მე რა ლექსი უნდა დავწერო სახლმმართველი რომ თავში მიჩაჩქუნებს, კომუნალური გადასახადი არ შეგიტანიაო. შუა ოთახში ნავთქურა რომ ხრჩოლავს და შავად თოვს, ყველაფერ ამას ის სიკეთეც დაუმატე, შენ რომ არ ჩამოსულიყავი დღეს, საიდან ხარ?

– გოჩა-ჯიხაშიდან.

– შენ რომ არ ჩამოსულიყავი დღეს, ჩემო ვარლამ, გოჩა-ჯიხაშიდან, ლობიოს და არყის ფული ათასი დამამცირებელი საშუალებით უნდა მეშოვნა. ასე რომ, ტყუილი უთქვამს იმ შენს ძმისშვილს, ლექსებს წერსო. რა ერქვა, არ იტყვი ბოლოს და ბოლოს?

– ბეჟანი სხირტლავა.

– უი, ბეჟანი, ბეჟანი! ჩემი ძმა. ჭამა ძველებურად უყვარს? ძილი? ძილის გიჟია. უნდა იამაყოს თქვენმა გვარმა. ეგ ისეთი კარგი ჩამოსხმაა, შორს წავა. ნახავთ მალე. ხუთი წელი ვწვრთნიდი, ვერაფერ სიგლახეს ვერ მივაჩვიე. მერე ჩავიქნიე ხელი. რომ დამინახავდა, სულ მშვიერი ვეგონე, სამ მანეთს ამოიღებდა და ჯიბეში ჩამიკუჭავდა. თან ხელს ხელზე მომიჭერდა და თვალს ჩამიკრავდა. ერთხელ რალაცაზე შემეკამათა, ვუთხარი: „წუ მანერვიულებ, თორემ გავბრაზდები შენზე და სამ მანეთს

აღარ გამოგართმევ-მეთქი“. მაშინვე გაჩუმდა. ასეთი ბიჭია, ხალასი, სუფთა. მოენყო სამსახურში?

– არა ჯერ.

– ცოლი არ შეურთავს?

– არა.

– რა ეჩქარება? ეგ ისეთი ბიჭია, ყველაფერს მოასწრებს. მე ყველაფერი დამიგვიანდა, კაცო, ამ ქვეყანაზე. ვერ გეტყვი, რისი ბრალია. ახალი რალაცის დანყება ბავშვობიდანვე მიჭირდა. სიახლის მეშინია. რა მინდა ამ ბაღში ამ ხნის კაცს, შენ გგონია, მე არ ვფიქრობ ამაზე? ვფიქრობ, მაგრამ თავი ვერ დამიღწევია.

ჯიბეში ხელი ჩაიყო. „პრიმას“ თავი მოუსრისა და ასანთს გაჰკრა.

ვარლამი შესცქეროდა რიდით და სიყვარულით. „რაც უფრო თვრება, უფრო უბრალო და გულწრფელი ჩანს. საოცარია, უცნაურობა, თითქოსდა, ნილაბივით აუფარებია. კაცს ეგონება მართლა რალაცას მალავსო“.

– შენ მითხარი, – გიგა განაგრძობდა, – რომ არ დაგხვედროდი დღეს ჩემს ადგილას, ბაღში, სად უნდა გეძებნე? ესე იგი, ხომ ჭირდება ვილაცას ჩემი აქ ყოფნა? გითხრა სიმართლე, ერთი პირობა ნავედი აქედან და მუშაობა დავინყე. ხეირიან სამსახურს ვინ მომამავებდა. პატარა ჩინოვნიკის ადგილი მომცეს. შემოვივლიდი ყოველ სალამოს ბაღში და, გაგიკვირდება, თითქოს ჩემს თავს დავეძებდი. კაცს ვეძებდი, რომელიც აქ უნდა მჯდარიყო. არავინ არ იკისრა, ძმაო, ეს როლი. ისევ მე დავანებე სამსახურს თავი და დავბრუნდი. ჩვენ ჩვენი ადგილი უნდა შევავსოთ. ყველას რომ იმაზე მეტი გვინდა, რაც ბუნებამ გვარგუნა – ესაა ჩვენი უბედურების თავი და თავი. როგორც ჩანს, ჩემი საქმე ეგ არის, ისე როგორც რობერტ მელქაძის საქმეა კაცის გალახვა რინგზე.

სვამდნენ პლასტმასის თეთრი ჭიქებით. არაყზე ლუდს აყოლებდნენ. დეკემბრის სუსხიანი სალამო იყო. მარჯვენა მხრიდან მანქანების ღრიალი ისმოდა, ზოოპარკში ცივი ხმით ჰკიოდნენ მნახველთაგან თავგაბებრებული მაიმუნები.

კარგად შეზარხოშებულები დაბრუნდნენ უნივერსიტეტის

ბაღში. სიმთვრალე მხოლოდ იმაზე ეტყობოდათ, რომ ჩვეულებრივზე ცოტა ხმამაღლა და დიდი პაუზებით ლაპარაკობდნენ.

– ა, ბედნიერი ხალხი, – გიგამ უნივერსიტეტის ბაღში გამწკრივებულ ძეგლებს გახედა. – ანგარიში გასწორებული აქვთ ამ ქვეყანასთან. ო, რომ იცოდე, ვარლამ, რა ძნელია სხეულის ტარება. რაც მალე იქცევი ქვად, მით უკეთესია.

– საქმე უნდა გააკეთო. ქვად ყველა ვერ იქცევა.

– ბალახად ხომ უეჭველად გინევს გადაქცევა. ესეც საქმეა. შენ იკითხე, თორემ მე რა, მე უკვე მოწყენაც მომეწყენა. ესე იგი ძალიან ახლოს ვარ ბალახად ქცევასთან. მარტო ერთ რამეზე მწყდება გული.

– რაზე?

– რას იტყვიან, ნეტა, ჩემი გარდაცვალებიდან ათი წლის შემდეგ მოგონებათა სალამოს რომ გამართავენ. ვინ რას მოიგონებს, რას დამაბრალებენ. მიცნობდა ვინმე? დაინტერესდა ვინმე ჩემით?

– შენ არ მოკვდე, თორემ მაგ მხრივ ყველაფერი კარგად იქნება. სიტყვებს ისეთს იტყვიან, შენვე აგატირებენ, ცოცხალი რომ იყო.

– მაგის იმედიც აღარ მაქვს.

– რატომ დავინყეთ ეს ცუდი ლაპარაკი?

– გავჩუმდები, ბატონო, რაკი არ მოგწონს, გავჩუმდები.

შუალამისას დასცილდნენ ერთმანეთს.

გიგამ შესთავაზა; აქვე ვცხოვრობ, ჩემს ჭერქვეშ გაათიე ლამეო, მაგრამ სტუმარმა იუარა, ფალიაშვილის ქუჩაზე ნათესავი მყავს, მიუსვლელობა არ იქნებაო.

მოდიოდა ვარლამი სახლისკენ და ფიქრობდა:

– „სხვა კაცია, რად უნდა ამას ლაპარაკი. სხვა თიხისგან ყავს გამჩენს შექმნილი, ხანდახან ავი მუსაიფი გაერევა სიტყვაში. რალაც დიდი ნალველი აქვს. ღმერთო, შენ მოუმართე ხელი“.

...არასამედიცინო ტერმინი რომ ვინმართო; ბრმა ნაწლავის გასკდომა იშვიათი შემთხვევაა. და ამ „იშვიათ შემთხვევაშიც“ კი ადამიანები იშვიათად კვდებიან.

საქმე

კობტად გაკეცილ კონვერტში ცარცის ქალაღდზე დაბეჭდილი გრძელი მოსანვევი ბარათი იდო: „პატივცემული ამხ. (მრავალწერტილის ადგილზე გაკრული ხელით ეწერა „ჯამლეთ ფურცხვანიძე“) გინვევთ სახალხო დღესასწაულ პლატონობაზე, რომელიც გაიმართება 14 და 15 ოქტომბერს დაბაკიმონაანთში“. ნასვლაზე არც უფიქრია, მაგრამ ბარათის მიღება მაინც ესამოვნა. „ვის გავახსენდი“, ჩაილაპარაკა და მოსანვევი სამზარეულოს წითელ მაგიდაზე დადო, რომ სამსახურიდან მობრუნებულ ცოლს ენახა.

დილით არტემ ხასიამ დაურეკა.

– ჯამლეთი ხარ?

– ყოფილ ოტელოს თუ იკითხავთ, დიახ, გახლავართ.

– მოსანვევი თუ მიიღე? – არტემს არაჩვეულებრივად დანმენდილი, პიონერივით წკრიალა ხმაც კი ჰქონდა ამ დილით.

– კი. ეტყობა ძველი ინერციით, – „ყოფილ ოტელოს“ ხმაში ნაღველი გაკრთა.

– ხომ მოდიხარ?

– არა.

– რატომ? – შეიცხადა არტემ ხასიამ. ტელეფონში რადიო ჩაერთო. უკანასკნელ ცნობებს გადმოსცემდნენ.

– ალო, ალო, არტემ, გესმის? ვერ მოვდივარ, ჯერ ერთი, მანქანა აღარ მაქვს და მეორეც... საერთოდ...

– არ გრცხვენია, ჯამლეთ, შენ?.. ჩაგვერთო ვილაც! ყვირილზე გადავიდა ხასია – ნახევარ საათში გამოგივლი, მზად იყავი, თუ კაცი ხარ. შენთან ლაპარაკი მომენატრა. ყველას ძალიან გაეხარდება. ჩავიდეთ და ხვალ წამოვიდეთ, რა დროსაც გინდა. ახალი შოფერი მყავს. სერიოზული ბიჭია. ნოუ პრობლემ! შევთანხმდით!

არტემმა ყურმილი რომ დადო, ტელეფონში უფრო გამოკვეთილად გაისმა რადიოს დიქტორის ხმა. ჯამლეთს ყურმილი კარგა ხანს ეჭირა, მაგრამ რადიოს კი არ უსმენ-

და, თავის საფიქრალს ფიქრობდა: „ვეცოდები ალბათ და ჩემი გამხიარულება გადანყვიტა. მეც ასე მოვიქცეოდი მის ადგილას. ნავიდე? თეთრ ყვავად ხომ არ გამოვჩნდები. თანაგრძნობით აღსავსე სახეებს ვერ ვიტან. ზოგს ჰგონია, ვითომ დიდი რამ დამაკლდა. მე ხომ ისევ მე ვარ“. ბოლოს დაასკვნა; „თუ არ ნავალ, თეთრ ყვავად სწორედ მაშინ გამოვჩნდებო. პირიქით, მხიარული უნდა წარუდგე საზოგადოებას, უნდა შევავსებინო ზოგიერთს, რომ ჩემთვის ბევრი არაფერი შეცვლილა!“

მთელ გზაზე ჩახჩახა ამინდი იდგა.

წანვერალებს თავისფერი დაჰკრავდა, ტყებზე კი ოქროსფერი გაბატონებულიყო. ყვითლად მოჩითულ ზღაპრულ დარბაზს ჰგავდა ქვეყანა. აქა-იქ იელი და კუნელი ღუოდა წითლად და მგზავრს აფხიზლებდა, თორემ შეიძლებოდა სამოთხეში გგონებოდა თავი და აფრენის სურვილი გაგჩენოდა.

საუბრობდნენ იმ ლალი და შეუბოჭავი საუბრით, მარტო მგზავრობაში რომ იციან ადამიანებმა და ისიც მაშინ, უცხო თუ არავინა ახლომახლო. იმის მიხედვით, თუ როგორ იცვლებოდა პეიზაჟი და რა გასართობს სთავაზობდათ ბუნება, არტემ ხასია და ჯამლეთ ფურცხვანიძე საუბრობდნენ დაშაქრულსა და ნატურალურ ღვინოს შორის განსხვავებაზე, მინერებზე, შამპანურის ცარიელი ბოთლების პრობლემაზე, ისტორიულ ძეგლთა დაცვაზე, ქართული ენის მოვლა-პატრონობასა და გზების კეთილმოწყობაზეც კი. სურამის უღელტეხილს რომ გაცდნენ, არტემ ხასიას გულმა აღარ მოუთმინა და ჰკითხა:

– ჯამლეთ ჩემო, თუ გიყვარდე, ერთი დაწვრილებით მიამბე შენი იქედან წამოსვლის ამბავი. რა მოხდა, როგორ მოხდა. ქალაქში ხმა გავრცელდა, ჯამლეთ ფურცხვანიძემ თვითონ ითხოვა განთავისუფლებაო. გამარკვევე ერთი, თუ კაცი ხარ.

ჯამლეთმა მელიოტ თავზე ცხვირსახოცი გადაისვა, მარჯვენა ლოყაზე თხილისოდენა ხალი საჩვენებელი თითით მოისინჯა და გამოკვეთილი ლენტეხური კილოთი დაინყო:

– არტემ ბატონო, ჩემზე უკეთ მოგეხსენებათ, არავინ არსაიდან თავისი სურვილით არ მიდის. რომ გითხრა, გული არ დამწყვეტია-მეთქი, არ იქნება მართალი, მაგრამ არც ისაა სწორი, ზოგი ენაჭარტალა რომ გაჰყვიროს თურმე – ჯამლეთ ფურცხვანიძემ ისე განიცადა ეს ამბავი, რომ წინასაინფარქტო მდგომარეობამდეა მისულიო. რა მოხდა, ოცდაორი წელი ვი-

ჯექი იმ ერთ ადგილზე, სკამს ხომ არ გამოვეკერები, შე კაცო. კაკაბაძე რომ დაჯდა მინისტრად, გამეხარდა, ჩვენ ერთმანეთთან ყოველთვის ახლოს ვიყავით, რამდენჯერ შემოსულა ჩემთან და უთხოვია, ბატონო ჯამლეთ, კვალაშვილთან შემანიეთ ორიოდ სიტყვაო, იმდენი სიკეთე ჩემს ოჯახს. არ დავმაღავ, კიდევ მინდოდა ცოტა ხანს მუშაობა, მაგრამ რაკი არ ინდომეს, ღმერთმა ხელი მოუშარათო. მე იმაზე ვარ ნაწყენი რომ ცოტა უმადურად მომექცნენ. მაგრამ ამაზეც სისულელეა ლაპარაკი, მე ჩემს ქვეყანას ვემსახურებოდი, როგორც შემეძლო და ჩინტემლაკებზე არასოდეს გამქცევია თვალი. იმ დღეს სამივენი ერთად დავგიბარეს. ცოდვას ვერ ვიტყვი, მინისტრი კარში შემოგვეგება, მიგვილო თბილად, გემრიელად, რა ამბებია, როგორი განწყობილებაა, ახლებურად ხომ მუშაობთო. ერთი-ორი სახუმარო ფრაზაც გვესროლა და საქმიანი იერით გვითხრა: ბატონებო, არის წინადადება, რომ თქვენ შორის ერთ-ერთი შეიცვალოსო. ასე ვთქვათ, უნდა გავაახალგაზრდავოთ ხელმძღვანელობაო. გადავხედე ჩემს კოლეგებს. გრივერს არ შეცვლის, მმართველია და თანაც ვიცი, ოჯახებითაც ახლოს არიან ერთმანეთთან, ნესტორ ტულუში, სანამ ცოცხალია, არსად წამსვლელი არ არის, სხვა მინისტრებმაც დაუპირეს გადაყვანა, მაგრამ ისეთი კორიანტელი დააყენა, რომ კუდიტ ქვა ასროლინა. ეს წინადადება მხოლოდ და მხოლოდ მე მეხებამეთქი, გავიფიქრე და არც შევმცდარვარ. ვთქვი თუ არა, რა გაეწყობა, რაკი ასეა, მე წავალ-მეთქი – მინისტრს ნათელი გადაეფინა სახეზე, აგაშენათ ღმერთმა, მიმხვედრი და კაცური კაცი ყოფილხართ, ჯამლეთ ბატონოო. ოც წუთს ილაპარაკა ჩემს დამსახურებაზე (ვის აცნობდა ჩემს თავს, არ ვიცი), მერე მხარზე ხელი დამარტყა: გული არ დაგწყდეს, ყოველგვარ პირობებს შეგიქმნით, მზრუნველობას არ მოგაკლებთო, მითხრა და გამოცილებისას მხოლოდ მე გადამეხვია. ეს იყო და ეს.

ჯამლეთის ამ ნაამბობზე არტემ ხასიამ თავისი აზრი გამოთქვა. ეს აზრი მხოლოდ იმდენადაა საინტერესო, რომ უცნაური ლოგიკა მოიშველია: მინისტრის საქციელიც გაამართლა და ფურცხვანიძის ნაბიჯსაც ბრძნული უწოდა. მერე სიტყვა რატომღაც ნეგატიური მოვლენების წინააღმდეგ ბრძოლაზე გადაიტანა და ამასობაში კომონაანთის გადასახვევსაც მიაღწენ.

გზა, რასაკვირველია, გადაკეტილი იყო. მილიციელმა მოტოციკლიდან გადმოუსვლელად დახედა ხასიას საბუთს და თავი დაუქნია.

– მიბრძანდით, ბატონო.

– გზა რატომ გადაკეტეთ? – წასვლას არ აპირებდა არტემი. მოტოციკლისტი დაიხარა და ჩუმად უთხრა:

– არ იცით, ბატონო? მე თქვენთვის უნდა მეკითხა და!

– მაინც? – ლეონარდოს „საიდუმლო სერობის“ ერთი პერსონაჟის სახე მიიღო ხასიამ.

– მგონი მინისტრი ჩამოდის პლატონობაზე.

– მერე? ეს მანქანები რომ დააგროვეთ, უარესი არ არის? იქნებ შაბათ-კვირას თავის ცოლ-შვილში მიდის კაცი. არ უნდა გაატაროთ?

– მანქანებს ქე ვცნობთ, ბატონო, მთლად ისე კი არაა ჩვენი საქმე, – მაჯის მოძრაობით მოტოციკლი ააღრიალა და სწრაფად გაშორდა ცნობისმოყვარე მოქალაქეს.

დაბა, მართლაც რომ, საზეიმოდ იყო მორთული.

გზის ორივე მხარეს სახელდახელო ფაცხები მოეწნათ. ფაცხებზე ჩურჩხელები და სიმინდის ტაროები ჩამოეკონწინალებინათ. ყოველ მეორე ფაცხაზე თითო ლოზუნგი იყო გაკრული. მანქანის სრბოლაში ჯამლეთ ფურცხვანიძე ლოზუნგების ნაკითხვას ძლივს ასწრებდა. ფაცხების გასწვრივ მორიალენი მანქანისკენ მიეყვსეულად შემოტრიალდებოდნენ. ბავშვები ტაშს უკრავდნენ და წამდაუნუმ „ვაშას“ გაჰყვიროდნენ. ჯამლეთმა შენიშნა, რომ მოზარდები მარტო ამ მანქანას როდი ხვდებოდნენ ოვაციით, წინ მიმავალი სასწრაფო დახმარების მანქანა „03“-ც ასევე „ვაშა-ურათი“ და ტაშით გააცილეს. სერიოზული მოქალაქენი მანქანის გამოჩენისთანავე ადგილზე გაქვავდებოდნენ, უცნაურად დაფიქრებული მიაჩნდებოდნენ ეკიპაჟს, თითქოსდა სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა მათთვის სტუმართა ამოცნობას. ხეივანის შესასვლელთან ნითელყელსახვევიანი ვეტერანი პიონერები ჩამწკრივებულიყვნენ და შეკითხვამოძალეულ ბავშვებს მოკლე, ბუნდოვანი პასუხებით იგერიებდნენ. სახეზე დალლილობა ემჩნეოდათ, მაგრამ მაინც ამაყად იდგნენ და მედალ-ორდენებით დაჯავშნული მკერდები გზისკენ გამოეშვირათ. მანქანა ჩელუსკინელთა მოედანზე გააჩერეს და თემსაბჭოს ახალი შენობის კიბეს აუყვნენ. ჯამლეთი და არტემი შენობის მუ-

ცელში რომ გაუჩინარდნენ, მათ „ვოლგასთან“ შავსათვალნიანი, მაღალი კაცი მივიდა, მძლოლს რაღაც ჰკითხა, მერე თუთის ქვეშ თავის ადგილს დაუბრუნდა, უბის წიგნაკი ამოიღო და რაღაც ჩაიწერა. რა ჩაიწერა, ვინ იცის.

თემსაბჭოს თავმჯდომარის ალკაზარ შვანგირაძის კაბინეტში ხალხმრავლობა იყო. სახეგაბადრული მასპინძელი სათამადო ადგილას იდგა და სიტყვის დასაწყებად ემზადებოდა. კედლების გასწვრივ გრძელ მაგიდებს ერთი მხრიდან მისხდომოდნენ, მაგიდაზე ხილი და ვერცხლის ქალაღლით თავშეხვეული ლიმონათის ბოთლები იდო. დაგვიანებული სტუმრები ფეხზე იდგნენ და ვინაიდან კაბინეტში შემოსვლის მსურველთა რიცხვი დიდი იყო, უკნიდან მსუბუქი ბიძგის წყალობით შეუმჩნეველად მიიწევდნენ წინ, კაბინეტის შუაგულისაკენ.

ალკაზარ შვანგირაძემ სტუმრებს დაშოშმინება აცალა და რაკი შეატყო, რომ სამარისებური სიჩუმის მიღწევა ამ ხალხში ზღაპარი იყო, უბოდიშოდ ითხოვა ყურთასმენა. ჩამოსულთ მოკლედ გააცნო საერთოდ სახალხო ზეიმების და კონკრეტულად პლატონობის ამოცანები. ვრცლად ილაპარაკა მიმდინარე ხუთწლედში რაიონის მიღწევებსა და წარმატებებზე და ის იყო, სტუმრებისთვის მადლობა უნდა გადაეხადა ჩამობრძანებისთვის, რომ კარისკენ გაექცა თვალი და აღტაცებული ყვირილი აღმოხდა:

– ბატონო საურმაგ!

ალბათ ასე ხვდებიან ადამიანები ოცი წლის უნახავ, საკუთარ მამას, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, ღვიძლ ძმას, რომელიც ფიცხელ ომში ჩაიკარგა განთიადისას და ყველას რომ დაღუპული ეგონა, აგერ გამოცხადდა პირზე ოფლგადმომდინარე, სახელიანი და უვნებელი.

ალკაზარი ადგილს მოწყდა, რამდენიმე ნახტომით კართან გაჩნდა და მინისტრს გადაეხვია.

მერე ყველაფერი აირია, ან იქნებ ყველაფერი თავის ადგილას დადგა. კედელთან მისხდომნი წამოდგნენ და კაბინეტში უაზრო ბორილს მოჰყვნენ. მინისტრი და მისი თანმხლებნი თემსაბჭოს თავმჯდომარის მაგიდას მიუახლოვდნენ. საურმაგ კაკაბაძე დაღლილი იყო და წინ ჩამხტარ, სულწასულ სტუმრებს ხელის ჩამორთმევით იგერიებდა. ვილაცამ კაბინეტის ფანჯრები გააღო, მაგრამ თვითონვე სწრაფად დახურა. ვერ

გეტყვით, რატომ გადაიფიქრა. ხალხი თემსაბჭოს ოთახში ნელ-ნელა შეთხელდა. ფეხზე მდგომნი უკანსვლით ისე ოსტატურად გავიდნენ მოსაცდელში, რომ სახეზე ღიმილი არ მოუშორებიათ. საურმაგ კაკაბაძემ და ალკაზარ შვანგირაძემ ხმადაბალი ლაპარაკი რომ დაიწყეს, ჩვენ ახლა აქ საჭირო აღარ ვართო, და სხვებიც შეუმჩნეველად, დამშვიდობებისა და კოცნა-ხვევნის გარეშე გამოლაგდნენ კაბინეტიდან.

ზოგი, იქნებ ისევ დაგვიძახონო, მოსაცდელში დარჩა. უმეტესობა ქვევით ჩამოვიდა და თავიანთ მანქანებს მიეყუდა.

– არტემ, – შეეხმინა მეგობარს ჯამლეთი.

– ბატონო?

– საით არის ის, ჩვენ რომ ვიცით?

– არ დავინტერესებულვარ. ადი მაღლა, დერეფანს გაყევი და ეწერება ზედ.

– ნავედი აბა, თორემ გამისკდა ბუშტი.

ჯამლეთი კიბეს აუყვა. ხუთიოდე წუთის შემდეგ ხელის მშრალეებით რომ ჩამობრუნდა, არტემ ხასია ადგილზე აღარ დახვდა. ჩელუსკინელთა მოედანზე ტევა აღარ იყო.

ხელიხელჩაკიდებული სახალხო რაზმელები ფაცხებს ძლივს იფარავდნენ ცნობისმოყვარეთაგან.

ჯამლეთ ფურცხვანიძემ კიდევ ერთხელ აიარა თემსაბჭოს შენობის კიბე, მაგრამ ალკაზარ შვანგირაძის კაბინეტში არავინ იყო. საით წავიდნენ, მდივან გოგონას ჰკითხა, მაგრამ ამ უკანასკნელმაც არაფერი იცოდა.

მიღეთის ხალხში ძლივს მოძებნა არტემ ხასიას მძლოლი. მძლოლმა მხრები აიჩჩია: ჩემთვის არაფერი უთქვამს უფროსს, ეტყობა, სხვა მანქანით წაიყვანეს, თქვენ თუ ნახოთ, გადაეცით, მე ახლა წავალ და სასტუმროს წინ დავუცდი, მერე გზებს დაკეტავენ და ვერ გავალწევო.

ჯამლეთ ფურცხვანიძე მარტო დარჩა.

ნაცნობებს როგორ არ ხვდებოდა – ხელს ჩამოართმევდა, მოიკითხავდა, ცოტა ხანს გაყვებოდა ლაპარაკ-ლაპარაკით, მაგრამ შეკედლებით ბოლომდე არც ერთ ჯგუფს არ შეკედლებია.

დაბა ზეიმობდა.

ენგელსის ქუჩის მთელ გაყოლებზე სანახაობათა ფეიერვერკი მოგჭრიდათ თვალს. ერთგან ჭიდაობა გაეჩალებინათ,

მეორეგან თვითშემოქმედებითი კოლექტივები გამოდიოდნენ, მესამეგან თეატრონი გაემართათ და რაიკულტსახელის დრამატული წრე თავის ხელოვნებას უჩვენებდა, მაგრამ მყურებელი მეტწილად საჭიდაო არენას და თვითშემოქმედებას ეტანებოდა. ალბათ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ თეატრონი უმიკროფონო გახლდათ და მსახიობთა ხმა სახალხო ზეიმის ღრინანცვლებში უკვალოდ იკარგებოდა.

სანამ ქალაქიდან ჩამოსული ილუზიონისტი ბალახზე თავის ხელსაწყობებს ალაგებდა, ჯამლეთს ვილაც თეთრხალათიანი, მკერდზე დურბინდჩამოკიდებული ქალი მიუახლოვდა და ჰკითხა:

– თქვენ არტემ ხასიას არ ჩამოჰყევით?

– დიახ, – მიუგო ფურცხვანიძემ და იმედიანად გაუღიმა.

ქალს მეტი არაფერი უთქვამს, ამოიხრა და არტემ ხასიას მომყოლს საქმიანი ნაბიჯით გაშორდა.

ყველაზე დიდხანს ილუზიონისტმა შეიქცია ჯამლეთი.

ვერაფრით ვერ მიხვდა, როგორ მოახერხა ამ დარბაისელმა კაცმა, რომ ფურცხვანიძის მაჯის საათი იქვე, ვერცხლისფერ ყუთში ჩააგდო და დიდი ძეხნის მერე დეკორატიულ ურემზე წამოსკუპებულ გოგოს ამოულო უბიდან.

ავტომანქანები დაბის ხან ერთ თავში გაგრილდებოდნენ, ხან მეორეში. ჯამლეთმა უკვე იცოდა, რომ არტემ ხასია ერთ-ერთ მათგანში იჯდა, მაგრამ მანქანები ისე სწრაფად მიმოქროდნენ, სახეებს ვერ არჩევდა.

სალამოს პიონერთა შეკრებას დაესწრო და ის იყო, თანამგზავრის ნახვის იმედი საბოლოოდ გადაენურა, რომ ცაცხვის ქვეშ, რკინის გრძელი სავარძლის კუთხეში მორჩილად ჩამომჯდარს მძლოლმა დაადო მხარზე ხელი.

– ვახშობას არ აპირებთ, ბატონო ჯამლეთ?

– ა, კი, ხო... არტემი არ გამოჩნდა?

– რად გვინდა არტემი, სასტუმროს პირველ სართულზე უზარმაზარი სუფრაა გაშლილი, სპეციალურად, ჩვენთვის, სტუმრებისთვის.

– არ გამაგიჟო, მერე რანაირად, ასე დაუპატიჟებლად...

– ხომ გეუბნებით, – მძლოლს გაეცინა, – ჩვენთვისაა, ჩამოსულებსთვის. ვისაც უნდა, შედის და გამოდის, ბაირამობაა ნამდვილი.

– მაინც... იქნებ მოვიცადოთ, ვინმემ გვითხრას... უხერხულია...

– ახლა აქ ჩვენი თავი არავისა აქვს. ხომ გეუბნებით, გამოგვიცხადეს, მობრძანდითო.

სხვა შემთხვევაში, შეიძლება, არ გაჰყოლოდა, ჯამლეთი, მაგრამ ახლა სხვა გზა არა ჰქონდა, შიოდა.

ვახშობმა მხიარულად ჩაიარა. ისე მხიარულად, რომ ჯამლეთს გუნება აუძღვრია აღტკინებულ თანამესუფრეთა ტკარცალ-ხორხოცმა და უადგილო გადაძახება-გადმოძახებამ. ცოტა წაიხემსა. პლატონის სადღეგრძელო რომ ჩამოთავდა, ახლავე მოვალე, დაუგდო გვერდით მჯდომს და საბანკეტო დარბაზის უკანა კარიდან ქუჩაში გავიდა.

კარგა ხანს ისეირნა ოვალური ბალის ირგვლივ. როცა დაილალა, სასტუმროს ადმინისტრატორთან მივიდა და აუხსნა, თქვენი დაბის სტუმარი ვარ და, თუ შეიძლება, დამაბინავეთო.

ადმინისტრატორი ტელევიზორის ცქერით იყო გართული, მაგრამ მაინც გამოძებნა დრო და ჯამლეთს ზრდილობიანად განუმარტა: აქ, სასტუმროში, მხოლოდ სტუმრები ათევენ ღამეს, ჯერ არ მახსოვს ჩვენთან, დაბაში მცხოვრებს ღამის გასათევი ეთხოვოსო. უარს როგორ გეტყოდით, მაგრამ მთელი სასტუმრო ისეა გავსებული, რომ დირექტორის კაბინეტშიც კი ტელევიზიის ბიჭები წვანანო. ადმინისტრატორისაგან სხვანაირ პასუხს, მე მგონი, არც ჩვენი მკითხველი ელოდა.

იქნებოდა თორმეტის ნახევარი, როდესაც ჯამლეთ ფურცხვანიძე ჭიშკარგანათებულ, იმერულ ოდას მიადგა და „მაინძელოს“ დაძახებას აპირებდა, მაგრამ ძალღმა ყეფა ასტეხა და სტუმარმა გაჩუმება ამჯობინა. რა დაძახება უნდა, თუ შინ არიან, არ შეიძლება ძალღს არ გამოხედონო.

– ვინ არის?! – აივანს მოადგა თეთრნიფხავპერანგისამარა კაცი.

– გვნახეთ ერთი აქეთ, თუ შეიძლება.

მასპინძელს მეტი არაფერი უკითხავს. სანოლ ოთახში შებრუნდა. ფურცხვანიძემ იფიქრა, ალბათ, ჩაიცვამს და გამოვაო, მაგრამ მასპინძელს მარტო ჭილოფის ქუდი დაეხურა თავზე; სხვა მხრივ ისევ ისე მიაბიჯებდა კოინდარში, ინდიელივით თეთრად გამონყობილი.

ლამეს ხომ ვერ გამათევიებთო, მოახლოვებისთანავე ეს-როლა ჯამლეთმა.

– აბა, რას ვიზამთ! – დაუფიქრებლად შესძახა თეთრპერან-გიანმა. თითქოს ელოდაო, ხელი მაგრად ჩამოართვა. არც უკითხავს ვინ ხარ, რას წარმოადგენო. ჭიშკარი ჩაკეტა, ეზოში სინათლე გამოართო და გახარებული სტუმარი წინ გაიძლოლა.

ფანჯარას მომდგარმა მზემ გამოალვიდა. სწრაფად ჩაიცვა. და მასპინძლებს დაუნყო ძებნა. ჩაახველა, გაიარ-გამოიარა, მორიდებულად ოთახებშიც შეიხედა. ოდაში არავინ იყო. წუხელ მასპინძლისთვის სახელიც არ უკითხავს. არც კი იცოდა, რა დაეძახნა. ცოტა ხანს „დროშის“ ძველი ნომერი ფურცლა, რომ არავინ გამოჩნდა, სასტუმრო ოთახის კარი გამოაღო და აივანზე გამოვიდა.

– ადგა! – იყვირა აივნის რიკულს მიკრულმა ბიჭმა. იქნებ ვერ გაიგონონო, მოაჯირს გადაეკიდა და უფრო ხმამაღლა ჩასძახა ქვემოთ: – ადგა!

ატყდა ფაციფუცი. გამორბოდნენ სტუმრის შესახვედრად. მწვანეკაბიან გოგონას დოქით წყალი და მკლავზე ფაქიზად გადაგებული პირსახოცი მოჰქონდა, დიასახლისი მაგიდას ეცა და აივნის შუაში გამოათრია. ქვევით ვილაცამ ქათამს ჭოლოკი ესროლა, დედაბერმა პირსახოცში შეფუთული, კეცზე გამომცხვარი ცხელი ხაჭაპურები ამოაწოდა შვილიშვილს, კოკამომარჯვებული ოჯახის თავი მარნისკენ გაიქცა.

შემკრთალ-შეჩქვიფებული სტუმარი ციბრუტივით დატრი-აღდა. ინდივიდუალური ხელით შეჩერებანი რომ არ გაუვიდა და არც ათასჯერ გამეორებულ „წუ შეწუხდებითს“ ათხოვა ვინმემ ყური, მაგიდაზე ხელები აატყაპუნა და მუდარაგარეული ხმით დაიძახა:

– ღვთის გულისათვის, წუ წუხდებით! ხუთ წუთში მივდი-ვარ!

მაღალ მასპინძლურ ძაბვაზე ჩართული ოჯახის წევრები უცებ შედგნენ, გაქვავდნენ. ბიჭი აივანს გადაეკიდა და მარანს გასძახა: – მიდის!

მერე ცოტა მასპინძლებმა დათმეს, ცოტა სტუმარმაც და დაახლოებით ერთ საათში კარგად დანაყრებული ჯამლეთ ფურცხვანიძე სასტუმროსკენ მიაბიჯებდა.

ზეიმი დღესაც გრძელდებოდა, მაგრამ ჯამლეთს ესამოვ-

ნა, რომ ფაცხები გუშინ მოზღვავებული ხალხისაგან ყოჩაღად დაეცვათ. ჩურჩხელებიც ისევ ისე, ხელუხლებლად ეკიდა და სიმინდის ტაროებიც.

გამოძინებული მოქალაქენი ზანტად მიმოდიოდნენ. ჯგუფებად გროვდებოდნენ და წუხანდელ თავგადასავლებს ერთმანეთს საქმიანად უზიარებდნენ.

ერთ ჯგუფთან ჯამლეთს ქალის უკმაყოფილო ხმა შემოესმა და შეჩერდა. კულტმასობრივი სასწავლებლის დირექტორი, ქალბატონი ევა ცხარედ საუბრობდა:

– სხვა რომ არაფერი ვიყო, ქალი ვარ ბოლოს და ბოლოს. ერთადერთი ქალი ვიყავი. ჯენტლმენობა იციან მაგენმა? რა შუაშია სტუმრების შუაზე გაყოფა, ვინ მოიფიქრა, ვინ მოიგონა. ამ ხნის ქალი ვარ და ეს არ მომსწრია ჯერ. მე თუ დავჯექი მაგენტან, იქეთ უნდა უხაროდეთ. ღმერთო კი მომკალი. არ ვარ მართალი? მითხარი ახლა შენ?

ქალბატონ ევას ირგვლივ ხუთი ჯიბეშიხელჩანყობილი მამაკაცი იდგა. ევა კი ერთ-ერთს, საშუალო ტანის, კობტად ჩასხმულ, ბუკლესკოსტუმიან, თმაჭალარა მამაკაცს ესაუბრებოდა, რასაკვირველია, ხუთივეს გასაგონად. ჯამლეთი რომ დაინახა, განანყენებულმა მანდილოსანმა ხმას მოუმატა:

– ხალხი არიან მაგენი? ბატონი დათო არ უნდა წაეყვანათ? ამ ხნის კაცი ჩამოვიდა პლატონობაზე, ან ბატონი ფრიდმანი, ავტონომიური ოლქიდანაა, რაც არ უნდა იყოს.

– ბატონი კახი, – შეაშველა ჯამლეთ ფურცხვანიძემ.

– ჰო, ბატონი კახი, – სულ დამაზინყდა, – მაშინვე აიტაცა ქალბატონმა ევამ, – ან თქვენ, ბატონო ჯამლეთ, თქვენ არ უნდა ყოფილიყავით?!

ჯამლეთს შერცხვა და სწრაფად გაშორდა იქაურობას.

ოციოდე ნაბიჯი არც კი ჰქონდა გადადგმული, მისკენ საქმიანი იერით წამოსული არტემ ხასია რომ შენიშნა.

– სად ხარ, კაცო, შენ? – დაასწრო ხასიამ.

– აქეთ მეკითხები? – აშკარად ჩანდა, ჯამლეთი გამწყრალი იყო.

– მთელი დღე გეძებე გუშინ. სად გამიქრი ხელიდან?

– დაანებე გაღმა შედავებას თავი. გუშინდელი არც შენ ხარ და არც მე.

– შენს თავს ვფიცავარ. მარტო დავრჩი. მერე ვილაცამ თა-

ვის მანქანაში ჩამისვა. დაგვაფრიალებდნენ იქით-აქეთ. ცას და ქვეყანას ვეკითხებოდი, ჯამლეთ ფურცხვანიძე ხომ არ გინახავთ-მეთქი.

– სად ივანშემეთ?

– შვანგირაძესთან ბინაში. ისე ვიყავი შენზე ნანყენი, რომ ყელში არაფერი გადამსვლია, რა იყო, შე კაცო, არ გვკადრულობ? თუ ჩემთან წამოხვედი, ჩემთან უნდა იყო, სად გეძინა ქე მაინც?

– თქვენ სად გეძინათ?

– იქვე შვანგირაძესთან. რომელი საათია?

ფურცხვანიძემ საათზე დაიხედა.

– თერთმეტი სრულდება

– ნავიდეთ ჩქარა. თერთმეტზე ძეგლის გახსნაა. შენ არ მომიკვდე, მე შენ გვერდიდან არ მოგიშორო, მაინც ვინ წაგვართვა შენი თავი წუხელის, არ იტყვი?

– კაი ერთი, თუ კაცი ხარ, მე რომელ ჯგუფშიც ვიყავი განანილებული, იმ ჯგუფში გახლდით.

– რა ჯგუფი, რისი ჯგუფი. ჩემთვის არავის არაფერი უთქვამს. მარტო რომ დავრჩი, შემთხვევით მომიკიდა ვილაცამ ხელი და ჩვენთან დაბრძანდითო, დღესაც არ ვიცნობ სახეზე, თემსაბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე იყო, მგონი.

– მაშ აგრე გეგონოს. შემთხვევით, – ეს უკანასკნელი სიტყვა ჯამლეთ ფურცხვანიძემ ხაზგასმულად, გრძლად წარმოსთქვა.

სახელდახელო ფიცარნაგზე საპატიო სტუმრები იდგნენ და მიტინგის დაწყების მოლოდინში ყრუდ ახველებდნენ, იქვე, მარჯვნივ, ქამარ-ხანჯალზე ხელდანყობილი მომღერალთა გუნდი ლურჯად ათიმთიმებულ ჰორიზონტს გაჰყურებდა.

– გაგვატარეთ, თუ შეიძლება, – ყველაზე სუსტ ადგილას გაარღვია წრე არტემ ხასიამ და უკმაყოფილო მოქალაქეთა ბუზლუნში ჯამლეთი ბავშვივით ხელჩაკიდებული გაიყოლია.

ფიცარნაგს უკანიდან შემოუარეს და, მიუხედავად ჯამლეთის ენერგიული წინააღმდეგობისა, პრეზიდენტს შეერივნენ.

მიტინგი დაიწყო.

ცხელოდა, მზე პირდაპირ სახეში სცემდათ და საპატიო სტუმრებს მოლუშული სახეები ნელა, მაგრამ შესამჩნევად უნითლდებოდათ.

ჯამლეთს სიმხურვალისგან შუბლის მთავარმა ძარღვ-

მა საეჭვო ფეთქვა რომ დაუნყო, ე მანდ მზემ არ დამკრას და პლატონობის მსხვერპლი არ გავხდეთ, შიშით გაიფიქრა. ჯერ ხელი დაიფარა თავზე, მერე ოთხად გაკეცილი ცხვირ-სახოცი, მაგრამ გვერდით მდგომთ მრისხანე სახეებით რომ გადმოხედეს („თუ მეტი ამტანობა არა გაქვს, რას დგებოდი პრეზიდენტშიო“, მეტყველებდნენ მათი თვალები), შეუმჩნევლად დაიხია უკან, ფიცარნაგიდან მსუბუქად ჩამოხტა და იქვე, ახლოს, ლამაზად გაბარჯულ ცაცხვს შეეფარა.

– ფრთხილად! ფეხი არ წამოჰკრათ! – მოესმა ზემოდან, აიხედა. ცაცხვზე ტელეკამერას და სამ ოფლში გახვითქულ მძიმე წონის მამაკაცს მოჰკრა თვალი.

– რას არ წამოვკრა ფეხი? – ყურადღებიანი მონაფის კილოთი იკითხა ჯამლეთმა.

– კაბელს! – ერთხმად უპასუხეს ტელეოპერატორებმა.

მიტინგი რომ დამთავრდა, ახლა ხალხი აირევა და არტემი არ დაგვარგო, ჯამლეთმა ფიცარნაგთან მიიბრინა და სიცხისგან გაბრუებულ არტემს ხელი შეაშველა.

– სად ხარ, კაცო, სად? – მზრუნველი მამის ყურადღებიანი კილოთი ჰკითხა ხასიამ.

– შენს გვერდით არ ვიდექი? – იცრუა ჯამლეთმა.

– მერე სიტყვა რატომ არ თქვი?

ფურცხვანიძეს უნდოდა ეთქვა, ვინ მთხოვა სიტყვის თქმაო, მაგრამ გადაიფიქრა.

– აღარ იყო საჭირო, ხალხი ისედაც გადაილალა.

– არ შეიძლება, ჯამლეთ, არც ასეთი ნამეტანი თავმდაბლობა ვარგა. შენ თვითონაც ხომ იცი, მე რომ არ გითხრა, რომ შენს სიტყვას სხვა ფასი ექნებოდა, შენ მაინც სხვანაირად იტყოდი.

ზეიმის მონაწილეთა მხიარული მდინარე ჩელუსკინელების მოედანზე, ფაცხების წინ იშლებოდა.

– იმ ჩურჩხელებს, სხვათა შორის, სულ ბოლოს დაარიგებენ!

– ხუმრობის გარეშე ჩაილაპარაკა წვერ-ჯინსოსანმა ჭაბუკმა, როცა მეგობრები ტელეცაცხვს გაუსწორდნენ.

– ჯამლეთ, – არტემი შედგა და მიიხედ-მოიხედა, – ხომ არსად ჩანს?

– რა?

– ჩვენ რომ ვიცით.

– ჩადი ეგერ დელის პირას, თხმელებში, – გულწრფელად ურჩია ფურცხვანიძემ,

არტემ ხასიამ ჯიბეში ხელები ჩაიყო და თავანუღმა, ღირსეულად გააბიჯა თხმელებისაკენ.

ფართოხელება, ზორბა ატქტივისტმა ქუჩაში მასიური ფერხული-საზეიმო ნამოინყო და გრძელი მწკრივით პირდაპირ ჯამლეთისკენ ნამოვიდა, მაგრამ ფურცხვანიძემ ბოდიში მოუხადა, კაცს ველოდები და ვერ ვიცეკვებო.

მზე რომ გადაინვერა და ხასია მაინც არ ჩანდა, ჯამლეთ ფურცხვანიძე ყველაფერს მიხვდა, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში ჩაირბინა ღელესთან და იქაურობა მოათვალიერა.

თითქოს ცამ ჩაყლაპაო.

– მთელი ტექნიკაა დამუშავებული, როგორ აგაფცქენან გვერდიდან კაცი, ყოჩაღ, ყოჩაღ, ჩემმა მზემ, – ჩაილაპარაკა ჯამლეთ ფურცხვანიძემ და ჩქარი ნაბიჯით გასწია იმ მხარეს, სადაც მისი გუმანით დაბა კიმონაანთს რესპუბლიკის მთავარი მაგისტრალი ჩაუდიოდა.

ლოდინი დიდხანს არ დასჭირვებია, ოცდათორმეტადგილიანი, ცისფერი ავტობუსი ხელის აუნეველად გამოეცხადა.

– თბილისი! – დაუძახა მძღოლმა,

ფურცხვანიძემ თავი დაუქნია.

ავტობუსი რომ დაიძრა, გვერდით მჯდომმა უღვაშე-ბანკეპილმა მამაკაცმა, რომელსაც ქოტის თვალები და კრუხის ხმა ჰქონდა, ცნობისმოყვარეობა ვერ დაიოკა და ალაღად ჰკითხა:

– აქეთ სად ბრძანდებოდით, ბატონო?

– კიმონაანთში.

– რაზე, თუ საიდუმლო არ არის?

– საქმეზე, – მოკლედ მოუჭრა ჯამლეთ ფურცხვანიძემ და განზე გაიხედა.

პოლო

– გესმის?!

კაცს ზოლებიანი ფლანელის კვართი აცვია, შუბლზე, სათვალემდე, ჩაჩი ჩამოუფხატავს, ფეხები ცხვირგადაჭრილ ფოსტლებში ნაუყვია, აივნის მოაჯირს ფრთხილად ეყრდნობა და ჩასძახის:

– გესმის?!

პასუხს არავინ აძლევს.

სალამოსპირია. ცხელა.

ქუჩაში კაციშვილი არ ჭაჭანებს.

სამარისებური სიჩუმე იქნებოდა, ტრიფოლიატის ლობეს შერჩენილი ერთადერთი ქრიჭინობელა რომ არ უკრავდეს დაუზარებლად.

– კატუშა, არ გესმის შეენ?

სამზადიდან თავი გამოყო ჩითისხალათმოსხმულმა მოხუცმა ქალმა, ფანჯარა ბოლომდე გამოაღო და მალლა აიხედა.

– რა იყო?

– ამოდი ერთი, ამოდი, ნუ გადაყვენი მაგას მთელი დღე.

– მაცადე, შე კაცო, დაუოხრებიათ თავგებს აქაურობა.

– ამოდი, ამოდი, ვერ ვარ რალაცა კარგად.

ქალმა ქირურგის ხელთათმანები წაიძრო, ფანჯარა მიხურა და დიდხანს ხვნეშით ამოდიოდა კიბეზე.

– მაჩვენე მაჯა.

ისინი აივანზე ისხდნენ და ჭიშკართან საცოდავად გაფარჩხულ, გამხმარ ბალს შეჰყურებდნენ.

– ცოტა აჩქარებული გაქვს. არაფერია, წნევის წამალს მოგცემ.

– არ მინდა. იჯექი აქ ცოტა ხანს.

– მაინც რა მშიშარა გახდი, პარმენ, შეიძლება ასე?

– შიში რა შუაშია, შე ქალო, მთელი დღე ბუჯური გამიგონია? ერთ საათს მაინც დავჯდები, ხმას გავიღებ, ადამიანი ვარ, გამოვყრუვდი კაცი, ასე უნაირო იცი ყველაფერი.

– ჩადი და ნახე, ამოუტრიალებიათ თავგებს ყველაფერი, გადაირევა ის გოგო.

– ნუ გეშინია, თავგის დაქცეული ოჯახი ჯერ არ მინახავს. თავგს მისი წილი მიაქვს.

– ასე ყოვლად გლახა, ჩვენი კატა რომაა, თუ ეყოლება ნეტავი ვინმეს. ორჯერ დავამწყვდიე სამზადში, კარს მოაწყდება მაშინვე და კნავილს იწყებს. მე მგონი თვითონ ეშინია თავგების, ვაი, – ქალბატონმა კატუმამ გულზე ხელი მიიდო, – შენ რა გიჭირს, პარმენ, გული ჩამოვარდნაზე მაქვს. ისე ამიჩქარდა, შენ რომ დამიძახე, კიბეზე თუ ამოვასწრებდი, არ მეგონა.

– თავგების ბარე არ ეშინია, მაგრამ რატომ შეინუხებს თავს. გამზადებული ურჩევნია მაგასაც. თავგს მაინც დევნა უნდა, ჩასაფრება, დაიჭერ, არ დაიჭერ, ღმერთმა იცის, შენ მოუგებ კატას ჭკუაში? – პარმენმა კატაზე გადაიტანა სიტყვა და თან ცოლს სახელოს აკაპინებაში შველოდა.

კატუმა დიდხანს აფათურებდა ხელს წნევის აპარატში. საბერველს რომ ააქშუტუნებდა, ხრახნს ნელა მოუშვებდა და ცალ ხელს ყურებთან მიიჭერდა, ფონენდოსკოპი რომ არ გამოვარდნოდა.

– რამდენია? – კაცს სახელო ეჭირა და ილიმებოდა, – წასული ვარ ღმერთთან?

– მაცალე, შე კაცო, ვერ გავიგონე, აღარ ვარგა, დაძველდა ეს ოხერი, გამოსაცვლელია.

– ეგ კი არა, ჩვენ დავძველდით ჩემო კატუმა, თორემ სათვალისანი გოგო რომაა, ჩვენი პოლიკლინიკის ექიმი, მივალ თუ არა, ერთს ჩაბერავს და მეტი არ უნდა, თვალისწამას ზომავს წნევას.

– მაცალე, კაცო, არ მეყურება, რა ლაპარაკად გადაიქეცი. ბევრი იცის იმ შენმა ექიმმა, ხომ გახსოვს, შარშან, ფილტვები ვერ მოგისმინა წესიერად და ანთებიანი კაცი კინალამ გაგისტუმრა იმ ქვეყანას, მე რომ არ დამეწყო, ჩემით, პენიცილინის კეთება.

– რამდენია?

– მომატებულია ცოტა.

– მაინც?

ასორმოცი გაქვს ოთხმოცდაათზე, პაპაზოლს მოგცემ და წამონექი ცოტა ხანს, – კატუმამ იცრუა. სინამდვილეში ვერცხლის სვეტი ასსამოცზე იწყებდა კაკუნს და ასზე წყდებოდა.

პარმენს მალალი წნევა ამ ბოლო დროს იშვიათად როდი აქვს, მაგრამ მეუღლე უმაღლეს ხოლმე. აფორიაქდება, ინერვიულებს, უფრო ცუდად გახდება, არიქა ექიმიო, ვკვდებიო, სანერ-კალამი მომიტანეთ, ანდერძი უნდა დავწეროო, ასე უკეთესია, რომ არ იცის, უფრო მშვიდად არის. პაპაზოლი დაალევიანა და მუთაქა თავით დაუდო, „დღეს რალატო აუნია ნეტავ? წუხელის რომ კარგად ეძინა, შუიძლება ამინდის ბრალიც იყოს“.

– კატუმა, – პარმენი დივანზე პირაღმა წევს, ჭერს შესცქერის, მეუღლე ფერხით უზის.

– ბატონო.

– ხომ ჩავრიხინდით ბოლომდე მაინც, კატუმა?

– რა ბოლომდე?

– სიბერემდე.

– რა დროს სიბერეა, ანი მინდა გახარება ჩემს შვილებში და შვილიშვილებში, ქებულადის გაიანე ოთხმოცდაექვსი წლისაა და იმ დღეს ბაზრიდან ბათმან სიმინდს მოათრევდა, რა ასაკი ჩვენ გვაქვს ჯერ, სამოცდათორმეტის ხდები ახლა, ოცდაერთ ენკენისთვეს.

– სამოცდათორმეტის კი?

– აბა იანგარიშე, ათში ხარ დაბადებული.

– შენ?

– სამი წლით შენზე უმცროსი რომ ვარ, დაგავიწყდა?

– აბა, შენ ბავშვი ყოფილხარ მთლად, – კატუმამ გაიღიმა და ფეხზე ნაზად დაუსვა ხელი.

ჭიშკართან ღრიალით ჩაიქროლა „ჟიგულიმ“.

– რას შოულობს ამდენს ეს სანდუხადის სიძე, იმის ტურად გადამაქცია და არ მინდა არაფერი.

– რაო?

– ახალი მანქანა უყიდია, გუშინწინ,

– ის ძველი რა უყო?

– გაყიდდა, ალბათ, რა ვიცი.

- ღმერთმა მისცეს.
- ღმერთმა მისცეს, კი მართალია მარა, შეიძლება ისე ჩქარა მიაღწიოდა მანქანას ამ ვიწრო შუკაში? კაი, და ვთქვათ, ბავშვი გამოვარდა, სად მიდის მერე?
 - ძუკუს საქმე ძუკუმ იცის.
 - ძუკუმ იცის, აბა, მაგნაირებს მოსვლიათ ავარია. გაგიარა?
 - ჩასვლა გინდა თავგებთან ხომ?
 - რა უნაირო ლაპარაკი იცი, მივატოვო შუა გზაში საქმე?
 - მაინც, რავა არ შეგიძლია ადამიანთან ლაპარაკი, შე მამაცხონებულო, ეგება რა მაქვს სათქმელი.
 - კარგი ა, ბატონო, ვიქნები მთელი დღე ასე, - კატუშამ ხელები მკერდთან ჩაიმწყვდია და გაბუტულივით განზე გახედა. ერთხანს ჩუმად იყვნენ.
 - კატუშა.
 - ბატონო.
 - ხომ ხედავ, ბოლოს მაინც მარტო რომ დავრჩით?
 - რა არეულად ლაპარაკობ. ვინაა მარტო. სამი შვილი გავზარდეთ და რვა შვილიშვილი გვყავს. ღმერთო, კაი ყურით გაიგონე, ყველა წაღმართ გზას ადგას და საღსალამათია, მარტო ყოფნა სხვების იკითხე.
 - მაინც... რა ვიცი... ახლა, ამ წუთას, არც ერთი შვილი არ უნდა იყოს სახლში?
 - შენ თვითონ არ უთხარი ლევანს, წადით ცოტა ხანს, დაისვენეთ და მეც დამასვენეთ პატარაო?
 - ვუთხარი, მარა ცოლ-შვილს გავგზავნიდი და წნევიან კაცს არ დავტოვებდი მარტო.
 - ჩამოვა სამ დღეში, ნუ იცი გადარევა, არაფერი გვიჭირს საგანგაშო.
 - მოკლედ, ჩვენ თუ ერთმანეთს არ ვეყოლეთ, გლახათ წავა, თურმე, ჩვენი საქმე.
 - ეს ასეა, არ იცი? ღმერთმა კარგად მამყოფოს და შვილ-რძალს ყველას თავისი საქმე, თავისი ცხოვრება აქვს.
 - ასე ყოფილა, კი.
 - ისევ სიჩუმე.
 - კატუშა.

- ბატონო,
- გულზე ხელი დაიდე და მითხარი, კმაყოფილი ხარ?
- რითი?
- საერთოდ... ისე... როგორი ქმარი ვიყავი?
- ცოტა გადარეული ბრძანდებოდი, თორემ ისე არა გიშავდა.
- რა გადარეული?
- უკეთესი შეგეძლო ყოფილიყავი და იმაზე მწყდება გული.
- არ შემეძლო, ალბათ, რაც ვიყავი, ეს ვიყავი.
- რა არ შეგეძლო, პარმენ? გათახსირებულ ჟუჟუნას რომ არ გამოკიდებოდი, არ შეგეძლო?
- დააყენე ის ქალი მინაში.
- მკვდრის გინება აუგია, მარა ჩემმა ცოდვამ უნია. სამი ბავშვის მამას რომ უჟუჟუნებდა თვალებს, რას ფიქრობდა?
- მარტოხელა ქალი იყო, შევუყვარდი, რა მოხდა მერე. სიყვარული ბრმაა.
- ბრმა შენ იყავი, შე გლახა, თორემ ჟუჟუნამ ქე იცოდა, რას აკეთებდა, ხვალი კატასავით გაგიტყუა სახლიდან და გათამაშა ოთხი თვე მის ჭკუაზე.
- მერე, ხომ დავბრუნდი ისევ?
- სად ჯანდაბაში წახვიდოდი, აბა, სამი შვილის მამა. ვინ გირჩინდა ბაღებს. მე მომჭერი საქვეყნოდ თავი და მერე და-ბრუნდი კი.
- არაფერი თავი არ მომიჭრია, ასეთი ამბავი ყოველ მეორე კაცს გადახდომია, მარა არავის მოუკლავს თავი, კიდევ?
- რა კიდევ?
- სხვა რა ნაკლს მატყობ?
- კატუშამ მკლავზე ბუზს აუქნია ხელი, თავსაფარი ფრთხილად მოიხსნა, კოხტად გაკეცა და ისევ წაიკრა შუბლზე.
- ჩავედი ახლა, კარგად ხარ უკვე.
- მოიცა ცოტა ხანს, კიდევ მითხარი რამე და წადი, რა გიყო ახლა.
- „კიდევ“, ხომ გითხარი, სხვა მხრივ არა გიშავდა, მაგრამ ძალიან ცუდი სიმთვრალე იცოდი.
- მაინც?

– რა მაინც, არ იცი, რა გადარევა იცოდი სიმთვრალეში? ჭკუას რომ კარგავდი და ღობე-ყორეს ედებოდი? რა ნერვები მიძლებდა მაინც შენს შემყურეს. არა, არა, მგელივით ქალი ვიყავი, მარა შენ გატეხე ჩემი ჯანმრთელობა, შენ მომიღე ბოლო.

– მაგ ღვინიდან მაინც დამასვენა გამჩენმა.

– ჰო, აბა, ზოგი ჭირი მარგებელია, რომ არ ეთქვათ, წნევა მაქვსო, სმას თავს არ გაანებებდი, ჩავალ ახლა, გამაცდინე ამ უსაქმო ლაილით.

– კარგი, წადი და მალე მორჩი, თუ ქალი ხარ, თვითონ ჩამოვა და დაალაგებს, შენი დალაგებული მაინც არ მოწონს, ხომ ხედავ.

ქალბატონი კატუშა მოაჯირზე დაყრდნობით, ნელა, სვენებს-სვენებით ჩავიდა კიბეზე.

რას ეტყოდა ქმარს, როგორ მოიქცეოდა, კატუშა. ნეტავ, რომ სცოდნოდა – ეს მათი უკანასკნელი დიალოგი იყო, დაალაგებდა სამზადს, გამართავდა სათაგურს, ამოვიდოდა აივანზე და პარმენი აღარ დახვდებოდა ცოცხალი.

კიდევ კარგი, რომ ადამიანებიც ჩიტებივით ჩუმად, უხმაუროდ ქრებიან, თორემ ქვეყანას სიკვდილის საშინელი ზარი წალეკავდა.

ლორი ქალაქში

გაზეთში ეწერა: მართლა და მართლა, ეს მიღეთის ხალხი – ქალაქელები რომ გვქვია, მთლად სოფელს კი ნუ შევარდებით ხელშიო, შიგა და შიგ ჩვენც შევემარქაფოთ, ღმერთი როდი გვინყენსო, ვისაც ცოტა სანძრავობა მაინც აქვს, თითო ღორი რომ გაზარდოს, რა ჩინ-ტემლაკებს ჩამოართმევნო. ჭკუაში დამიჯდა, ხომ იცი შენ. პირველ სართულზე ვცხოვრობ, ერთი საგარაჟისხელა შემოლობილიც მაქვს. შარშანწინ მანქანა უნდა მეყიდა, მაგრამ ფული აღარ დამრჩა ხელზე, საგარაჟეზე საზამთროს გახარება მინდოდა და არაფერი გამოივიდა, ამოსვლით ამოდის საზამთრო ქალაქში, ფოთლებსაც ჩვეულებრივს დაიყრის, ნაყოფს კი არ ისხამს. რაშია საქმე, ვერ გეტყვით. არც რწყვა-ნაკელი დამიკლია, სურო და ფათალო არ გავაჭაჭანე, ვუბერე, ვუნრუნუნე, მაგრამ შენ არ მომიკვდე, რაღა გავაგრძელო, ოცდაერთ ენკენისთვეს, მარნეულის ბაზარზე ვიყიდე შავხალებიანი გოჭი და გაუფუში ამ ჩემს საგარაჟე შემოლობილში.

ტომარას თავი რომ მოვხსენი, უკან გადავხტი და კარი მივუგდე, არ გამექცეს-მეთქი. შენც არ მომიკვდე, არც ადგილი იუცხოვა, არც ფყვირილი მორთო. გვერდი გაუსვ-გამოუსვა მავთულის ბადეს და მიწის თხრა დაიწყო. ჩვენ (ჩემი ოჯახის წევრებს და დაინტერესებულ მეზობლებს), მავთულხლართს მიჭიჭინებულებს, ზედაც არ შეგვხედა, აქაოდა, მე ჩემი საქმე ვიცი, ყველამ თქვენს ჩახლართულ ყოფას მიხედეთო. რა მოძრავი და მოხერხებული, რა ღონიერი დინგი აქვს ღორს. ერთ ნახვად ღირს ამ დალოცვილი პირუტყვის საქმიანობის ყურება, რა ენერგიით, მონდომებით, მოთმინებით ჩიჩქნის მიწას. თუ ახლომახლო სულიერს იგრძნობს, ხანდახან გაქვავდება, მიაყურადებს და ისევ თავის საქმეს განაგრძობს. თხრის დაუზარებლად, ყრუ ღრუტუნით, შუადღისას თუ ტლაპოს მიაგნო, გაგიხარია, ჩანვება და სიამოვნებისგან თვალებს მილულავს. თუ ძალიან არ შეანუხე, ვერ გამოიყვან იმ სიამ-სიმთვრალის-

აგან, თუ ტლაპო არსადაა, თავისსავე ამოთხრილ გრილ მი-
ნაზე ნანვება ღაბაბგაშვერილი, ნანვება და ღრუტუნებს. ამ
ღრუტუნში იგრძნობა, რომ მთლად ისე ვერაა მოწყობილი,
როგორც სურდა, მაგრამ რას იზამს. მე მგონი, არ არსებობს
ღორზე უფრო უპრეტენზიო ცხოველი. არც პატრონის ამოჩე-
მება იცის, არც საღორეს დაგინუნებს, მადა? ეს „არ მომწონს,
ამას არ მივირთმევ“ – საერთოდ არა აქვს თავის ღორულ ლე-
ქსიკონში. რომ მოშივდება, სალაფავს კი არა, წყალში გახს-
ნილ ნახერხს ისე მადიანად შეჭამს, რომ შენვე დაგაეჭვებს.
ამას რომ თავი დავანებოთ, დაკვირვებისხართ, შესახედავად რა
ლამაზია? გოჭი ხომ დახატულია და დახატული, რომ გაიზ-
რდება, ღაბაბს რომ დაიდებს, ყურებს რომ დაიმშვენებს,
კობტა ჩლიქებზე რომ აინევა, როცა მიუახლოვდება. თუ არ
გააბრაზე და არ ააჭყვირე, რა მშვიდად ღრუტუნებს, ხორხის-
მიერად, სადღაც შიგნით. ერთ ქცევა მინას ამოაბრუნებს და
ერთს არ დაიკვნესებს. თავს არავის ესხმის, არავის ანუხებს.
დინგი მუდამ სუფთა აქვს. მერე და რა მიმნდობია, რა მიმტე-
ვებელი. ათი წუთის წინ სახრით რომ სცემო, მაინც არ გაგ-
ნირავს, არ დაგემდურება. გულში არ ჩაიხვევს წყენას. რომ-
ელი ცხოველი გაგიგორდება ერთცახე მოფხანვაზე, მითხარი
ერთი შენ. ღორს რომ მუცელზე მოუსვამ ხელს, ჯერ თვალებს
მილულავს, თუ კედელი ახლოსაა, კედელს მიეყრდნობა და
ნეტარებით აღრუტუნდება. თუ ვერაფერს მიეყრდნო, ერთ-
ორს შექანდება და გაიშოტება შენს წინ. მიდი და გამოუსვი
იმ დროს დანა ყელში. რა გული მოგცემს, რა ჭკუა გაგიჭრის.
ჩვეენ? დამანებე თავი, თუ კაცი ხარ, ადამიანი რომ არ ისა-
შუალებს, ისეთი არის რამე? ხბოს კლავს, უშობელს კლავს,
მტრედის ხორცს ჭამს ადამიანი და ღორს დაინდობს?

რალა ბევრი გავაგრძელო, სახელდახელოდ საღორეც შევუ-
ჭედეთ და ის დღეც ამით დამთავრდა. მეცხოველეობის ხა-
ზით ჩემს დაინტერესებას მეზობლები საუცხოოდ შეხვდნენ.
სურმანიძე ცხოვრობს მესამე სართულზე, ყველაფერზე მი-
ჩიოდა, ჩემი ფანჯარა რომ გამელო უდროოდ დროს, დილით
მილიციას ეცოდინებოდა. ღორზე: რატომღაც არ უჩივლია.
მეტიც, ერთი სამჯერ დილაუთენია სალაფავით ხელში დავ-

ლანდე საღორესთან. ღვთის წინაშე, არაფერი მითქვამს. ვის
რა არ მოჰქონდა, რას აღარ აჭმევდნენ, მთელი სადარბაზო
ჩემი ღორის გასუქებაზე მუშაობდა. ხომ იცი, ოჯახში ყოვ-
ელთვის რჩება ცოტა რამ ნასუფრალ-ნამუსრალი. რომ იტყვი-
ან, ქერის ორმოში ჩავარდა. ჯანმრთელი პირუტყვის ამბავი
ხომ მოგეხსენება. შაქრად ერგებოდა ყველაფერი. დღითიდღე
სუქდებოდა და მშვენდებოდა. სხვას რომ მოვუყვე დამცინებს
ალბათ, შენ უნდა გამიგო, რალაცნაირად გამოგვცვალა ამ
ღორმა ყველანი. ერთი სული მქონდა, სანამ სამსახურიდან
მოვიდოდი, თვალს შევავლებდი და თავს შევავსენებდი. ერთს
გვერდულად ამომხედავდა, ჩაიღრუტუნებდა და თავის საქმეს
განაგრძობდა. აქაოდა, ჩემი დარდი ნუ გაქვს, კარგად ვარო.
ახლა ჩემი ბიჭები? ორი საცოლე ბიჭი მყავს. ერთმა შარშან
დაამთავრა საფეიქრო და ჯერ სამსახური ვერ ვუშოვე, მეორე
სპარსულზე აბარებდა, ვერ მოეწყო. კერძოდ მომზადების სა-
შუალება მე არ მაქვს, არადა წელს ჯარი უნევს, მოკლედ, არ
ვიცი, როგორ იქნება ამ წელს ჩემი საქმე. რას ვამბობდი? ჰო,
ეს ჩემი ბიჭები დილიდან საღამომდე ღორზე რომ ალაპარაკო,
არ მოსწყინდებათ. შუალამისას ასტეხენ ხითხითს ხანდახან, რა
მოგივიდათ-მეთქი, შევუღებ კარს: ისევ ღორზეა მსჯელობა;
დედას სალაფავი გააგდებინაო, სურმანიძეების ძალი შეა-
შინაო, წვიმაში ორმოს თხრიდა, რომ წყალი დაეგროვებინაო.
ერთი სიტყვით, რას არ იგონებენ და კვდებიან სიცილით. „ლო-
რის თემა“ ჩვენს ოჯახში ძალუმად დამკვიდრდა.

რა გადასარევიც არ უნდა იყოს, ღორი მაინც ღორია და ღო-
რის ბოლო, მოგეხსენებათ. საშვიდნოემბროდ უნდა დაგვეკლა.
საღამოს გამოვუცხადე ბიჭებს, ხვალ ღორს ვკლავთ-მეთქი.
ორივემ უგემურად ივანშმა და უბრად შეიკეტნენ თავიანთ
ოთახში. ერთი-ორი ნათესავიც დავპატიჟეთ ტელეფონით. კარგა
გათენებულია, ვნევარ, გაზეთებს ვათვალთვლებ, სამზარეულო-
ში პუტუნი მესმის. როდის-როდის ჩემმა ცოლმა შემოალო კარი.
პანტუშაო (პანტელეიმონი მქვია), დღეს ნუ დავკლავთო, საშო-
ბაოდ სჯობია, ზამთარში უფრო უპრიანია ღორის დაკვლაო.
ასე გვირჩიეს ბიჭებმაცო. ისე მორიდებულად მეუბნება ჩემი
ოჯახობა, გეგონება, მეც ამის მომხრე არ ვიყო. ჩიტი ხელის
აქნევას ელოდაო; გადაიდო ღორის დაკვლა საშობაოდ.

ისე მიიღია ნოემბერი და დეკემბერი, არც კი გამიგია. ჯერ იყო და მივლინებაში გამაგდეს ორი კვირა, ჩამოვედი და იმ-ნაირი მამალი გრიპი ჩამომყვა, რომ სანამ არ მომგრიხა და ცხრა დღით სანოლს არ მიმაჯაჭვა, არ მომეშვა. მერე იყო და წლის ბოლოს იმდენი საქმე მომანვა სამსახურში, რომ თავის მობრუნების საშუალება არა მქონდა. იმას მაინც ვახერხებდი, სალამოს, შინ მობრუნებული, ნახევარი საათი მაინც ვმდგარიყავ სალორესთან და ჭამაზე დამარქაფებული ოთხფეხის მშვიდი ღრუტუნი მესმინა.

შობადლე ამ წელიწადს კვირას დაემთხვა. შაბათ სალამოს ჩამოვეურეკეთ ნათესავეებს. ღორის სუკებზე დავპატიყეთ. დილით ადრიანად შემოფათურდა ჩემი ცოლი და სანოლოთახში უშველებელი დანით დამადგა: „ჰა, ადექი, სანამ ბიჭები გაიღვიძებდნენ, დაკალი ბარელამ. საუზმემდე გამანვა მოვასწოროთ“. ფეხი ავითრიე, მაგრამ რა მეტი ჩარა მქონდა, პირატივით ყამამომარჯვებული მივადექ სალორეს. გეცინება შენ. ვიცი, განა არ ვიცი, მოსაყოლად ნამეტანი ჯაბან-დედღური ისტორია გამოდის, მაგრამ ასე იყო და გინდ დაიჯერე, გინდ არა. შემომეგება მისებურად ცქვიტად, გემრიელად. დანადაშვებული ვდგავარ და შევყურებ. სალაფავი რომ ვერსად იპოვა, ისევ მომიბრუნდა, დანის წვერს დინგი მიადო და ფრთხილად დაყნოსა. ცოტა ხანს იდგა გარინდებული, რაკი შეატყო, რომ ჩემგან ხეირი არ გამოვიდოდა; ზურგი შემაქცია და თავის გომურში ტუცა თავი. არა, ძმაო, მე შენი დამკლავი არა ვარ-მეთქი, გავიფიქრე, დანა მოვისროლე, ხალათი ავიკეცე და ბაზრისკენ დავეშვი. ბაზარი, ღვთის წყალობით, ახლოს გვაქვს, ვიყიდე მესამედი ბურვაკი და ხელდამშვენებული ამოვბრუნდი. იმ დღეს ჩვენი სტუმრებიანად „ვინხარმამა“ ვიძახეთ, კაი ლაზათიანადაც დავათვერით ბურვაკის მწვადებს და დავიძინეთ. ასე გადარჩა ჩვენი ღრუტუნა დაკვლას.

საახალწლოდ მაინც უნდა დაიკვლას, სხვა გზა არ არი. დიდი ბჭობის და კამათის მერე დავადგინეთ, რომ ჩემს უფროს ბიჭს უნდა ეთავა ეს საქმე. მე დავამტკიცე, რომ ორმოცდაათს გადაშორებული მამაკაცები გულჩვილნი ხდებიან და პირუტყვის სისხლის დაღვრა მათ ფსიქიკაზე ცუდად მოქმედებს – წნე-

ვას უწევს და მაჯას უჩქარებს. ოცდათერთმეტში დილით სამსახურში გავრბივართ ყველა. „კი მაგრამო?“ ჩემმა ცოლმა, „ორ საათზე მოვალ და დავკლავ, ნუ გეშინიათ, მოვასწორო“, უფროსმა ბიჭმა. როგორ მგონია, თუ დავგალაღატებს. განგებ დავიგვიანე, შებინდებული იყო, რომ მოვედი. არხეინად ვარ, ღორი უკვე დაკლული და მოვლილ-დამარილებული იქნება-მეთქი. შენც არ მომიკვდე, აგერ არ ღრუტუნებს? „სადა ხარ, კაცო, რამ დაგაგლახავათ ასე, სამივე მამა-შვილი, რას იპრანჭებით, ღორი ვერ უნდა დაკლათ ამხელა კაცებმაო?!“ ვარცლით ხელში დგას ჩემი მეუღლე და საყვედურით მავსებს. თურმე ისე ჩაიღია დღე, რომ ფეხი არ შემოუდგამთ სახლში არც ერთს. „ახლა რაღა დროსია, ამხელა ღორის გახაზირებას ვინ შეძლებს ამ ღამეში-მეთქი“. ცოლს ჩანთა შევაჩეჩე და გავვარდი ბაზარში. მესამეჯერ გადაურჩა ჩვენი ღორი დაკვლას.

ცამეტი იანვარია. ძველით ახალი წელია ხვალ. ქვეყნის სასაცილოდ ნუ გავიხდით თავს და ახლა მაინც დავკლათ ეს ღორიო, მტკიცედ გადავწყვიტეთ ნუხელ. კედლის საათმა ცხრა რომ დარეკა, ჩავიცვი და აივანზე გავედი. ვლეღავ, ვნერვიულობ. უზმოზე სიგარეტმა პირში მწკლარტე გემო იცის. რამ დამაგლახავა ასე, ლამის გადამიყოლოს ამ ღორმა-მეთქი, დავტუქსე ჩემი თავი და სამზარეულოში მოფუთფუთე ცოლს გავძახე: „აადულე წყალი და წამოაგდე ბიჭები, ღორის დაკვლაში მიშველონ!“ „არ მცალია, ბადრიჯანს ვწურავ, შენ გააღვიძეო“, გამეპასუხა მეუღლე. ერთხანს ვიცადე ქვევით, მოთმინების ფიალა რომ ამევსო, ავაკითხე ჩემს „ძილისგუდა“ ბიჭებს. ერიჰაა, სანოლები კობტად მიულაგებიათ და გაპარულან. „თქვენ გიჩვენებთ სეირს-მეთქი“, კიბე ჩამოვირბინე და სალორეს მივაშურე.

...შინ რომ არ მობრუნებულიყო, ქვემოთ, კანდელაკზე ჩავიყვანე, ტროლეიბუსმა რომ გაიარა, კისერზე ბანარი შევხსენი და გავუშვი.

შუა ქუჩაზე შედგა, ერთი შემომხედა, გაზონებში გაძვრა და ქვემოთ, ვაჟა-ფშაველას პროსპექტისკენ დაეშვა.

სიზმარი

ადამიანებს რომ დასიზმრებიათ საერთოდ, იმასთან შედარებით გოდერძი კვინინიას სიზმარი ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი გახლდათ, მაგრამ, რომ გაეღვიძა, მაინც დიდხანს შესცქეროდა ჰეგელის სურათს ნახევრად გამოლენჩებული თვალებით. ორმოცდაათს გადაშორებულ ინკასატორს სიზმრის მეტი რა უნახავს, ილო ბიბიჩაძე კი არასოდეს გამოცხადებია ძილში. მართალია, ილო კარის მეზობელი იყო, მაგრამ არც ისე ახლობელი გახლდათ, ინკასატორს ძილში რომ ჩაჰყოლოდა. ამ თვრამეტი წლის განმავლობაში ორ-სამჯერ თუ შეუღლიათ მეზობლებს ერთმანეთის ბინის კარი. ვერ აეწყო ის ხალასი ურთიერთობა, მუგუზლის მეზობლობას რომ ეძახიან იმერეთში. გოდერძი თავისთვის ჯახირობდა მოულოდნელობებით სავსე თავის წუთისოფელში, ილოც თავისთვის ჩირთიფირთობდა. განსხვავება მათ შორის ის იყო, რომ რამდენადაც გულგახსნილი იყო გოდერძი (სამსახურიდან შინ მობრუნებული საათობით დააბიჯებდა ეზოში და მოსაუბრეს ეძებდა დღიურ შთაბეჭდილებათა გასაზიარებლად), იმდენად გულჩახვეული და ჩუმი კაცი იყო ილო ბიბიჩაძე. სალაპარაკოდ არ გაგიჩერებოდა, ნიადაგ საქმიანი იერით გარბი-გამორბოდა. დღემდე ვერ გაიგო გოდერძიმ, სად მუშაობდა მისი მეზობელი. რა მოხელე იყო. რამდენჯერაც ჩამოუგდო სიტყვა, ბიბიჩაძემ ან წაუყრუა, ან საუბარი სხვა საგანზე გადაიტანა და ინკასატორი საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ ამ კაცს თავის პროფესიაზე ლაპარაკი არ სიამოვნებდა. შინაც ბევრჯერ შემოიპატიჟა, მაგრამ პასუხად ან ზრდილობიანი უარი მიიღო (ღვიძლის შეტევის მომიზეზებით), ან მეორე დღეს მოუხდა თავის გამართლების ფრიად საეჭვო მიზეზების მოსმენა: ლექციაზე დაგვტოვეს და ვერაფრით თავი ვერ გამოვიშვიო.

დილით, როცა სართანნიამ თავისი თმახუჭუჭა საყვარელი ქალი მორცხვი ღიმილით ჩააცვილა კიბეზე, ნაგვის მანქანამ უკანასკნელ ზარს ჩამოჰკრა და შემოდგომის ფერმკრთალ მზეზე მტვრიან ნისლში გამოტარებული სხივებით ძლივს

მისწვდა ფანჯრებს, გოდერძი კვინინიამ ხალათი მოიხურა და ახალი გაზეთები არ მომპარონო, კიბეს დაუყვავა. კარის მეზობელი კიბეზევე რომ არ შემოფეთებოდა, სიზმარი აღარც კი გაახსენდებოდა. სალამზე რომ უპასუხა და რამდენიმე საფეხურით დაშორდნენ ერთმანეთს, კვინინიამ გადანყვიტა ეამბნა სიზმარი. იფიქრა, ცოტას გავამხიარულებო.

– ილო, ბატონო!

– ა, ჰა? – ილო შეჩერდა, ღრმად ჩაისუნთქა, მუხლზე გაზეთებიანი ხელი ჩამოიღო და ჩამოიხარა.

– წუხელის მესიზმრე, ხომ იცი შენ?

ბიბიჩაძე დაიბნა, ჯერ გაოცებამ გაურბინა უპეებმიმჭნარჭროლა თვალეში, მერე ღიმილმა გაუნათა ლოყებდაბერილი, მარიონეტთა თეატრის თოჯინასავით ნახევრად მეტყველი სახე.

– სათქმელად არც კი ღირს, მაგრამ რაკი შემხვდი აგერ, იცოდე მაინც. ისეთი კი არაფერი, უბრალო სიზმარი იყო, გაინტერესებს?

– აჰა, აჰა? – თვალეები დანკურა ილომ და მუხლზე ხელი შემოინაცვლა.

– ხომ გითხარი, ისეთი კი არაფერია-თქვა. მესიზმრა, ვითომ სტადიონზე ნავედი ფეხბურთის საყურებლად. დაიწყო თამაში, ჩემო ბატონო, და, რას ვხედავ – ილო ბიბიჩაძე არ თამაშობს ფეხბურთს? ჯერ ეჭვი შემეპარა, დაგაკვირდი, რაც შემეძლო. კი, შენ იყავი ნამდვილად. მიდღემჩი არ უთქვამს, ფეხბურთელი ვარო, ან მე თვითონ როგორ ვერ მივხვდი, რა მეზობელი მყოლია-მეთქი, ეს იყო სულ. გიყურებდი და მიხაროდა, მეტი არაფერი. სიზმრის ამბავი არ იცი?

რაც უფრო ალალი ღიმილით ყვებოდა გოდერძი, სიზმრის ადრესატი უფრო იღუშებოდა, ბოლოს ღრმად ამოიოხრა და იდუმალი მზერა მიაპყრო მეზობელს.

– რას ნიშნავს ვითომ ეგ?

– რაი?

– ბურთის თამაში სიზმარში.

– არაფერს, შე კაცო. სიზმრის გჯერა? ფეხბურთზე ფიქრი ჩამყვა, ალბათ, ძილში. იცის ასე.

– გმადლობთ, გმადლობთ, – ნერვიულად თქვა ილომ. სწრაფად შეტრიალდა და კიბეს აუყვავა.

დამავინყდა მეთქვა, რომ იმ დღეს შაბათი იყო.

გაზეთებში, რატომღაც, დიდად საინტერესო და მისაჭიჭინებელი არაფერი ეწერა. გაზეთების კითხვას რომ მორჩა, „დროის“ ბოლო ფურცელზე გამოქვეყნებულ „თავსამტვრევს“ ჩაუღრმავდა. ქართველი კომპოზიტორის შვიდბგერიანი გვარი ვერ მოიგონა და თავის თავზე განყრა – კროსვორდისთვის მცალია ახლა მეო? თვის ბოლო იყო, ბალანსი ორშაბათს უნდა ჩაებარებინა. საანგარიშო მოიმარჯვა, მაგრამ საქმეს გული ვერ დაუდო. „ილუზიონამდე“ მთელი ხუთი საათი იყო დარჩენილი. არ იცოდა, რა ეკეთებინა.

გოდერძი კვინინიას შაბათი არ უყვარდა.

ზარის ხმამ გაახარა, ვინც უნდა იყოს, ცოტას მაინც გავერთობიო. ჭუჭრუტანაში არც კი გაუხედავს, მეყსეულად გააღო კარი. პარმაღზე ხალათმობურული ილო იდგა.

– მობრძანდი, ილო ბატონო.

– გმადლობთ, აგერ ვიქნები, პატარა შეკითხვა მქონდა, – ილო აღელვებული ჩანდა.

– ასე კარში ხომ არ გავჩერდებით, შე კაცო, – კიდევ ერთხელ შემოიპატიჟა, მაგრამ სტუმარი კარის ზღურბლს ვერა და ვერ გადმოაშორა.

– ისა... ესე იგი, ფეხბურთს ვთამაშობდი? – ბიბიჩაძემ ხმას დაუნია, მიიხედ-მოიხედა და თითქოს დიდ საიდუმლოებას ანდობსო, ჰკითხა:

– რა ნომერს ვთამაშობდი, თუ გახსოვს?

– ა? კი არ დავკვირვებივარ, ეს ოხერი, – გოდერძის გაუკვირდა შეკითხვა, მაგრამ უფრო თავის მახსოვრობას გაუწყრა, ნომერი მაინც როგორ არ გამომყვაო.

– სად მხედავდი უფრო ხშირად, მოედნის ცენტრში თუ ფრთაზე?

რა მნიშვნელობა ჰქონდა ახლა ამას, კაცმა რომ თქვას, მაგრამ ადამიანთა უცნაურობას ხომ საზღვარი არა აქვს, ჩემო მკითხველო.

– ხან ისე და ხან ასე. წინაც იყავი და ხანდახან დაცვასაც წახებმარებოდი, – გოდერძიმ აშკარად იცრუა.

– ჩვენს გუნდში ვთამაშობდი, თუ იმგენის?

გოდერძის არც ის ახსოვდა, ვინ და ვინ ხვდებოდა წუხელ სიზმარში მწვანე მინდორზე, მაგრამ დაუფიქრებლად უპასუხა:

– ჩვენსაში, რა თქმა უნდა.

– ხალხი ბევრი იყო?

– კი. ბილეთი ძლივს ვიშოვე. ტრიბუნებზე ტევა არ იყო.

ილო ცოტათი დამშვიდა, გაბრუნებაც კი დააპირა, მაგრამ გადაიფიქრა.

– ვის ვეთამაშებოდი?

– კი ვერ გავარკვიე, დასწყევლოს ღმერთმა, – გოდერძის შუბლზე ოფლმა დაასხა. – რალაცა უბედური გუნდი იყო. თავისი სახე არც კი ჰქონდა.

– უხეშობდნენ? – მრავალმნიშვნელოვნად იკითხა სტუმარმა.

– კი. გარდა ამისა, მსაჯიც იმათ უდგებოდა.

– შენ ეს მითხარი, რა ფერის მაისური მეცვა?

– მგონი ყვითელი.

– ყვითელი? – ილომ კეფა მოიფხანა.

– ჰო, მოყვითალო უნდა ყოფილიყო, თუ არ ვცდები. შემოდი სახლში, შე კაცო, გავიყინე.

– გმადლობთ, გმადლობთ, – აშკარად ჩანდა, ილო სიზმრის მნახველის პასუხებით უკმაყოფილო იყო. გატრიალდა და ფოსტლების ფშლატუნით თავისი კარისკენ წავიდა.

გოდერძი საანგარიშოს დაუბრუნდა, მაგრამ ციფრები სადღაც გაუბრუნდნენ. წამდაუნუმ ეშლებოდა და თავიდან იწყებდა. ილოზე ფიქრი არ ასვენებდა. გუნება მოვუშხამე ამ დილით კაცს. ან რა ჯანდაბამ დამასიზმრა ეს უცნაური სიზმარი, ან რა ჯარხანამ მამბობინა, ვყოფილიყავი ჩემთვისო.

არ გაუვლია ორ საათს, ილომ რომ ისევ მოაკითხა. გოდერძიმ კარი გააღო და მოსულს დამნაშავესავით მიაჩერდა.

ილოს ტუჩები უთრთოდა, ხელებს თავს ვერ უყრიდა, ხმის ამოღებას ვერ ახერხებდა.

– გისმენ, ილო ბატონო, – გაამხნევა გოდერძიმ.

– მე ისა... ისეთი არაფერი. მინდოდა ზოგი რამ დამეზუსტებინა, რასაკვირველია... ამინდი როგორი იყო?

– წვიმდა. – უღმერთოდ იცრუა გოდერძიმ და მტკიცედ გადანყვიტა; რა ზერელე მოსიზმარე ვყოფილვარ, ანი მაინც კარგად დავაკვირდები ჩემს სიზმრებსო.

– წვიმდა? – სხვისი ხმით ჰკითხა ილომ.

– კი, წამდვილად.

– შენ ეს მითხარი, ახალ სტადიონზე იყო თამაში თუ ძველზე?

– ახალზე. ძველზე ხომ წვიმის დროს მოედანზე წყლის გუბეები დგება.

– რა დგება?

– იტბორება ძველი სტადიონი, შემობრძანდით, გთხოვთ უმორჩილესად, რა ვენა მეტი, აბა, – უკან დაიხია გოდერძიმ.

– არა მიშავს, სხვა დროს, – ილომ მაღლა აიხედა და ამოიხვნეშა. – თუ გახსოვს, რასაკვირველია, უხეშობდნენ?

– ვინ? ჩვენ თუ ისინი?

– საერთოდ.

– არ იყო მაინცდამაინც „გრუბი“ თამაში. პრესინგს კი მიმართავდნენ.

– რას მიმართავდნენ?

– პრესინგს.

– მთელ მოედანზე?

გოდერძიმ ყელში სიმშრალე იგრძნო და ნერწყვი გადაყლაპა.

– არა. მარტო საჯარიმოზე.

– გმადლობთ, გმადლობთ, – ილო სწრაფად შებრუნდა, გაქვავედა, ისევ შემობრუნდა, თითქოს რაღაც უნდა თქვასო, მაგრამ გადაიფიქრა, ხელი ჩაიქნია და თავისი კარისკენ წალასლასდა.

„რა ბზიკმა უკბინა, რამ გადარია. პატარა სიზმარი ვუამბე, მეტი ხომ არაფერი. ამ ხნის კაცი სიზმარმა (და ისიც სხვისმა სიზმარმა) უნდა გააგიჟოს? ფეხბურთელადაც რომ ყოფილიყო დაბადებული, თავის დროზე უნდა ეთამაშა, თორემ ახლა ფეხბურთიც ჩავლილია მაგისტვის და ფრენბურთიც. რანაირადაა წამონითლებული სახეზე. ჩემი მიზეზით არაფერი მოუვიდეს, ამას ვნუხვარ, მეტს არაფერს. რამ დამასიზმრა, უბედური ვყავარ გამჩენს. ფეხბურთელად კი არა, მაყურებლადაც არასოდეს მინახავს სტადიონზე. სიზმარი ცოტა მართალს არ უნდა ჰგავდეს? მაინც, რამ აუძღვრია გუნება ამ სერიოზულ კაცს. სიზმარი კი არა, კაი ნამამლი კვერცხი არ ამართლებს დღეს თბილ საბუდარში. რამდენჯერაც მე სიზმარში ცხელ კუბრში ჩამაყოფინეს თავი, იმდენი გახარება ჩემს ნაგრამს. მაგრამ ქე ვარ აგერ“.

ხან იმას მოედო, ხან ამას, ბოლოს ვერაფერ საქმეს რომ ვერ დაუდო გული, ტაბურეტი გაიტანა აივანზე და ფეხები ერთ ციდაზე წაახერხა. ვერ ვჯდები ნესიერად ზედო. ხერხვა რომ დაამთავრა, მერე დარწმუნდა, რომ ამოდ გაისარჯა, მშვენიერი სიგრძის ფეხები ჰქონდა სკამს.

როგორც იქნა, გაათრია დრო სადილობამდე. ოთხს აღარაფერი უკლდა, ტელევიზორს რომ წამოუწვია. დარეკეს. იცოდა, რომ ილო იქნებოდა. კაცმა რომ თქვას, აქამდეც ელოდა მეზობლის გამოჩენას.

ილო საგარეოდ იყო გამონწყობილი. შავი პრიალა კოსტიუმი ეცვა, თავზე ძველებური დაბალცილინდრიანი შლაპა ეხურა (თეთრი ბანტით განყობილი), ხელთ ლომისთავიანი ტროსტი ეჭირა და მარცხენა თვალს ავზნიანივით ახამხამებდა.

– მივდივარ ახლა მე, – მცირე პაუზის შემდეგ გაანდო სტუმარმა, თითქოსდა, თუ ვინმეს უნდა სცოდნოდა მისი წასვლის ამბავი, პირველ რიგში – გოდერძის.

– საით? – ზრდილობის გულისთვის იკითხა მასპინძელმა. – შორს?

– აგერ ჩემს ქვისლთან მივდივარ. საქმე მაქვს პატარა. ისეთი არაფერი. ისაა... ერთი ეს მითხარი, ვთამაშობდი ქე მაინც რამეს?

– არ თამაშობდი, მე მგონია, ურიგოდ... როგორ გითხრა. ერთი-ორჯერ გარღვევაზეც გახვედი. აღარც კი მახსოვს... საერთოდ, რას გადამეკიდე, შე კაი კაცი. ბოლომდე კი არ მიყურებია... სიზმრის ამბავი არ იცი? ერთ წუთში მთავრდება. შენ გგონია, მთელ ორ ტაიმს გაყურებინებს გამჩენი?! – ბრაზი დაეტყო ხმაში გოდერძი კვინინიას.

– რამე საგოლე მომენტი თუ შევქმენი, ეს მაინტერესებდა, მეტი არაფერი. თუ ჩავანოდე ხეირიანად?

– არ ჩავანოდებია. ბურთი წინ გაიგდე და ველარ დაენიე. ეს იყო, რაც მე ვნახე და, საერთოდ... რა ვიცი. აღარ მაინტერესებს სიზმრები! შენ საქმე არაფერი გაქვს?! – კარი მთლად არ მიუხურავს, მაგრამ მეზობელს აშკარად ანიშნა, რომ მისმა უაზრო ვიზიტებმა გული გაუწყალა.

– გმადლობთ, გმადლობთ, – მისი ასაკის კაცისთვის კობტად შეტრიალდა ილო, ქუსლი ქუსლს ჰკრა, ლიფტის ლილაკს თითი დააჭირა, მაგრამ კაბინას არ დაელოდა, მასპინძელს შლაპა მოუხადა და კიბეზე ჩაბაკუნდა.

ქვისლთან მიიჩქაროდა ვითომ ნამდვილად?

დიდვაჭარი

ცა ფეხად ჩამოდისო, იტყვიან ასეთ წვიმაზე.

გუშინ დილით დაიწყო და არ გადაუღია. შუადღისას, თითქოს ცოტას შეისვენებს, გუბებზე წვეთების ტყვაპტყვაპი გამეჩხერდება, კაბადონი ოდნავ შეეთეთრდება, მაგრამ რიონისჭალიდან ქვენა ქარი ერთს წამოუბერავს და წვიმა ქორივით დააცხრება ისედაც დამბალ-დაჭყაჭყულ დაბას.

კაცმა რომ თქვას, დროც კია იმერეთის გრძელი წვიმების ნოემბერი ინურება. კარგა ხანია ფანქრით დახატულს დაემგვანა ქვეყანა. ქარმა გასულ კვირას მიახვეტა უკანასკნელი ფოთლები ღობის კიდეებს. ცისფრად აბოლდნენ ბუხრები და ფანჯარაში თავგაყოფილი თუნუქის ღუმელები. შეთხელდა ქუჩები, ეზოებში მარტო ნარინჯისფრად განათებული ხურმის უფოთლო ხეები ჩანს. ხანდახან მეზობელთან თუ გადაირბენს თავზე ტომარაჩამომხობილი, ჯიბეებში მუშტებჩანყობილი მეზობელი კალოშების ფშლატუნით, თორემ ქუჩაში კაციშვილის ჭაჭანება არაა.

მოსახვევთან, ქუჩის პირას, ერთსართულიან მაღაზიას „ათასი წვრილმანი“ აწერია. უღვაშგანკიპინებულ, ზორბა გამყიდველს, ლურჯი სატინის ხალათი წამოუხურავს, დახლზე დაწყობილ, მსუქან მკლავებზე გრუზათმიანი თავი დაუდვია და თვლემს.

როგორც იქნა, გამოჩნდა მუშტარი. გზადაბნეული ყვავივით შემობათქუნდ-შემოფრთხილდა მომცრო ტანის, შავკოსტიუმინი, სამოცს მიტანებული მამაკაცი. მიიხედ-მოიხედა და ღრმად ამოისუნთქა. ფანჯარას მიადგა, ოთხნასკვად თავზეჩამომხობილი, გალუმპული ცხვირსახოცი ლაფაროში ჩაწურა და კარგა ხანს ისვა სველ მხრებსა და მუხლისთავებზე (ვერ გეტყვით, რა მიზნით). წვიმისგან ასე ამჩატებულ-აცეტებულ ერთბაშად დადინჯდა და ვიტრინებს ჩამოუარა. ათვალეირებს გულმოდგინედ, აუჩქარებლად. მკერდთან მედალი უბრწყინავს – „კავკასიის დაცვისათვის“. ბეჭემოტისთვა-

ლება გამყიდველს თავიც არ აუნევიან. თვალებსდა აყოლებს ეული მუშტრის მოძრაობას. „ამნაირი მყიდველისგან ხეირი არაა, – ფიქრობს მასპინძელი, – ან უბრალოდ წვიმისგან შეეფარა მაღაზიას, ან მოხალისე-პენსიონერი იქნება – რაიონის საზოგადოებრივი აზრის კომისიის წევრი, ან, უკეთეს შემთხვევაში, ისეთ რამეს მომთხოვს, რაც არ მაქვს“. არ უკვირს ნოქარს, რომ მოქალაქენი, მცირე გამონაკლისის გარდა, მაღაზიაში სწორედ დეფიციტურ საქონელს დაეძებენ.

მედლიანი კაცი ამ ფიქრებში გართულ საბჭოთა ვაჭრობის მუშაკს თავს წაადგა და გაუბზარავი ხმით აუწყა:

– ბამბა მინდოდა ერთი კილო.

– რაი?

ნოქარი უხალისოდ გადაიწია და მკლავჩახვეულმა ახედა.

– ბამბა. – წარბები ასწია სტუმარმა და ამით აგრძნობინა, თუ გაქვს დახლსუკან გადანახული, ნუ მომერიდები, შინაური კაცი ვარო.

– სად ხედავ ბამბას? – ახლოს არ გაიკარა შინაურული კილო გამყიდველმა.

– სად ვხედავ და სიზმარში, ასე გამთენიის ხანს იცის დასიზმრება, ლამეგამოშვებით. – ირონიას მიმართა კავკასიის დაცვის მონაწილემ.

– არაა ბამბა, მორჩა და გათავდა! – განზე გაიხედა ბეჭემოტისთვალეზამ.

– აბა, რაის „ათასი წვრილმანი“ ხართ?! – მედლის კავალერი არ ხუმრობს.

– ახლა შენი ბამბის გულიზა „ცხრაას წვრილმანს“ ვერ დავარქმევთ, – თვითონვე მოეწონა თავისი ნათქვამი ნოქარს.

– კაცო, მე სახუმაროდ არ მცალია. შენს ბავშვებს ეხუმრე სახლში. მე გეკითხები, რაის „ათასი წვრილმანი“ ხართ, აბა, თქვა.

– შენ ბამბა არ გინდა?! – ხმას აუწია ნოქარმა, – ბამბა არ გვაქვს. მაგის რკვევას, ქე დაანებე თავი.

– რაის „ათასი წვრილმანი“ ხართ, თქვა, მე შენ გეკითხები! – მომხმარებელს წარბი ავად აუთამაშდა.

მოვიდა სეტყვა და დახვდა ქვაო, ამას ჰქვია.

– შენ, ჩვენი ძმა, გლახა ფეხზე ხვარ ამდგარხარ ამ დილით, ზურგი ხომ არ გექავება? – მაღაზიის პასუხისმგებელი პირი წამოდგა, დოინჯი გაიკეთა და დახლში გაიარ-გამოიარა.

– მაღაზიაში რა გინდა შენ. საპალნე უნდა გქონდეს ზურგზე და სიპ ქვას ზიდავდე, შე ხვადაგო, – ხმადაბლა, სისინით უთხრა მედლის კავალერმა.

– ხვადაგმა რა იცის, ხომ იცი შენ? არ გადმომიყვანო აქედან, თვარა განახებ სეირს! – გამყიდველი გაფითრდა, ორივე ხელით დაეყრდნო დახლს და აშკარად შეეცყო, რომ ბამბის მაძიებელს კარგ დღეს არ დააყრიდა ამ დათვის ტორების პატრონი.

– გადმომძორდი ერთი, გადმომძორდი. გახობიალო ეგება ამ სველ პოლზე! – მომცრო ტანმა საშუალება რაც მისცა, გადაიწია დახლზე სტუმარი. აქორჩილი მამალივით ცხვირწინ გაუჩერდა გამყიდველს.

ერთი წანევაც, სიტყვის ასანთის გაკვრალა იყო საჭირო, რომ ეს ორი ნერვიული მოქალაქე სამკვდრო-სასიცოცხლოდ შებმოდა ერთმანეთს.

არადა, მათ ხომ სწორედ თხუთმეტიოდე წუთის წინ პირველად ნახეს ერთმანეთი. თითქოს სისხლი მართებდათო, ისე ჩანკიპდნენ ნახვისთანავე. გული ყელში ამობჯენია ორივეს. გაუთავებელმა წვიმამ აუშლვრიათ გუნება? რას გაუგებ ადამიანებს.

უფროს გამყიდველ აბრამ მოშიაშვილს ხმამაღალი ლაპარაკი რომ მოესმა, სანყობიდან გამოვიდა და ნაბულზე გაქვავებული ნოქარ-მუშტარი რომ დაინახა, ამათ ფარსაგი არ ჭირთო და გამოიქცა.

– მოიცათ, მოიცათ! შესვენება პატარა! ტელეფონზე რეკავს ვილაცა. დეპეშაა მოსული! მილიციიდან არიან ამხანაგები! – ბეჭემოტისთვალეხას ხელი ჰკრა და წინ ჩაუდგა. მუშტარს ახედა, – სწორი ბრძანდები, დაგენაცვლე. ასე უნდა მაგას! ერთწამიანი პერერივი ჩემი ხათრით და განაგრძეთ ისევ. – მე გეუბნებით, შერიგდით-თქვა?! არავითარ შემთხვევაში.

მიზანი მიღწეულ იქნა. მუშტები აღარ ამუშავებოდნენ, აბრამსაც ეს უნდოდა. თავის კოლეგას მიუბრუნდა და შეუბღვირა, – მიდი ნახე, ის კაცები ნახე, სანყოში რო არიან.

იარალი აქვს მგონია ჯიბეში! მილიცია, ტელეფონი! დეპეშა ორია ერთის მაგივრად. ნახე ჩქარა და გვითხარი პასუხი. აქ ვიქნებით, არ წავალთ არსად!

ბეჭემოთამ გულზე მჯილი დაირტყა, ყრუდ ამოიგმინა, ხალათი მოისროლა და არენა დატოვა.

აბრამმა სკამს სტაცა ხელი, ჰაერში შეისროლა, დახლს გადააცილა და სტუმარს გვერდით მიუდგა.

– დაბრძანდი, დაგენაცვლე, მართალი ხარ ყველაფერში. ვთქვი მისი არ იყოს, გეუბნები არ ხარ მართალი თქვა? ამისთვის გცალია, ამ მსოფლიო კაცს, ახლა შეენ?

უცნობი დაჯდა, სული მოითქვა. დახლზე თითები აათამაშა და მოჩვენებითი სიმშვიდით თქვა:

– ცხოვრებაა ახლა ეეს? არ უნდა ჰქონდეს ახლა კაცს იარალი ჯიბეში? ნენკვე შუბლში ამნაირ ჯოჯოს და მოასვენე ქვეყანა.

– შენგან არ მიკვირს? კოჭოიზა იშლი ნერვებს? კაცს მაინც ჰგავდეს. მაგისტვის გცალია ახლა შეენ?

სტუმარმა აბრამს გახედა. შესახედაობით არც მოშიაშვილი ბრწყინავდა. აგურისფერი წვერი ყვრიმალებიდან ეწყებოდა. სახეზე გომბეშოსავით დატყეპებული, გაბუშტული ცხვირი და ვინრო უპეებში ღრმად აწრიალებული, გაურკვეველი ფერის თვალეხი ჰქონდა. გამყინავი, ყიყინა ხმით ლაპარაკობდა.

– რა გვარია?

– გვარი? მინერია სალაცა. გადამვარდა ენაზე. ამ დილას რა ვჭამე, მახსოვს? რად გინდა მაგის გვარი, დაგენაცვლე. შენ რომ არ მიეხმარო, მისით გაიქცევა, აქ გამჩერებელია მაგი?

– არაა გასაგდები? მითხარი, არაა გასაგდები? – ღრმად, კანკალით ამოისუნთქა შეურაცხყოფილმა მუშტარმა და სკამზე ცქვიტად შეტრიალდა.

– გასაგდები? გასაგდები კი არა, დასაჭერი არაა? გაგდება თვითონაც ქე უნდა უნდა. კაპიკს ვერ ვშოულობ, რა მინდა აქნაო. მაგას ეგონა, მაღაზიაში თუ შემოიტანდა თავს, ფოდნოსით მოართმევდნენ ფულს. სალადაა ფული.

– საჩივრის წიგნი, – სტუმარი კედელზე კაპიტან გასტელოს სურათს თვალს არ აცილებდა.

– ამ წუთას მოგიტან, დაგენაცვლე, ჩანერე ყველაფერი. არ ეკუთვნის თუ რაი? ვთქვი, მისი არ იყოს, შეიცოდდე მაგის ოთხი ბოვში-თქვა, მე გეტყვი მაგას? იაროს მშიერი. მეოთხეში ყავს უფროსი. ასე დავიზარდეთ ჩვენც.

– მაგნირები გაიზრდებიან, მაგის ბავშვებიც, ფრუნზე არც ერთი არ გამოვა, ნუ გეშინია.

– ჩანერე, დაგენაცვლე. სწორი ხარ, ფრუნზე ვინ გამოვა, დღეს. ანგელოზით ბოვშეები ყავს, მარა თვითონ არ ვარგა, ახლავე მოგიტან საჩივრის წიგნს. ვის ეშინია მაგისი ძველბიჭობის. ნაჯდომი ვარო, ტრაბახობს. კაცისთვის პირი გოუხე-ევია ყურებადმდე, მაგერ, მწვანეყვავილაზე შარშან, ვის ეშინია დღეს? შენ გაექცევი მილიციას?

ვინ იცის, რამ იმოქმედა – „ოთხმა ბავშვმა“, „მწვანეყვავილელ კაცისთვის პირის გახევის“ სევდიანმა სურათმა, თუ სრულიად სხვა, კოჭოიასთვის გაუგებარმა, კაცთმოყვარულმა პრინციპმა დაახევიანა უკან მედალოსან მომხმარებელს. იგი ერთბაშად ისე დამშვიდდა, რომ საჩივრის წიგნიც გადაავინცდა.

– კაცმა რომ თქვას, რაზე ამიხტა ნიშადურამოსმულივით. ვკადრე რამე? შამევედი ამ თავსხმაში და ბამბა ვითხოვე, ერთ კილომდე ბამბა დამჭირდა... ვისი რა საქმეა, რაზე დამჭირდა ბამბა... ოჯახი მაქვს მე. ტყიდან კი არ გამოვსულვარ, – ნყნარად, ნანყვეტ-ნანყვეტად ამბობდა უცნობი და დახლზე თითებს კვლავ ათამაშებდა.

– ბამბის გულისთვის მოხდა ეს ამბავი? ვერ გითხრა ამ დამთხვეულმა? ბამბის მეტი რა მექნება ზეგ. ერთი ვაგონი ბამბა მაქვს მისაღები. შეგინახავ, შენ თავს ვფიცავარ. ერთი კილო ბამბა რას გიზამს. ორი-სამი კილო მაინც უნდა წაიღო.

– ამდენი რად მინდა, – სტუმრის ხმაში მადლობის კილო გაკრთა.

– შენ არ გინდა, მეზობელს დაჭირდება. ეგდოს ეს ბამბა სხვენზე, რას გიშლის, – არ მოეშვა აბრამი.

მუშტარი წამოდგა, ერთი გახედა იმ კარს, სადაც კოჭოია გაუჩინარდა, მერე მოშიაშვილს დააკვირდა, ბოლოს ხელი ჩაიქნია და გააბიჯა:

– კარგი აბა, კარგად იყავით: ბრიყვი მიუშვი ნებასა, თვით შეეყრება სნებასაო. უჩემოდაც წაიტეხავს მაგი ფეხს.

– დაგენაცვლე! – აბრამმა კარში დაანია, – სად წახვალ ახლა, ამ წვიმაში?

სტუმარს გაელიმა.

– ხვარ დამადნობს, როგორც მოვედი, ისე წავალ.

მიუახლოვდა და იდუმალი ჩურჩულით დაიწყო:

– ზეგ ქე მოხვალ, მაგრამ ზეგამდე? ზეგამდე, იმანუელ გეფიცები, ვერსად იშოვი ბამბას, ერთს გეტყვი მე, ანკესი რომ იყიდო? კარგი ანკესები მაქვს, რუსული.

– რად მინდა ანკესი? – უნდოდ მოხედა ბამბის მუშტარმა.

– ანკესი რად მინდაო? შენ მეუბნები, გერმანელებთან ნაჩხუბარი კაცი მეუბნები ამას? გავსებულია რიონი თევზით. დაჯდები აგერ, თეთრხიდექემ სუფთად, და ითევზავებ. გულს გადააყოლებ ზეგამდე. ზეგ ქე მექნება ბამბა.

ხელი მოჰკიდა, დახლთან მოიყვანა. სტუმარმა, როგორც ჩანს, ხათრი ვერ გაუტეხა, თორემ თევზაობისა და ნადირობის დიდი ტრფიალი არ ჩანს.

აბრამმა ანკესებით სავსე კოლოფი გახსნა და მიანოდა.

– ნახე რა ანკესებია, მამა შვილს არ მისცემს. ახლა მივიღე. მთელი წელიწადი არ გეკონია. ბოლო კოლოფი დარჩა. მეტი აღარც გამოვა. ამერიკას მოსწონს, თურმე, ძაან ჩვენი ანკესები. ხელშეკრულება დაუდვიათ, ვალუტაზე გაიყიდება.

– რამდენი უნდა? – ჯიბე მოიქექა სტუმარმა.

– რა უნდა მაგას, არაფერი, მანეთი და ოცდათვრამეტი კაპიკისაა. შენი ფეშქაში იყოს.

– რავა გეკადრება, – სამმანეთიანი გაუნოდა.

– იყოს, დაგენაცვლე, მანეთში ვართ ჩვენ ერთმანეთთან? ბარელამ ჯოხიც წაიღე, კაი ბამბუკის ჯოხები მაქვს.

– მაჩვენე.

აბრამმა საწყობიდან ორი მოზრდილი ჯოხი გამოიტანა და ხელში მიაჩეჩა.

– არც ჯოხებია ძვირი, ორ-ორ მანეთად მანერი. ანკესში ფულ არ გამოგართმევ, იმანუელ გეფიცები.

სანამ სტუმარი საფულეს ამოიღებდა, აბრამი საწყობში შებრუნდა და მალაყელიანი რეზინის ჩექმები გამოურბენინა.

- რა ნომერი გაქვს ფეხი?
- ორმოცი, - სტუმარი დაიბნა.

- იღბალი გქონია, - სულის მოთქმა არ აცალა აბრამმა, - ეს ჩექმები მონკავშირის უფროსი რომაა - სხილაძე, იმან შემანახია, მარა არ მოვიდა გუშინ და სხვაგან გაფუხერხებ რამეს. თევზაობამ ფეხის დასველება იცის. ბავშვები აღარ ვართ მე და შენ ანი. ჩვენი ავადმყოფობა ფეხის გაცივებიდან იწყება. ღმერთმა მშვიდობაში მოგახმაროს, - ჩექმები მხარზე გადაადო და დააყოლა, - ოცდაშვიდ მანათად ვინ მოგცემდა ომის დროს ამნაირ ჩექმებ. იმ ანკესებში ფულ არ გამოგართმევ, იმანუელი დავიფიცე!

შეცბუნებულმა, ყურებადღე განითლებულმა, სტუმარმა ფული ჩაუთვალა, მადლობა გადაუხადა და კარისკენ გაიწია, მაგრამ აბრამი რისი აბრამი იყო, ასე იოლად რომ გაეშვა.

- დაგენაცვლე!
- რა იყო?

- რომც მომხსნას დირექტორმა, ერთი პატივი უნდა გცე. მომენონე და ამიტომ. ჩვენ თუ არ მივხედეთ ერთმანეთს, ვინაა ჩვენი პატრონი. თავისთვის საწვინარი აქვს გადანახული. ერთი ცალი მივიღეთ. მირავოი საწვინარია, თუ მოგერგო ოლონდ, - საწყობიდან მოლისფერი, ბრეზენტის მოსასხამი გამოარბენინა, გაშალა და მხრებზე შემოაფინა, - გაუყარე მკლავები. შენს ტანზე შეუკერავთ. თუ მომხსნის, მომხსნას, იმნაირი კაცი მომივიდა, უარი ვერ ვუთხარი-თქვა. გაგიგებს ვითომ გამგე? რა იღბლიან ფეხზე ხარ ამ მაღაზიაში დღეს შემოსული, წაღმა გატაროს გამჩენმა.

- სარკე გაქვთ სადმე? - სტუმარმა სხვისი ხმით იკითხა.

- რათ გინდა სარკე? არ მენდობი? ორმოცდაშვიდ მანათად შეკერვით ვინ შეგიკერავს ამნაირ პლაშ. ჩვენია რაც მთავარია, გერმანულეებში წყალი გადის. მატერიას ინგლისიდან ყიდულობენ და ხაშურში კერავენ. არ გაიხადო, არ დაგინახოს ვინმემ. თუ გკითხონ, მოსკოვიდან ჩამომიტანა ძმიშვილმა-თქვა, ასე უთხარი. ყელი არ გამომჭრა, აქ არავის მოასწავლო.

- მაგის ფიქრი ნუ გაქვს, - სტუმარმა პირობა მისცა, რომ არ გაამხელდა.

...ოციოდე წუთის შემდეგ აბრამ მოშიაშვილმა მოლისფერ-მოსასხამიანი სტუმარი ქუჩაში გამოაცილა. აბრამს ხელთ რეზინის ჩექმები და ბამბუკის ჯოხები ეჭირა, მუშტარს კი კოხტად დაკეცილი, ყვითელი კარავი.

მასპინძელი პირს არ აჩერებდა.

- რამდენი შენ მლოცო ამ კარვისთვის, იმდენი გახარება ჩემ იმანუელ. მეთევზე კაცი ხარ, რა იცი, სად დაგილამდება. გაშლი კარავ და თავი ქულში გაქვს. საჭმელი უნდა თუ სასმელი. ჩვენნაირს ეს კარავი ხუთს მოინელებს. შვილ გამოადგება, შვილიშვილ დაჭირდება. ცოტა წინაც ხომ უნდა გავიხედოთ. ზოგს ჰგონია მარტო წვიმაშია კარავი საჭირო. რა ჯობია ამის ჩრდილში კოტრიალს, სიცხე როცაა. ყველა წესიერ კაცს უნდა ქონდეს თითო კარავი დღეს.

- კარგია, კარგი მოგეცა, მაგრამ ნამეტანი დევიხარჯე დღეს. სახლში არ შემიშვებენ. რაც მქონდა, ორი კაპიკი გადანახული... ეს კარავი მაინც რატომ უნდა ღირდეს ასე ძვირი.

- ნაჭერი უნდა დიდი. თვრამეტი მეტრი აბრეშუმნარევი ტილოა. ახლა შეკერვის ფასი? შენ მაგან არ დაგალონოს. ჯამრთელობა იყოს და ფულის მეტს რას იშოვი.

- სწორი ხარ. ხანდახან სათევზაოდაც ქე უნდა წახვიდე კაცი. დავლპი სახლში პენსიის და ქალების შემყურე. თვე ისე ჩეიარს, ხანდახან, ჭიშკარს არ გადავალ. რაცაა ესაა. ამ კარავზე გადვირევიან, თვარა სხვა არაფერი. პლაში და ჩექმები ისედაც ქე მჭირდებოდა. ამოვა ვითომ ტაქსი?

- ამოვა, მაგრამ ისე, ჩვენ შორის დარჩეს და ტაქსის იმედზე მტერმა იარა. ერთი ოთხბორბლიანი არ გეკუთვნის შეენ? მეტი დამსახურება არა გაქვს? რაც შენ სისხლი გიღვრია? ჩვენი დირექტორი ყიდის იაფად ძველ „მოსკვიჩს“, ძველია, მარა გამომდგარი მანქანაა. ერთ ათ წელიწადს ისე ივლის, ხელის ხლება არ დაჭირდება. წინა სამშაბათს მოაკითხა მუშტარმა, მარა ბეი არ მიუცია, მე მგონია, იფიქრე შენ და ზეგ ბამბაზე რომ მოხვალ, ეგებ, იმ „მოსკვიჩზეც“ ქე მოგარიგო, თუ მანამდე გაყიდული არ ექნა. ძველ მანქანებს ძან ეტანებიან ახლა, ხომ იცი. ნადირობენ პირდაპირ, ჩემმა ქვისლმა...

სტუმარმა აღარ დაამთავრებინა, მოსახვევიდან გამოსული ტაქსისკენ ხელის ქნევით გაიქცა.

გამომშვიდობებისას აბრამ მოშიაშვილმა გადაკოცნა სტუმარი და გამგის „მოსკვიჩი“, ყოველ შემთხვევისათვის, შეახსენა.

– სად უნდა სდო ამხელა კაცმა ტაქსს? მე შენ ადგილას რომ ვიყო, ვალს ავიღებ და ვიყიდი „მოსკვიჩს“. ფულს გაცლის ჩვენი გამგე, იმნაირი კაცია.

– რამდენს აფასებს, თუ იცი? – ქუჩას გაჰყურებდა უკანა სავარძელს მიწოლილი, კარავჩაბლუჯული სტუმარი.

– ჩემმა ქვისლმა სამი აძლია ერთი თვის წინ. ახლა, იქნებ, სამადაც გაყიდოს, ფული ერქარება გოგოს ათხოვებს!

დაძრულ მანქანას მისდევდა და ფანჯარაში ჩასძახოდა აბრამ მოშიაშვილი.

მაღაზიაში რომ შემობრუნდა, დახლსგადაწოლილმა კოჭოიამ კარშივე შეაგება.

– რას შობი ახლა, ზეგისთვის სად შოულობ სამ კილო ბამბას?

მოშიაშვილმა არაფერი უპასუხა. ხელები დაიფერთხა, თაროდან ნახევრადსავსე „ბორჯომის“ ბოთლი გადმოიღო და პირზე მიიყუდა. მერე ფანჯარასთან მივიდა, წვიმით გაჯერებულ დაბას გახედა და თქვა:

– მაგი ანი აქ მომსვლელი აღარ არის. ისე... რა გახდა ეს ბამბა. კაცმა რომ თქვას, ბამბა მაინც აღარ უნდა გვექონდეს? ბამბას მიაქვს თურქმენეთში ქვეყანა. ნაახალწლევს მაინც გამოვინეროთ, მესამე კვარტლისთვის.

წამალი

– ახლა თქვენა აღარაფრისა გჯერათ. ი ძველი ხალხი ყველაფერს მართალს ამბობდა, მამაჩემის ცხოვნებამ.

მენისქვილე მაღალ-მაღალი, ხმელი კაცია, თმა-წარბიანად ერთთავად გათეთრებული. განლობილ მუცელზე შარვალი თოკით დაუმაგრებია. ისე მსუბუქად ისვრის ხორბლით სავსე ტომრებს ხვიმირზე, რომ ჯველსაც შეშურდება.

– ხომ გაგიგონიათ, ბატონო, ჩვენც მართალი ვიქნებით, როცა აღარ ვიქნებითო.

– ეგრე არ არი, შვილო, ჩვენა ზოგჯერ მეტისმეტი სიჩქარითა ცუდსა კარგიც გავაყოფეთ. ვერ შავინახეთ ძველების სიტყვა, ვერ გადავარჩინეთ. თუ ასე ვიარეთ და ხანდახან უკან არ მოვიხედეთ, რაღაც უბედურებას გადავეყრებით. ჩვენ სულელი წინაპრები როდი გვყავდნენ. რაკი ხალხი იქმოდა, ალბათ საჭირო იყო. აგრეც ხომ არ შეიძლება, მე მოვედი, მე ვარ და ჩემი ნაბადიო. სხვას თავი დავანებოთ, ეს ავანდყოფობები რომ გახშირდა, თქვენ როგორა ჰფიქრობთ, რის გამოა? ამტოლი წამალი და ექიმი სად იყო ძველადა. განა ძველად არა კვდებოდა კაცი, მაგრამ ვინ რა იცოდა. მოკვდაო, იტყოდნენ, მორჩა და გათავდა. ახლა სუ ზუსტად იციან, რისგანა კვდება, წნევაო, გიპერტონიაო, ასეც კიბო შეეყარაო. ეს ყველაფერი ზეპირად იციან, მაგრამა როგორ უშველონ, ამაზე კი უკაცრავად გახლავან. თუ მოვეკვდები, კაცო, სუ ერთი არ არი, რა მამკლავს? მთავარია არ მამკლა, მიშველო. ძველადა ერთს გეტყოდნენ. ახლანდელი დოხტურებივით მკითხაობას ვინ დაგინყებდა, ექიმს როგორ დაცდებოდა – მე ამ სენის არა მესმის რაო. თუ ექიმს მიაგნებდი, ეგ იყო, თავი ქუდში გქონდა. არადა სოფლის ექიმბამები ჰკურნავდნენ ხალხსა. ყური დამიგდე: ჩემი დაი თელეთს იყო გათხოვილი, ორმოცის წლისას რაღაც სახადი შაჰყროდა, დაკუთვლიყო. ხელ-ფეხს ველარა ჰხმარობდა. მე და მამაჩემი ჩავედით ურმითა. ორივენი ხარებივით ვბლაოდით, ისე დაგვწვა მაგ ქალის საცოდაო-

ბამა. კუნძოვით დაუდეთ ურემს და დილომს ჩამოვიყვანეთ. ჰაი ექიმი, ჰაი წამალი, საქმეში ხარ? არაფერმა უშველა. სოფლის ბოლოს თულუხჩი ცხოვრობდა. მაშინ თულუხჩობა იყო, შავ კოლას ეძახდნენ. იმ დღეს ჩვენს ჭიშკარზე ჩამაველო, რას აწვალეთ მაგ ქალსაო, თიანეთს გადით, ერთი ურემი ცხვრის კურკლი მაიტანეთო. ოღონდ ახალი უნდა იყოსო, ამ კვირის-აო. კასრში ჩაყარეთ. თვით რომ კარგად ჩახურდება, როგორც ქვის აბანოი, იგრე სცოდნია ჩახურება, ცოტაც ცხელი წყალი ჩაასხით და ყელამდე ჩასვით ავადმყოფიო. სანამ გაუძღლებს, იყოს, მერე ნაბადში შაახვიეთ და ორ საათს არ დაბანოთო, უთქვამს და წასულა თავის გზაზედა. მეორე დღესვე თიანეთს გამიყენა მამაჩემმა. იგრე მოვიქეცი, როგორც დაგვარიგა თულუხჩმა. როგორ გგონია? უმცროს შვილიშვილს გეფიცები, ოთხჯერ ჩახურდა კასრში ჩემი და და მეხუთედ გაიარა. შარშან გარდაიცვალა ოთხმოცდასამი წლისა. რი დახუთვა, რა ქარები – მისმა სახსრებმა ეგ იყო და ეგა, ტკივილი არ იცოდნენ.

– მაინცდამაინც თიანეთური ცხვრის კურკლი იყო საჭირო თუ თუშური ცხვრისაც გაჰკურნავდა, თქვენ როგორ ფიქრობთ? – სერიოზული კაცის ნილაბი ავიფარე.

ერთხანს მიყურა, მერე ყალიონს მოუკიდა და გვერდზე გააპურჭყა.

– არა გჯერა. მაინც საიდამ გაჩნდით, კაცო, ამდენი ურნ-მუნო თომა ამ ქვეყანაზე? ჩემ კბილებსა ჰხედამ?

კბილები დაკრიჭა და კურდღლისა და მგლის მულტფილმის პერსონაჟივით შემომაცქერდა, ვერაფერს იტყვი, მისი ასაკის კაცისთვის მშვენიერი, ჩანკნიკებული კბილები აქვს.

– თქვენ, როგორც კი კბილი აგტკივდებათ, მაშინვე ექიმთან გარბიხართ. ეგრე არ არი? ახლანდელებსა მოთმინების ჭიპი მოჭრილი გაქვთ. ექიმი კიდენა არც აცივებს, არც აცხელებს, ბურღამს და ბურღამს კბილსა, ბურღამს და ბურღამს. ნერვი უნდა მავკლაო. რათ უნდა მაჰკლას ნერვი, კაცო? ე ნერვი რო საჭირო არა ყოფილიყო, ღმერთი არც დააყოლებდა კბილსა. ნერვმკვდარი კბილი კიდე ერთ წელიწადში მოფალფალდება, დაავლებს ექიმი რკინის გაზსა და ამოგთხრის. ამას ეძახიან მკურნალობასა. პაპაჩემმა მასწავლა თორმეტი წლის ბავშვსა:

იგრე და იგრე ჰქმენი, კბილი რომ აგტკივდებაო. აი, შეხედე ჩემს კბილებსა. ახლა წადი და ჩემი შვილების კბილები ნახე, ჩახურლულ-ჩაუბედურებული, შაგეცოდება პირდაპირ, თუ კბილი არ გივარგა, საჭმელ თივის გემო აქვს, ეგრე არ არი?

– მაინც რა გასწავლათ პაპათქვენმა?

– ძნელი არ არი: შავი და წითელი პილპილი, გამხმარი ქინძი, ნედლი ოხრახუმი და ზაფრანი ერთმანეთ უნდა შეანაყო და თაფლით შაზილო. ორჯერ დაიდებ მტკივან კბილზე და მეტიც აღარა უნდა. ღრძილსაც ამაგრებს და კბილსაცა.

წამოდგა. ტაბლა გამოსწია. სკივრიდან გაზეთში გამოხვეული თუთუნი ამოიღო და დაჭრას შეუდგა. ვაზის წკნელივით ხმელ თითებს ისე მჭიდროდ აფარებს თუთუნს, რომ გეგონება, ეს-ესაა სამართებელს ხელზე დაისვამსო.

– შენ ეს მითხარი, ეხლანდელი დოხტურები სურდოს თუ არჩენენ?

– რასა? – სკამი ახლოს მოვიჩოჩე.

– სურდოსა, უბრალო სურდოსა. მე გეტყვი, ვერა შველიან.

ჰაი ასკოფელიო, ჰაი სტრეპტოციდიო, ჰაი პენიცილინიო! სურდო კი თავისას სანამ არ ამოიჭამს, არ მოგეშვება. ეგრე არ არის?

თავი დავუქენიე.

ექვით შემომხედა. ეტყობა, ჩემ უსიტყვო დათანხმებას შეკამათება ურჩევნია. ხომ არიან კამათის მოყვარული კაცები.

– იქნებ არ არი ეგრე. იქნება უკვე გაიმარჯვა ექიმობამ გრიპსა და სურდოზედა? შენ არ მომიკვდე. რა კიბოს მორჩენაზე კვინტილიანობთ, როცა უბრალო სურდო, გაციების სურდო მოგვრევია. დამიგდე ყური და დაიხსომე: თუ სურდო შეგეყარა, ექიმს ნუ შეანუხებ. გასინჯვა-გაშუქებაში უფრო ცივდება კაცი. დაწეი თბილად, ყელში ბრონეულის ან ოსპის წვენი გამაივლე, ცოლს ფეტვი გააცხელებინე, ჩვარში გამაჰკარ და კეფაზე დაიდე. გედოს, სანამ არ გაგრილდება. მერე ისევ გააცხელებინე და ისევ დაიდე. ხორციანს ნურაფერს შასჭამ. ქერის კორკოტი და შემთბარი ღვინო მიირთვი. იმ ღამეს ეგრე. დილით კიტრივით იქნები, ქორფა კიტრივითა.

ისე დარწმუნებით, ისე გულიანად ჰყვება, მოდი და ნუ

დაუჯერებ. თვალები უბრწყინავს და ღიმილზე ეტყობა, უსაზღვროდ კმაყოფილია, რომ ამდენი რამ იცის. რა მშვენიერია ადამიანი, ღმერთო! აი, კაცი. მას ხომ ცხოვრებაში თავისი ფუნქცია ნაპოვნი აქვს. მოძღვრავს და მოძღვრავს ალბათ ასე ჩემსავით წისქვილში საქმიანად თუ უსაქმოდ შემოხეტებულ მოქალაქეებს.

ჩემი სიმიინდი რომ ჩამოფეხვა, ტომარაში მისხალ-მისხალ ჩაჰყარა. ჩემი ქალაღდის ძაფი განწყვიტა და მოისროლა. კანაფის ზორტი მოძებნა, ტომარას თავი წაუკრა. ერთი-ორჯერ გასაფერთხად ხელი შემოუტყაპუნა, მხარზე დადებაშიც მიშველა და კარისკენ რომ მაცილებდა, წუთით შემაჩერა.

– რა მოხელე ბრძანდებით, უკაცრავად კი ვარ კითხვით-ვინა.

ექიმი ვარ-მეთქი.

თითქოს ამ პასუხს ელოდაო, წარბიც არ შეუხრია.

– როგორა გკადროთ, მაგრამა, სხვა გზა არა მაქვს. ჩვენ ბნელი ხალხი ვართ. ამ წისქვილში გამოყრუებულნი. არ გენყინოთ კია, ოჯახობა მიკვდება, თირკმლებიც სტკივა და წნევააც ანუხებს. სიბერისაგანა სჭირს ყველაფერი. ჩვენ უპატრონო ხალხი ვართ. აფთიაქი პირის გაღებამდე გვეუბნებიან უარსა. იქნებ დაგვეხმაროთ, „ხუთი ნოკი“ და „გემიტონი“ გვაშოვნი-ნოთ. ფულს არ დავიშურებთ, ეგრემც ღმერთი შეგენევათ!

თხმელებთან მისულს მომაცხა:

– თუ გემიტონი ვერ იშოვოთ, რაუნატიანი იყოს, ისიც ძალიან ჰშველის წნევასა.

მოვუხედე და ღიმილით დავუქნიე თავი, რამდენადაც ჩემი ტვირთი – ფქვილიანი ტომარა თავის დაქნევის საშუალებას მაძლევდა.

მასპინძელი

სალამოსპირია.

ქესკინა დიასამიძეს ცადგაბარჯღული, მამაპაპეული ნაბლის ქვეშ კუნძზე ჩაუშუხლავს და ციცხვს თლის.

– გეყურება? – სამზადს გასძახის.

– რაი? – ცოლს ხელეუბი დერგში აქვს, მაგრამ ქესკინას დაძახილზე სწრაფად დგება, თითებს წინსაფარზე იმშრალებს და კარში ჩნდება.

– ხირხა მაინც მომახურე, ბეჭებში შემცივდა.

ცოლი უსიტყვოდ მოარბენინებს ტყავის ყილეტს.

– დროც არი. აგვისტო ჩაილია. ბუხარს გემო მიეცა.

ცოლი ამ ლაპარაკში მტკავლით ზომავს ციცხვს და ხმას უმატებს.

– ეგეც ისეთია, ღმერთი გიწყენდა, ცოტა ფართო რომ გამოგეთალა?

ქესკინა ხელში ატრიალებს ციცხვს, თქმით არას ამბობს. კარგად იცის დიასამიძემ, რომ ციცხვს თავისი წესი აქვს. უფრო ფართო – ლამაზი არ იქნებოდა, მოდი და აუხსენი დედაკაცს წვრილად ყველაფერი.

ქესკინას ორსართულიანი გამჭვარტლული ოდის ჩრდილი ტყეს მალე გადაწვდება. ქვევით ხეობის შავ ხახაში კინტრიში ცხვირ-პირს იმტვრევს, ყურისწამლებად ღმუის და ქვიდან ქვაზე ხტება.

ხომ გასაოცარი სანახავია აჭარისმთის დაკიდებული სახლები, მაგრამ კალოძირი სილამაზის გარდა შიშსაც იწვევს. ისეთ ციცაბოზე დგანან ოდები, ზედ კლდის პირას, ქარაფების თავზე, გეგონება – მაგრად რომ დაუბეროს სოფელს, ერთიანად ჩახვეტავსო კინტრიში.

ყველაზე მალლა ქესკინა დიასამიძე ცხოვრობს, წარმოიდგინეთ ალპურ ზონაში ცხვირწაყოფილი ვიწრო მთა, რომელსაც შუანელამდე წვდება სოფელი. მერე კარგა ღონიერი ტყე იწყება და ფიჭვნარს ზემოთ, მთის მოტიტვლებულ შუბლზე დგას ქესკინას ოდა. სოფელი კალოძირი ცალკეა, ქვემოთ.

განმარტოებია ქესკინა ღმერთსაც და კაცსაც. ცოლი შარ-

შანნი შეურთავს და მალა დასახლებულა. კაცია და გუნება. ორი საათი მაინც უნდა დიასამიძეთა სახლიდან სოფლის ცენტრამდე (სადაც მალაზია და კოლმეურნეობის კანტორა დგას) ჩამოსვლას. მეუღლე იშვიათად გამოჩნდება თემში, ქესკინა კი, ეს ტარანივით განლობილი ქესკინა, დღე ერთია და სამჯერ მაინც ჩამოიბრუნეს სოფელში. ღმერთმა ჯანი და სიმრთელე მისცეს, სწორედ რომ მგლის მუხლი აქვს.

ელვა სწორედ რომ ნაბლის ნვეროებზე მიმოისახრა, მაგრამ ქესკინას ყურადღება უფრო მეტად ნაცნობმა ხმამ მიიქცია.

– დაისვენე, ჭოვ, ათ წუთში ფეხბურთი დაიწყება, ფეხბურთის ხათრით მაინც დაისვენე, გამარჯობა!

ჭიშკარს ილია გორგიძემ გადმოალაჯა და კიბის გასწვრივ მორებში ჩასმულ სატალახე რკინაზე ფეხსაცმელს ინმენდს.

– ახლავე, მოვრიჩი, – გაეხარდა ილიას დანახვა ქესკინას, დანა ქარქაშში ჩაჩურთა და ციცხვი ხეზე ჩამოჰკიდა, – გაგიმარჯოს, მარტო ხარ?

– შენ მგონია აღარც გახსოვდა ფეხბურთი, ჭოვ? – ეშმაკურად ჩაჰლიმა ილიამ მასპინძელს.

– ვის არ ახსოვდა? ეგებ და ჩემზე მკრჩხალად ჩამოთვალო, ამ თვეში სად და ვის ვეთამაშებით?! ადი, ჩართე.

ილიამ კიბეზე რომ ააბიჯა, ქესკინა სამზარეულოში შებრუნდა და დოინჯემიოყრილი ნაადგა ცოლს თავზე.

– დაუჩქარე. დღეს ფეხბურთი ყოფილა.

– რალა გვიჭირს. რაიტო არ გახსომდა, ქესკინავ? – ცოლმა ყველი ამოიღო. ერთხელ კიდევ მოუჭირა გობზე ხელი, ნაქი ქვაბში ჩაისხა და ქმარს გახედა.

– ვის არ ახსომდა! – იხტიბარი არ გაიტეხა ქესკინამ, თორემ მართლა არ ახსოვდა, გულზე გადავარდა დღევანდელი ფეხბურთი.

სოფელ კალოძირში ტელევიზორი მარტო დიასამიძეებისას უჩვენებს. ქვემოთ ხმას კარგად იჭერს, მაგრამ გამოსახულებას არაფერი უხერხდება. თითქოს რძე ჩაღვრიო ეკრანს. ფეხბურთის დღეს დიდი სტუმრიანობაა ქესკინას ოჯახში. ვისაც გულშემატკივრის სახმილი ჰკლავს და ამხელა აღმართზე ამოსვლა არ ეზარება, ყველა აქ იკრიბება. თუ თამაში დანყებულა, ამბავ-ხაბარს არც კი კითხულობენ კალოძირელები, ტალახიან ფეხსაცმელს კიბეზე სტოვებენ და წინდისამარა არბიან მალა.

– უნდა გავარდე, – ცოლი საქმეზე გადადის.

– სად?

– ის ცალრქა უნდა ჩამოიყვანო. უჭრიანტელოდ ვართ.

– გაგიჟდი, ქალო? უკვე დაბნელდა, ამ წკვარამში სად ვიპოვი.

პოვნით როგორ არ იპოვის, მაგრამ სადაცაა ფეხბურთი დაიწყება და ქესკინამაც ხომ უნდა ნახოს.

– რავარც ჭკუამ გირჩიოს. მე კი მითქვამს, ხავინის მეტი არაფერი მაქვს. კიდევ კარგი, პური გუშინ დავაცხე.

– ძალიან კარგად მახსომდა. ამ საღამოს მიმრჩა სადღაც ყურის ძირში. ამირიე ამ შენი ციცხვით ტვინი, – ბუზღუნებს ქესკინა, რეზინის ჩექმებს იცვამს, ფაფახს იხურავს, კომბალს იჭერს და აღმართში არბის. მჟავე წყლამდე ერთი ვერსი მაინც იქნება, რამე რომ შემოეფეთოს? მოტრიალდება, ბერდენკას მხარზე შეიგდება და ისევ გარბის.

...ქესკინას ოდის მეორე სართულზე დიდი ჟრიამულია. სადაცაა მეორე ტაიმი დაიწყება. სკამი ვისაც არ შეხვდა, იატაკზე მოკეცილა და ფილოსოფოსობს. ფეხბურთი ხომ ისეთი რამ გახლავთ, რომ „ყველამ ყველაფერი ხუთი თითივით იცის“.

ქესკინა ელექტრონის შუქზე, ლაფაროში ფუსფუსებს. თხა უკვე გაატყავა და ხორცს დევის ქვაბში ტენის. ცოლი ცეცხლს უჩუხჩუხებს.

არც ფეხბურთს სტოვებს ქესკინა უყურადღებოდ, სტუმრებს პიროფლიანი გამოეცხადება, ფემხუმს ჩადგამს და ტელევიზორს წამით შეაჩერდება.

– რა ჰქნეს?

– ერთით ნოლს იგებენ. მოდი, კაცო, სადაცაა გათავდება.

– ერთიც გვინდა, ერთი ბურთი სანდო არ არის. ახლავე მოვალ, – იტყვის ქესკინა და კიბეზე ჩამოიბრუნს.

– გუშინ რაიონიდან ოსტატი ამოიყვანეს. მალე ანტენას დადგამენო, – გაჩაღებულ ცეცხლში ცოლი საკეცით დგამს რკინის სამფეხას.

– მაინც არ იმუშავებს. ეს მთა შეუშლის. ჩავარდნილი ადგილია, – ამბობს ქესკინა და თხილის სამწვადეებს დანით სხეპავს.

არ უნდა ქესკინას, რომ ანტენა ჩადგან და ტელევიზორმა კალოძირშიც კარგად უჩვენოს. არ უნდა.

„მაგრამ ლოდინით დაღალულ ქალთა...“

კაცობრიობა სიყვარულისგან დაილალო, შენა თქვი? კლასიკოსების მიერ ადამიანის ასამაღლებლად გამოგონილმა სიყვარულმა მხოლოდ მეოცე საუკუნემდე შეძლო ადამიანის მოტყუებაო? დღეს რომეოს და ჯულიეტას მსგავსი გრძნობა მხოლოდ პროვინციელებს შეიძლება გაუჩნდეთ და ისიც ყმანვილობის ასაკშიო? რაღა დროს ერთხელ მოსულ სიყვარულზეა ლაპარაკი ამ ატომურ ეპოქაშიო? ის, რასაც ჩვენ სიყვარულს ვეძახით, დროებითი გატაცებაა გამრავლების ინსტინქტით გამოწვეული და სხვა არაფერიო? მე შენთან კამათს არ ვაპირებ. თქვენ, ნასწავლმა ხალხმა, თქვენი ულტრამაგალითებით ისე შორს იცით ჩემისთანა ბრიყვის გატყუება, რომ შეიძლება უკან გზა ველარ გამოვიგნო. მაგ შენი „თეორიის“ პასუხად ერთ ამბავს მოგიყვები. სამ შვილს ვფიცავ, ერთ სიტყვას არ ვიტყვი ზედმეტს, არაფერს არ გამოვიგონებ (გამოგონება უფრო საინტერესო რამისაც შეიძლებოდა). გიამბობ და შენ თვითონ განსაჯე. თუ კაცის გული გაქვს, ყველაფერს მიხვდები, თუ არა და ესეც სისულელედ მოგიჩვენება. არ ვიცი, ძმაო, მე კი ამ სიყვარულმა ნელში გამწყვიტა და ლამის სიცოცხლე გამინახევროს.

ჩემს კლასში ერთი გოგო სწავლობდა; შორენა ერქვა. გვარი რაში გაინტერესებს. ასე მგონია, მისი სახელი რომ ვახსენე, ამითაც დიდ ცოდვას ჩავდივარ-მეთქი. შენმა დარწმუნებულმა კილომ მაიძულა, თორემ შორენას ამბავი აქამდე არავისთვის მითქვამს. ხომ უნდა გქონდეს კაცს შენი საიდუმლო – რაღაცა, გულში სამუდამოდ ღრმად დამარხული, სხვის ყურს რომ არ მიაკარებ და საჯიჯგნ-საკამათოდ არასოდეს აქცევ. კნაჭა გოგო იყო, სათვალისანი. სათვალის გამო მისი თვალების ფერსაც არ დავკვირვებდით. ახლაც ვერ გეტყვით, რა ფერის თვალები აქვს. ხომ არიან გოგონები, სხვანაირი თვალით რომ არ შეხედავ.

მეშვიდე კლასიდან ერთად ვსწავლობდით. თუ გახსოვს, ქალ-ვაჟთა ერთად სწავლება რომ შემოიღეს, შორენა „ქალ-

თა მეორედან“ გადმოვიდა ჩვენს სკოლაში. მამა არ ჰყავდა. დედამისი ინჟინერი გახლდათ, მაუდკამვოლში მუშაობდა, სახელიანი, წარმოსადეგი ქალი. შორენას ერთადერთი ძმა ჩვენზე ორი კლასით წინ იყო. ექიმია ახლა. ძმა ნაბიჯზე არ შორდებოდა. მეექვსე გაკვეთილი თუ გვექონდა, კიბეზე ჩამომჯდარი ელოდებოდა. დასცინოდნენ ბიჭები; რა ხარ ამნაირიო, ვინ გიტაცებს, ძმა რომ თოფით გდარაჯობსო. ტირილამდე მიჰყავდათ ხანდახან გოგო. სულელები ვიყავით, აბა რა, თორემ და-ძმა რომ ერთად მიდის ქუჩაში, იმაზე კარგი არის რამე?

ახლა, აქედან რომ ვაკვირდები, ვხედავ, თორემ მაშინ ვერც ვამჩნევდი, შორენა სხვაზე მეტ ყურადღებას მაქცევდა. ექსკურსიაზე რომ მივდიოდით, გვერდით მომისკუბდებოდა, არდადეგების დაწყებისას პირველი დარეკავდა, საით მიდიხარ და როდის დაბრუნდებიო. ბიჭები რომ ნაგვინკლავდებოდით, ვარიასავით აიქორჩებოდა, ჩხუბშიც კი ჩაერეოდა და ყოველთვის ჩემი მხარე ეჭირა, დილით დავალებას პირველ რიგში მე გადამიწერდა; საკონტროლო წერის დროს, მასწავლებელი რომ თემას გამოაცხადებდა, „შპარგალკას“ (მჭირდებოდა თუ არა) მაშინვე გამომიგზავნიდა, თუ გავაცდენდი, მასწავლებელს ეხვეწებოდა თურმე, ავად არის და „არას“ ნუ დაუნერო. სხვა, განსაკუთრებული არაფერი შემინიშნავს. ხანდახან მაღიზიანებდა კიდეც მისი გადაჭარბებული ყურადღება. მეცხრე კლასიდან, მამლაცინებდა რომ ვიქეცით ერთბაშად და სხვაკლასელ (აუცილებლად სხვა კლასელ) გოგონებს თვალიერება დაუწყეთ, ერთხელ დამიჟინა: გინდა თუ არა, მითხარი, ვინ გიყვარსო, თუ გეშინია, გამატანე წერილი და მე მივუტანო (მაშინ სიყვარულის წერილობითი ახსნა მოდაში იყო). გავბრაზდი, მახსოვს: ფოსტალიონი არა მჭირდება, ჩემს თავს თვითონვე მოვუვლი-მეთქი. არავინაც არ მიყვარდა. პირიქით, გულის სიღრმეში, სადღაც, მეჯავრებოდა კიდეც გოგონები. მათ წრეში თავს შებოჭილად და უხერხულად ვგრძნობდი.

ასე გავიდა სამი წელი. დავამთავრეთ. გამოშვების საღამოზე ახალი, გრძელი, ცისფერი კაბით მოვიდა. ყველა გოგოს გრძელი კაბა ეცვა და მეჩვენებოდა, რომ ჩვენ, ბიჭები, ისევ ბავშვებს ვგავდით, გოგონები კი ერთბაშად დაზრდილიყვნენ.

ძველი კინოფილმებიდან გადმოსულ „ბარიშნებს“ ჰგავდნენ. ღამე გავათენეთ, მაგრამ სუფრამ უხალისოდ ჩაიარა. მასწავლებლები ჩვენ თითქმის არ გვაქცევდნენ ყურადღებას, თვითონ, თავისთვის ქეიფობდნენ. თამადა შეთვრა და სასწავლო ნაწილის გამგეს (კოჭლი შალვა სარჯველაძე, ისტორიკოსი, შარშან გარდაიცვალა საწყალი) „ინტრიგანი“ უწოდა, კინალამ აირია სუფრა. დილის ექვსი საათი იქნებოდა, შორენამ (ჩემ გვერდით იჯდა, რასაკვირველია) ხელი მომკიდა; გეხვეწები, ნავიდეთ აქედანო. პირველად მაშინ გამიკვირდა: რა უნდა ამ გოგოს-მეთქი, გულში ვთქვი, მაგრამ გაყოლით – გავყვივი.

ხელკავით მომყვებოდა და გაუთავებლად ჭიკჭიკებდა. ასე ხალისიანი არასოდეს მინახავს. ნინოშვილის ქუჩა ცარიელი იყო და ჩვენი ფეხის ხმა და საუბარი ზარის რეკვასავით ისმოდა. ხანდახან შევჩერდებოდით და ჩვენსავე ექოს დავაყურადებდით. თეთრ ხიდთან წვიმა წამოგვეწია. თავიდან ფეხებამდე გალუმპულები ვიდექით ხიდზე და უქიმერიონს შევყურებდით. ქვევით რიონი ყურისწამლებად ღრიალებდა. „გოგი“, – შორენას შეცვლილი ხმა ჰქონდა, რალაც დაიწყო და გადაიფიქრა, მოაჯირზე შესკუბდა და სერიოზული სახით მკითხა, – „ხომ მიხდება გრძელი კაბა?“ თავი დაუქნიე. „ხომ მიხდება, დედას გავიცებ. ოღონდ არ მომატყუო. ხომ კარგი გოგო ვარ?“ – სხაპასხუპით თქვა და ტირილი აუვარდა. ხელი შევაშველე, არ გადავარდეს-მეთქი. თმა ჩამოეშალა. კაბა პაპიროსის ქალღმერთით დაჰკვროდა პატარა მხრებსა და ნატიფ მკლავებზე. ანგელოზს ჰგავდა. ტირილი სწრაფადვე შეწყვიტა, ჩამოხტა, შემომხედა, „შე შტერო, შენ“, სინანულით მითხრა და გაიღიმა. რომ დავბრუნდით, სუფრა უკვე აშლილი დაგვხვდა. ეზოში ცეკვა-თამაში გაემართათ. მასწავლებლებიც კი (აუჩქარებლად და მოზომილად) ძუნძულებდნენ წრეში. ჩვენი გაპარვის ამბავი ყველამ იცოდა. ჭორიკანა ქალაქია ქუთაისი.

მერე ჩვენი გზები გაიყარა. მე, როგორც იცი, უნივერსიტეტში ჩავაბარე. შორენას დედამისი ვერ შეეღიანა სათბილისოდ და პოლიტექნიკური ინსტიტუტის ფილიალში მოეწყო საფეიქროზე. ქუთაისში იშვიათად ჩავდიოდი. ჟურნალისტიკის ფაკულტეტი, მოგეხსენება, ხან პრაქტიკა გვქონდა ზაფხულო-

ბით, ხან ყამირი და ათასი რამ. ვერ დავიფიცებ, ჩამოვდიოდი თუ არა, პირველად შორენას ვურეკავდი, გამოგივლი-მეთქი, მაგრამ სტუდენტის ამბავი არ იცით? გადავყვებოდი ხელს და ვერ ვნახულობდი. ტელეფონში სვედიანად, პაუზებით მპასუხობდა. ხასიათზე რატომ არა ხარ-მეთქი, რომ ვკითხავდი, არაფერი, ისეო, მიპასუხებდა, თურმე ლაპალუპით სდიოდა ცრემლი ჩემი ხმის გაგონებისას, მე კი, მე სულელი, ვერაფერს ვხვდებოდი... დამანებე თავი, თუ კაცი ხარ. არ გვესმის, არა, ადამიანებს ერთმანეთის.

ერთხელ, მეხუთე კურსზე ვიყავი მაშინ, ზამთრის არდადეგებზე ჩამოსულს, შორენას დედა მირეკავს, შვილო, გოგი, იქნება ჩვენსა გადმოირბინო, შორენა ვერ მყავს კარგადო. ნავედი. დიდთოვლობა იყო მახსოვს და გზადაგზა გუნდებს ვესროდი აივნებზე მოტკარცალე გოგოებს. შორენა კედლისკენ შებრუნებული იწვა. სასთუმალთან დედამისი ჩამოუჯდა „დედიკო, გოგი მოვიდაო“, უჩურჩულა. გაიგონა თუ არა ეს სიტყვები ავადმყოფმა, საბანი ნაიფარა თავზე და კედელთან მიიკუნჭა. ახალთავდაბანილი ლექციებზე გამექცა, გამიცვივდა და ოცი დღეა სიცხე ვერ ჩავუქრეთო, ისე დასუსტდა, ლანდი გადის ცხვირში და რცხვენია შენიო, ამიტომ მალავს სახესო, მომიბოდიშა დედამისმა. დიდხანს ეხვეწა, უხერხულია, სტუმარი მოვიდა, გამოიხედეო, მაგრამ შენც არ მომიკვდე, წასვლისას გამომშვიდობების ნიშნად ხელი გამოჰყო საბნიდან და მაგრად მომიჭირა, ახლაც ვგრძნობ მის გამხდარ ცხელ ხელს თითებზე. მალე გამოჯანმრთელება ვუსურვე და წამოვედი.

ეს იყო და ეს. ოცი წელი გავიდა მას შემდეგ. შორენა არ მინახავს. ცხოვრებამ სხვადასხვა კალაპოტში გადაგვაგდო და ისე ღრმად ჩავვითრია, რომ თანაკლასელებმა ერთმანეთი თითქმის დავკარგეთ. შარშან სკოლის დამთავრების ოცი წლისთავი გვინდოდა გადაგვეხადა, მაგრამ თავი ვერ მოვაბით. ოციდან ორმოც წლამდე ძალიან სწრაფად გარბის დრო. ცოლ-შვილს ეკიდები, შენს ბუდეს იწყობ, რალაცას ჩალიჩობ, რალაცას ნერვიულობ, შენი პრობლემები გიჩნდება და თავის ასაწევად, მისახედ-მოსახედად დროც აღარ გრჩება.

გასულ ოთხშაბათს ჩვენი თანაკლასელი ნანი ბეშქენაძე

შემხვდა; ვაკის პარკში ნაყინის ჯიხურიდან ძალისძალით გამათრია ორი ბავშვი. ყელი ტკივა ორივეს და მაინც ასეთ სცენას მიწყობენ ნაყინზეო. ამიტომ მეზარება ამათი გამოყვანა სახლიდანო. არც კი შეცვლილა ნანი, ისევ ისეთია – მოხდენილი, თვალბრიალა და ხმაურიანი. მოკითხვა არც კი მაცალა, რა კარგია, რომ შემხვდი, გოგი, სანთლით დაგეძებდიო. შევხედე ბავშვებს – ჯერ არ არიან საინსტიტუტო, რაშია ნეტავ საქმე, რაზე მეძებდა ნანი? შორენა თუ გახსოვსო. როგორ არ მახსოვს-მეთქი. იცი თუ არა, თბილისში რომ ცხოვრობსო. არა-მეთქი. მართლა არ ვიცოდი. მე მეგონა, შორენა ქუთაისშივე დარჩა და არის ახლა ქმარშვილდასეული და გასუქებული, როგორც ყველა ჩვენი თანაკლასელი ქალი-მეთქი. შენ რა გითხრა მეო. შენგანაა ის გოგო გაუბედურებული და შენ ასე ლაპარაკობო. არც ერთი არ ღირხართ კაცები იმად, რაც შორენამ შენთვის ჩაიდინაო. რა? როდის? რას ლაპარაკობ? შენ ხომ არ გაგიჟდი-მეთქი, მაგრამ მეტი ვერაფერი ნამოვაცდენინე. ამა და ამ ქუჩაზე ცხოვრობს, მარტოდმარტოა, თუ კაცი ხარ, მიდი და აუცილებლად ინახულო, დამიგდო ნანიმ და სანაყინეში შეცვენილ შვილებს გამოუდგა.

მეორე დღეს მაინცდამაინც საღამოს მქონდა ლექცია. ვერც გავუცვალე ვერავის. ასე, ათის ნახევარი იყო, შორენას კარს რომ დავუკაკუნე. მაშინვე გააღო, არც ტრადიციული „ვინ არის?“ არც ჭუჭრუტანაში გამოხედვა, თითქოს კართან იდგა. ნაბიჯების ხმაც კი არ გამიგია. იმწამსვე გააღო კარი. შემომხედა, მკლავები ჩამოჰყარა, თავი უკან გადასწია და კედელს მიეყრდნო. ხმა არ ამოუღია. სახეზე ერთი ნერვიც არ შეტოკებია. თითქოსდა სრულიად ჩვეულებრივი ამბავი ხდება. თითქოს ერთი საათის წინ გავედი ამ ოთახიდან მეზობელთან ჭადრაკის სათამაშოდ და ახლა დავბრუნდი.

– შემოდი, გოგი.

ახლა კი, რაც შეიძლება, ჩქარა უნდა გიამბო, რაც იქ ვნახე და განვიცადე. ჯერ ერთი, მრცხვენია, ჩემი ყველაზე ლირიკული ნუთების მონაწილედ რომ გხდი. სიტყვამ მოიტანა, თორემ არ უნდა ვკადრო ამ ამბავს სინათლის სარკმლის უბოდიშოდ მოღიავება. შორენა ისე ციური და მალალი ქალია, სწორედ

რომ ღირსია იმისა, მისი ცხოვრების ლამაზი იდილია მასვე ეკუთვნოდეს სამარადისოდ. შიშით კი, იცი, რისა მეშინია? შენი წელანდელი ლაპარაკი რომ გამახსენდება, დიდი იმედი არა მაქვს, რომ ყველაფერს მიხვდები. არსებობენ საგნები, გულუბრყვილო განსჯისა და კამათის წიაღ მაშინვე რომ ჰკარგავენ სუნსა და ფერს, სინმინდესა და მომხიბვლელობას. მიკვირს, რომ ახერხებენ მწერლები, თავიანთი სულის ყველაზე იდუმალი ნიუანსიც კი ასე უცერემონიოდ და ხელალებით გამოფინონ მზეზე.

ნელა, ნაწყვეტ-ნაწყვეტ, გამშრალი ხმით ლაპარაკობდა შორენა. ხანდახან შეჩერდებოდა, თავს ჩარგავდა ხელებში და შევაშველებდი ერთადერთ ფრაზას, რომელიც იმ ორი საათის განმავლობაში პირზე მეკერა – „ილაპარაკე, ძალიან გთხოვ“. თავს ასწევდა, ცრემლჩამდგარი, გაფართოებული თვალეზით შემომხედავდა, მხრებს ხელისგულებით დაიფარავდა და ჰყვებოდა. აღარ მახსოვს, რას ჰყვებოდა, ვერც იმას გეტყვით, მესმოდა თუ არა მისი სიტყვები. ახლა მხოლოდ იმის თქმა შემიძლია, რომ ამ ქალს ჩემი ცხოვრებით ეცხოვრა ოცი გრძელი წელი. მან იცოდა ყველაფერი, რაც თავს გადამხდა, რაც მიფიქრია და მიჯახირია. იცოდა, როგორი ქმარი და მამა ვარ, ვინ არიან ჩემი მეგობრები. ვის ვთვლი მტრად და ვის მოყვარედ. როდის ვიყავი ავად, რა მანუხებს და რა მიხარია. ლაპარაკობდა შორენა, მაგრამ მის სიტყვებში არ ჩანდა არც სინანული, არც თავმოწონება იმის გამო, რასაც სიყვარულისთვის ბრმა მსხვერპლად მიტანილი საკუთარი სიცოცხლე ჰქვია. მარიგებდა, ჭკუას მასწავლიდა, მეუბნებოდა, რომ ბავშვი აღარა ვარ და ცხოვრების წესი უნდა შევიცვალო, სიფიცხე დავიოკო, ღამეებს ნულარ გავტეხ, აპენდიციტის ოპერაციაც გავბედო ერთხელ და სამუდამოდ. მეუბნებოდა, რომ აწი უფრო საჭირო ვარ ჩემი ცოლშვილისთვის და თავს უნდა გავუფრთხილდე. თვითონ? საკუთარ თავზე ერთი სიტყვაც არ დაცდენია, თითქოს რაც აქ ხდებოდა, სრულიად ჩვეულებრივი ამბავი იყო. კედელზე მხოლოდ ჩემი სურათები ეკიდა, ალბომი ჩემი ფოტოებით იყო სავსე. უხერხულობა და ცოტა სიბრაზეც მიპყრობდა ხანდახან იმის გამო, რომ მე, მუცელგაბერილ და

თმაგაცვენით მოქალაქეს, ამ სახლში ასე ნაზად და ფაქიზად მეპყრობოდნენ მთელი ოცი წლის განმავლობაში.

სკამზე დაჭედლივით ვიყავ კარგა ხანს, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ხომ უნდა წამოვსულიყავი. შორენამ ჩემზე უკეთ ესეც იგრძნო და წამოდგა. რა საცოდავი ვიყავ იმ წუთებში, ვერ წარმოიდგენთ. სულ არ შეცვლილხარ-მეთქი, სამსახური როგორი გაქვს-მეთქი, თუ რამე გაგიჭირდეს, დამირეკე-მეთქი, მომავალზეც იფიქრე, ასე მარტო ხომ არ უნდა დაბერდე-მეთქი. მსგავსი სისულელეები ვუთხარი, მაგრამ ვგრძნობდი, სასაცილოდაც არ ეყო. ისევ ისე იდგა კარში, როგორც დამხვდა, თავანუელი, გამშრალი, ხელებჩამოყრილი, ლოდინით გათანგული.

იმ ღამით შინ არ მივსულვარ.

არ შემეძლო, ვერ მოვისვენებდი.

სოლოლაკში, დავითაშვილის ქუჩის დასაწყისში ქმარგაყრილი გოგო ცხოვრობს. ერთი გაკვირვება გაუკვირდა, შუალამისას რომ მივადექი და ამაღამ შენთან უნდა დავრჩე-მეთქი, განვუცხადე.

ჩემგან ამხელა სითამამეს არ ელოდა.

გაიხარა. ჯარასავით დატრიალდა, ვახშამი გაანყო, იჭიკჭიკა და მაჭიკჭიკა მეც.

ცოტა ხნით მაინც მომეხსნა გულზე სევდის დოლაბი, დილამდე მაინც ამოვისუნთქე თავისუფლად.

ამ სახლში დამნაშავედ არ ვგრძნობდი თავს. აქედან ყველაფერი მარტივი ჩანდა.

სეპასტი

მარგალიტა მინას რომ მივაბარეთ, მე და კირილე მაჭუტაძე მუსაიფმა გაგვიტყუა და ოლასკურადან მესაფლავებმაც კი გამოგვასწრეს.

– დაილუპა კაცი, – ვეუბნებოდი მე, – ამ ასაკში განსაკუთრებით ძნელია მეუღლის დაკარგვა. ბედაურივით ქალი იყო მარგალიტა. ვის ეგონა, ასე უცბად თუ წაიქცეოდა. მომკლა სევასტის საცოდაობამ. რაღაა აწი სევასტის სიცოცხლე. ჩამთავრებულია ყველაფერი. ცოლს აწი ეგ აღარ ითხოვს და მეორე ცხოვრებას აღარ დაიწყებს.

– გეგონოს. – კირილეს ეშმაკები აუთამაშდნენ თვალებში.

– სამოცდახუთის ხომარა? – იხტიბარი არ გავიტყხე მე.

– მერე რა არის სამოცდახუთი? შენ არ იცნობ სევასტის. სევასტისთანა კაცები ფარ-ხმალს არ ჰყრიან. კერპი იცი შენ რას ჰქვია? კერპი გახლავს სევასტი. ერთად გავიზარდეთ. ჩემზე უკეთ მას არავინ იცნობს. ცოლს არ შეირთავს? არ შეირთავს კი არა, შეიძლება ორმოციც აღარ დააცალოს საწყალ მარგალიტას. სევასტის, რომ იცოდე. შეთვალე რეზულიც ყავს საცოლე. ასეა ეს. არაა კაი კაცი ეგ შენი სევასტი. თუ გაინტერესებს, მოგიყვები ერთ ამბავს. გული გაუსკდა მარგალიტასო, რომ ჟღურტულებს ქალაქი, იცი, რამ გაუხეთქა გული? არ იცი. მე და ჩემმა ოჯახობამ ვიცით მარტო. ჩემს ცოლს დაურეკა ტელეფონით მარგალიტამ და იმ ღამეს კიდევ შეიქმნა ცუდად. ბნელი საქმეა ეს საქმე. მიგდებ ყურს?

– აბა, აბა, ჩემო კირილე.

ჩემს ჭიშკართან სკამეიკაზე ჩამოვჯექი და კირილემ დაიწყო:

– არ მითხრას არავინ, ჩემო ბატონო, ქალის გატყუება არ შეიძლებაო. აულებელი ციხე ეგონა ჩვენს ქუჩაზე მარგალიტა ყველას, მაგრამ ქალს ერთი სუსტი ნერვი დააყოლა გამჩენმა, იმ ნერვს ვერც მარგალიტა გაექცა. შვიდი წლის წინანდელ ამბავს გიყვები. სევასტის პირველი ცოლი შელეგიას

ქალი გახლდათ და ის სამი ბიჭი იმისაგან ჰყავდა. მონიფული შვილები ჰყავდა სევასტის, ცოლზე რომ გული აიცრუა და, თურმე ნუ იტყვით, მარგალიტა ჩაუვარდა გულში. რა იყო მაშინ მარგალიტა? ოცდათორმეტი, ოცდაცამეტი წლის ქალი. გასათხოვარი. კარგად შენახული. მშობლები, ქე რომ იცი, იმ წელს გადაუსახლეს და ბებიამ გაზარდა. ბოლოს ბებიაც მიიბარა გამჩენმა და მარტო ცხოვრობდა. ყველაზე ენაჭარტალა მეზობელიც კი ვერ იტყოდა მარგალიტაზე აუგს. მისი სახლიდან (საიდანაც გავასვენეთ, ეგ მარგალიტას ბინაა, ქე გეცოდინება) გამოსული მამაკაცი არავის უნახავს. პატიოსანიაო თუ ვინმეზე ითქმის, სწორედ მარგალიტაზე ითქმოდა. ჯერ სასაცილოდ არ ეყო, რომ უთხრეს, სევასტის მოსწონხარო. მერე თვითონ სევასტიმ რომ ჩაულაპარაკა ბაზარში, თურმე გაბრაზდა, მაგრამ რა გაბრაზდა, შეხტა და შემოტრიალდა თურმე ეს ამხელა ქალი. ტყუილს ვერ ვიტყვი, მე არ მინახავს, მაგრამ ვინც ამ ამბავს შეესწრო, სასწაულს ჰყვებოდა; იფრინა, მაგრამ რა იფრინა თურმე მარგალიტამ შენი სევასტი. ისეთი ყვირილი აუტეხია ბაზარში, რომ ნემსის ყუნწში კინალამ გააძვრინა. შენი ტოლი და სადარი არ უნდა იცოდე შენხელა კაცმაო? მართლაც, ჩვენ შორის დარჩეს და, არ იყვნენ ერთმანეთის შესაფერისები. შოლტივით მარგალიტა და უკისრო სევასტია – დამჭკნარი და დაჩვარული. რაც ახლათ, ის იყო მაშინაც. მარგალიტა თავზე ბუზს არ ისვამდა, ვარსკვლავებს ეთამაშებოდა, უტირია კიდეც თურმე მაშინ, ნუთუ ისე წავიდა ჩემი საქმე, რომ სევასტია გლახამ თავის შესაფერისად მიმიჩინაო. თურმე მოიცა, რას ტლინკაობ, ნახე, რა დღე მოგელის. სევასტის ხასიათი ხომ იცი, ასე იყო ბავშვობაშიც. თუ რამეს ამოიჩემებდა, ვერ გადაათქმევინებდი. ლამის ორი წელიწადი მოსვენება არ გვქონდა მეზობლებს. მოვიდოდა სევასტი და საათობით იჯდა მარგალიტას ჭიშკართან. არაფერი მასთან არ გაუვიდა ქალს. არც კეტიტ გამოკიდება, არც ტკბილი სიტყვა. „შენ რას გიშლი, ვიჯდე ჩემთვისო“, სასწონარკვეთილებში ჩავარდა მარგალიტა. ვერ იქნა და ვერ მოიშორა ეს კაცი. სამსახურშიც უჩივლა, მილიციაშიც განაცხადა, მაგრამ სიყვარულისთვის, შენ ჩემზე უკეთ მოგეხსენება, ვინ დასჯიდა. ამნაი-

რი მუხლი კოდექსში არ არსებობს. თუ დათვრებოდა, ცოტა უფრო თამამი იყო. გაუთავებლად ელაპარაკებოდა ფანჯარაში მარგალიტას და მერე იქვე კიბეზე წაუძინებდა. დაურეკავდა მარგალიტა შელეგიას ქალს, ჩემს კიბეებზე სძინავს თქვენს ქმარს და წაიყვანეთო. მოვიდოდა თავისი შვილებით სევასტის მეუღლე. რცხვენოდა, ერთ სიკვდილს ათავებდა, მაგრამ რა ექნა, აიკიდებდნენ შეყვარებულ ქმარს და მამას, მიათრევდნენ სახლში, გამოფხიზლდებოდა და ისევ აქეთ იზამდა პირს. ორი წელი ითმინა მარგალიტამ, ორი წელი უყურა ამ სურათს, რომ იცოდე, რა ზიზლით ლაპარაკობდა სევასტიზე. ამნაირი უთავმოყვარეო და უბედური არაფერი მინახავსო. უნდა გადავსახლდე აქედან, ვინ დამწყველა ნეტავიო. ხანდახან მეზობლის ქალები რომ გადაუკრავდნენ, უყვარხარ, შე ქალო, ხომ არ სძულხარო, – ჭკუას ჰკარგავდა. ესირცხვილებოდა სევასტის სიყვარული. მაგი შეიყვარა შავმა მინამ, ჩემ მეტი ვერავინ ნახა მაგ დამპალმაო? ჩემი ყურით ეს სიტყვები რამდენჯერ მაქვს გაგონილი მარგალიტას პირიდან. ორი წლის თავზე, ხმა რომ გავარდა, სევასტიმ ცოლ-შვილი მიატოვა და მარგალიტა შეირთოო, ჩვენ მანამ არ დავიჯერეთ, სანამ ერთ მშვენიერ დღეს ხელკავით არ გამოვიდნენ ახალი ცოლ-ქმარი ქუჩაში და, ვითომც აქ არაფერიაო, ტკბილი ჭუკჭუკით გაუდგნენ ნინოშვილის ქუჩას. ხომ გითხარით, ჯიუტი იყო სევასტი და მარგალიტა სწორედ მისმა სიჯიუტემ გატეხა. სხვა ქალებს რომ ვუყვები ამ ამბავს, სასაცილოდ არ ჰყოფნით, მე ისეთი მაგარი კაკალი ვარ, რომ სევასტის კიბეზე ჩამოძინებას აინუნშიც არ ჩავაგდებდიო, ასე იციან თქმა, მაგრამ მარგალიტას ადგილას ყველა თუ არა, უმეტესობა მაინც იმას იზამდა, რაც მარგალიტამ გააკეთა.

მოკლედ, ჩემო იმანო, გადმობარგდა სევასტი მარგალიტას ბინაში და ორი თვის თავზე ჯვარიც იფსკვნეს. ქორწილში ბევრი ხალხი არ დაუპატიჟიათ. ახლო მეზობლები და ნათესავები ვიყავით. შვიდმა წელმა ისე ჩქარა გაიბინა, როგორც გარბის ხოლმე წლები საერთოდ. ღვთის წინაშე ცოდვას ვერ ვიტყვი, ტკბილი ოჯახი ჰქონდათ, ბავშვიც შეეძინათ, ცხოვრობდნენ გემრიელად. ახლა დიდი სტუმრიანი და მიმსვლელ-მიმსვლე-

ლი ოჯახი არ იყო, უნდა გითხრა, და ამიტომაც, რაც გარედან ჩანდა, მეც იმას გიყვები. ამ ერთი კვირის წინ ოცდაშვიდი იყო თუ ოცდარვა, როდის გარდაიცვალა მარგალიტა?

– ოცდარვაში.

– ჰო, ოცდარვაში ურეკავს ჩემს მეუღლეს მარგალიტა. კაი, გოგო, რა გატირებს, ჩემო მარგალიტა, არ იქნება ეგ ამბავი მართალიო, ამშვიდებდა ჩემი ცოლი და მეც ამან დამაინტერესა, თორემ არც ვკითხავდი. რა ჩემი საქმეა, ქალები რას ეტყვიან ერთმანეთს. რა მოხდა-მეთქი. რა მოხდა და ბიბლიოთეკის წინ კაკაურიძის ქვრივი რომ ცხოვრობს, ერთი კვირაა ურეკავს თურმე მარგალიტას, შენი ქმარი ჩემს კიბეზე იძინებს, სიყვარულს საჯაროდ მიცხადებს, თავს მჭრის პატიოსან ქალს და მომაშორე თუ ქალი ხარო. რა პატიოსანიც კაკაურიძის ქვრივია, ქე იცის მთელმა ქუჩამ, მაგრამ რას იზამ... თავის მხრივ სწორია ის ქალი. გაბაზრებული და გახმაურებული არავის არაფერი უნდა. მთელი საღამო ამ ამბავზე ვილაპარაკეთ. რა ანათემა არ დაგვატეხა თავზე კაცებს ჩემმა ცოლმა, რა წყალს არ გაგვატანა. ის იყო, დილით გავიგეთ, მარგალიტა ცუდად გამხდარა წუხელის და სასწრაფოთი წაუყვანიათო. ფხიზელი ძილი ვიცი, მაგრამ სასწრაფოს მოსვლა მეც არ გამიგია, ალბათ ასე რიბირაბოს დროს, ოთხი-ხუთი საათის ფარგლებში მოხდა ეგ ამბავი.

ზვიადაური

- დილა მშვიდობისა, სტუმარო!
- გიორგი ნიკლაურს კარვის კალთა კისერზე გადაუფენია, ჩაცუცქულა და მანჯღღრევს.
- ნაბადი მოვისროლე, წამოვჯექ და თვალები მოვიფშვნიტე.
- გათენდა?
- არც ბევრი დააკლდების, ექვსი საათია. ხომ კარგად გეძინა?
- მეფურად, შენა?
- სამ ბაღს ნუ მომიკვდების, თვალი არ მომიხუჭავს.
- რად დაისაჯე თავი?
- სტუმრებს ხომ არ შეგასწრებდით კარავჩი. ჩემ დასანოლ აღარ დარჩა.
- სხვისმა მაზიარებელმაო... თურმანაული?
- ისიც ჩემ დღეში ჩავარდა. მაგრამ არაფერ წაგვიგია, შატილის მაღლმა. სამნი ვიყავით ცეცხლთან ჩახუტებულნი.
- მესამე?
- ჩვენი ალალი ძმა – ჟიპიტაური. აბა, უიმისოდ რას გავძლებდით. არ შაგცივდა?
- ხომ ხედავ, ჩექმებიც არ გამიხდია?
- კარვიდან გამოვძვერი. ჯერ ისევ ბნელა. ვარსკვლავები თავთავიანთ ბუდეებში მიყუჟულან. ცა მარტოა. მთის წვერებზე ბაცი თოვლი ილანდება. კარვებს შორის აქა-იქ ჯერ კიდევ ბჟუტავს ცეცხლი. ვილაცა მანქანის სტარტერს გამეტებით აჩხაკუნებს. წამით რომ სიჩუმე ჩამოვარდება, ქვემოდან, შატილის კოშკებიდან ფანდურის სუსტი ხმა მოაქვს ნიავს. უკანა ფარებანთებულ ვილისთან თურმანაული ირწევა. წეროსავით მაღალ ფეხებზე დგას მაღაროსკარის „ხევისბერი“ და განუყრელი ნაბდის ქუდიდან მისი ჭალარა ახლა შავხუჭუჭად მოჩანს.
- ხომ გითხარ, ჩვენი კაცია, გამაიგყვება-მეთქი. ანდე თუ სწორი არ მითქვამს, – თურმანაული ბეჭებზე მისვამს ხელს და აღმასკომის თავმჯდომარეს ნიშნისმოგებით ემასლაათება – არაო, სტუმარს ნუ შევანუხებთო. აგეთი სტუმარი სწორედ

ძილით შასწახლებს. ხომ მართალი ვარ? – მიმონმებს, – ახლა მუცოს დავეცეთ. მზეს მუცოს კომპებიდან მივესალმოთ და თითო არაყი დავჭკრათ, როგორია?

– ვინ იცის, რა სიზმრებს აგაგლიჯეთ, – გიორგი იცინის.

– ეგ კი მართალია. დილისკენ ტკბილ სიზმრებს ჩამაივლიან,

– კვერს უკრავს თურმანაული.

– ეჰ, კარგა ხანია, ჩემო გიორგებო, ჩემს სასთუმალთან ტკბილ სიზმრებს აღარ უთოვია.

დავიძარით.

ანატორის აკლდამებს გავუარეთ და მუცოს ხეობაში შევედით. მთავარი გზიდან, ხელმარჯვნივ ქვებნათოვ ჭალაში კარგა ხანს გვაჯანჯღარა ვილისმა. ბოლოს არაგვის (ხევსურები დიდსა თუ პატარა მდინარეს ყველას „არაგვად“ უხმობენ) ნაპირას შეჩერდა, მძლოლი გადავიდა, ერთი-ორჯერ ქვა მოისროლა წყალში და მანქანაში შემობრუნდა.

– ვერ გავალთ.

– რაიდ ვერ გავალთ? – გაჭირვეულდა თურმანაული.

– მოტორს ჩაგვიქრობს, მკერდამდე მოჩქეფს, ჩავრჩებით, – მძლოლმა გიორგის შეხედა.

– რა გაეწყობა. წყალთან ყინობა არ ეგების. დაატრიალე, მურყვანებში ჩამოვხდეთ.

...ბრტყელ ხავსიან ლოდზე ჟიპიტაურით სავსე ხელადა გვიდგას. გალიგვებული, მოხარშული ხორცი, მუჯვე ხაჭო, გუშინდელი ხინკალი, დედას პურები, სულ ეს არის ჩვენი ავლადიდება. თხის ყანნი ხელიდან ხელში გადადის. არაყმა სული გაგვითბო.

ვდგავართ ოთხივენი. თურმანაულმაღა ჩაიმუხლა სიპ ქვაზე ერთადერთხელ, მაგრამ სწრაფადვე წამოხტა. ცივიაო, ტიალი. რაც უფრო ნათდება, უფრო ცივა და გაღმა-გამოღმა კლდეები თითქოსდა განზე იწევენ. ხეებს ყვითელი ფერი უბრუნდება და კენწეროებს მოდებული თრთვილი ვერცხლივით ბრწყინავს. ცა ნელ-ნელა ნათდება, მაგრამ მზე ჯერ კიდევ შორს არის. სანამ პირველი სხივი ამ მთებში ჩამოაღწევდეს, ყინვა ძვლებში გაგვივლის.

დავლიეთ ანატორის სიკვდილის სადგურში ცოცხლად დამარხულთა შესანდობარი, მამა-პაპათა სალოცავის სადღეგრძელო, მწყემსთა და მონადირეთა მფარველი ღვთაების სადღეგრძელო, ამ ხეობაში ჩამობრუნებული მთიელის სა-

დღეგრძელო, კელაპტრებივით ყვითლად დანთებული ხეების სადღეგრძელო, საქართველოს არგათავების სადღეგრძელო... ბოლოს იქამდეც კი მივედით, რომ მკვდრის გულს დანვეთებული ალალი ცრემლის სადღეგრძელო დავლიეთ.

– გინდათ ცრემლზე ლექსი, – თურმანაულმა ოქროთი შელებილ მთის წვერს ახედა:

დავბერდი, ცრემლიც დამიბერდა,

დავბერდი, სიტყვაც დამიბერდა.

ვარ ორის ჯოხით მოარული...

აბა, გაიხედნეთ ჩემ ნავალსა,

ცრემლით არიან დასეტყვილნი.

აბა, დაჰკვლიეთ გზა-გზის პირთა, –

ცრემლით არიან დარეცხილნი!

ცეცხლი მაქვს გულზე მოდებული,

ტუსის სული ასდის ჩემს ცრემლსაცა,

დავდივარ დამწვარ-დადაგული.

ღმერთმა დასწყოს ცრემლი ჩემი,

ღორღივით არი, ხალხო, მიძიმე!

მე თავადა ვარ სატირალი,

მე თავადა ვარ დაღონება,

ხმელეთზე ფეხით მოარული.

– რა დიდებულია, – ვთქვი მე, მაგრამ მაშინვე ვიგრძენი, რომ ლექსის ჩემეული შეფასება ყალბად აჟღერდა. თუ შეგიძინეთ იათ, ფშავ-ხევსურნი ლექსის ავ-კარგზე თითქმის არ ლაპარაკობენ. ისინი ლექსებს უბრალოდ ამბობენ, ლექსით ცხოვრობენ და იშვიათზე იშვიათია განზე გადგნენ და დაფიქრდნენ იმაზე, თუ რა სადა და თანაც გენიალური ფრაზაა „დავბერდი, ცრემლიც დამიბერდა“, ან „მე თავადა ვარ დაღონება, ხმელეთზე ფეხით მოარული“.

სევდიანმა ლექსმა ცოტა ხანს თავი ჩამაქინდვრინა, ჩემს თავთან, ჩემს ფიქრებთან ჩამაბრუნა და ვინ იცის, რამდენ ხანს შევრჩებოდი სევდას, მაღლა, ბილიკზე ჩქამს რომ არ გამოვერკვიე.

– ეჰაი, ხევსურო, ჩამაუხვით! – გიორგიმ ხელი დაუქნია ბილიკზე აღმა მიმავალს. მგზავრი შეჩერდა, ფინალი ბეჭიდან გადმოიღო და ზედ დაეყრდნო.

– გაგიმარჯვდასთ.
 – ჩამაიბარდი, ერთაი დაგვილიე.
 – აგეშენასთ, გმადლობთ, მთას მივდივარ, დალევა არ ეგების, – ფინალი კვლავ მხარზე შეიდო და შეტრიალდა.
 – არ გამაგია ეგ საქმე, ლაშარის მადლმა, მიადგი ფეხი, ხევსურო, შენ გეუბნებიან! – დასჭყვილა თურმანაულმა.
 მგზავრი კიდევ ერთხელ შედგა და მოიხედა.
 – სულ ერთია, მაინც არ გაგიშვებენ. მანდ, ზემოთ ხალხი გვყავ ჩათოფებული. შენის ნებით ჩამაჰხვედ, აგრე სჯობიან, – გიორგი სიცილს ძლივს იკავებს.
 ძალად სტუმარი ბილიკს ჩამოჰყვა, აბგა მოიხსნა, ფინალი ქვას მიაყუდა, მშვიდობის დილა გვისურვა და შორიახლო გაჩერდა.
 მოსხლეტილ ზვავს ჰგავსო, ვერა და ვერ იტყვი, დაბალი, ჩია ტანის კაცია, ლამისფერი ქურთუკი და რეზინის ჩექმები აცვია. წვრილი კისერი აქვს და თითქმის უწამნამო, კურდღლის თვალები. წელან ისე მჩატედ გადმოხტა ქვიდან, რომ უფრო ახალგაზრდა მეგონა. ახლა მის დანაოჭებულ ყელსანვს რომ ვაკვირდები, თუ მეტისა არა ორმოცდაათს მიტანებული მაინც უნდა იყოს. კეფაზე – გაფსკენილი, ფერგადასული, დაბამბული ქუდი ახურავს. სრულიად უმიზეზოდ ქუდს წამდაუნუმ ამოძრავებს. ხელით ხან წინ გადასწევს და მეჩხერ წარბებზე ჩამოიფხატავს, ხან უკან გადაქაჩავს და განლეულ კეხიან ცხვირს ზემოთ, თეთრყირმიზა შუბლს სანახევროდ გამოაჩენს.
 – ხევსურს რომ ეძახი, იქნება ქისტია, – სტუმრის გასაგონად უთხრა თურმანაულმა გიორგი ნიკლაურს.
 – აქამდე ხევსურ ვიყავ, – წარბი შეჰყარა სტუმარმა.
 – რა გვარის ხარ? ახლოს მაინი, – გიორგიმ ყანწი გაუვსო და მიაწოდა.
 – ღვთისო ზვიადაური მქვიან. გაგიმარჯვდასთ. დილის მადლი შეგენიოსთ. თუ არ გენყინებისთ, ვერ დავლევ. შორი გზაი მიძევს. სხვა დროისთ იყვოს, – მოიბოდიშა ღვთისომ, ყანწი ტუჩთან მიიდო და თურმანაულს გადააწოდა, მაგრამ „ხევისბერმა“ ხელები გაასავსავა.
 – აი, ეს კაცი მწერალია. თბილისიდან. ეწყინების, უნდა დაჰლიო.
 ზვიადაურმა შემომხედა, მაგრამ აშკარად შეეტყო, რომ ჩემი მწერლობა მაინცდამაინც ვერ დაიჯერა და კიდევ გაიბრძოლა.

– ღმერთმა ყველას ხელ მოუმართას. ჩემს საქმეს დალევა არ ეწყობის. შორი გზაი მეღის.
 – დალიე, ნუ ინაზები პატარძალივითა, დედას ჟიპიტაურია, არ განყენს, – ლამის უბრძანა ნიკლაურმა.
 ხევსურმა სამივეს ცალ-ცალკე მოგვაპყრო მუდარით სავსე თვალები, მაგრამ ჩვენი მხრივ ვერავითარი თანაგრძობა რომ ვერ ჰპოვა, ხელი ჩაიქნია და თხის ყანწი სულმოუთქმელად გადაჰკრა.
 გიორგის გაეცინა.
 – რაირა გეცინების? – მიუბრუნდა ზვიადაური.
 – გემრიელად კი გადაჰკარ, არაყთან ხამად არ იქნები.
 – საქმეჩი არ გამოდგების. ღალატი იცის, თორემ სხვაფრივ კაი არს. დარდის მტერია.
 – სად მიჰმგელამდი ასე ჩქარ-ჩქარა? – თურმანაულმა ჰკითხა.
 ღვთისომ შუბლზე ხელი მიიჩრდილა და მალლა აიხედა.
 – გაჰხედე, დათვიჯვარს შავი ღრუბელი ადგას, სანვიმრად ეღირების.
 – მერე ინვიმოს, შენ რა განუხებს.
 – ახალგათიბულს თუ დაანვიმა, ჩაახურებს და ჩაალბობს, გასაშლელად ვეშურები.
 – სად გიძევთ ნათიბი? – ჩავერიე.
 დასავლეთით, შატილსწამოყუდებული თოვლიანი მთისკენ მიმითითა.
 – ა ემ მთის ძირშია. შორ ნუ გეგონებათ. ოთხი საათის გზა არც კი არი.
 – აგაშენა ღმერთმა.
 – ახლა ყველაფერსა ვჰკვირობთ. აი, მაშინ გენახათ, იმ ჭიუხებს ზემოთ, იალალებს რომ ხნავდნენ ხევსურნი.
 – სადა კაცო? – ფერდობს დაბლა ვათვალთიერებ.
 – მალლა-მალლა, თოვლის ზოლთან, დღესაც ეტყობა ნაპოხი.
 – იქ ან ხარები როგორ აჰყავდათ, ან რასა თესდნენ, რა მოდიოდა?
 – ქერი.
 დავლიეთ იმ ხევსურის სადღეგრძელო, ამ ფრიალო კლდეს რომ ჩაჰბლაუჭებოდა ათასი წელი და ბოლოს „შეტყუვილით

ჩამააბარეს“, მერე დავლიეთ ჩვენი სატკივარის მორჩენის სა-
დღეგრძელო...

მზემ რომ ნათელი დაგვაფინა მხრებზე, აღარც კი გვიგრძ-
ვინია. რომ იტყვიან, კარგა ლაზათიანად გამომტყვევრალეები გახ-
ლდით.

ვმღერით, ვხარხარებთ ხან მიზეზით, ხან უმიზეზოდ, ერთ-
მანეთს ვებლოტილებით, ერთი-ორჯერ ნავუცეკვეთ კიდეც.
ღვთისო ჩუმადაა. ფინალს დაყრდნობია და მინას ჩაჰყურებს,
ცდილობს, სიმთვრალე არ შეიმჩნიოს.

- რამდენი შვილ გყავს, ზვიადაურო? – გიორგი ჩასძახის.
- ექვსი.
- ყოჩაღ, ხევსურო. ვაჟკაცი შენ ჰყოფილხარ. სად სახლობ?
- მუცოს პირდაპირ, ხევში.
- მარტო სახლობაა?
- მარტო.
- უმეზობლოდ, კაცო? – ვეკითხები.
- აქამდის უმეზობლოდ ვიყვნით. გაზაფხულს ერთი ოჯახი
აპირობს დაბრუნებას.

- საიდან?
- მანდეთ, თბილისთან ჩვენი სოფელია, გამარჯვებაი ჰქვი-
ან, ხევსურნი სცხოვრობენ.

- ღვთისო! – თურმანაულმა ჭინჭრაქა ხევსურს ხელი ჩა-
მოადო მხრებზე, – რა ჰქვიათ ბალებს?

- რაიდა რა ჰქვია? – ბალები.
- სახელებს გეკითხები, ჩამათვალე.

ღვთისომ ფინალს ხელი შეუნაცვლა, თვალეში შემომხედა
და დაიწყო.

- თამარაი, დავითაი, ჯაბაი, ეთერაი, საბაი... საბაი... ეთე-
რაი, ჯაბაი ვთქვი, დათვია... თამარაი, ჯაბაი, საბაი ვთქვი...

- თვალი მომარიდა და თავიდან დაიწყო – თამარაი, დათვია,
ეთერაი, ჯაბაი...

თურმანაული და ნიკლაური სიცილით იფხრინებინ.

- ბალების სახელ აღარ გახსოვს!
- ქალაღზე ჩამასწერე და გულზე დაიკიდე!
- დილაობას გადასთვლიდე, არ დაგავინყდების!
- ძაფი შეიბი რაღაცაზე!
- ცოლს ჰკითხე, არ დაგიმაღავს!

რაც უფრო დაღალბენ თავზე მთვრალეები, მით უფრო იბ-
ნევა ღვთისო.

- რაირა გაცინებთ? ყველაფერაიც კარგად მახსოვს. განა
მაცლით ჩამოთვლასა.

- არა უშავს, ხდება, – დავამშვიდე.

- უარესიმც ხდება, – ღვთისოს გული მიეცა და გამხია-
რულდა, – რაკილა ეშმაკურ გუნებაზე ჰხარო, ერთ სათრევე-
ელა ამბოვსა მეც მაგიყვებით. პაპაჩემ უთურგაი ერქვა, ლებ-
აის კარში სახლობდა. კაი ყმის სახელი ჰქონდა დავარდნილი.
ახლაც მხვდებიან პაპის მცნობნი. ახლაიც თითო ჭიქა არაყს
მამანვდიან უთურგაის ანგარიშზედა.

- რატომ უთურგაის ანგარიშზედა? – თურმანაულს გიორგის
მხარზე ხელი ჩამოუცურდა და კინალამ ცხვირი ჩამოჰკრა ბეჭზე.

- პაპაის სახელით, პაპაის მადლით მპატიყებენ, თორო მე
ვის დავეკარგე, ვის რაჩი ვარგივარ. პაპისტოლანი ცერად მიც-
ქერენ, „გონჯ ღვთისოს“ მეტყვიან, ზოგჯერ, სიყვარულითა.

- დიდი სიყვარულითა? – ნიკლაური იცინის.

- უთურგას ცხრა შვილი ჰყავდის. ახლა არცერთ აღა-
რაა ცოცხალი. ყველანი იქათ, გაღმა სოფელჩი დაბინავდნენ.
ჰოდა, იმას გეუბნებოდით, მამაჩემ – ნაბოლარაი ერთი წლისა
ჰყოლიყო პაპასა, გაუნათლავი. გაუნათლავ ბალებს ხევსურნი
სახელს არას ეძახდნენ.

- სწორია, უბრალოდ „ბატარად“ ან „ბალებად“ უხმობენ. –
თურმანაული ჩაერია.

- უთხარ, დამაცადოს, – გიორგის შეხედა ღვთისომ.

- დამაცადე, თორო დაავინყდების, – სიცილისაგან ყბებში
თავები აუთამაშდნენ ნიკლაურს.

- მამაჩემი ბატარაი, ერთი წლისაი, ცხენჯორზე შამაესვა
უთურგასა და შატილს ჩამაეყვანა გასანათლავადა. დედაი ვერ
თან გამაჰყოლოდა, აქ ბოდიში, ფეხმძიმედ ჰყოფილიყო. ჩა-
მაეყვანა შატილში, გაუნათლავს მღვდელსა, თავის დავთარ-
შიც სახელი ჩაუნერავს, წმინდა ზეთი ნაუსომს მამაჩემისთვის
(ერთაის წლის ბალები) ცხვირზედა და გამოუსტუმრებია ლებ-
აისკენ. აბა, უთურგას მასპინძელს რა დაუჰლევედა. ძმადნა-
ფიცი თავის კოშკთან დაჰლოდებია. ჟიპიტაურის წვიმით თა-
ვიდან ფეხამდინ უსველებია. დილა-ბინდბუნდში მოსდგომია
სახლსა პაპაი. გამაჰგებებია დიაცი – რა დაარქვაო ღვდელმა

ბატარას? უთურგა არას ამბობს, მიძიმედ დააბოტებს. ცხენს ლაგამ-უნაგირი აპყარა, ტყაპუჭ-ქალამანი გაიხადა, კერას მიუჯდა, საგონებელჩია, ჰა, რა დაარქვითო ბაღლსა, ბეჩავო? არ ეშვება დიაცი. რა ჰქენას უთურგამ, ამ ლოთობა-კვარჯღალში თავისი ბაღლის სახელი დაჰვიწყებია, რას ჩამაცივდი, დედაკაცო! – წამაუყვირნია, – რას დავარქმევდით, „ჯულურაი“ უნოდა ღვდელმა ამ შენს ჭინჭრაქასაო. ეჭვს ვინ გაუბედავდის პაპასა, ან ღვდლის დავთარს ვინ ჩაჰხედავდის, დარჩა და დარჩა ჯულურაი სახელად მამაჩემსა, დარჩა და ამ სახელითაც წავიდა სულეთშია.

ამას რომ ჰყვებოდა, ღვთისოს ხელებს ვაკვირდებოდი. გრძელ მკლავებს ისე შეთანხმებულად და ერთნაირად იქნევდა, გეგონებოდათ თიბავსო. ისე ხმამაღლა ლაპარაკობდა, თითქოს წყალგალმელთ უნდა გააგონოსო. გაუხეშებულ, ბელტიითება, ძვლებლია ხელებს ფერდებზე წამდაუნუმ ისვამდა. სიცილი გვაცალა, მერე სწრაფად დასერიოზულდა, ყანნი გაავსო და მაღლა ასწია.

– ერთ სადღეგრძელოს ვიტყვი, თუ ნებას დამრთავთ.

გავსწორდით ისე, როგორც ჩვენს დღეში მყოფთ შეეძლოთ გასწორება და სმენად ვიქეციით...

– მოდით, დიაცის სადღეგრძელო იყოს. ბარელთ ნუ გენყინებისთ, დიაცის ფასი მთაჩი უკეთ იციან, არ დამცინოთ კია, ბარად შვიდი წელი მოვათიე. ბარისა ცოტა რამ გამეგება. იქნების, სისულელეს ვჩიოდე, სხვის ომში ბრძენობას ვიჩემებდე; მე რაც დამემართა, იმას ვამბობ. თხუთმეტი წლის წინათ ჩაგვლალეს ბარად. აუგს ვინ იტყვის, ეგ არის დავის-ვენეთ-მეთქი, ამ კლდეებზე ბლოტიალს გადავურჩით-მეთქი. შვილებს გაფიცებთ, არ დამცინათ. სამ წელიწად კარგად ვიყავით, მერმე უცნაურ დღეში ჩავვარდი – დიაცს გადავეჩვიე. ლამის თავი მავიკალ. არად მინდარის ჩემი ცოლი. რაი დამემართის, არც რაი ვიცი. ისეთი საქმეა, სხვასაც ვერას ჰკითხავ, დაგცინებენ. ჩავუკვირდი ჩემს ბეჩავობას. იქნების, სახად რამე შამეყარა. არცრაი – კურატივით ჯამრთელ ვარ. აბა რა სიკვდილ დამემართების. საჭმელ-სასმელ რიგიანი, სითბოლოგინი შვენიერი, ტელევიზორი და საქმე ცოტა. მეტი რაი უნდა კაცსა. არა და არ მიმდის გული, გადავეჩვიე დიაცსა. მაშინ ორი ბაღლი მჰყავდა, ახლა ექვსი მყავ. აქედამ ვუკვირდ-

ები, ჩემთვის რალაცებ ახლა ამიხსნია, არ კი გამცინოთ, ვაჟობას გაფიცებთ. თბილ სახლჩი ტელევიზორ ვუყურებდით მე და ჩემი დიაცი. სითბო ვაჟკაცის მტერია. ძილი მერევა. ყასიდად მაინც ვეუბნები ცოლსა, წამოდი-მეთქი, დიაცო, დავიძინოთ. ცოტაც დამაცადე, კინოს ვნახამო, მე აღარ მინდა კინოი, იმას უნდა. მთავრდება გადაცემა, მე კარგა ხანია მიძინავს, დიაცი თავის საწოლში ეხვევა. რა სიცივე შეაწუხებს. დილით თვალდაბერილნი ვიღვიძებთ ორივენი. ვარსკვლავსაც თავისი გზაი აქვს, ყველანი გავრბივართ ჩვენს მოგონილ საქმეებზე. საღამოს ისევ ტელევიზორთან ვიკრიბებით და ესეც შენი კვირა. დიაცს გადავეჩვიე. დიაცი მაღლია. დიაცი ღვთის უკეთესი ფიქრია. დიაცი სიცოცხლეა. ამაველ მთაში, ნაბოლარა ბიჭი შარშან შამეძინა, გავცოცხლდი კაცი, იცით რა არი დიაცი? საქონელ რომ დააბინავებ, ცივ ღამეს რომ შაუდგები და ლოგინს გაგითბობს. გულს გაგითბობს. მერე, თუ წამეტან დაღლილ-დაკრეფილი არა ხარ, ცეცხლადაც შამოგენთება. დიაცი გულთან უნდა გყავდეს. სხვა ოთახს, ტელევიზორთან მჯდარი დიაცი ქრება, ნელდება, ცივდება. დიაცს გაუმარჯოს ჩვენს სულში, ჩვენითა. ჩვენი ნეკნია, ჩვენი გვერდია, ჩვენით არის. უჩვენოდ დიაცი არ დიაცობს, ტვირთს სახედარიც კარგად აიკიდებს. დიაცი სიყვარულია, სიყვარულს გაუმარჯოს!

ერთი დაკვრით ჩაიცალა ყანნი ხახამი და თურმანაულს გადაულოცა.

მერე ერთი დაბარბაცდა, მამერია ტიალი ჟიპიტაურიო, თქვა, ხელანევით დაგვემშვიდობა, ფინალი და ზურგჩანთა ამოიღლიავა და წამოიყვირ-წამოისიმღერა:

ცოცხალთ რა გვიჭირს, მზესაა ვხედავთ.
დაღამდება და გათენდება!
ბრალიააა, ვისაც დაუუღლამდა,
ვიისთვისაც აღარ გათენდება.

მთას ახედა, ათიოდე ნაბიჯზე აუყვა აღმართს, შედგა, ხელი ჩაიქნია, გამობრუნდა და შინისკენ მიმავალ ბილიკს დაადგა.

ბიჰვარდეთ მტარნი თქვენი?

წმინდა კვირიკეს ეკლესია შუა ქალაქში, რიონის მარცხენა ნაპირას, ოთხ ერთნაირად გაბარჯულულ ცაცხვს შორის დგას. თიხისფერი ფიქალითაა ნაშენი, მაგრამ კედლებზე ხავსი მოსდებია და შორიდან მწვანედ მოჩანს. ჟანგისგან შეჭმული, თალოვანი კარის თავზე რუხი ფირფიტა იუნყება, რომ ეკლესია მეთერთმეტე საუკუნეში გახლავთ აშენებული უცნობი ხუროთმოძღვრის მიერ და სახელმწიფო იცავს. მკითხველებიდან იქნება ყველამ არც კი იცის, რომ კვირიკეს ეკლესიის გუმბათი თექვსმეტკუთხოვანი, ანუ თექვსმეტსარკმლოვანია. იქნებ არც ის იცოდეს პავლეცემულმა მკითხველმა, რომ ადრეულ შუასაუკუნეთა ქრისტიანული ტაძრებისთვის თორმეტსარკმლოვანი გუმბათია დამახასიათებელი. რა მოსაზრებით გამოირჩა კვირიკეს ეკლესიის გენიალური ამგებელი ამ ცხრაასი წლის წინ თავის არანაკლებ ნიჭიერ ძმოსტატთაგან („კოლეგის“ ნაცვლად, იქნებ, ეს სიტყვა დავამკვიდროთ)? ამ კითხვაზე, პასუხი, რაც დრო გადის, უფრო და უფრო ძნელი ხდება.

ეკლესიის დაფერდებულ ეზოს ჩრდილოეთის მხარეს ძეღყოფი შეიმორჩენია. რიონისკენ ღობე რად უნდა, ქალაქის მხარეს კი მდინარის მიერ გამოირიყული მორებით შემოურავავთ და ნაგვერდულებისგან შეჭედილი ჭიშკარიც ჩაუდგამთ, მაგრამ კვირიკეს მოქმედ ტაძარში იმ ჭიშკრიდან აღარავინ შედის. ჭიშკარს დაჟანგული ბოქლომი ჰკიდია. ეს ბოქლომი, მე მგონი, აღდგომა დღესაც არ იღება, რადგან მორწმუნენი და ნახევრად მორწმუნენი უჭიშკროდაც იოლას გადიან. ეკლესიიდან გამომავალი ბილიკი ჭიშკრის გვერდით, ორ ბოძსშუა გადის და მტვრიან ქუჩას უერთდება.

ცაცხვებს შორის საყდრისკენ მიმავალი საშუალო ტანის, მაღალწვეროსანი, თმაგარდატევებული, ბეჭებში მოხრილი, ხელდაჭდეული მხატვარი უშანგი კირთაძე რომ გამოჩნდა, აჩალულ სიმინდზე თავისი კაპიკიანი საქმით გართულმა წოიო ჩიტმა, ყოველ შემთხვევისათვის, მოშორებით, მესერზე გა-

დინაცვლა, თუმცა მხატვარს მისკენ არც კი გაუხედავს. ოსტატი კარგა ხანს გაუნძრევლად ასცქეროდა კვირიკეს ეკლესიის თექვსმეტსარკმლოვან გუმბათს, მერე დაიხარა, ნაბოსტნარზე უზრუნველად ამოსულ ჭლაკს თავი ნაანყვიტა, გაღეჭა, გადააფურთხა, გამწვანებული ენა-ტუჩი ცხვირსახოცით შეინმინდა და ღვთის სახლში შეაბიჯა.

ეკლესიაში საკმევლის სუნი იდგა. სპილენძის ცხრათავა შანდალზე ერთადერთი სანთელია ციალებდა. იქვე, შანდალთან, სანთლებითა და ხურდა ფულით დაზუზულულ მაგიდაზე, მოხუც მონაზონს ჩამოსძინებოდა. საკურთხეველთან, ტაბურეტის სკამზე, მამაო კალისტრატე მოკალათებულიყო. მარცხენა ხელში მუჭის სარკე ეჭირა, მარჯვენაში, საჩეჩელის მსგავსი, გიგანტური ხის სავარცხელი და გამეცებით ივარცხნიდა წვერს.

კირთაძის შემოსვლა მღვდელმა, რასაკვირველია, შეამჩნია. საღამოზე უსიტყვოდ დაუქნია თავი და კიდევ უფრო გულმოდგინედ განაგრძო წვერის ვარცხნა. მამაო კალისტრატემ იცოდა, რომ ეს ხატისთვალეა უცნობი ახლა წმინდა სავარძლის საზურგეს ჩამოეყრდნობოდა და ფრესკების ცქერაში დაალამებდა. ამიტომაც იგი, ვითარცა მორწმუნე, ღმრთის მოციქულისთვის, დიდ ინტერესს არ წარმოადგენდა; მხურვალე ლოცვას არ აღავლენდა, ცოდვათა მიტევებას არ ითხოვდა და არც აღსარების თქმის სურვილი ჰკლავდა. უშანგი მეოთხედ მოდიოდა ამ კვირაში და კვირიკეს ეკლესიის კედლის მხატვრობას ყოველთვის ისე დაძაბული ათვალთვლებდა, თითქოს პირველად ხედავსო.

სანახავი და გასაშტერებელი კვირიკეს ეკლესიაში ცოტა რამ იყო. ეკლესიების წარყენის მასობრივ მოძრაობას ვერც ეს ეკლესია გადარჩენოდა. რევოლუციის გამარჯვებისთანავე სოფლის აქტივისტებს გუმბათიდან ჯვარი ჩამოეგლიჯათ და სადღაც წაეღოთ, საეკლესიო წიგნები და ხელნაწერები განუკითხავად დაეწვათ, ფრესკები სამუნელით ჩამოეფხიკათ და ოთხივე კედელი, სანამდეც ხელი მოუწევდათ, კირით შეეთეთებინათ. მთლიანად შემორჩენილი იყო თაღზე ქრისტეს მოზაიკა, ხოლო ფრესკებიდან აღმოსავლეთის კედელზე – „განკითხვის დღის“

ფრაგმენტები, საკურთხევლის პირდაპირ „გარდამოხსნის“ რამდენიმე დეტალი და ჩრდილოეთის კედელთან – „წმინდა ესტატეს სასწაული“. ოღონდ ეს იყო, წმინდა ესტატეს სახე აღარ უჩანდა. დაზიანებული ფრესკა მარჯვენა მხრის გასწვრივ, ტერფიდან საფეთქლამდე, კირით გახლდათ შეთითხნილი.

კირთაძემ დღეს ჩვეულებას უღალატა. მწუხრის ზარი რომ მიწყნარდა, მამაო კალისტრატეს მიუახლოვდა, ხელზე ეამბორა, წელში გაიმართა, საკურთხეველს დააჩერდა ყრუდ, ისე რომ მხოლოდ ღვთის მსახურს გაეგონა, თქვა:

– მხატვარი ვარ მე.

თითქოს ფარცავი რამ ჩაესმავო, მამაო კალისტრატემ ვარცხნა შეწყვიტა, წამოდგა. სარკე-საჩეჩელი სკამზე დააწყო და თავისი მოლლილი, ცისფერი თვალები სტუმარს გაუსწორა. თქმით, არაფერი უთქვამს.

– ეს ეკლესია მინდა მოვხატო, თუ თქვენი ნებაც იქნება.

მხატვარი ახლა საკურთხევლის თავზე „გარდამოხსნის“ ჯიუტად გადარჩენილ ნაწილს შეჰყურებდა.

მამაო კალისტრატე კარგა ხანს დუმდა, მერე დაამთქნარა, ღია პირზე ხელისგული სამჯერ მიირტყა და მოსულს გვარი ჰკითხა.

– კირთაძე ვარ, მამაო, უშანგი მქვია.

– სად ცხოვრობ?

– შორს არ ვარ აქედან, მწვანეყვავილაზე, იქვე, ასახვევში.

– გლახა ხვარაფერი შეგემთხვა, უშანგი, ნუ დამიმალავ, ამის მადლს გაფიცებ, – მღვდელმა მორწმუნეთა ხელებზე მისვენებულ, წვერდაფხეკილ ქრისტეს მიაშვირა ხელი.

– რა შემატყვე ცუდი, მამაო. ამ ეკლესიის მოხატვა მინდა-თქვა, თუ თქვენი ნებაც იქნება, მეტი არაფერი.

– კი მაგრამ, რანაირად... – მამა გიცხონდა, ეგ კარგი იყოს, მარა, რაფერ გამოვა ახლანდელი მხატვრის დახატული. შენ მორწმუნე ხარ?

კირთაძემ თავი დაუქნია.

მღვდელი საგონებელში ჩავარდა. რაც ინკასატორობას თავი გაანება და მღვდლად ეკურთხა (ბარე ოცდაათმა წელმა ჩაიარა მას შემდეგ), ასეთი შემთხვევა არ ჰქონია. ამ ქალაქში მხატვრე-

ბი ბლომად იყვნენ და მამაო კალისტრატეც ბევრ მათგანს იცნობდა. რას აღარ ხატავდნენ ფერთა მუზის ახლანდელი მსახურნი, მაგრამ ფრესკების შექმნის სურვილი არც ერთ მათგანს არ გამოუთქვამს. მამაო კალისტრატეც არ დაფიქრებულა ამ საკითხზე. მიაჩნდა, რომ ეკლესიის კედლები უამთასკივრიდან ამოსულ მხატვარს უნდა დაეხატა და რადგანაც გადასულთა მობრუნებაში თვითონაც ეჭვი ეპარებოდა, ერთხელ და სამუდამოდ მიჩვეოდა იმ აზრს, რომ კვირიკეს ეკლესიის კედლები სწორედ ასე უნდა ყოფილიყო, არამკითხე შემრყვენელ-შემთერთებელთა ჯირითით დალდასმული.

იფიქრა, იფიქრა მამაო კალისტრატემ და ამაზე უკეთეს პასუხს ვერ მიაგნო:

– ნადი, დანყნარდი, დაფიქრდი, და მაინც თუ არ დაიძლი, ზევით მოგიწევს წასვლა.

– სად ზევით? – კირთაძემ დაახლოებით იცოდა, რასაც ეკითხებოდნენ.

– მე პატარა კაცი ვარ. ამ საკითხს მართო ვერ გადავწყვეტ. საპატრიარქოში მამაო ლონგინოზი განაგებს ამ საქმეს. თუ ის დაითანხმე, მერე მთავრობაში მოგიწევს წასვლა. მთავრობა თქვენ ხართ და მე მგონია, გზაი არ შეგეშლება.

მხატვარი მადლობით დაემშვიდობა და ჭიშკრამდე არც კი იყო მისული, რომ მისი გვარი მოესმა:

– კირთაძე!

ეკლესიის კარში მდგარი მამაო კალისტრატე ხელს უქნევდა. მხატვარი მობრუნდა და მიეახლა.

– კი მარა შენ... შეძლებ, რომ რამე იყოს?

– მე მართლა მხატვარი ვარ, მამაო. დაჩემებული კი არ მაქვს ეს საქმე, – გაუღიმა კირთაძემ.

– მაინც... ყოველ შემთხვევაში... ეშმაკს არ სძინავს და ჯერ სადმე პატარა გაუქმებული საყდარი რომ მოგეძებნა და ის მოგეხატა?

– შენ ფიქრი ნუ გაქვს, მამაო. არ შევრცხვები.

– მე ვინ მკითხავს მარა... მაინც, რაც არ უნდა იყოს, ამას თავისი მხატვარი უნდა, მერე ჩვენ მოქმედი ეკლესია ვართ. საგლახოდ გვცალია ჩვეენ?

ღვთის მარჯვენა ხელს აშკარად ეტყობოდა შიშის კვალი.

- ვიცი ყველაფერი, მამაო კალისტრატე.
- აბა, ღმერთმა ხელი მოგიმართოს.

მამაო კალისტრატე კიდევ კარგა ხანს იდგა კარში და მიმავალს გაჰყურებდა, ღრმად დაიმედებული იმით, რომ მხატვარს ან თვით გაუვლიდა უცნაური სურვილი, ან საერო საეკლესიო იერარქიის რომელიმე საფეხურზე უარს ეტყოდნენ და ამით დაესმებოდა წერტილი მის ახირებას.

მეორე დღეს, საკათედრო ტაძარში, მამაო ლონგინოზის სენაკთან, მცირე მოსაცდელ-მღვიმეში, ორ ღრმადმორწმუნე შაოსან დედაკაცს შორის ქვის შეზღონგზე ჩამომჯდარი კირთაძე ეკლესიების ტექნიკურ საქმეთა უზენაეს რწმუნებულს ელოდებოდა.

მართალია, ახალგაზრდა, შავწვეროსანმა ბერ-მდივანმა რამდენჯერმე გამოთქმით განაცხადა – მამაო ლონგინოზს ამაოდ ელოდებით, აგურის ფაბრიკაშია წასული და დღეს, შეიძლება, ველარც დაბრუნდესო, მაგრამ ჯიუტ მთხოვნელებს სენაკიდან ფეხი არ მოუცვლიათ და სწორედაც მოიქცნენ. ოთხიოდე საათის არცთუ მომქანცველი ლოდინის შემდეგ სამივენი ორმოციოდე წლის ელამი ვიცე-ეპისკოპოსის წინ ისხდნენ და ყურადღებით უსმენდნენ განამებულ მამას.

- ვთქვათ, ყველაფერი ეს სისულელეა და არც ღმერთი გნამს და არც ხატი. ანაფორიანი კაცი მოვედი, შე ღმერთგამწყრალო, ქვისკენ პირი მიქნია, ხუთი ათას ცალ აგურს გთხოვ, ჩემთვის ხომ არ მინდა, ეს დასაწვავი. შენი არაა ეს ეკლესია? მარტო ჩემი სირცხვილია, პეტრინონის მცირე მონასტერს პერანგი რომ ერღვევა და გუმბათიდან წყალი ჩამოდის? კი, მართალია, საბინაო ფონდის გეგმას ვერ ვასრულებთ, მარა ათასი წლის ეკლესია მოიცდის? რაც ახლაა გასამაგრებელი და ორი კაპიკი დაგვიჯდება, დანგრევის მერე იმას მილიონი არ ყოფნის. გაგიგონია? ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა. სხვა გზა არ მქონდა, შანტაჟზე წავედი. ჩვენი წყევლის გეშინოდეს, მე ვუთხარი, ჩვენ ღმერთი გვისმენს და ჩვენგან შერისხული არ გეიხარებას ამ ქვეყანაზე-თქვა. ნავალ ახლა, მოვუყრი თავს მღვდელმთავრებს და შეგაჩვენებთ საშვილიშვილოდ, მე ვუთხ-

არი. გაჭრა, ხომ იცი შენ, ამ ფანდმა, შეშინდა და მაშინვე გამომინერა აგური. მერე არაფერი, სალაპარაკოდაც არ ღირს, საწყობის გამგეს თავისი მივეცი, მეამწე-დამდებს – თავისი. შოფერმა, დიდ პატივს გცემ, მამაო, მარა ექვს თუმან ნაკლებ ვერ წაგიღებ აგურს, იმ ექვსი თუმნიდან ეს იმას, ეს იმას და ოცი მანეთიც აღარ მრჩება მეო. რას ვიზამდი, ამოვიტრიალე ანაფორის ჯიბეები და მივეცი ყველას თავ-თავისი.

- რომელ საუკუნეშია აშენებული მცირე პეტრინონი? – იკითხა კირთაძემ.

- რა მნიშვნელობა აქვს, მეთვრამეტეში.

- რატომ ვკითხულობ იცით? ნეტავი იმ დროს როგორ იყო, რა გზახერხებით შოულობდნენ მასალას?

- მაშინ ერი აშენებდა.

- ერი? – მთლად კარგად ვერ ჩანვდა პასუხს მხატვარი.

- ერთი სიტყვით, ყველა დაინტერესებული იყო, ყველა ხელს უწყობდა. ერს უნდოდა. ახლაც არ აკლია პატრონი საშენ მასალას, მაგრამ ვინ რანაირად, რა ფორმით გითხრას უარი, იმაზეა გამეცადინებული.

კარგა ხანს ისაუბრეს, ბოლოს, როგორც იქნა, მოიოხა გული მამაო ლონგინოზმა და სტუმრებს მობრძანების მიზეზი ჰკითხა.

შაოსანმა დიაცებმა მიეთმოეთების გარეშე, რიგრიგობით უამბეს წმინდა მამას თავიანთი მღელვარე, მაგრამ უიღბლო საერო ცხოვრების ამბავი. ბოლოს ცრემლები შეიმშრალეს და სლუკუნით აცნობეს, რომ სურთ დარჩენილი წლები ქრისტეს სამსახურს შეალიონ და სურვილი აქვთ ეკლესიაში იმუშაონ მაინცდამაინც სანთლებისა და სხვა საგნების (მათ შორის ნაკურთხი წყლის) გამცემ-გამყიდველებად. უარის მიღება არც კი გაკვირვებიათ, ერთად წამოდგნენ, შავი თავსაფრები ყბებზე ამოიმაგრეს და გამოუმშვიდობებლად გავიდნენ.

კირთაძის ჯერი დადგა.

მხატვარმა მწვანე საქალაღდე გახსნა, მასპინძელს შვიდ ფერში შესრულებული ესკიზები გაუფინა მაგიდაზე და განუცხადა: – თქვენი აზრი მაინტერესებს, სხვისი არაო. მამაო ლონგინოზმა კარგა ხანს ათვალიერა, ხან სინათლისკენ შეა-

ბრუნა, ხან გამართულ ხელებში დაიჭირა და თვალმინკურ-ვით დახედა, მაგრამ ესკიზებს წუნი ვერ მოუძებნა. სიმართლე გითხრათ, არც უცდია ჩაკირკიტება. მამაოზე მაგიურად იმოქმედა იმ გარემოებამ, რომ მხატვარს მხოლოდ მისი აზრი აინტერესებდა.

– ბრწყინვალეა, – დაასკვნა ვიცე-ეპისკოპოსმა.

– რაკი მოგეწონათ, უნდა გაუწყოთ, რომ მე, მხატვარ უშანგი კირთაძეს მსურს წმინდა კვირიკეს ეკლესია გავაფორმო, ასე და ამდაგვარად, – მხატვარმა იგრძნო, რომ ცოტა არ იყოს მაღალფარდოვანი ფრაზა წამოსცდა და არც სიტყვა „გავაფორმო“ იჯდა მთლად თავის ადგილას.

მამაო ლონგინოზმა სათვალეები მოიხსნა, ლუპა მოიმარჯვა, ახლა უფრო გულდასმით დააცქერდა ნახატებს. გზადაგზა ავტორს რამდენიმე მარტივი შეკითხვა მისცა და ყველა შეკითხვაზე პასუხი რომ მიიღო, ლუპა ხავერდის ბუდეში შეინახა. სათვალეები გაიკეთა და არაორჭოფულად თქვა:

– სამაგალითო რამეა, მარა რაი მერე.

– რაზე ბრძანებთ? – შეცბა მხატვარი.

– მართალია, ჩვენ ვარ დამკვეთი და გადამხდელი, მარა ჩვენ ვინ გვკითხავს რამეს.

– ვერ გავიგე? – ფერი დაკარგა კირთაძემ.

– ჩემზე უკეთ მოგეხსენებათ, ამას ახლა კომისია უნდა, მერე კანტორის დასტური, მერე ხელშეკრულება, „სმეტას“ რომ ეძახიან, იმის შედგენა, მერე გეგმაში ჩასმა და რა ვიცი. სახლაფორთო საქმეა. ისედაც არ გირჩევ, განვალდები. რამე უფრო ადვილი რომ წამოიწყო?

– რა მაგალითად? – ხმა წაერთვა კირთაძეს.

– რა ვიცი, მე რა უნდა გასწავლო. რამე რკინის ან ბეტონის მედუზა რომ დადგა ქუჩის ბოლოში სადმე, რატომ ბოლოში, დასაწყისშიც შეიძლება. ამბობენ, ბევრ ფულს იძლევიანო.

– მაგ საქმეს სხვები აკეთებენ, მამაო. მე კვირიკეს ეკლესიის მოხატვის სურვილი მაქვს.

– კი, ბატონო, მოხატე, მაგრამ ვინ მოგახატვინებს.

– თქვენ ხომ მოგეწონათ ეს ესკიზები?

– უეჭველად.

– მომიწერეთ აბა, რომ მოგეწონათ, მეტი არაფერი მინდა.

– ა ჭირიმე, მაგას დაგამადლი? – მამაო ლონგინოზმა ცხრავე ესკიზს მეორე მხარეს დაანერა, რომ საწინააღმდეგო არაფერი აქვს და თავისი ხელმოწერისთვის მეტი დამაჯერებლობის მისაცემად სამკუთხედი ბეჭედიც დაარტყა.

– თქვენი დასტური იყო ჩემთვის მთავარი, – ჩაიღიმა კმაყოფილმა კირთაძემ, – ანი მე ვიცი.

სანამ მხატვარი ესკიზებს ალაგებდა, ვიცე-ეპისკოპოსმა მოასწრო ეთქვა მისთვის, რომ ერთ დროს თვითონაც ცდიდა ყალამს და თუ ოსტატს საწინააღმდეგო არაფერი ექნა, – წმინდა აპარეკას ქუსლიდან ეკლის ამოღების სცენას თვით მამაო ლონგინოზი დახატავს. მეორე და მთავარი სათხოვარიც მაქვსო, დაიმორცხვა მამაო ლონგინოზმა, გარდასულ წმინდა მამათა ჩვეულებისამებრ, იქნებ, ჩემი პორტრეტისთვისაც მოგეძებნათ სადმე, კუთხეში ადგილი წმინდა კვირიკეს ეკლესიის კედლებზეო. კირთაძის ყოყმანი დასტურად მიიჩნია და მართლმადიდებლური სამყაროს წინაშე თავისი დამსახურებანი ჩამოყაჭა. ბოლოს მხატვარს თავიც კი შეაცოდა; ხომ ხედავთ, რა პირობებში ვიღვნით, კედელზე ლურსმნის მისაჭედებლადაც კი ვერ მომიცლია, რომ პირსახოცი ჩამოვკიდო ზედო.

მამა ლონგინოზის სავანიდან კირთაძე პირდაპირ კანტორისკენ გაეშურა. განა არ იცოდა, რომ იქ მისვლა ჯერ ნაადრევი იყო, ჯერ სამთა კომისიას უნდა დაემტკიცებინა კვირიკეს ეკლესიის ესკიზები. მაინც შევივლი, ვნახავ ერთი, რა ხდება კანტორაშიო. იქნებ გამგე შევიპირო, ესკიზების მონონების შემთხვევაში, ჰონორარის ოცი პროცენტი მაინც გადაამირიცხონო.

კანტორის გამგედ, იმხანად, მყოფილი მებეგე, ნადეჰუტატარი გელანტია მუშაობდა. თუ გამგეს მხატვრობისა ბევრი არაფერი გაეგებოდა, სამაგიეროდ (რატომ დავუკარგო) ნერვები ჰქონდა მაგარი და იქნებ ესეც იყო მიზეზი იმისა, რომ მეორე გრძელი წელიწადი თავდებოდა, რაც ამ ძნელ სკამზე იჯდა. ჩვეულებრივად სხვები კანტორის გამგეობას რვა თვეზე მეტხანს ვერ უძლებდნენ.

გელანტიას კაბინეტის კარი ღია იყო და იქედან, როგორც მოსალოდნელი გახლდათ, ნერვიული ხმები მოისმოდა. კანტორის გამგის წინ მხატვარი მიქელთაძე იჯდა. სხვა მხატვრები ღია კარში და დერეფნის გასწვრივ იდგნენ. მდუმარედ დასცქეროდნენ იატაკს და ორთაბრძოლას გულგრილად (ყოველ შემთხვევაში გარეგნულად ასე ჩანდა) უსმენდნენ.

– მიქელთაძე უკვე გითხარით, რომ ამ წლის ფონდი ამონურულია – მკაფიოდ, სხვების გასაგონადაც ამბობდა გელანტია.

– მე ბევრს არ გთხოვთ, ხუთი პროცენტი მაინც არ მეკუთვნის? – თავისას არ იშლიდა მიქელთაძე.

– მიქელთაძე, უკვე გითხარით, რომ ამ წლის ფონდიდან ხუთი პროცენტი კი არა, ერთი კაპიკიც აღარ დაგვრჩა, ამონურულია. გესმის შენ, რა არის ამონურვა?

– ვინ ამონურა? – აშკარად ჩანდა, რომ მიქელთაძეს გამგის პასუხი არ აკმაყოფილებდა.

– მიქელთაძე, უკვე გითხარით, რომ ამ წლის ფონდი მთლიანად წაიღო მსოფლიოს ყველა პრემიის ლაურეატმა – დავით ცერაძემ.

– რაში მიეცით ცერაძეს ამდენი ფული?

– მიქელთაძე, უკვე გითხარით, რომ ლაურეატმა ცერაძემ დაძმობილებული დაბების უკვდავყოფის მემორიალი შექმნა. არ მითხრა ახლა, არ მინახავსო.

– კი მარა, ერთ კაცს მიეცით მთელი წლის ფული? ჩვენ არ ვჭამოთ არაფერი, სხვა მხატვრებმა? – სასონარკვეთილება გაისმა მიქელთაძის ხმაში.

– მიქელთაძე, უკვე გითხარით, რომ მე არავის არაფერს ვაძლევ, ვინც გამოუყო ცერაძეს ფული, შენ კარგად იცი, – ხმას ოდნავ აუნია კანტორის გამგემ, მაგრამ ისე კი არა, რომ გარეთ მდგარი მხატვრებისათვის სიტუაციის შეცვლის იმედი ჩაესახა გულში. გელანტია იმით იყო ცნობილი, რომ კეტი რომ ერტყათ თავში სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს წონასწორობას არ დაკარგავდა.

უშანგი კარს მოშორდა, უკანსვლით გამოაბიჯა ვესტიბულში, მერე ერთბაშად შემობრუნდა და ჩქარი ნაბიჯით ჩაუყვავა კიბეებს. გარდა იმისა, რომ კირთაძეს მწუხარე სცენები არ

უყვარდა, მან სრულიად სამართლიანად გადაწყვიტა: ამ თვეში მაინც გელანტიას კანტორასთან ურთიერთობის გარკვევა ფუჭი საქმეაო.

ოცდაშვიდ სექტემბერს კომისიას ესკიზები დაუტოვა, ოცდაშვიდ ოქტომბერს პასუხისათვის უხმეს. კომისიის სამი წევრიდან ორი წვეროსანი კირთაძის გამოჩენისთანავე უხმოდ გაიძურნა ოთახიდან. ფრესკის ოსტატი ჯანლიძეს შეატოვეს. მე ვინ მკითხავს სხვის საქმეში ჩარევას, მაგრამ ჯანლიძე გონებაბრჯგუ კაცი გახლდათ. კირთაძე მაშინვე მიხვდა, დაბნეული ჯანლიძე კარგ დღეს არ დააყრიდა, მაგრამ მოთმინებით აღიჭურვა და გიმნაზისტივით გაეჭიმა კომისიის მუდმივ წევრს.

– რომ გითხრა, გენყინება, – ესკიზებს მი და მო გასცქეროდა ჯანლიძე და ქერაფცუა ულვაშს იკვნეტდა, – არ გითხრა, როგორ არ გითხრა, კარგი მინდა შენთვის.

– ბრძანეთ, ბატონო, – მშვიდად მიუგო მხატვარმა.

– რა ამბავია ამდენი ჯლიბიანი მყეფარივით დაოსებული და მონყენილი ფიგურა. ადამიანისფერი არ ადევს არც ერთს.

– ეს ფრესკებია, ბატონო.

– მერე რაი?

– გაცინებული ფრესკა გინახავთ სადმე?

– სამაგიეროდ, არც ასე ჭიამკვდარი ფრესკები მინახავს. ფრესკებს არ ხატავდა მიქელანჯელოც? აბა, თუ აკლია ფერხორცი რომელიმე ფიგურას.

– მე ასე ვხედავ, ბატონო.

– ამაშია საქმე. რომ გითხრა, გენყინება, არადა, არ უხდება საქმეს. ეს ყველაფერი ეკლესიის კედლებზე უნდა დაიხატოს. ჩემზე უკეთ გესმის, რომ საორდღეისო საქმე არაა. ეს რომ მისაშაბათებელი იყოს, ვინ მამაძალლი. კვირიკეს ეკლესია შეიძლება, მეტჯერ აღარც კი მოიხატოს. ახლა ამას შეხედე, მოინი აქეთ, – ჯანლიძემ ესკიზი ცხვირთან მიუტანა, – რა ამბავია ეს შავი ღრუბელი. სადაა ამდენი ღრუბელი პალესტინის ცაზე? რომელი ნალექებით მდიდარი ქვეყანა ეგა მყავს. ნახავს ამ ნახატს ვილაც და სხვანაირად გაიგებს. ღრუბელი მინდა ახლა მე? ისიც შავი ღრუბელი?

კირთაძეს არაფერი უთქვამს. ერთ მსხვილ გრაგნილად შეახვია ესკიზები, ილლიაში ამოიჩარა და კარი გამოიხურა.

ეკლესიის მოხატვის სურვილი მაინც ვერ ამოიღო გულიდან. ორიოდე თვის შემდეგ არქიელის გორის გადაღმა, სათაფლიის ტყის ბოლოს, ხევში, მართლაც იპოვა დანგრეული, ღვთისგან და კაცისგან მიტოვებული საყდარი. ბათქაში ალაგ-ალაგ გაამაგრა, ჩამოქცეული სახურავი შეაკეთა, მაზუთის ქალღმერთით (შინაურულად „ტოლს“ ეძახიან) გადახურა და ხატვას შეუდგა.

მუშაობდა მთელი გატაცებით, ცისკრიდან დაბინდებამდე. ზოგჯერ წყლის დაღვევაც ავინწყდებოდა. როცა ძალიან დაიღლებოდა, საყდრის ეზოში, ბალახზე წამოწვებოდა და ცას შესცქეროდა.

მეშვიდე დღეს მოაკითხეს. ორნი იყვნენ. ვინაობ-სადაურობა არ უთქვამთ, არც კირთაძეს უკითხავს.

ჯერ ხელშეკრულების ასლი მოსთხოვეს, მერე ხარჯთაღრიცხვა, მერე კომისიის აქტი, ბოლოს კანტორის თანხმობა. მხატვარი უარის ნიშნად თავს აქნევდა და მწარედ იღიმებოდა.

– კაცმა რომ შეგხედოს, ჭკუას გკითხავს, შენ კი ამხელა ბოროტებას სჩადიხარ და კიდევ იღიმები. ვინ მოგცა უფლება ისტორიული ძეგლის ხელყოფისო. ამ საყდარს სახელმწიფო რომ იცავს, თუ იცი შენო. აკრიბე ახლავე შენი ბარგი-ბარხანა, წამოგყვევი და პასუხი გვიგეო.

ორივენი აღშფოთებულნი ჩანდნენ.

...ნითელ ხიდთან ბილიკს სამნი ჩამოჰყვნენ. ერთ მათგანს ჯვალოს ჩოხა ეცვა, წელზე თოკი შეება და მარჯვენა ხელში ფუთა ეჭირა. წელში მოხრილი, თმაგარდატევებული, პირმოკუმული, მღუმარედ მიაბიჯებდა.

ალე

კავკასიონის მთებში მიკარგული პატარა სოფელი ღილო, რომელსაც თავზე ქვარჩის მყინვარი დაჰყურებს, მინერალური წყლებით მაინცდამაინც არ ბრწყინავს (თუმცა, როგორც ყველა კურორტზე, აქაც არის პირველი, მეორე, მესამე და მეოთხე ნომერი წყაროები და, დამატებით, სილამაზის წყაროც), მაგრამ დიდ ქალაქთან ახლოს არის და ზაფხულობით ბევრი სტუმარი ჰყავს. ღილოში ერთი გაუბედურებული სასტუმროა და სამი კიდევ უფრო კეთილმოწყობილი პანსიონატი. სასტუმროში მოწყობა (ნეტავ თუ არსებობდა ამ მნიშვნელობით ეს სიტყვა თამარ მეფის დროს?) მხოლოდ და მხოლოდ ადგილების წინასწარ დაჯავშნით ხდება. ჯავშანისთვის რაიონის ხელმძღვანელობაში მხოლოდ და მხოლოდ ორ კაცს უნდა მიმართოთ, ხოლო უფრო ზევით – ვისთანაც ხელი მიგინვდებათ.

ღამის ათი საათის სიახლოვეს, ბავშვებსა და სიდედრებს რომ მიაძინებენ, სპორტულ პიჟამაში გამონყობილი მამაკაცები ძირს ეშვებიან და ზურგზე ხელებდამწყობილნი, სერიოზული სახეებით დააბიჯებენ სასტუმროს პატარა ეზოში. რასაკვირველია, არავინ უშლით ეზოდან გასვლას და ქუჩაში გასეირნებას, მაგრამ ღილოს ცენტრალურ გზატკეცილზე მანქანები დაქრიან და ტალახში ფეხის ჩაკერის დიდი შესაძლებლობაც არსებობს. ამ არცთუ უბრალო მიზეზთა გამო დამსვენებლები, თუ რამე აუცილებელი საქმე არ ექნათ, სასტუმროს ეზო-ყურეს არ შორდებიან.

– თუ ასე გაგრძელდა, დაილუპება კაცობრიობა, – ამბობს შუახანსგადაცილებული დიდთავა კაცი, მარვალს მალლა ინევს და, თითქოს სრულიად უმტკივნეულო ფრაზა დაეგდოს, განზე იყურება. მან მშვენივრად იცის, ეტყობა, ფეხბურთზე და ქალებზე გაცხოველებული საუბრიდან მამაკაცთა სხვა თემაზე გადართვის მეთოდები.

– რაზე ამბობ? – თითქმის ერთდროულად ეკითხება მას ოთხი მსჯელობისმოყვარული დამსვენებელი.

კაცობრიობის დაღუპვის მაცნეს ლეონტი ჰქვია. განათლებით ინჟინერი გახლავთ და მამჩის ბიუროში მუშაობს მორიგე

ფოტოგრაფად. შეიძლება არც კი იყოს საჭირო ლეონტის მოკრძალებული პროფესიის გამხელა, მაგრამ ამას იმიტომ მოგახსენებთ, რომ ლეონტის სპეციალური ფილოსოფიური განათლება არ მიუღია და არც თანამედროვე ულტრასოციოლოგთა გამოკვლევების ცოდნით უსკდება თავი. მაგრამ რაც იცის, სულ თვითგანვითარებით შეუძენია და ნებისმიერ კამათში ჩარევა კი მისი სტიქია გახლავთ.

ლეონტი ფიჭვის ძირას, სკამეიკაზე ჩამოჯდა და კაცობრიობის ბედით შეძრწუნებულ მოქალაქეებს თავისკენ მოუხმო. დამსვენებლებს სახეზე ეტყობოდათ, რომ ლეონტისგან ბაჯალლო ქვეშარიტების გაგების იმედი არ ჰქონდათ, მაგრამ მოსაწყენ საწოლამდე ერთ საათს მაინც მოჰკლავდნენ და ესეც საქმე იყო.

– როგორ გგონიათ თქვენ, რატომ დავდივართ ყოველ საღამოს ასე წინ და უკან დაბარებულებივით, – დაიწყო ლეონტიმ და ცოტა ხანს შეჩერდა. ეტყობა, მოსალოდნელ ეფექტს მიაყურადა, – რატომ დავდივართ, იცით? ვნერვიულობთ. ჩვენ კი არ ვისვენებთ ახლა, დამსვენებლებს ვთამაშობთ. ან გარდასულ დამსვენებლებს ვბაძავთ. სხვა იყო ლერმონტოვის დროს: ჩამოვიდოდა ესენტუკში პეტერბურგელი მოქალაქე და ისვენებდა. ივინყებდა ვალებს, სამსახურს, მსოფლიო იდეებზე ფიქრს. მას ეს შეეძლო. ჩვენ არ შეგვიძლია. ჩვენი ტვინის ყველა უჯრედი ახლა საქმიტაა დაკავებული. თქვით, აბა, ლოთიანად, რომელი თქვენგანია ახლა მოსვენებული. თავისუფალი იმისაგან, რასაც ჩვენი ყოველდღიური ფუსფუსი ჰქვია? რა ხდება ახლა იქ, სამსახურში? ამ კითხვებითაა დამუხტული ჩვენი გონება. არ არის ასე? დილის ხუთ საათზე გამეღვიძება და ჭერს შევცქერე ღია თვალებით. თითებზე ვანგარიშობ, როდის გავა ეს უპატრონო თვრამეტი დღე. თქვენც ასე ხართ ჩემსავით. ასე რომ არ იყოთ, ჩვენ ერთმანეთს არ მოვძებნიდით. ასე არ არის? ამ დაძაბულობას, ამ დაჭიმულ ნერვებს თუ რამე არ მოუუხერხეთ, დაიღუპება კაცობრიობა. მეცნიერები ამტკიცებენ, ადამიანის ძირითადი სასიცოცხლო ფუნქციები მონაცვლეობით მუშაობენო.

– რაიო? – იკითხა ხრინწიანმა ხმამ.

– ტვინში ერთი ნაწილი უჯრედებისა რომ მუშაობს, ორ მესამედს ძინავს და ასე ხდება ენერჯის აღდგენაო. არა მგონია ეს მართალი იყოს. შეიძლება გასული საუკუნეების ადა-

მიანის ორგანიზმში ხდებოდა ასეთი რამ, მაგრამ ახლა სხვა აგებულების ადამიანი მოვიდა. არც ერთი წამით არ ისვენებს ჩვენი სასიცოცხლო ფუნქციები, ის, რასაც ჩვენ ძილს ვეძახით, სულ ესაა დასვენება...

ვინ იცის, ეს ღრმადმეცნიერული კამათი რა სახეს მიიღებდა, რომ ვილაცას სასტუმროს შენობისკენ არ გაეხედა და იღუმალი ჩურჩულით არ ეთქვა:

– ალე მოდის.

ითქვა თუ არა ეს სიტყვები, ხუთივე მამაკაცი ზენამოიჭრა და ალალისგან დაფეთებული წინილებივით სხვადასხვა მხარეს დაიფანტა.

ვინ იყო ეს ალე ასეთი, რომ მისი გამოჩენა საკმარისი აღმოჩნდა კაცობრიობის მომავლისთვის ამ მეტად სასარგებლო კამათის ჩასაშლელად?

ალე ცეცხლამე ურიგო კაცი როდი გახლავთ. ქუთაისის ოცდამეშვიდე სახელოსნო სასწავლებელში სამნეო ნაწილის გამგედ მუშაობს. საშუალო ტანის, ბეჭებში მოხრილი, გამხდარი კაცია, ადგილმრენველობაში შეკერილი უპატენტო ჯინსი აცვია და მოკლესახელოებიანი ნაქსოვი პერანგი. მეათე დღეა, რაც ლილოში ჩამოვიდა. განსაკუთრებულს და გადასარევეს არაფერს სჩადის. მოვა დამსვენებელთა ჯგუფთან, კაი გამარჯობა თქვენიო, იტყვის. ჩუმიად, უსიტყვოდ უსმენს კამათს. არ ერევა, არავის ანუხებს თავისი ზოგადი განათლებით. ოღონდ ეგ არის, როცა მსჯელობით დაღლილი მამაკაცები დასაშლელად წამოდგებიან, ალე სიტყვას იღებს და დარცხვენით ამბობს: „გაფიცვებთ გულით საყვარელს. არ მითხრათ ახლა ვარი. ასე მშრალად ჩვენი დაშორება არ გამოვა. „მანავი“ მაქვს კაი ჩამოსხმა, სამი ბოთლი. კაი მანჭკვალა სოკო შემხვდა დღეს იაფად. შევიდეთ აგერ ჩემთან და ყელი გავისველოთ“.

პირველ საღამოს ათიოდე კაცი შეიკრიბა ალე ცეცხლადის ნომერში. მეორე დღეს შვიდზე მეტი ვერ მოაგროვა. შემდეგ დღეებში კატასტროფულად იკლო ყელის გასველების მსურველთა რიცხვმა. არ არის მსმელი თავისი ბუნებით ქართველი კაცი, მით უმეტეს აქ, ლილოში ჩამოსული. ჩვენებური ხომ მანამ არ წავა დასასვენებლად, სანამ ღვიძლი არ შეანუხებს, ან გული არ მოუკაკუნებს საეჭვოდ. ჰოდა, არ უნდათ დალევთ „ნესიერ ცხოვრებას“ დანატრულ კაცებს. კეთროვანივით გაურბიან ალეს. ზოგი თავის ტკივილს მოიმიზეზებს, ზოგი

ბავშვის ავადმყოფობას. გამოჩნდება თუ არა ორმოცდაათს მიტანებული, გაუხეხავჯინსიანი კაცი, დამსვენებლები უკმაყოფილოდ იშმუშნებიან და მდულარეგადასხმულივით გარბიან სხვადასხვა მხარეს. ალე კეთილი კაცია. იმედს არ კარგავს. ამ ხალხის პატივისცემა რომ არ სურდეს, ვინ აძალებს, წავიდეს დილით ბაზარში, იყიდოს სოკო ან ლორი, ჩააცივოს „მანავი“ და ხმის ჩახლეჩამდე სდიოს ჭიქის მომჭახუნებლებს.

ალემ ნაძვებისკენ აღმა წასულ ლეონტის გზა გადაუჭრა.

– ლეონტი!

– ვერა, ჩემო ალე. არ მცალია, შენს თავს ვფიცავარ. ახლა მანქანით უნდა მომაკითხონ. სერიოზულ საქმეზე მივდივარ.

სამნეო ნაწილის გამგე მიხვდა, რომ ლეონტისთან საუბრის გაგრძელება კარგს არაფერს უქადდა და სასტუმროსკენ ჩქარი ნაბიჯით მიმავალ მძიმეწონიან მამაკაცს გამოუდგა.

– კირილე!

– ბატონო, – კირილე შეჩერდა.

– ათი წუთით შევიდეთ, გულით საყვარელს გაფიცებ, თითო ჭიქა მარტო. კაი ჩაციებული „მანავი“ მაქვს და რაჭული ლორი – ზამთარში გამოყვანილი.

– ავად ვარ, ალე, თვარა ამდენი ლაპარაკი მინდა მე? შენთან ჭუკჭუკს რა მიჩვევია-ა, დამადე შუბლზე ხელი, – სიცრუე მეტი რაღა იქნება, რაც ახლა კირილემ იკადრა.

– რავა გეკადრება, მჯერა, კირილე ბატონო, ისე, გამოგაკეთებდა ერთი ჭიქა „მანავი“.

– ვიცი მე ჩემი უბედური ორგანიზმის ამბავი, – ჩაილაპარაკა კირილემ და სასტუმროს ღია კარში ტუცა თავი.

– ბესო! – აივანზე გადმომდგარ დამსვენებელს დაეღრიჯა იმედგადაწურული ალე ცეცხლაძე.

– გისმენ, ჩემო ალე!

– ერთი ჭიქა, მარტო ერთი, კარგ ხასიათზე დაგაყენებს.

– წამლებს ვსვამ, ალე ბატონო, სამ თვეს წვეთს ვერ ჩავიკარებ პირში.

– წვეთი და მიქსტურა არ მოშორდა შენს დამანყევარს, – ცრემლი გაერია ხმაში ალეს, – რა დაგაძინებთ, კაცო, ასე მშრალი ყელით და ფხიზელი ტვინით ამ ღამეში. ნეტავი თქვენს ხასიათს, – ჩაილაპარაკა ალემ, გატრიალდა და ფიჭვის ძირას დამსვენებლების მიერ სახელდახელოდ შეჭედულ სკამეიკაზე მარტოდმარტო დაჯდა.

კარგა ხანს იჯდა მწარე ფიქრებს მიცემული.

ღმერთმა მაინც არ გასწირა. არ გაუვლია ერთ საათს სასტუმროს კარში დაბალი, უკისრო, მაგრამ ლამაზად ჩასხმული კაცი გამოჩნდა და პირდაპირ ალესკენ წამოვიდა. „ახალი ჩანს. უცნობია. ეტყობა დღეს ჩამოვიდა. პირდაპირ არ ვაჯახებ. ჯერ საერთოდ გავესაუბრები, თორემ ესეც გამექცევა სხვებით. აქეთური-იქეთური და შევიტყუებ ჩემს ნომერში. ისეთი ტანის კაცი ჩანს, რომ არა მგონია ერთ ჭიქაზე უარი მტკიცოს“, – გაიფიქრა ალემ და რევერანსებით სავსე საუბრისთვის მოემზადა, მაგრამ, საბედნიეროდ, დიპლომატიის რკინის კანონები არ დაჭირვებია. უცნობი წინ დაუდგა და უცერემონიოდ დაიწყო:

– გამარჯობა, ჩემო ბატონო, ლევან შაფათაძე ვარ მე. ტყიბულიდან. შახტაში ვმუშაობ. დარბაისელი კაცი ჩანხარ და მიტომ მოვედი შენთან. ერთი საათის ჩამოსული ვარ. კაციშვილს არ ვიცნობ აქანა. თუ არ მიკრავ სუფრას წიხლს და გამისწორებ ხასიათს, შენთვის მოვკვდები. კაი ძველშავი მაქვს ჩამოტანილი და ყვითელ სიმიანზე გაზრდილი დედალი. მრგვალად მოხარშული. შევიდეთ და, ჩვენი გაცნობის, თითო წელში გამოყვანილი ჭიქა დავლიოთ.

– კი, ბატონო. უარს რავა გკადრებ ახალგაზრდა კაცს მაგნაირ საქმეზე, – წამოდგა ალე და ლევანს ხელი გაუწოდა, თან გულში დააყოლა: „შენ აგაშენა ღმერთმა, ა, კაცი“.

ორიოდე წუთში ისინი მხიარული მასლაათით ადიოდნენ კიბეზე.

იმ საღამოს შემდეგ ალე ცეცხლაძე სასტუმროს „ინტელექტუალურ“ დამსვენებელთაგან არავის გამოკიდებია ჭიქის მიჭახუნების მომაბეზრებელი თხოვნით.

მსჯელობას მოყვარულნი კვლავ ძველებურად მსჯელობენ.

ალე ცეცხლაძე და ლევან შაფათაძე კი ყოველ საღამოს ერთად სხედან, ხან ალეს უფანჯრო ნომერში, ხან ლევანის ნახევრადლუქის აივანზე. ნათელი ხვალინდელი დღის გათენებას უსურვებენ მეშვიდე ჭიქით ერთმანეთს და დამშვიდობებისას ისე ღონივრად ართმევენ ხელს, თითქოს ხვალ, ახალ შეღამებულზე ისევ არ შეიყრებოდნენ საჭუკჭუკოდ, სამუსაიფოდ.

ღმერთმა ხელი მოუშარათო!

კომედია

მერაბ გურგულია ბუნებით მორცხვი ყმანვილი გახლდათ და „სასწრაფო დახმარების“ ჭიშკარს რომ გაცდა, ერთბაშად შიშმაც შეიპყრო. „აქ ხალხი საქმეზე მიდი-მოდის, რანაირად გავაგებინო ამ პატიოსან ჯამაათს, რომ მეც სერიოზულ საქმეზე ვარ. რა ჯანდაბაში ჩავდგი ფეხი, რა კინო ამიტყდაო“, – გაიფიქრა და დომინოს მოტკაცუნე პირველივე ჯგუფისკენ ათრეული ნაბიჯით გაემართა.

მიაშიტ მკითხველს ორიოდ ფრაზით ვაუწყებ საქმის ვითარებას: დამწყებმა პროზაიკოსმა მერაბ გურგულიამ კინოსცენარი დაწერა. ეს გახლდათ კინოკომედია სასწრაფო დახმარების ერთ მხიარულ ეკიპაჟზე. მერაბს ხელშეკრულება გაუფორმეს და სთხოვეს, თუ არ შენუხდებოდა, ორშაბათს სასცენარო კოლეგიის სხდომაზე მოსულიყო. დამდგმელ რეჟისორს, კინოსტუდიის დირექტორს და სასცენარო კოლეგიის თავმჯდომარეს სცენარი ძალიან მოეწონათ და მერაბი ორშაბათს კოლეგიის სხდომაზე რომ არ გამოცხადებულყო, ყველაფერი მშვიდობიანად დამთავრდებოდა, სცენარი ახლა უკვე წარმოებაში იქნებოდა, მაგრამ მერაბი წესიერი ყმანვილი გახლდათ და კოლეგიის სხდომაზე დროზე გამოცხადდა. რაკი სცენარისტი თავისი ფეხით მოვიდა, კოლეგიის წევრებმა საჭიროდ ჩათვალეს არა მარტო შენიშვნები გამოეთქვათ, დაესაბუთებინათ კიდევ და კატეგორიულად მოეთხოვათ თავიანთი შენიშვნების მიხედვით სცენარის საფუძვლიანად გადაკეთება. მერაბმა მეორე შეცდომა დაუშვა, მას შეეძლო სცენარი წამოეღო, ერთი თვის შემდეგ უცვლელად მიეტანა და ეთქვა – თქვენი შენიშვნების მიხედვით გადავამუშავეო, მაგრამ, ვინაიდან წესიერი ყმანვილი გახლდათ – ყველა შენიშვნა (საქმიანიც და უსაქმოც) გულმოდგინედ ჩაინიშნა უბის წიგნაკში და სხდომა რომ დამთავრდა, სასწრაფოკვეთილის სახე მიიღო. ამჯერადაც სასცენარო კოლეგიის თავმჯდომარეს შეეცოდა: – „ნადით სასწრაფო დახმარების სავადმყოფოში, გაიარ-გამოიარეთ. იქ განსაკუთრებით გულისხმ-

იერი ექიმები მუშაობენ, სთხოვეთ რაიმე საინტერესო გიამბონ თავიანთი პრაქტიკიდან. რაც მოგეწონებათ, დაიმახსოვრეთ და ასე, ცხოვრებისეული ეპიზოდებით გაამდიდრეთ თქვენი სცენარიო“. მერაბს ეს რჩევაც ჭკუაში დაუჯდა და აი, მას ახლა თავისი თეთრი ჯინსით, მოკლესახელოებიანი შავი (თეთრლილება) კვართით და განუყრელი სათვალით სასწრაფო დახმარების ეზოში ვხედავთ, დომინოს თამაშით გართულ თეთრხალათიანთა ჯგუფისკენ მიმავალს.

დინოზავრი რომ წამოადგეთ დომინოს მოთამაშეებს თავზე, გამოცდილია, რომ არც მაშინ შეწყვეტენ თამაშს და მერაბ გურგულიას ვინ შეამჩნევდა. ერთხანს იდგა და უცქეროდა, მერე ჩახველებით ამცნო მედომინე პერსონალს თავისი მოსვლა. არც ამ ღონისძიებამ გაჭრა. ბოლოს მერაბმა ადგილზე ხტომა და ხელების ტყაპუნი დაიწყო, მაგრამ მით უფრო შეუმჩნეველი დარჩა. ამ სტრიქონების ავტორის ვარაუდით, მერაბს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიაქცევდნენ ყურადღებას, თუ ჯიქურ მივიდოდა და სერიოზული სახით დომინოს მოთამაშეთა თვლას დაინწყებდა.

შორიახლო სასწრაფო დახმარების მანქანა რომ გაჩერდა, მერაბი მაშინვე იქეთ გაეშურა. გზაშივე გადაწყვიტა, რომ მისთვის საინტერესო ამბების მოყოლა ტექნიკურ პერსონალზე უკეთ ექიმს შეეძლო, ამიტომაც მანქანიდან გამოსულთ მიესეულად შეაგება.

– თქვენ შორის ექიმი რომელია?

– სოკრატ ხურცილავა გისმენთ, – მონყენით უპასუხა საშუალოზე მაღალი ტანის, სიმპათიურმა მამაკაცმა, რომელსაც მკვეთრად გამოხატული კახური აქცენტი რომ არ ჰქონოდა, მერაბი უსათუოდ მიამსგავსებდა პრეზიდენტ ჯონ კენედის მრავალრიცხოვანი ძმებიდან ერთ-ერთს – რომელიმეს.

მერაბი თითებს იმტვრევდა, არ იცოდა როგორ დაეწყო.

– ბატონო სოკრატ, მე კინოსტუდიიდან გახლავართ, ფილმს ვიღებთ თქვენს მუშაობაზე.

ექიმს სახე გაეზადრა, ხალათის ღილებს მიწვდა, წელში გაიმართა და კინოს კაცს ხელკავი გამოსდო.

– დიდი მადლობა... მე... იმისი არ იყოს, რა გამიკეთებია... მოულოდნელია ჩემთვის ასეთი პატივი.

– ვერ ვთქვი სწორად, – სათვალე გაიმშრალა მერაბმა, – თქვენზე კი არა პირადად, სასწრაფო დახმარების მუშაობაზე საერთოდ.

– ეგ სხვა საკითხია, – ცოტა არ იყოს წყენა შეერია ხმაში სოკრატს, – მე, რით შემოძლია დაგეხმაროთ?

– იქნებ მოიგონოთ რაიმე სასაცილო შემთხვევა თქვენი პრაქტიკიდან?

– როგორი?

– სასაცილო რაიმე, კურიოზული.

– რატომ მაინცდამაინც სასაცილო? – ექიმს ქვედა ტუჩი აუკანკალდა და ცხვირის ნესტოები დაეცვარა.

– იცით რა, პათივცემულო სოკრატ. ჩვენ კინოკომედიას ვიღებთ, სასაცილო სიუჟეტები გვჭირდება.

სოკრატი შეჩერდა. თავიდან ფეხებამდე აათვალთვინა ახალგაზრდა სცენარისტი და საკმაოდ მკაცრად ჰკითხა:

– ჩემთან ვინ გამოგგზავნათ?

– არავინ, მე თვითონ.

– ბოდიშს ვიხდი, მაგრამ მე ვერაფერში გამოგადგებით. ორმოცი წელია ამ სასწრაფოში ვმუშაობ და ისეთი, თქვენ რომ გდომებიათ, არაფერი შემინიშნავს. ჩვენ გვირეკავენ, გავრბივართ, ხანდახან მეათე სართულზე ულიფტოდ გვინევს ასვლა. შევდივართ გულგაგლეჯილები ავადმყოფთან და, თუ მთლად განწირული არა ჰყავს გამჩენს, სიცოცხლეს ვუბრუნებთ. ამ საქმეში მე სასაცილოს ვერაფერს ვხედავ.

სოკრატი უცერემონიოდ შეტრიალდა და სასწრაფო დახმარების მანქანისკენ წავიდა.

მერაბი სახტად დარჩა. დამწყებმა სცენარისტმა ვერ გაიგო, რა აწყენინა სიმპათიურ ექიმს – სოკრატ ხურცილავას. ყოველ შემთხვევაში, ტაქტიკას გამოვცვლი, ჯიქურ არ მივადგები და კინოსტუდიას არ ვუხსენებ პირველადო. ჯერ ჩვეულებრივად გამოველაპარაკები და მერე მოვაცოლებ ჩემი მოსვლის მიზანსო. ასეც მოიქცა. ტროტუარს დაადგა და სასწრაფო დახმარების კაბინეტების ღია ფანჯრებში ჭვრეტა დაიწყო. სხვის ფანჯარაში ცქერა დიდად საძრახის საქმედ არ მოჩვენებია, რადგანაც მაგიდაზე დახრილი და თავთავიანთ ფიქრებში ღრმად ჩაძირული ექიმები ახალგაზრდა სცენარისტს ვერ ამჩნევდ-

ნენ და თუ დაკვირვების ობიექტი მერაბის ორ დახველვაზეც არ ასწევდა თავს, სტუმარი რწმუნდებოდა, რომ მას ღრმად ეძინა და ფანჯარას შორდებოდა. როგორც იქნა, იპოვა, ვისაც ეძებდა; ერთ ფანჯარაში ფხიზელი ექიმი დალანდა. უფრო მეტიც, ხელში სატკაცუნო ეჭირა და ბუზებს სიცოცხლეს უმწარებდა. ექიმი მელოტი გახლდათ, უსათვალო, არწივისცხვირა. ნაოჭებზე ეტყობოდა, რომ იმ ასაკისა გახლდათ, როცა მამაკაცები კანონიერ ცოლს ტოვებენ და საყვარლებს მიჰყვებიან გაქცეული სიყმანვილის დროებით დასაბრუნებლად.

ექიმმა მერაბის შემოსვლა მაშინვე შენიშნა, მაგრამ ბუზებზე ნადირობის აზარტულ საქმეს ვერ შეეღია.

– გისმენთ, – მოუხედავად ესროლა შემოსულს და ნათურისკენ გაფრენილ, დღეს თუ ხვალ სატკაცუნოს ფარქვეშ სამარცხვინო სიკვდილისთვის განწირულ ბუზს თვალი გააყოლა.

– გამარჯობათ, – მერაბი კარში იდგა.

– გაგიმარჯოთ, გისმენთ.

– მორიგე ბრძანდებით? – რაღაც ხომ უნდა ეკითხა მერაბს.

– დიახ, გისმენთ.

თავგადაპარსულ ექიმს ხრინწიანი, დაწყვეტილი ხმა ჰქონდა. მერაბს შეკითხვა ერთბაშად შემოეღია. ამინდზე რომ ჩამოფუგდო ლაპარაკი, ვაითუ სალახანად მიმიჩნიოს და კარისკენ მიმითითოსო, ამიტომაც პირდაპირ საქმეზე გადავიდა.

– თქვენს ყოველდღიურ მუშაობაში სასაცილო თუ არის რაიმე... ვთქვათ... გასახსენებელი... სხვას რომ უამბობ და კარგ ხასიათზე დააყენებს.

ექიმმა სატკაცუნო დადო და შემოსულს მიაშტერდა. იმ ორმოციათას შვიდას ოცდახუთი შეკითხვიდან, რაც მისთვის ცხოვრებაში დაუსვამთ საერთოდ, მსგავსი არ ყოფილა.

– სასაცილოს მეტი რა არის, დაბრძანდით, – საქმიანად თქვა მასპინძელმა.

მერაბმა შვებით ამოისუნთქა და დაჯდა.

– თქვენ საიდან ბრძანდებით? – მერაბს ცუდად ენიშნა ექიმის გადასვლა შეკითხვებზე.

– კინოსტუდიიდან ვარ. თქვენს პრაქტიკაში რაიმე კურიოზული შემთხვევა თუ შეგხვედრიათ, – სცენარისტმა უბის წიგნაკი ამოიღო და სმენად იქცა.

ექიმი წამოხტა, კარს ეცა და შიგნიდან გადაკეტა. ფანჯარა მიხურა, ფარდა გაასწორა, იდუმალი სახით დაუბრუნდა მაგიდას და მერაბ გურგულიას თითქმის ჩურჩულით აუწყა:

– სასაცილო და კურობზულის მეტი რა შემხვედრია. აქ ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ნაანყდები კაცი, თქვენ რომ ეძებთ, ისეთ ფაქტს.

– რაიმე სასაცილო, არაჩვეულებრივი, არალოგიკური.

– მესმის, მესმის, მივხვდი. სწორედ რომ სასაცილო და არაჩვეულებრივი ყელამდეა ჩვენთან. დღეში საშუალოდ ოცდაექვსი-ოცდაშვიდი შემთხვევა მაინც არის.

მერაბს სახე გაეზადრა და სანერ-კალამი ამოიღო.

– თუ შეიძლება მიაბნეთ რომელიმე.

ექიმმა ფანჯრისკენ გაიხედა, მერე ჭერს ააცივდა, დაახლოებით ასამდე დათვლის დროში ჩამოსწია თავი და დამწყებ სცენარისტს უაზრო თვალელები მიაპყრო.

– შენ გგონია მახსოვს?

მერაბმა ამ პასუხით საინტერესო მოგონებების საღამო დამთავრებულად ჩათვალა, უბის ნიგნაკი ჯინსის ჯიბეში ჩაიდო და გულისხმიერ მასპინძელს არც კი გამომშვიდობებია, ისე გამოიხურა მისი კაბინეტის კარი.

დაახლოებით ასე, ცხრა წუთის შემდეგ, იგი მანქანიდან ქაქანით გადმომხტარ კოჭლ ექიმს ფეხდაფეხ მოსდევდა. მერაბს უკვირდა, არც კოჭლობა და არც სიბერე ამ კაცს ხელს ოდნავადაც არ უშლიდა, რომ მანძილი სასწრაფო მანქანიდან თავის სამორიგეო კაბინეტამდე სარეკორდო დროში დაეფარა. სცენარისტმა გზა თვალთ გაზომა, ექიმი კარამდე თუ მიასწრებდა, ვინ იცის, საით გაუჩინარდებოდა, ამიტომაც, რაც შეეძლო, გაუსწორდა და ქამანდით სტყორცნა პირველივე შეკითხვა.

– მომიყევით რამე.

ექიმმა წამით მოიხედა და ისევ გაიქცა.

– ამბავი! – ხმას მოუმატა მერაბმა. მანძილი კარამდე სახიფათოდ მცირდებოდა.

– რა ამბავი? – ექიმს ნაბიჯი არ შეუწელებია.

– სასაცილო.

– რომელზე? – ექიმი უღვთოდ გარბოდა. – თქვენზე.

– რისთვის გინდა? – კარი სულ ახლოს ჩანდა.

– კინოსთვის! – ლამის იყვირა მერაბმა.

და სასწაული მოხდა, ექიმი შეჩერდა, დოინჯი გაიკეთა, დამწყები სცენარისტი თავიდან ფეხებამდე აათვალთვალა და ყრუ ხმით ჰკითხა:

– რამდენი წლის ხართ?

– ოცდახუთის, – დაბეჯითებით უპასუხა მერაბმა.

– რამდენით ვიქნები შენზე უფროსი? – ექიმმა ჩაჩი მოიხადა. იგი გაცილებით უფრო ბებერი გახლდათ, ვიდრე სირბილის დროს ჩანდა. ნაყვავილარი სახე, აქა-იქ ამოსული თეთრი წვერი, თამბაქოსგან შეყვითლებული თხელი, ქარაფცუა უღვაშები, დაღლილი, უპეებში ღრმად მიმჯდარი მუქლურჯი თვალები.

– ვერ გეტყვით. – გულწრფელი იყო მერაბი.

– ჩემო ბიძია. რად გინდა ეგ ამბავი. შენ აქ ახალი ხარ, გეტყობა. იმათ ყვები, იმ უსაქმურებს? – ექიმმა დომინოს მოთამაშეებისკენ ხელი გაიშვირა.

– არა ბატონო, მე კინოსტუდიიდან ვარ, – ცრემლი გაერია ხმაში მერაბს.

– მაინც შენსას ამბობ? არ გორჩევ, ჩემო ბიძია, მასეთ ლაპარაკს. არ ვარგა. ოჯახში მოხუცებული არავინ გყავთ? ორი კვირა დამრჩა და გავალ პენსიაზე. მე არავის ვუშლი ხელს. ვარ ჩემთვის. რა შენი ტოლი ვარ, ჩემო ბიძია, მე. წადი, შენი კბილა მოძებნე და იმას ელადავე.

მოხუცმა მშვიდად, ხვნეშით კიდევ რაღაც უთხრა მერაბს და გატრიალდა. სცენარისტს მისი ბოლო სიტყვები არ გაუგონია, ცრემლები ახრჩობდა. რა მოხდა, რა დაამავა, რატომ ვერ გაუგეს?

ჭიშკრისკენ მიმავალს ვილაც წამოეწია და ბოდიშის მოუხდელად განუცხადა, – მთავარი ექიმი გთხოვსო.

– სადაა? – სასწრაფო დახმარების ეზოს თვალი მოავლო სცენარისტმა.

– მეორე სართული, მესამე ოთახი, კიბიდან მარჯვნივ, აწერია. – სხაპასუხებით მიაყარა უცნობმა და ზურგი უჩვენა.

მთავარი ექიმი, ბალზაკის ასაკს გადაცილებული, მაგრამ კარგად შენახული, წარმოსადეგი ქალი გახლდათ. ფრესკულ სახეზე მოწყენილობისა და სიმკაცრის ნიღაბი ძალიან უხ-

დებოდა. მან შემოსულს სავარძელზე მიუთითა და აზერბაი-ჯანული კონდიციონერის ლილაკს ალუბლისფერმანიკურიანი თითით შეეხო.

– აი, რა ჩემო კარგო, – მთავარ ექიმს თანამდებობისგან გათამამებული ქალის დაყენებული ხმა ჰქონდა, – ჯერ ერთი, წესია დანესებულებაში შემოსულმა სტუმარმა პირველად უფროსთან უნდა შემოიხედოს. ამისთვის გვაძლევს ჩვენ სახელმწიფო ხელფასს. არ უნდა იყოს, ჩემი აზრით, მაინცდამაინც საკადრისი, ცალკეული ექიმების დევნა ეზოში და გამოკითხვა. მე შიშით არაფრის მეშინია. რომ იცოდეთ, ძალით მომახვიეს ეს მთავარი ექიმობა თავზე. ხვალვე დანიშნონ, ვინც უნდათ, ქე მაინც დრო მეტი მექნება და ჩემს ოჯახს მივხედავ. კი, მართალია, ნაკლი გვაქვს, ვის აღარა აქვს მუშაობაში ნაკლი დღეს. მითხარით ერთი, თქვენ უნაკლოდ მუშაობთ? სწორი ბრძანდებით, აქ თვალთმაქცი და გაიძვერა ც ბევრია, მაგრამ საკომედიოდ ჩვენ არაფერი დაგვიშავებია. მე დაველაპარაკები კინოსტუდიის დირექტორს (ტელეფონს შეხედა), ვურეკავდი ახლა და არ არის კაბინეტში. არა მგონია, ანგარიში არ გაგვინიოს, ღმერთო კი მომკალი, კომედია და შარჟი უნდა კიდევ ისედაც სახელგატეხილ სასწრაფოს? საერთოდ ასე ხართ თქვენ – კარგისთვის მადლობას არავინ გეტყვის, პატარა რალაც შეგვემლება და ტყავს გვაძრობთ. არ ვარგა ასე. არ არის სწორი. თუ ჩემი ადგილი ვინმეს უნდა, კი ბატონო. რა შუაშია კომედია და რა დააშავა საერთოდ სასწრაფო დახმარება? მე, სხვათა შორის, ამ საკითხს კონფერენციაზე დავსვამ. მეტი დაბალი ლოზე ვერავინ ნახეს? შეიხედეთ სხვაგან, საკომედიოს და საგლახაოს იქ ნახავთ, თუ ნახავთ, მაგრამ სხვის წყენინებას ისევ ჩვენი წყენინება გირჩევნიათ, ვიცი მე. ჩვენ პატრონი არა გვყავს და იმიტომ.

უფროსი ექიმი ნერვებს იოკებდა, მაგრამ ხმის კანკალზე ეტყობოდა, ძალიან ღელავდა.

...მიაბიჯებდა შინისკენ ახალგაზრდა მწერალი მერაბ გურგულია და სახე ჩამოსტიროდა. უკვე მიმხვდარი გახლდათ, რომ მის სცენარს კინემატოგრაფიული სიცოცხლე არ ენერა.

მწერი

– დალაქს ელოდებით?
ორმოციოდე წლის, კეპჩამოფხატულმა, ცხვირპაჭუა კაცმა თვლემას თავი წაართვა და უხალისოდ ამხედა.

– დიან.

– თქვენ გარდა იცდის ვინმე?

ხმა არ გამცა. ატალახებულ ქუჩას მხატვრის ერთგულებით გასცქერის.

– ბოლო ბრძანდებით-მეთქი?!

საჭიროზე უფრო ხმამალა ჩავძახე და გვერდით მოვუსკუბდი.

აშკარად ეტყობა ჩემთან ლაპარაკის ხალისი არა აქვს. რა დავუშავე, კაცმა რომ თქვას?

კეპი შუბლზე აინია და საფეთქლებთან უშნოდ წამოზრდილი თმა ყურსუკან ჩაიხვეტა.

– პირველი იყავი, თუ გინდა. თვითონ წაჩერჩეტდა სადღაც და საათია ვუცდი, გაგიგონია?

– რაო, რა თქვა?

– მზახალთან ჩავირბენ და ხუთ წუთში მოვბრუნდებით. ეს ამხელა ბოქლომი რომ დაადო კარს, კი მივხვდი, ხუთ წუთში ამომბრუნებელი რომ არ იყო, მაგრამ ასეთი უნამუსო თუ იყო, არ მეგონა.

დაბა დამსვენებლებით არის სავსე. ჩვენ წინ დიდი მონონებით სარგებლობს „იაპონური ამწე-ლატარია“ (ასე გაჰყვირის უზბეკურქუდიანი, წითური მელატარიე), ჩააგდებ თხუთმეტკაპიკიანს და ლილაკს თითს დააჭერ. სამკაუჭიანი ამწე დაიძვრება. ლატარიის ფსკერზე დაშვებისას კაუჭებს გამოსდებს იაფფასიან „მოსაგებ“ საქონელს და მტკაველზე რომ წამოიღებს მალა (და სიხარულისგან გული რომ შეგიქანდება, ახლა კი მოვიგეო), სწორედ მაშინ დაუძვრება რკინის ჭვანგებიდან „მონაგები“ და ამწე თავის ადგილს ცარიელი უბრუნდე-

ბა. უნდა გამოვტყდე, მეც ნამძლია სულმა და გუშინ მეც გადავიქეცი ლატარიის მიერ მოტყუებულ პინგვინად.

იაპონურ სათამაშოს ირგვლივ შემოჯარულთ თორმეტიოდე წლის ბრტყელთავა ბიჭი გამოეყო და ჩემს ახალ ნაცნობს წინ დაუდგა.

- მამიკო, მომეცი რა თხუთმეტკაპიკიანი.
- კიდეც ნააგე? - მამამ გვერდზე ზიზლით გააპურჭყა.
- კინალამ მოვიგე ახლა.
- კინალამ გაჭმევს პურს?
- მომეცი რა, გეხვენები, მეტს აღარ მოგთხოვ.
- გადაშენდი იქით! - კაცმა ზურგი შეაქცია ბავშვს და მე მომიბრუნდა.

- ორ მანათი ისე ნამლლიტა ამ მაიმუნობაში ახლა, რაც აგერ ვარ, რომ ხელი არ ატოკებია. დაუფრენია პირი და შაბათის მათხოვარით თხუთმეტიანს მთხოვს. ეს გამოვა კაცი, ეეს?

- მომეცი რა, გეხვენები?!

გაბრაზებული მამა ნამოიხარა და ბალახებში ქვას დაუნყო ძებნა, მაგრამ მისი უყისმათო პირმშო კენგურუს ნახტომებით ხალხს შეერია.

- აქაური არც თქვენ უნდა იყოთ, - კითხვა შევაპარე.

- არა, ბატონო, ერეხელი გახლავართ. თოვლის გულისთვის კაცი ნამოვა ამ სიშორეზე? მაგრამ სულელი ცოლის პატრონი ვარ და რა ვქნა. ოჩან ვირს ხანდახან თუ არ დაყევი, კლდეზე გადაგადებს. ერეხში თოვლი ამ ბოლო დროს, ჩემ ჯინაზე, ნამლადაც აღარ მოდის. ავიკიდებ მესამე წელია ამ დროს (ან ცოტა მოგვიანებით) ბარგიბარხანას და მოვძვრები აქეთ. თან ქე მრცხვენია. რა კურორტი ეს არის. თოვლია მეტი ხომ არაფერი. თოვლი ვნახე დამწვარი!

- რატომ, არც ასეა საქმე. ბავშვებს უხდება.

- ბავშვებს ყველაფერი უხდება, დაგენაცვლე. ამხელა რომ ვიყავი, მაღაზიას მიტოვებდა მამაჩემი. ახლა ამას ორ ბატს ვერ ჩააბარებ.

- ოჯახი დიდი გაქვთ?

- ოჯახი ქეა ღვთის წყალობით, მაგრამ რად გინდა, კაპიკის შემომტანი არაა ჩემს მეტი.

- მაინც ასეთი უპატრონობა, აქ რომაა, არსად მინახავს, - შევატყვე, რომ მისთვის საინტერესო თემას გამოვდე ანკესი. ასეთებს კირკიტი და ყველაფერზე უკმაყოფილო ბუზლუნი სჩვევიათ. ალლომ არ მიმტყუნა.

- უპატრონობა? რა ხდება, კაცო! კიოსკში ჩვენი გაზეთები რომ არ იყიდებოდეს, სადღაც, უბედურ ქვეყანაში მეგონებოდა თავი. კოიკა ექვსი მანეთი გაგიგონია? სასტუმროში აქ ჩემნაირ პატარა კაცს ცხვირს ვინ შეაყოფინებს. ბაზარია და ცეცხლი უკიდია ყველაფერს. იაფად ახლა ბოლოკის ფოთოლსაც ვერ იშოვი.

კარგა ხანს ილაპარაკა დაახლოებით ამგვარ ჭრილში (ახლა ეს სიტყვა მოდაშია). ერთხანს ვუსმენდი, მერე ყურადღება მოვადუნე. ახალს არაფერს ამბობს. ერთი პირობა ორივენი გავჩუმდით.

ბრბოს ისევ გამოეყო ბრტყელთავა ყმანვილი.

- მამიკო, გეხვენები, ერთი თხუთმეტკაპიკიანი, ღმერთი არ გნამს? ყველაფერს დაგიჯერებ.

- მამის სულს გეფიცები. თუ დაგიჭირე, ღერღერა დაგადრობ მაგ ჩოთქივით თმებს. შე ბედოვლათო. კიდეც ფულს მთხოვ, კიდეც?!

მარჩენალს ეტყობა, ნაგებულ კაპიკებზე უფრო მისი ვაჟის უყაირათობა აწუხებს.

ჯიბეზე ხელი გავიკარ და ცრემლმორეულ ბიჭს ხურდა ფული გავუნოდე.

- არ მისცეთ, ბატონო, - ხელზე ნამაფრინდა მამამისი - ნააგებს მაგასაც! ლატარიის ილბალი ჩვენ ვინ მოგვცა. კრუხი დასვა ჩემმა ცოლმა ამასწინათ და ორმოცი კვერცხიდან ორი გამოდგა ნამამლი მარტო. ესაა ჩვენი ილბალი.

ამასობაში ბიჭმა დრო იხელთა, ხურდა ფული მოხერხებულად ამახვეტა ხელისგულიდან და გაუჩინარდა.

- ერეხში სერგოს თუ იცნობ, სურმავას? - მაინტერესებს, რა ინტერესების კაცია. რა ხალხში ტრიალებს.

ექვით შემომხედა და თავი გააქნია.

- არა.

სერგო სურმავა, არც მეტი არც ნაკლები, - ქურდია.

– მიშა სხილაძეს?
 – არა, ბატონო, არ ვიცნობ.
 – კაკოია მანჩავიძეს? ახლა გამოვიდა.
 – მე ქურდებთან საქმე არა მაქვს, – გაბედულად, აუღელვებლად, დინჯად მიპასუხა, ფეხები გამართა, კოტიტა მუშტები შარვლის ჯიბეში სანახევროდ ჩაიდო და გაირინდა.
 – ისე ჩვენც არ ვვარგივართ, – მინდა როგორმე საუბარში ჩავირთო.
 – რაზე? – შორიდან მკითხა.
 – ჩვენი ბრალია ბევრი უმსგავსობა. ჩვენ არ ვართ, ადამიანები, ჩვენს სიმაღლეზე!
 – მაგაში სწორი ხართ.
 – ხომ უბრალო ამბავია, მაგრამ არ უნდა ავახიოთ ახლა ყური ამ თავგასულ პარიკმახერს?
 ისევე შემომიბრუნდა. თვალებში კვესი ჩაჰკირვია.
 – აბა, შენ ეგა თქვი!
 – სხვასაც ასე მოექცევა. საქულას დუქანივით, როცა უნდა მოვა, როცა უნდა წავა. თუ ჭკუა არ ვასწავლეთ, სხვასაც გაამწარებს.
 – სრული სიმართლეა, – კვერს მიკრავს.
 – ჰოდა, რომ მოვა, ორივემ ერთად ვეცეთ და ერთი დასხოშინად გამოვლანძლოთ.
 – ლანძღვა არ ვაკმაროთ. საჩივრის წიგნიც მოვთხოვოთ, – ეტყობა თვითონ უფრო მეტადაა შეურაცხყოფილი დალაქის თავგასულობით.
 – საერთოდ არაფერზე თვალი არ უნდა დახუჭო კაცმა, – გულში მიხარია. ეს ერთი ხომ მაინც ავანთე პატრუქივით. ეს ხომ მაინც შემოვაბრუნე სანაღმართოდ. არა, ეს კაცი ბოროტებას დღეიდან გულგრილად არ ჩაუვლის.
 ამ ფიქრებში გართული ჩემ გვერდით მჯდომის ფაცხაფუცხმა გამომარკვია. შორს ბრტყელთავა ყმანვილის შეშინებულ სახეს მოვკარი თვალი.
 – არ ესროლო! – ხელებში ვეცი მამას და მალლა აღმართული კარგა მოზრდილი ქვა დავაშვებინე.
 – კლავ ბავშვს, შე კაცო?

– ნააგო! კიდეც ნააგო და კიდეც აქეთ მოაქვს სამათხოვროდ თავი! ამნაირი უთავმოყვარეო ვინმე გინახავს? ვინ მოგაგებინებს შენ, შე ჭირიანო, დოყლაპია! ვისი იმედი გაქვს? ვის ეთამაშები!
 ძლივს დავაშოშმინე.

ამასობაში ჩვენი დალაქიც გამოჩნდა.
 ერთი თავსვლიპა, ტანმორჩილი კაცი ყოფილა. ბოხი ხმა აქვს და მეკობრის ტურ-კბილი. ბოდიშიც არ მოუხდია დაგვიანებისთვის. ერთი შემოგვხედა და ჯიბიდან გასაღები დააძრო. ორივენი ერთდროულად წამოვდექით. ერეხელმა ერთი ფეხით მიმასწრო, ჯიბიდან ხელები ამოიღო, დალაქთან ჯიქურ მიიჭრა და რომ მგონია დაიქუხებს-მეთქი:
 – სად ხარ, დაგენაცვლე? თვალებში მაზოლი გამიჩნდა შენი ცდით.
 – ხომ არავინ მიკითხა? – დალაქი თეთრ ხალათს ისწორებს და სამართებელს იღებს.
 – ერთი სამი ნაღდი მუშტარი დაკარგე, სიმართლე გითხრა. ჩემი შეტყობით. იცადეს და წავიდნენ. მეც წასვლას ვაპირებდი, მაგრამ ხვალ არ მეცლება და დაცდა ვამჯობინე. ჩემ შემდეგ ერთი ბოხობიანი კაცია და მერე (გულმოსულად გადმომხედა) ეს ბრძანდება.
 მოდი და გაუგე კაცს რამე!

მსჯავრი

ტოგო ნულაძის დანახვაზე საავადმყოფოს კარისკაცმა, ცალხელა შალიკომ კარს მოჯარული მნახველები უკან დასწია, ურდულს ხელი გამოჰკრა და დერეფანში ჯიქურ მიმავალ დევკაცს ნაზდის ფარეხების ფშლატუნით დაედევნა.

ტოგო დერეფნის ბოლოსთან შედგა და მოუხედავად ჰკითხა:
– რავაა?

– რავა იქნება, ბზიკის ნაკბენივით აქვს გასივებული ცხვირპირი. მაინც კაცის ასე გალახვა გამიგონია?

ნულაძემ შუბლზე მუშტი მოისვა და არამკითხე დარაჯს შეუბღვირა.

– შენი ყრანტალი მინდა ახლა მე? რას ლაპარაკობენ?

– სასიკვდილო არაფერი ჭირს, მარა კაცის ასე გამეტება გამიგონია? – თავისას არ იშლიდა შალიკო.

– შალიკო, შენ ჩემი გალახული კაცი გინახავს? – ტოგომ მხარზე გადაადო თავისი მძიმე ხელი და ეტყობოდა ისე მოუჭირა, რომ თეთრხალათიანი, კაფანდარა შალიკო განზე გახტა და ბეჭები საეჭვოდ შეათამაშა.

– რომ არ მინახია, მაგას ვამბობ მეც. მთვრალი არც შენ ხარ და არც მაგი ჩანდა. თუმცა რას შეატყობდი, სააღდგომო კვერცხივით იყო შეღებილი.

– ერთი საათის დამჯდრები არ ვიყავით, თამადა მეორე სადღეგრძელოს ამბობდა. რისი მთვრალი, რა მთვრალი. რომელ სართულზეა?

– მეორეზე. შენ? კი მარა...

– ვინ ადგას თავზე?

– ბახაია. უფროსი ძმა.

– იმ საშვალოს რა ჰქვია?

– ორი ძმები არ არიან მაგენი?

– არა მესამეც ჰყავთ. ბობრი ბიჭი რომაა, ჩუტუს ეძახიან მგონი.

– არ ახვიდე, ტოგო, გაფიცებ გულით საყვარელს, – სახელოში ჩაებლაუჭა დარაჯი.

– რავა, რა იყო? – ნულაძემ ხელი ჯერ შავ მბზინავ ქორზე გადაისვა, მერე ქამარზე ჩამოიღო და გაიღიმა.

– არ იცი ბახაია რავარი გადარეული ყავს გამჩენს? შენ რომ ასე გაგილახოს ვინმემ ძმა, რავარ ჭკუაზე დადგები? არ გინდა ახლა. დანყნარდებიან ცოტა და მერე მოდი. ახალი შეხვეულია კაცი. ცხვირიდან სისხლდენა ძლივს შეუჩერეს.

– ახლა, ამ ცხელ გულზე უნდა ველაპარაკო ბახას, – მტკიცე გადანყვეტილებით თქვა ტოგო ნულაძემ.

– რა გეჩქარება. მილიციაში გამქცევეები მაგენი არ არიან, ხომ იცი შენც?

– ვის ეშინია მილიციის. შიშის გულიზა მოსულს ვგავარ მეე? – ნულაძე კიბეს აუყვა.

– მე მეშინია, ბატონო. თქვენ არ გეშინიაყენ არაფრის, შარი მინდა ახლა მეე? – ეს ბოლო სიტყვები შალიკომ ნუნუნით წარმოსთქვა. იცოდა, რომ ხარისკისერა ტოგოს ველარ მოაბრუნებდა.

– ხომ გაგიგონია, ჯოხს რომ აიღებენ, ქურდი კატა დაიმალებაო! – კიბიდან ჩამოსძახა ნულაძემ.

შალიკო შედგა და სტუმარს მიაჩერდა. ამკარად ჩანდა, ანდაზისა ბევრი ვერაფერი გაიგო.

– ჰოდა მე დასამალავი არაფერი მაქვს. ვეტყვი ყველაფერს ბახაიას. თუ გამიგებს კაცურად, ხომ კაი, თუ არა და მაგისი ხმალი და ჩემი კისერი. გამქცევს ექცა შავად და ბნელად, – ტოგო ხმადაბლა ლაპარაკობდა, ყოველ საფეხურზე ჩერდებოდა, წელში იმართებოდა და სინათლის ჩქერში სახტად მდგარ დარაჯს ჩასცქეროდა.

მეთვრამეტე პალატის კარი ღრიჭოდ იყო დარჩენილი, შეიჭვრიტა. სანოლზე დახრილი ბახა სალაყაიას ვეება ზურგს ჰკიდა თვალი. ღრმად ამოისუნთქა. კარი შეალო და თითქოს უკან მოსდევნო, მაშინვე მიიკეტა: კედელს აკრული კარგა ხანს იდგა. ფანჯარასთან თავპირშეხვეული ავადმყოფი იწვა. ბახას გაზეთი ეჭირა ხელში და თვალეზმით უღულ ძმას უნიავებდა.

– ბახა.

უფროსმა ძმამ მოიხედა. გაზეთი გადაადგო და შემოსულს ავად გამოხედა. ერთხანს უყურა, მერე ხელი ჩაიქნია და განზე გაიხედა.

– რა იყო?

– მე შემემთხვა ეგ საქმე, ბახა, – ნულაძე მძიმედ სუნთქავდა და ოფლიან ხელისგულებს შარვლის ტოტებზე ისვამდა.

– ვიცი. ახლა შენთან ლაპარაკის დრო არ მაქვს. ნადი აქედან.

– უნდა მომისმინო, ბახა.
– ნადი-თქვა, გელაპარაკები. სასიკვდილოდ გაგვიმეტე ხომ? თუ ძმა გადამირჩა ამალამ, მე შენ გასწავლი, როგორ უნდა რტყმევა, თუ არ გადარჩა, ბანრის თადარიგი დეიჭირე, მითქვია შენთვის.

– ბახა!

ავადმყოფმა თვალები გაახილა, კართან ატუზულ ტოგოს შეხედა, ტუჩები უცნაურად დაემანჭა და სისხლი გადმოაფურთხა.

– ნადი-თქვა, გელაპარაკები. საავადმყოფოში არ ამავებინო შენთვის წესი. ხვალ მოგივლი მე შენ.

– გამიკეთე რაც გინდა, მომექეცი, როგორც გაგეხარდება, მარა არ შეგიძლია ორი სიტყვა მომისმინო?

– რა სიტყვა, ბიჭო, მოკალი კაცი და შენი სიტყვები ვისმინო აქანა?! – ბახას მარჯვენა ხელი უცახცახებდა.

– სასიკვდილო არაფერი ჭირსო ექიმმა.

– შენი ხელიდან მკვდარია ჩემი ძმა. ნადი ახლა, ტოგოია, თუ შეგარჩინო, ვირის გაგდებული ვიყო, თუ...

– ბახა, – წულაძემ რამდენიმე ნაბიჯი გადმოდგა და ოთახის შუაგულში გაჩერდა.

– ბახა მქვია მე, ოცდაათი წელიწადია.

– როდის იყო კაცს ხელს ვურტყამდი, ბახა, ჩემი ჩხუბი გაგიგონია?

– შენნაირ მუდუს შეუძლია კაცის მოკვლა სწორედ, ნადი-მეთქი, გელაპარაკები.

– არ ვარ მკვლელი მე. შენ იცი ძალიან კარგად. ჩემთვის ვჯახირობ და ვსიმწარობ ჩემი დღეია. არც ძველბიჭობაზე ვდებ თავს – ესეც კარგად იცი შენ.

– უკანასკნელად გეუბნები: ნადი ახლა, ტოგოია მუტრუკო, აქედან, თვარა გამომრჩები ცხელ ტყვიას. არაა ახლა საქმის გარჩევის დრო, – ჩუმად სისინით, გამშრალი ხმით ამბობდა ბახა.

ავადმყოფს, რასაკვირველია, ყველაფერი ესმოდა. ვაი-ვა-გლახით თვალებზე დაიფარა მარცხენა ხელი, რომ ბინტიდან გამოჟონილი ცრემლი მოსულს არ დაენახა.

ტოგო მაგიდასთან მივიდა, რვეულს ფურცელი აახია, კვართის ჯიბეში უკულმა ჩადებული ფანქარი დააძრო, ბახას გვერდით მიუჯდა და ისე, რომ ავადმყოფსაც გაეგონა, დაგუდული ბუხუნით ჩამომარცვლა:

– ვიცი ყველაფერი, ახლა ეს ლაპარაკი არ შეიძლება. ორ სიტყვას ვიტყვი, ბახაია, მე და, თუ სწორი ვიქენი, ამ ქალღმერთზე „კი“ დანეროს. თუ ტყუილი ვთქვი, არაფერი არ დანეროს. ვიცი, არაა ახლა ამის დრო. მე პატივებს კი არ ვითხოვ. სიმართლე მინდა იცოდე. ვიცი, არაა ახლა ამის დრო, მარა, თუ ახლა არ მომისმინე, იმ მკვდარი დედის სულს ვფიცავარ, აქედან გასულს ცოცხალს ვერ მნახავს ვერავინ. შენ მინდა იცოდე, რავარცხა მოხდა ეს ამბავი, თვარა ქალაქს პირს ვერვინ ოუკრავს და მაგენის ნაჭრელ-ნარჩევი მაინცდამაინც არ მანუხებს, ასეა ეს.

ბახამ კარგა ხანს უყურა. მერე ქალღმერთი და ფანქარი გამოართვა, ავადმყოფს ხელები ძირს დაანევირა და თითებში ჩაუჩურთა.

– თქვი.

ტოგომ განზე გაიხედა, აბურდულ თმაზე ხელისგული შეიმშრალა და ამოღერდა.

– ორი თვის წინ იყო ეს ამბავი. რიცხვი არ მახსოვს. ღამის სამ საათს არაფერი დააკლდებოდა. სტალინის აბანო რომ გააუქმეს წყალტუბოში, მარჯვენა მხარეს იქანა, სკვერიდან გამოძვრნენ შენი ძმა და ივლიტას გოგო.

– ივლიტა?

– ვისი ქორწილიც იყო დღეს. მაია ჰქვია. ერთი ჰყავს ივლიტას გოგო.

– მოკლედ მოყვი, – უგემურად შეიშმუშნა ბახა.

– ივლიტა ნათესავად მეკუთვნის, ეგება არც ქე იცოდე ეს ამბავი. მე რა მინდოდა სამ საათზე წყალტუბოში და ღამის სმენა ვიყავი. წამიყვანა ვილაცა უბედურნახევარმა, ვაჟკაცურად თუ მენდობი, ჯიბეზე ფული არ დამრჩა, ახლავე გამოგიტანო. კაი ერთი საათი ველოდე. ვიცოდი, ფულს არ მომიტანდა, მაგრამ მის სიგლახეში მინდოდა დავრწმუნებულყავი. ჯერ ვერ იცნეს ჩემი მანქანა. ქუთაისში ნაგვიყვანეო, შენმა სახლიკაცმა. დაბრძანდით-მეთქი. დაჯდენ უკან და გოგომ იყვირა, – ვაი, ტოგო ბიძიაო. მოვიხედე და რავარც შემფეროდა: „თქვენ რა გინდაყენ აქანა, ამ შუალამეზე“, მე ვუთხარი, „იცის, ძაბო, დედაშენმა ეს ამბავი თქვა?“ მაიასთან მაქვს მე საქმე, თვარა ბიჭს რას დავეძებ, ბიჭი-ბიჭია. – ტოგო ბიძიაო. ჩვენ ერთმანეთი გვიყვარსო. მე თვითონ ვეტყვი მერე დედაჩემს ამ ამბავსო. ახლა არ უთხრა, გული გაუსკდება, ფესტვენის დღეობაზე

ვგონივარ ნასულიო. იცინან იმ ხნის გოგოებმა დედის მოტყუება კი. წესი აქვთ ასეთი. ჩემი ენით რაზე გავალახიო დედას შვილი-თქვა. და გავჩუმდი, რასაკვირველია. მერეც ბარე ორჯერ ვნახე ერთად ცოტა უდროო დროს და ცოტა უხერხულად გილას. ამ ორი კვირის წინ შენი ძმა „კომუნასთან“ შემხვდა. „რავაა, სიძე, საქმე-თქვა“, ვკითხე. „მე და მათა დავშორდით ერთმანეთს კაი ხანიაო“. „რატომ-თქვა“, „რატომ და მე ცოლის მთხოვნელი არ ვიყავი, მაგას გათხოვება უნდოდაო“. „ახლა რანაირადაა საქმე, რომ დააპრონიალებდი იმ ბოვშეს იქით-აქეთ, ასე დაამთავრეთ თქვენი სიყვარული-თქვა?“ „მე კი არ დავაპრონიალებდი, თვითონ დამეყობოდაო. გვიყვარდა ერთმანეთი და ახლა აღარ გვიყვარს, მორჩა და გათავდა, ვენების გადაჭრის დროი არაა ახლაო“, – ასე მითხრა და ზურგი შემაქცია. იყო ასე?

ავადმყოფმა ქვედა ტუჩი გაინერწყვა, ქალაღი შუაზე გაკეცა და ფანქრით ძლივს მოხაზა „კი“.

– მერე. მოკლედ მოყევი. არ გინდა ამდენი ლაპარაკი, – ბახა იატაკს დასცქეროდა.

– დღეს ქორწილი იყო. გათხოვდა მათა. ოკრიბელ ბიჭს წაყვა. მე არც კი ვიცნობ სიძეს. ნახევარი საათის დამსხდრები ვიყავით. შემოვიდნენ შენი ძმა და მისი ძმაკაცები. ორი ბიჭი ახლდა. არ ვიცნობ არც ერთს. მე ვთქვი, დაპატიჟებულები არიან-თქვა. „მობრძანდით, დაბრძანდით“. რავარც წესი და რიგია. შენი ძმა ნასვამი იყო. მათას მკვდრის ფერი დაედო. ორჯერ იმნაირი რალაც დაიძახა შენმა ძმამ ადგილიდან, რომ თამადას წარბი აუთამაშდა. აშკარად ჩანდა, სუფრის არევას აპირებდა. „ტოგო ბიძია, შენი ჭირიმე, მიშველეო“, მათამ. დავუჯექი გვერდით და ვუთხარი: „წყნარად იყავი“, მე ვუთხარი, „არ გინდა ამნაირი შპილკები, ისედაც ყველამ იცის, შენ რომ მათას უყვარდი, მე შენს ადგილას არ მოვიდოდი ამ ქორწილში-თქვა“. ყურში ვეუბნები, ჩუმად, სხვამ რომ არ გაიგოს. „საქმე ნახეო“, არაფრად ჩამაგდო, „ჩემი საქმე მე ვიციო“. იმ ორ ბიჭს მე არ ვიცნობ, მაგრამ, თუ სინდისი ცოტა მაინც აქვთ, არ გადავარავენ. ამას იმნაირი სიტყვები მოაყოლა, თვალეები დამიბნელდა. მოგვეჭრა, მე ვთქვი, თავი მთელ სანათესაოს. ქორწილზე პატარძლის აუგი გამიგონია, ბახა? მართლა ვაჟკაცი და მართლა გამკეთებელი სალაპარაკოდ გახდის საქმეს? ვის ურევ ქორწილს, ვინც გიყვარდა, გულზე იხუტებდი ორი კვირის წინ?

– ხომ გითხარი, მოკლედ მოჭერი-თქვა, – შეანწყვეტინა ბახამ.

– მე დავამთავრე. ერთი წუთით გამომყევი სალაპარაკო მაქვს შენთან-თქვა, ქვევით ბალთან ჩამოვედით, მოფარებულში, მეტი აღარაფერი მახსოვს.

– იყო ასე, ბიჭო? – ახლა ბახამ ჰკითხა ავადმყოფს და სახესთან გაზეთი გაუქნია.

ნაგვემმა ძმამ იყურა, მერე ისევ მოილოკა შესივებული ტუჩი და გაკეცილ ქალაღს ახლა სხვა ადგილას დაანერა – „კი“.

კარგა ხანს სამივენი სდუმდნენ.

ბოლოს ბახა ადგა. მაგიდასთან მივიდა. გათლილ ჭიქაში წყალი დაისხა, მაგრამ არ დაუღევია, ლოგინზე ჩამომჯდარ, თითებში თითებგაყრილ ტოგოს შეხედა:

– ნადი ახლა, ტოგოია, სახლში.

ტოგო ნამოდგა და წელათრევით გააბიჯა კარისკენ.

დერეფანში უხმოდ მოაბიჯებდნენ. კიბის თავს ჩაეჭიდა ტოგო და მასპინძელს ხარის წყლიანი თვალეები შეანათა.

– მე ჩემი გითხარი, ბახაია. აწი რავარც გულმა გაგიჭრას, სადაც გაგეხარდება, იქ გიგებ პასუხს. პატარძლის აუგი, კაცო? მინდოდა შენ გცოდნოდა. სხვა ჩემი პირიდან ვერ გაიგებს ამ ამბავს.

ბახამ პასუხი არ დააყოვნა.

– ნადი, ნადი, ტოგო. მე მგონია, გადარჩენილი ვართ. შენთან არაფერი საქმე არა მაქვს. კაი ქენი, რომ მოხვედი, კაი ქენი, მამის სულს ვფიცავარ. კი, ერთხელ უნდა გალახულიყო ჩემი ძმა და გაილახა. არ უნდა ამას ლაპარაკი. აწი ღმერთმა კარგად მიმყოფოს და ჭკუას ისწავლის.

ერთმანეთს ამ სიტყვებით დაშორდნენ.

უფროსი ძმა კიბის თავზე იდგა და ილუმინატორით განათებულ დერეფანს გასცქეროდა.

ქვევით მიმავალის ყრუ და მძიმე ნაბიჯების ხმა ნელ-ნელა სუსტდებოდა და ბოლოს სულ გაქრა.

შალიკომ ურდული გადასწია და განზე გადაგა. როგორ არ აინტერესებდა ყველაფერი, რაც მოხდა, მაგრამ კითხვა ვერ გაბედა.

საიქო. თვალუნვდენელი მწვანე მინდორი, მინდვრის შუაგულში საურმე გზა ორ ტოტად იყოფა. იქვე მოჩანს შებოლილი ფიცრის ორი წვერნამახული ფირფიტა. მარჯვნივ შებრუნებულს გოგებაშვილის ასოებით აწერია „სამოთხე“, მარცხნივ მიმართულს „ჯოჯოხეთი“. გზის გასაყართან არწივის-ცხვირებიანი, ძველებური სასწორის ირგვლივ ხალხი ბუზივით ირევა. ბზის ტოტზე შავი ხავერდია გადაჭიმული. ხავერდზე აბრეშუმის ძაფით ამოუქარგავთ რუსთველის სიტყვები: „აწლა ვცან საქმე სოფლისა ზღაპარია და ჩმახია“.

მინდვრის განაპირას, ზეთისხილის ჩრდილში, ხავსმოკიდებულ მორებზე, ხუთიოდე მამაკაცი ზის და მასლაათობს. ჩაცმულობით ისინიც საგარეოდ არიან გამონყობილნი, ოღონდ სხვებისგან იმით განსხვავდებიან, რომ სასწორს შემოჯარულთა ორომტრიალში არ მონაწილეობენ, სხედან მშვიდად და აბოლებენ.

საიქო ცისფრად განათებულ დეკორაციას წააგავს, დასალიერთან ცაზე შეჩერებული, მენამული მკვდრის მზე ჰკიდია. მისი სხივები მინდვრამდე, რასაკვირველია, ვერ აღწევს. სხვა მხრივ ყველაფერი ისეა, როგორც ჩვენში. ეგ არის, ბალახის სუნი არ იგრძნობა და არც ჩიტების ჭიკჭიკი ისმის.

– სანამ ვიჯდეთ ასე, იმისი არ იყოს, აღარ ვიკითხოთ, ვინაა ჩვენი პატრონი? – თითქოს საკუთარ ხელებს მიმართავსო, ჩახლეჩილი ხმით ამოილაპარაკა მაღალმაღალმა, სამოციოდე წლის კაცმა, რომელიც „მ“-ს დუდლუნით ცხვირში ამბობს და ლურჯი პიჯაკის ჯიბეში სისხლისფრად უნთია ერთადერთი მიხაკი.

– რა გეჩქარება, გერვასი. აქ მაინც არ ჩაბერავს ძაფსალების საყვირი, არ მომიკვდე მეტად, – ამოხედა ქვედა მორზე მჯდარმა თეთრყელსახვევიანმა, თვალედაბერილმა, წითურმა კაცმა, რომელსაც ახალთახალი, ცხვირვინრო „მოკასინები“ გვერდზე უწყვია და ფეხის თითების თამაშით ერთობა.

– ნახე ერთი, კაკული, რომელი საათია? – მიუბრუნდა გერვასი გვერდით მჯდომ ცალხელა, მედლებიან მელოტს.

– სადლა მაქვს საათი, – ჩაიბუზღუნა კაკულიმ.

– კაი ახლა, კაკული, წესია ასეთი, რალაცა უნდა ამოგაცალოს ჭირისუფალმა, – პატრიგეთული აქცენტით თქვა ყველაზე ზევით მოლასავით მოკეცილმა მიცვალებულმა, ყოფილმა სოცდაზღვევის აგენტმა ნარიმან ხელაძემ და ყურებზე ჩამოყრილი, შეღებილი თმა ბერეტში მოხერხებულად შეიკუმნა.

– მერე რალა საათს მაცლი, შე კაი კაცო, ამხელა გზაზე კაცი მივდივარ. მედოს მამაჩემის ნაქონი საათი ჯიბეში. რომ მკითხავს ის კაცი ახლა, რა უყავი ჩემი საათიო, სიძემ ამომაცალა-თქვა, ვუთხრა? – ხენეშით თქვა კაკულიმ და ჰაერს სული შეუბერა. – ისე, საღამოობით, ქე ეცივება აქაც, რომ იცოდე.

– ეცივება, აბა, რა იქნება. მე ა, ასე ვარ წამოსული, ბნელ ხალხთან რომ გექნება საქმე. წვიმა რომ მოვიდეს, ამ დაჭრილი ფეხსაცმლით ვიარო უცხო ხალხში? – წრიპინა ხმით თქვა თმაგაჩეჩილმა, ყოფილმა პარიკმახერმა და გერვასის მხარზე დაადო ხელი.

– წვიმის ნუ გეშინია, ევტიხი, წვიმას რა უნდა აქანა, – გერვასიმ ისე დარწმუნებით უთხრა ნაპარიკმახერალს, თითქოს საიქოში ერთხელ უკვე ნამყოფი იყო.

– სიჩქარით, იმისი არ იყოს, კი არსად მეჩქარება, ჩემო კირილე, – მიხაკიანმა იმ წითურს მიმართა, ვინრო ტუფლებს რომ შეუწუხებია და ფეხის თითებს შვებას აძლევს, – მარა კაი ხანია, აქ ვზივართ და არავინ მოგვიკითხა, ხომ ხედავთ? სანამ უნდა ვიყოთ ასე, გაურკვეველ მდგომარეობაში. იმედის თითი დამელია უკვე, ველარ ვნოვ, ახლა დროზე უნდა ვიცოდე, რას ვენიო.

– სწორს ლაპარაკობს გერვასი, – ნარიმან ხელაძემ ფეხები გამართა, – დროზე უნდა გვითხრან, საით გვიშობიენ პირს. ჯოჯოხეთშიც ქე ცხოვრობს ხალხი, რავა...

– საჯოჯოხეთო არაფერი გამიკეთებია მე, – დაინწიპინა ნაპარიკმახერალმა და თეთრი პარუსინის ფრენჩის საყელო აინია.

– ნუ გეშინია, არაფერს დაგიკარგავენ აქანა. ე, უყურე იმ სასწორს. ნეტავი ღმერთივით ჩვენ ვიცოდეთ ჩვენ-ჩვენი საქმე. უბნის ინსპექტორი თადეუმაძე ხომ არ გგონია, ყოველ მეორე დღეს რომ გაკითხავდა, ვითომ ნარდის სათამაშოდ და სამკოკიანი ერთ თვეში რომ დაგიყვანა თხლებე.

მიცვალალებმა (უხერხული არ არის ეს სიტყვა ამ ჯანფერით სავსე საფიჩხილებზე?) გერვასის ნათქვამზე ერთხმად გაიცინეს.

– ისე, რალაცა გლახად ირევა ხალხი მაგ სასწორთანაც, – სხვისი ხმით ამოილაპარაკა კაკულიძე.

– საქმის ერთცახე დანინაურებისთვის იმ „ოჩერედში“ მაინც არ ჩავდგები, მეორედ რომ მოვკვდე აქანა. ერთი რამ ვიცი, როცა იქნება, უეჭველად მოგვხედავენ. ამ მორებზე არავინ დაგვტოვებს. ჩემი გზა დამთავრებულია, არსად არ მეჩქარება, – არც ისე არხეინად თქვა კირილემ.

– მაინც შენსას ამბობ, კირილე? – გაცხარდა ნარიმანი. – კაცი ან იქით უნდა იყოს, ან აქით, ამას ვჩივი, მეტს არაფერს. უყურადღებობაზე გლახა, ხომ იცი, არაფერია ამ ქვეყანაზე. რამ მომკლა მე, იცი შეენ?

– რამ, რამ, თქვი, თუ კაცი ხარ? – ევტიხიმ იაფი ოდეკოლონით აქოთებულ თმაზე ორივე ხელი ჩამოისვა.

– რამ და, შესვენებაზე შინ წავედი სასადილოდ. დღეის სწორ ოთხშაბათს. ჩვენი ბუფეტის „სასისკმა“ კუჭი ამიშალა, თვარა როდის იყო, შინ ვსადილობდი. დავურეკე ჩემს ცოლს, თუ ქალი ხარ, ჭადი დააკარი, გამოვდივარ და ნავიხემსებ პატარა-თქვა. ორი საათი იყო. „ჟიგული“ იქვე მეყენა კანტორასთან. ერთი საათი დრო მაქვს. მარდალეიშვილზე რომ ჩამოვუხვვი, ლვოვის ქუჩის კუთხეში გზა დაკეტილია. ორნი იყვნენ. ერთს ქე ვიცნობდი სახეზე, მაღალ ხიდთან რომ „სვეტაფორია“ სამტრედიის გზაზე, იქ იდგა სულ. გამიშვი, მე ვუთხარი, შინ მივდივარ „პერერივზე“-მეთქი. არ შეიძლებაო. კი მარა, რაზე დაკეტეთ, რაშია საქმე, მე ვუთხარი. არ გესმის ხმაო? შორს ორკესტრი უკრავდა. რა ხდება, ამიხსენი-მეთქი. დამიბღვირა და ხმა არ გამცა. ორკესტრი სტალინის ქუჩაზე უკრავს და ამ ლვოვის ქუჩას რაზე კეტავთყენ-თქვა. შენ ენა

ხომ არ გექავება, ვერ გეტყვი შენს გზაზეო? ამან, ამ ჩემმა ნაცნობმა, რა შუაშია ბიძიკო, ენის აქავება, რატომ მკადრებ, შენხელა შვილი უნდა მყავდეს, ცოლი რომ დროზე მეთხოვამეთქი. აგერ მივდივარ ორას მეტროში, იქით არ გავდივარ, შინ მივდივარ, წამომყევი თუ გინდა, მე ვუთხარი, პორტფელი ხომ არ გიგდია მანქანაში, წამოგიღებ, ბარელამ მიგაცილებ სახლამდეო, აგდებულად მითხრა. ამგენტან ლაპარაკი არ შეიძლება-მეთქი, დავქოქე მანქანა და გამოვტრიალდი, დავით ხუროძის ქუჩიდან შემოვუვლი და გავალ ჩემს სახლთან-თქვა, ასე გადავწყვიტე. ხუროძის ქუჩაც დაკეტილია. გამიშვი, საყვარელო, აგერ ვცხოვრობ ორ ფეხის ნაბიჯზე, შესვენებაზე ვარ გამოსული, შევეხვეწე სერჟანტს. არ შეიძლებაო. მთავარ ქუჩაზე ხომ არ გავდივარ, სახლში მივდივარ, ა, ნახე პასპორტი, თუ არ გჯერა-მეთქი. არ შეიძლებაო, მეუბნება. თან მე კი არ მიყურებს, განზე იხედება. მომისმინე, შვილო, მე ვუთხარი, შენ სწორი ხარ ყველაფერში, მარა მეცი პატივი, ჭადი მიცივდება, სამზე სამსახურში უნდა ვიყო, მე ვუთხარი. ჭადზე გადაბრუნდა და ჩაბჭირდა სიცილით. ხვადაგი! ნამდვილი ადამიანის იმას არაფერი ეცხო, თორემ რა სასაცილოა ასეთი, ძმა ხარ, კაცს რომ ჭადი უცივდება. მოვშორდი იმასაც. ვიფიქრე, სოკრატის ჩიხს მაინც არ დაკეტავდნენ, იქინა დავაყენებ მანქანას და ფეხით მივალ სახლამდე-მეთქი. ამასობაში ქე გახდა სამის ნახევარი. სოკრატის ჩიხიც დაკეტილი არაა? ახლა ამას ეხვეწე. გარდიგარდმო უყენია კურსანტს მოტოციკლეტი. გამიშვი, ეგერ მივდგები კუთხეში, არ მივდივარ ზევით-თქვა. ორ საათში დამთავრდება და წადი, ვინ გიშლისო. აქანა რა ზეიშია ამ ჩიხში, მე ვუთხარი. არაა შენი საქმეო. გამიშვი, შესვენება მითავდება, ღმერთი არ გწამს? მე ვუთხარი. არ მწამსო. მოიწინა ახლოს, თუ არ გენყინება-თქვა და რომ მოახლოვდა, ვუჩურჩულე: კუჭი მაქვს აშლილი და გამიშვი მამა-შვილობას, გლახათ ვარ ნამეტანი-მეთქი. შენ არ მომიკვდე. ქე შესრულდა ამასობაში სამი. მოვბრუნდი უკან, სამსახურში. მშიერი, გაბრაზებული, დამცირებული. კიბეზე ასვლაც ვერ მოვასწარი. ფანჯრიდან შევძახე მოანგარიშე გოგოს: ერთი სკამი გამომირბენინე, თუ ღმერთი გწამს, რალაც ვერა ვარ კარგად-მეთქი. მივეგდე სკამზე და მერე აღარაფერი მახსოვს.

- სულ არაფერი? – ჩაჰკითხა ევტიხიმ.
- პატარა-პატარა რაცხა. ლოყაზე ხელებს მიტყაპუნებდნენ, ცივი წყლით მზელავდნენ, ვილაცამ ნიშადურის სპირტი მომიტანა ცხვირთან, მაგრამ რალაი ერთხელ ვქენი პირი აქეთ, ვერა და ვერ მიმახედეს მათკენ.
- მთლად ტყვილად ხარ მკვდარი, – კაკულიმ მორს ხავსის ბლუჯა ააცალა, დაყნოსა და მოისროლა, – ხავსის სუნი კი არა აქვს ამ ოხერს.
- რავა? – ევტიხი ზედმეტად დაინტერესებული ჩანს.
- ბავშვური სიკვდილია მაგი, სხვა არაფერი. შე კაი კაცო, გზა არი ჩაკეტილი და ამაზე იხეთქე გული? რა იყო მერე. იმ ინსპექტორებს რომ ეჩხუბებოდი, რა გინდოდა, ისინი თავის საქმეს აკეთებდნენ. რა ექნათ მეტი. შენთვის დედა არავის შეუგინებია და პანდური არ ამოურტყამს.
- ნეტავი შეეგინებიათ, შეიძლება დღეს ცოცხალი ვყოფილიყავი.
- რავა? – ნაპარკმახერალის ხმა იყო.
- რავა და მეც შევაგინებდი ან რალაცას ვიზამდი და მომეხსნებოდა ჭვალა გულიდან. ხომ იცით, წუთისაა ადამიანი.
- ახლა კი აღარაფერი ეშველება შენს საქმეს, მარა ნერვებით რავა უნდა მოკვდე ამხელა კაცი. უარი გითხრეს ხომ? მოვატრიალებდი მანქანას, გავიდოდი სუფთა ჰაერზე. გავივლ-გამოვივლიდი და წავისადილებდი სხვაგან სადმე. რავა, სხვაგან არაა ჭადი?
- მე ჭადზე არ მაქვს საქმე. – ნარიმან ხელაძე უკმაყოფილოა, რომ ვერ გაუგეს.
- სული გაქვთ ყელში ახლანდელებს. ამნაირი უბრალო რამე მომკლავდა მე? ნერვების გლეჯა ომში გენახა შენ. მჯდარიყავი მაიდანეკში ჩემსავით სამ დღეს სიკვდილის კამერაში და ნახავდი მერე, გასაქცევად თუ ივარგებდა შენი მუხლები. მე კი გავიქეცი, გავიქეცი და ოცდასამი კილომეტრი უსმელ-უჭმელ-მა ჭაობში ვტოპე. ნახე ერთი რავარი სატოპავია.
- აბა... თქვენ... ბოდიშს ვიხდი, მარა... – ევტიხიმ მუდარით სავსე თვალებით შეხედა.
- რა მე, სამი წელიწადი ვებრძოდი კიბოს, პირველად რომ

- მომიჭირა ყელში, იმ წუთში ვთქვი გუნებაში, ეს ნამდვილად კიბოა-მეთქი. რად მინდოდა ექიმი, ჩემი თავის ექიმი მე ვარ. მაჯანჯლარეს აქეთ-იქით და გამომიცხადეს ბოლოს: არ აღმოჩნდა კიბოვო, დათესვამ არ უჩვენაო. მიცინიან პირში ჩემი ცოლ-რძალი და ვითომც მეც დავიჯერე, აგაშენათ ღმერთმა, რაკი კიბო არაა, წავიდეთ აბა, სახლში-თქვა. ვითომ გახარებული ვარ მეც. ვინც მოვიდა იმ დღეს ჩემ სანახავად, ყველას იმ ღიმილის იქეთ ნალველი უჩანს თვალებში. „შე უბედურო“, ინერება თვალებში ასე ა, რავარც მე თქვენ გხედავთ. „მომილოცავს, მომილოცავს, კაკული, გახარებული ვართ, კიბო რომ არ გაქვსო“, მეუბნებიან ყასიდად. ტყვილი ამბავია, ჩვენებურ კაცს შენ მოატყუებ? ავიკარი პირზე კლოუნის ღრანჭი და ვილიმები მეც. ერთ კაცს მარტო, ღმერთმა დიდხანს დააცალოს, ჩამოვა აქანა და კითხეთ თუ გინდათ, მარტო ერთ კაცს ვუთხარი, ჩემს ფრონტელ ამხანაგს, სამსონ შერვაშიძეს, მარტო რომ დავრჩით, სიმართლე – მე ქე ვიცი, რაც მჭირს, ჩემო სამსონ, არ გამანვალვადეს ნამეტანს და ისე მომკლავდეს, ჩემზე ბენიერი კაცი არ იქნება-მეთქი. ხმა არ ამოუღია სამსონს. იცოდა, ლაპარაკი ზედმეტი იყო, მაგრად იყავიო, ხელი ჩამომართვა და წავიდა. სამი წელი ვიცოცხლე-მეთქი, ქე გითხარით. ვებრძოდი სიკვდილს, აბა, რაფერ ვებრძოდი? იმ სალამოსვე ვუთხარი ჩემს თავს, ასე რავა შეიძლება, სალ-სალამათი – კუჭი კაი, თირკმელა კაი, გული მუშაობს მშვენივრად, მილიონი საქმე მაქვს გასაკეთებელი და ყელში რალაცა ჭირიანმა კიბომ გამიხახუნა, ამას დაუდვა თავი-მეთქი? ვერაფერსაც ვერ მიზამს. უნდა ვიცოცხლო, უნდა გავძლო, ასეა საჭირო-მეთქი. დავახევიწე უკან სიკვდილს. საავადმყოფოებში და ჰოსპიტლებში იმდენი მიჩხიკინეს და მასხივეს, გამიძლიერეს კიბო, თვარა სამი წელი ქე მყავდა მოგუდულ-მიძინებული, დავდიოდი, პურს ვჭამდი, კაი ხასიათზე ვიყავი, არ ვფიქრობდი სიკვდილზე. ერთ თვეში გამასალვებდა, სასონარკვეთილებაში რომ ჩავვარდნილიყავი.
- მერე? – გერვასიმ მიხაკი ამოიღო და ხელისგულებით დაატრიალა.
- მერე, რაც მოსასწრები მქონდა, რომ მოვასწარი, ღამ-ღამობით სევდა შემომეპარა. ამოვიჩემებდი რამე დიდ საქმეს,

შევებმოდი, გავაკეთებდი და იმ ღამეს ვფიქრობდი. ისე, ნამეტანი უნამუსო ავადმყოფი კი ხარ, სანამ უნდა გაცალოს, გცა პატივი და ახლა შენც ქე მიყევი პატარა-თქვა. ამ ფიქრმა დამღუპა. ნელ-ნელა ცხოვრების მიზანს ვკარგავდი. მორევით მხოლოდ ამიტომ მომერია. ბოლოს და ბოლოს საზღვარი აქვს ყველაფერს.

– ჭეშმარიტად, ჭეშმარიტად, – კვერი დაუკრა ნაპარიკმახერალმა, მკლავებზე ხელი აისვ-ჩამოისვა და ცრემლჩამდგარი, ფართო, მეტყველი თვალები ირგვლივ მიმოატარა, – მე კი ვერ გეტყვით, იმის არ იყოს, კი არ ვიცი, რამ მომკლა ეს ოხერი და მუდრეგი.

კირილე წამოდგა, ცხვირსახოცი დაფერთხა, ევტიხისთან ახლოს დააფინა და დაჯდა.

– შეუძლებელია. – შორს მკვდრის მზეს გახედა გერვასიმ.

– მეც შეუძლებელი მგონია, მაგრამ ასეა ეს, – ევტიხი ცოტა ნათამამდა და მხრებში გაიშალა, – არ უნდა ვიცოდე, კაცო, რამ მომკლა? არაფერი ისეთი ავადმყოფობა მე არ მქონია. თავს ვუვლიდი, რაც შემეძლო. სმით არ ვსვამდი. ღამის თევას და ნერვების შლას ვერიდებოდი. ზოგიერთმა დალაქმა გაუთავებელი ლაპარაკი რომ იცის, კლიენტს ყურებს რომ გამოუჭედავს, – არ ვიყავი ისეთი. ჩემს საქმეს ვაკეთებდი ჩუმად და წყნარად. კრებებზე არ დავდიოდი, სხვის საქმეში არ ვერეოდი. ვუვლიდი, ნამდვილად ვუვლიდი თავს. მინდოდა, რა დაგიმალოთ, და, კაი ხანს მეცოცხლა. ვამბობდი, – აბა, ერთი წესიერი ცხოვრებით რამდენ ხანს გაძლებს კაცი-თქვა. სულ თბილად მეცვა. გაცივება რა იყო, არ ვიცოდი, გრიპი რომ დაინწყებოდა, პირი მქონდა აკრული. ყველას შეხვდებოდა და მე ამივლიდა სახადი გვერდს. თავს ვუფრთხილდებოდი და იმიტომ. ეგება გაგიკვირდეთ და კაცი რომ ქალებში გაივლის, ჩხუბს რომ ატეხავს, ლობე-ყორეს რომ ედება, აპაპაპა, არაფერი მსგავსი. ხლაფორთში თავის გაყოფას გაუფრბოდი. ასე მოვალნიე ორმოც წლამდე. ორმოცი რომ შემისრულდა, დავუძახოთ ახლობლებს, ნათესავებსო, – ცოლმა, დაბადების დღის გადახდა რომ იციან, უარი ვუთხარი. ვის რად უნდა ჩემი დაბადების დღე, რომელი ჟან ჟაკ რუსო მე ვარ-მეთქი.

გავწვალდებით ტყვილად და ხალხს მოვინდურებთ. მეტს ვერაფერს გამოვრჩებით ამ ამბავს-მეთქი. რავარც შენ გაგეხარდებაო. ცოლიც ჩემნაირი წყნარი მყავდა. ორ სიტყვას არ მეტყოდა ერთიმეორეზე. დავიძინე იმ ღამეს და, ძილში არ გევიპარე? რატომ, რისთვის, რა იყო მიზეზი? ეს ერთი კვირაა, თავს ვიმტვრევ, რალაც ავადმყოფობა გამომეპარა, ალბათ, მარა ყოველ თვეში რომ დავდიოდი პოლიკლინიკაში და ვესინჯებოდი ჩემს ექიმს? ნეტავი, შენსავით ჯანმრთელი მე ვიყო, ეცინებოდა წნევის გასასინჯად რომ მივიდოდი. თვითონ ლოთია საწყალი, მეორე პოლიკლინიკაში, სოსოია ტაკიძეს იცნობთ ყველანი, მამამისიც ექიმი იყო. ძველი ფერშალი ტაკიძე ომამდე მოკვდაო, ამბობენ, მე საიდან მემახსოვრება. ჰოდა, ეს სოსოია უბედური, გული რომ ხელით ეკავა ყოველდღე, ქე დარჩა ცოცხალი და მე რავაც ხედავთ... ღამით გაპარვა მაინც რა სიკვდილი იყო. დამანებე თავი, თუ კაცი ხარ. არაფერი არ ყოფილა, არაფერი, უარე თავს რამდენიც გინდა, ამენყვიტა უნდა სხვებივით და მეცხოვრა, რავარც სხვები ცხოვრობდნენ.

– გამარჯობა შენი, – კირილემ ხელი გაუწოდა და მაგრად ჩამოართვა. კაცმა არ იცის, რა ანგარიშით, მოენონა ევტიხის ნაამბობი, თუ ირონიულად შეხედა საწყალი პარიკმახერის „წესიერ სიკვდილს“?

სხვებს არაფერი უთქვამთ. მიცვალებულები დასავლეთისკენ დაძრულ მენამულ ღრუბლებს შესცქეროდნენ და ევტიხიმ რომ დაამთავრა, თავები თითქმის ერთბაშად ჩაჰკიდეს. მხოლოდ ამაზე შეეტყვოთ, რომ ყურადღებით უსმენდნენ ნაპარიკმახერალს.

თქმით არაფერი უთქვამთ.

ქოზაკი

ძალლი ზღვას უყეფდა.

ასეთი რამ არც მინახავს და არც გამიგონია.

შავცხვირა, მგლისფერი ნაგაზი, ჩვენ რომ „ქართულს“ ვეძახით და სხვები „კავკასიურს“, გააფთრებით უყეფდა ზღვას.

თვალი ვერ მოვწყვიტე.

ნაპირისკენ წამოგორებულ, თეთრქოჩორა, ცისფერ გორგალს კბილთა ღრჭენით და ავი ხრიალით დააცხრებოდა, ისე იყო გაავებული და ისე ძალუმად აწვებოდა სიბრაზე ყელში, გეგონებოდათ, სადაცაა ბოლმისგან გაიგუდებო.

ტალლა რომ ფეხქვეშ გაეშლებოდა და ხრეშიან ნაპირს ვეება ენით მოლოკავდა, ზურგშეუქცევლად ამოვარდებოდა ნაპირზე. კენჭებში თათები ეფლობოდა და ზოგჯერ მალაყს გადადიოდა, რომ არ ნაქცეულიყო.

როცა ტალლა მარილიანი ქაფითა და ხვრიჭის ჟღარუნით უკუიქცეოდა, მაშინ უნდა გენახათ, ზღვაზე გამწყრალი ძალლი აიჯაგრებოდა, კბილებს გამოაჩენდა, ამოიხავლებდა და ისე დაედევნებოდა, სადაცაა კბილებით წვდება და ნაფლეთებად აქცევსო.

კარგა ხანს იყო ამ ყოფაში.

დაიღალა, პირზე დუჟი მოადგა, შიგადაშიგ ენას გადმოაგდებდა და ფერდებიანად ქელავდა. მაგრამ უკან დახევას არ აპირებდა. როგორ თუ ჩემი სრულებითაც არ ეყურებო, უფრო გაშმაგებით უყეფდა ზღვას, ზედ აწყდებოდა, კბილების კანკანით ჰკბენდა ტალლას.

ზღვის შემოტევისას თუ ნაგვემი და წელში გამწყდარი ყალყზე დგებოდა და განწირული ხმით ყეფდა, სამაგიეროდ, ტალლა პირს რომ იბრუნებდა, გაათკეცებული ენერგით ამოხტებოდა ხრეშიდან და იმედმიცემული, მგონი გავიმარჯვო, ქვეყანას იკლებდა; მომეშველეთ არც ეგრეა საქმე, არც ისე ძლიერია თქვენ რომ გგონიათო.

შემეცოდა. მოვედი და, როგორც იქნა, ტაშის ცემითა და „ნწუ-ნწუთი“ წამით მოვახედე ჩემკენ. ყურები რომ წინ წამოსწია და გაკვირვებით დამაჩერდა – („ამ საქმიდან ჩემი მოცდენა იქნებო?“) სეტყვასავით დავაყარე.

– კაი ერთი, თუ ძმა ხარ. შენ, მითაჟამიდან ადამიანის მეგობარს, ამხელა ჭკუისა და გამოცდილების მქონე ცხოველს, განსაცვიფრებელი ალლოსა და ყნოსვის პატრონს მეტი სვენა არა გაქვს, ზღვას უყეფ, ტალლას ერჩი, წყალს მისდევ, შე კაცო? რა გამოვა შენი თავგანწირვიდან? ხომ ხედავ, ყურადღებასაც არ გაქცევს. მეცოდები, ხმა ჩაგიხრინწიანდა, ბალანი დაგისველდა, ენიდან დუჟი გწვეთავს. დაანებე თავი, წადი სახლში. საქმეს მიხედე.

ყურადღებით მომისმინა. კუდი გამიქიცნა და აქელეზული ფერდით შარვალზე გამეხახუნა. ყურებს შორის კეფაზე რომ დავუსვი ხელი, წკმუტუნით ამომხედა და ვეება ენა წამით შეინახა.

– ნავიდეთ, მოვშორდეთ ამ ადგილს. გული რამეს გადავაცილოთ. წამომყევი, კედელთან მივიდეთ, ახალ აფიშებს წაგიკითხავ.

ამის თქმა და ძალლის ასხლტომა ერთი იყო. კენჭები გადაყარ-გადმოყარა, ფოცხვერივით ისკუპა და წყალში შედგაფუნდა. დაჯაგრული, გახელებული, ღრენა-ღრიალით დააფრინდა ტალლას. მოქცევისას წამით შემომხედა და ერთი-ორჯერ შემომყეფა – აქაოდა, მადლობელი ვარ ყურადღებისთვის, მაგრამ რა ვქნა, შენს რჩევას ვერ მივიღებ, ტყვილად თავს ნუ შეინუხებ, შენს გზას გაუყევიო.

მივდივარ და ფეხები უკან მრჩება.

ეჰ, ნეტავ, იმ ძალლის სიჯიუტე, იმ ძალლის არაქათი მოგეცა ჩემთვის, ღმერთო.

გული

– ჯოტო ჩემო, – თავმჯდომარის ხმაა, სელექტორის წითლად აკიაფებულ ღილაკს დაფხედე.

– გისმენთ, ვიანო ბატონო.

– ახლა შენთან თემურ აჯბა შემოვა. ყურადღებით მოუსმინე, თუ კაცი ხარ. მე თუ მიკითხოს, უთხარი, თბილისში წავიდა-თქო. ახირებული მოხუცია. აუჩემებია, შვილი უნდა ავიყვანოო. რალა დროს მაგის შვილია, ოთხმოცდაათს კარგა ხანია გადაშორდა. ბავშვთა სახლის გამგეს ყური უნდა ავახიო. ჩვენი დადგენილების გარეშე მიუციათ ბავშვი. ერთი თვეა სახლში ჰყავს. აბა? მძიმე მდგომარეობაა, კი. შენ უნდა დაარწმუნო, ბავშვი უკანვე ჩააბაროს. როგორ არა ჰყავს, კაცო. ხუთი შვილი და თერთმეტი შვილიშვილი ჰყავს. გეცოდინება შენ კლიმენტ აჯბა, სპორტკომიტეტში მუშაობს. გუშინ იყო ჩემთან. იტირა ამხელა კაცმა. გვიშველეთ რამეო. თავი მოგვჭრა მამაჩემმა, ამხელა ოჯახის პატრონები ვართ, ეს გვინდოდა ახლა ჩვენო? ერთი სიტყვით, შენ ახალი კაცი ხარ და შენსას დაიჯერებს. მე არა ვარ, იცოდე, თბილისში გამოუძახეს-თქო.

წითელი ღილაკი ჩაქრა. თავმჯდომარე ჩემს პასუხს აღარ დაელოდა. ეგ არაფერი. კაცმა რომ თქვას, რას ვეცოდო პასუხად? „კეთილი ბატონო“. მეტს ვერაფერს. ისე, ცოტა არ იყოს, დამამცირებელი კია, წინასწარ რომ იცი, რაზე შემოდის მთხოვნელი და შენ რა უნდა უპასუხო. მე აქ, მართლაც რომ, ახალი კაცი ვარ. მეორე თვეა რაც აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილედ განმანესეს და, კაცმა რომ თქვას, ჯერ სკამი არც კი გამითბია. თავმჯდომარე ურიგო პიროვნება არ ჩანს, მაგრამ რაკი ახალგაზრდა და გამოუცდელი ვარ, ბევრს არაფერს მეკითხება. ჩემ მაგივრადაც თვითონ ფიქრობს. ხანდახან აღმასკომის სხდომაზე ყასიდად დამიმონებებს და ღიმილით გადმომხედავს. ცოტა ხანს ვაცლი და ერთ მშვენიერ დღეს, ალბათ, მომიწევს ავუხსნა, რომ მე ვარ და ის ის არის.

კარზე ფრთხილად დააკაკუნეს. მობრძანდით-მეთქი, გავეცი პასუხი, მაგრამ არავინ შემოდის. კაკუნი განმეორდა. მივედი, კარი გავალე და ნირნამხდარ მოხუცს ხელი გავუწოდე.

– მობრძანდით, მობრძანდით.

სკამი გამოსწია და სანამ დაჯდებოდა, საეჭვოდ ამხედ-დამხედა.

– მშზიე.¹

– ბზიალა ვააბი² – გავუღიმე და სკამზე მივუთითე.

– თემურ აჯბა გახლავართ, თავმჯდომარე მინდოდა.

– იცით რა, თავმჯდომარე თბილისშია. მე მოადგილე ვარ. რით შემძლია გემსახუროთ?

თეთრ წარბებს ქვემოდან ხანდახან გამწყრაღივით გამომხედავს. აშკარად ჩანს, არ მენდობა. მალაღია. თეთრწვეროსანი და ნაქისფერთვალეა. ცხვირთან უღვაში თამბაქოს კვამლს გაუყვითლებია. მოკლე წვერი აქვს, მაგრამ გულმოდგინედ დავარცხნილი. თავზე ყაბალახი ახურავს. ვერცხლის ქამრით დამშვენიებული, ჯიბეებიანი ხალათი და გალიფეს ტიპის შარვალი აცვია. ფეხზე ნულა-მესტები. დგას შესახარბებლად ნელში გამართული და მიცქერის.

– დაბრძანდით, ბატონო თემურ. მე თავმჯდომარის შემცვლელი გახლავართ. ახუბაა ჩემი გვარი.

დაჯდა, ყაბალახს დიდხანს იხსნიდა, გაბურდულ თეთრ თმაზე ხელი ჩამოისვა, ყაბალახი გულმოდგინედ დაკეცა და მუხლზე დაიფინა.

– ბავშვის მეტრიკაზე გეახელით.

– რომელი ბავშვის!

რა საშინელებაა. თითქოს არ ვიცოდე. მიამიტი შეკითხვები უნდა დავუსვა, რომ მივიჩვიო.

– ჩემი შვილის, ტაიფ აჯბასი. ორი წლისაა.

– მერე აქამდე რატომ არ აიღეთ დაბადების მონმობა?

თავი ჩაჰკიდა და ეტყობა ინანა, რომ ჩემთან მიეცა საქმე.

– ახლახან ვიშვილე.

¹ სალაში.

² კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება.

- ვინ მოგაშვილათ?
- ერთი სიტყვით, ემხვარების ტყეში რომ უპატრონო ბავშვებს ზრდიან. კი აღარ ვიცი, ახლა რას ეძახიან საემხვაროს, იქედან გამოვიყვანე წინა შაბათს. ჯიბეში დამალული კატასავით გამოდის, მაგრამ კარგი ბიჭია. ღონიერ ფეხებზე დგას, - ეს ბოლო სიტყვები მისი შესახედაობისთვის შეუფერებელი სინაზით წარმოსთქვა.
- ბატონო თემურ, ოჯახის წევრები თანახმა არიან?
- მეუღლე თექვსმეტი წლის წინ გარდამეცვალა. მარტოხელა კაცი ვარ.
- შვილები არა გყავთ?
- მყავს, მაგრამ ყველანი სუხუმს გაიქცნენ. ჩათვალეთ რომ არა მყავს. მარტოხელა კაცი ვარ.
- მაპატიეთ, მაგრამ, შვილებს უნდა დავეკითხოთ. აენტო, წამოწითლდა.
- რა უნდა ვკითხო? ოჯახის უფროსი ჯერჯერობით მე ვარ.
- ღმერთმა დიდხანს გაცოცხლოთ და მემკვიდრეობის საკითხია.
- მე ჯერ სიკვდილს არ ვაპირებ, სიჩქუნ¹, და როცა ალაჰის ნებით ნავალ იმქვეყნად, ყველაფერს ჩემს უმცროს შვილს - ტაიფ აჯბას ვუტოვებ.
- რამდენი წლის ბრძანდებით?
- ამას რა მნიშვნელობა აქვს. ჯერჯერობით თოხის მოქნევა შემიძლია.
- მინდა ავუხსნა, რომ შვილად აყვანის დროს მშობლის ასაკსაც მნიშვნელობა აქვს. მართალია, აღმასკომი ზოგჯერ გამონაკლისს უშვებს, მაგრამ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ოჯახს სხვა შვილი არა ჰყავს და მოხუცებს წყლის მიმწოდებელი არავინ რჩებათ. აქ კი სხვა შემთხვევაა. ღვთის წყალობით თემურ აჯბას ხუთი შვილი და თერთმეტი შვილიშვილი ჰყავს.
- ხომ არ გაგაბრაზეს შვილებმა, ბატონო თემურ?
- ჩემი გაშინაურება ეხამუშა.
- მე თქვენთან საჩივრელად და სანუნუნოდ არ მოვსულვარ. ეგ ჩემი საქმეა. მომცემთ თუ არა მეტრიკას?

¹ შვილო.

- დაბადების მონმოზა აღმასკომის დადგენილების შემდეგ გაიცემა, მაგრამ ეჭვი მეპარება...
- რაში გეპარებათ ეჭვი?
- რომ აღმასკომი თქვენს თხოვნას დააკმაყოფილებს. ჯერ ერთი, ხანდაზმული ბრძანდებით და მეორეც... თქვენი კანონიერი შვილები...
- მომისმინე, უხანკუ¹. როცა თქვენ გჭირდებათ, ეს ჩემი ხანდაზმულობა ღირსებაა და როცა მე მჭირდება, მძიმე სენი? ნადი და გაიკითხე: თემურ აჯბა რა კაცია-თქო. ახლა თქვენს კარზე იმიტომ მოვედი, რომ ტაიფ აჯბა წიგნის გარეშე არ დამრჩეს. უმეტრიკოდ სკოლაში არ მიიღებენო, თორემ რაში მჭირდება თქვენი დადგენილება. ჩემი ჭკუით მე კიდევ დავადგინე და კიდევ გავათავე.
- ასე ხომ არ არის. თუ აღმასკომმა მხარი არ დაგიჭირათ, ბავშვს ჩამოგართმევენ.
- თქვენ ყველაფერი შეგიძლიათ, მაგრამ იმაზეც იფიქრეთ, რომ თემურ აჯბას ჩახმახის გამოკვრა ჯერ კიდევ ძალუძს, გეყოთ, რაც ნაიღეთ.
- ერიჰაა, შორს გაუტია. მართლაც რომ ჯიუტი მოხუცი ჩანს, რა ვქნა ახლა, რა ხერხს მივმართო. რა ცეცხლში ჩამაგდო თავმჯდომარემ. ეტყობა, იცოდა, ვისთანაც ჰქონდა საქმე და იმ ანდაზისა არ იყოს, მე მნახა დიდთავა ბუ.
- თითების ნერვიული მოძრაობით გულისჯიბიდან ჩიბუხი ამოიღო, განზე გაიხედა და ჩაბერა. გალიფეს ფართო ჯიბიდან სათუთუნე ქისა დააძრო. რამდენი ხანია აღარ მინახავს ეს ძველებური, აბრეშუმნარევი ატლასისგან მოქსოვილი, ლალის პანანინა მძივებით განწყობილი სათუთუნე ქისა. თუთუნი ცერა თითით გულმოდგინედ ჩატენა ჩიბუხში და რომ მეგონა, ახლა კვეს-აბედს ამოიღებს-მეთქი, ჩემს მაგიდაზე ასანთს მიწვდა, მოუკიდა, გაჩაღებულ ჩიბუხს თავისი ფართო და უხეში ცერა თითით რამდენჯერმე კიდევ დააფარა და ცხვირპირიდან ერთდროულად გამოსული ცისფერი ბოლი მარცხენა ხელით დაიქნია, რომ ჩემკენ არ წამოსულიყო.

¹ ბატონო.

ვზივართ და მდუმარედ შევცქერით ერთმანეთს.

– შენი სახელი?

– ჯოტო.

– შვილო ჯოტო, თუ გაქვს დრო, ცოტა ხანს მომისმინო?

– ბრძანეთ-მეთქი. – თავი დაფუქნე.

ერთხანს მიყურა. ჩანს გადაიფიქრა, წამოდგა, ყაბალახი მხარზე გადაიგდო.

– არ ღირს, შენ ვერ გამიგებ. თავმჯდომარე როდის ჩამოვა?

უფრო იმ აზრმა დამწყვიტა გული, რომ მოხუცმა მისი გასაჭირის „ვერგამგებად“ ჩამთვალა. სახეზე წამოვპილპილდი, მაგრამ არ შევიმჩინე. მაგიდას შემოვუარე, თემურ აჯბა ლამის ძალით დავსვი სკამზე, გვერდით მივუჯექ და ვთხოვე, გულახდილად ეამბნა ყველაფერი, რაც ანუხებდა.

– ჩემი გვარი მეჯოგეობით განთქმული გვარია. ჯგერდის გაღმა, მთებში ვცხოვრობდით. გუშინდელივით მახსოვს, ოთხმოცი წლის ამბავია, უამრავი თხა ჰყავდა მამაჩემს და აჯბების ძროხას რომ ეძახიან, წითელი, გრძელბენვა, რამდენიც გინდა. ათიოდე წლის ბიჭი ვიყავი მაშინ, რომ ავიყარეთ და ბარად დავსახლდით. თვალწინ მიდგას: ვინრო ხეობაში მივერეკებოდით ნახირს. თხის პეტელი და ძროხის ბლავილი იკლებდა იქაურობას. ცხენზე ამხედრებული ქალები ბილიკს მიჰყვებოდნენ. მამაჩემის გვერდით მივაბიჯებდი და თხილის შოლტს მივიქნევდი. მამაჩემი მეუბნებოდა მაშინ, კარგი ვაჟკაცი იყო, აცხონოს ღმერთმა ტაიფ აჯბა, მთელს აფხაზეთში განთქმული თხის ყველითა და ჯომარდობით. მეუბნებოდა, ბაბუაშენიც ასე აიყარა მიუვალი მთებიდან და ქვევით ჩამოსახლდა. ახლა ჩვენ უფრო ქვევით მოვიწევთ. ბარის კაცი იქნებო. მე არც მიზეზი ვიცოდი მაშინ ჩვენი ჩამოსახლების და არც დიდად მაინტერესებდა. მომწონდა კიდეც, რომ სხვა ადგილას დავსახლდებოდით. ჩამოვალწიეთ ბარად. სამი-ოთხიოდე მოსახლე ცხოვრობდა მაშინ ჯგერდაში. სამოსახლო ადგილი თვითონვე ავარჩიეთ მუხნარში, ვაკეზე, ის ღამე ცის ქვეშ გავათიეთ. მეორე დღეს ნადი ვიხმეთ და საღამოსთვის უკვე ისლით გადახურული ფაცხა გვედგა. ერთი წელი მოათია მამაჩემმა იმ ფაცხაში, მერე ჩვენ ბარში დაგვტოვა, თვი-

თონ ჯოგი გაირეკა და ისევ ძველ ადგილს, მთას მიაშურა. ჩამოდოდა მთიდან და ოფლისა და წვიმის სუნით გაჟღენთილ ნაბადს თავზე გადამაფარებდა. როდის იქნება ამ ნაბადს რომ გამართავო. ჩამოჰქონდა ცხენებით ყველი და ოჩამჩირის ბაზარზე მიჰქონდა გასაყიდად. გაყიდვაში მეც ვეხმარებოდი. ცოლსათხოვი ჯველი გახლდით, ერთ დღეს მამაჩემი ურემზე გადაებული რომ ჩამოასვენეს მთიდან. აბრაგებს მოეკლათ. ეს ყველაფერი რევოლუციამდე მოხდა. დავასაფლავეთ მამაჩემი და მეორე დღესვე ავუყევი მთას, მივეპატრონე მამაჩემის ჯოგს. მოვიგდე მხარზე მეჯოგის ნაბადი. ოცდასამი წლისამ ცოლი შევირთე. რა გასახსენებელია, მაგრამ მაინც გეტყვი, სიტყვას მოჰყვა. ჯარიანობაზე კოჩა ქეცხას ქალიშვილს დავადგი თვალი. ერთ კვირაში მოიტაცა ჩემმა ძუძუმტემ, რაულ ქეცხამ, ის გოგო და მთაში ამომგვარა. მაშინ ასე იყო. უბრალო საქმე იყო ცოლის შერთვა. მოსალოგინებლად გავისტუმრე ცოლი ბარში და იმ ღამეს აბრაგები დამეცნენ. მარჯვედ დაფუხვდი. ერთი შემომაკვდა და მეორემ, დაჭრილმა, თავს უშველა, იმის მერე აბრაგები სათოფედ არ გამკარებინ. ვცხოვრობდით ასე, მეჯოგის ცხოვრებით. ზაფხულობით მთელი ჯალაბი ჩემთან იყო. ზამთარში მარტო ვრჩებოდი საქონელთან. ახალი დრო დადგა. ბავშვები სკოლაში წავიდნენ. თავს არ ვზოგავდი, რომ ჩემზე მეტი თხა-ძროხა სხვას არ ჰყოლოდა. თხის საყიდლად მთაში ამოსულ სტუმარს ერთ თხას იქვე დაფუკლავდი, ერთ თხას პატიოსან ფასში მიყიდდი და, თუ ძალიან მომეწონებოდა, თიკანსაც ვუფეშქაშებდი. ერთ უბედურ დღეს ტყავისჯუბაჩიანმა ჯგერდელმა ამომაკითხეს. რვანი იყვნენ, ცხენები ბოსელს მიაბეს და პირდაპირ ჩემკენ წამოვიდნენ. დილა იყო. თხას ვწველიდი. შუალამისას გამოსულები უნდა ყოფილიყვნენ სოფლიდან, რომ ასე ადრიანად ამოეღწიათ. თემსაბჭოს გადანყვეტილება წამიკითხეს, კულაკი ხარო. კულაკი რას ნიშნავს-მეთქი, მართლა არ ვიცოდი. ბევრი თხა და ძროხა გყავსო. მერე ცუდი რა არის-მეთქი ამაში? ბევრს ნუ ლაპარაკობ, შე წურბელა, შენაო, შემბლვირა კაკი ახუბამ, თემსაბჭოს მდივანი იყო, კოჭლი ახუბა, ჩვენი სოფლიდან პირველი ის ჩამოკიდეს ოცდაჩვიდმეტში. ფაცხამდე მანძილი

თვალთ გავზომე. თოფის გამართვას ვერ ვასწრებდი. საერთოდ წინააღმდეგობას აზრი არ ჰქონდა. ხელისუფლების წარმომადგენლები იყვნენ. ვიყო, ბატონო, კულაკი, ახლა რა გნებავთ-მეთქი. რა და ნახირი უნდა ჩამოგართვათო. მთლიანად-მეთქი? იმდენს დაგიტოვებთ, რამდენიც საჭიროაო. გაირეკეს ეს ამოდენა ჯოგი წინ, შვიდიოდე თხისა და ორი ძროხის ამარა დამტოვეს. გაირეკეს და წავიდნენ. სიმწრისაგან მიწას ვფხოჭნიდი ფრჩხილებით, მაგრამ რა გზა მქონდა. მერე ომი დაიწყო. ცხრა შვილი მყავდა მე. ცხრავე ბიჭები. ოთხს მოუწია ჯარმა. ოთხივე დაიკარგა. ხუთნი პატარები იყვნენ და არ წაუყვანიათ. მეც ხანდაზმულობამ მიშველა. ომის მერე ისევ გავიმართე წელში. აჯბების ჯოგი ისევ გავაცოცხლე და გავამრავლე, ისევ ჩავაკითხე ოჩამჩირის ბაზარს ყველითა და თიკან-მოზვრებით. გამოხდა ხანი და ისევ ამომაკითხეს საბჭოს ბიჭებმა. პატივს გცემთ, თემურ აჯბა, მაგრამ დადგენილებაა, ერთ ძროხას და სამ თხას უნდა დაჯერდეთ. ვინ დაადგინა? რატომ? ვინ დააქცია ჩემი ოჯახი-მეთქი? ბევრი ვითავცემე, მაგრამ ამაოდ. წართმევით, ცოდოს ვერ დავიდე, არ წაურთმევიათ, წინადადება მომცეს, ორ კვირაში შეასრულე ჩვენი ბრძანებაო. ჩამოვრეკე ბარად ნახირი, ზოგი გავყიდე ჩალის ფასად (ყველა ყიდდა და იაფი იყო), ზოგი გავაჩუქე და დავრჩი ერთი ძროხის შემყურე. მის მერე მთაში აღარ ავბრუნებულვარ. რა მინდოდა. აჯბების ჯოგი სამუდამოდ ჩაბარდა. ეს ყველაფერი იმიტომ გიამბე, შვილო, რომ გაჭირვება ბევრი მინახავს, მაგრამ ახლა რომ მიჭირს, ასე არასოდეს გამჭირვებია. ამ ბოლო დროს ხელს აღარ გვიჭერენ, ჩვენს ეზო-ჯიბეში აღარ იყურებიან და პატარა იმედიც გამიჩნდა გულში. მე ძველი, კერკეტი კაცი ვარ და ერთი წამოდგომა იქნება კიდევ წამომედგა ფეხი, იქნებ ისევ გავყოლოდი უკან აჯბების წითელ ძროხებს კომბლით ხელში, მაგრამ ცოლი მომიკვდა, ეგეც არ გამკვირვებია. ჩემი ხნის კაცს ან ცოლი უნდა მოუკვდეს, ან თვითონ უნდა წაიღოს იმქვეყნად წერილი. ჩემი გასაჭირი ის გახლავთ, რომ შვილებმა მილაღატეს. მარტო დავრჩი. მარტო სხვა დროსაც ბევრჯერ ვყოფილვარ, მარტო შევბმევარ დათვის და აბრაგებს, მაგრამ ახლა ის თემურ აჯბა აღარა ვარ. ხუთი შვილი. ხუ-

თივე ქალაქს გამექცა. ყველამ უგანა თოხსა და ბანარს. ერთი შვილიშვილი მაინც დამიტოვეთ, ამხელა სახლ-კარს მიხედვა ხომ უნდა-მეთქი. გაგონებაც კი არ სურთ. ყველამ სუხუმს და ოჩამჩირეს შეაფარა თავი. ხანდახან კვირაობით ჩამოირბენენ ამფსონებით. ბაზარში ნაყიდ ხორცს გამოიღებენ მანქანიდან. ფაცხაში შუაჯეცხლს გააჩაღებენ. მე ჩოხა-ახალუხში გამო-მანყობენ და დამსვამენ მაგიდასთან. „ჩვენი ასი წლის მამა, ჩვენი ხანდაზმული მამა-ბატონიო“, თავი მოაქვთ სტუმრებთან. მეც ვზივარ გაყინული და არტისტივით ვთამაშობ დღე-გრძელსა და ბედნიერ კაცს. ვის უნდა ეს თვალთმაქცობა. წაიკრიფებიან საღამოს და ვრჩები მარტო ჩემს დარდებთან. შიში მიპყრობს. იმის შიში კი არა, უპატრონოდ რომ მოვკვდები და გულზე ხელის დამკრეფი არავინ მეყოლება. ყველანი წავალთ, მე იმის შიში მკლავს, ადრე თუ გვიან მამალი რომ აღარ იყვლებს ჩემს ეზოში, კვამლი რომ აღარ ამოვა ჩემი ბუხრიდან.

კაცი ასე¹ როდია, ჩემო ჯოტო, ჩენჩო შემოახმეს და მთელი დარჩეს. ღმერთს ისე მოუწყვია ჩვენი საქმე, რომ გული ხორცზე ადრე ცვდება და ხმება. გამობრულ, დადუმებულ გულს კი ვერა შელოცვა ვეღარ აამუშავებს. სწორედ რომ გულს მიხრავს ის, რაც ჩემს თავზე ხდება. სიტყვით ყველანი კაი ბიჭები არიან. გულზე ხელის ბრაგუნი და შეძახება თქვენი მოსაწონი იციან, მაგრამ საქმე? საქმე რა არის, იცი, ბაბა? კერია არ გააცივო, ბალახი არ ამოვიდეს შენს კიბეზე. რად გინდა სკოლის ლამაზი შენობა, ბაღლებით თუ არ არის სავსე, რად გინდა პანთეონი, ახალ მკვდრებს თუ ვერ მიუმატებ. დიდი იმედი არც იმის მაქვს, რომ ჩემს ეულ საფლავს ბალახის გადამცლელი ეყოლება ხვალზე. და ამას მე ვამბობ, სიჩკუნ, მე, თემურ აჯბა, რომელმაც ცხრა შვილი გავზარდე, და ბოლოს მაინც მარტო დავრჩი.

კაცი უნდა, პატრონი უნდა სოფელს, უკაცო ფაცხაში თავგები „ვოისარადას“ მღერიანო, ხომ გაგიგონია. კი, მართალია, ბევრჯერ გაგვიტყდა გული, ბევრი ვიროკეთ აუწყობელ ჩონგურზე, შეცდომის ბრმა ჯოხიც ბევრი გადატყდა ჩვენს თავზე, მაგრამ მგლის შიშით ცხვარი ვის გაუწყვეტია? ჩვენ

1 წაბლი

ჩვენი გზით უნდა ვიაროთ, ჩვენი ვალისგუდა გვკიდია ზურგზე, სოფელი უნდა გავალონიეროთ, მტერი არ გავაცინოთ. რას იტყვიან ასი წლის მერე მოსულნი; რალაცის თუ ვილაცის გამო განწყონენ ჩვენი მამა-პაპანი და სოფელს ზურგი შეაქციესო. მტრისას თოხს და კომბალს გაბუტული გლეხი. ვის ემართლები, შენსავე ღვიძლს, შენსავე სტომაქს?

ოცდახუთში, კვირა დღეს, დიდი ქეიფი გვექონდა. სტუმრები ჰყავდა ჩემს კლიმენტს უზბეკეთიდან. სხვა შვილებმაც ამომაკითხეს. დიდი სუფრა გაიშალა. ბავშვები ხეებს მოედვნენ. ტაშფანდურა არ მოშლილა მთელი დღე ჩემს ეზოში. გავცოცხლდი კაცი, მარა რად გინდა. სალამოსკენ ყველამ თავისი „ფიგული“ მოძებნა. სუფრის ალაგებაც კი არ გაახსენდათ ჩემს რძლებს. გამომშვიდობება დიდებული იცინან. „აბა, შენ იცი, მამა, წყნარ-წყნარად იარე, თავი არ გაიცივო“. მეც ვიღიმები, თავს ვუქნევ, სტუმრებს დარბაისლურად ხელს ვართმევ, აფხაზურ დღეგრძელობას ვუსურვებ ყველას. გაიკეტეს ჭიშკარი და წავიდნენ. შემობრუნებისას ცოტა ხანს სარკის წინ ვიდექი, ჩოხა-ახალუხში გამოწკეპილ ჩემს თავს ვუცქეროდი და, იცი, შემრცხვა. სირცხვილი კი არ იყო ეს, შემეცოდა და შემძულდა ჩემი თავი. რას იმანჭები და იგრიხები, რას მაიმუნობ, ანდაზებით ლაპარაკობ და გრძელ სადღეგრძელოებს ჰყვები, კი არა, უნდა ყმუოდე მგელივით, უნდა ღრიალებდე ხაფანგში მოყოლილივით, ასეა-მეთქი ახლა შენი საქმე, ჩემს თავს ვუთხარი. ჩოხა-ახალუხი და წულა-მესტები ბუხარში შევტენე და ცეცხლი წავუკიდე. პერანგისამარა გამოველ გარეთ, სუფრა ავალაგე და დიდხანს მთვარეულივით დავბორიალებდი ეზოში. მთელ ღამეს წვიმდა, ძილი არ მომეკარა. ერთი პირობა გადავწყვიტე, გადავწვავ სახლ-კარს და გადავიკარგები მთებში ისე, რომ ჩემი ბურდლა ვერავინ იპოვოს-მეთქი, მაგრამ ესეც სისულელედ მივიჩნიე. დილაუთენია გამოველ გარეთ. ოჩოფეხებით გავიარე ტლაპო. პირველ ავტობუსს დავხვდი და ცხრა საათი არც კი იყო, ბავშვთა სახლის კარებზე რომ ვაკაკუნებდი. ავუხსენი დირექტორს: ასე და ასეა ჩემი საქმე, ბიჭი უნდა ვიშვილო დღესვე, თორემ რალაც უბედურებას ჩავიდენ-მეთქი. გამგებინა კაცი აღმოჩნდა. ორი წლის ვარსკვლავივით ბიჭი გამომიყვანა. მამაჩემის სახელი ტაიფ აჯბა დავარქვი. გავზ-

რდი და კაცად გამოვიყვან. არაფერს მოვაკლებ. მეზობლის გოგო მეხმარება ვითომ, მისი ჭკუით, შემოდის ხანდახან. რად მინდა, ბავშვის მეტი რა გამიზრდია. მარტოც მშვენივრად ვუვლი, თხის რძით ვზრდი. თხის რძე ბავშვს ძვლებს უმაგრებს. დავწყნარდი კაცი. თითქოს ლოდი გადამვარდა გულიდან. კლიმენტი დაბუზღუნობს მარტო, თორემ სხვებმა მშვენივრად მიიღეს ტაიფ აჯბას მოსვლა ჩვენს სახლში. ვახტანგის ცოლს (მკერავია სუხუმში, ვახტანგი) მკერდიდან არ მოუცილებია. იქნება ჩემთან ტაიფ აჯბა, სანამ ქალაქი თოკებით დაქაჩავდეს. სკოლის დამთავრების მერე საქმეზე დავაყენებ, თუ ივარგა, სოფელშივე გავურჩენ საქმეს. ყველანაირად ვეცდები, თავისი უფროსი ძმების კვალს არ გაყვეს. ცოლს ადრინანდ შევრთავ. მერე? ალბათ მეც აღარ ვიქნები ცოცხალი. ასეა ჩემი საქმე, ჯოტო ბატონო. შენ მეუბნები, ბავშვს არ დაგიმტკიცებენო. ვინ ასწევს ხელს, ვის გაუწყრება ღმერთი; მართალია, დავარდნილ ცხენს ბუზები უფრო ეტანებიან, მაგრამ ჯერ არც ისე დავარდნილა თემურ აჯბა, რომ თავისი წილი სამართალი ვერ გაიჩინოს.

ეს ბოლო სიტყვები მუქარაგარეულად თქვა. ჩამქრალი ჩიბუხი საფერფლეზე გადმოფერთხა და ახალი აღარ გაუწყვია. ჩიბუხს ღონივრად ჩაბერა და ჯიბეში ჩაიღო.

– განცხადება დანერილი გაქვთ? – ვკითხე.

– კი. კანცელარიაში დამატოვებინეს, თუ არ დაკარგულა. როგორ იქნება ჩემი საქმე? – შიშით გადმომხედა.

– ნაბრძანდით და პარასკევს, თუ არ შენუხდებით, გამოიარეთ, თემურ ბატონო. კიდეც რომ გადაამაყოლონ ტაიფ აჯბას საქმეს, იცოდეთ, ისე გადავწყვეტო, შენ რომ გინდა.

– თავმჯდომარე?

– მე ავუხსნი ყველაფერს. შენ ფიქრი ნუ გაქვს.

კართან ყოჩაღად შემოტრიალდა, ორივე ხელი ჩამავლო მხრებში, ჯერ თვალებში ჩამხედა, მერე მკერდზე მიმიკრა და მხარზე მაკოცა.

– ვაჟკაცი ყოფილხარ.

ცრემლი უბრწყინავდა ნაქისფერ თვალებში.

ცრემლი სად არის

ულელტეხილს რომ გასცდები, ვეფხვის ნაწილს რომ ეძახიან, იმ მინდვრამდე სანამ მიხვიდოდე, შუაზე გახლეჩილი კლდე არ არის? ზედ გზაზე გადმოვარდნილი კლდის ძირას, ჩემოდანზე ყაბალახიანი ბერიკაცი იჯდა, ეტყობოდა, ჩემი ყურადღების იმედი არ ჰქონდა, ხელიც არ აუწევია.

აქ ახლომახლო სოფელი არსადაა, მუხურიდან რომ იყოს, რაღა აქ ამოვიდოდი, ავტობუსის გაჩერება იქვე, კოლმეურნეობის კანტორის წინაა, ჩავხტი და ბარგის ამოტანაში დავეხმარე. ტყვიასავით მძიმე ჩემოდანი, თავნაქსოვილი კალანჩხა, საგულდაგულოდ გამოკრული ფუთა... ერთი სიტყვით, ოთხი ხელი ტვირთი წამოუღია. ან რანაირად მოათრია აქამდე? ჩემ გვერდით, ტრიალაზე დავსვი. უკან არც მოუხედავს, მაღლობაც კი არ უთქვამს. სავარძელში მოკალათდა თუ არა, გზას მიაცივდა, ოთხმოცს არაფერს დააკლებს, თეთრი წვერ-ულვაში აბურდვია. მარჯვენა ხელი წვერში აქვს შეყოფილი და მარცხენა, დამჭკნარი და დაძარღვული, მუხლზე უდევს.

– თბილისში, ბატონო?

– ა? მე მითხარით? – დაქაჩული უპეებიდან რულჩამდგარი თვალებით ამომხედა.

– თბილისში მობრძანდით-მეთქი?

– უფრო იქით, მოსკოვში, თუ მივუსწარი თვითმფრინავს.

– რომელზე მიფრინავს?

– ხუთზე.

ახლა პირველის ნახევარია, ოთხზეც რომ ვიქნეთ თბილისში, მაინც ვერ ასწრებს. აეროპორტამდე ნახევარ საათს მაინც დაკარგავს. ტაქსს შენ გემოზე ხომ ვერ იშოვი. თანაც ამ ბარგის ახორხოლ-ჩამოხორხლება არ გინდა?

– კაი გაბედვია ამ სიტყვებში მოსკოვში გასეირნება.

– ა? მე მითხარი? – ისევ სწრაფად დაუბრუნდება გზას, თითქოს ეს ამხელა „იკარუსი“ მე კი არა, ამ მოხუცს მოჰყავდეს.

– მოსკოვში სასეირნოდ არაა-მეთქი კარგი დრო, ეცივება!
– ისე ისეირნა, შვილო, შენმა დამანყვეარმა, მე რომ სასეირნოდ მაქვს საქმე.

– ხომ მშვიდობაა, ბატონო?

– მშვიდობა რომ იყოს, რა მინდა ახლა მე, ამ ხნის კაცს, მოსკოვში. რაღა დროს ჩემი მოსკოვია. ჩემი მოსკოვი აწი ოთხი ფიცარია, შვილო, მაგრამ არ მოგასვენებს თურმე, რაც განერია, სანამ არ შეგისრულებს, არ მოგეშვება წუთისოფელია, ღმერთია, თუ რაღაც ჯანდაბა. რასაც უკავია ეს ქვეყანა. არ უნდა თქვა კაცმა არასოდეს, თურმე, გაღმა ვარ აწი გასული და არაფერი მიჭირსო. არც ის უნდა თქვა, ჩემი გავაკეთე და დავისვენებ აწიო. როდის რა გინევს და სად გიყვლებს უკუღმართი ბედი, არ იცი თურმე. პატარა გაახარებს კაცს და ზოგი ასე ატროკდება ამ სიხარულით, რომ ვარსკვლავებს შეეპოტინება. ხვალ რა ელის და რას უმზადებს წუთისოფელი, ამაზე არ ფიქრობს. ჩვენ ტანჯვისთვის გაგვაჩინა ღმერთმა და ეს უნდა იცოდეს თურმე ყველა კაცმა. ბედნიერი ვარო, არასოდეს უნდა დაიჯერო, თორემ მერე გაგიჭირდება უბედურების გადატანა. უბედურება კი, ჩემო ბიძია, შენს ერდოზე ზის, სულში გყავს, შენს მხრებზე უწყვია ხელები. გენიოსია რუსთაველი, აბა რა არის: „საწუთრო კაცსა ყოველსა ვითა ტაროსი უხდების, ზოგჯერ მზეა და ოდესმე ცა რისხვით მოუქუხდებისო“. ეს უნდა გენეროს გულისფიცარზე, თუ გინდა ცოტათი მაინც შეამსუბუქო წუთისოფლის წელში გამწყვეტი ტვირთი. რა უბედურია თურმე თავდაჯერებული კაცი, რა სასაცილოა გამძღარის და კმაყოფილის ყურთბალიშზე თვლემა. ერთხელ გავიფიქრე, აწი რაღა მიჭირს, სამოცდაათს გადავშორდი და ლომივით შვილი მაღვას თავზე-მეთქი და მაშინაც არ მაპატია, არ შემეცოდა, სანამდე მე – სიკვდილი ვარსებობ, გული საგულეს რანაირად ჩაიდევო, რანაირად წაუყურდი წუთისოფელს და რა იმედით წაუმღერეო.

რამე დანაშაული რომ მიმიძლოდეს, სამაგიერო გადამიხადა-მეთქი და, თავს ცოტათი მაინც დავიმშვიდებდი. ამ ხნის მოვიყარე და ცოდვა არ მიმიძღვის, იმ ერთ შვილს ვფიცავ, არც ღმერთისა და არც კაცის წინაშე. რაღა ჩემი სიბერე უნდა

გამნარებულები. ჰელეა და ქარაფშუტა არ ვყოფილვარ, სხვისი არაფერი შემხარბებია, გაჭირვებულს მივხმარებივარ, წყალწყალბულისთვის მიშველია; რა ვიცი, მეტი რა უნდა მექნა, რა შემეძლო...

ამ თვეში მეორეჯერ მივდივარ მოსკოვში. ხუთი თვეა, რომოცი წლის ბიჭი საავადმყოფოში მიწევს და სიკვდილის ფერი ადევს სახეზე. ხუთი თვეა, ჩემს პირს ღიმილი არ გაჰკარებია. ცოლი დარდისგან ლოგინად ჩავარდა, რძალი მესამე ბავშვზეა ფეხმძიმედ, ის უბედურ დღეზე გაჩენილი, და მოსკოვში კი არა, მეზობლებთან გადასვლაც უჭირს. რა წყალში ჩავვარდე, არ ვიცი. ეს ერთი მყავს, გავზარდე წესიერად, ვასწავლე, დავაქორწინე, შვილიშვილები დამესია, რძალიც კარგი შემხვდა, ჩვენებურ კაცს მეტი რა უნდა, ბედნიერი მეგონა ჩემი თავი, ან ალარაფერი მიჭირს-მეთქი. ესეც შენი ბედნიერება! ჯანით სავსე ბიჭი იყო. ყურძნით პირთამდე სავსე გოდრებს მარტოკა ატრიალებდა. ერთ კვირაში კომმისფერი გახდა. ვეუბნებით, რა მოგივიდა, რა ვიცი, მე ვერაფერს ვგრძნობო. ჰაი ექიმი, ჰაი საავადმყოფო. ამბულატორიის ექიმმა, ალბათ მიწაზე იწვა და რამე აჰყვებოდაო, რაიონისამ, ღვიძლის მიზეზიაო, აყლაპეს და აყლაპეს წამლები. წესიერად არავინ გამოიკვლია. არ იციან, შვილო, არაფერიც არ იციან... ჯერ ექიმი ვერ ვნახე, რომ ეთქვას, ამ ავადმყოფობისა მე არა ვიცი რა, ამასთან და ამასთან მიდიო. ვისთანაც მივედი, ჩემი შვილი ყველას ავადმყოფი გამოდგა. ზოგმა ესაო, ზოგმა ისაო, ყველამ თავისი მეტრით ზომა და თავისი წამლით უმასპინძლა. არადა, ეს ჩემი სიმწრით და სიღარიბით, ვაინაჩრობით გაზრდილი შვილი, შე კაი კაცო, კურდღელი ხომ არ არის, საცდელ-სასინჯად გამოგადგეს? სამ თვეს თბილისში გვეწვა, როგორც იქნა, დაადგინეს, სისხლი აქვს გაფუჭებული და მოსკოვში წაიყვანეთო. მოსკოვში კიდევ, აქამდე სად იყავით, სანამ სისხლი თითქმის განწყალდებოდა, რატომ არ უშველეთო. ჩვენ, აბა, რა ვიცოდით. ახლა ვითომ სწორად მკურნალობენ? თავს ვიმშვიდებთ, თორემ ჯერ უკეთესობა არაფერია ჩვენკენ. მტერს ნუ გამოაცდევინოს ღმერთმა, რაც მე მჭირს. გული ხომ გაგლეჯილი მაქვს. იქეთ წავალ, აქეთების ჯავრი მკლავს.

აქეთ ვარ და, ასე მგონია, მე რომ თავზე ვადგევარ, რალაცას ვშველი-მეთქი და შინ ვერ ვჩერდები. ქვეყანას თავი მოვაბეზრე. არ მეგონა, თუ ამდენს გაუძლებდი. რკინა ვყოფილვარ, როგორი ასატანია საავადმყოფოს კართან ყურყუტი, მარტო მან იცის, ვისაც გამოუცდია.

ჩემს ცხოვრებაში არავისი არაფერი შემხარბებია-მეთქი, გითხარი და, ეტყობა ნერვებმა მისუსტა ამ ბოლო დროს. დღევანდელი ამბავი უნდა გითხრა. ამ დღით ვენახბოლოზე რომ ამოვიარე, თხრილის გაღმა, ზღვაში ბალახზე ოთხი კაცი იწვა. იქვე საბარგო მანქანა იდგა. ეტყობა, ყურძნის ეზიდებოდნენ, მერე სადმე შეზარხომდებოდნენ ალბათ, მარცხი არ შეგვემთხვესო და გადანყვიტეს, მანქანა დააყენეს და ბალახზე წაიძინეს, ახლა ღამე ცოტა ცივა კიდევ. რთვილსაც წამოჰკრავს აქა-იქ. შევშინდი, ვანჯღრე ხან ერთი, ხან მეორე. თქვენც არ მომიკვდეთ, გვერდიც არ იცვალეს. ერთს გავაღვიძებ და სანამ მეორეს ვანჯღრევ, იმ ერთს უკვე სძინავს. დავანებე თავი და ჩემს გზას დავადექი. შემეხარბა იმათი ძილიცა და არხეინობაც, სიმთვრალეც და ჯანიც. ღმერთმა ფრჩხილიც ნუ წამოატკივოთ და ჩემსას რა დოზანა აჰყვა ისეთი მიწიდან, სისხლს რომ უშრობს და სიბერეს მიმწარებს. ახლა რა ვიცი, ვითომ ცოტა უკეთესობააო, შეიძლება მთლად განწირული არა ვარ.

გაგიკვირდა, ალბათ, ნაჩეხართან რომ დამინახე. გეტყვი ახლავე და გამამტყუნე, თუ კაცი ხარ. პირველ ავტობუსს გამოვეყვი სისხამზე. ცოტა ადრე ჩავალ თბილისში-მეთქი. ადრე წასვლა სჯობია მგზავრისთვის, რა იცი, რა შეგემთხვევა. ახლა ბილეთს ავტობუსში არ ყიდიან, მოგეხსენება, გუშინ ავიღე სალაროში, მაგრამ რა ვიცოდი, ამ ფუთას და კალანჩხას თუ მატანდნენ? დამიწყო ლანძღვა შოფერმა – ასე, შენი ხნის ბიჭი იყო – ნახევარი ტვირთი უფასოდ მიგაქვსო. გადამახდევი, შე კაცო. აგერ არა ვარ-მეთქი? უფლება არა მაქვსო. რა ვქნა აბა-მეთქი. რაც გინდათ, ის ჰქენითო. გავაჩერებინე ავტობუსი და ჩამოვხტი ძირს.

არა, არა, შვილო. ასე არ შეიძლება. ჩვენ თუ არ ვივარგეთ ერთმანეთისთვის, უფრო გამწარდება ეს წუთისოფელი.

რაღაცა შეღავათი უნდა გამოვძებნოთ. ტკბილ სიტყვას მაინც რა უდგას წინ. ხომ გაგიგონია, თათარმა უთხრა თათარსაო, შენც ალა დამიძახე, მეც ალას დაგიძახებ და ორივე ალა ვიქნებითო. ისეთი დრო მოდის, ისე მოგვერია ეს მანქანები და ისე ვშორდებით ერთმანეთს, რომ თუ რამე გადაგვარჩენს, მეტი სიყვარული და კაცის თაყვანისცემა გადაგვარჩენს. მომაკვდავ შვილთან რაღაც მიმაქვს, ყველაფერს ხომ ვერ აგისხნი და მოგიყვები, ჩემი ხნის კაცი რომ გზაზე აღოლებული, ამხელა ჩემოდანს რომ მიათრევს და სახე ჩამოსტირის, ამან რაღაც არ უნდა გითხრას? შენით ვერ უნდა მიხვდე ცოტას მაინც?

ერთბაშად გაჩუმდა და გზას დააჩერდა.

ხმას არ ვიღებ.

რა უნდა ვუთხრა?

თავად უკეთ იცის ყველაფერი.

ჩემგან ახლა გულის გაკეთებაც ფუჭ საქმედ მიჩანს. რამდენი ამნაირი კაცი მიისაწყლება, ღმერთო, ახლა, ამ წუთში, თავის ბედუკუღმართ გზაზე!

ნაბაზი

ხუთნი იყვნენ. მომღერალ-კუპლეტისტი მაია კილასურია, დეკლამატორი გერვასი ზუმბაძე, კონფერანსიე (იგივე სამხატვრო ხელმძღვანელი) გივი ჩაფიჩაძე, ილუზიონისტი-მეჩონგურე გოგია შერვაშიძე და ადმინისტრატორი (იგი სცენის მემანქანეც გახლდათ და სკეტჩებშიც აქტიურად მონაწილეობდა) ბენიამინ მელაძე. გერვასის გარდა ყველანი ახალგაზრდულად გამოიყურებოდნენ. გამოიყურებოდნენ-მეთქი იმიტომ ვამბობ, რომ მათი ასაკის განსჯას თავზე ვერ ვიდებ. მსახიობები, მით უმეტეს სახელმწიფო ფილარმონიის რაიონული ფილიალის აგიტმხატვრული ბრიგადის წევრები, ყოველთვის მხნედ და მხიარულად (ბავშვურად-მეთქი კინალამ წამომცდა) აჩვენებენ თავს დღიური შრომით დაღლილ მოქალაქეებს. გერვასი ზუმბაძე კი სამოცს გადაშორებული მსახიობი გახლავთ. სერგო ზაქარიადის სახელობის დრამატული თეატრიდან ერთი წელი არც იქნება, რაც პენსიაზე გავიდა. ღმერთი, რჯული არავინ უბიძგა პენსიისაკენ. თვითონ ისურვა. „რას ვუცადო აქანა. ორმოცი წელი დავალამე ამ თეატრში და წესიერი როლი არ მღირსებია. აწი მომცემენ მაგენი როლსო?“ წამოცდა ერთხელ რეკვიზიტორ საშურა გვანცელაძესთან. წამოცდა და კარგა ხანს ელოდა პასუხს. საშურა რომ შეკამათებოდა, თუნდაც ერთი სიტყვა ეთქვა – რა გეჩქარება, რა დროს შენი პენსიააო, შეიძლება უკან დაეხია, მაგრამ რეკვიზიტორის დუმილმა წელში გატეხა. რეპეტიციის დამთავრებისთანავე განცხადებით წარუდგა თეატრის დირექტორ-განმკარგულებელს პავლე კობრეიძეს და პავლემაც (ყველაზე საოცარი ეს იყო), მისი სკოლის ამხანაგმა, აღმასკომის ნაინსტრუქტორალმა პავლე კობრეიძემაც, თითქოს გულმოდგინედ ელოდაო, უსიტყვოდ წაუწერა: „დაკმაყოფილდესო“, გერვასი ზუმბაძის წასვლა თეატრს იმდენად დააკლდა, რამდენადაც გივი ჩაფიჩაძის ისედაც სახელგატეხილ აგიტმხატვრულ ბრიგადას შეემატა. სამხ-

ატვრო ხელმძღვანელი თავს იკლავდა: „ძლივს დავაშვებინე მეგიტარის შტატი, ზუმბაძე მინდა ახლა მეო? დეკლამატორები ჩვენც ვკმარვართ, ბატონო. აღარ უნდა ხალხს ეს შენი მხატვრული კითხვა და მოკალი თუ გინდაო“, მაგრამ დირექტორმა კატეგორიულად უბრძანა – „უნდა შევინახოთ ეს ერთი კაცი, სხვას კიდევ სჯობია გერვასი ზუმბაძე, პატიოსანი მაინც არისო“. ასე და ამგვარად დანიშნეს ფილარმონიაში ნახევარ შტატზე ჩვენი გმირი. მომთმენი, დამჯერე, შემსრულებელი კაცია (ეს მაინც ისწავლა თეატრში), რეჟისორს არ ეკამათება, დაწინაურებას არ მოითხოვს, ჩხუბსა და ინტრიგებში არ მონაწილეობს... ერთი ასეთი კაცი უსათუოდ უნდა იყოს ბალანის სისტემით მცხოვრებ ანსამბლში და გერვასიც ყველას შეუყვარდა, პატივისცემით ეპყრობიან, ბატონობით მიმართავენ, ავტობუსში კი მძღოლის უკან, სამხატვრო ხელმძღვანელის გვერდით სვამენ.

ამ დილით საგულდაგულოდ გამოენყო: ხუჭუჭა, ჭაღარა თმა ბრილინით შეიზილა და თავისი საყვარელი პეპელა ჰალსტუხიც გაიკეთა. სუფთად გაპარსული, მკლავზეპლაშგადაკიდებული, მისი ასაკისთვის საკმაოზე უფრო მსუბუქად შემოფრთხილდა ამ დილით ავტობუსში და ბრიგადის წევრების აღფრთოვანებაც გამოიწვია, მაგრამ მგზავრობამ მოქანცა და ახლა სახეჩამოღვენილი, მოწყენილი, დაბორკილივით მოდის. ირგვლივ არც კი იხედება. სოფლის იდილიამ და სუფთა ჰაერმაც ვერ გამოუკეთა გუნება. „რა დროის ჩემი წაწნალი და სოფლის კლუბებში ლადაობააო“, ბრაზობს თავის თავზე.

სოფელ ნაყანევის კლუბის გამგე ჩინარებთან შეეგება ბონდის ხიდზე გამოსულთ. ხელმძღვანელად გერვასი მიიჩნია. ჩამორთმევით ხელი ყველას ჩამოართვა, მაგრამ გერვასის აენება გვერდით, ჩემოდანიც გამოართვა და თვალებში შესცივინებს.

– მე დილით გელოდით, ბატონო, შეგაგვიანდათ.

კლუბის გამგეს თმა და უღვაშები ჰინით შეუღებავს, რაც დაკვირვებული კაცის თვალში, არასერიოზულ იერს აძლევს.

– ჩვენი „რაფით“ უნდა წამოვსულიყავით, მაგრამ გაგვიფუჭდა და სამარშუტოს გამოყვევით, – იცრუა გერვასიმ. რაც ფილარმონიაში მუშაობს, „რაფში“ იგი მხოლოდ ერთხელ

იჯდა. მძღოლი ხალტურაზე დადის და კონცერტებისთვის არ სცალია. არაერთხელ მიმართეს ფილიალის დირექციას მსახიობებმა, მაგრამ „რაფის“ მძღოლი კვლავ ჯიუტად დადის თავის საქმეებზე. ამ ბოლო დროს ხელოვნების მუშაკებსაც მოწყინდათ მძღოლთან ჩხუბი და თავი მიანებეს.

– იქნება ხალხი? – გერვასი მაყურებლით დაინტერესდა.

– კი, ბატონო... ისე... რა დაგიმალოთ და კინოს უფრო ეტანებიან ამ ბოლო დროს... ბილეთები გუშინვე რომ გამოგეზავნათ, კარგი იყო. ბრიგადებში ჩამოვარბენიები მოლარეს. რა ფასიანი ბილეთები გაქვთ? – კლუბის გამგე საქმიანი კაცი ჩანდა.

– მაგისი მე არაფერი ვიცი. ეგერ ჩვენი ხელმძღვანელი მოდის და ჰკითხეთ; – გერვასი შეჩერდა და ჩამორჩენილ მსახიობებს გახედა.

– რომელია? – კლუბის გამგემ ჩემოდანი დადო.

– კიდევ რომ მოდის, შავჩანთიანი, სომბრერო რომ ახურავს.

სოფელ ნაყანევის ესთეტიკური განვითარების მეტაირახტრემ დაბეჯითებით გაიფიქრა, ამ უშველებელ ჭილოფის ქუდს სომბრერო ჰრქმევია, ეს მაინც ვისწავლე დღესო.

მერე გივი ჩაფიჩაძემ დაავლო გერვასის ჩემოდანს ხელი. გერვასიმ, რასაკვირველია, არ დაანება. „არაა მძიმე, მე თვითონ წამოვიღებ, მთლად ესე კი არაა ჩემი საქმეო“. შეცბუნებული კლუბის გამგე მომღერალ-კუბლეტისტ მათა კილასურისას ეცა ხელებში და კასიუს კლეის გამოსახულებიანი ჯვალს ჩანთა თითქმის ძალით გამოგლიჯა. „ამ ლამაზი ქალის სანახავად მაინც არ მოვა მაყურებელიო?“ მხარზე ხელის გადადებით შეათამამა კლუბის გამგე ჩაფიჩაძემ. ვის დავუმალო; ქმარს-გამორებული მომღერლისა და ბრიგადის სამხატვრო ხელმძღვანელის დრამატული ეპიზოდებით სავსე სასიყვარულო ურთიერთობებისაგან სისხლი ჰქონდათ გამშრალი მსახიობებს. ხან გრძნობათა მოჭარბებისგან გულწასული მათას მოსულიერებას უნდებოდნენ, ხან ეჭვიანობისაგან გაბრუებული გივი ჩაფიჩაძის დამშვიდებისთვის ხარჯავდნენ ხელოვნების სამსახურისთვის გამოყოფილ ოქრო წუთებს. მაგრამ ბალანის წევრები ამაზე სხვებთან დიდსულოვნად სდუმდნენ.

– აბა სად წავა. – კლუბის გამგემ ტანკენარ მაიას ისე გახედა, რომ არც თავისი მოწონება დაუმალავს და არც მზრუნველი მასპინძლის იერი შეუცვლია.

ამ ლაპარაკ-ლაპარაკით კლუბის ეზოს მიადგნენ.

კონცერტამდე დარჩენილ საათნახევარში მსახიობებს უნდა დაესვენათ და, როგორც იტყვიან, თავი წესრიგში მოეყვანათ.

მაისის მზიანი საღამო იყო, მაგრამ ნაწვიმარი გახლდათ და მაინც გრილოდა.

ჰაერში სველი მიწისა და აკაციის ყვავილის სუნი ტრიალებდა.

ხის ფარღალა კლუბი სოფელ ნაყანევსა და ერთ-ორ სოფელში შემორჩა მხოლოდ და კლუბის გამგე კოლმეურნეობის ხელმძღვანელთა სახელითაც იხდიდა ბოდიშს.

თეთრად გადაპენტილ აკაციას რომ გაცდნენ, გერვასიმ ყურადღება მიაქცია ზედ კლუბის შესასვლელშივე, სამსაფეხურიან კიბესთან, ბალახებში მიწოლილ უზარმაზარ შავ ნაგაზს, რომელსაც დრუნჩი თათებშუა გაენვდინა და აულეღვებლად შეჰყურებდა მოსულთ.

გერვასი, ყოველშემთხვევისთვის, უკუდგა და ბრიგადის ახალგაზრდული ფრთა წინ გაატარა.

– არ შეგეშინდეს, ბატონო, არ იკბინება, – მიუხვდა კლუბის გამგე.

– აბა რას შვრება? – შიშგარეულად იხუმრა ღვანლმოსილმა მსახიობმა.

– კბენის გარდა ყველაფერი იცის, – არ დაიბნა მასპინძელი.

– თქვენია? – ისევ ძაღლის თემას დასტრიალებს გერვასი.

– ჰო... ასე ვთქვათ... ჩვენი დარაჯი მაგია.

გერვასიმ კლუბს გახედა, რა აქვს სადარაჯო და საყარაულო ამ გაფცქვნილ შენობასო, გაიფიქრა, მაგრამ თქმით არაფერი უთქვამს.

კლუბის გამგემ ბურატინოს გასაღები დააძრო და ღია კარებში ჩადგა.

ძაღლთან პირველად მეჩონგურე გოგია შერვაშიძემ გაიარა. მეჩონგურეს ზედაც არ შეუხედავს და არც ძაღლს გამოუჩინა დიდი ინტერესი.

მაია კილასურია მ რომ ჩაისურნელ-ჩაიშრიალა, ნაგაზმა დაამთქნარა და თავი ასწია. გერვასიმ თვალი ჩაჰკრა ძაღლის უძირო, შავ ხახას და გააჟრჟოლა.

არც ბენიამინ მელაძის არღანისხელა საგარდეროზე ჩემოდნისთვის მიუქცევია კლუბის ერთგულ დარაჯს ყურადღება.

გერვასი მეოთხე იყო.

„რალაცა არ მოვენონე, თვალეში მიყურებს“, გაიფიქრა გერვასიმ და რაკი უკანდახევა სირცხვილი იყო, ძაღლს ალალი ღიმილი შეაგება, აქაოდა მეც ამათთან ვარ, არ ვარ ცუდ საქმეზე მოსული, ნუ გეშინიაო.

ნაგაზს რას გაუგებ, თვალს არ აშორებდა იგი გერვასის და თუ წამით მოარიდებდა წყაროჩამდგარ თვალეებს. მხოლოდ მისთვის, რომ ღია ჭიშკრისკენ გაეხედა.

„არ მოვენონე, აშკარაა, ახლა მეცემი“, გული ამოვარდნაზე ჰქონდა გერვასის, „რავა კუპრში ამოვლებულს უგავს დრუნჩი ამ უპატრონოს“.

მოხუცმა მსახიობმა მეტის გაფიქრება ვეღარ მოასწრო, შავი ელდა ქუხილით წამოხტა და კიბესთან მისულს ცხვირპირში შეასკდა.

გერვასი კიბიდან გადავარდა და ლაფაროში უთავბოლოდ გაზრდილ ჭინჭარში პირაღმა დაეცა. ძაღლის მძიმე უხეში თათები იგრძნო მკერდზე და სუნთქვა შეეკრა. „ცხვირ-პირს დამაგლეჯს“ გაუელვა, სახეზე ხელები მიიფარა და განწირულის ხმით კივილი მორთო.

კლუბის გამგემ მეტი ვერაფერი მოისაზრა, ავად შებმულ კაც-ძაღლს თავზე დაახატა და სანამ კლუბის დარაჯი უდანაშაულო მსახიობის ნიკაპს კბილებში მოიქცევდა, ძაღლი მსხვერპლს ააგლიჯა და მოისროლა.

ამასობაში ყველას მიელო ის პოზა, „საბრძოლო პირველ მდგომარეობას“ რომ ეძახიან. ბენიამინ მელაძემ თავისი გიგანტი ჩემოდანი იფარა და ძაღლს შეუტია, გოგია შერვაშიძემ ჩიხოლჩამოცმული ჩონგური სპორტულ უროსავით დაატრიალა და გაოცებულ ძაღლს ესროლა. ძაღლმა მშვიდად ჩაატარა ჩონგური, განზე გადგა და დამნაშავის იერით შეაცქერდა კლუბის გამგეს, რომელიც გაფითრებულ გერვასის ტანსაც-

მელს უფერთხავდა. გულშეღონებული მათა სამხატვრო ხელმძღვანელის მკლავებზე მისვენებულიყო. ჩაფიჩაძე ამ საპატიო მიზეზის გამო ძალღისგან თავდაცვის საერთო ღონისძიებაში აქტიურად ვერ მონაწილეობდა.

– ბატონო გერვასი... ბატონო გერვასი... – ფსლუკუნებდა ილუზიონისტი, ამ ფსლუკუნში შეკითხვაც ჩანდა, „ხომ არაფერი დაგიშავათ იმ ბალანამოსანყვეტმაო“.

– მგონი გადავრჩი, – კარგა ხნის შემდეგ ამოიღო ხმა სავარძელზე წამოწოლილმა დაზარალებულმა და კატეგორიული ტონით მიმართა სასთუმალთან მიმჯდარ კლუბის გამგეს: – ესაა, შე კაცო, არ იკბინებაო?

– პირველი შემთხვევაა, ბატონო, სამ შვილს გეფიცებით, მაგისი კბენა კი არა უბრალო დაყეფებაც თუ გამეგონოს.

– ახლა რა სიკვდილის პირკატა ეცა, რა ვანყენინე ასეთი, – სრულიად სერიოზულად თქვა ფერგადასულმა გერვასიმ, მაგრამ გივი ჩაფიჩაძეს რატომღაც მაინც გაელიმა.

კონცერტამდე დარჩენილმა დრომ ძალღისა და ადამიანის ისტორიულ ურთიერთობაზე საინტერესო მოგონებებში გაიარა. ბოლოს ბალანგანის სამხატვრო ხელმძღვანელმა სრულიად გულწრფელად სთხოვა გერვასი ზუმბაძეს – თავს ძალას ნუ დაატანთ, ნერვული სტრესიდან ჯერ გამოსული მაინც არ ბრძანდებით. დაისვენეთ, კონცერტს როგორმე უთქვენოდ ჩავატარებთო. მოხუცი დეკლამატორი ამ წინადადებას ელოდა, ესიამოვნა, რომ თავის გამოჩენის კიდევ ერთი შესაძლებლობა მიეცა, გულზე ხელი დაიდო და ხელოვნებისთვის თავშენიერული მსახიობი-რაინდის მტკიცე გადანყვეტილებით განაცხადა – შეგიძლიათ მშვიდად იყოთ, თავს მხნედ ვგრძნობ და კონცერტზე უსათუოდ გამოვალო. ბატონი გერვასი დარწმუნებული იყო, რომ არჩეული პროფესიისადმი მისი ერთგულების დამტკიცების ეს ერთი გაკვეთილი ხვალ მთელ ქალაქს ეცოდინებოდა.

...კონცერტი, როგორც მოელოდნენ, ერთი საათით გვიან დაიწყო. როცა კონფერანსიემ გამოაცხადა, ნიკო ლორთქიფანიძის ნოველა „თავის წერილს“ წაიკითხავს ცნობილი მსახიობი გერვასი ზუმბაძეო, გერვასი ფარდის ხავერდით ფეხსაც-

მელს იპრიალებდა და თუმცა კარგად იცოდა, რომ მისი ნომერი გოგია მეჩონგურეს „კოლხური მელოდიების“ მომდევნო იყო, მაინც დაიბნა. საყელოს წამოდეგული პეპელა-ჰალსტუხი ვერ გაისწორა და სცენაზე გასვლისას კულისებში რალაცას ისე ღონივრად წამოჰკრა ფეხი, რომ კინალამ გაიშხლართა, მაგრამ სასწაულებრივად შეიმაგრა თავი. მაყურებლებს გერვასის უნებლიე მალაყი ნომერი ეგონათ და ტაში დასცხეს. არანაკლები წარმატება ჰქონდა დეკლამატორის მიერ ჰალსტუხის გასწორების უნებლიე მიზანსცენასაც, რაც არაჩვეულებრივ სიცილ-ხარხარში ჩატარდა, ბოლოს გერვასი წელში გასწორდა, ჰალსტუხს ხელი უშვა და დაიწყო:

„ჩემს გმირს, ქოსა იოსება მეეტლეს, იქნებ არ ეყოლოს თავისი ბიოგრაფი – ვინმე მაკოლიე ან პლუტარხი.

ღირსი კი არის!“

თქვა თუ არა ეს პირველივე ფრაზა, დარბაზი გაისუსა, უეცრად კარმა გაიჭრიალა და დეკლამატორს მუხლთ მოეკვეთა. მაყურებლით გაჭედო დარბაზში ზღაზღნით შემოვიდა შავი ნაგაზი, დინჯად გამოიარა სავარძლებსა და სცენას შუა დარჩენილი ადგილი, გერვასის რომ გაუსწორდა, შეჩერდა. უკანა თათები ჩაიკეცა, წინა თათებს დაეყრდნო და სმენად იქცა.

გერვასის შიშისაგან ხელები გაუცივდა.

დარბაზში აქა-იქ ფხაკუნე გაისმა, მაგრამ მაშინვე შეწყდა.

აშკარა იყო, მაყურებლები ძალღის ვიზიტს მნიშვნელოვან ამბად არ მიიჩნევდნენ და ნიკო ლორთქიფანიძის მოთხრობა ძალიან აინტერესებდათ.

„ახლა ველარაფერი მიშველის“, გაიფიქრა გერვასიმ. ძალღს დამარცხებულის იერით გახედა და მწარედ ინანა, რომ წელან გივი ჩაფიჩაძეს არ დაეთანხმა.

ავანსცენა თვალთ გაზომა, კულისებში შევარდნას ველარ მოასწრებს.

– „რაც იქნება იქნება, უნდა გავაგრძელო!“ – ეს ფიქრი დაეუფლა და გულმუცელი აენვა. – „გაქცევა უარესია, ხალხის წინამეც შევრცხვები და გასწრებით მაინც ვერ გავასწრებ. როგორც ჩანს, ეს ყოფილა ჩემი ბედი... ეს მეწერა ალბათ“...

და გერვასი ზუმბაძემ განაგრძო:

„ხომ ადვილი მისახვედრია, რომ ბაბუამისი უეჭველად იცხოვრებდა ბატონყმობის დროს...

და ბატონყმობის დროს, ცნობილია, – როგორც დაგვიმტკიცა სახელმწიფო კინომრეწველობამ და ზ. ჭიჭინაძემ, – ბატონები დილით ჭამდნენ ფარეშს, შუა დღეზე უღელში აბამდნენ შინაყმას და ღამე კი აუპატიურებდნენ მოახლეებს, ზოგჯერ თავის საკუთარ ქალებს და უფრო ხშირად კი ყმების ცოლებს და ქალიშვილებს“.

დარბაზში აქა-იქ კვლავ გაისმა სიცილი, ვილაცამ ტაშიც კი დასცხო.

გერვასიმ ძალს გახედა. ნაგაზი მონუსხულივით შეჰყურებდა და მოხუც დეკლამატორს მოეჩვენა, რომ უჩვეულო მსმენელმა ერთი-ორჯერ კუდიც კი გაარხია.

გერვასი გათამამდა და, მთელი პასუხისმგებლობით უნდა განვაცხადო, ისე ოსტატურად, ლალად, გემრიელად წაიკითხა ნოველა, რომ ზუმბაძის შემოქმედებით ზრდაზე მუდამ ხელჩაქნეული გივი ჩაფიჩაძეც კი გააოცა.

„ამის შემდეგ იოსება არ გამობრუნებულა, გონება არ დაბრუნებია, არც ექიმებს აქვთ მორჩენის იმედი.

წევს საგიჟეში“.

ეს ბოლო სიტყვები გერვასიმ მაყურებელთა სიცილ-ხორხოცში წარმოსთქვა. მკლავების დაწყვეტამდე უკრავდნენ ტაშს, ბევრს სიცილისგან ცრემლიც სდიოდა, ფეხებს აბაკუნებდნენ, მერამდენედ იხმობდნენ სცენაზე.

ძალლი?

მარტო ზუმბაძის ფხიზელმა თვალმა შენიშნა: დაამთავრა თუ არა გერვასიმ, ძალლი გასწორდა, წელში გაიზნია, ერთხელ კიდევ გამოხედა სახეგაბადრულ მსახიობს და საიდანაც შემოვიდა, ისევ იმ გზით, ისევ წელა და აუღელვებლად გავიდა.

კონცერტზე სხვა საინტერესო ნომრებიც შესრულდა, მაგრამ ნაგაზი აღარ გამოჩენილა.

პაჭულია

– ყველაფერი გავიგე ამ ქვეყანაზე, მაგრამ ზღვა რატომ არ იმატებს, ეს ამბავი მაინც გამოცანად დარჩა ჩემთვის.

– რომელი ზღვა?

– დავუშვათ კასპიის. მარტო ვოლგა და მტკვარი რამდენ ტონა წყალს ჩაიტანს ერთ საათში, სხვას დავანებოთ თავი. ერთ საათში, ერთ დღეში, ერთ კვირაში, ერთ წელიწადში. რამდენი ასი წელიწადი იქნება, რაც ვოლგა კასპიის ზღვაში ჩაედინება? ერთ სანტიმეტრს რომ არ იმატებს, რანაირადაა ეს საქმე? ა, ნასწავლი ვარო, რომ იძახი, ამიხსენი აბა.

– რაც ჩადის, ორთქლდება და წვიმად მოდის, – მოვიშველიე ოდესღაც სკოლაში გაგონილი.

პაჭულიას გაეცინა.

– ისე აშენდა, ვინც შენ მაგი გასწავლა. გუშინაც მასე მითხრა, წვერებიანი რომ დადის მესამე კორპუსიდან, პროფესორი ვარო, მაგრამ შევატრიალებინე ქუდი უკუღმა. რა ორთქლდება, სადაა ამდენი ორთქლი? კარგი, ვთქვათ მზე რომ დააჭერს, მაშინ ორთქლდება ზაფხულში. ზამთარში? რვა გრადუსი ყინვა რომაა, მაშინაც ორთქლდება? წვიმები რომაა, რომ გადააბამს ხანდახან ერთთვიან წვიმას, არ მითხრა, მაშინაც ორთქლდებაო. არ ჭამო ეგ ამბავი შენ. ჯერ წვიმა ხომ თავისთავად ჩადის და ემატება, ეს მდინარეები რომ მოდიდდება წვიმაში და ერთი ხუთად მოდის, ხომ ჩადის ზღვაში? სად გადის მერე ეს წყალი. სანტიმეტრი რაა, სანტიმეტრიც არ უნდა მოიმატოს კასპიის ზღვამ?

დაახლოებით ასეთ რთულ საკითხებზე გვექონდა კამათი, როცა ალაგზე ძლივს გადმოხობდა ასე ორმოციოდე წლის, უსაშველოდ გასუქებული, პიჟამოიანი კაცი და ხვნეშით დაგვადგა თავზე.

– ბოდიში, პაჭულია რომელია თქვენს შორის?

– მე ვარ, რა იყო? – მშვიდად უთხრა პაჭულიამ.

– მანქანებზე თქვენ ბრძანებით ხომ აქანა?

– მე ვარ, რავა, რა იყო? – მუხლებზე დაიდო თავისი მოკლე თითები პაჭულიამ.

უცნობმა ჯიბეში ჩაიყო ხელი, ხუთმანეთიანი ამოიღო და გაუნოდა.

– იყოს, არ გინდა არაფერი, – დაიმორცხვა პაჭულიამ.

– როგორ გეკადრებათ, ინებეთ.

– იყოს, არ მაქვს მაინც მაგის ხურდა, მიდიხარ სუულ?

– არა, ცოლ-შვილს გავაკატავებ პატარას და სალამოს მოვბრუნდებით, – დაბეჯითებით თქვა მსუქანმა კაცმა.

– ჰოდა, მერე იყოს. რა გვეჩქარება, თუ არ იქნება და შენ კარგად იყავი, არც მაგაზე დავინყვეტო გულს, – განზე გაიხედა პაჭულიამ.

– შენთან იყოს მაშინ. ასე უფრო უპრიანი იქნება, – ამ სიტყვებთან ერთად უცნობმა კვართის ჯიბეში ჩაუკუჭა ფული პაჭულიას და სანამ მანქანასთან მივიდოდა, ერთხელაც მოუხედა, – ხუთი დღის მოცემული მექნება.

– შენ კარგად იყავი! – მიაძახა პაჭულიამ და სწრაფად გადმოირთო ჩვენთან, – იმას ვამბობდი, მეცნიერებაო, დაიჟინებს ზოგიერთი, შენ გგონია ყველაფერი იცის მეცნიერებამ? იმის არ იყოს, დედამინა რგვალიაო. რა არი, ბიჭო, რგვალი, რგვალი რო იყოს, ეს ოკეანეები არ დაგვესხმებოდა თავზე? მიზიდულობაა შიგნიდანო, რა მიზიდულობაა ამნაირი. ამხელა წყალს რომ აჩერებს თავდაღმა. გაგაგიჟებენ, მაგენს რომ დაუჯერო დედამინა პატარა ბურთიაო ამ სამყაროში. ტრიალებს, ფრიალებს ეს პატარა ბურთი, არც წყალი იღვრება ძირს და არაფერი, იფ, რა მშვენიერია! როდის იყო, ბურთზე წყალი ჩერდებოდა? რა გაცილებს? – მიუბრუნდა პაჭულია გვერდით მჯდომ ხელჯოხიან დამსვენებელს, რომელმაც გუშინ ფეხბურთის თამაშისას ქვას წამოჰკრა და ახლა „ადიდასზე“ ბინტით აქვს დაკრული მარჯვენა ფეხი.

– არ ვარ სწორი? – პაჭულიამ დოინჯი გაიკეთა.

– მაგაზე კი არ მეცინება. ფული რომ მოგცა იმ უბედურნახევარმა და აქეთ რომ დაანყებინე ხვენწა.

– არაა გლახა ბიჭი, – წყნარად თქვა პაჭულიამ და უცბად თვითონვე წასკდა სიცილი.

– სანამ გაგიგებდნენ, ხომ კარგი, მერე ხარ ცოდვა, – არ ეშვება თითნაღრძობი.

– გაგებამდია, ბიძია, ეს ქვეყანა, თქვენც ასე ბაირამობთ თქვენს საქმეში, სანამ გაგიგებდნენ, რომ გაგიგებენ, მერე მეყოლე კარგად, – ძალად დასერიოზულებული პაჭულია სიცილს ბანრით იჭერს, მაგრამ ველარაფეს აწყობს, მიუშვებს და წარბებიანად ძიგძიგებს.

– რა გაცილებთ? – მთვარიდან ჩამოსულივით ვკითხულობ მე.

– მე რა მაქვს, ქე ვიცი, ბატონო, მარა ამას რა აქვს ამ ფეხის პატრონს, ხომ ხედავთ, ბზიკის ნაკბენივით აქვს დასივებული თითები. ჩამოვლენ და დამინყებენ აქანა, დიეტაო, ბანგლინტონიო, ამ ხნის კაცს რა ფეხბურთი აუტყდა, როცა დრო იყო, მაშინ ეთამაშა, არეულია ქვეყანა. სერიოზულ კაცს ვერ ნახავ ამხელა დაბაში. ვინც ავადმყოფია მართლა და ვისაც წამლად სჭირდება ეს წყალი, იმას ვინ აღირსებს საგზურს, ამნაირებითაა სავსე მთელი კურორტი. გეკითხები ახლა მე შენ, რაზე ჩამოდი აქანა? – მიუბრუნდა პაჭულია გვერდით მჯდომს.

– დაკლება მინდა, – ღიმილი შეაგება ფეხბურთის მოყვარულმა.

– მერე დასაკლება.. შე კაი კაცო, ამხელა გზაზე მოდიხარ? მოუკელი ცოტა ჭამას და გახდები. შენი ჯანმრთელობა უნდა მქონდეს მე და შენ ჩემი ჭკუა, მაგრამ სადა აქვს ღმერთს სამართალი, რაღაც თუ არ დაგაკლო, რაღაცაში თუ არ დაგჩაგრა, ისე გაგიშვებს? მაგლახავებენ ახლა ეგენი თავის ჭკუით, მეცინიან ვითომ, მაგრამ, ა, დახედე ფეხზე? ახლა მე შემხედე სახეზე და შეგნებული კაცი ხარ, შენ თვითონ მიხვდები, ვინაა ჩვენ შორის საგლახაო.

პაჭულია ორმოცდაათამდე არ იქნება და არც დიდი დრო უძევს. დაბალი კაცია, სქელკისერა. შეთხელებული თმა ისე გულდმოდგინედ აქვს დავარცხნილი, რომ პარიკი გეგონებათ. დიდი პირი აქვს და მეჩხერი კბილები, მზედაკრულ სახეზე ფერიჭამელები დაჰყრია. ცალი თვალი ჩანითლებია და საუბრისას ცხვირსახოცით ცრემლს ინმენდს. გაბმულად, უპაუზოდ საუბრობს მოშლილი დინამიკის ხმით, იმერეთში ასეთ ლაპარაკს ჭიჭყინს ეძახიან.

– სანამ ეგენი გეტყოდნენ, ბატონო, მე მოგიყვები ჩემს ამბავს და მერე ამგენმა გააფორმონ, რავარც უნდათ, მაგის შნო ქე მიუცია გამჩენს, მეტი არაფერი შეუძლიათ თვარა. ავად-

მყოფი კაცი ვარ მე. კუჭის წყლული მაქვს სამი წელიწადია. რავა არ გექნება კუჭის წყლული, რაც მე ნერვიულობა მხვდება ყოველდღე – თუ შინ და თუ გარეთ. შინ, შენ ხარ ჩემი ბატონი, სამი ბავშვის პატრონი ვარ და წიგნი დასანახავად ეზარება სამივეს, მე მბრალეებს ცოლი, შენი ტვინი გამოყვითო. შეიძლება ასეცაა, არ ვარ ნასწავლი, ბატონო, მეორე კლასიდან დამანებებია მამაჩემმა შკოლას თავი, მარა ყოველდღე ამის ძახილი ვარგა რამედ? გაიგეს ბავშვებმა, ბაბაიასავით უნიჭო გავჩნდით ჩვენცო და აიცრუეს გული წიგნზე. ვისი ბრალია ეს? არაა ჩემი უბედური ცოლის ბრალი? გარეთაა და ძაფსაღებში ვმუშაობ დაზგების შემკეთებელ-მეთვალყურედ, არ იცი ჩვენი ამბავი? ამხელა საამქროში მოიშლება რალაც, აბა რა იქნება, ძველდება რკინა, ბატონო. გაჩერდება მქსოველი და დაინყობს უკან ხელებს. არიქა, პაჭულია! დამარბენინებენ წინ და უკან. გაცდება დაზგა და ჩემს მეტი არავინაა პასუხისმგებელი. მე მომკიდებენ ყურში ხელს. მე შენ გეტყვი, ყუთებით მიწყვია სათადარიგო ნაწილები. ჩემი ხელით ვჩარხავ და ვაკონინებ რალაცას.

რალა გავაგრძელო, ამ თვე-ნახევრის წინ ავიღე სიმწრით ნაგროვები ხუთასი მანეთი და ნამოვედი აქეთ, წყლული მაქვს-მეთქი, მოგახსენეთ, წყლული კი არა, კიბო რომ არ მჭირს, არ გიკვირს? ბევრი ვუცადე საგზურს, ბევრი ვენრუნუნე ჩვენს ადგილკომს, მაგრამ ვინ გაღირსა. ვის დაეკარგე, შენს კუჭის წყლულს ტირის ჩიჯავაძე, მეტი არა აქვს საქმე. ხო, ჩემო ბატონო, და ვაგონში ქე ამაფცქვენა ვილაცა არგასახარებელმა ჩემი დასვენების ფული, პიჯაკი მეკიდა კუბეში, პიჯაკი ქე დაუტოვებია და ფული გაუყოლებია ხელს, რა ვიცი, ვინ წაიღო. სამტრედიაძე რვა კაცი შემოვიდა და გავიდა, ხელებში ხომ არ მიაჩერდები, ვინ შემოდის და ვინ გადის, ასე რომ, სამი მანეთით ჩამოვედი ამ დაბაში. აქანა სამი მანეთი კი არა, ჩემი ხუთასი მანეთიც არაფერს მიზამდა, ისე იხარჯება ფული, ყველას ხელი აქვს გამონვდილი, ყველა შოვნაზეა გადასული, არადა უკან დაბრუნება, გითხრა სიმართლე, შემრცხვა, დაბრუნდი ახლა ქუთაისში ამხელა კაცი, მომპარეს ფული-თქვა, გამოაცხადე, ცოლმა რომ არაფერი გითხრას, მეზობლებში ხომ მოგეჭრა თავი, ჯერ მივიარ-მოვიარე, პატარა გევიკითხვა-გამოვიკითხე, ნაცნობი არავინ შემხვდა და უცნობი ვინ გას-

ესხებს ფულს, ვინ გენდობა, იქით მივდექი, აქეთ მოვდექი, გადავხედ-გადმოვხედე საქმეს და გავინყვიტე შუბლზე ერთი ძარღვი, ის ძარღვია თურმე, რომ გაკავებს, მეტი არაფერი. რავარცახა იქნება, უნდა გავიტანო თავი-თქვა, ვუთხარი ჩემს თავს. ამ პანსიონატს დავადგი თვალი, შევედი და დირექტორს მივაჩიე ჩემი პასპორტი ხელში, ახალდანიშნულია, კაი ბიჭი, სხვათა შორის, აღმასკომიდან გადმოუყვანიათ, წესიერი კაცია, ჯერ არა აქვს ნასწავლი სიგლახე. ქუთაისიდან გამომიშვეს, მე ვუთხარი, ქალაქკომმა იცის ეს ამბავი-თქვა, მანქანების სადგომი რომ არაა ამხელა კურორტზე, ჩივიან დამსვენებლები და ამაზე გამომიშვეს-მეთქი. გამომიყავი ახლავე ტერიტორია და სანამ ავტოსადგომს გააკეთებდნენ, დროებით იქ დავაყენოთ მანქანები-მეთქი. კი, მაგრამ შტატი რომ არა მაქვს მანქანების დარაჯისო? შენ მაგას ნუ დარდობ, მე ვუთხარი, გამომიძებნე პატარა ოთახი სადმე, მე ვუდარაჯებ მანქანებს უფასოდ-მეთქი. შენ აგაშენა ღმერთმაო, დამსვენებლების ჩიჩინს რომ გადავრჩები, მარტო ეს რად მიღირსო. ოთახი ვერ მოძებნა, მაგრამ უკან, ფინურ ბინაში, მზარეულთან ერთად შემასახლა. დღე მაინც აგერ ერთად ვზივართ ყველანი და ღამე რად უნდა დარაჯი მანქანას. აქ ვინ ამოვა მოსაპარვად. ყოველ დილას, სულ ცოტა, ოცმანეთიანი ვარ, შაბათ-კვირას მეტია, მანეთს იძლევიან ღამეში. ისე უყარაულა შენმა დამანყევარმა, მე რომ მანქანებს ვყარაულობ, მაგრამ დამსვენებელს გული მაინც დამშვიდებული აქვს. პატარა ფული რომ მოვაქუჩე, საგზურის ფასი გადავუხადე პანსიონატს და ახლა ამ პირველ კორპუსში ვარ მესამე სართულზე, ნახევრადღუქსში გაჭიმული. ვუშავებ ვინმეს რამეს? ხომ საჭირო იყო ავტოსადგომი, ხომ უკეთესად გამოიყურება ჩემი აქ ჩამოსვლით კურორტის მომსახურება? აბა, რა გინდა მეტი, მე უფასოდ ვდარაჯობ, ასე მაქვს ნათქვამი ყველასთვის, სადღელამისო ავტოსადგომი უფასოდ. ამის გარდა გინახავს სადმე? იქეთ არავის ვთხოვ ფულს, მაგრამ მაძლევს ის კაცი და არ გამოვართვა? ახლა მეორე ამბავი, ექსკურსიების ამბავი, როგორაცაა ჩვენთან საერთოდ, მოგესენებათ. არა და ყველას უნდა უღელტეხილის დათვალიერება, აქ ჩამოვიდა კაცი და რალაც ოცდაექვს კილომეტრზე არ დაათვალიეროს უღელტეხილი? სანატორიუმ „ტრაპიზონის“

ავტობუსს პარასკევობით გამოსასვლელი დღე აქვს. მივედი შოფერთან: არავინ არ დაგახრჩობს მაგისტრის შენ. მოგიგროვებ ხალხს და გაასეირნე პარასკევს უღელტეხილისკენ-მეთქი. დამთანხმდა კი არა, სიხარულისგან ტაშიც შემოჰკრა. ახლა, ყოველ პარასკევს მიჰყავს ექსკურსანტები. ვინ მიდის? არ მეხვეწებიან? სია არ მაქვს შედგენილი სამი კვირის წინასწარ? სამასამდე კაცი ხომ მაინც ისვენებს მთელ დაბაში, ყველას უნდა წასვლა. ხუთ მანეთად დიდები მიჰყავს, სამ მანეთად პატარები, ოცდაოთხკაციანი აუტობუსით მინიმუმ ას მანეთს იღებს ჯიბეში. თუმანს მე მაძლევს ხალხის შეგროვებისთვის, თუმნის ბენზინი ვთქვათ, თუმცა ბენზინი უფასო აქვთ მაგენს, რვა თუმანი ხომ რჩება ხელზე. პატარა საქმეა? კიდევ გეტყვი ერთს: სამი ებრაელი ფოტოგრაფია ამ დაბაში. ჩემზე ამოდით მზე და მთვარე, რატომ იცი? გევივლით თუ არა ასე ჯგუფად დამსვენებლები, ერთს ვიტყვი, გადავიღოთ სურათი სამახსოვრო-მეთქი. ათიდან ერთი თუ იტყვის უარს, უღელტეხილზე წასვლის წინ ექსკურსანტებისათვის ავტობუსთან ერთ სურათს გადავალებინებ იოსკას ან გაბრიელს, ჩამოსვლისას მეორეს, არ იქნებიან ჩემი მაღლიერი? ჩემს სურათს ხომ უფასოდ მაძლევენ, ერთმა მათგანმა გუშინწინ საჩუქრად უნგრული პერანგი მომიტანა.

ასე ვცხოვრობ, ჩემო ბატონო, თვე-ნახევარია აქ ვარ, კიდევ თხუთმეტი დღეს დავრჩები, თან ვმკურნალობ, თან თავსაც ვირთობ ცოტას, დრო რომ გავიდე. ვაშავებ რამეს, მითხარი შენ? შენ დამიჯერებ. აქვს ახლა მილიციას ჩემთან საქმე? პირიქით, მთავრობამაც მაღლობა უნდა მითხრას და დამსვენებლებმაც, თურმე, თუ თავს გაანძრევ, მთლად გლახა თუ არა ხარ, ყველგან გაიტან თავს კაცი.

დამცინიან ახლა ამნაირები თავის ჭკუით. ქირქილებენ რალაცას. „პაჭულია ასთე და პაჭულია ისთეო“. ყველამ თავის ჩაშავებულ საქმეს მიხედოს. პაჭულია არ დაიკარგება, იმნაირ ქალაქში და იმნაირ ხალხშია გაზრდილი.

განათლებული და შეგნებული კაცი რომ ხარ, იმიტომ მიყვარს შენთან ლაპარაკი, თორემ რა ველაპარაკო ამგენს. რანაირად გამამასხრონ და გამაშაყირონ, იმაზე არიან გამეცადინებული დღედაღამ.

ბანთუა

რაკი ეგრეა, ერთ ამბავს მეც გიამბობთ, ცოტა უხერხული მოსაყოლი კია, მაგრამა ქალი არავინ გვისმენს და გავბედავ. ხათრიჭალელ განთუას მთელი გარეკახეთი იცნობს. დიდი ბედენა ვინმე არ გეგონოთ, სოფლის მალაზიის ნოქარია. რაც ეს ოინი უყვეს ძმაკაცებმა, თავის ფერფურზე ველარ არი, ყურებჩამოყრილი დგას დახლში. ფაფის შეშინებული დოს უბერავდაო, ხომ გაგიგიათ – სუყველგან ხაფანგი ეჩვენება, ყველას ეჭვის თვალთ უცქერის. იმ დღესაც ვილაცას მანქანა გაეჩერებინა, განთუას მალაზიაში შემოსულიყო, მგზავრი, უბრალო. ეკითხება გამყიდველს: ეს რა ღირსო, ის სადაური საქონელიაო, განთუა კიდევ დგას თურმე დახლში და იბღვირება, არაფერი ეყიდნა იმ კაცს, რავი, განა მალაზიაში აუცილებლად რამე უნდა იყიდო, ისეც ხომ შევსულვართ, უსაქმოდ, კარებში დასწეოდა იმ საწყალსა განთუა, მე ვიცი შენ აქ რისთვის შემოხვედიო, დასაცინი თქვენკენ მოიკითხეო, ვინც ეგ ამბავი გიამბო, შენი ჭკუისაა ისიცაო. აქ მეორედ აღარ დაგინახო, თორემაა, ვინ იცის, იქნებ ეგ ფეხები ძირში მოგატეხოვო. ერთი მოეხედნა იმ კაცსა, ე ვინ დასაბმელი გიჟი დაუყენებიათ აქაო, ჩამხტარიყო თავის ჟიგულში და ცხრა მინდვრის აქეთ აღარ დამდგარიყო.

აღბათ სული დაგელიათ, ეს დროული კაცი რას მიედმოედება, ბარემ თქვას და გაათავოსო. ვიტყვი და გავათავებ კიდევაც, იმ დღეს თურმე რაიკავშირის კრება ყოფილიყო და განთუას მალაზია აღრე დაეკეტნა. ბიჭებს ციგნი მკითხავი დაეჭირნათ და ზედ გზაზე დაეხვედრებინათ. იცოდნენ სადაც უნდა გამოეველო, სულ დამავინყდა, ცოტა არ იყოს, პურძვირი კაცი ყოფილიყო ჩვენი განთუაი. ვილას დავუმალო, იმ მალაზიაში მარტო ჩემი სარგებლობითვინ როდი იდგა, ზოგჯერ თავისკენაც ითლიდა და კარგა მსუქან ნაჭრებსაცა. ითლიდა, მაგრამ მის ოჯახში წლიდან წლამდე ჭიქა არ აინეოდა. სამი შკოლის წლის ქალიშვილი ყავდა თურმე და ძალიანაც სწუხდა უვაჟობასა. რალა ბევრი გავაგრძელო, თქვენი ჭირიმე, დაე-

რიგებინათ თურმე ციგნი მკითხავი ბიჭებსა, ეგერ რომ კაცი მოდის, განთუა ჰქვიან, ხათრიჭალაში ცხოვრობს, ერთი ცოლი და სამი ქალიშვილი ჰყავს, როგორც ბლალორჩინი ნირვას, ისე ელოდება ბიჭს, მაგრამ არაფერი გამოსდის. დანარჩენი კიდე შენ იცი და შენმა ქალობამაო, ეგრე და ეგრე უთხარ, ესა და ეს დაავალე, ფული გამაართვი და ბიჭის იმედი მიეციო. დაუშობ-ღვრავთ განთუას ძმაკაცებს მკითხავი და იქვე, ბურქებში მიმალულან. ციგანს კიდევ რა დარიგება უნდა, ისედაც გემრიელად ტყუის მკითხავობის დროსა.

გადაუდგება თურმე ის შავტუხა ციგნი ქალი განთუასა, გინდა თუ არა, უნდა გიმკითხაოო. გამშორდი, ქალო, თქვენი-სთანებისა აღარაფერი მჯერა, კრებაზე მაგვიანდებაო, გარბის განთუა. წინ განთუა და უკან მკითხავი, წინ ხათრიჭალის ნოქარი და უკან მკითხავი ფეხშიშველა, ხელში კარტით და თავის ფაშფაშა კაბითა. „შენ განთუა არის, ცოტა ჭკუა და ფული გინდა, შენი ბედი აქ არი“, არ ეშვება ციგანი დედაკაცი განთუასა. „განთუა არიო?“ შედგა და მობრუნდა თურმე განთუაი, აბა იქნება ისიც იცი, ვინა ვარ და სადა ვმუშაობო“, უკითხავს. მკითხავს ცარიელი ხელისგული უჩვენებია, შენ ხელის ჭუჭყი მაიტა, ეგეთ რამეებს გეტყვი, თმა ყალყზე დაგიდგებაო. ამოაცოცა განთუამ წითელყურთან თუმნიანი ჯიბიდანა. ამოაცოცა და გაუტკაცუნა ხელისგულზე მკითხავს. „შენ განთუა არის, ხათრიჭალის მაღაზიაში არის, შენთან სამი ქალიშვილი არის, ვაჟი ზალიან გინდა“, მოუყრია იმ ქალს ტყვიამფრქვევივითა. აბა ციგნის მკითხავს ენაზე რა ჭალი მოედება. წამხდარა განთუაი, მიუხედ-მოუხედავს, ჩაუვლია ხელი მარჩიელისთვისა, აბა, შენ გენაცვალე, ჩემო მხსნელო და მშველელო, კიდევ რას მეტყვი ახალსაო.

რაკი დაუნახავს მკითხავს, რომ განთუა მოჯდა აღჩუხედა, მეორე თუმნიანიც დაუცანცლავს მისთვისა, დაუჭერია თავის ჭუჭყიან ხელებში განთუას ნიჩბისოდენა მარჯვენაი და მითამ ზედ კითხულობდა, სხაპასხუპით ჩაუმარცვლავს: „შენ განთუა არი, სამი ქალიშვილის მამა არის, დალონებული არის შენი გული. რატომ ეს სამი ქალიშვილი შენთანა? ახლა ერთს გეტყოდე, თუ ზუსტად შეასრულებდე, ცხრა თვის თავზე ვა-

ჟიანობა შენს ოჯახში იყოს. ყური დამიგდე: დღეს მზის ჩასვლამდე შენს ცოლს სამჯერ ჭიპზე აკოცებდე, ერთ კარგ ჭედელას დაჰკლავდე, შარშანდელ სამკოკიანს მოხდიდე და ერთ კარგ ქეიფს გამართავდე. თუ ამას ზუსტად ასრულებდე, ცხრა თვის თავზე ბიჭი კალთაში ჩაგიგორდეს, თუ არა და მერე ნულარ დამენდურებოდეს განთუაი“, ზუსტად ისე უთქვამს ციგნი მკითხავსა, როგორც ბიჭებმა დაარიგეს.

კატას ეყვანი შებმული აქვსო, წამოსულან განთუას ძმაკაცები, მისდგომიან ნოქრის კარსა, განთუასთან საქმე გვაქვს, თუ შინ არისო? ცოლითვინ უკითხავთ. განთუას ეგრე ადრე სახლში რა მაიყვანდა, ავად კი არ არის, განა თქვენ უკეთ არ იცით, სადაც იქნებაო, გოცებულა განთუას ოჯახობა – საბუეთელი ფაციანი ამ უდროო სტუმრობითა. ჩვენ კიდე ისეთი საქმე გვაქვს, რომ ხვალამდე ვერ მართმენს, შენ ნარდი გამოგვიტა, აქ დაველოდებით, უპასუხნიათ ბიჭებსა.

სხედან განთუას ძმაკაცები კაკლის ქვეშ და ნარდს ამღერებენ. განთუა კი ამ დროს ეკლებზე ზის, რომელი კრება დამთავრებულა დროზე ადრე და მით უმეტეს რაიკავშირის კრებაი, მიედ-მოედებიან მოკამათენი, განთუას გონება კი სხვაგან ჰქრის. ფანჯარას მიშტერებია სამი გოგოს მამა და ჩამავალ მზეს შეჰყურებს, რაც კრებაზე ითქვა, ერთი სიტყვა არ გაუგონია. თავის მომავალ ვაჟზე და ციგნი მკითხავზე ფიქრობს. ბოლოს, როცა მზის ჩასვლამდე ოთხი თითის დადება დარჩენილა, წამომხტარა განთუაი და ცოფნაცემივით დაუყვირნია: – თქვენ აქა ჭოტის თავები გამაგსხმიათ, ზღაპრებსა ჰყვებით, მზე კი ჩადის და ჩემი ვაჟის ბედი ნიავქარდება. თქვენა ჩემი სატიკივარი ფეხებზე გკიდიათო, განუელა კარებისკენა, მაგრამ გზა გადაუღობავთ. რას სჩადი, კრება ჯერ არ დამთავრებულა, ჯერ დადგენილება არ მიგვილია, შენ ჭკუაზე აფრაკად ხომ არა ხარო. გაინით, თქვენცა და თქვენი დადგენილებაცა, ბიჭის საქმე მელუპება, რა დროს დადგენილებათაო, შემოუბღერტავს განთუას მეკრებენი, დაუკრავს ფეხი და გამოქცეულა.

ნათლიმამისთვის კარგა მოზრდილი ჭედილა შეუწერია, გამოუგდია შინისკენ და გამალეებული მორბის. მზე ჰა და ჰა, სადაცაა ქედს მიეფარება, ჩამოვარდნილა განთუა თავის

ეზოში, მონარდეთათვის ზედაც არ შეუხედავს, ქედისა სარზე დაუბამს და ცოლისკენ გაქცეულა. ფაციას თონე გაეხურებინა, ცომს ზელავდა. შევარდნილა განთუა სამზადში, სარკმელი გამოუღია და ცოლს უყვირის: „დედაკაცო, დედაკაცო, ახლავე აქ გაჩნდი, გეყურება!“ ფაციას ცომიან ხელებზე წყლის გადავლებაც ვერ მოუსწრია, ამ კაცს რალაც სჭირსო, გაუვლია გუნებაში და იმ წამსვე იქ გაჩენილა. „ჩქარა, დედაკაცო, მზე ჩადის, სამჯერ ჭიპზე უნდა გაკოცოვო“, შეუკვეთავს განთუასა და ცოლს მკლავზე ნაპოტინებია, „ი, მეხი კი დაგაყარე, მე ფარცავი რამ მეგონა. თავიდან მომწყდი თორემა, იქნებ, ეგ ქვასანაყი ზურგზე გდრუზოო“, აღრენილა ფაცია. „შე სულელლო, ახლა ახსნის დრო არ არის, მერე გეტყვი ყველაფერსაო“. არ იშლის თურმე თავისას განთუაი. ბოლოს უმარჯვნივ ნოქარსა, დაუჭერნია ცოლი და, როგორც მკითხავმა დაარიგა, სამჯერ ჭიპზე უკოცნია.

...მეთვრამეტე სადღეგრძელო ასეთი უთქვამს ხათრიჭალელ რაფიელსა: „მოდი, ამ სასმისით იმ ხარირემს გაუმარჯოს, მზი ჩასვლამდე ჭიპზე რომ ჰკოცნის თავის ფურსა, აქაოდა ბიჭი მეყოლებო“. მიმხვდარა ყველაფერს განთუაი, შემხტარა და შემოტრიალებულა, მაგრამ რალა დროს, სტუმრებს ხომ ველარ დაიფრენდა: ხარმა თქო: თქვენ დასაბმელი მიშოვნეთ, დასანოლს მე ვიშოვიო, რაკილა განთუას სამკოკიანს თავი უწყეს, დილამდე უქეიფნიათ, უთხოვნია – გახმაურებით მაინც ნულარ გაახმაურებთ ამ ამბავსა, მთელს დუნიაზე თავი მომეჭრებაო.

რავი, რომელ ძმაკაცს აეშალა საღერღელი, ვინ მოხსნა თავი გუდასა, ეგ არის, მეორე დღესვე მთელმა სოფელმა იცოდა განთუას თავზე დატრიალებული ოინბაზობა.

განთუასა მეც კარგად ვიცნობ. არ მიყვარს ქილიკაობა, მარტო თქვენ გიამბეთ ეგ ამბავი, განთუას მზემა, სხვებს განა ვუამბობდი.

ჯორი

ჰყინავს.

ხეებს ჩრდილი როგორც კი მარცხნივ მოექცა, ქარმა ნამოუბერა და სუსხმაც იმძლავრა.

„ნანწალია ამინდს“ ეძახიან ასეთ ამინდს ჩვენში.

ამ ტყეს დღის სინათლით თუ გავაღწიე, საკურდღლიას სერიდან სოფელი გამოჩნდება და მთვარის შუქზეც იოლად გავიგნებ გზას.

მთელი დღე მზის გულზე ვიარე. შუადღისას დამცხა კიდეც და ტყაპუჭი ნახევარი გზა ხელზე გადაკიდებული მომქონდა. ქარი რომ აკვნესდა, თოვლჭყაპი მალე შეკრა და ჩემს ფეხქვეშ ხრაშუნი უფრო და უფრო გამოკვეთილად ისმის.

– ძმობილო! – ისე ახლოს მომესმა, რომ მოულოდნელობისაგან კინალამ განზე გადავხტი.

ფიქრებში გართულმა ვერც კი გავიგე მხედრის მოახლოება.

– გამარჯობა! – ან ჯორზე ზის და ან მომცრო ტანის ცხენზე, „ხევსურულს“ რომ ეძახიან.

სალამზე რომ ვუპასუხე, ჩემკენ გადმოიხარა და მოკრძალებით მკითხა:

– ყურები თეთრი მაქვს?

– რაი?

– ყურები თუ მაქვს თეთრი.

ამ უღმერთო ყინვაში ქული არ ახურავს, ოცდაათიოდე წლის კაცია, უზანგებში გაყრილი ფეხები გაშლილი უჭირავს. ხუჭუჭა თმა ყინვისაგან ისე გაჩიკინებია, რომ ორთქლის აბანო ვერ გააღობს. უხელთათმანო მარჯვენაში მათრახი უჭირავს. ბრტყელი სახე აქვს და დიდი პირი. გამოხუნებულ წარბებზე თრთვილი ადევს. რაც შეეხება ყურებს, თეთრი არა, მაგრამ წითელი კი აქვს, რაც დაუფარავად მოვახსენე.

– თეთრი ხომ არ არის და წითელს არა უმავს, – ღრმა დაჯერებით ამიხსნა.

– გენვის?

– ამენვა კი, ასე გვიანობამდე არ ვაპირებ დარჩენას. დილით თბილოდა და ქუდი არ დავიხურე, ეს ოხერი.

– ყინავს.

– დაკვირვებული ვარ, თებერვალში ჩვენთან უფრო ცივა, ვიდრე იანვარში.

– აქეთ?

– ზემო სოფელში ვცხოვრობ, ქარჩხალს ვეძახით.

– ქარჩხალი ვიცი, ქარჩხალში ბერძნებიც ცხოვრობენ?

– ცოტა ბერძნებიც არიან.

– ბერძნები რაღამ ამოიყვანა ამ სიმაღლეზე,

– რა მოგახსენოთ, ბაბუაჩემი იტყოდა: ეგენი ჩვენზე ადრე დასახლებულან აქაო.

– შეიძლება.

გასწრებას არც კი ფიქრობს, მგელი მგელს ეძებს ამ ძვალხვრეგია ყინვაში და რა გასაკვირია, კაცმა კაცის სიახლოვე ისურვოს.

– ხომ არ დაიღალეთ, ჯორს დაგიტომობთ, – თავაზიანად შემომთავაზა.

– გმადლობთ, ბატონო, ფეხით მირჩევნია.

– ქალაქიდან მობრძანდებით, ალბათ.

– კი, მაგრამ ფეხით სიარულს გადაჩვეული არ გახლავართ, მთამსვლელი ვარ. ყოფილი, უფრო სწორედ.

– აქ?

– ბანაკი გვაქვს გაღმა, ალპინისტებს ვავარჯიშებ.

– აგაშენათ, ეგ კაი საქმეა, – ჩამოქვეითდა, – ცოტა მუხლს გავმართავ.

ცოტა ხანს უბრად ვიარეთ, მენამული მზე ზურგზე გვაფენს უკანასკნელ სხივებს და ჩვენი განენილი ჩრდილები თოვლზე დინოზავრის ჩონჩხებს წააგავს.

შეჩერდა, მომიბრუნდა და დამაცქერდა.

– უკაცრავად ვიყო. არც ახლა მაქვს ყურები თეთრი?

– არა, ბატონო. თოვლით დაიზილეთ, თუ გენვით.

– თოვლი უარესს მიზამს, ამ ერთი კვირის წინ მომეყინა და შემინებული ვარ.

– დაბამბული ქუდი უნდა დაიხუროთ, ჩემგან არ გესწავლებათ.

– ჩვენ ცხვრის ტყავის ქუდები ვიცით, ფაფახს ვეძახით, მაგრამ სუნს ვერ ვიტან, ეს ოხერი. საერთოდ ქუდს ვერ ვეგუები.

– ჯერ ახალგაზრდა ხართ, დრო მოვა, მიეჩვევით.

– გაგიკვირდებათ, ალბათ, ჯორზე რომ ვზივარ, ჯორი ვილას ჰყავს ახლა. ჩვენს სოფელშიც მარტო ეს ჩემი ჯორია, მართალია, ცხენის მუხლი და განევა ამას არა აქვს, მაგრამ მიყვარს ეს ოხერი, შევეჩვიე, გასაყიდად არ მემეტება, გულისხმიერი პირუტყვია, ჩემი რომ არის იმიტომ არ ვაქებ, დღეის სწორის ამბავს მოგახსენებთ და თავად განსაჯეთ: ბინებში გახლდით მაღლა, მეცხვარეებს ფოსტა ავუტანე. ფოსტალიონი დაგვიბერდა და საძოვრებზე კი არა, სოფელშიც ძლივს დააჩოჩიალებს ჩანთას. იქ, როგორც იფიქრებთ, ცოტა გეახელით კიდევ და მთვრალ კაცს ხომ თავისი ხუმტურები აქვს – ვილაცის რალაცა არ მომენონა, ავიხირე; ამაღამ უკან უნდა დავბრუნდე-მეთქი, გიჟი მიუშვი ნებასაო, ხომ გაგიგონიათ. ჩემი დაკავება არც უცდიათ, იციან, რა ღვთისპირიდანგადავარდნილი გახლავართ. თუ ვთქვი რამე, განსაკუთრებით სიმთვრალეში, მორჩენილი ამბავია, ჩემს სიტყვას არ გადავალ. შევკაზმე ჯორი და დავადექ გზას სოფლისაკენ. სად მიდიხარ ამ წკვარამში? თოვს, თვალთან თითს ვერ მიიტან. ეს ადგილები ცუდად როდი ვიცი, ამ ტყე-ღრეში მაქვს ჭიპი მოჭრილი, მაგრამ რამე ხომ უნდა დაინახო. ბილიკი ისე ამოულესია ნამქერს, რომ მამაზეციერიც ვერ გაარჩევს. სამიოდე კილომეტრი ასე აჩა-ბაჩად, უკომპასოდო, რომ იტყვიან, ვიარეთ. გზა რომ საბოლოოდ დავკარგე, ცოტა არ იყოს, შიში შემეპარა. ყველაფერს რომ თავი დაანებო, ნადირი შეიძლება დაგაცხრეს თავზე. ყვირილი დავინყე, მაგრამ გაციებულს ხმა მალე წამერთვა, უქუდოდ ვარ, ყელ-კისერი ისე მაქვს თოვლივით ამოტენილი, რომ სულის მოთქმა მიჭირს, ჯანდაბას ჩემი თავმოყვარეობა, უკან გავბრუნდებოდი, მაგრამ გავიგნებ გზას? ამასობაში ცოტა გამოფეხიზლდი და გამახსენდა, რომ ქვევით „დევის ნამუხლარს“ რომ ვეძახით, ტყეში, პატარა მინდორივით არის და იქეთობას შევნიშნე, გაღმა სოფლის მეჯოგეებს კარვები დაუდგამთ. იქნებ ამ კარვებს მივაგნო! კარგა ხანს ვიარე ასეთ დღეში. ერთიც ვნახოთ, ჯორი გაოჩნდა. ჩემს დაბინდულ გონებას ძალას ვატან, გუმანით ვიცი, რომ

„დევის ნამუხლარი“ მარჯვნივ უნდა იყოს. მოვქაჩავ აღვირს მარჯვნივ, ჯორი დამყვება, ხუთიოდე ნაბიჯს გადადგამს, უცებ ჯიუტად დაიქნევს კისერს და მარცხნივ გავარდება. მოვუღრეჯ კისერს. კვლავ მარჯვნივ შევაბრუნებ, გაგიგონია? მაინც მარცხნივ ინევს. ესლა მაკლია, ვაჭამე ერთი ორი მათრახი, მაგრამ ვერა და ვერ დავიყოლიე, ხელები და ყურ-ცხვირი ჩემი აღარ არის. ლამის ვიტყვი ამხელა კაცმა, „რა გინდა, რას მერჩი. ჩემი სიკვდილი გინდა, შე ღმერთგამწყრალო?“ – ვეუბნები ჯორს. არაფერი ეყურება. ვქაჩე მარჯვნივ და ბოლოს სულ დადგა. მიადგა ფეხები და აღარ იძვრის, რა აღარ ვიღონე, ვურტყი, ვეფერე, უკნიდანაც (თქვენთან ბოდიში მომითხოვია) მივანეჭი, მაგრამ ნაბიჯი არ გადადგა, ფეხი არ მოიცვალა. ვიყინები, ილაჯი აღარა მაქვს. გაგებული მქონდა, ასეთ დროს პირუტყვი უნდა დაკლა და ფაშეში უნდა შექვრეო. დავაძრე ხანჯალი, მაგრამ ხელი აღარ მემორჩილება, ყველაფერი ერთბაშად გამახსენდა, რა სამსახურიც ჩემთვის გაუწევია ამ დალოცვილს. ვერ დავკარ, ვერა. მივატოვე და მარტო მივარღვევ თოვლს, ცრემლები დაპაღუპით ჩამომდის, ახლა იმაზე ვფიქრობ, მკვდარს მაინც მიპოვნიან თუ არა, ჩაიჩუმქრები თოვლში სადმე და გაზაფხულამდე ვინ მოგაგნებს. ასეთ ყოფა-წამებაში ალბათ კილომეტრამდე გავიარე. ადამიანი ძალზე უარესია, რომ გგონია, მეტს ვეღარ შევძლებო, სწორედ მაშინ გაქვს ერთი ჭყანა ხელებში, სიცოცხლის დასაცავად რაღაცა თადარიგი აქვს შენახული ჩვენს ძარღვებში ღმერთს, ბოლოს, ყველაფერს აქვს საზღვარი, და ძალაც გამომელია. ფარ-ხმლის დაყრას ვაპირებდი, ჩემ წინ რომ ქოხი აღიმართა უკუნეთში. მაშინვე ვიცანი მონადირის ქოხი. სად წამოვსულვარ, სოფლის გზას ავცდენილვარ და ხვესგალმა, ზემოთ, კუპრატყეში ამომიყვია თავი, მივანეჭი კარებს. ღმერთს არ ვყოლივარ განწირული, მონადირეებს ნესად აქვთ, ქოხში ფიჩხსა და ასანთს უეჭველად დატოვებენ. ასანთი, რასაკვირველია, ნესტიანი იყო, ჩემი მოყინული ხელებით ვერა და ვერ მოვუკიდე, წარმოგიდგენია? ბოლო ღერი შემრჩა. ან უნდა აინთოს, ან უნდა გავიყინო ამაღამ, აინთო. რაღაც არსებობს, არ უნდა ლაპარაკი. აბა რაღა ის ბოლო ღერი აინთო? გავაჩაღე ცეცხლი და ახლა კაცი ვარ, ყურები მოჭრი-

ლივით მენვის, მაგრამ ყურებს დავეძებ? ისე გავთამამდი, რომ დილისკენ, ცოტა არ იყოს, ჩამთვლიმა კიდეც. ანგელოზების დილას ეტყვიან – მზიანი, ნყნარი, უქარო – სწორედ რომ ისეთი დილა გათენდა. გამოვიხურე ქოხი და თოვლს აღმა შევყევი, რაღაც უნდა დამიჯდეს, ჩემი ჯორი უნდა ვიპოვო, მკვდარი ან ცოცხალი. გამოვვლე ხევი, ავყევი აღმართს და ესეც შენი „დევის ნამუხლარი“, მეჯოგეების კარვებიდან კვამლი ამოდის, მივედი კარვებთან, აგერ არაა ჩემი ჯორი? თბილ კარავს ზურგით მიყუდებია და ფრუტუნებს, მოვკიდე აღვირში ხელი და გზაზე გამოვიყვანე. ეტყობა, ნუხელის თოვა ადრე შეწყდა, ნაკვალევი ჩანს, სულელო, ჩემო თავო. იცოდე მეტრზე ვყოფილვარ ნუხელის ამ კარვებიდან. აგერ, ა, ხელის განვდენაზე აგვიქცევია. თურმე ჯორი რომ მარცხნივ გავარდება, ზედ კარვის კარებს მივადგებთ. იცის თურმე თავის საქმე. მე ვყოფილვარ ჯორი, ეს კი არა, სად წავსულვარ, საით გამიხვევია. ახი არ იყო ჩემზე, რომ დავლუპულიყავი?

– საინტერესო კია, მსგავსი ამბავი ბევრჯერ მსმენია, ხედავს ნეტა ღამეში პირუტყვი?

– ხედვაზე რა მოგახსენო, თვალთან თითს ვერ მიიტანდი, ისე ბნელოდა. მაგრამ გრძნობს კია. რა ვიცი, ყნოსვით გრძნობს, გუმანი აქვს? ცხოველია მაინც, ხომ იცით, ნადირი ამაღამ მთელ ტყეს შემოირბენს და ბოლოს მაინც თავის სოროში შექვრება, ასე მოხდა, ჩემო ბატონო, სწორედ დღეის სწორ პარასკევს შემემთხვა ეს ამბავი. არ არის ახლა ეს ჯორი დასაფასებელი? მითხარი ერთი, იქნებ შვილმა ვერ გცეს ხანდახან ისეთი პატივი, საქონელი რომ გცემს.

ტყიდან რომ გამოვედით და ჩავივაკეთ, ფათერაკებიანი ოსი კვლავ გადმოიხარა ჩემკენ.

– ძალიან მენვის ეს ოხერი. ერთხელ კიდევ შემაველეთ თვალი თქვენს გახარებას, ყურები თეთრი მაქვს ხომ?

– არა.

– აბა რა ჯანდაბა მოუვიდათ. თითქოს მარწუხს მიჭერენო, ფაფახი უნდა ვატარო ანი, სხვა გზა არაა.

ნელი ნიკურაძე

დირექტორმა, რასაკვირველია, პროექტი დამინუნა, მაგრამ მიღებით ტკბილად მიმიღო. ეტყობა, კარგ ხასიათზე იყო ამ დილით და ცოტა იმაზე მეტიც მითხრა, რაც ევალეობდა. შენაო, ნიჭი არ გაკლია და მიკვირს, ასეთი გულუბრყვილო რატომ ხარო. ხშირად ვფიქრობ შენზე, რაღაცით ვერა ხარ სრულყოფილი კაცი. სადღაც ერთი ჭანჭიკი დაგაკლო გამჩენ-მაო. მოკლედ რომ ვითხრათ, მიეთ-მოეთებით მიმახვედრა; ეს კონკურსები რომ ცხადდება, შენ მართლა კონკურსები ხომ არ გგონიაო. ჭეშმარიტმა არქიტექტორმა სათუოდ რატომ უნდა გაიხადო საქმეო. რა ტყუილად ხარჯავ ოქროს ენერჯიას, მე-ცოდები პირდაპირო. წინასწარ ვიცით, ვისი პროექტი უნდა გავიდეს, ჩვენც და პროექტის ავტორმაცო. ბავშვი აღარა ხარ, ან თავს რატომ იწვალე და ან ჩვენ რაღაზე გვამაიმუნებო. კანიდან ვძვრები, რაიმე ნაკლი რომ მოვუძებნო ამ შენს ოქროსავით პროექტსო. ვხვდებოდი, მაგრამ მთლად ასე თუ იყო საქმე, არ მეგონა-მეთქი, გავუცინე და ხელი ჩამოვართვი. ისე კეთილად თანაგრძნობით მიცქეროდა დირექტორი, რომ ჩხუბი და ლანძღვა-გინება არ დამინყია, ისედაც ბევრს მოვაბეზრე თავი. გამომაცილა და დერეფანში შემოფეთებული ქალიშვილი ხელით გააჩერა – გაიცანი, ეს ცნობილი არქიტექტორი კოკი გახოკიძეა, ეს კი ჩვენი ახალი თანამშრომელი – ნელი გახლავთო, წარგვადგინა ერთმანეთს.

იცით ნელიმ როგორ ჩამომართვა ხელი? დუბლით დაღლილი კინომსახიობი რომ იქნება. დარწმუნებული, ფილმში პირველივე კადრი რომ მოხვდება და ახლა რეჟისორის ჭირვეულობასღა რომ აკმაყოფილებს თითქოს, ათასჯერ შევხვედროდი ერთმანეთს. არც გაოცება, არც ხელოვნური – „ნუთუ მართლა? სასიამოვნოა, სასიამოვნო“. მკერდზე აფარებული მუყაოს საქალაღდე მარცხენა ხელში გადაიტანა და მარჯვენა რომ გამომინოდა, საოცარი რამ ვიგრძენი: მე რომ არ გამეშვა, თვითონ ხელის წაღებას არ ჩქარობდა, თითქოსდა სამუდამოდ

მიტოვებდა თავის თბილ, ჩიტვივით მსუბუქ ხელს ნევროზისაგან გალიგვებულ ჩემს უხემ თითებში. ოციოდე წლისა იქნებოდა. ახალმოშინაურებული ირმის მიმოხვრა ჰქონდა. თვალი რომ გამისწორა, გარემოების გამო იძულებით შებოჭილი ველური ცხოველის მზერა დავიჭირე. თითქოს თვითონაც იგრძნო, თვალემა რომ გასცეს და განზე გაიხედა. მაღალი იყო, ამორძალივით გაშლილი ხუჭუჭა თმა ჰქონდა, ოდნავ მაღალი და თხელი, ანეული ცხვირი და ამობურცული ვარდივით ამოსული ტუჩები (ასეთი ტუჩები მხოლოდ ამ ასაკის გოგონებს აქვთ). საქალაღდე ისევ მარჯვნივ გადაიტანა – თუ შეიძლება წავალ, ბატონო ნოდარ, მეო, დირექტორს შეანათა მეტყველი, მომწუსხავი თვალები, კარგად ბრძანდებოდეთო, თქვა და დერეფანს გაუყვა საჩიხეში შეტყუებული ირმის მსუბუქი, მაგრამ შფოთიანი ბაკიბუკით.

მთელი დღე ჩემს გასაცოდავებულ საქმეებს გადავყევი და, სიმართლე ვითხრათ, ნელი არც გამხსენებია. არქიტექტორთა კავშირში შევიარე, კაცს დაველაპარაკები, ცოტა გულს გადავაცოლებ-მეთქი. ვერ წარმოიდგენთ, როგორ მსიამოვნებს იქ ყოფნა. ერთადერთი ადგილია, სადაც შემიძლია დილიდან საღამომდე უსაქმოდ ვიდგე და კაციშვილი არ მკითხავს, ვინ ხარ, აქ რა გინდაო. კოლეგას შევხვდები, პატარა იმედს შეიყუყებ გულში და წახვალ შენს გზაზე. სხვა დაწესებულებებში მე მარტო „საქმეებზე“ დავხეებები. თუ როგორ მიდის ჩემი „საქმეები“, ეს მხოლოდ მე და ჩემმა ცოლ-შვილმა ვიცით, მაგრამ მაინც ვფართხალებ რიყეზე ამოგდებული თევზივით. აზრები მანუხებს, ხელმეკრულებებს ვანერ ხელს, პროექტს ჩავკირკიტებ, ხან რისი აგება მინდა, ხან რისი გაკეთება. დავდივარ ამ ჩემი ჩანაფიქრებით ერთი კაბინეტიდან მეორეში. ყურადღებით მისმენენ, ღიმილით მეთანხმებიან, ხელს მართმევენ კი არა, ხშირად თავაზიანადაც გამომაცილებენ. ამით ყველაფერი მთავრდება. მიამიტი კაცი არ გეგონოთ. მე კარგად ვიცი, რომ იმ კოჰორტის წევრი არა ვარ, იმ წრეში არ ვტრიალებ, იმ მაგიდას არ ვუზივარ, მაგრამ მე ჩემი ცხოვრების წესი მაქვს და ბებერი კავალერისტივით სასაცილოდ გავიჭიმები ხოლმე, როცა ორკესტრი გუგუნებს. თუმცა კარგად მესმის და ვხედავ, რომ ის ორკესტრი ჩემთვის როდი უკრავს. განზე

დარჩენილი კაცისაგან არც არავინ ითხოვს იმის ნახევარსაც კი, რასაც ვაკეთებ, მაგრამ, ჩანს, სხვანაირად არ შემოძლია და, სიმართლე გითხრათ, დაწუნებულ პროექტს რომ ილღიაში ამოვიჩრი და შინ მივდივარ, ხელმოცარულობის განცდა არასოდეს მეუფლება და არც უბედურ კაცად მომაქვს თავი. ჩემი ოჯახის სარჩენი ფული რომელიღაც ინსტანციაში უღალატოდ იჩითება. ასე რომ არ იყოს, ძალიან გამიჭირდებოდა. რომ მივდგებ-მოვდგები და თითქოს არსაიდან საშველი არ ჩანს, სწორედ მაშინ დამიძახებენ პროექტის თანაავტორად, ან სახელდახელო (არქიტექტორები „ხალტურას“ ვეძახით) საქმეს დამავალებენ და თითქოს ჩემს გულში ისხდნენო, ჰონორარსაც წინასწარ იძლევიან. ამიტომაც ნერვებს არ ვინწეავ და ხვალინდელი დღის შიშიც როდი მღრღნის. ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ჩემი პურის ფული უკვე დევს რომელიღაც მაგიურ კარადაში და ხვალ ან ზეგ თეფშით მომართმევენ.

მანარობლიშვილი თავის კაბინეტიდან გამოვიდა და თავმჯდომარის კაბინეტისკენ გულმოსული რომ გარბოდა, დამინახა და თავი დამიქნია. კართან, თითქოს რაღაც გაახსენდაო, შემოტრიალდა და უღვაში მოიქეჯა – კოკი რომ გავგზავნოთ? გახოკიძე, ნახვალ აჩინჩარაში?

კედელს არ მოვშორებივარ, არ მიყვარს ზედმეტად ცეცხლოვანი, ცქვიტი ადამიანები. – რატომ, რა საქმეზე-მეთქი – მშვიდად ვკითხე.

თავმჯდომარის კაბინეტის კარი გამოაღო და შესძახა – კოკი გახოკიძეს გავგზავნი! სხვას მაინც ველარავის ვიპოვი! აქ არის, კი! – კარი მიხურა და მომიბრუნდა, – აჩინჩარაში ხვალვე უნდა ნახვიდე. აბანოს პროექტი სჭირდებათ. რაღაც ორიგინალური გვინდაო. არ გაგიჭირდება ეგ ამბავი. შენი პროექტებიდან (ალბათ დაწუნებულებს გულისხმობდა) რომელიმე გადააკეთე. შევთანხმდით. მანანა, გამოუწერე მივლინება!

ჩემს პასუხს არც კი დაელოდა, ღია კარში ტუცა თავი მღვიან გოგონას მამის სახელი შევახსენე, დანარჩენი თვითონ იცოდა, მივლინების ფული ავიღე, დღის ბოლომდე გამომცემლობაში ვიყურეუტე და, როგორც იქნა, მოიღეს მონყალევა, მაღირსეს შარშან რომ ჭკუასელის ნოველები გავაფორმე, იმის ორიოდ გროში. ანი წიგნს აღარ გავაფორმებ. ჯერ ერთი,

კაპიკებს იძლევიან და მეორეც, ცხრაჯერ მაინც უნდა მიხვიდე და ღარიბი ნათესავით ელრიჯო თავგაბებრებულ ბულალტერ-მოლარეებს.

ავტობუსის გაჩერებასთან იდგა, ლენინის ქუჩაზე, ფილარმონიის წინ, ხალხს გამოყოფოდა, განზე გამდგარიყო გაბუტულივით. ყავისფერი საქალაღდე ისევ ისე ეჭირა, მანქანებს ხელს არ უქნევდა, თავს ასწევდა მხოლოდ და ტაქსს მალალი ყელის მოხდენილი მოძრაობით ანიშნებდა, თუ თავისუფალი ხარ, გააჩერეო. ფეხებთან დავუმხრუჭე და წინა კარი გამოვალე. ჩემს „ჟიგულს“ ამრეზილად შეავლო თვალი და განზე გაიხედა.

– ქალიშვილო!

ზურგი შემაქცია, ამაოდ ველი, რომ გამოიხედავს და მიცნობს.

– ამხელა კაცმა თავმოყვარეობა სად დაკარგე, ვერ გაეტევი შენს გზაზე? – დამგესლა ხელჩანთიანმა, მძიმე ნონის მანდილოსანმა.

– ნელი! – სიბრაზისაგან გამშრალი ხმით დავუძახე.

– ბატონო კოკი! მაპატიეთ, – თითქოს ხმაზე მიცნოვო, ერთბაშად შემობრუნდა, საქალაღდე გამომიწოდა და ევროპულად ჩაეშვა სავარძელში. ევროპულად-მეთქი რომ ვამბობ, არ გაგიკვირდეთ, მოსკოვში, შარშან, ერთმა ტაქსის მოფერმა ამისხნა: ჩაჯდომის მანერაზე ვცნობ, ვინ ევროპელია, ვინ მოსკოველი (რატომ გამოყო, არ ვიცი) და ვინ პროვინციელიო. პროვინციელები ჯერ თავს შემოყოფენ მანქანაში და მერე ხუთნაირად იგრიხებიან, სანამ სავარძელზე მოკალათდებოდნენო. მოსკოველები, რატომღაც, ჯერ ფეხს შემოდგამენ და მერე სხდებიანო. ეს გაცილებით უფრო მოსახერხებელია, ვიდრე თავის შემოყოფა ტაქსშიო, ევროპელები კი ელვისისისწრაფით ჯდებიან. კარს გამოაღებენ თუ არა, უკვე სხედან სავარძელში, სასიამოვნო საყურებელია მათი დაჯდომაო. ნელი, როგორც მოგახსენეთ, ევროპულად დაჯდა. საქალაღდე გამომართვა, უკან გადადო და თეთრი, ჩანკნიკებული კბილები შემომანათა.

– შეგანუხეთ, ვინ იცის, გეჩქარებოდათ.

– ასე რომ ყოფილიყო, არ გაგიჩერებდით, – რა უხეიროდ გამომივიდა, მაგრამ ენიდან გასულ სიტყვას ველარ დაიბრუნებ.

– თქვენ გინდოდათ გეთქვათ, გამიჩერებდით და ბოდიშს მომიხდიდით, რომ გერქარებათ, ხომ?

– დაახლოებით. საით წავიდეთ?

– პავლოვის ბოლოში, ძალიან შორს ხომ არ არის? – შემოფოთებით მკითხა.

– არა. მეც იქით ვცხოვრობ,

– თქვენ ხომ ვაკის პარკთან ცხოვრობთ?

– საიდან იცით? – რა მემართება, რა ცივად და უხეშად ველაპარაკები ამ ანგელოზივით გოგოს.

– ერთხელ დაგინახეთ. ვაკე-საბურთალოს გზაზე, მაღალფეხებიანი, თეთრი სახლიდან გამოსვდით.

გმირთა მოედნის წრეში კარგა ხანს ვერ შევედით, ვარაზისხევიდან მანქანების ნიაღვარი მოგვანყდა მთელი ტანით შემობრუნდა და თითქოს სილა გამანწაო.

– ბატონო კოკი, რატომ ხართ ცუდ ხასიათზე?

მოვხედე და შემოფოთებულ ირმის თვალებს რომ წავანყდი, გამეცინა:

– მაპატიეთ. ეგ თქვენ არ გეხებათ... საერთოდ ამ ბოლო დროს მე უფრო ხშირად ცუდ ხასიათზე ვარ.

წინ გაიხედა და ფიქრიანად ჩაილაპარაკა.

– ვიცი.

საიდან იცის. ვერ ვიტან პატარა გოგოცუნების ყალბ, რომანტიკულ, ამოოხვრებით სავსე ლაპარაკს. ესეც ალბათ ისეთივეა, როგორც მისი ასაკის ლამაზმანთა უმეტესობა – ყურადღებით განებივრებული, ქარაფშუტა, ცხოვრებაუნახავი, ნოტებზე მოლაპარაკე..

– როგორი კაცია თქვენი დირექტორი?

მცირე პაუზის მერე მიპასუხა.

– მე მგონი კარგი პიროვნებაა, იცით, მე შეიძლება ვცდებოდე, მე მხოლოდ ერთი თვეა მანდ ვმუშაობ, ჩემთვის კარგია. სამსახურში მიმიღო. ინსტიტუტში პროფილის ცნობა რომ არ მიმეტანა, გამომრიცხავდნენ.

– არქიტექტურულზე სწავლობთ?

– დიახ. დაუსწრებლად, მეორე კურსზე.

– მამა რა მოხელეა?

– მამა არ მყავს, ბატონო კოკი.

–?

– ერთი წლის გახლდით, მამამ თავი რომ მოიკლა, დედამ და დეიდამ გამზარდეს.

– რატომ მოიკლა თავი?

– ვერ გეტყვით.

– არც დედამ იცის?

– დედამ, ალბათ, იცის, მაგრამ როცა ვკითხავდი, რაღაც სისულელეებს თხზავდა, შევატყვე, რომ არ უნდოდა, სიმართლე ეთქვა ჩამთვის და კარგა ხანია მეც აღარ ვეკითხები.

– რა გვარი ხართ?

– ნიკურაძე.

ხელნაწერთა ინსტიტუტთან გამაჩერეს.

– რა უნდათ? – ეს არ იყო გულგრილი მგზავრის მიერ მოვალეობის მოხდის მიზნით დასმული შეკითხვა. აშკარად ჩანდა, ნელის არ უნდოდა ჩემს უგუნებობას კიდევ ერთი მიზეზი დამატებოდა.

მანქანაში რომ დავბრუნდი, პირველ რიგში მისი ცნობის-მოყვარეობა დავაკმაყოფილე.

– რეიდია, საბუთებს ამონებენ, ტექდათვალიერება არ გამივლია და კინალამ დამაჯარიმეს, ხვალ ვაპირებდი, მაგრამ ხვალაც ვერ მოვასწრებ, აჩინარაში მგზავნიან.

– რაზე?

– მივლინებით.

– რა კარგია. – ჩემკენ არ იხედება. პროფილი ისე ლამაზი არა აქვს, როგორც ანფასი.

– რად გინდოდათ არქიტექტურული? – რაღაც ხომ უნდა ვკითხო.

– ამ შეკითხვას მხოლოდ არქიტექტორები მაძლევენ. ვიცი, ახლა თქვენ მეტყვით, ნერვების გლეჯის მეტს არაფერს მოგიტანს არქიტექტორობაო. ახლა არქიტექტორის საუკუნე არ არისო. თუ მოხდა და დამკვეთი დაიყოლიე, მშენებელი ისე გაათახსირებს შენს პროექტს, რომ ველარ იცნობო. მასალა არ არსებობს, ამიტომაც ყოველგვარ გადახრას გულისამრევი სტანდარტიდან „არქიტექტურულ ზედმეტობას“ ეძახიან და

ამომხანთვით ემუქრებიანო. შენ ლამაზი გოგო ხარ. შესულიყავი უცხო ენებზე, ან მსუბუქი მრენველობის ფაკულტეტზეო. ეს ყველაფერი ათასჯერ მომისმენია და მაინც არქიტექტურულზე ვსწავლობ. დიდ ნიჭს ვატყობ-მეთქი თავს, ვერ გეტყვით, მაგრამ მიზიდავს ეს სპეციალობა. ძალიან მიყვარს.

– აგაშენა ღმერთმა, – ვთქვი და გულში დავაყოლე: ღმერთო, რა კარგია, რომ ასეთი „ჯიუტი“ ახალგაზრდები მოდიან არქიტექტურაში. ამ სიჯიუტეს, თუ ჭკუაუც ახლავს, ისინი უთუოდ გაიტანენ ლელოს. ასეა, ბოლოს ნებისყოფა იმარჯვებს.

ტროლეიბუსის პარკთან, პავლოვზე რომ ჩამოვუხვით, კუთხის სახლთან გამაჩერებინა მანქანა. ამ სახლში ვცხოვრობ, მეხუთე სართულზეო. ის პატარა აივანი, წითელი პილპილის აცმა რომ ჰკიდია, ჩემიაო. აივნის კარი ღიაა, დედაჩემი მოსულია სამსახურიდანო. მაპატიეთ, ვერ გეპატიჟებით, არა ვართ ისე მონყობილი, თქვენ რომ გეკადრებათო. დიდ მადლობას მოგახსენებთ ყურადღებისათვისო. კარი გამოაღო და ჩქარი ნაბიჯით წავიდა. საქალაქდებო დაგრჩათ-მეთქი, მივაძახე. მოიბრუნა. ასეთი დაბნეული არასოდეს ვყოფილვარ, რა მემართება, არ ვიციო. მორცხვად გამიღიმა, კიდევ ერთხელ მიბოდიშა და წავიდა.

მოვდიოდი შინისაკენ და ვნანობდი, რომ ასე მალე დამშორდა. ბოლოს და ბოლოს კაცი ვარ, გასეირნება მაინც შემეთავაზებინა-მეთქი, ჩემს თავს ვტუქსავდი. ვინ იცის, კიდევ როდის შემხვდება შემთხვევით. ბოლოს დავასკვენი, რომ კარგად მოვიქეცი. ნელი ფლირტის ქალაქის მონოდების სიტუაციას არ ქმნიდა. ისე ალაღად და გულწრფელად ლაპარაკობდა, რომ ჩემგან – „კუს ტბაზე ხომ არ ავსულიყავით სუფთა ჰაერის ჩასაყლაპავად“ – სრულიად უადგილო იქნებოდა. თავს გავიბითურებდი და მეტი არაფერი. იქნებ მომეჩვენა, იქნებ იგი უბრალოდ კარგად გაზრდილი გოგონა იყო, ან ისე ეშმაკი და ჭკვიანი, რომ ახერხებდა თავი მიაღწეო გოგონად მოეჩვენებინა-მეთქი. ერთი გაფიქრება ესეც კი გავიფიქრე. ბოლოს „ჟიგული“ ჯაჭვით რომ დავაბი, ფეხზე ვივახშმე და ჩემი ბიჭების, ჩემდა ჭირად შეძენილ, ასანყოფნა „ხომალდს“ ჩავუჯექი, ნელი ჯერ ოდნავ გაფერმკრთალდა და თანდათანობით მიიცვრიცა მესხიერების ფსკერზე.

აჩინჩარა პატარა ქალაქია შავი ზღვის სანაპიროზე. იმდენად კოხტა ქალაქია, რომ ორმოცამდე ეროვნება ცხოვრობს. მსოფლიოს ხალხთა პატარა მუზეუმი პირდაპირ. იქნებ ამის გამოცაა, რომ ქალაქს ერთიანი არქიტექტურული იერი არა აქვს. ყველას თავის გემოზე უშენებია, ყველას თავისი სტილის დამკვიდრება უცდია, მაგრამ, თუ რაიმე არ უხდება აჩინჩარას, ეს გახლავთ ამ ათიოდე წლის წინ აშენებული სამი მაღალი სახლი, რა მტრული მოსაზრებით ჩამოაფარეს ეს სახლები იაშთხვას მწვანე ფერდობებს, კაცმა არ იცის.

ხელშეკრულება გავაფორმე, ლანდშაფტი ჩავიხატე და მეორე დღესვე უკან გამობრუნებას ვაპირებდი, მაგრამ გადავიფიქრე. სასტუმრო „აქაბია“, სადაც ჩემმა თავაზიანმა მასპინძლებმა დამიდეს ბინა, ზღვას გადაჰყურებს. ამინდები მშვენიერია. ერთ კვირას დავრჩები, ცოტას გავივლ-გამოვივლი, ზღვაში ჩავიჭყუმაპლავებ, რა ხშირად კი მე ვისვენებ-მეთქი. სიამოვნებით დამთანხმდნენ. რამდენ ხანსაც გაგიხარდებათ, ბრძანდებოდეთო. ღმერთო, ნუ მოშლი საქართველოში სტუმარ-მასპინძლობის გასაოცარ ადათს. რა მოწინებით მეპყრობიან, თვალში შემციცინებენ, რესტორნიდან რესტორანში დამატარებენ, ამათთვის მე მართლა ხელოვანი ვარ. თუ შენს თავზე რწმენა შეგერყა, შენს ძალებში თუ დაეჭვდი, მკითხველო, აიკარი გუდა-ნაბადი და ერთი კვირით ეწვიე რომელიმე პროვინციულ ქალაქს. ძალა დაგიბრუნდება, გამხნევდება, სულ სხვა კაცად დაბრუნდება.

აჩინჩარაში ჩასვლის მეორე დღესვე ნელის სახე დამიდგა თვალწინ და მოსვენება დავკარგე. რა ხდება ჩემს თავს? სენტიმენტების და რომანტიკის კაცი არასოდეს ვყოფილვარ და ახლა მით უმეტეს. აღარც ასაკი მაქვს აცუნდრუკების და არც გარემოება მაძლევს დიდ გასაქანს. უეცრად ჩამოფრინდება ნელის სახე გონების თვალში და ვერც ვიცილებ. ზღვას გაყურებ, ეს-ესაა ლურჯი ტალღებიდან ამოყო ხუჭუჭა თავი და ჩემკენ მოცურავს, პირალმა დავწვები, ღრუბლებში გაკრთება და გაბუტული სახით ცის კაბადონზე დგას და მიცქერის. რესტორანში ვზივარ, სადაცაა შემოვა ტანის ლამაზი რხევით, მასპინძლებს ბოდიშს მოუხდის და ჩემ გვერდით დაჯდება. მალევე კარებს გავყურებ. ხომ გამოვიცდით

ასეთი გრძნობა, – ვიღაც გაკლია, ვიღაც შენ გვერდით უნდა ყოფილიყო და აუხსნელი მიზეზის გამო არ ჩანს. იგვიანებს. ღმერთო ჩემო, რას ველი, ვის ველი. ყველა შეიძლება ახლა ჩემ გვერდით ყოფილიყო, გარდა ნელისა. რა ვარ მე მისთვის? ხეირიანად არც კი მიცნობს გოგო. სასაცილოდ არ ეყოფა, ალბათ, თბილისში რომ ჩავალ და ვეტყვი, ტკივილამდე მენატრებოდა, სულ თქვენი ხატება მედგა-მეთქი თვალწინ. ვტუქსავ ჩემს თავს, ვცდილობ სხვა რამეზე გადავიტანო ფიქრი, მაგრამ არა და არ გამოდის.

მთელი ღამის უძილო, დილით, სალაპარაკო პუნქტს მივადექი. საპროექტო ინსტიტუტში დავრეკე და ნოდარის მდივან გოგონას ვთხოვე, თუ შეიძლება, ნელი ნიკურაძეს დამაკავშირეთ-მეთქი. ახლავ ვნახავ თუ არისო. ღმერთო, როგორ გაგრძელდა ეს ერთი წუთი. გული ბაგაბუგით მიცემს. მოვა ახლა, „გისმენთ, გისმენთ?“, რა ვუთხრა, ვინა ვარ, რაზე ვრეკავ? რამ ამამჩატა ორმოცდაორი წლის კაცი, რა ეშმაკი შემიჯდა. „ალო, ალო“, – ნელის ხმა არ არის, – „ბატონო, არ არის, არ მოსულა ჯერ, იქნებ კიდევ დარეკოთ? ვინ ბრძანდებით, რა გადავცე?“ „არაფერი, გმადლობთ, თქვენის ნებართვით კიდევ დავრეკავ“. ჯიხურიდან გამოვედი და ღრმად ამოვისუნთქე. „კიდევ კარგი, არ დამხვდა, ახლა ზღვაზე წავალ, გავერთობი და მეტს აღარ დავრეკავ“.

აღარც კი მახსოვს, სად ვიარე დაახლოებით ორი საათის განმავლობაში და როგორ აღმოვჩნდი ისევ სალაპარაკო ჯიხურთან. „იცით რა, არ მოსულა, მგონი ნელის ლექციები დაეწყო და შეიძლება ამ დღეებში არ მოვიდეს“. ყურმილი დავკიდე და გამშრალი გამოველ გარეთ. „დეკემას გავგზავნი“, გამიღვია. ბევრი აღარ მიფიქრია, ფოსტაში ჩავირბინე და ასეთი ელვა დეპეშა ვაფრინე თბილისს: „თბილისი, მაღალ შენობათა საპროექტო ინსტიტუტი, ნელი ნიკურაძეს, დაგხვდები ხვალ, პარასკევს, აჩინჩარას მატარებელზე, მოკითხვა დედას, ჩამოდი აუცილებლად, მერი, სასტუმრო „აქაბია“, ეს რა კარგად მოვიფიქრე. ალბათ, დღეს ან ხვალ უეჭველად შეივლის სამსახურში. ეჭვსაც ვერავინ აიღებს, „მერი“ ზღვაზე ეპატიჟება. მორჩა და გათავდა. მაგრამ თვითონ? მიხვდება, რომ ამ დეპეშას მერი კი არა, მე ვუგზავნი, მხოლოდ ორი დღის ნაცნობი,

ერთი საშუალო არქიტექტორი კოკი გახოკიძე, რომ ზღვარი არა აქვს ჩემს სითამამეს და გაბედულობას?

რალა გავაგრძელო, პარასკევს გავვარდი მატარებლის დასახვედრად. ბაქანზე რომ ავრბოდი, უჩვეულო სიმსუბუქე ვიგრძენი.

ასე გაბავშვებულად და გალალეზულად თავი დიდი ხანია არ მიგრძენია. ეჭვიც არ მეპარება, რომ ჩამოვა. საქმიანი იერით დავაბიჯებ სადგურის ფილაქანზე. მატარებელმა ორი საათი დაიგვიანა, მაგრამ მოწყენა წუთითაც არ მიგრძენია. ეს მოლოდინი ყელამდე მავსებდა. გულის სიღრმეში მიხაროდა კიდევ, რომ მატარებელმა დაიგვიანა. დავაბიჯებდი ბაქანზე და თვალწინ მეთათხედ იშლებოდა ძვირფასი კადრი. იგი ვაგონის კიბეზე დგას. ხელს შევაშველებ, ხელჩანთას გამოვართმევ, მხარზე ხელს გადავდებ და ასე, ტკბილი მუსაიფით მივდივართ ტაქსის გაჩერებისკენ. გზადაგზა ხუჭუჭა ქოჩორს ვუვარცხნი. მეჭიკჭიკება რალაცას, მაგრამ არაფერი მესმის. უსაზღვროდ ბედნიერი ვარ.

ჩემ თვალწინ ჩაილაღნენ ვაგონები, მაგრამ ნელი არ ჩანდა. მატარებელი რომ გაჩერდა, ბაქანის გასასვლელისაკენ გავიქეცი. თუ ჩამოვა, უსათუოდ აქ გამოივლის, აქ ნამდვილად არ ავცდებით ერთმანეთს. სანამ უკანასკნელმა მგზავრმა და მისმა დამხვდურმა არ ჩაათავეს კიბე, ფეხი არ მომიცვლია, არ ჩამოვიდა. გულდამძიმებული დავბრუნდი „აქაბიაში“ და მთელი დღე ტანსაცმლიანად პირალმა ვეგდე ტახტზე, ჭერს მიშტერებული. გაცუდდა ჩემი ოცნებები? არა. ასე არ ხდება. ასე არ უნდა მომხდარიყო. მე ხომ ასე საოცრად მიხდა, რომ იგი ახლა ჩემ გვერდით იყოს. რალაც ლოგიკა მაინც ხომ აქვს ცხოვრებას? ხანდახან მეჩვენება, რომ მთელმა ქვეყანამ იცის ეს ამბავი. თითქოსდა ყველამ ერთად შეკრა პირი ჩემ მოსატყუებლად. თითქოსდა, ისიც წინასწარ იყო დაგეგმილი, რომ დერეფანში გაეცნოთ, მერე გაჩერებაზე დაეხვედრებინათ, აჩინჩარაში მივლინებით გავეგზავნეთ, რათა ანგელოზის სახიანი გოგოთი გაგიჟებულს სულელური დეპეშა გამეგზავნა თბილისში. უჭირავთ ახლა ჩემი დეპეშა და ხარხარებენ. ნელი? ნელის სუფთა, შვლის თვალეები რომ გამახსენდებოდა, ავი ფიქრები საპნის ბუშტივით ქრებოდნენ. არა, არა, მის

სიტყვებში თვალთმაქცობის ნატამალი არ ჩანდა. უბრალოდ დეპემა დაუგვიანეს, ხვალ უსათუოდ ჩამოვა.

მთელ ღამეს არ მიძინა. დილით წამთვლიმა და თვალი რომ გავახილე, ცხრა საათი იყო. შეშლილივით წამოვვარდი. წყალი შევისხი, პირის გაპარსვას ვინ დაეძებს, ღილებს გზაში ვიკრავ. დამაგვიანდა. მატარებელი (თუ დღესაც არ დააგვიანა) ზუსტად ცხრაზე ჩამოდის. კარგა ხანს ფეთიანივით ვანყდებოდი აქეთ-იქეთ ქუჩაზე, მაგრამ არა და არ გამოჩნდა. ბოლოს ძალით ჩავუხტი ვილაცას მანქანაში და დავედრიჯე, თუ ძმა ხარ, სადგურში მიმიყვანე, ბავშვი მოჰყვება მატარებელს, გზა-კვალს არ იცის, თუ არ მივუსწარი, დავიღუპე-მეთქი.

სამი ნახტომით ბაქანზე გავჩნდი. მატარებელი ჩამოსულა და ჩამოცლილა კიდეც. არავინ ჩანს, საათის ქვეშ გაჩერებული ერთი წითელქუდიანი რკინიგზელის გარდა, გულჩამწყდარი ჩამოვბრუნდი ავტობუსის გაჩერებაზე. ბოძს მივეყრდენი და ის იყო ჩემს უიღბლობა-უნიათობაზე მწარე ფიქრებმა გამიტყუეს, რომ ზედ ყურის ძირში მომესმა:

– ბატონო კოკი.

– ნელი! – ვიყვირე. ალბათ ასე ყვირიან ზღვით განამებული მეზღვაურები „მინას“, ხმელეთს რომ დაინახავენ.

* * *

– გამიშვი, ძალიან გთხოვ, გამიშვი, თორემ ვიყვირებ, – ნელიმ სასონარკვეთილი სახით მომიცილა და ჩემ პირდაპირ, წარზე გადაჯდა.

– რა მოხდა?

– ჯერ ერთი, მატარებელი მცხეთაში შედის და მეორეც, მანდ იჯექი, უნდა გელაპარაკოთ.

– რა უნდა „მელაპარაკოთ?“ – „თ“-ს დავანეჭი.

მიყურა, მიყურა, გაიღიმა და ჩუმად თქვა.

– მაპატიეთ, ვერ მივეჩვიე თქვენთან შენობით ლაპარაკს.

– რა ხდება, ნელი?

– მომისმინეთ ყურადღებით. იცით რა, მე თქვენ არ მიყვარხართ და, – თითქოს ეშინია, ვაითუ ვერ მოვასწროო, სხაპასხუპით მიაყარა ერთმანეთს, – ძალიან გთხოვთ, თბილისში ნუ ვნახავთ ერთმანეთს. რაც იყო, იყო.

– ნელი! გაჩუმდი!

– ჰო, ჰო, დედას გეფიცები, მართალს ვამბობ. მე თქვენ არ მიყვარხართ.

– გძულვარ?

– არ მძულხართ, მაგრამ სულერთი ხართ ჩემთვის. რაღა თქვენ და რაღა ის კაცი, ხედავ? ჯიხურს რომ მიყრდნობია. ეს გრძნობა სიძულვილზე უარესია, რომ იცოდეთ.

– როდის მიხვედი ამ დასკვნამდე?

– დიდხანს ვფიქრობდი, მაგრამ ახლა, ამ წუთში საბოლოოდ დავრწმუნდი. ახლა რომ გადმოიხაროთ და მაკოცოთ, შეიძლება გავგიჟდე.

გადავიხარე, გულზე მივიკარი და ვაკოცე.

– გამიშვით, ხომ ხედავთ, არ გპასუხობთ. არ მიყვარხართ, არა, არა, არა. მანდ იჯექით და ვილაპარაკოთ, – საათს დახედა და ამოიხვნეშა, – ღმერთო, რა ნელა გადის დრო. არა უშავს, თხუთმეტ წუთში დამთავრდება ეს ყველაფერი.

– შენ ასე ფიქრობ?

– დარწმუნებული ვარ: ჩვენ შორის ყველაფერი გათავდა. რაც იყო, იყო. კარუსელს უკულმა ველარ დავატრიალებთ.

– ეს ხუთი დღე?

– ხომ გეუბნებით, რაც იყო, იყო-მეთქი.

– ნელი, შენ ჭკუაზე ხარ?! ეს ხუთი დღე ხომ ყველაზე უბედნიერესი იყო ჩემს ცხოვრებაში. და თუ ასეა, რატომ მეჩვენებოდა, რომ შენც ბედნიერი იყავი ჩემ გვერდით.

წელში გაიმართა, ვაგონის კედელს მიაყრდნო ღამაზი, ხუჭუჭა თავი.

– დავუშვათ ეს არაფერს აღარ ნიშნავს. გახსენებაც არ მინდა. დავიღალე, ახლა მე თქვენ სრულებითაც არ მიყვარხართ.

– წუთუ ამ ხუთმა დღემ სხვაში ვერაფერში დავარწმუნა?

– რაში უნდა დავარწმუნებინე, ეს ყველაფერი, რაც ჩვენ შორის მოხდა, დაბნეული გოგოს ხუთდღიანი არშიყი იყო. მინდოდა და გავაკეთე. ახლა აღარ მინდა. თქვენი დანახვაც აღარ მინდა. ხვალ შეიძლება სხვა მომენონოს და ასეთივე წარმატებით...

– ნელი! – გავარტყი.

სახეზე ხელი მიიფარა. გაოცებით შემომხედა.

– რატომ გამარტყით ასე ღონივრად, ბატონო კოკი, ხომ შეიძლება დამაჩნდეს ლოყაზე. მე ხომ ხუთდღიანი მივლინებით წამოვედი სამსახურიდან. ასე იცის დედაჩემმაც, – ლოყიდან ხელი მოიცილა და ჯიქურ შემომხედა, – აი, იმდენად სულერთი ხარ, ჩემთვის, რომ შენი სილა არც კი მწყენია.

– რატომ ჩამოხვედი?

– მე თქვენ დიდი ხანია გიცნობთ, ბავშვობიდანვე თქვენნი-რი კაცები მომწონდა. ნიჭიერი „ნეუდაჩნიკები“. თქვენ მიმართ რალაცნაირი გრძნობა მქონდა. არა, ამას სიბრალული კი არ ერქვა. რალაც მშობლიური, რალაც სხვანაირი, სიყვარულსა და სიბრალულს შუა.

– გმადლობთ თანაგრძნობისათვის ყველა ხელმოცარული მამაკაცის სახელით. მერე?

– თქვენი დეპეშა, როგორც ჩამოსვლის დღეს გითხარით, გვიან მივიღე, ხუთშაბათს, ოთხშაბათს სამსახურში საერთოდ არ ვყოფილვარ. ვიცოდი, მიდეპეშებდით, ან დარეკავდით. აქ გასაოცარი არაფერია. თქვენ ნორმალური კაცი ხართ და უსათუოდ უნდა გადმოგეგდოთ ანკესი, მით უმეტეს ჩემთვის, რაკი, როგორც ამბობენ, ლამაზი ვარ.

გაჩუმიდა. სარკმლის ფარდა გადასწია.

– ვიცოდი, რომ თქვენი დეპეშა იყო, მაგრამ მაინც გავბრაზდი. თქვენმა უტიფრობამ გამაბრაზა, ეს ყველაფერი ისე ტლანქი იყო, ისე მამაკაცური. თქვენ მარტო იყავით სასტუმროში, ნომრის გასაღები ჯიბეში გედოთ და მე, დიაცს საალერსოდ მიწვევდით. დეპეშის დახვევა მინდოდა, მაგრამ მერე უცნაურმა ჟინმა შემიპყრო, ჩამოვსულიყავი და გამეოცებინეთ. ეტყობა, პატარა ავანტიურისტიც ზის ჩემში. თქვენ ხომ არ მელოდით. ჩვენი ნაცნობობის დროით და ჩემი ცხოვრების წესით თუ ვიმსჯელებთ, მე არ უნდა ჩამოვსულიყავი, შეიძლება უბრალოდ იმიტომაც გამოგზავნეთ დეპეშა, რომ სამომავლო ალიბი გქონოდათ: „პატარა გოგო, იცი, რამდენს ვფიქრობდი შენზე მივლინებაში?“ მივლინებაში... დიდი ამბავი.

– ცდები. ვიცოდი, რომ ჩამოხვიდოდდი.

– ეტყობა, თავიდანვე ვერ დავტოვე თქვენზე კარგი შთაბეჭდილება, ან ვინმემ ინფორმაცია მოგაწოდებდა – ჩქარი გოგოაო, თუმცა, დედას ვფიცავ, ამის საბაბი არასოდეს არავისთვის არ

მიმიცია. თუმცა ამას ახლა არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, ან, იქნებ ჩემ გამოუცდელობაზე ითამაშეთ. მე ხომ ოცი წლისა ვარ. მისმენთ?

– განაგრძე. როგორც ახლა ირკვევა, შენ ოცი წლის გულუბრყვილო გოგო კი არა, ჩემზე უფროსი ქალი ხარ.

– კარგი, კოკი, – გაიღიმა, – ნუ დამცინი, – წარბები ისევ შეჰყარა და მკაცრი იერი მიიღო, – და აი, ჩამოვედი. მე არ ვნანობ. კარგად ვიყავი თქვენთან ეს ხუთი დღე. მომხიბვლელი მამაკაცი ხართ, ალერსიანი, სიმართლე გითხრათ, მაინტერესებდა კიდეც, როგორი იყავით საერთოდ. მეტი არაფერი. დილით სანოლიდან რომ ავდგებოდით და სასაუზმოდ ჩავდიოდით, აღარ მიყვარდით და მინდოდა ჩქარა დაღამებულიყო. თქვენ გვერდით უცხოდ ვგრძნობდი თავს. მარტო ლოგინში მიყვარდით. მორჩა და გათავდა. მაპატიეთ, ასე უხეშად რომ გელაპარაკებთ.

– მერე?

– არ ვიცი, რისი ბრალია, ყოველივე ეს. შეიძლება ჩემი ასაკის. მე ჯერ კიდევ ძიების, ადამიანებთან ურთიერთობის გარკვევის პროცესში ვარ. ან იქნებ, თქვენ არა ხართ ის მამაკაცი, ვისაც სიყვარული შეუძლია საერთოდ. ან იქნებ, მე არ დამაყოლა ბუნებამ სიყვარულის ნიჭი. ან... და შეიძლება ერთი მიზეზი ესეც იყოს – სიტუაცია არ გვიწყობს ხელს. ჯერ ერთი, თქვენ ოცდაორი წლით ხართ ჩემზე უფროსი. ეს ცოტა როდია. თუმცა მე ჩემი ასაკის ბიჭები არასოდეს მომწონდა. ასეთი ხასიათი მაქვს. იცით რა, დავილაღე. ჩამოსვლისთანავე სირცხვილი მიწვავდა ზურგს. თქვენ რომ ამოდ უმტკიცებდით ადმინისტრატორს, ჩემი ცოლია, მაგრამ პასპორტი თბილისში დარჩაო. მერე ყოველდღე საცოდავი ღიმილით რომ უნდა დაგედოთ „ბამბანერკა“ სართულის მორიგისათვის და ნომერში აგეპარებინეთ. ახლაც მზარავს იმის გახსენება, რომ შეიძლება, ბაქანზე ცოლი დაგხვდეთ. გითხრათ, როგორ მოიქცევით? ერთს უმწეოდ, დაბნეულად გამიღიმებთ, შემთხვევით დამგზავრებულ გოგოსავით დამემშვიდობებით, ცოლს ხელკავს გამოსდებთ და წახვალთ. რა საშინელებაა.

– ნელი, მე შენ გაგიჟებით მიყვარხარ.

– მე არ მიყვარხართ. და საერთოდ, ძალიან გთხოვთ, ნუ

ლაპარაკობთ ამ სიტყვებს. მე თქვენ გინდოდით როგორც ქალი. და მე ვიყავი თქვენთან, ჩემი სურვილით. უფრო მარტივად უნდა შეხედოთ ამ ამბავს. ეს სიყვარული არ იყო. ბუზს სპილოდ ნუ აქცევთ. თქვენ სიყვარულის უფლება არა გაქვთ. არა, უფლება კი არა, ისე ვერ ვთქვი, როგორც მინდოდა, თქვენ სიყვარულის პირობები არა გაქვთ. არ გჭირდებათ ეგ რომანტიკა. კიდევ კარგი, რომ დროზე ვშორდებით ერთმანეთს. ეს რომ ნამდვილი სიყვარული იყოს, საშინელება იქნებოდა. გატანჯული სიყვარული. ლოდინი. კონსპირაცია, ცოლ-შვილისთვის წართმეული დრო და ფული. საზიზღრობაა პირდაპირ.

– ესე იგი, შენ თვალთმაქცობდი ეს ხუთი დღე.

– სრულიადაც არა. ხომ გითხარით, მე მსიამოვნებდა თქვენთან ყოფნა და არ გეკამათებოდით. კარგად გაზრდილი გოგო ვარ და თქვენ რომ სიყვარულზე მეჩურჩულებოდით, საწოლში კამათს ხომ არ დაგინწყებდით.

– ახლა?

– ახლა სხვა სიტუაციაა. ჩვენი ხუთდღიანი ეპოპეა დამთავრდა და სიმართლე, ბოლოს და ბოლოს, ხომ უნდა მეთქვა.

– ნელი, – ყელი გამიშრა, თავბრუ მესხმის, ნუთუ ეს ყველაფერი მართალია, ნუთუ ყველაფერი გათავდა. როგორ დავიჯერო, რომ მას შეეძლო, ხუთი დღის განმავლობაში დაუჯერებლად გულწრფელ ქალად მოეჩვენებინა ჩემთვის თავი, – ჩვენ ხომ ამაზე ერთხელ უკვე ვილაპარაკეთ.

– დავინწყეთ, მაგრამ ბოლომდე ვერ ვთქვი, ძალა არ მეყო. ნვეულებაზე შენ სასურველი კაცი ხარ. კარგი თამადა, ენაწყლიანი. იუმორის ნიჭით დაჯილდოებული. მაგრამ სწორედ მაშინ იყავი ჩემთვის ყველაზე უცხო. თავს ინონებდი, ყველას უღიმოდი. მაღალფარდოვნი. თითქოსდა ყველას ეკუთვნოდი. ჩემითაც თავი მოგნონდა. შემომხედეთ, რა ძლიერი ვარ. ოცი წლის ასე ლამაზი გოგოს სიყვარულის მოპოვება ხუმრობა ხომ არ არისო, მეტყველებდნენ შენი თვალები. და როცა მე დამიწყე „გალამაზება“ სხვების თვალში – ფრიადოსანი სტუდენტია, არქიტექტურულზე სწავლობს, მამიდასთან სტუმრად ჩამოსულა, შემთხვევით შემხვდა ქუჩაში და თქვენთან მოსვლაზე დავიყოლიეო, ეს კი ველარ გაპატიე და სამადლობელში ვთქვი,

მე მამიდაჩემთან არ ჩამოვსულვარ, და საერთოდ კარგად ვიცი ჩემი ადგილი და ჩემი ფუნქცია-მეთქი. შენ შეცბი. არ მოელოდი. მერე მთელი საღამო მეკითხებოდი – „ფუნქციაში“ რას გულისხმობდიო, მაგრამ მაშინ მიკიბულ-მოკიბულად აგისხენი. ძალა არ მეყო. ჯერ ერთი, ყველამ იცოდა, რომ შენს ნომერში ვათევდი ლამეს და მეორეც, მე ის გოგო არა ვარ, ვისაც ყველაფერზე მეტად სახელის გატეხვისა ეშინია.

– ხომ შეგეძლო, არც ახლა გეთქვა, – მაჯა ამოხტომას ლამობს. მეშინია გული არ შემიღონდეს.

– რა?

– შენი „სიმართლე“.

– ამით რა შეიცვლებოდა. მე ხომ თქვენ დღეიდან აღარ განახავთ.

– შევინახავდი ამ სიყვარულს. მე ეს მჭირდებოდა. მე ეს მაცხოვრებდა ბოლომდე. მე ხომ ოცი წლის არა ვარ და საერთოდ, აწი აღარავის შეყვარებას აღარ ვაპირებ. შენ იცი, რა ჩაიღინე? თუმცა... შენ მაინც ველარ გაიგებ.

– არა, ბატონო კოკი. მე ყველაფერს გავიგებ, მაგრამ დამერწმუნეთ, ასე სჯობდა. თქვენ დროზე უნდა გცოდნოდათ. თქვენ ისე სუფთა კაცი ხართ, რომ მე ვერ მოგატყუებდით. მე არ მინდა იდარდოთ. განვალდე. უკეთესია ფიქრობდეთ, რომ მე ერთი ტუტუცი გოგო ვარ და ღირსი არა ვარ თქვენი სიყვარულისა.

– ეს რომ არ არი სწორი?

– სწორია! გეხვენები, ნუ მტანჯავ! არ მიყვარხარ! არ მიყვარხარ! არ მიყვარხარ!

ისტერიული ცახცახით თქვა. სახეზე ხელები აიფარა და აქვითინდა.

მატარებელი თბილისის სადგურში შედის.

კვირიკე

მამისონის უღელტეხილი კარგა ხანია გადათეთრდა, მაგრამ სექტემბრის დასაწყისში გლოლას რომ თოვლი სწვეოდეს, აქაურ ბერიკაცებსაც არ ახსოვთ.

საავდრო ღრუბელი ჯერ შაორას დააცხრა, თვალის დახამხამებაში ხეობა ამოავსო და სამხრობამდე ჯერ კიდევ დრო რჩებოდა. ჩრდილოეთიდან ცივად რომ წამოუბერა და ერთბაშად ჩამობნელდა, ისეთი სიბნელით, ზაფხულში, სეტყვის წინ რომ იცის ხოლმე.

თოვლს მაინც არავინ ელოდა. ჯერ წვიმაგარეულად თოვდა, მერე ხვავრიელად ბარდნიდა, გამთბარ მიწას მაინც რომ ვერა დაატყო, ხომკაკალა წამოაყარა: ყინულის საფენი გაუმზადა ფანტელებს და ნამქერი რომ დაბზრიალდა, ყველამ ირწმუნა, რომ ამინდი არ ხუმრობდა. კაცებმა ტომრები წამოიხურეს და ტყეს მიაშურეს. ბავშვები ჟივილ-ხივილით იკლებდნენ გარემოს, საჩიხესმიმწყდარი საქონელი ბლაოდა. ქორებიც კი დაბლა ეშვებოდნენ, ისე დაბლა, რომ სახლის ერდოზე სხდებოდნენ და ავ თვალებს აბრიალებდნენ.

სოფელში მალე ყველაფერი კალაპოტში ჩადგა. კაცმაც და საქონელმაც დაიჯერა ზამთრის გამოცხადება და შეგუება იწყო. მეორე დილით უკვე გამოჩნდა გზაზე თივით დატვირთული ჩოჩიალა ურმები, აქა-იქ ოჩოფეხებიან რაჭველებსაც მოკრავდით თვალს. სოფლის მალაზია პურის ფქვილისგან დაიცალა, თოვლის საყრელი ნიჩბებიც მოიძიეს და ეზოებში შეშის გორებიც გაჩნდა.

მამისონისკენ მიმავალი სამანქანო გზა არც წელს აღმოჩნდა თოვლისათვის მზად. კარგად გათენებული იყო, გლოლას ზემოთ, ტურბაზის ასაქცევში, გამაყრუებელი სიგნალისა და მძლოლთა ჰაიჭუის ხმები, ერთმანეთში არეული, შოვს რომ მიანყდა და ჭანჭახის ნაპირებზე გაიშალა.

ამ ადგილას გასულ კვირას ბულდოზერი მუშაობდა. მერე, როგორც ეს საერთოდ ხდება, ბულდოზერს სხვა უბანზე უხ-

მეს. ასფალტგადათხრილი აყალომინამობრუნებული გზა კი ღვთის ანაბარა დარჩა. დილით ჯერ შოვისკენ მიმავალი ცისფერი „ვოლგა“ აბუქსავდა, მძლოლმა, როგორც ჩანს, ძალა დაატანა საბურავებს და იმდენი აწვალა, სანამ მანქანა გზას გადაცდა და ხრამში არ გადაყირავდა. ამასობაში ქვემოდან წითელი „ჟიგული“ მოდიოდა. „ჟიგულის“ მძლოლმა იფიქრა, გზაზე უადგილო ადგილას გაჩხერილ „ვოლგას“ გვერდს ავუქცევო და სწრაფად გააქანა, მაგრამ ვერც მან გააღწია თოვლს და ტალახს. კარგა ხანს ადგილზე ღრიალებდა, მერე უკანსვლით წამოვიდა, მაგრამ მის კვალში მდგარ თეთრ „ჟიგულს“ რომ მოჰკრა თვალი, დაამუხრუჭა. დამუხრუჭება კი საბედისწერო აღმოჩნდა ორივე მანქანისთვის. თოვლში აცურებული წითელი „ჟიგული“ ცივსავით დაეშვა დაღმართში, უკან მომავალს დაეჯახა, ცხვირი შეუნგრია და მარჯვნივ გადაადგო, ხოლო თვითონ კი გზის მეორე მხარეს, ჭანჭახის ნაპირს ჩაეკიდა ისე, რომ მდინარის მღვრიე წყალი წინა ფარებზე სცემდა. ატყდა ერთი ალიაქოთი. ჯერ მძლოლები და თითო-ოროლა მგზავრი დაფაცურდნენ (მადლობა ღმერთს, არავინ დაშავებულა!), მერე ბარ-ნიჩბიანი სოფლებიც გამოჩნდნენ, მაგრამ ერთი ბერიკაცის გარდა ქალები იყვნენ და ამ საქმისა არა გაეგებოდათ რა. მოძრაობა შეჩერდა. ზემოდან მომავალმა ძველმა „ვოლგამ“ სცადა ხრამში გადავარდნილი თავისი თანამოძმის ამოთრევა, მაგრამ ბაგირი გაუნყდა. განყვეტილი ბოლო პარპრიზზე მოხვდა და გაუბზარა, ხოლო თვითონ ინერციით წინ გასრიალდა და გზაზე გარდიგარდმო გაჩერდა.

ასეთი სურათი დახვდა კვირიკე გაგნიძეს გლოლის ასაქცევში, ტურბაზასთან, როცა ძროხებით დატვირთული რახრახა „ტრალერიტ“ მამისონისკენ მიემუხრებოდა.

მანქანა გზის ნაპირას, თხმელას მიაყენა. გადახტა და წყალში ჩაკიდებულ „ჟიგულთან“ მორიალე ხალხს შეერია.

– ხალხს ხვარაფერი გოუჭირდაყენ? – რიდით იკითხა.

– მეტი გაჭირვება რაღა იქნება, – გულმოსულად უპასუხა წინ მდგარმა, ტალახში ამოგანგლულმა, ქილოფისქუდიანმა, სქელულვამა კაცმა.

– ხომ არავინ დაშავებულა-თქვა? – ბოდიში გაკრთა კვირიკეს ხმაში.

სქელულვაშამ ხმა არ გასცა, ტალახში გაალაჯა, იქვე დაგდებულ ბარს ხელი მოჰკიდა და მანქანისაკენ წავიდა.

სამიოდე წუთში მოხდა ისე, რომ დაზარალებული მძღოლებიც და გასაჭირში ჩავარდნილი დამხმარე მოქალაქეებიც იმედის თვალთ შესცქეროდნენ კვირიკე გაგნიძეს და მის ნებასურვილს უსიტყვოდ ასრულებდნენ.

– ბენჯზე ხარ გადარჩენილი, თვარა ქვე მოგინევდა ჭანჭახში ბანავი! – ეხუმრებოდა კვირიკე „ჟიგულის“ მძღოლს, როცა მდინარის კბოდეზე ჩაცურებულ მანქანას მისი დაჟინებული რჩევით წინა თვლებთან ქვის ყორე შეუყენეს, უკანა თვლების ადგილას ბარით მინა ჩაუყარეს, კვალში ხრეში ჩაუყარეს, ფოლადის ბაგირი გამოაბეს და ერთბაშად დაქაჩეს.

გზაზე ამოყვანილი „ჟიგულის“ ახალგაზრდა, ლურჯსვიტერიანმა მძღოლმა კვირიკეს ზედაც არ შეხედა – ჯერ თავისი მანქანა დაათვალიერა, უკმაყოფილოდ შეიმშუშნა, ჩაჯდა, დაქოქა და მადლობაც არავისთვის უთქვამს, გზას გაუდგა.

კვირიკე ცისფერი „ვოლგისკენ“ წავიდა. ხრამში გადაყირავებული მანქანა ფილოფისქუდიანი სქელულვაშასი აღმოჩნდა.

– დაჯექი, საჭე მარჯვნივ აიღე! – უთხრა კვირიკემ და კარი გაუღო.

– ვცადე, არაფერი გამოდის, – დოინჯი გაიკეთა იმედდაკარგულმა მძღოლმა.

– შენ მოტორი ჩართე და მარჯვნივ აიღე. დიდი გაზი არ მისცე. მე ვიცი, რასაც გეუბნები! კვირიკეს დარწმუნებული ხმა ჰქონდა.

– სანამ შენ მოხვიდოდი, ორი საათი ვენვალეთ, ამის ამოყვანას ტრაქტორის მეტი არ უშველის! – კვერი დაუკრა სქელულვაშას ვილაცამ.

კვირიკემ გასაღები გამოართვა, თხმელას ტოტები შეატეხა და წინ თვლებთან დაყარა. სამი კაცი „ვოლგის“ მარჯვენა ფრთასთან დააყენა და დაავალა, ძრავა რომ ამუშავდებოდა, მანქანას ზევიტკენ კი არა, მარცხნივ მიანექითო. თავდაპირველად მართლაც არაფერი გამოვიდა, მაგრამ კარგა ხნის ნვალების მერე მანქანა ნელა ამოძვრა გზაზე.

„ვოლგის“ მძღოლმა ხელები ჩვრით შეინმინდა, კვირიკეს მადლობა მოახსენა, საფულე გახსნა – ოცდახუთმანეთიანი ამოიღო და დარცხვენით წაილულლულა:

– ჩემს სახელზე, იქნება თითო ბოთლი დაგელიათ, დიდი პატივი მეცით და თუ არ მიწყენთ ამ მცირე საჩუქარს.

– რავა გეკადრებათყენ – ამ საქმეში ფულს ქვე რავა გამოგართმევთ. შოფრები არ ვართ, კაცო?

სქელულვაშამ ერთხელ კიდევ მოიხადა გულწრფელი მადლობა, პიჯაკის ბოლოები აიკეცა და გზაზე ლურჯი ბოლი დააყენა. კვირიკე თეთრი „ჟიგულისკენ“ წავიდა.

– შენ ვინ დაგარტყა? – ჰკითხა თავახდილ ძარასთან ჩამუხლულ თეთრმოსასხამიან, წითურ მამაკაცს.

– იმან, წითელმა.

– ქვე წყალში რო იყო?

– დიახ.

– რაიო?

– არაფერი. რას ვეტყოდი. რა მისი ბრალია, დაუცურდა მანქანა.

კვირიკეს გაელიმა.

– თუ მოვიდაყე, ბოდიში მაინც თუ მოგიხადაყე.

– რად მინდოდა მისი ბოდიში.

– კაცი შენ ყოფილხარ.

– კაი ერთი, თუ ძმა ხარ! – წითურმა მოსასხამი გაიხადა და მანქანის სალონში შეაგდო.

– სტარტერია ჩამომწყდარი დარტყმისაგან და არ ტრიალებს.

– უსტარტეროდ დავქოქავ, მაგრამ ჯერ რადიატორი უნდა გავმართოთ, ორივე „კრილო“ თვლებს ედება და უნდა გამოვნიოთყე... რამე ბრეზენტის ნაჭერი ხომ არ გაქვთ?

– ბრეზენტი რად გინდათ?

– ქვევიდან უნდა დავუჭირო, სტარტერს და კრილოსაც დავუკაკუნო.

– არა, ბატონო. გაცივდებით ამ ტალახში. ვერ გადაგაყოლებთ ჩემს მანქანას. თქვენ გეჩქარებათ ალბათ, ნაბრძანდით თქვენს გზაზე. მოუხერხებ რაღაცას მე თვითონ, მე მგონია.

კვირიკემ უკან მომდგარ ტომარაჩამოფხატულ ბიჭს მოხედა.

– ერთი, შენს გაზრდას, გავარდი და ბრეზენტის ნაჭერი მომიბრენინე, ექნებათყე სადმე გადაგდებულთ.

– ეს არ ივარგებს? – ბიჭმა თავიდან ტომარა აიძრო და გაუწოდა.

– ნუ წუხდები, თუ ძმა ხარ, არ შეიძლება ამ ჭყაპში მანქანის

ქვეშ... გაცივდები! – შენუხდა თეთრი „ჟიგულის“ პატრონი, მაგრამ უკვე გვიან იყო, კვირიკემ სახელოები აიკაპინა, ტომარა ბეჭებზე წამოიხურა და „ჟიგულს“ შეუხობდა.

– თექვსმეტიანი! – გამოიშვირა ხელი კვირიკემ და მაშინვე ჩაუდეს ხელში თექვსმეტიანი ქანჩი.

მაღე თავი გამოყო კვირიკემ მანქანის ქვემოდან და ტომარის პატრონს შეხედა.

– ქვე რავა გკადრო, მარა, იმ ჩემს მანქანაზე სამი ძროხ-უკაა, დილიდან არაფერი უჭამიათ, დანყდებიან მშიერი. ზევით ფერმაში მიმყავსყენ. ეგება ერთი კონა ჩალა, ან თივა გაახერხო სადმე. მერე მე ვიცი შენს ქორნილში! – პასუხს არ დაუცადა და ისევ მანქანის ქვეშ შერგო თავი.

კარგა ხნის შემდეგ კვირიკემ ჩაქუჩი მოითხოვა და დიდხანს უკაკუნებდა დაღრეცილ ფრთებსა და წინა ფართუკს.

დაახლოებით ორი საათის შემდეგ ტალახში ამოსვრილი, სიცივისაგან გაღურჯებული გამოხობდა, ხელები თოვლით შეინმინდა და მანამ არ მოშორდა საქმეს, სანამ თეთრი „ჟიგული“ არ აღულუნდა.

– ასეთ საქმეზე მადლობა უბრალო რამაა. ვაჟკაცი ყოფილხარ, ძმაო. სხვას ვერაფერს გკადრებ: ა, ჩემი ტელეფონი, თბილისში რომ ჩამოხვალ, დამირეკე. კაცი ვარ მეც. ამას არ დაგივინყებ, აგრემც სიკვდილს დაგივინყებიხარ.

კვირიკემ თეთრშლაპიანს ქალაღლი გამოართვა და მის ხელს თავისი მძიმე უხეში მარჯვენა შეაგება.

– ვაჟკაცი მე კი არა, შენ ყოფილხარ. კაცმა მანქანა დაგიღენა და სიტყვაც არ გითქვამს. რისი მადლობა, ნეტავი მართლა რამე შემეძლოსყე თქვენისთანა ხალხისთვის.

თეთრი „ჟიგული“ რომ წავიდა, კვირიკე დიდხანს ტრიალებდა გზაზე. მანქანებს გზას უჩვენებდა, ასწავლიდა, საიდან უნდა შემოევლოთ, რომელი სიჩქარით გასულიყვენ ტალახში. დაცურებულებს თავის ხარის ქედით აწვებოდა და სამშვიდობოს გაჰყავდა.

„ტრალერის“ ძარაზე სამი უნაბისფერი ძროხა ზარმაცად და ცოტა უგემურადაც შეექცეოდა სველ ჩალას, რომელიც, ეტყობა, ზვინის ზედა კონა იყო და ამიტომ შმორის სუნი დაჰკრავდა.

მეზობლები

მარლენ თევდორაძემ საკერავი მანქანა იატაკზე დააბრაგუნა, მაჯით ოფლი შეინმინდა და კედელს მიეყრდნო.

– თუ ამტვრევდი, რაღას ამოგქონდა, შე კაცო!

ოჯახის უფროსმა ხმა არ გასცა მეუღლეს. გულზე იყო გამსკდარი. შვიდი წელი შენდებოდა მათი საამხანაგო სახლი. ათსართულიან შენობას სურამის ციხესავით ნელა და საიმედოდ აგებდნენ. შვიდი წლის წინ კოოპერატივის წევრის წინასწარი გადასახადი რომ შეიტანა და ქვითარს ხელს აწერდა, დოცენტ მარლენ თევდორაძეს შიშმა გაჰკრა გულში – ოღონდ მეთათე სართული არ შემხვდებოდესო. ბოლო სართული, მოგეხსენებათ ქერს ემიჯნება და ტრესტ „ნითელმშენის“ აგებულ სახლებში წვიმის დროს წყალი ჩამოდის, ხოლო სიციხეში სულისშემხუთველად ხურდება. ესეც რომ არ იყოს, ძელქვიანელებს საერთოდ არ უყვართ მაღალ სართულზე ცხოვრება. გუშინ აუხდა შიში. კენჭისყრით სწორედ მეთათე სართული შეხვდა. რას იზამდა. დაბრალებითაც ვერავის დააბრალებდა, თვითონ ამოიღო ქალაღლი. შვილებს იფიცებოდა, ყუთში ხელი რომ ჩავყავი, უკვე ვიციოდი, რომ მეთათე სართულთან მქონდა საქმეო.

ხელები გაიფერთხა, სამზარეულოში გავიდა და პური წაიტეხა.

– ლობიო მაინც მოგეხარშა, რა გადაყლაპავს ამ გამხმარ პურს უჭრიანტელოდ.

– ისე მეუბნები, მარლენ, თითქოს ხელდაჭდეული ვიჯდე მთელი დღე.

მეუღლე რომ მართალი იყო, ამას ის მკითხველიც კი წარმოიდგენს, ვისაც ახალ ბინაში გადაბარგების განამანია კარგა ხნის დავინყებული აქვს.

– ბევრი ღარჩა?

ეს სიტყები ქალბატონმა ლილიმ თანამეცხედრეს კარში დაანია. პასუხს, კაცმა რომ თქვას, არც ელოდა. მეუღლეს

უბრალოდ უთანაგრძნობი, გაამხნევა, თორემ თვითონაც მშვენივრად იცოდა, რომ ბარგის ნახევარი ჯერ ამოსაზიდი იყო.

პარმალზე საუბარი მოესმა. სწორედ რომ სტუმრის თავი გვაქვს ახლავ, – გაიფიქრა და სააბაზანოში შევარდა, სხვა თუ არაფერი, თმა მაინც რომ გადაეწარცხნა.

მარლენმა ცნობით იცნო მეზობელი, მაგრამ სახელი და გვარი ვერ გაიხსენა. მაღალი, წელში მოკაკავული თეთრთმინი კაცი იყო, სამოცდაათზე მეტის იქნებოდა. კოოპერატივის კრებაზე ყოველთვის დაგვიანებით ცხადდებოდა და დაგვიანებისთვის ათას ბოდიშს იხდიდა. სტუმარი კარშივე გაჩერდა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა.

– არ გაგიკვირდეთ, ბატონო, ასე თათარიანხად რომ დაგეცით თავზე, მაგრამ მერე გვიან იქნება, რომ დავლაგდებით. სამსონ ზამბახიძე გახლავართ მე, მეექვსე სართულზე ვცხოვრობ, თქვენ არ მიცნობთ, რასაკვირველია, პენსიონერი გახლავართ, რიონის სადგურში ვიმუშავე ორმოცი წელი, ახლა პენსიაზე ვარ, ველარ შევძელი მუშაობა, თვარა ახლაც მეხვეწება, დაბრუნდიო, სადგურის უფროსი.. რა მაგის პასუხია და თავზარი დამეცა გუშინ, თქვენ რომ მეთავე სართული შეგხვდათ, შენუხებული სახეები გქონდათ ორივეს. თქვენი მეუღლე?

– სახლშია, ლილი! – გასძახა კარს დოცენტმა.

ლილი გამოვიდა, სტუმარს ხელი ჩამოართვა და რიდეგადაკრულ „ტრილიაჟის“ ყუთზე ჩამოჯდა.

სამსონი ჩქარა სუნთქავდა, საფეთქელზე დიდი ცისფერი ძარღვი რუკაზე მიხატული რიონივით უჩანდა.

– ახალგაზრდები ხართ, მომავალი წინ გაქვთ, ბავშვები?

– სამი, – სიტყვა შეანია ქალბატონმა ლილიმ.

– სამი ბავშვი, კაი მოგეცათ, განვალდებით მეთავე სართულზე, ხან ლიფტი არ იმუშავებს, წყალიც მცირე წნევის დროს არ ამოვა, ერთი სიტყვით, რალა ბევრი გავაგრძელო, მე და ჩემმა ცოლმა გადავწყვიტეთ, გაგიცვალოთ სართული, რასაკვირველია, თუ თქვენი ნებაც იქნება, თქვენ ჩამობრძანდით მეექვსეზე და ჩვენ ამოვალთ ზევით. ასე აჯობებს თქვენთვის.

სამსონის ნათქვამი გვალვაში წვიმის მოსვლას ჰგავდა. ცოლ-ქმარი სიხარულისაგან ლამის აცეკვებულიყვნენ, მაგრამ მარლენ თევდორაძემ მაინც დინჯად ჰკითხა:

– კი მაგრამ, თქვენ?

– ჩვენ, ჩემო ბატონო, – სამსონს ლიმილი უხდებოდა, – ჩვენი ცხოვრება უკვე მოჭმული გვაქვს, უშვილძიროდ შევაბერდით ცას, დარჩენილ ორ პარასკევს მეთავე გავატარებთ თუ მეექვსეზე, სულ ერთია, მერე მაინც მთავრობას უნდა დარჩეს, ნათესავიც არავინ გვყავს ისეთი, ბინა რომ უჭირდეს, ასე აჯობებს. თქვენ ახალგაზრდები ხართ, მეზობლობაში სიკეთე არ დაიკარგება, ასეა ეს.

– ჩვენ თუ გადავწყვეტთ ამ საქმეს, ტყვილად კი არ გვინდა, – ლილიმ მკლავებზე ხელი ჩამოისვა და განზე გაიხედა, – ფასი უნდა გვითხრათ და მოვრიგდეთ უნდა.

– როგორ გეკადრებათ, პატივცემულო, – ზამბახიძეს ხმაში წყენა გაერია. – ასე წავიდა ჩვენი საქმე? კი, მართალია, გამორჩენის გარეშე ბევრი ხელს არ გაანძრევს დღეს, მარა, მთლად კი არ დაკარგულა კაცობა და სინდის-ნამუსი, თითზე გადასახვევი ჭინჭიც კი არ გვინდა თქვენი. ა, ასე რავარცაა, გავცვალოთ ეს ბინები, თუ გნებავთ, რასაკვირველია.

რალა ბევრი გავაგრძელო, ხელი მისცეს ერთმანეთს, მარლენი სამჯერ ემთხვია მხარზე კეთილ მეზობელს და მოხუცის უნაპირო სიკეთით ათრთოლებული დიდხანს მთვრალივით, გულისამაჩუყებლად ლულულულებდა; კაცი ვარ მეც, დაკარგული არა ვარ და მე ვიცოდე და ჩემმა კაცობამო.

დრო არ დაუკარგავთ. მცირე ვახშმობის დროს ბარგი უკვე ამოზიდული გახლდათ, ყველაფერი თავის ადგილას დადგა, დაღლილობამაც თითქოს გაუარა მარლენს, მეექვსე სართული! ეს ხომ ოცნების ახდომასა ჰგავდა, სახელდახელოდ გაშლილ ქვეშაგებში (სანოლების აწყობა ხვალისთვის გადადეს) ბავშვებმა რომ მიიძინეს, ქალბატონი ლილი წინკარში გამოვიდა, საგულდაგულოდ შეკრული წიგნების შლა-ფერთხვაში გართულ მეუღლეს თავს წაადგა.

– მაინც ეს აჩქარება ვერ მოიშალე. ყველაფერში ასე იცი.

მარლენმა წიგნების გროვას კანაფი შემოაჭრა და ამოხედა.

– არ მომწონს ეს საქმე, მომკალი თუ გინდა.

– რა საქმე? – მარლენი მუხლებში ჩაიკეცა და სმენად იქცა, თუმცა მშვენივრად მიხვდა, რაზე იყო ლაპარაკი.

- ეს ბინის გაცვლა, რა და.
- კაი არ მოგიხდა ხომ?
- რა კაი, ქვეყანამ იცის, მეათე სართული რომ შეგვხვდა.
- მერე?

- არ იცი ვითომ ხალხის ენის ამბავი. ხვალდანვე მთელი ქალაქი ილაპარაკებს, მარლენ თევდორაძემ იყიდა მეექვსე სართულიო, გვინდა ეს ამბავი ჩვენ?

მარლენმა კეფა მოიფხანა, ამაზე თვითონაც ფიქრობდა, მაგრამ თქმას ვერ ბედავდა.

- ილაპარაკებენ და ილაპარაკონ.

- რატომ თვარა კი, - ლილიმ ხმას დაუნია, რითაც მეტი დამაჯერებლობა მისცა თავის ნათქვამს - რატომ უნდა ილაპარაკონ, თვარა კი... ვიქნებოდით მშვენივრად ჩვენს მეათე სართულზე, რაც ღმერთმა შეგვახვედრა, ის იყო ალბათ ჩვენი ილბალი.

- მერე აქამდე ვერ მითხარი ქალო, ეს ამბავი? რას მიმალავდი, გავწყდი კაცი წელში. მე შენი გულისთვის, თორემ სიმართლე გითხრა, მაინცდამაინც არც ქე მინდოდა. მეათე სართულიდან უკეთესი გადმოსახედია-თქვა, პატარა გულიც ქე მწყდებოდა.

მეორე დილით დოცენტი შემკრთალი სახით აკაკუნებდა სამსონ ზამბახიძის კარზე. თავზე ინმენდდა ხელისგულზე წამოსულ ოფლს და მასპინძელს დარცხვენილი უხსნიდა. ასე გადავწყვიტეთ, ასე გაგვიჭრა ჭკუამ, არ გენყინოთ, პატივცემულო, მართალია, ბავშვურად გამოგვივიდა, მაგრამ უნდა დაგვაბრუნოთ ისევ ჩვენს მეათე სართულზეო.

სამსონს მიზეზი არც უკითხავს, კი ბატონო, როგორც თქვენ გაგეხარებდათ, მე, ღმერთი, რჯული, სიკეთის მეტი არაფერი მინდა თქვენთვისო, დააყოლა და სამზარეულოში მოფუთფუთე მეუღლეს გასძახა, - ბარგი შეკარი, ისევ ქვევით უნდა ჩავიდეთო.

ერთი საათის შემდეგ მეათე და მეექვსე სართულს შორის გახურებული მიმოსვლა გაიმართა, თევდორაძეები უჩვეულოდ ალტკინებულნი, გაბრწყინებული სახეებით ეზიდებოდნენ ტვირთს, სამსონსა და მის მეუღლეს, პირიქით - დაძმარებული სახეები ჰქონდათ. ისინი კიბეზე ხვდებოდნენ ერთმანეთს,

შეხვედრისას ორივე მხარე სერიოზულ, მშვიდ სახეს იღებდა, ორიოდ ნაბიჯის შემდეგ კი სიმშვიდის ნიღაბს იცილებდნენ და თავიანთ ბუნებრივ განწყობილებას უბრუნდებოდნენ - თევდორაძეები რატომღაც მხიარულს, ზამბახიძეები - სევდიანს.

ოთხშაბათ დილით მარლენს დედის ბიძაშვილი ჯემალ ბასილაძე ეწვია. ჯემალი რომელიღაც უწყების სარევიზიო განყოფილებაში მუშაობდა, ავკარგიანი კაცი იყო, გულლია, პურისმჭამელი, ქალაქში ერთგული და ვაჟკაცი ბიჭის სახელი ჰქონდა დავარდნილი, მისი თანამდებობის სხვა პირთაგან განსხვავებით ღარიბულად, მაგრამ პატიოსნად ცხოვრობდა, გაეგო მარლენის ბინის მიღება და მოსალოცად წამოსულიყო.

ჯემალ ბასილაძემ ბინის გაცვლა-გამოცვლის ვოდევილური ისტორია რომ შეიტყო, შეიცხადა:

- ეგ როგორ მოგივიდათ! ლილი კარგია ქალია, მაგრამ შენ მაინც რალამ დაგიბინდა, მარლენ, გონება? გაგიმართლდათ შავი დედალივით, ბედი თავისი ფეხით მოგადგათ კარზე და უარი თქვით?

- სალაპარაკო გახდებოდა, - შეცვლილი ხმით, ამოოხვრით თქვა დოცენტმა და თვალეები ჭერს მიაპყრო.

- ელაპარკნათ მერე, სალაპარაკოს შენ გამოუღე ხალხს? რა გქონდა სალაპარაკო, მოიპარე რამე თუ რა, ღვთიან-მადლიანმა კაცმა დღისით-მზისით თავისი სურვილით გაგიცვალა სართული, მთლად კი არ უნდა დაგლახაკდე კაცი.

- მაინც რითი სჯობია, მითხარი, ვაჟკაცურად, მეექვსე სართული მეათეს? - აშკარად ჩანდა, მარლენი ხავსს ებლაუჭებოდა.

- არ იცი ვითომ? - შუა ოთახში დოინჯშემოყრილი გაჰყვიროდა ჯემალი და სწორ, ბლუჯა წარბებს წამდაუნუმ ისწორებდა, - სად მეათე და სად მეექვსე. მე შენ გეტყვი, წესიერად მუშაობს ჩვენთან ან სანტექნიკა, ან განათება, ან სხვა რამე, გამორთავენ დენს - ავარიანო. შეწყდება წყალიც და გაჩერდება ლიფტიც, მეათეზე წყალი თავისი წნევით ამოვა? არ ამოვა, ტუმბომ უნდა დაქაროს, სად უმუშავია, რომელ სახლში ტუმბოს წესიერად, რომ თქვენთან იმუშაოს. შენ ახლა, ღმერთმა კარგად გამყოფოს, ჯეელი კაცი ხარ, პატარა რომ შებერდები

და მუხლები დაგისუსტდება, ნახე მერე, რავარია მეთე სართულზე ულიფტოდ ამოსვლა.

– ანი მაინც არაფერი ეშველება ამ საქმეს. – ლილი თურმე იქვე იყო, საბანს შალითას აკრავდა.

– გავარადი ახლავე, მარლენ, ჩაუვარდი იმ კაცს ფეხებში, მაპატიე, გავბრიყვდი-თქვა. არ გეტყვის უარს, ახლავე ჩადი, დროს ნუ კარგავ.

ფეხები უკან რჩებოდა მარლენს. მაგრამ მაინც გაბედა... მიუბოდიშ-მოუბოდიშა შუბლშეჭმუხვნელ მასპინძელს, ქალის ჭკუას ავეყვი და მოვლორდი კაცი, თუ არ გადაგიფიქრებიათ, მაპატიეთ ჩემი სიყრუე და ისევ გავცვალოთ ბინებიო.

სამსონ ზამბახიძე ერთხანს დაფიქრებით უცქეროდა მოსულს, თითქოსდა საპასუხოდ სიტყვებს ეძებო. ვერ გადაეწყვიტა, რა ეთქვა, შეურაცხყოფილიც გახლდათ მცირედ და ნასიამოვნებიც, რომ მეზობლები ბოლოს და ბოლოს მიხვდნენ მის კეთილ გულს, ბოლოს მაინც ამ უკანასკნელმა გრძნობამ სძლია, სახე გაუნათდა და ხელი გაუნოდა ობოლი ძიძიშვილივით კარში მორცხვად მდგარ სტუმარს. ბარგის გადაზიდვაში ჯემალ ბასილაძეც მონაწილეობდა, იგი ხან მარლენს გამოართმევდა ბოლო კიბემდე ამოტანილ ტვირთს, ხან ზამბახიძეებს წაუკრავდა ხელს, მიკერძობას თავისი ნათესავების მიმართაც არ იჩინდა, ორივე მხარეს ერთგულად ემსახურებოდა. მეზობელ-ნათესავებმა იმ დღეს პირველად აღმოაჩინეს, რომ რევიზორს უამრავი ლექსი სცოდნია ზეპირად, ხოლო შავი სამუშაო (ბარგის გადაზიდვა და სხვა მსგავსი საქმეები) მაინცდამაინც არ ჰყვარებია.

იმ ღამით მარლენ თევდორაძე შუალამისას ავმა ფიქრებმა გააღვიძა, არ იქნა და რული არ მოეკიდა. წამოდგა, ფანჯარა გამოაღო და ჩამქრალ ქალაქს გადახედა: ცანცარა ვარ და მეტი არაფერი, რა ბზიკმა მიკბინა, რაზე გავიბითურე თავი, ჯემალის ჭკუაზე ივლის კაცი? ჯემალს ჯერ თვითონ რა ხეირი დააყარა მისმა ჭკუამ, მე რა ჯილას დამადგამს. მეთე სართული მართალია, ჭერთან ახლოსაა, მაგრამ სამაგიეროდ, სათავსობის გაკეთებაც შეიძლება ზევით. მთელი ჭერი შენს ხელთაა, ავიდოდი და ვისეირნებდი სახურავზე. შეზლონგს ავიტანდი და მზეზეც წამოვწვებოდი, ესეც არ იყოს, რა აქვს გულში

ზამბახიძეს რომ არ ვიცი? ტყუილი ამბავია, მზარდი მეცნიერი ხარ და იმიტომ გცემ პატივსო. მაგ ჭკუაზეა სწორედ, მოსაწყობი ეყოლება ვინმე, ან რალაცა ექნება უფრო დიდი საქმე, ესეც რომ არ იყოს, რატომ უნდა ვიყო მთელი ცხოვრება ამ ბებრებისაგან დავალებული, რატომ უნდა შევცვიცინებდე თვალელებში სულ, რა კაცია, ეგება და ხვალ ყელში ამოგიყვანოს ეს პატივისცემა. მე შენ გეტყვი, ცოტა ყოფილა შემთხვევა. რა მაქვს, ღმერთო კი მომკალი, სხვისი დასაყვედრებელი. ჩემი შრომით და წვალეებით მომიტანია ჩემი ცხოვრება აქამდე, უპატრონოდ, მაგრამ სხვის დაუმაღლებლად“.

დილით, როდესაც სამსონ ზამბახიძემ კარში მდგარი, სირცხვილისაგან გაფითრებული მეზობელი დაინახა, პირის გაღება არ აცალა, დაჭრილი ნადირივით დაიგმინა, სტაცა კედელსმიყუდებულ ორ ჩემოდანს ხელი და უკანმოუხედავად ჩაარბენინა. ეტყობოდა, სამსონი ელოდა ამ წუთს და გუშინ ბარგი არც კი ამოულაგებია, ყველაფერი შეკრული და წასაღებად გამზადებული წინკარში ელაგა.

პირმოკუმულნი, კუმტად და გაბრაზებით ეზიდებოდნენ თევდორაძეები და ზამბახიძეები თავთავიანთ ტვირთს. ერთმანეთს ზედაც არ უყურებდნენ. კიბეზე ერთმანეთს შემთხვევით ზედწამწყდარნი, თავებს მალლა სწევდნენ და თითქოსდა უსიამოვნო ეცათო, განზე და შორს იცქირებოდნენ.

ამ ამბიდან სამი წლის შემდეგ სამსონ ზამბახიძე გარდაიცვალა, მატარებელი დაეჯახა ბაზარში მიმავალს.

სკამები და შავი ფარდა მეზობლებმა მარლენ თევდორაძის ბინიდანაც ინათხოვრეს, ოჯახის უფროსს წყენით როგორ არ ეწყინა სამსონის სიკვდილი, მაგრამ სამძიმარზე (და არც გასვენებაზე) არ ჩასულა.

ქვეყანამ იცის, რომ ერთმანეთს ვემდურით და სხვანაირად ჩამომართმევენო, ესეც არ იყოს, მოხუცებულ ქვრივს იქნებ არც კი ესიამოვნოს ჩემი გამოჩენა და, ვინ იცის, ქოქოლაც დამაყაროსო.

სამსონ ზამბახიძის დაკრძალვაზე ყველა სხვა მეზობელი გახლდათ.

ტელეფონი კარგა ხანს რეკავდა.

გელამ იცოდა, რომ მისი ცოლი და ცხრამეტი წლის ქალიშვილი ასეთი უბრალო საქმისათვის ტელევიზორს არ მოშორდებოდნენ, საბანი გვერდზე მოისროლა, წამოჯდა და ფოსტლებს დაუნყო ფეხებით ძებნა. ცალს ვერ მიაგნო, წამოხტა, გაბრაზებული მიფლატუნდა ტელეფონთან.

– ალო, ალო, მაპატიეთ, რომ ასე გვიან განუხებთ! – ქალის შემფოთებული ხმა იყო, – ძალიან გთხოვთ, ჩაინერეთ ჩემი ტელეფონი.

– მოიცათ, ახლავე. – გელამ ფანქარი მოიმარჯვა, – ვინ ბრძანდებით?

– მე თქვენ არ მიცნობთ. ძალიან ცუდად ვარ, შეიძლება დღემდე ვერ გავატანო. თუ არ შენუხდებით, დამირეკეთ ხვალ დილით, სამოცდაერთი, მისმენთ?

– კი ბატონო.

– სამოცდაერთი, თერთმეტი, ოცდახუთი. თუ ხვალ დილით არ გიპასუხებთ, ესე იგი მკვდარი ვიქნები და იმ შემთხვევაში სასწრაფოს დაურეკეთ. ვაშლოვანის თხუთმეტია ჩემი მისამართი. კვიციანი ნელი, მაპატიეთ. განუხებთ.

– ქალბატონო, თქვენ მე მიცნობთ?

– არა, სრულიად შემთხვევით მოვხვდი თქვენთან.

– იქნებ სასწრაფოსთვის მიგემართათ?

– სასწრაფო ვერაფერს მიშველის. არ მინდა.

– რომ წამოვიდე ახლავე?

– არავითარ შემთხვევაში, მე თქვენ კარს ვერ გაგიღებთ, თუ შეგიძლიათ შემისრულეთ ეს თხოვნა, თუ არა და, კარგად ბრძანდებოდეთ.

უცნობმა ყურმილი დაკიდა.

გელამ კედლის საათს შეხედა, თორმეტს აღარაფერი აკლდა.

– ვინ იყო? – ჰკითხა სავარძელში მიკეცილმა მეუღლემ.

– არ ვიცი, სხვაგან მოხვდა.

– რა სხვაგან მოხვდა, ათი წუთია ელაპარაკები, – ქალიშვილი ტელევიზორს მიჭიჭინებოდა.

– შენი საქმე არ არის! და წესიერად დაჯექი, აღარ იძინებთ? რამდენჯერ უნდა ნახოთ „ვატერლოოს ხიდი“. რა ტელევიზორის ავადმყოფობა გჭირთ ორივეს.

– დანეკი, დაიძინე შენ, გიშლით რამეს? – გაეპასუხა ცოლი.

– ტელეფონი რომ დარეკავს, მე მივიდე მაინცდამაინც? რა გეზარებათ ორ ნაბიჯზე მისვლა. ჩემი ცალი ფოსტალი სადაა? ცოლმა და ქალიშვილმა ცერად გამოხედეს ფეხბურთელის ფორმაში მდგარ, ცალფეხსაცმელიან გელას.

– ლოგინქვეშ გექნება, გადი, ნუ გვიშლი ხელს, მამა.

– მე კი გავალ, მაგრამ ხომ ხედავ, რას უშვრება ამ ბავშვს სიგარეტი, – ცოლს მიუბრუნდა გელა, – არ გესმის, რა ხმა აქვს?

– არაფერიც, აღარ ვენევი, ახლა გაცივებული ვარ ცოტა. გადი და დაიძინე, დედიკო, უთხარი.

გოგომ ისევ გამართა თავისი ლამაზი ფეხები და სათამაშო ლომს თავზე დაანყო.

გავიდა გელა საწოლ ოთახში, წამოწვა, ხუთიოდე წუთი ჭერს შესცქეროდა, მერე ისევ წამოდგა, ხალათი მოიხურა, კარადის ქვეშ ცალი ფოსტალი მოძებნა, ტელეფონთან მივიდა, ქალაღი, რომელზეც ნელი კვიციანის მისამართი ეწერა, ჯიბეში ჩაიდო და საწოლს დაუბრუნდა.

დიდხანს არ დაეძინა.

„ავდგები და წავალ, ვინ იცის, როგორ უჭირს იმ ქალს. ძალიან შენუხებული ხმა ჰქონდა. მაგრამ ჩემს სახლში ამის გამგებია ვინმე? აუხსენი ახლა ლილის, ამ შუალამეზე იმიტომ ვდგები საწოლიდან, ვიცვამ და გავდივარ ამ ქარში გარეთ, რომ ვიღაც უცნობმა ქალმა დამირეკა: ძალიან ცუდად ვარ, ამა და ამ ადგილას ვცხოვრობ და, თუ კაცი ხარ, მომეშველეო. ჯერ ერთი, სასაცილოდ არ ეყოფათ, მეორეც, ეჭვი შეეპარებათ ჩემს სიმართლეში, მესამეც, რაღაც ეს ამბავი დეტექტივის დასაწყისს ჰგავს, დავიჯერო ახლა, მთლად შემთხვევით მოხვდა ჩემთან? ვინმე მოცლილი არ ხუმრობდეს, მაგრამ გულწრფელი და შენუხებული ხმა რომ ჰქონდა?“

ადამიანები უმეტესწილად თავს ინუგეშებენ და საოცარი ის არის, რომ თავიანთი საქციელის გასამართლებლად საბუთებს ყოველთვის პოულობენ ხოლმე: „თუ სასიკვდილოა, ამაღამ მაინც ვერაფერს ვუშველი, თუ საამქვეყნოა, ხვალამდე გაატანს, ხვალ შევეხმიანები და ან ექიმს მივუყვან, ან რამეს ვუსაშველებ“.

ამ ფიქრებში ჩაეძინა კიდევ.

ერთი სული ჰქონდა, სანამ დილით ცოლი და ქალიშვილი ისაუზმებდნენ და სახლიდან გავიდოდნენ. გელამ ვერაფრით ვერ დაადგინა, რომელ საათზე ეწყებოდა მის ქალიშვილს ლექციები, ხან დედასთან ერთად ცხრის ნახევარზე გავიდოდა სახლიდან, ხან თორმეტ საათამდე ლოგინში ნებივრობდა. ბევრი ეჯაჯგურა გელამ, ბევრი იყვირა და ნერვები იშალა, რა ხერხს არ მიმართა, მაგრამ გოგო მის ჭკუაზე ვერ გაზარდა, ან, მით უმეტეს, დაგვიანებული იყო, უცხო ენების ინსტიტუტის მესამე კურსის სტუდენტს თავისი ცხოვრება ჰქონდა. გელა ამჩნევდა, რომ ნელ-ნელა უცხო ხდებოდა საკუთარ ოჯახში. წარსულს ბარდებოდა ერთად ყოფნის, ერთად განსჯის, ერთ აზრამდე მისვლის იდილიები, ოჯახს რომ კრავს საერთოდ. ქალიშვილი კი არა, თუ აუცილებელი არ იყო, ცოლიც კი აღარ ელაპარაკებოდა. გელა მარტო იყო თავის ფიქრებთან და საქმიეებთან – ტროლეიბუსების სამმართველოში ინჟინერ-მექანიკოსად მუშაობდა. საღამოობით ისინი ტელევიზორს მიუსხდებოდნენ, გელა კი წიგნს კითხულობდა თავის ოთახში და ადრე იძინებდა, ტელევიზორი სძულდა, მისი ოჯახის მთლიანობის დარღვევას უმეტესწილად ტელევიზორს აბრალებდა.

მარტო რომ დარჩა, ტელეფონი თავის ოთახში გაიტანა, ფანჯარასთან დადგა, და, როგორც იქნა, აკრიფა სამოცდაერთი – თერთმეტი – ოცდახუთი.

– ალო! გისმენთ?!

– გულზე მოეშვა, ნელის ხმა იცნო.

– როგორ ბრძანებით, ქალბატონო ნელი?

– გმადლობთ?

– გელა ვარ, – გაახსენდა, რომ ნელის მისი სახელი არ უნდა

სცოდნოდა და მაშინვე დაამატა, – ნუხელის რომ დამირეკეთ შეშინებული ხმა გქონდათ.

– მაპატიეთ, ბატონო, სულგრძელად შემინდეთ. ქმარი მივლინებაში წავიდა. ჩემმა შვილმა ნუხელის ძალიან დაიგვიანა. დიდი ბიჭია, მაგრამ მაინც ვნერვიულობ. იმათ დაბადების დღეებს და მიზეზებს რა დაუღევეს. მე კიდევ, ავადმყოფ ქალს, როგორც ჩანს, გული დამისუსტდა. თქვენ ღმერთმა არ გამოგაცდევინოთ, სიკვდილი დავინყე. ჯერ ხელები და ფეხები გამიცვივდა. ცივმა ოფლმა დამასხა. ტელეფონისთვის არც დამიხედავს, პირველად რა ციფრებიც მომივიდა თავში, ავკრიფე. თქვენთან მოვხვდი. მე ვთქვი, გული რომ წამივიდეს, ან ნერილი წავილო იმქვეყნად, ერთმა ვინმემ მაინც იცოდეს-მეთქი.

– მიხარია თქვენი ხმის გაგონება ახლა, ხომ ყოჩაღად ხართ?

– შედარებით... პირველ საათზე მობრძანდა ჩემი ვაჟბატონი და ცოტა დავმშვიდდი.

– რა განუხებთ, ქალბატონო, თუ საიდუმლოება არ არის.

– თქვენს მტერს, ბატონო გელა, არა, თქვენი სახელი?

– დიახ.

– თქვენს მტერს, ბატონო გელა, მე რომ მჭირს. სამი წელია ლოგინად ვარ ჩავარდნილი.

– ?!

– კიდურებს ვერ ვამოძრავებ. მარილების დაგროვებააო, უნინ კუნტობას ეძახდნენ.

– მერე მარილებმა შეგაშინათ, ქალბატონო? უკაცრავად, ერთი წუთით, – გელამ ფანჯარა გამოაღო და ჩასძახა, – აბა, მოშორდით მაგ ტერიტორიას! სწრაფად, სწრაფად, არ ჩამომიყვანოთ, იცოდეთ! – ტელეფონის ყურმილი ხელში ეჭირა, – უკაცრავად, ქალბატონო ნელი. ბავშვებს დაუუცაცხანე. ხელისგულისოდენა ადგილი გვაქვს სახლის უკან. შარშანწინ პატარა ბაღი გავაშენეთ მეზობლებმა. ბავშვებისგან ვერ ვიპატივეთ. იასამანს ვინ დაეძებს, აყვავებულ ალუბლებს ტოტებს ამტვრევენ.

ამ ნოველის ავტორს სიჩქარეში დაავიწყდა ეთქვა შენთვის, ძვირფასო მკითხველო, რომ გაზაფხული იყო.

– სად ცხოვრობთ, ბატონო გელა?

– გურამიშვილის ქუჩაზე. ვაკის ბოლო სახლი თუ იცით ვაკე-საბურთალოს გზის დასაწყისთან.

– მშვენიერი ადგილია.

– ადგილს არა უშავს, მაგრამ ძალიან ხმაურიანია, ქალბატონო ნელი.

– ჰო, ხმაური ახლა ყველგანაა.

– მარილებზე გკითხეთ, ქალბატონო ნელი, – გელამ ავადმყოფობის ხაზით საუბრის გაგრძელება უფრო საინტერესოდ მიიჩნია.

– ნუ მეტყვით, ბატონო. ეს მარილები კი არა, შავ ქირზე უარესი ყოფილა. სამი წელია ლოგინად ვარ ჩავარდნილი. ჯერ ფეხები წამერთვა, სამსახურს თავი დავანებე. მასწავლებლად ვმუშაობდი, გეოგრაფი ვარ სპეციალობით. ეს ერთი წელია ხელები გამიჩერდა. იდაყვი და მჯეგები ხომ გამიქვავა, ახლა თითებსაც ძლივს ვამოძრავებ.

– ტკივილით გტკივით?

– საშინლად. მთელი დღეები გამაყურებელ საშუალებებზე ვარ. როდემდე უნდა ვიყო ასე.

– გაივლის, ქალბატონო ნელი. რა ვიცი, ეს ოხერი, მარილების დაგროვებას ამ ბოლო დროს ეფექტურად მკურნალობენ. ერთ ჩემს მეგობარს... – უნდოდა ეცრუა გელას, მაგრამ დროზე შეანყვეტინეს.

– ნუ მეტყვით, ბატონო გელა. ნუ მეტყვით. ძალიან გთხოვთ. არ არსებობს საშუალება, რაც ჩვენ არ ვცადეთ. დავლაღე ჩემიანიები ამ ჩემი ავადმყოფობით და მეც დავილაღე. ჩემი ამბავი გადაწყვეტილია. სიკვდილი მჭირს. ბოლო დღეები მაქვს. თქვენს შესახებ მითხარით რამე.

– მე... არაფერი საინტერესო, ქალბატონო ნელი... ინჟინერი კაცი ვარ. ცხრამეტი წლის გოგო მყავს, უცხო ენებში სწავლობს.

– ღმერთმა გიბედნიეროთ. ჩემმა დაამთავრა სკოლა წელს და ჯერჯერობით უსაქმოდ მყავს, მოუკვდა დედა.

– არ აბარებდა?

– აბარებდა, ქულები არ ეყო. ახლა პროფილზე დარბის მამისი.

– მეუღლე, ქალბატონო ნელი?

– შრომის დაცვის საკვლევ ინსტიტუტში მუშაობს.

– ააა... ჰოოო... – გელამ არც კი იცოდა, ასეთი ინსტიტუტი თუ არსებობდა. – ცოტა უკეთესობა ხომ მაინც...

– არავითარი, ჩემი დღეები დათვლილია. ყველაფერი მომწყინდა, ლაპარაკიც აღარ მინდა ჩემს თავზე. ბედნიერებაა ახლა ჩემთვის სიკვდილი. მაღალფარდოვნად გეჩვენებათ ჩემი ლაპარაკი ხომ? მძულს ჩემი თავი.

– როგორ გეკადრებათ. როგორ შეიძლება, ახალგაზრდა ქალმა ასე დაყაროთ ფარ-ხმალი.

გელას მოეჩვენა, რომ ნელი ტიროდა.

– მაპატიეთ ბატონო გელა. ეჭვიანიც კი გავხდი ამ ბოლო დროს. მეჩვენება, რომ ქმარსაც და შვილსაც მოვწყინდი. აბა, რა სიცოცხლეა ჩემი სიცოცხლე. მარტო რომ ვრჩები, ტელეფონსაც არ ვიღებ. მეგობრების და ნათესავების ხმის გაგონებაც არ მინდა. მომკლა გაუთავებელმა: „როგორა ხარ? დღეს ხომ უკეთესად ხარ? ხმაც უფრო ხალისიანი გაქვს, მალე კარგად იქნები, ნუ გეშინია“. ისინი თავის მხრივ მართლები არიან, მაგრამ მე დავილაღე. მარტო მე ვიცი, რომ აღარასოდეს ვიქნები კარგად. ამიტომ აღარ მინდა გულის გაკეთება. ეტყობა, სიკვდილი მაშინ მოდის, როცა იმედს დაკარგავ. მე კი იმედი კი არა, სიცოცხლის რწმენაც დავკარგე. აღარც კი მახსოვს, ოდესმე კარგად თუ ვიყავი. კარგად ყოფნის სურვილიც აღარ მაქვს. ჩემმა ქმარმა ბორბლებიანი სკამი მომიტანა. ადრე ფანჯარასთან მივაგორებდი და მთელი დღე ქუჩის ცქერით ვერთობოდი. ახლა ფანჯრიდან გადახედვაც აღარ მინდა. მადლობა ღმერთს, ახლა მალე დამიყოფს მინა პირს და ყველაფერი გათავდება, მოვისვენებ.

– ნუ ლაპარაკობთ ასე, ძალიან გთხოვთ. ნახავთ, თქვენ კარგად იქნებით. ადამიანებს რა არ გადაუტანიათ... თქვენ...

გელა სიტყვებს ვერ პოულობდა, ისე შეძრა ამ ამბავმა, რომ ყელში ბურთივით მოაწვა რაღაც.

– მე ეს ყველაფერი მოსმენილი მაქვს. დიდი მადლობა ყურადღებისათვის. კარგად ბრძანდებოდეთ, ბატონო გელა.

– შეგიძლიათ ერთი სათხოვარი შემისრულოთ?

- ბრძანეთ, ბატონო.
- ტელეფონს ნუ გადადებთ ხოლმე, მე თქვენ კიდევ და-გირეკავთ.
- ნუ შენუხდებით.
- უმორჩილესად გთხოვთ.
- არ არის საჭირო. დახიეთ ჩემი ტელეფონის ნომერი და დაივიწყეთ.
- მაშინ ახლავე ავდგები და მოვალ თქვენთან!
- მტკიცე გადანწყვეტილებით უთხრა გელამ.
- არავითარ შემთხვევაში. თქვენ ხომ არ ფიქრობთ, რომ ადამიანს ვგავარ. თქვენ კი არა, ნეტავ ჩემი ქმარ-შვილი არ მხედავდეს ასეთ დღეში. არ გაბედოთ და არ მოხვიდეთ.
- აბა, არ გადადოთ ყურმილი, დაგირეკავთ, მარტო ერთხელ დაგირეკავთ.
- ვნახოთ... ვეცდები... კარგად ბრძანდებოდეთ.
- აფორიაქებული იყო მთელი დღე სამსახურში. ადგილს ვერ პოულობდა, სულ იმ უბედური ქალის ხმა ედგა ყურებში. რალაც ქალაღლებს ხელს აწერდა, ვიღაცას განკარგულებას აძლევდა, მაგრამ გრძნობდა, რომ ყველაფერს რობოტიკით აკეთებდა. ვერაფრით ვერ ამოიგდო თავიდან ის ფაქტი, რომ არის ამქვეყნად უსაშველოდ იმედგადაწურული ქალი და უხმოდ, ნელ-ნელა კვდება. რა შეეძლო გელას? ნუთუ ასე ადრე უნდა დამდგარიყო ნელი კვიციანის ცხოვრებაში ისეთი დღეები, როცა არავის არაფრის გაკეთება აღარ შეუძლია მის გადასარჩენად?
- შესვენებაზე დაურეკა.
- მე ვარ.
- ვიცი, ბატონო გელა.
- ერთხანს დუმდნენ ორივენი. ორივეს ყურმილი ეჭირა და გელას მოეჩვენა, რომ ავადმყოფი ქალის გულისძგერა ისმოდა ტელეფონში.
- არ იცოდა, რით დაეწყო. გაცვეთილი „როგორ ბრძანდებით“ აღარ მოუხდებოდა მათ ურთიერთობას. აკი თვითონვე უთხრა ნელიმ, არ მიყვარს, როცა ჯანმრთელობას მეკითხებიანო.
- იცით რა, იმდენი კაცი ირეოდა დღეს ჩემს ოთახში, რომ

- ტელეფონისათვის კი არა, თავის მოსაფხანადაც ვერ მოვიცალე, - თვითონვე გაუკვირდა, რატომ ბოდიშობდა ქალთან, რომელიც არასოდეს ენახა, - სათადარიგო ნაწილები არ გვყოფნის. არ გაუშვებ ხაზზე ტროლებუსს და პასუხს გაგებინებენ. კანში ვძვრებით, რომ ელემენტარულ ტექნიკურ ნორმებს მაინც პასუხობდეს ქუჩაში გასული ტროლეიბუსი.
- ცხელა გარეთ, ბატონო გელა?
- ვერ გეტყვით. დილით გრილოდა. მერე თავი არ გამიყვია. დრო აღარ არის, დათბეს? აპრილი თავდება.
- ძველით რამდენია დღეს?
- მგონი ცამეტი.
- მე ძველისა უფრო მჯერა... ბატონო გელა, - ნელის ხმა აუკანკალდა.
- გისმენთ, ყურადღებით.
- ძალიან გთხოვთ, არ გამიგოთ სხვანაირად. გასაგებია ჩემთვის ეს გრძნობა. მე თქვენთან ნუხელის შემთხვევით დავრეკე, მიჭირდა, თორემ არ შეგანუხებდით. ის ორი საათი, სანამ ჩემი შვილი დაბრუნდებოდა, მე თქვენი იმედი მქონდა. მადლობელი ვარ ნუხანდელი ლამისთვის და თქვენი თბილი ყურადღებისთვის. თქვენ რომ მითხარით, ახლავე წამოვალო, იცით, რა სიტბო ჩამელვარა სულში? არის-მეთქი ამ გაცივებულ ქალაქში კიდევ კაცი, რომელსაც სხვისი შველის სურვილი და უნარი შერჩენია-მეთქი. იქნებ, თქვენმა კაიკაცობამ მე ნუხელის სიკვდილს გადამარჩინა. ახლა კი სხვა სიტუაციაა. მე ვგრძნობ, თქვენ კეთილშობილი კაცი ხართ და გინდათ თქვენი ყურადღებით პატივი მცეთ. შემეხმიანოთ, იმედი მომცეთ. ეს სიბრალულის ყურადღებაა, დამიჯერეთ, აღარ მჭირდება მე ეს ყურადღება, შარშან ჭკუიდან ვიშლებოდი, ტელეფონის ზარი რომ დაიგვიანებდა. ქმარ-შვილს ვაიძულებდი, სადაც უნდა ყოფილიყვნენ, ყოველ საათში შემხმიანებოდნენ. ახლა კი ესეც მაღიზიანებს. არა ვარ მე ის ქალი, თქვენი ხშირი რეკვა რომ მოაბრუნებს ამ ქვეყნისაკენ. მე სიცოცხლესთან ანგარიში უკვე გასწორებული მაქვს. ადამიანებთან ურთიერთობების რკვევა კარგა ხანია დავამთავრე. განთავისუფლებთ ჩემთან შეხმიანების თქვენი ჯენტლმენური მოვალეობისაგან.

– ჩვენ ხომ შევთანხმდით? – სხვისი ხმით ჰკითხა გელამ.

– ჩვენ არაფერზე არ შევთანხმებულვართ. გაიგეთ, მე შეთანხმებანი დავამთავრე, კარგად ბრძანდებოდეთ.

– არ დადოთ, ძალიან გთხოვთ, ქალბატონო ნელი. მე თქვენ მაინც დაგირეკავთ.

– სხვა არა იყოს რა, უხერხულია, მე ქმრიანი ქალი ვარ. თუმცა ამასაც აღარავითარი მნიშვნელობა აქვს. მაპატიეთ, ჩემი ექიმი მოვიდა. უნდა მოვემზადო.

„მართლა და მართლა, იქნებ არ უნდა ჩემი ხმის გაგონება და თავს ხომ არ ვაბეზრებ ამ ქალსო“, ერთი გაფიქრება გაიფიქრა გელამ, მაგრამ რამდენიმე საათის შემდეგ იგრძნო, რომ არ შეეძლო, არ დაერეკა. დააპირა გონების თვალთ შეეხედა თავისი საქციელისთვის, მაგრამ ახსნა ვერ მოუძებნა. ერთი რამ ამკარა იყო, თვითონ უფრო სჭირდებოდა ეს დარეკვა. ავადმყოფი ქალის მიმართ სიბრალულის გრძნობას დიდად სჭარბობდა სხვა უფრო ძლიერი, რისთვისაც გელას ანგარიში ვერ მიეცა.

მეორე დღესაც დაურეკა. მოეჩვენა, რომ ნელი ისე კატეგორიულად აღარ ესაუბრებოდა, კატეგორიულად კი არადა, თითქოს ელოდებოდა კიდეც გელას ტელეფონის ზარს. ერთი კვირის განმავლობაში დღეში სამჯერ ურეკავდა. მათი საუბრები მოკლე იყო და ყოველთვის ახალი. „მე ვარ“, – ეტყოდა გელა, და სხაპასუხებით მიაყოლებდა; რა გადახდა თავს ამ ხუთი საათის განმავლობაში. რა ხდება ქალაქში. როგორი ამინდია გარეთ. აღარც კი ახსოვდა, როდის გადავიდნენ „შენობით“ ლაპარაკზე. ამ ერთი კვირის განმავლობაში, თავის დღეებს გელა მხოლოდ იმ თვალთ აკვირდებოდა, რა შეიძლება ეთქვა ნელისთვის და რა არა. ურეკავდა სამსახურიდან, ტელეფონის ჯიხურიდან, ბინიდან, როცა მეუღლე სამზარეულოში ფუსფუსებდა, ხოლო ქალიშვილი ღრუბლის ლომს ფეხებით უსრესდა ყურებს და ტელევიზორს უყურებდა. ბოლო დღეებში ნელის უკვე აღარ სჭირდებოდა აჩემებული „მე ვარ“. „ჰო“, ეტყოდა გელა და ქალიც ჩუმად, სევდიანად, გაბმით უპასუხებდა „ჰო“. ისე შეუმჩნეველად მოვიდა ორი ადამიანის არსებაში სიახლოვე, რომელსაც ზოგჯერ მთელი ცხოვრების

განმავლობაში ვერ ვალწვეთ ხოლმე. ერთმანეთზე ზრუნავდნენ და ამ საზრუნავს მთლიანად მოეცვა მათი არსება.

„ახლა ათ ნუთში წამალი გაქვს დასალევი“, „ჰო, ვიცი“. „არ დაგავინყდეს, ზურა ჩაგზავნე „საირმეზე“ ოთხ საათზე. ზუსტად ოთხზე მოვიტან და ყუთით დავდებ, შემოსასვლელში ლიფტთან, როგორც იმ დღეს“, „გმადლობთ“, „ამოვალ, ერთი წამით შემოვიხედავ, კარიდან, გეხვენები, რა მნიშვნელობა აქვს, როგორი ხარ“. „არავითარ შემთხვევაში. ეგ რომ გააკეთო, იცოდე, თავს მოვიკლავ. როცა იქნება, ავდგები და მე თვითონ გნახავ“. „კარგი“. „შენა“. „ჰო“. „თბილად ჩაიცვი, დღეს ნვიმა გამოაცხადა“. „არის“. „გარეთ გაზაფხულია?“ „ისე რა, ნავედი“. „აბა, ჰე“.

შაბათ დილით დარეკა, ნელის ქმარმა აიღო ყურმილი. გელამ იცოდა, როცა ქმარი გაეპასუხებოდა, ხმა არ უნდა ამოელო. კვირასაც მთელი დღე ქმარი იჯდა ტელეფონთან. ორშაბათს ნელის ტელეფონი საერთოდ გამოირთო. ყურმილს არავინ იღებდა;

ორშაბათ საღამოს „თბილისში“ წაიკითხა. ისიც შემთხვევით, გვარს მოჰკრა თვალი, თორემ სამგლოვიარო განცხადებებს არ კითხულობდა.

სასაფლაოდან ყველა რომ გაიკრიფა, მესაფლავეებმა წითელი მიხაკები რომ ააცალეს საფლავის ბორცვს და ახალი საფლავი პირველად დარჩა თვალეზრავებულ ცასთან, თითქოს კიპარისის ტანიდან გამოძვრაო, მქრქალი წყვილიდან კაცი გამოვიდა.

ალუბლის ტოტები დაანყო საფლავს.

ერთხანს მდუმარედ იდგა და მიკიოტმა რომ სულ ახლოს გაიშრიალა, შეტრიალდა და ნელი ნაბიჯით ისევ იმ ბილიკს ჩაუყვია.

ჩემგან რა გესწავლება, საიდუმლოებებით არის სავსე ადამიანთა ურთიერთობა, ძვირფასო მკითხველო.

ქეიბაპი

თებერვლის თალხისფერი სალამო იყო.

უქიმერიონს გაუმჭვირვალე, ნაცარა ღრუბელი წამომხო-ბოდა თავზე.

შუადღისას გადარეკავდა ქარი იმ ღრუბლებს, ბაგრატის ტაძარს ცოტა ხნით დაანახებდა ქალაქს, სალამოსპირს ისევ ააბობდებოდა გალავანს ავდრის მოციქული. გაიშლებოდა ძელქვიანას ცაზე. გამთენიისას ლეხი წვიმით წამოასველებდა ქუჩებს და ეს იყო სულ. ზამთარი ისე იწურებოდა, რომ ძელქვიანელებს თოვლი არ ენახათ.

მხოლოდ და მხოლოდ დაბალი, ტყვიისფერი ცა და ცხვირ-სველა, ჭყანტობის სიცივე აგრძნობინებდა კაცს, რომ ზამთარს ყავლი ჯერ არ გასვლოდა.

ბუდუ ჭიტალაძის ჭიშკართან შვიდიოდე კაცი იდგა.

იდგნენ უბრად, ნაავდრი ყვავებივით მობუზულეები. ხანდახან ცერად გახედავდნენ ქეიბაპის ფარლალა, რიკულებიანი ხის სახლის ქვედა სართულზე განათებულ ფანჯარას.

– შემდეგი! – ჩაილაპარაკა ყაბალახიანმა, შავნაბადა კაც-მა და ტრიფოლიატის ღობეს მოშორდა. ფანჯარაში სინათლე ჩაქრა თუ არა, ასფალტისბილიკიან ეზოში ჭიშკრისკენ მომავალი კაცი გამოჩნდა. ქუჩაში გამოსვლისას გარსემოხვეულ პაციენტებს გადახედა, ღრმად ამოისუნთქა, ცერა თითით ბუდუს სახლისკენ ანიშნა და თქვა:

– სასწაულია პირდაპირ.

ლოდინით დაღლილთ არაფერი უკითხავთ. ერთბაშად მოშორდნენ გამოსულს და თავიანთ სათვალთვალო წერტილებს დაუბრუნდნენ. ეზოში ერთი კაცი შებაკუნდა და ფანჯარაში სინათლე გაჩნდა.

გამოსულს თხის ქურქიანმა, დაბალმა კაცმა ხელი გამოსდო და განზე გაიყვანა.

– სასწაულიაო, თქვენ ბრძანეთ, ბატონო?

– ჩემთვის სასწაულია, ბატონო. ცხრა ექიმმა ვერ მომირჩინა კუჭის წყლული და აგერ მეხუთე მოსვლაა დღეს – შეტევა არ მქონია.

– გასმევთ რამეს?

– არაფერს.

– ჯვარი გწერიათ და სხვა რამეს არჩენს?

– რას მაგალითად?

კაცმა მიმოიხედა, ფეხის წვერებზე აინია და ყურში უთხრა, რაც აწუხებდა.

– ალბათ, საჯდომი სამუშევარი გაქვთ.

– ბატონო?

– ჯდომა გინევთ, ალბათ, სულ. იმან იცის მაგი.

– რა ვიცი, დასწყევლოს ღმერთმა, მე ქე გამამწარა კაცი და...

– მოდით, მოდით. შებრძანდით, რალაცას გისაშველებთ.

– ჰო, ასე რილო-ჭრელოთ მევედი. ეგება სულ არ მკურნალობს ჩემნაირ ავადმყოფს და ქე ეწყინოს. კაცია და გუნება. ვერც ვკითხე, რიგში, ვერავის.

– საწყენი რაა, ბატონო. ლამაზი და ულამაზო ავადმყოფობა არ გამიგია მე. ბუდუ ყველაფერს მკურნალობს ერთად. შენ არც კი ვკითხავს, რა გტკივაო, თვითონ ხვდება ყველაფერს.

ამასობაში ჭიშკარს კარგა მანძილზე გამოვებოდნენ. კუჭის წყლულიანმა ბოდიში მოიხადა და ნაბიჯს აუჩქარა, თხის ქურქიანი გამობრუნდა. კომპლექსური მკურნალობის („ყველაფერს ერთად“) მეთოდმა ცოტა არ იყოს დააეჭვა, მაგრამ უკან დახევაზე არც უფიქრია.

იდგა და თავის რიგს ელოდა.

სხვას აღარ ადევნებია. ყველანი ერთნაირად აღტაცებულნი გამოდიოდნენ. ჭიშკართან წამით შეჩერდებოდნენ და სხვა სიტყვებით („რას მევესწარი, ჩემო ბატონო“, „ამერიკამ თუ იცის ნეტავი ბიოდენით მკურნალობა?“ „ააშენა ღმერთმა მაგის ოჯახი, არ მიშველა, კაცო?“) დაახლოებით ერთსა და იმავე გრძნობას გამოხატავდნენ.

– ერთი წუთით, – შეაჩერა თხისქურქიანმა ასფალტის ბილიკზე შემხვედრი და თითქოს ესტაფეტა უნდა ჩამოართვასო, ხელი გაუნოდა.

– ბატონო? – ავადმყოფმა კოინდარში გადააბიჯა.
 – რამდენს იღებს, მე ბოდიში.
 – თვითონ არაფერს არ გთხოვს, ბატონო. მე მითხრა, რომ მორჩები, მერე იყოსო. ისე ხუთ მანეთს აძლევენ სეანსში.
 – გმადლობთ.
 კარი შეაღო და ზღურბლზე შედგა.
 ოთახში ბნელოდა.
 – წამოდით, წამოდით, კედელს გამოყევით, ნუ გეშინიათ, ფეხს არაფერს წამოჰკრავთ, სკამამდე მიხვედით? დაბრძანდით. აბა, ჰე, ზიხართ? ვანთებ! – მკურნალს ოროტოტოსავით გამყივარი, ყიყინა ხმა ჰქონდა.
 სინათლის ჩქერი თვალებში რომ ეცა, პაციენტმა ჯერ, რატომღაც, თავის ფეხებს დახედა, მერე ნელ-ნელა ააყოლა თვალი და სამკუთხა მაგიდასთან დახრილი ბობრი, ქსუალა თმისა და მამალი მაჩვიის თვალების მქონე გამხდარი კაცი დაინახა.
 – ბევრია კიდე? – ჰკითხა ბუდუმ.
 – ჩემ გარდა სამი იყო, თუ აწი არ მიემატა.
 – რომ გახვალ, თუ კაცი ხარ, გააფრთხილე. სამის მეტს ვეღარ მივიღებ დღეს. დავიღალე. ოთხი საათიდან ვმუშაობ, ხვალ მოდით-თქვა.
 – კი ბატონო.
 – საერთოდ დღეში, – ბუდუმ ტაბურეტზე გადმოინაცვლა, – ათ კაცზე მეტს არ უნდა ვიღებდე, მარა ვის ესმის. უჭირს კაცს და რაფერ გინდა უარი უთხრა. არადა ეს ბიოდენი, ეს უპატრონო, გამოუღეველად კი არაა ჩემს ძარღვებში. აბრძანდით ფეხზე... იდექით მანდ, წინ ნუ წამოხვალთ, იდექით და თვალებში მიყურეთ... ასე თუ ვხარჯე უპრაგონოდ, გათავდება ეს ბიოდენი და მეყოლე კარგად. დავინყებ ახლავე... სეანსებს რომ დავამთავრებ, ნასიცხარივით ბღურკულით დავდივარ ოთახში, ხელებში ჭყანა არ მაქვს, ბალიშზე თავის დადებას ვერ ვასწრებ, ძილქუში მეცემა. ესმის ხალხს ეს ამბავი? რამდენი დარჩაო, რა თქვი?
 – სამი კაცი იყო ჩემ მერე. ვინლა მოემატებოდა, რა ვიცი.
 – დაბრძანდით.
 თხისქურქიანი დაჯდა და სახეზე შეეცყო, რომ ხშირი „აბრძანება და დაბრძანება“ სიამოვნებას როდი ჰგვრიდა.

– გაიხადე ეს ჯუბაჩა და მაგერ, ტახტზე, დადე. თბილა, მე მგონი აქ, რას იტყვი? არ გაცივდები, ნუ გეშინია.
 პაციენტმა ქურქი გაიხადა, მობრუნდა და ბუდუ ჭიტალადის წინ მორჩილად დადგა.
 – ვინყებ, თვალებში მიყურე და ხმა არ ამოილო!
 ექიმბაში წამოდგა, ორ ნაბიჯზე მოუახლოვდა ავადმყოფს და ხელისგულები სახეზე მიუშვირა – მმმუუუ... ღრმად ისუნთქე. თვალი არ მომაცილო... მმმუუუ... კარგია, ღრმად ისუნთქე... კარგია, – ხელისგულებს ხან დააშორებდა, ხან მიუახლოვებდა, ხან მარაოსავით გაშლიდა თითებს და მარჯვნივ-მარცხნივ ატრიალებდა... – ღრმად ისუნთქე, თვალებში მიყურე... კარგია, თავ-კისრის არეში არაფერი ჩანს, წვედით ქვევით. ნუ ინძრევი, თვალებს ნუ ახამხამებ, მმმუუუ... ისუნთქე შენც, ასე, – ხელისგულები კარგა ხანს გულთან უტრიალა პაციენტს და ჰოი, საკვირველებავ, ამ უკანასკნელს სუნთქვა გაუძნელდა და მკერდის არეში ყრუ ტკივილიც იგრძნო – არ თქვა არაფერი... მე თვითონ ვხვდები ყველაფერს, ღრმად ისუნთქე... მმმუუუ... კარგია... ცოტა ჰაერის უკმარისობა გაქვს ხანდახან... აბა, ვნახოთ, რას შერება კუჭ-ნაწლავი... შებერილობა ხომ გაქვს ცოტა სალამ-სალამოობით კარგ ნავახშმევეზე?... მმმუუუ, შეტრიალდი, სკამს ნუ ეყრდნობი, ხელები ჩამოუშვი, აააა... მმმუუუ, სწორი ნაწლავი ვერ გვაქვს მთლად კარგ დღეში, ხომ მართალია? – პაციენტმა თავი დაუქნია, – მუხლებიც დამძიმებული გაქვს... არ გაინძრე... აბა... კარგია... არ გაინძრე... ჩიცვი... თავისუფალი ხარ.:
 ბუდუმ თითები აათამაშა. – არ დამანყდა მკლავები? შენ არ იცი, რა ენერგია მიაქვს თითო სეანსს, მარა ამ ხალხს გააგებინებ? გრძნობდი რამეს? ჯერ პირველია თუმცა, რას იგრძნობდი.
 – ვგრძნობდიო? – თხისქურქიანი ენად გაიკრიფა, – ასე მეგონა, ყურებში ბანარი მაქვს ჩაბმული და სადღაც მიმათრევენ-მეთქი. ცხვირი მექავებოდა სასტიკად, განითლებული მაქვს, ხომ?
 ბუდუმ ახლა შეავლო თვალი პაციენტის წერენოსავით წითელსა და მომრგვალებულ ცხვირს.

– არა უშავს. ანი და ანი მიეჩვევი. შვება დღეიდანვე მოგეცემა. თუ სიცხე მოგცეს ამაღამ, ხვალ არ მოხვდება, იცის, ზოგის ორგანიზმზე რეაქციას იძლევა ბიოდენი, არ შეგეშინდეს. სიცხე რომ აღარ გექნება, მაშინ მოდი. იყოს, იყოს, შე კაცო, ფული რა საჩქაროა.

პაციენტმა ხელი მაგრად ჩამოართვა და გასვლისას გაუბედავად ჰკითხა:

– ამ ჩემს სატკივარს რამდენი სეანსი დასჭირდება, ბატონო ბუდუ, ვითომ?

– ათი მაინც უნდა. ვნახოთ მერე, თუ საჭირო გახდა, გავაგრძელებთ, თუ არა და... ერთი სიტყვით, შევატყობთ საქმეს. ზოგს ათი სეანსიც არ უნდა. შენ საშიში არაფერი გჭირს. პილ-პილ-მარილიანი არაფერი ჭამო. ფეხით იარე და გრილი აბა-ზანა, იმისი არ იყოს, ყოველ დღე უნდა მიიღო. არ გაცივდე ახლა, აქედან გასული. ესაა მთავარი. მოიცა, სულ დამავინწყდა. რა მჭირს დღეს. მოდი აგერ, ამ რვეულში შენი სახელი და გვარი და მისამართი ჩაწერე.

თხისქურქიანმა კალამი მოიმარჯვა, თავი აიღო და ბუდუს შეევედრა:

– თუ შეიძლება, მისამართს ჩემი ცოლისძმისას ჩავწერ. სანახევროდ მაინც იქანა ვარ ამ ბოლო დროს. სახლი დავანგრიე რალაც ჭირად, ახალს ვაშენებ. მწვანეყვავილაზე ვცხოვრობ, იქვე, ეკლესიასთან, მესამე მოსახლე ვარ.

ექიმბაში ყოყმანით დათანხმდა.

კართან კიდევ ერთხელ, ღონივრად ჩამოართვა ავადმყოფმა ხელი და წელანდელზე უფრო მორცხვად ჰკითხა:

– დალევს საქმე?

– საერთოდ, ამ დროს არ შეიძლება. არც ღვინო, არც, მით უმეტეს, არაყი, – პაციენტის შეშფოთებულ თვალებს რომ წაანწყდა, დაამატა, – თუ მთლად გამოუვალი მდგომარეობა არ იქნა, უნდა შეიკავო თავი. და თუ მეტი გზა არ გექნება, უნდა დალიო, აბა, რას იზამ. ხანდახან ჩავარდები კაცი, არაა საშველი. დალევით უნდა დალიო, მარა მთლად გადარევა რომ იცის ზოგმა, ისე არა, რასაკვირველია.

– აგაშენა ღმერთმა, – თხისქურქიანმა კარი გაიხურა.

უჩვეულოდ მჩატედ მიაბიჯებდა ჭიშკრისაკენ. ეჩვენებოდა, რომ თავისი აბეზარი, არასერიოზული სენი მაინცდამაინც აღარ ანუხებდა. ეჩვენებოდა კი არა, ნამდვილად ასე იყო.

ქუჩაში რომ გამოვიდა, მისკენ მეყსეულად წამოსულ კლიენტებს ამაყად გადახედა და პათეტიკურად განუცხადა:

– დღეს სამზე მეტს ვერ მივიღებო, სხვები ხვალ მოვიდნენო, ჩემო ბატონო.

პაციენტებმა ერთმანეთს გადახედეს. სწორედ რომ სამნი დარჩენილიყვნენ.

გაჩერებისკენ შებრუნებულ თხისქურქიანს ქოლგიანი მოხუცი აედევნა:

– რავა ატყობთ, მოგიხდათ, ბატონო?

– დღეს პირველად გახლდით. ისე, რა ვიცი, თქმაც მეშინია. უკეთესად ვგრძნობ თავს.

– მართლა დენით არჩენს?

– ბიოდენით, ბატონო, თითებში აქვს დენი.

– დეილოცა, ღმერთო, შენი სამართალი.

მოხუცმა ქოლგა დაკეცა და ბუდუ ჭიტალაძის ჭიშკრისკენ შეტრიალდა.

ბუდუ ჭიტალაძემ ოცდარვა წელი იმუშავა ავტოპროფილაქტიკის პატარა სასადილოში გამგე-მზარეულად. ერთ მშვენიერ (როგორც ზღაპრებშია) დღეს თავის ორგანიზმში ბიოდენი აღმოაჩინა და ჰიპოკრატეს ძნელ სამსახურს შეუდგა. ჯერ ახლობლებსა და ნათესავებს მკურნალობდა. სახელის განთქმაზე არც კი უზრუნვია. ერთი თვის შემდეგ მთელმა ქალაქმა იცოდა, რომ ცხოვრობდა ძელქვიანაში სასწაულთმოქმედი კაცი თავისი გრძნეული თითებიდან გამოყოფილი დენით თვით უიმედო ავადმყოფებსაც რომ აქეთ აქნევინებდა პირს. ბუდუ ჭიტალაძის დიდება დევის ნაბიჯით დადიოდა, რას აღარ ჰყვებოდნენ ექიმბაშზე; განგრენიან ავადმყოფს მოსაჭრელად განირული ფეხი გაუმთელაო, სამი დღის მოკვეთილ თითს ისე შეაზრდის თავის ადგილას, რომ სხვა (მოუჭრელი) თითებისგან მიკროსკოპითაც ვერ გამოარჩევო, ჰიპერტონია, გულის კუნთის კორონარული უკმარისობა და წინასაინფარქტო მდგომარეობა ხომ სასაცილოდაც არ ჰყოფნისო. წნევას პირველ-

სავე სეანსზე ერთხელ და სამუდამოდ არეგულირებსო. კიბოს, მეორე სტადიის მეტასტაზებით, საბოლოოდ არჩენს, ხოლო მესამე სტადიაში გადამდგარს, ისე კონსერვირებულყოფს, რომ ავადმყოფმა ათი-ოცი წლით სიცოცხლე გაიხანგრძლივოსო.

ქალაქში ყოველ ფეხის ნაბიჯზე შეხვდებოდით ბუდუს მიერ საიქიოდან გამობრუნებულ სალ-სალამათ ადამიანებს. ისინი დაუზარებლად უამბობდნენ დაეჭვებულ პირებს ბიოდენით მკურნალობის სიკეთეზე.

„ჭიტალაძის კლინიკას“ უამრავი ავადმყოფი მოაწყდა. ექიმბაშს, რომ იტყვიან, თავის მოსაფხანადაც არ ეცალა. დილის ექვს საათზე დგებოდნენ რიგში და მანამ არ შორდებოდნენ ჭიშკარს, სანამ შუალამისას ბუდუს მეუღლე, ქალბატონი ნუნუ გამოვიდოდა და განაცხადებდა: „ძინავს, ბატონო, ხვალ მობრძანდით, ხომ არ მოვკლავ კაცს. რატომ ის დღე არ დაიქცა, ჩვენ რომ ამ საქმეს მოვკიდეთ ხელი. მუშაობდა კაცი თავისთვის გამგე-მზარეულად. შიმშილით არ გვშიოდა და ნყურვილით არ გვწყუროდა. რად გვინდა ეს ორი კაპიკი, ჭამა მაგისტვის არაა დროზე და დასვენება“.

ავადმყოფები მდუმარედ უსმენდნენ ექიმბაშის განამებულ მეუღლეს და შორდებოდნენ ჭიშკარს იმ იმედით, რომ ხვალ მაინც ეზიარებოდნენ სანუკვარ ბიოდენს.

19... წლის 17 სექტემბერს ადგილობრივ გაზეთ „ინდუსტრიის ხმაში“ დაიბეჭდა ფელეტონი სათაურით „თვალთმაქცი“. ალბათ, მიხვდებოდა პატივცემული მკითხველი, რომ ფელეტონი სამარცხვინო ბოძზე აკრავდა ექიმბაშთა საქმიანობას საერთოდ და ბუდუ ქიტალაძეს კერძოდ.

„როგორ შეიძლებაო, – წერდა ფელეტონისტი კ. ნინმატია, – მედეას და ზაზა ფანასკერტელის სამშობლოში ქიტალაძის თვალთმაქცობას გასავალი ჰქონდესო. ჩვენ მატყუარა ექიმბაშისა იმდენად არ გვიკვირს, რამდენადაც იმ გულბრყვილო და მიმნდობი მოქალაქეების, ნაფიც ექიმებს რომ ზურგი აქციეს და „ბიოდენიან გრძნეულს“ ჩაუვარდნენ ყბაშიო. თურმე ნუ იტყვიო, ბუდუ ქიტალაძე ყველაფერს არჩენსო. რანაირად შეიძლება ჭკუათამყოფელმა კაცმა ირწმუნო, რომ ბიოდენი

კიდევ რომ ჰქონდეს ექიმბაშს, ყოველგვარ სენს ჰკურნავდეს ისე, რომ არავითარი უკუქმედება არ გააჩნდესო. ბუდუს დანყებითი სამედიცინო განათლებაც კი არ მიუღია, შინაგანი ორგანოების განლაგებაზე წარმოდგენაც კი არა აქვსო. თავად განსაჯეთ, რა მკურნალობა შეუძლია კაცს, რომელმაც არც ავადმყოფობის წარმოშობის მიზეზი იცის და არც მისი განვითარების სპეციფიკა მოეხსენებაო. გაიძვერა ექიმბაში ამ ბოლო დროს ისე გაინაფა, რომ გამოუცდელ ავადმყოფებს უნამუსოდ ატყუებს და აზიარებებსო. მან კარგად იცის, რომ თუ ავადმყოფი ხანშიშესულია, წნევა და გული არ ექნება წესრიგშიო, თუ თვალები დაბერილი აქვს – ან გული სტკივა, ან თირკმლები, თუ მსუქანია და მოყვითალო ფერი ადევს – უსათუოდ ღვიძლი ექნება გალიზიანებული, თუ სკამზე გაჭირვებით ჯდება, ან მუხლების სისუსტე აქვს, ან ე. წ. მჯდართა ავადმყოფობა სტანჯავს. რაც შეეხება მუცლის შებერილობას, ეს ხომ ჩვენში გემრიელი ვახშმის მოყვარულთა საერთო სენია. ასე რომ, ბუდუ ქიტალაძის დიაგნოსტიკა თავიდან ბოლომდე ქიმერაა და გარეგნულ მაჩვენებლებზეა აღმოცენებულიო.

საერთოდ, ყოველგვარი სენი სამ კატეგორიად იყოფაო, – განაგრძობდა ფელეტონისტი, პირველი – თავისით რომ რჩება, მეორე – მკურნალობით რომ რჩება და მესამე არც წამლით რჩება და არც შელოცვით, სიკვდილის ქარს რომ ეძახიან, სწორედ ის გახლავთო. ამ უკანასკნელით ადამიანები იშვიათად ავადდებიან. პირველი ორი კი მორჩენით თავდება და, რასაც ბუდუ ქიტალაძე აკეთებს, დიდი ხანია ცნობილია პრიმიტიული ფსიქოთერაპიის სახელით. ნამდვილ ფსიქოთერაპიაზე ქიტალაძეს წარმოდგენა არა აქვს. იგი ავადმყოფს ცოტა ხნით გუნებას უკეთებს და განკურნების ილუზიას უქმნის. შორს თვითმარქვია ექიმბაშების მეურვეობისაგან. თვალთმაქცთა და ფლიდთა ფეხქვეშ მინა უნდა იწვოდესო“. ასე ხმამაღლა, მონოდებით ამთავრებდა ფელეტონისტი კ. ნინმატია.

ამ ფელეტონის გამოქვეყნებიდან ერთი კვირის შემდეგ ექიმბაშმა ბუდუ ქიტალაძემ გაყიდა სახლ-კარი და ქალაქ სანსკრიტიაში გადასახლდა.

რა საქმიანობას მიჰყო ხელი სხვა ქალაქში ბიოდენის პატრონმა, სამწუხაროდ, ცნობილი არ არის.

ჭორი გავრცელდა; სანსკრიტიაში ბუდუს საავადმყოფო ჩააბარეს და მკურნალობის არნახული ასპარეზი მისცესო, მაგრამ ჭორი, მოგეხსენებათ, ჭორია და, მართალიც რომ იყოს, სანდო მაინც არაა.

ერთი რამ კია – ბუდუ ჭიტალაძე დააკლდა ქალაქ ძელქვიანას.

ავადმყოფებმა მოინყინეს.

სიკვდილიანობა გახშირდა.

მიზეზი მარტო მიქელ-გაბრიელის სია როდი იყო, როგორც ჩანს, სხვა სამედიცინო უწყებებთან ერთად, ერთი ბიოდენიანი ექიმბაშიც სჭირდებოდა ქალაქს.

თუნდაც მატყუარა, მაგრამ მაინც ბიოდენიანი და სწორედ ექიმბაში.

ექიმბაშები ხომ ისედაც ცოტანი დარჩნენ.

გუშინ, ავტობუსში, ორ დარბაისელ კაცს დავემგზავრე.

– ბუდუ ჭიტალაძე გახსოვს?

– ბერა.

– კვალიფიკაციაზე ვიყავი, ამას წინათ, სანსკრიტიაში. მთავარმა ექიმმა: ძელქვიანელი წევს ჩემთან შენი თანამემამულე, არ ნახავო?

შევედი. ბუდუ ჭიტალაძე. ცოტა მობერებულა, მარა ისევ ყოჩაღადაა. გავსინჯე, ისეთი არაფერი, კუჭის კატარი სჭირს.

– არ გამოეცნაურე?

– არა. ვითომ ვერ ვიცანი, სადაური ბრძანდებით, რა მოხელე ხართ-მეთქი. არასაუნყებო დაცვაში ვმუშაობო. აქ, საავადმყოფოში, ერთი კარგი ექიმი გვყავს-მეთქი, ბიოდენით მკურნალობს, იმას მოგიყვან, ის გიშველის-მეთქი, ნამოხტა და სახელოზე ჩამომეკიდა: „ნუ იზამ მაგას, მე ვიცი რაცაა ეგ საქმე, წამალი გამოიმინერე, თუ კაცი ხარ, ბიოდენი მინდა მეო? მკლავ კაცსო?“

მინდოდა, რაღაც მეკითხა, მაგრამ ორივენი ისე გულიანად ხითხითებდნენ, რომ სიტყვა ვერ ჩავურთე და ამასობაში ავტობუსიც გაჩერდა.

დეკემა

მაშ, მთელი ქვეყანა ჩემთვის და ლევანათვის დაყრუვდა-მუნჯებულა-მეთქი, შვილო. მაშ, ეს ამოტოლა ფორტა-ტელეგრაფი მარტო ჩემი ურგები ყოფილა-მეთქი. თქვენ, თუ გინდათ, მარსკვლავეთიდან ჩამოიყვანთ -კაცსა და ზღვის ფსკერიდან ოქროს ყანწს ამაილებთ-მეთქი. თამარა ძალოს ჭირი ღობეს ჩხირია და არ გენალვლებათ-მეთქი, ვუთხარი, შვილო, იქნებ არ უნდა მეთქვა, მაგრამ, ვერ მოვითმინე. მაშ, ისე როგორ უნდა დაბნელდეს, ივრესკიდან კოჭრეთამდე ცოცხალი კაცი დაიკარგოს? განა დრო არ არი, შვილო, სიბერის ვიფოფები მჭირდეს. მე თვითონ დავფიქრდები, ი, ჩემი ლევანას მზემა, ჭკუა ხომ არ შამიმსუბუქდა და გზი გიჟივით ხომ არ დავებ-ეტები-მეთქი კარდაკარა. რა ვუყოთ, გენაცვალე, სიბერე როსტომსაც კი მაჰრევიანო, მე რა ხეირს დამაყრიდა, ერთ განლობილ დედაკაცსა. ე, დეპეშაი რო არ მამსვლოდა, იქნებ მეც არ ამელო თავი, ჩემისთანა ქვრივ-ოხერი მილიონი დატრიალებს ამ დუნიაზე, მე რა ოქროს კოჭი ვიქნებოდი, ამოდენა ხალხი შემენუხებინა. ნახე, შვილო, ნახე მიზეზი ჩემი ძილკრთომისა. „პრასიმ სააბჩიტ ზდოროვიე და მესტონახაჟდენიე ტამარა შავყურაშვილისაო“. ვასილიი კარავაევი სწერამს. ივრესკიდანაა გამაგზავნილი. თამარა შავყურაშვილი კიდე მე გახლავართ. ჩვენები არაშენდადან გადმოსულან კოჭრეთშია. კარგა ორასი წლის ამბავი იქნება, რა ვი, მე ვინ მეტყოდა, რა მიზეზითა. ღერი რუსული არ ვიცი, მაგრამა დღეში ასჯერ მაინც ვაბუღებულე ამ დეპეშას. რა ვქნა, შვილო, გაჭირვება მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო. შარშან დეკემბერში მივიღე დეპეშაი, შვილივით ნაზარდი ჭედილა წამოვაქციე, მეზობლებს დავუძახე, ლევანა ცოცხალი მყოლია, გზად ივერსკში შაჩერებულა (რა ვი, რა საქმე ჰქონდა), მალე ჩამოვა-მეთქი. მერვე თვე ინურება მას უკან, არც ამბავი, არც ხაზარი, ფორტის გამგემ და კამისარმა თითქოს პირი შაჰკრეს ჩემ წინააღმდეგა. გა-

ფუჭებული გრამაფონივით ერთ და იმავეს გაიძახიან: რა გი-
ყოთ, თამარა ძალო, დეპეშა კი ივრესკიდანაა გამაიგზავნილი,
მაგრამა არც თავის გვარს გვიმხელს გამამგზავნი და არც
აბრატნი ადრესსაო. შაკითხვები დავაგზავნი, თუ კამისარი-
ატის და თუ ფორტის ხაზითა. ივერსკი ციმბირგაღმა ყოფილა,
პატარა დაბაო, წელიწადი რვათვე მინა დამზრალია, ტორფის
და ხახვის მეტი არაფერი იპოებაო, ქა, იმ ბარობაზედა. ერთი
თვის თავზე ერთნაირი პასუხი მოვიდა, თუ კომისარიატის
და თუ ფორტის ხაზითა, ვასილი კარავაევი ივრესკში არვინა
ცხოვრობს და არც არასოდეს უცხოვრია ამ გვარის კაცს აქაო.
განა არ ვიცოდი, ეგ ვილაც კარავაევი მოგონილი სახელია,
დეპეშა ჩემი ლევანას გამაჰგზავნილია-მეთქი. მერე ის იყო,
ლევანას სახელზე გავაჰგზავნი, წერილები. პრასიმ სააბშიტი-
მეთქი. შვილო, ლევანა სამადალაშვილი გდე პროჟივაეტ და
ჩემ ზანიმეტსია-მეთქი. კომისარიატმაც და ფორტამაც ლამის
ერთ დღეს მიიღეს პასუხები, შვილო. ამ სახელისა და გვარის
კაცი ჩვენში არ ჭაჭანებს, არც კომისარიატშია გატარებული
და ივრესკში კი არა, მთელს ოლქში მოვიძიეთ, კვალსაც ვერ
მივაგენითო. მაშ, ეს ტელეგრამა ტყუილი ყოფილა-მეთქი,
ავუხირდი ფორტის გამგესა. რას ვემართლებოდი, მაგრამა
ლამის ბოლმამ დამაღრჩოს, შვილო. იმან კიდევა: „ჰო, დედი,
იქნებ ვინმე გაგეხუმრაო“. რაც არ უნდა მინდისაო, ყურში
მძიმედ მისდისაო. განა ჭკუათმყოფელი კაცი დაიჯერებს, რომ
ზის ვილაც კარავაევი ცხრა მთის გადაღმა ივრესკშია და სულ
იმაზე ჰფიქრობს, ე გამოყრუებული თამარაი რით მოალოროს
და გააცუცურაკოს. არა, შვილო, თუ გინდა, ცხრა ხატზე და-
ვიფიცამ, რო ეგ სულ ჩემი ლევანას ოინებია. თუ ნამდვილად
შენი ლევანაა, თავისი სახელით რად არ გწერამს დეპეშასო,
გულზე გამხეთქა იმ დღეს წონლიკაანთ ლიზამა. ვინც ლევა-
ნას იცნობდა, მისგან არაფერი გაუკვირდება, აქაც ეგეთი ანცი
და ღვთის პირიდან გადავარდნილი იყო. რა ვი, რა შეემთხვა,
კაცია, განა მინდვრი ნიავია, შაუმჩნევლად გაილიოს ვენახბო-
ლოშია. იქნება ჰრცხვენინან კიდეცა, შვილო, ყველა რო წაიდ-
ნამავიდა და ეგ კიდევე ამტოლხანს შაჰრჩა ივრესკშია. იქნება
ნელ-ნელა შაგვარჩვიოს თავის მოსვლასა, სიხარულის ელდაი

რო არ შაჰყაროს თავის გადაღრჯუებულ დედაბერსა. მაშ,
ჭკვიანი კაცია, იცის თავისი საქმეი.

თექვსმეტისა გავთხოვდი, შვილო. ჯერ ეხლა რა არი თე-
ქვსმეტი წლი გოგოი, მაშინ რა ვიქნებოდი, კაკაბივით გაზ-
რდილი, სოფლი ბოლოშია. მამაჩემი, ეგრემც სული გაუნათ-
ლოს გამჩენმა, განა ახლანდელი მამებივით გულჩვილი იყო,
ერთი გოგოი ვჰყვანდი, სახლიდან ცხვირს არ მაყოფინებდა;
რა ქალის საქმეა ვენახის ჩირთიფირთი და ცხვარში ძუნძუ-
ლიო. თექვსმეტისა ვიყავ, ლევანამ რომ ჩამაიარა. თუშური
ქუდი ეხურა, კამეჩებ მიდენიდა და იგრე მილილინებდა, მერ-
ცხელი ჭიკჭიკი რა არი. შამამხედა და გამიცინა. თექვსმეტი
წლის გოგოი მეტი რა უნდა; გამიცინა და ლამის მიმალურსმა,
ქა, სახლის დირეზედა, სააღდგომე კრავივით შამიხტა გული,
შამიხტა და ეგრე როკავდა, ვერ დავანწყნარე საღამომდინა.
მწუხრზე უკან ჩამაიარა ლევანამ. მხარზე კომბალი გაედო და
კი არ ჰლილინებდა, ხმამალლა ჰმღეროდა. მერე გამიძხილა;
ვიცოდი, სიმღერაზე გამაიხედამდიო, ცხრამეტი წლის ვაჟის
ჭკუაი დამიხედე, ქა, ცხრამეტისა იყო მაშინ, განა მეტისა. მო-
წესხული კურდღელივით გავეჭიმე ჭიმკართანა, მამიახლოვ-
და, შეშინებული თვალებით ერთი კი გადაიხედა ეზოშია და
მამაჩემი რო ვერსად დალანდა, პირგახეულმა გამამიცხადა: –
„გოგოვ, ცოლად არ წამამყვებო?“ განა დავიბენი. „გაიარე,
შე ოხერტიალო, თორო იქნება ეს ორლობის ქვები სათითაოდ
ზურგზე დაგათვალო-მეთქი“. „მაშ, ყველაფერი კარგად ყო-
ფილა, აწი მე ვიცოი“ ქა, იმ უნამუსომა, ერთი მოიხედა და ისე
მადლიერად გამიღიმა, გეგონებოდა, თაფლუჭში ამოვლებული
სიტყვები ვუთხარ. ერთი კვირითავზე მაშვლები გამაეგზავნა,
მოსავალი რო დავაბინავეთ, ჯვარი ვიფსკვენით. ეგ თერთ-
მეტი ოქტომბერი იყო, რა დამავინწყებს. სამი დღის შემდეგ
დაუძახეს ჯარში, შვილო. სამი დღე ვიყავით ერთადა ცოლ-
ქმარი, შვილო, სამი პარასკევი არ გაუთენდეს ომი მამგონსა
და ჩვენ დამლუპველსა. გამთენიისას გავედით და რკინიგზი
სადგურამდე უბრად ვიარეთ, ხმა არ გაუცია. რა ამბავი იქნე-
ბოდა, შვილო, განა ჩემგან გესწავლებდა. მიღეთი ხალხი ირე-
ოდა სადგურზე. იმ ცრემლვა-წიოკობაში მარტო ჩემი ლევანა

იდგა ყინჩადა; „ხმა ამაილე-მეთქი, კაცო“. „რა უნდა გითხრაო, განა უთქმელადაც არ იციო“. „ლევანა სამადალაშვილი ხა-ზზეო!“ რო დაიძახეს, აბგა მხარზე მოიგდო და მამიბრუნდა: „თამარა, არ შეგეშინდეს, მე არაფერი მამივა, ჩემ წილ ტყვიას მხარს ავუქცევო, მალე ჩამოვალ სალსალამათიო“. „როდის გელოდო-მეთქი“, მე სულელმა ქა, კაცი ომში მიდის და როდის ჩამოხვალ-მეთქი, გამიცინა თავისი მზის სიცილითა და დამიძახა: „დღეიდან ყოველ წუთს მელოდეთ“. მამ. მეც ველოდი. ორმოცი წელი გავიდა ამ ლოდინშია. ზოგჯერ ვფიქრობდი, ეგ რომ აქა ყოფილიყო, ნეტა როგო გავიდოდა-მეთქი წლები. ყველა თავისებურად ბედნიერია, შვილო. განა ლოდინი არ არი ბედნიერება. ორმოც დღესავით გაირბინა ამ ორმოცმა წელ-მა და მთელმა სიცოცხლემ. არც ერთი წუთით არ დავიჯერე ლევანას სიკვდილი. იმ დღესაც, როცა შავი ქალაღი მოვი-და და დედა-ბუდიანად ღანვებს ვიხოკდით, გავიდოდი ჩემს ოთახში, სარკეში ჩავიხედავდი და ჩემს თავს ვეტყოდი; ნეტა რა გაღრიალებს, განა ვერ ხვდები, რო ეგ ქალაღი ეშმაკის შეთხზულია. იქნებ სულაც გულში ჩავუვარდი ვინმეს და ჩემს მოსალოდებლად მოჩმახა-მეთქი ლევანას სიკვდილის ამბავი. ლევანა ისეთი მკრჩხალი და ცაგამწვევი იყო, ტყვია როგორ მოჰხვდებოდა-მეთქი, ქა. სუ ამ ფიქრებში ვიყავ, ეს წლები, აკი მართალი ვჰყოფილვარ, აკი ცოცხალია ჩემი ლევანა, შვილო. ეგრემც თვალისჩინი წუ მოაკლდება შენს მოყვარ-მოახლესა.

ჩემი საქმე ეგრეა, შვილო; მე ამათ ველარ დავუცდი. გული გამინყალა ფორტა-კამისარიატში სიარულმა. სანამ მუხლში ჯერ კიდევ წვენი მიდგა, ბზი კეტი უნდა დავიჭირო და გავუდგე ივრესკი გზასა. კითხვა-კითხვით კაცი ერუსალიმს ჩავიდაო. თუნდაც ქვეყნის დასალიერს იყოს ივრესკი, უნდა ჩავიდე. ე შვიდიოდე ცხვარ-ბატკანს მივაყიდი, რვაჩაფიანი მიდგას, იმა-საც გზას მავუნახამ, ორიოდე გროშს მოვაქუჩებ და როგორც კი დათბება, ყინულეთში იქეთ გზა აღარ არიო, ავდგები და წავალ. სუ ფეხით შამავივლი ივრესკსა, იგეთი გუმანი მაქ, არ შეიძლება არა ვნახო ჩემი ლევანა, იქნებ სულაც ქუჩაში შემხ-ვდეს და ვიცნო. იქნებ თავის გვარსა ჰმალამს, ქა, იქნება რამე შეამთხვა და ჰრცხვენინან გამოჩენა. კაცნი ვართ, განა?

რამ აგაცუნდრუკაო, ეგ ბებერი ძვლები აქ დაატიეო, ნონ-ლიკანთ ლიზამა, იმაი ახლა ცოლ-შვილიც ეყოლება და ვინ იცის, იქნებ შვილიშვილებიც ასევეა ბუზივითაო. შენი დანახვა რამი უნდა, რა ტალიკა ბიჭები შენ გაუჩინე და დაუზარდე აქაო.

ჰყვანდეს, ქა, ცოლ-შვილიცა ჰყვანდეს, თუნდაც ჯაჭვით იყო მიბმული იმ თავის ივრესკზედა, მე ჩემი დარდი და ინ-ტერესი მაქვს. აბა, ლიზა რას გაიგებს, შვილო, ჩემს წუხილსა. ცხრამეტი წლის ბიჭი იყო, მას უკან არ მინახავს. ნეტა როგო-რია, ნეტა თუ მაუხდა სიმძიმე, ნეტა ჭალარა თუ შაჰპარვია იმ გრუზა თმაშია. ნეტა ლამაზად თუ დაბერდა. ერთხელ თვალს შევაავლებ და დავბრუნდები ჩემს კოჟრეთშია. უნდა ვნახო, რომ არა ვნახო ქა, სიზმრები შამშლის. რაც ეს დეპეშა მივიღე, ყოველ ღამე ფანჯარასთან დგა და მეძახის: „თამარა, იგრე რამ დაგაძინა, ქალო, ერთი რო აღარ გამეპასუხე, არაქათი გამითავ-და ძახილითაო“. ნამოვხტები, ერთ გაიღიმებს თავისის ალალი ღიმილითა, ცხრამეტი წლი ბიჭის ღიმილითა და სანამ ფანჯარასთან მივფამფალდებოდე, გაიწევა და სიბნელეს შეერევა.

არა, არა, უნდა ვნახო. წლებდამძიმებული, ქარშეცვლილი, დაბერებული უნდა ვნახო ჩემი ლევანა, თორო ცხრამეტი წლი ბიჭის სიყვარული ჩემს ასაკში სირცხვილია, ქა. ახლა მალე დათბება, ვაზს ფოთოლი გაუმაგრდება, პირველ ფურჩვნას მოვრჩები და წავალ.

ცხელარი

ფრენით მშვენივრად იფრინა ისაკ ნიორაძემ, არც სასტუმრო „როიალში“ მოწყობა გაჭირვებია იმ უებრო მიზეზის გამო, რომ ნომერი დაჯავშნული ჰქონდა. კიბეზე ჩემოდნით ხელში რომ ადიოდა, ერთხელ კიდევ გაუელვა: „რომ მოვკვდე ამალამ სასტუმროში, რა მეშველებაო“. მივლინებით სად არ ყოფილა, მაგრამ ასეთი ფიქრი არასოდეს წვევია. რატომღაც დილით, თვითმფრინავში რომ ჯდებოდა, აეკვიატა სიკვდილის შიში, ჯიუტად აეკვიატა და ვერ იქნა, ვერ მოიცილა. რაზე არ გადაიტანა გულისყური, მაგრამ ბოლოს მაინც სასტუმროს ნომერში სიკვდილს უბრუნდებოდა. ორმოცი წელი დაბის სოცდაზღვევის პუნქტის გამგედ იმუშავა, სიბერე ისე მოეპარა, არც კი გაუგია. და, კაცმა რომ თქვას, თუ სიბერემ თავისი გამოცხადება ვერაფრით ვერ გაგრძნობინა, როგორც მოხუცი კამპუჩიელები იტყვიან, ესე იგი კვლავ ახალგაზრდა ხარ. „რადროს ჩემი მივლინებებში წაწალიაო“, შვილთან წამოცდა ნუხელის, ჩემოდანს რომ ალაგებდა. თურმე ასეთი ფიქრი არ უნდა გაივლო გუნებაში, ძვირფასო მკითხველო. გგზავნიან მივლინებაში? უნდა წახვიდე. გამგზავნელმა უკეთ არ იცის, გაგივიდა ყავლი თუ არა? მოკლედ, დილის ცხრა საათზე, სასტუმრო „როიალის“ მეშვიდე სართულის დამლაგებელმა ქალმა – ნატალიამ 721-ე ნომრის კარში ახალი გაზეთი რომ შეაცურა, ამ ნომრის კანონიერი დამქირავებელი ისაკ ნიორაძე უკვე მკვდარი გახლდათ. საბანი მკერდზე ეფარა, მარჯვენა ხელი თავქვემ ამოედო და თვალდახუჭულს სამუდამო ძილით ეძინა. ძილში გაპარვას ეძახიან ასეთ შემთხვევას ჩვენში. შესანდობარს როცა სვამენ, ბედნიერ სიკვდილსაც უწოდებენ. გაუნვალებლად, მშვიდად გაუყვა საუკუნო სასუფევლის გზასო, იტყვიან, მაგრამ დაზღვევის აგენტის სიკვდილი მთლად ბედნიერ სიკვდილთა რიცხვს (და ამ ნოველის ავტორს საეჭვოდ მიაჩნია „ბედნიერი სიკვდილის“ ცნება საერთოდ) რომ არ მიეკუთვნება, ამაში მალე დარწმუნდებით.

ქალაქ ცხუნტურიანში შვიდი სასტუმრო, მილიციის რვა განყოფილება და თერთმეტი აფთიაქია. სასტუმრო „როიალი“ მდინარე ხვიპიას მარჯვენა ნაპირზე, სახანძრო რაზმის სათვალთვალო პუნქტის გვერდითაა აშენებული. ხვიპია მდორედ მოედინება და ამიტომ წყალუხვის შთაბეჭდილებას ტოვებს. ყოველ შემთხვევაში, ახლომახლო სხვა მდინარე არ მოიძევება და ადგილობრივი მკვიდრნი ხვიპიას დედა-მდინარეს უწოდებენ.

მეშვიდე სართულის მორიგემ, ოფოფის ვარცხნილობის პატრონმა, ხანშიშესულმა, მაგრამ თავმენახულმა ქალმა ვარვარამ კარგა ხანია გაიღვიძა, შეზლონგის ალაგება და კარადაში შეჩურთვაც მოასწრო. ვის დავუმალო და, განსხვავებით ყველა სხვა სასტუმროს მორიგე ქალებისაგან, ვარვარას ღამით, სამორიგეო მაგიდის გვერდით გაშლილ შეზლონგზე ეძინა ხოლმე. რამდენჯერმე შეამონმეს და გააფრთხილეს, მაგრამ თავისი არ დაიშალა და მიანებეს თავი. ცხუნტურიანში ქალებს რა საქმეზე არ იხილავთ, მაგრამ სართულის მორიგეობაზე დიდი ხალისით არ თანხმდებიან. სახიფათო სამუშაოაო, მანდ შეიძლება ჩავარდე კიდევო, უყვართ თქმა.

ვარვარა, დამლაგებელი ნატალია და სასტუმრო მომსახურების ორწლიანი კურსების მსმენელი-პრაქტიკანტი, ცხრამეტი წლის კაროჭნა საუთარო ოთახში ჩაის შეექცეოდნენ. კაროჭნას ღამის გათევას მაინცდამაინც არავინ ავალებდა, მაგრამ მომავალი პროფესიის სიყვარული ისე ღრმად ჰქონდა ძვალ-რბილში გამჯდარი, რომ სიამოვნებით რჩებოდა. ხან დამლაგებელთან პრეფერანსს თამაშობდა და ხან კიდევ, საინტერესოდ მოსაუბრე სტუმარ-მამაკაცთან საეჭვოდ დიდხანს იჯდა ნომერში.

– ენა რომ ექავება, თორემ არაფერიც არ მოხდებოდა. ახლა, შეიძლება, სამსახურიდანაც გამომიგდონ და ჩემი სარჩენი გახდეს. თავისი ჩასახეთქი არყის ფულს მაინც შოულობდა, – ნუნუნით ჰყვებოდა ვარვარა და ამოოხვრას ჩაის თითო ყლუპს აყოლებდა, – გუშინწინ დილით სახლმმართველი ამოვიდა, აივნიდან პერანგი ჩამოხსენი, ეთიოპიის დელეგაცია მოდისო. ახალია ჩვენი სახლმმართველი. სერიოზული ბიჭია. ამიხსენი, ვის რას უშავებს მეთერთმეტე სართულზე საცოდავად აფართხუნებული ჩემი პერანგიო, აყრანტალებს ჩემი ქმარი ენას.

ნუთუ ვერ ხვდები, ფასადს აუშნოვებსო, სახლმმართველმა. ახლა მაინც ვერ უნდა გაიგო? ვეუბნები, ჩამოვხსნი, ვიქტორ, გაივლის დელეგაცია და ისევ გავკიდებ-მეთქი. შენს უკანალზე დაეტიეო, შემომიბღვირა. შემეცოდა, ხომ იცი, სახლმმართველი. დაავალეს, ფასადის მხარეს საცვლები არ დავინახოთო, თორემ შენ გგონია, ძალიან სიამოვნებს ამ დილაადრიან ხალხის შენუხება? ჩემია დასაჩეჩქვი, სხვას რას ვერჩი, ასარსალებს ენას. ყველაფერზე კი არ შეიძლება ხუმრობა. დგას კარებში და იკრიჭება. მე შენ გიჩვენებ სეირსო, გატრიალდა სახლმმართველი. გუშინ ვიყავით დაბარებული რაიალმასკომში. სამსახურიდან თუ გამომიგდეს, რა მეშველება.

კაროჟნამ ჩაი მოსვა, შაქარი გაკვნიტა და გვერდზე უსაღმოდ ჩავლილ, ვიეტნამურჯინსიან დურგალს გააყოლა თვალი. პრაქტიკანტს ვიქტორის შარვლის საბედისწერო ისტორია ნაკლებად აინტერესებდა.

ათის ნახევარზე ცვლა გამოჩნდა – სართულის მორიგე, შინაბერა მაგდალინა, დამლაგებელი პარასკევა და პრაქტიკანტი ლუჩია. თქვენს პურისჭამას გაუმარჯოს, გოგონებოვო, მისი ასაკისთვის ლამის შეუფერებლად შეათამაშა სხეული მაგდალინამ, პალტო დივანზე მოისროლა და ვარვარას ჩაის ჭიქას დაწვდა.

– ცივა გარეთ? – ერთდროულად იკითხეს ნატალიამ და კაროჟნამ.

გაირკვა, რომ საკმაოდ ციოდა.

– რა მეშველება, თუ ასეთი ყინვები დაიჭირა, ჩემი უფროსი გოგო ფილტვების ანთებას აიკიდებს, არ უნდა ამას ლაპარაკი, – დაიჩივლა ნატალიამ.

– პალტო შარშან არ უყიდე? – ჰკითხა ვილაცამ.

– ვუყიდე, ბატონო, მაგრამ კადრულობს? ახლაო, ყველას სპორტული „კურტკა“ აცვიაო. ქურქს ხომ არ გთხოვ, კურტკა მიყიდეო. მაქვს თუ არა ფული, ვინ კითხულობს.

– ისიც სწორია, თავის მხრივ, რა ჰქნას, მოდაა, – ჩაილაპარაკა კაროჟნამ.

ამ ლაპარაკში წამსვლელნი ეწყობოდნენ, მოსულთ უკვე მოასწრეს ხალათების გადაცმა თავიანთ ყვითელ და მომწვანო კაბებზე.

ვარვარამ, ნატალიამ და კაროჟნამ ტუფლები გაიხადეს, ჩე-

ქმები ჩაიცვეს, ტუფლები ცელოფანის პარკში გაახვიეს, და ხელჩანთაში ჩაიდეს. თავზე იაფფასიანი ცხოველის ტყავის ფუმფულა ქუდები მოირგეს, ხელთათმანები გაიკეთეს.

ვარვარამ მაგდალინას ცვლა გადაულოცა; საგულისხმო არაფერი მომხდარაო, 719-ისგან ჩაის ფული აიღე, 721-ში მოხუცი კაცი შესახლდა და საშვი გამოუწერე, 727-ში წყალი ისევ წვეთავს, 731-ში ტელევიზორი არ მუშაობს, დანარჩენი ყველაფერი რიგზეაო.

მაგდალინა უსმენდა და დივანზე დაჩოქილი თავის გრანდიოზულ თმა-გორას თითებით ფრთხილად ისწორებდა.

ვარვარას ბრიგადა გულთბილად დაემშვიდობა თავის „ცვლას“ და ლიფტის კაბინისკენ გაბაკუნდა.

721-ე ნომერში კი სოცდაზღვევის პუნქტის გამგის, ცხუნტურიანში მივლინებით ჩამოსული ისაკ ნიორაძის ცხედარი ესვენა.

თერთმეტს აღარაფერი აკლდა, როდესაც სამორიგეო მაგიდას უზბეკურქუდიანი, ტანსრული მამაკაცი სერიოზული სახით მიუახლოვდა, მაგდალინას მოწინებით მიესალმა და საშვი გაუწოდა.

– სტუმარი თქვენთან მოდის? – დაინტერესდა სართულის მორიგე და უზბეკურთვალეზიანის უკან მორცხვად გაჩერებულ ქერათმიან, ლამაზფეხება ქალს გახედა.

– დიახ, – ოაზისთა მკვიდრს ყურები შეუწითლდა, – ეს ქალი, იცით, ჩვენი უწყების თანამშრომელია. უპატიოსნესი ქალია. ბალანსის გამოყვანაში უნდა მიშველოს, სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმეა. მალე ხელოვნური ზღვა გვექნება. ჩამობრძანდით, დაისვენეთ.

მაგდალინას მსგავსი საუბარი არაერთხელ მოესმინა, ამიტომაც დიდი გავლენა ვერ მოახდინა მასზე ვერც ქერათმიანის საიმედო მორალურმა მხარემ და ვერც ხელოვნური ზღვის მაცდუნებელმა სიომ.

– საშვი ხომ გაქვთ? – ალერსიანად იკითხა მაგდალინამ.

ლამაზფეხებამ თავის მეგობარს შეხედა. მამაკაცი ხაფანგში გამომწყვდეული თავგვივით აწრიალდა.

– იცით, მხოლოდ ნახევარი საათით მესტუმრა, საშვი არ გამოგვინერია.

– კარებში როგორ შემოგიშვებს? სასწაულია პირდაპირ. ამ სასტუმროში დავბერდი და უსაშვოდ მე ვერ შემოვდივარ, – მიუხედავად იმისა, რომ მაგდალინა, რაც შეეძლო, ალერსიანად ილიმებოდა, სტუმარს მაინც მოეჩვენა, რომ ამ ქალს დედამინაზე ყველაზე საზიზღარი ღიმილი ჰქონდა.

– უპატიოსნესი ქალია. ბალანსი მოგესხენებათ... სასწრაფო საქმეა... თქვენთვისაც კარგი იქნება... ჩამოხვალთ ზღვაზე, დაისვენებთ, – ხავსს ებლაუჭებოდა მამაკაცი.

– უსაშვოდ არ შეიძლება, – მაგდალინას გადანყვეტილება მტკიცე და შეუვალი იყო.

– პირადობის მოწმობა შინ დამრჩა, საშვს არ გამომიწერენ, – აუხსნა ქერათმიანმა, მაგრამ მაგდალინას მიზეზთა გაგონებაც კი არ სურდა.

დამლაგებელი პარასკევა საუთოო ოთახში ფუსფუსებდა, ხოლო პრაქტიკანტი ლუჩია სავარძელში მოკეცილიყო და ყასიდად ჩასცქეროდა ჟურნალ „საბჭოთა ქალის“ ძველთაძველ ნომერს. სინამდვილეში, რაღა თქმა უნდა, გულისყური აქეთ ჰქონდა.

– ხუთი წუთით რომ შემოვიდეს? წიგნს შინ მაინც გავატანდი. – ხმის კანკალით იკითხა ქერათმიანის ალაღმა მასპინძელმა.

– თქვენ შებრძანდით, ქალბატონი კი აქ დაგელოდებათ.

კაცს აშკარად შეეტყო, რომ თავის ნომერში მარტოდმარტო „შებრძანება“ არა და არ სურდა. „რა გაეწყობაო“, ჩაილაპარაკა, ქერათმიანს ხელკავი გამოსდო და ლიფტისკენ წაიყვანა.

სტუმრები რომ თვალს მიეფარნენ, მაგდალინა ახითხითდა.

– ასე უნდა მაგათ.

– ძალიან მკაცრი ხართ, ქალბატონო მაგდალინა, – ლუჩიას ფეხთ გაეხადა და სავარძელში მოხერხებულად მოკეცილიყო, როგორც მხოლოდ მისი ასაკის გოგონებს შეუძლიათ სავარძელში მოხერხებულად და ლამაზად მოკეცვა.

– იმ დღეს ერთმა მოიყვანა ვიღაცა განლიკული გოგო. ნება რომ არ მივეცი, სახანძრო კიბიდან აპარება სცადა. იცოცხლე, მე ისინი ვიფრინე.

მაგდალინასა და პრაქტიკანტს შორის ამ თემზე საუბარი შუადღემდე გაგრძელდა. მართლაც რომ ბევრი რამ ჰქონდა მოსაგონარი სართულის გამოცდილ მორიგეს.

ტელეფონი ანკრიალდა.

– მორიგე, – მშვიდად უპასუხა მაგდალინამ.

– დაურეკეთ ოცდაცხრამეტი – სამი – სამოცდაშვიდი... ჩვენ ვერავის ვერ დავუძახებთ, ეს სამსახურებრივი ტელეფონია. შინ არის, კი... ისვენებს... ყოველ შემთხვევაში გასაღები ჩემთან არ არის. გითხარით, ჩვენ ვერავის ვერ დავუძახებთ. ნომერში ტელეფონი აქვს და დაურეკეთ.

მაგდალინამ ყურმილი დადო, უზარმაზარ თმა-გორას ორ ადგილას ფრთხილად შეახო თითები და ლუჩიას გასაგონად ჩაილაპარაკა:

– შვიდასოცდაერთს ურეკავდა. შვილი ვარო. ამ დილით უნდა დაერეკა და არ დაურეკავსო. ვეუბნები ა, ნომერი და დაურეკეთ-მეთქი. ეგ ნომერი უკვე ვიცი, მაგრამ არ პასუხობსო. ერთხელ თუ დაუთმე, მოსამსახურედ გაგიხდინა. აბა, იმას დამიძახე, აბა, ამას დამიძახეო... ჩვენს საქმეში მთავარი პრინციპულობაა.

– საიდან რეკავდა? – იკითხა ლუჩიამ.

– აღმოსავლეთის რომელიღაც დაბიდან. რა ვიცი, მე მაგათ ტოპონიმიკას ვერ ვიმახსოვრებ.

ცოტა ხანში სასადილო შესვენების დროც მოვიდა. მაგდალინა, პარასკევა და ლუჩია მეორე სართულზე მდებარე ბუფეტისაკენ გაემართნენ.

721-ე ნომერში კი სოცდაზღვევის პუნქტის გამგის, ცხუნტურიანში მივლინებით ჩასული ისაკ ნიორადის ცხედარი ესვენა.

რამაზი ცხუნტურიანში მეოთხე დღეს ჩამოვიდა.

ტანმა უაზრა, მამაჩემს კარგი არაფერი სჭირსო. დილით სახლიდან რომ გამოდიოდა, დეპეშაც მიიღო. დეპეშა ისაკის სახელზე იყო: „ამხანაგ ნიორადის ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით სასწრაფოდ ჩამოვიდეს მისი ოჯახის რომელიმე წევრი“. ხელს არავინ აწერდა

დეპეშა ვარვარამ აფრინა. ცვლა რომ ჩაიბარა, დეპეშის გაგზავნაც მაშინ დაავალეს. „კიდევ კარგი, ჩემი მორიგეობის დროს რომ არ დაილუპა, ეს უბედური, თორემ დაკითხვაზე სიარული მომიწევდაო“, ფიქრობდა. რა იცოდა ქალბატონმა ვარვარამ, რომ ისაკ ნიორაძე სამი დღის წინ, სწორედ მისი მორიგეობის ღამეს დაილუპა. დარწმუნებული იყო, რომ დეპე-

შა საკუთარი სახსრებით უნდა გაეგზავნა, მაგრამ ღვთის წინაშე ვერ შევცოდავ, უარი არ უთქვამს. დიდხანს ბუტბუტით ნერდა დეპემის ტექსტს (არ უნდოდა მთლად თავზარდამცემი გამოსვლოდა), მერე ნაწერს მანეთიანი დააფარა და ნატალიას სთხოვა, ფოსტაში ჩასულიყო. კაროჟნა ვერ იპოვა, თორემ პრაქტიკანტს დაავალებდა.

ხუთ საათზე რამაზ ნიორაძე ვარვარას სამორიგეო მაგიდის წინ იდგა.

– მე ნიორაძის შვილი ვარ, – რამაზს გამშრალი ხმა ჰქონდა, – როდის მოხდა ეს ამბავი?

– ნუხელის. სხვა მორიგეობდა. ისიც ძალიან ყურადღებიანი ქალია. არაფერი გაუგია. ძალიან ვნუხვართ, გული ანუხებდა ალბათ. გული ეს ოხერი, გული. დეპემა მიიღეთ? მე გამოვგზავნე. თავზარი დამეცა, რომ გავიგე, რა კარგი კაცი იყო. სწორედ წინა მორიგეობაზე ჩამოვიდა... ნომერში არაფერი აღარ არის. საგულდაგულოდ დავათვალიერე. ნუ გეშინიათ, არაფერი დაგეკარგებათ. ალბათ, ყველაფერი ჩემოდანში ჩაალაგეს და ქვემოთ იქნება, საბარგოში. ხდება, რას იზამთ.

– ხომ ვერ მეტყვი, მიცვალებული სად უნდა ვეძებო?

– ვერაფერს გეტყვით, ამხანაგო. ასეთი შემთხვევა არც კი მქონია, ეს ოხერი. „სასწრაფო“ საით წაასვენებდა ნეტავ, ალბათ მორგში. მაგრამ რომელი სასწრაფო იყო, ვინ იცის. ჩვენს ქალაქში სასწრაფო დახმარების ოთხი სადგურია. ერთი სიტყვით, დირექტორი უნდა ნახოთ, თუ წასული არ არის. დირექტორმა ყველაფერი უნდა იცოდეს.

– სწორედ დირექტორიდან მოვდივარ, – რამაზი მაგიდას ჩამოეყრდნო, – სართულის მორიგე გეტყვითო ყველაფერს.

– მორიგემ რა იცის, გენაცვალე. მე მოვედი და დამახვედრეს ამბავი. ცხედარი უკვე წასვენებული იყო. მე ის ვიცი, რომ აქ ჩვენთან დაკარგვით არაფერი დაგეკარგებათ.

რამაზი მიხვდა, რომ ვარვარასაგან მეტს ვერაფერს შეიტყობდა და გამობრუნდა. ლიფტიც გამოიძახა და კაროჟნა დაუდგა წინ.

– თუ შეიძლება, მორიგე გეძახით.

– ?

ვარვარა კვიტანციით ხელში შეეგება.

– მაპატიეთ, სამი დღის გადასახდელი ჰქონია. თქვენ ახლა ამის ხასიათზე არა ხართ, მაგრამ ხომ იცით. ჩვენ დაგვიკავებს ხელფასზე ბუღალტერი. ისედაც რას ვლებულობთ, მოგეხსენებათ.

რამაზმა ფული გადაიხადა, ლიფტს აღარ დაელოდა, კიბეს ჩაუყვა.

სასტუმროში ვერავინ აუხსნა, სად შეიძლებოდა მოხვედრილიყო ცხედარი, რომელიც ამ დღით „როიალიდან“ გაიტანა სასწრაფო დახმარების მანქანამ.

ნომერიც არავის ჩაუწერია, ექიმისათვის ვინაობაც არავის უკითხავს. მატრონას შინ დაურეკეს: გარდაცვალების აქტზე ხელი მოგვანერინეს, ბეჭედი თან არ ჰქონდათ, დაგვიბარეს, ყველაფერს გავაფორმებთ და ხვალ გამოვგზავნითო. ექიმი მაღალ-მაღალი, ბობრი კაცი იყო.

მთელი ქალაქი შემოიბრინა. სასწრაფო დახმარების ოთხივე სადგურს მიაკითხა. ისაკ ნიორაძის სახელი არც ერთ დავთარში არ აღინიშნებოდა. ვილაც ღვთიან-მაღლიანმა უთხრა, მესამე სასწრაფოში, მგონი ექიმ მარჭუკაძეს ჰქონდა დღეს ეგ შემთხვევა, ყური მოვკარი, გავარდი ეზოში, გამოძახებიდან რომ მობრუნდებო, დაიჭერ. მძლოლები მიგასწავლიანო.

ასეც მოიქცა. მარჭუკაძემ მოუბოდიშა: მედავთრე გოგონა ჩაის დასალევად იყო გასული და საბუთების გაფორმება ვერ მოვასწარიო. წამობრძანდით, ახლავე დაწერ დასკვნასო. გულის ამბავია, ჩვენ რომ მივედით, უკვე კარგი ხნის გარდაცვლილი იყო. გვამს, ალბათ, გაკვეთავდნენ. მე ჩემს დასკვნას დაწერ, პროზექტურის მორიგეს თავისი დასკვნა დაწერილი ექნებაო.

– ბატონო, ქალაქლები კი არ მაინტერესებს, მამაჩემს ვეძებ, სად ასვენია, რომელ საავადმყოფოში! – თავი ვერ შეიკავა რამაზმა და ხმამაღლა წამოცდა, რაზეც ექიმმა, ცოტა არ იყოს, მწყრალად გამოხედა.

გაირკვა, რომ სასწრაფოს ისაკ ნიორაძე მეორე საავადმყოფოს სასვენისთვის ჩაებარებინა.

მორიგემ ჯერ ვინაობა ჰკითხა, პირადობის მოწმობა და პასპორტი მოსთხოვა, როცა დარწმუნდა, რომ წამდვილად ისაკის შვილი იყო, მიუსამძიმრა, მაგიდიდან ორბეჭდიანი აქტი აიღო, გაუნოდა და თან შესჩივლა.

– ასე ვწვალობთ, პირველი საავადმყოფოს მორგი რემონტშია. სასწრაფოსაც ჩვენთან მოაქვს ცხედრები. ორი პროზექტურა ვემსახურებით ამხელა ქალაქსო. მამათქვენი შესვენებამდე, ასე, თორმეტზე, გავკვეთეთ და მაშინვე ჩავაბარეთ დამსაფლავებლებს. ადგილი არა გვაქვს. თუ გნებავთ, შებრძანდით და ნახეთ, რა ამბავიაო.

– იქნებ ჯერ აქ არის, თუ შეიძლება, ნუ დამიმალავთო, – შეევედრა რამაზი.

– როგორ გეკადრებათ, გაკვეთილ გვამებს ჩვენ წუთსაც არ ვაჩერებთ; ხომ გითხარით, ადგილი გვიჭირს. ეზოდან მარცხნივ, მეორე კარებში შებრძანდით, მორიგე-მესაფლავეს მიაკითხეთ, გეტყვით სად დაკრძალესო, – თავაზიანად განუმარტა ექიმმა და თანაგრძნობის ნიშნად ერთხელ კიდევ ღონივრად ჩამოართვა ხელი.

მესაფლავეთა ოთახში ორნი ისხდნენ და დომინოს თამაშობდნენ. რამაზმა მედომინეთაგან შეიტყო, რომ ისინი ღამის მორიგეები იყვნენ, დღის ცვლაში (კედელს გაკრულ განრიგს დახედეს) თევდორე ყვავაძე მუშაობდა, ოქრო ბიჭია, მოძებნეთ, ყველაფერში დაგეხმარებათო. თევდორეს მისამართზე უკაცრავად გახლავართ, ცოლს გამოირდა და სადღაც ნაქირავებში ათევს ღამეს, ხვალ დილით თუ მობრძანდებით, ყველაფერს შეიტყობთო.

რამაზმა საათს დახედა.

– თეთრთმეტს აღარაფერი აკლდა.

სასტუმრო „როიალში“ თავისუფალი ადგილი არ იყო, სხვა სასტუმროებში ძებნის თავი აღარ ჰქონდა. გადანყვიტა, სადგურში გაეთია.

კარგა ხანს იარა ბაქანზე წინ და უკან.

შუალამეს რომ გადაცილდა, სიცივემ აიტანა და მოსაცდელს მიაკითხა.

ლოზუნგებით აჭრელებულ, ფართოფანჯრებიან დარბაზში ქლორის სუნი იდგა.

ხალვათობა იყო.

ფეხთ გაიხადა, კუს ბაკნისფერი, ხელოვნური ტყავის ხელჩანთა თავქვეშ ამოიდო და წამოწვა. თვალები მილულა თუ არა, მაშინვე მოესმა, არცთუ ალერსიანად ნათქვამი.

– ჩვენებურო, – მხარზე ვილაც ღონივრად შეეხო.

– ბატონო, – რამაზმა თვალი გაახილა, მაგრამ მილიციელის შთაგონებულ მზერას რომ წააწყდა, წამოჯდა და ბამბისწინდებიანი ფეხები მარმარილოს ცივ მოზაიკაზე დაანყო.

– რა მატარებელს ელოდებით?

– რა მნიშვნელობა აქვს? – რამაზმა იგრძნო, რომ ვერ მოზომა, წესრიგის დამცველებს არ უყვართ, როცა კითხვას შეუბრუნებენ.

– წამოწოლა არ შეიძლება. ეს სასტუმრო არ არის. – კატეგორიულად განუმარტა მორიგე მილიციელმა და თავის რთულ საქმეებზე გააბიჯა.

რამაზს სადგურის მოსაცდელი და სასტუმროს ნომერი ერთმანეთში როდი ერეოდა. იგი უმწეოდ დაღლილი იყო და თავს მხრებზე ვერ იმაგრებდა.

რამდენ ხანსაც შეეძლო, გაუძალიანდა ძილს, ბოლოს შმორის სუნმა და დაქანცულობამ თავისი გაიტანა და გვერდზე წანვა თუ არა, კვლავ შეანჯღრიეს:

– ამხანაგო.

– ბატონო, – ზარმაცად ამოხედა მგზავრმა.

– თქვენი საბუთები, – რკინიგზის მილიციის წარმომადგენელი მაღალი, წარმოსადეგი, პირტიტველა ყმანვილი გახლდათ. რამაზმა პასპორტი გაუნოდა.

პირტიტველა დიდხანს, გულმოდგინედ დაატარებდა თვალებს პასპორტში ჩაკრულ სურათსა და რამაზს შორის, ბოლოს საბუთი დაუბრუნა, მთვლემარე მგზავრს მადლობა გადაუხადა და წავიდა.

დილისკენ მოსაცდელი თითქმის დაცარიელდა.

ქლორის სუნით გაჟღენთილ დარბაზში იჯდა ქამარზე ხელებდაწყობილი რამაზი და ფანჯრის მიღმა იმ შავადაპრიალებულ, ერთადერთ ლიანდაგს დასცქეროდა, რომელზეც მთელ ღამეს ქმენით დადიოდა ძველთაძველი, უვანგონო ორთქლმავალი.

ქალაქის გარეუბანში, კედელში შედგმულ, პირსაბანთან ოთახში, მშვიდად ეძინა დღიური შრომით დაღლილ თევდორე ყვავაძეს.

საშპელი

ბაჩანა სულაძე და მისი მეუღლე ნორა ბაზარში მიდიოდნენ. პამიდორი უნდა ეყიდათ. ბაჩანას ბაზარი არ უყვარდა და ძლივს დაითანხმა ამ დილით ცოლმა; თუ დროზე არ შევიძინეთ, პამიდორი გაძვირდება და ამ წელიწადს უპამიდორისწვენიოდ დავრჩებითო. საქმეში ჩახედულმა მკითხველმა იცის, ხოლო საქმეში ჩაუხედავი მკითხველის გასაგონად ხმამაღლა განვაცხადებ, რომ პამიდორის სანებლის გარეშე იმერული ოჯახი – ოჯახი არ არის.

აგვისტოს ბოლო დღეებია. კვირაა. მამალი სიცხეები უკან დარჩა, მაგრამ დილიდანვე ისე ცხლად შეასუნთქა ქალაქს ზღვიდან დარხეულმა ნიაგმა, რომ მოქალაქეებმა დარაბები ჩამოუშვეს და მტკიცედ გადაწყვიტეს; თუ აუცილებლობა არ მოითხოვდა, ეზოდან ფეხი არ გაედგათ.

– რა დროს პამიდორია, ამ სიცხეში, – ბუზღუნებს ბაჩანა და კარანჩხას მიიქნევს, – რომელი ჭკუათამყოფელი კაცი დადის ახლა ბაზარში?

– გამოადგი, გამოადგი ფეხი, ნუ გეშინია. არ ჩამოგართმევენ ჩინ-ტემლაკებს. აბა, მე შემიძლია ოცდაათი კილო პამიდორის თრაქვა? – ვალში არ რჩება ცოლი.

გარეგნულად კი ცოლ-ქმრის სვლას ბაზრისაკენ ბუზღუნისა არაფერი ეტყობა. ორივენი ისე წელგამართულნი, ამაყად მიდიან და ისე ტკბილად ესალმებიან ნაცნობებს, თითქოს ქალაქში სათაფლიის მღვიმის სიგრილე იყოს და ბაჩანასაც სიამოვნების ჟრუანტელს ჰგვრიდეს ნახევარფასად ნაყიდი, მომპალ-მომჟავო პამიდორით სავსე კარანჩხის შედგმა მხარზე.

ღმერთი კაცს უსაშველოდ არ დატოვებს. თეთრ ხიდზე შეფენილ ხალხს ჰკიდეს თვალი და ნაბიჯს აუჩქარეს. ქვემოთ, რკინისფრად აქაფებული რიონი მიღრიალებდა, წულუკიძის ბაღის გასწვრივ, თეთრ ლოდზე ძალღი იდგა და მისკენ ხელგაშვერილ ხალხს უყევდა.

– გადახტა ვინმე, ბატონო? – ნორამ მის წინ მდგომ პარუსინისკიტელიან მოხუცს ჰკითხა.

– ჯერ არა, – მოხუცს მისკენ არც გაუხედავს.

– ხტება ვინმე? – არ მოეშვა დაინტერესებული ქალი.
– ვინ დაუშლის, – მოხუცის პასუხი მოკლე და ბუნდოვანი გახლდათ.

– ვერ ხედავ, ქალბატონო? ძალღია ქვაზე გარჩენილი, – აუხსნა ვილაც ღვთიან-მადლიანმა.

– ძალღიო? უი, კი, სწორია, ეგერაა. ძალღს მიჩერებია ამდენი ხალხი? ფარსაგი არ მეგონა? – ნორა დამშვიდდა.

– აგური აქვს გამობმული, ხომ ხედავთ, წინა თათებთან. ეტყობა, დასახრჩობად გადააგდო ვილაცამ და გადარჩა, – ჩაილაპარაკა უცნობმა ხმამ.

– აგურიო, სად, რა ადგილას? – ბაჩანა ჩაერია.

– ე, წინა მხარეს, ბანარს ხომ ხედავ, კისერზე რომ აქვს ძალღს. გააყოლე თვალი, ის ბანარი აქვს აგურს გამობმული.

– ე, ხალხი რას უყურებს? – სულაძემ ქვემოთ, რიყზე შეგროვილ ხუთიოდე მოქალაქეს მიათითა.

– რა ქნან. ამ გადარეულ წყალში ახლა ძალღის გულიზა არავინ შევა. უნრუნუნებენ მთელი საათია, მარა ვერ გამოყავთ. ვილაცამ თოკი გადაუგდო, სულელი არაა?

მოაჯირს ჩაკიდებული ხელები სიცილისგან აძიგძიგდნენ.

– თოკს ძალღი კი არა, კაცი ვერ გამოყვება მაქედან, ისეთ გლახა ადგილასაა გაჩხერილი, უბედური.

– დაინწევს ვითომ წყალი?

– მეტი არაა ჩემი მტერი. რიონის ამბავი არ იცი? ასე იდენს ორი კვირა. თუ არ მოიმატა, მადლობა თქვი.

ბაჩანამ მიიხედა-მოიხედა და ცოლს კარანჩხა შეაჩერა.

– წადი შენ. ტაქსი დაიჭირე, თუ ქალი ხარ.

– ბაჩანა!

ხიდზე გაქცეული ბაჩანა შედგა, შემოტრიალდა, შარვლის ორივე ჯიბეში ერთდროულად ჩაიყო ხელი. ერთი ჯიბიდან ფული ამოიღო, მეორედან – ცხვირსახოცი. ცხვირსახოცი ისევ უკან ჩაიბრუნა. ნორას მოუახლოვდა და ფული გაუნოდა.

– ტაქსის გაჩერებამდე მუშას მიატანინე. შენ არ აწიო. ხომ გახსოვს, შარშან წელი რომ გაგიკავა. ნავედი ახლა მე.

– ბაჩანა!

ქმარმა ფული გადაკეცილ სახელოში ჩაუკუჭა და აფთიაქის მხარეს, მდინარესთან, ჩასასვლელში რომ ჩაიკარგა, ნორამ უიღბლო ბედში ჩავარდნილი ქალის ბუტბუტით გადაჭრა ქურჩა და ბაზრის გზას გაუყვა.

ძალლი ჩვეულებრივი ეზოს ნაგაზი გახლდათ. წმინდა სისხლით ვერ დაიკვეხნიდა, მაგრამ მის ტანთან შედარებით გრძელი, მაღლა აცქვეტილი ყურები ჰქონდა. აყალო მინისფერ ბენვზე ხავსი და ნემო მოსდებოდა, ნანვეტებულ შავ დრუნჩს იქეთ-აქეთ შეშინებული ატრიალებდა და ნაპირთან შეგროვილთ დაღლილი ხმით უყეფდა. რატომ ყეფდა? ვინ იცის. იქნებ იმ მოკლე თოკისა და ზედ გამოზმული აგურის გამო საერთოდ გამწყრალი იყო ადამიანებზე, იქნებ შველას თხოვდა, რას მიპირებთ, გაინძერით ცოტა, სანამ ვიყო ამ დღემო.

– პატრონი აქ ხომ არ არი? – იკითხა ბაჩანამ.

– რად გინდა პატრონი? – გაეპასუხა შარვალაკარნახებული ბიჭი.

– სახელის გაგება უნდა, იმანოს ხომ არ დაუძახებს, აბა, ძალღს, – მომენტი არ გაუშვა ხელიდან მაღალმა ხავსისფერ-პერანგიანმა, ჟღალნარბება კაცმა.

– პატრონმა ე, რა უყო, ხომ ხედავ.

– რაი? – აგურს რომ დაახრიგინებს, ვერ უყურებ?

– პატრონმა გამოაბა ვითომ ეს აგური, კაცო?

– აბა, მე გამოვაბი? დასახრჩობადაა გადაგდებული და არ განირა გამჩენმა. მაგიტომ ვარ აქ ორი საათია, გულ-მუცელი მენვის მაგის საცოდაობით.

– ვერ გამოცურავს ნეტავი? – ძაღლის მშველელთა რაზმს თეთრმარვლიანი, კოხტად ჩაცმული, სამუალო ტანის, ცხვირნისკარტა კაცი შემოუერთდა. ბაჩანამ იცნო, იგი ქალაქის ერთადერთი მორბენალი, ამჟამად მძლეოსანთა მწვრთნელი დავით ჭიჭიაშვილი გახლდათ.

– აგურიანად ვერა, – უპასუხეს.

– ხომ ხედავ, თვითონაც ეშინია წყალში ჩასვლა. იცის, აგური რომ ჩაძირავს.

– თუ მაგდენი იცის, გაღრღნას ის თოკი კბილებით, ის უპატრონო, და მიეშორებს აგურს, – აზრი გამოთქვა მწვრთნელმა.

– ვურჩიეთ, ბატონო დავით, მარა ესმის? – ბადეგადაკიდებულ ქუთაისელს რეზინის ჩექმები მკერდამდე ეცვა.

– იქნებ თქვენი გაიგონოს, – ჭიჭიაშვილს უკბინა, თავზე ოთხნასკვულცხვირსახოციანმა, მელოტმა კაცმა.

– გადაშენდი იქით, – შეუბღვირა ყოფილმა მორბენალმა.

– ე, ბადე რო ესროლო? – სერიოზულად ჰკითხა ბაჩანამ მეზადურს.

– ვერ დოვუნიე იქამდე. ხუთ მეტრს არ შორდება, პატარა ბადე. იქამდე, რვა-ცხრა მეტრი ხომ მაინც იქნება?

– იქნება, კი.

– მაგ ბადემ მთლად გადარია. მაგიტომ მოუმატა ყეფას. დამალე ბადე, თუ კაცი ხარ.

– სად წევილო?

– მეიხსენი და ეგერ დადევნი, ქვაზე.

მეზადურმა შეისმინა რჩევა, ბადე მოიხსნა და მოშორებით, ქვაზე დადო. ძალლი ნუთით გაჩუმდა.

– ფიცარი უნდა გავდოთ, სხვა საშველი არაა, – დააგლო ბაჩანამ და სხვას აღარ დაელოდა, პირველი სკოლის ეზოში აირბინა და სარდაფში გაუჩინარდა.

მაღევე გამოჩნდა, ორ ფიცარს მოათრევდა.

რის ვაი-ვაგლახით გადააბეს ფიცრები ერთმანეთს და სცადეს, ქვის კუნძულზე გაედოთ, მაგრამ ძალღმა მისკენ დაშვეებული ფიცრის ხიდი რომ დაინახა, აგურით უკან გახრიგინდა და გააფთრებით აყეფდა.

ფიცარი თეთრ ლოდზე დაეშვა თუ არა, გადაბმულზე ჩაიზნია და ჩქერმა ელვისსისწრაფით მოიტაცა. ბაჩანას რომ არ ემარჯვა და მთელი ტანით არ დასწოლოდა სახელდახელო ხიდს, რიონი წაიღებდა.

ისევ შეკრეს ფიცრები ლურსმნებით და თოკით. ცალ მხარეს ქვა გამოაბეს, რომ წყალს ადვილად არ დაეთრია, ფეხზე დააყენეს და, მიუხედავად ძაღლის ენერგიული პროტესტისა, ნელ-ნელა დაუშვეს.

ოპერაცია „ხიდი“, ამჯერად, წარმატებით დაგვირგვინდა.

მშველელთა ვარაუდით, ახლა ძალღს, კეთილი უნდა ენებებინა, ფიცრებს გამოჰყოლოდა და ნაპირზე გამოსულიყო.

რა საფერებელი სიტყვებით არ უძახეს, რა პური და ძეხვი არ უჩვენეს, მაგრამ ძალღი ფიცრებს არ გაეკარა.

– გავალ და გამოვიყვან! – განაცხადა შარვლისტოტებ-წასველებულმა, თავბურძგლა თორმეტ-ცამეტიოდე წლის ბიჭმა, ფიცარს მარჯვენა ფეხი დაადო და დოინჯი შემოიყარა.

– არ გაბედო! – დავითმა ყურში რბილად მოჰკიდა ხელი გაბედულ ყმანვილს და ფიცრებს მოაშორა, – შენ გაგიძლებს, ამხელა ვირს, ფურთხით გადაბმული ფიცრები?

ბიჭმა იხტიბარი არ გაიტეხა და მეზადურს მიაჩერდა.

– სწორს გეუბნება, რომ დაიხრჩო, სად მიდიხარ მერე? – კვერი დაუკრა მძლეოსნობის ქომაგს მებადურმა.

– ჯეკა! – დაუძახა ვილაცამ.

ძალღმა ყეფა შეწყვიტა და კუდი გააქიცინა.

– ჯეკა ჰქვია ნამდვილად. სახელს ხომ მივაგენი. ახლა მე მიყურეთ, თუ არ გამოვიტყუებ მაგას ნაპირზე. მაგნაირები გამომიტყუებია? – სანამ ჭილოფისქუდიანი, მსხვილულვაშა კაცი, შესამჩნევი კოლხური აქცენტით, ამას ამბობდა, ძალღმა კუდის ქიცინი შეწყვიტა და ისევ ყეფას დაუბრუნდა.

– ყურმა! – დაუძახა ჟღალწარბოსანმა.

ძალღმა გაჩუმდა და კუდი გააქიცინა.

– მურია!

ძალღმა ახლა მურიის დამძახებელს გამოხედა და კიდევ ერთხელ გააქიცინა კუდი.

დადგინდა, რომ ნაგაზი ძალღის ყოველი სახელის დაძახებაზე ჩუმდებოდა, თავს დაბლა ხრიდა და კუდს აქიცინებდა. მერე, თითქოს რაღაც გაახსენდაო, უკან იხევდა და მის საშველად მონდომებულ ადამიანებს, ცოტა არ იყოს, უაზროდ უყეფდა.

– აქეთ უყურეთ! – დავით ჭიჭიაშვილმა პირველმა შეამჩნია სასწრაფო დახმარების ეკიპაჟი. წინ თეთრხალათიანი, მსუქანი ქალი მორბოდა, სანიტრები ჯერ ერთად მოათრევდნენ საკაცეს. როცა ჩამოივარდა და ბულდოზერის ნაბურღავებ ხრამს მიუახლოვდნენ, გადმოხტომა გაუჭირდათ. საკაცე ხიდად გადეს და ჯერ ექიმი გადმოატარეს, მერე ძალღმა სანიტარმა საკაცე ილღიაში ამოიჩარა, უკან დაიხია, გამოიქცა და გადმოხტა. მესამე თეთრხალათიანს გადმოხტომა არც უცდია. იქვე ქვაზე ჩამოჯდა და აქაფებულ რიონს მწუხარე სახით დააჩერდა.

– სად არის? – ტანსრული ექიმი ჩქარა სუნთქავდა.

რამდენიმე კაცმა სამედიცინო დახმარების მესვეურს უკანა ფეხებზე ჩაცუცქული ნაგაზი დაანახვა.

– თვითონ სად არის? – ქალი არ ხუმრობდა.

– ვიზე ბრძანებთ? – მებადური სწრაფად დასერიოზულდა.

– ვინც გადახტა, ბატონო, რა შეკითხვაა ახლა მაგი! – განყრა ჰიპოკრატეს შთამომავალი.

– არ ვიცი არაფერი? გადახტა ვინმე? – გულუბრყვილოდ იკითხა ბაჩანამ.

– თეთრი ხიდი ეს არ არის, კაცო? – გრძელხელემა სანიტარი საკაცეზე ჩამომჯდარიყო.

– გახლავთ, – უპასუხა ვილაცამ.

– ახლა დაგვირეკეს, ამ წუთში. თეთრ ხიდთან კაცი ამოიყვანეს და ცოცხალს მიუსწართო.

– ტყვილს ჰგავს ეგ ამბავი, – დავითმა კეფა მოიფხანა, – კაცი არა და ძალღი კია, აგერ, მეჩერზე გარჩენილი და, თუ რამე არ ვუსაშველეთ, ეგება წყალმა წაიღოს.

– კი მარა, ვინც დარეკა, სინდისი აქვს ახლა იმას? – ექიმს ხმაში ტირილი გაერია და მიიხედ-მოიხედა, რომ ძალღის მშველელთა შორის დამნაშავე აღმოეჩინა, – საგლახაო მეტი ვერაფერი ნახეთ? მართლა რომ გაუჭირდეს ადამიანიშვილს, აღარ უნდა მოვიდეთ, აღარ უნდა მოგხედოთ?

– რაზე ბრძანებთ, ქალბატონო? – ჭილოფისქუდიან კოლხს მკერდზე ნებაყოფლობითი საზოგადოება „დოსააფის“ წარჩინებულის ნიშანი ეკეთა.

– რაზე ვბრძანებ, ბატონო, და ამ ხნის ქალი კინალამ რომ დავგორდი თავდაღმართზე და კისერი რომ კინალამ მევიმტვრიე, ხალხი ვართ ჩვენც. „სასწრაფო დახმარებას“ რაკი გვედახიან, ამიტომ უნდა აგვიგდოთ მასხრად? რამდენი კაი ადამიანი მუშაობს ჩვენთან, რომ იცოდეთ.

– რავა გეკადრებათ, ქალბატონო.

– თქვენ რავა გეკადრებათ, ბატონო. სასწრაფო დახმარებას უძახით ამ მუნიანი ძალღის გულისთვის? რავა, მე მყვინთავი ვარ თუ ვერტალიოტი მყავს? ძალღი მიაკვდა სულში და აღდგომა არ გაუთენოს გამჩენმა, ვინც ჩვენი გამაიმუნება ჩაიდვას გულში. ასე დამინყევლია.

დიეტასთან მწყრალად მყოფმა, ტანსრულმა ექიმმა ერთხელ კიდევ მიმოავლო თვალი „სმენაზე“ მდგარ მამაკაცებს, ხელი ჩაიქნია და ხრამისკენ გასწია. რასაკვირველია, ახლა უფრო ფრთხილი და მოზომილი ნაბიჯებით.

ამ ამბიდან დაახლოებით ორი საათის შემდეგ ჯაჭვის ხიდის მხრიდან რიონის ნაპირზე ექსკავატორი ჩამორახრახნდა. მძლოლის გვერდით, კაბინის ბაქანზე ას მეტრზე რბენაში ქალაქის ყოფილი ჩემპიონი დავით ჭიჭიაშვილი იდგა და ხელი ისე გამოენვდინა, როგორც ტყვიამფრქვევთან ჩამუხლულ ჩაპაევს აქვს ხოლმე ფილმის სარეკლამო სურათებში. ექსკავატორის

დიდი ყბა რომ დაეშვა თეთრი კირქვის კუნძულზე, მეჩენის ერთადერთმა სულიერმა, აგურგამობმულმა ნაგაზმა, საშინელი ყეფა ატეხა. პირზედუჟმომდგარი, აჯაგრული ძალი რკინას, ლამის, კბილებით ეხლებოდა და გააფთრებული უტევედა, აშკარა იყო ტექნიკასთან მწყრაღად გახლდათ.

– აგურს რომ მოავლო კბილი და ასნიო? – ყოველშემთხვევისათვის ურჩია ექსკავატორის მძღოლს მწვრთნელმა.

– დაიხრჩობა. შეიძლება თოკმაც ვერ გაუძლოს, – მძღოლის მაგივრად უპასუხა ვილაცამ.

– სხვა გზა არ არის, – კოლხი ალაპარაკდა, – ძეხვზე გავარდეს ვინმე. მაგ ძალი მოშიებული იქნება. საჭმლით ჩავიტყუებთ ექსკავატორის კარდალაში. მერე ავწევთ და ის იქნება.

ეს აზრი ყველას ჭკუაში დაუჯდა.

ძეხვზე თავბურძგლა ბიჭი აფრინეს, მაგრამ ახლა ექსკავატორის მძღოლი დადგა უარზე.

– ამისთვის მცალია მე? ეს მანქანა, ეს უპატრონო, მთავრობისაა, ყოველ საათი ამის მოცდენა ფული რომ ღირს, ჩემზე უკეთესად თქვენ იცით მაგი.

აუხსნეს, რომ საქმე შეეხებოდა მსოფლიო სახელის მქონე ძალის გადარჩენას, ამ ტყუილმაც რომ არ გაჭრა, კაცებმა ჯიბეზე გაიკრეს ხელი და მძღოლს ექსკავატორის „მოცდენის“ საფასური შეუგროვეს.

თეთრ ხიდზე გამწკრივებული მოქალაქეები დიდხანს შესცქეროდნენ ამ ქალაქისთვის არცთუ ჩვეულებრივ სურათს: ქვემოთ, რიყეზე თეთრი ქვისკენ ყბაგაშვერილი ბულდოზერი და ყბისკენ დრუნჩგაშვერილი ნაგაზი ჩანდა. ნაპირზე კი რამდენიმე კაცი ჩამომჯდარიყო და მოთმინებით ელოდა, როდის გატყდებოდა პრეისტორიული ცხოველის რკინის ნებისყოფა.

მოსალამოვდა. რიონის რკინისფერ ტალღებს თითქოს ვერცხლი გადაეკრაო.

ძალი საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ რკინის ურჩხულის ძეხვიანი კალათა არ იძვროდა. წამოდგა, აგურით ერთი-ორჯერ გაჯაჯგურდა, ტანი შეარხია სიფრთხილეს თავი არ სტკივაო, რბილად შეუყეფა ხიდს და ძეხვს მიწვდა.

ორიოდე მეტრის სიმაღლეზე იქნებოდა ანეული, რომ გადმოიხედა, მაგრამ გადმოხტომაზე არც უფიქრია, სავალალოდ ანკმუტუნდა, ჰაერს შეჰყმუვლა და ტაშის დასაკრავად გამზა-

დებულ ხალხს გადმოხედა; თქვენ იცით, თუ მთლად არ გამწირავთ და კიდევ რაიმე ოინს არ მომიწყობთო.

„ისე, ჩვენ შორის დარჩეს და, შენც კაი ვინმე ხარ. არ შეიძლება ასე. ვიცი, გული გატკინა ვილაც ხვადამა, მაგრამ ჩვენ რა შუაში ვართ? ახლოს არ გვიკარებ. შენი თვალით ნახე, რამდენი ვინვალეთ შენ გადასარჩენად. მადლობის მაგიერია? ახლოს არ მიუშვი ის დარბაისელი ხალხი, თოკი რომ წაეჭრათ. სად იხრიგინებ, ასე, ამ აგურით? ხომ ხედავ, ყველამ მიგატოვა. ყველას თავისი საქმე აქვს. ასეა აწყობილი ეს ცხოვრება. ნამეტანი სიჯიუტე, კი არ ვარგა, შე კაი დედამამიშვილო.

რალაცამი შენც მართალი ხარ. ხალხმა ასე იცის, კი. სანამ ეს აგური დაგორვეს მიწაზე, შენ გადარჩენილი არა ხარ. მე რომ მიგატოვო და წავიდე, ვერ მოვისვენებ, თორემ არ წავიდოდი შენ გგონია? ხომ ნახე, ყველამ მაშინ დახედა საათს, ნაპირზე რომ გამოგიყვანეს. დამთავრებულად ჩათვალეს საქმე. შველა ბოლომდე უნდა. არ ვარ მართალი? ვეუბნები ახლა ჩვენებურ კაცს. წყლიდან კი ამოიყვანე, მაგრამ სად უშვებ? რა იღონოს? აქვს თუ არა სადმე წასასვლელი, ამაზე არ უნდა დაფიქრდე ადამიანი? შენც დამნაშავე ხარ. არ აცალე ხალხს ბოლომდე ეცა პატივი. მე ვერ მიგატოვებ. მეცოდები. პატრონთან მიმბრუნებელი შენ ანი რომ აღარა ხარ, ნაღდი ამბავია. აგური რომ არ გეზას კისერზე, კიდევ ჰო, მაგრამ აგურიანად შორს ვერ წახვალ. გამოედები რალაცას და ან ქუჩის ძაღლები დაგგლეჯენ, ან შიმშილით სიკვდილი გელის. მოდი ახლა ჭკუაზე. არ გინდა ჩემთან ურჩობა. შინ წაგიყვან. თუ მოგეწონე პატრონად, დარჩი, თუ არა და, ქვეყანა დიდია, გაქცევას ყოველთვის მოასწრებ. ასე ვქნათ, კი...“

სასწაული მოხდა. თითქოს ფიქრებს მიუხვდაო, ძალი მოუახლოვდა ქვაზე ჩაკეცილ ბაჩანას და მუხლზე დაადო თავი. კაცმა მარჯვენა ხელი დაუსვა თვალებს შორის, კეფაზე, ზურგს ჩააყოლა ხელი და აგურს მიწვდა.

...სავსე მთვარით განათებულ ნინოშვილის ქუჩას ორნი მიუყვებოდნენ – კაცი და ძაღლი.

არ დაიკარგება?

თვითმფრინავის წინა სალონში პირტიტველა ბიჭი შემოვიდა. ნახშირით დახატულივით გადაბმულ ნარბეზე და სვავის ნისკარტივით მოკაუჭებულ ცხვირზე ორლილიანი ბუკლეს ქუდი აინია და მკვირცხლი, მაგრამ ფიქრიანი მზერა ირგვლივ მიმოატარა. ბევრი აღარ უფიქრია, ბოლჩა საბარგულზე მოისროლა, ფანჯარასთან თავისუფალი ადგილი მოძებნა, მოკალათდა და ისე გაფაციცებით დააჩერდა მარჯვენა ფრთას, გეგონებოდათ, ალუმინის ლურსმნებს ითვლისო.

ბიჭს მალე შუახანს მიღწეული, სქელულვაშა, მოდიდან ჯერ კიდევ სამოციან წლებში გამოსულშლაპიანი, დაბალ-დაბალი კაცი დაადგა თავზე. კაცს ორივე ხელში გაბერილი ჩანთები ეჭირა და ძლივს სუნთქავდა.

– რა ნომერია, ნახე ერთი, შენ გაზრდას! – ისეთი დაუნმენდავ-გაუფერავი ხმით ჰკითხა მოსულმა, იფიქრებდით, ეს ხმა პირდაპირ ფილტვებიდან ისმის ისე, რომ ხორხში არც კი გამოუვლიაო. ჩანთა ფეხებშუა მოიქცია და ბილეთი გაუნოდა.

ბიჭს ჯიბიდან ხელები არ ამოუღია და არც ბილეთისთვის დაუხედავს.

– დაჯექი, ბიძია, თავისუფალ ადგილზე, რას უყურებ ნომერს. თუ ჩევედით, ყველა ერთად არ ჩავალთ?

– მაგაში კი ხარ მართალი, – მსხვილულვაშამ ჩანთები სავარძლის ქვეშ შეალაგა და ნელ-ნელა, ხვნეშით დაეშვა, – არ შემჭამეს ამ ოჯახქორებმა?

– შენ გეჩხუბებოდნენ? რაიო? – ბიჭი ნახევრად შემობრუნდა და ყბას ხელი შეუნაცვლა.

– ორი ჩანთა რატომ მიგაქვსო. ერთი უნდა ჩაგებარებიაო. გასატეხი მიდევს შით, თვარა ჩაბარებას მე მომასწრებენ მაგენი?

– პატარა ეშმაკობა უნდა გეხმარა, ბიძაჩემო. მოგეცა ვინმესთვის ერთი ჩანთა ხელში და ამით მორჩებოდა მთელი ბაზარი.

– ვერ მოვასწარი, თვარა კაი შენ. მერე იყო და, ოთხჯერ დარეკა იმ დასაწვავმა. ხან გასაღები ამევიღე ჯიბიდან; ხან ხურდა ფული. სანამ ეს ქამარი არ შევიხსენი, კი არ გაჩერდა.

– მანახე. რკინის ბალთა აქვს, კი, დარეკავდა.

– კი მარა, აქითობას რომ არ დარეკა? აქითობას ეს ქამარი არ მეკეთა?

– რა ვიცი, შენ გაუგებ მაგენს? მე მგონია, რენტგენი კი არ რეკავს, თვითონ აჭერენ ლილაკს ფეხს და აგლახავებენ, ვინც გოუხარდებათ.

– მაგაშიც მართალი ხარ. ჩემ წინ კაცი გევიდა, ორი ფუთი რკინა ეკიდა გულზე. გაგიგონია? ხმა არ გეილო ზარმა. არ ამაგდებენ ვითომ ამ ადგილიდან?

– ან აგაგდებენ, ან არა. მეც სხვის ადგილზე ვზივარ. ცარიელია თვითმფრინავი, ხომ ხედავ. თუ მაინცდამაინც ამ ფანჯარაზე ექნება ჭიპი მოჭრილი ვინმეს, დავუთმობთ, ბატონო, მაგაზე ადვილი არის რამე?

ამასობაში მომხიბლავმა სტიუარდესამ მგზავრები მესამედ დაითვალა. რკინის ფრინველს ტრაპი მოაშორეს, ძრავებმა უკანასკნელად დაინივლეს, სალონი აძიგძიგდა, თვითმფრინავი ნელა დაიძრა.

– რომელია შენთან? – ჩანთოსან მგზავრს თავისი საათის სიზუსტის შემოწმება სურდა.

ბიჭმა მარცხენა მაჯაზე მოისვა ხელი.

– არ მაქვს საათი.

– ხუთი წუთი გადააცილეს, მეტი არა. ესე იგი, სამის ნახევარზე, ჩვენი ღროით, თბილისში ვიქნებით.

– მე ცოტა იქით ვარ წასასვლელი, თუ ბილეთი ვიშოვე, – ბიჭმა ამოიხვნეშა.

– საით?

– ქუთაისში.

თითქოს ცა გაეხსნაო, თითქოს ბედნიერების ზარი ჩაესმავო, თითქოს პირზე ვარდი დაეფინაო, ძველთაძველშლაპიანი გაიბადრა და ნელში გაიშალა.

– ქუთაისელი ხარ, ბიჭო, შეენ?

– კიე, – ბიჭი თვითმფრინავის მარჯვენა ფრთას თვალს არ აშორებდა.

– მერე, არ მიცნობ მე? – გულთან მიიღო საპირჯვრედ გამზადებული სამი თითი.

– ვერა. უნდა გიცნობდეთ?

– მაცეკვარი ვარ, ბიჭო, მე, ბუხუტი გერსამია.

ბიჭმა კარგა ხანს უყურა, მაინც ვერ იცნო, მაგრამ ისტი-
ბარი არ გაიტყნა.

– რას გიცნობდი, ამ შლაპაში.

– ჰოო, – თითქოს ახლა გაახსენდაო, ბუხუტიმ ქუდი იშვ-
ლიპა და მუხლებს შორის ჩაიჩურთა, – შეგცივდებო, ცოლმა
თავზე, თვარა როდის იყო ქუდი მეხურა. ისე, აქეთ უფრო
თბილა, ვიდრე ჩვენკენ. ჩაპულივერებულ-ჩაკაშნული ჩამოვე-
დი და აქანა პერანგით დადიოდა ხალხი.

– კი, აქოურმა ქალებმა უცებ იციან გამოზაფხულება.

– სად მუშაობ?

– აქბულაქში. კი არ ვმუშაობ, ვსწავლობ საჭაპანო სასწავ-
ლებელში. სამწლიანია. მთლად ტექნიკუმიც არაა და ჰა და ჰა.
პირველ კურსზე ვარ, ჯერ სწავლა არ დაგვწყებია. ზაფხულში
ჩავაბარე გამოცდები და პირდაპირ პრაქტიკაზე გვიკრეს თავი.

– ვიცი, ვიცი. შიგნით აქბულაქში ხართ?

– ოც კილომეტრში. ახლოს ვართ, კი. ტყეში ვართ შიგნით,
შენეული.

თვითმფრინავი სიჩქარეს იღებდა და იაპონურ თოჯინაზე
უფრო ლამაზმა სტიუარდესამ მგზავრები გააფრთხილა, უს-
აფრთხოების ქამრები არ მოიხსნათო.

– ერთი იმის ტურად გადამაქცია, შველის რამეს ეს ქამ-
რები, ვითომ? – ბიჭმა საკეტი გაატკაცუნა.

– შველის, აპა? ეს რომ არ იყოს, ავარიის დროს ხომ ეიზილა
ხალხი ერთმანეთში.

– ესე იგი, ჭირისუფლებს რომ მის-მისი მკვდარი შეხვდეს,
იმისთვის ყოფილა, – გაიცინა ბიჭმა.

– აბა თვითმფრინავი თუ ჩამოვარდა, შე კაცო, მეყოლე
ბედნიერად, ქამარი კი არა, მამაზეციერი ვერ გიშველის. რა
გვარის ვარო, რა მითხარი? – უცებ დასერიოზულდა ბუხუტი.

– არ მითქვამს. კუჭუხიძე ვარ, მერაბი მქვია, სიპიტოს მეძა-
ხიან.

– რომელი კუჭუხიძის ხარ?

– საშა ჰქვია მამაჩემს. არ გეცოდინება, წყალტუბოში მუშ-
აობდა სექციონერად, მაღაზიაში. ნერვიულობა შეხვდა და ორ-
მოცი წლის კაცს წნევამ დაარტყა. ორი წელი დაასვენა გამ-
ჩენმა. შარშანწინ არ დაიშალა და ისევ მაღაზიაში დაიწყო მუშ-
აობა. სანერვიულოს მაღაზიაში რა გამოლევს? ისევ დაარტყა
წნევამ და ახლა ქეა პენსიაზე.

– საშა კუჭუხიძე... საშა კუჭუხიძე, – თვითმფრინავის ჭერს
ასცქეროდა ბუხუტი და ბოლოს დაასკვნა: – არ ვიცნობ.

– ხომ გითხარი, არ გეცოდინება-თქვა.

– რამდენთვიანი პრაქტიკა გაქვთ?

– ექვსთვიანი.

– მერე, ჯერ რომ არ გეკუთვნის შვებულება?

– შვებულებას უცადა ტიფამ. შვებულების ბატკანს ვგავარ
მეე? – სიპიტომ გაიღიმა და წელში გაიზნიქა, – დეპემა და
მისი ჯანი.

– რა დეპემა?

– დეპემა ჩვეულებრივი – „მამა უკანასკნელ დღეშია, ცოცხ-
ალს მოუსწარი“.

– მერე ჭამენ მაგას?

– პრაქტიკის ხელმძღვანელზეა დამოკიდებული. ხანდახან
მართალ დეპემაზეც არ გაგიშვებენ.

– კაი ხელმძღვანელი შეგხვდათ?

– ჩემთან კარგადაა და ისე არ ვიცი.

– რამდენი დღე მოგცეს?

– ერთი კვირა.

– გელოდებიან?

– საერთოდ კი და დღეს არა. რა ვიცი, რა დროს ვიმოვი
ქუთაისის თვითმფრინავზე ბილეთს. ისე, დეპემის ტექსტი მე
მივწერე აქედან. ორი დეპემა გამოგზავნეთ, ერთი ჩემს სახ-
ელზე და ერთი ხელმძღვანელის სახელზე-თქვა.

– შენ ეს მითხარი, სიპიტო, გიჭირს მუშაობა?

– პირველად გამიჭირდა, მარა, ხო იცი, ჩვენი კაცი რომ არ
დაიკარგება არსად. ბრიგადირი შეგვხვდა იმნაირი უბედური,
ახლოს არ გაგვიკარა არც ერთი. დილა-სალამოს სისხლს გვიშ-
რობდა. პირველკურსელები ვიყავით და აგვიგდო, ხომ იცი,
ასეა. რა ვქნა, რა ქვას ვეცე-თქვა და ასე მევიფიქრე: წყალს
ვუსხამდი ლოგინში. ამნაირი რამ მეორეს არ უნდა გაანდო,
თვარა დაბრედილი ხარ მაშინვე. ყოველდამე, დაწოლის წინ
შემოვიპარებოდი და ვლენავდი ერთ ბანკა წყალს ბრიგადირის
სანოლში. მეხუთე ჩასხმამდე რაფერ გამოიცვალა, იცი? კაცს
დაემსგავსა. ახლა ქეა გვრიტივით. რავარც ოურევს, ამ წყლის
ჩასხმას არ მოვუშლი და ისტუნოს რამდენიც უნდა.

ბუხუტი სიცილისგან ცრემლებს იწმენდა.

– კაი უბედური ეყოლები, ნუ გეშინია, შენც გამჩენს.

– რა ვქნა, აბა, თუ ნოუნეჩი მაგენს, მთელი სასწავლებელი გადაგივლის ბეჭებზე, – სერიოზული სახით ლაპარაკობდა სიპიტო.

– საჭმელი?

– რავარც იყო, ისეა. ჩვენ საჭაპანო სასწავლებლის სასადილოში ვჭამთ. დილას ჩაი და ქაში, შვადლეს ბორში და ქაში, საღამოს ჩაი და ქაში.

– გყოფნით მერე მაგი?

– პირველ თვეს არ გვყოფნიდა. ახლა მიეჩვია კუჭი და გვყოფნის კი არა, ქეც გვრჩება ხანდახან.

– ხორცს არ გაძლევენ?

– სადილზე. პატატვრან ნაჭრებად მოხარშულ ხორცს ჩამოდგამენ. ჩამოდგმა, საერთოდ, უბედური საქმეა, ზოგი სამ ნაჭერს ნოუპოტინებს ხელს და ზოგს ერთიც არ რჩება. ამა-საც გოვუგე მულამი: რავარც ჩამოდგამენ, ვსტაცებ მათლაფას ხელს და „აბა, ბიჭებო, უგაშჩაიტეს-მეთქი“. ასე, ნამუსში რომ ჩააგდებ, თითო ნაჭერს იღებს, სხვები უყურებენ და რცხვენიათ. ჩამოვატარებ ხორცს და ბოლოს, რაც დარჩება, მე დავიდგამ ნინ. ისინი რომ თითო ნაჭერს ძიძგნიან, მე სამ-ოთხ ნაჭერზე ნაკლები არ მხვდება. ასეა, მულამი უნდა ყველაფერს.

– აქბულაქური ენა რავა იცი?

– რავა მეცოდინებოდა ახლა მე, ქუთაისელ კაცს, აქბულაქური. გასაკვირია პირდაპირ. ეს უზბეკები და ყაზახები, ყაზახები განსაკუთრებით, მშვენიერ აქბულაქურს უპარტყუნებენ და მე პირველ დღეებში ქე გყავდი მუნჯივით ჩუმად. ამგენმა რავა მაჯობონ-თქვა და ყოველდღე ხუთ-ექვს სიტყვას რავა ვერ ისწავლი. რვეული ვიშოვე ერთი და რასაც ყურს მოვკრავდი, ვინერდი ყოველდღე. ორ თვეში ორას სიტყვამდე ვისწავლე და მეტი კი არ უნდა პრაქტიკანტს.

– აქცენტი მაინც გექნება.

– აქცენტიზე იქანა არავინ არ გეცინის.

– საწყობში ან სასადილოში უნდა მიიტანო თავი – პრაქტიკაზე სხვა ქალაქში როცა ხარო, გამიგონია.

– სასადილო არაფერი მაინცდამაინც. ჩვენ თვეში ერთხელ მორიგეობა გვინევს იქანა და თავ-ბედს ვინყველით მაშინაც. პრაქტიკანტი თუ დილის ექვს საათზე დგება, შენ ოთხზე უნდა

ადგე. კარტოფილის ფცქენაში თითი რალმე წავითალე. ზეთის სუნი დაგახრჩობს მარტო სასადილოში. საწყობი, იცოცხლე, არაა გლახა, მარა საწყობში დიდი ჭკუა და მოხერხება გინდა. გამონმებენ ყოველ ფეხის ნაბიჯზე. ჩემს თავს ვერ ვაპატიებ, იმნაირი სიმტერე დამემართა საწყობში. ერთი თვის დაწყებული გვაქვს პრაქტიკა და ხელმძღვანელმა საწყობს არ მიმამაგრა? ქართველიაო და ჩვენი ხალხი ამგენს დიდ მომჭირნე და საქმიან ხალხად მიაჩნიათ. თანაც, რომელ საწყობს მიმამაგრა, იცი? სამი საწყობია ჩვენთან – ბარ-ნიჩბის, ტანსაცმლის და საკვების. მე საკვების საწყობში გამიშვა. მევიტევი სული. რა წესიერადაც არ უნდა მოუნონო მზარეულს, საწყობში მაინც რჩება სამყოფი ხორცი, კარაქი, პური და ხანდახან ძეხვიც კი. პივა თუ შემოაპარე გარედან, პირველი კაცი ხარ. ახლა იქ ვიქნებოდი, ჭკუა რომ მეხმარა. გამოუცდელი კაცის ამბავი არ იცი? უმცროსმა მეჭაპანემ შემოიხედა ერთხელ საწყობში, სადილზე დამაგვიანდა და ხომ არაფერი გაქვს მორჩენილიო. მე ვთქვი, ამას მაინც დავაბამ ახლა სამუდამოდ-თქვა და შემოვიპატიფე. გოვუშალე მეფური სუფრა. ვუჭახუნებ ჭიქას და ვუხსნი – საწყობში ასე რჩება და ასე რჩება-თქვა ყველაფერი. გამოიარე ჩემთან ყოველთვის და არ ნააგებ-თქვა. კარგო, ეს რა ღვთისნიერ კაცს შეგხვდიო. დღეიდან შენი ძმაკაცი ვიქნებო. მეორე დღესვე მომაშორეს საწყობს. თურმე რას პატიფობ უმცროს მეჭაპანეს. დაატიე ენა პირში, ახლა ქე ვიცი, რასაც ვიზამ, მარა ვინ მაკარებს საწყობს.

– ამანათს თუ გიგზავნიან?

– კი. მარა შორია და ხმელი ხილის, შაქრის და ამნაირი რალაცების გარდა ყველაფერი ფუჭდება გზაში. ამნაირი უბედური ფოსტალიონები გყავს, რომ პასილკას ხსნიან და თუ შემთხვევით არაყი ან ღვინო აღმოჩნდა ყუთში, თვითონ სვამენ. შენ გგონია, აბარებენ სადმე? მარა ამასაც გოვუგე მულამი.

– აბა, აბა?

– ჩვენ, მართალია, საჭაპანო პრაქტიკას უნდა გავდიოდეთ, მარა ჯერჯერობით დილის რვა საათიდან, ოთხ საათამდე მშენებლობაზე გვამუშავებენ... მე სვარჩიკი ვარ, მარა სვარკით, თვალეები მტკივა-თქვა და, მაინცდამაინც არ ვიკლავ თავს. ჩვენთან ნამდვილი მუშები ხომ არიან, მუშას ვერ უბედავენ „პასილკის“ გახსნას ფოსტალიონები. ჰოდა, მუშის სახ-

ელზე მიგზავნის მამაჩემი „პასილკას“. ორი ბოთლი არაყი თუ დევს, „პასილკის“ მიმღებმა იცის – ერთი მისია. ასე რომ, თვითონაც მადლობელი რჩება.

– მერე სად სვამთ არაყს, რომ დაგიჭირონ, გარიცხვა ხომ არ აგცდებია.

– მართალი ხარ. ყველაზე დიდი სიმკაცრე ჩვენთან დალევაზეა. მე, სიმართლე გითხრა, არ მიყვარს დალევა. ისე, ას გრამს თუ გადავკრავ გასამხნევებლად, თვარა სასმელს არ ვეკარები. დილას რომ დალევ მშენებლობაზე ას გრამს, სალამომდე ცხრაჯერ გამოგინელდება, ვინ შეგატყობს რამეს.

– ქალის საქმე რაგაა თქვენთან?

– ქალის საკითხი კარგადაა-თქვა რომ გითხრა, ტყვილი იქნება. მე, რა დასამალია და, ქალთან არ ვიყავი ნამყოფი, ბოდიში თქვენთან მომითხოვია, სანამ სასწავლებელში მევენცობოდი. ქალაქამდე ოცი კილომეტრია. ქალის გულიზა მეტს არ გავივლით? მარა ვინ გვიშვებს. რისი „ტანცები“, რა ტანცები“. იმ ანეგდოტის არ იყოს.

– აპა?

– მაგასაც მოვუძებნე მულამი, ნუ გეშინია. მყავს ჩემი ტამარა. სამშენებლო კანტორაში მუშაობს, უფროსის მდივანია. „პერერივს“ იქანა ზუსტად იცავენ. იქვე ცხოვრობს. გავვარდებით მე და ტამარა შესვენებაზე. ერთად კი არა, ვიცით ჩვენი საქმე. ხუთი წუთის მისულია სახლში, დაუკაკუნებლად შევდივარ უკვე. დედა ყავს, მარა, „ჟენიხიაო“ უთხრა ტამარამ და იმნაირი კაი ქალია, რავარც სახლში დაგვიგულეებს, მიგვატოვებს მე და ტამარას და მეზობლებში გადადის სალაპარაკოდ. კაი ჩუჩუნნი, კაი ხუტუნნი ტამარასთან იმ საათს თუ საათ-ნახევარს, შენ ხარ ჩემი ბატონი, და ქე ვბრუნდებით უკან.

– აგინყვია საქმე.

– ჰო, მარა, ჩემით ვხვდები, ტამარასთან დიდხანს საქმის გაგრძელება არ შეიძლება. ცოლად მე რომ მაგის მომყვანი არა ვარ, ქე იცი.

– რატომ, რა უჭირს?

– კი არაფერი უჭირს, მარა ჩემზე ხუთი წლით უფროსია, ქმარგამორებულია, სვამს თურმე მისი ყოფილი ქმარი და ხანდახან აკითხავს. კარს არ უღებს ტამარა და არის დიდი კარლენვობა, არ იცი ლოთის ამბავი? აქამდე ტამარა არაფერს მეუბნებოდა. ამ ბოლო დროს ოხვრა-კვნესა დაიწყო. მოფე-

რებითაც ნამეტანს მეფერება. შევუყვარდი. ახლა დროზე თუ არ ვუგანე, იქაურმა ქალებმა ერთგული შეყვარება იციან. ნამეტანს დაგიჩემებენ და მერე გვიან იქნება. ბოვშეს გააჩენს, ჩემო ბატონო და, ქუთაისში ჩამოკითხვა და ცრემლობია მინდა მე?

– ჩხუბი იციანო თქვენს სასწავლებელში?

– კი. არც უმაგისობაა. დაერევიან ხანდახან ერთმანეთს, მამლებივით. უბრაგუნებენ თავში. რომ გააჩერო და ჰკითხო, კაცმა არ იცის, ვინ ვის ურტყამს და რატომ ურტყამს. შელაპარაკდება ორი შტერი ბიჭი, ამას ეს ნამოეშველება, იმას ის და ატყდება ჩხუბი. მე დიდი დამრტყმელი არ ვარ, მარა ამასაც გოვუგე მულამი. ჩხუბში ბოლოს უნდა შეხვიდე, გარკვეული რომაა ყველაფერი და მიფენილ-მისავათებული როა ხალხი. მაშინ ვისაც მოადებ ღრანჭებში, ფეხზე არ დარჩება. ისე, ჩხუბი მეზარება. რა თქმა უნდა, თავზე არ დავისვამ არავის, მარა მე თვითონ არ ვინყებ ჩხუბს. ჩვენთან არავინ არ არკვევს, ვინ დაარტყა პირველად და რაზე ატყდა ჩხუბი. მოუსობენ ხელს ყველას ერთად და, ჰაიდა. გარიცხვა მინდა ახლა მე? ძლივს მოვენყვე.

– მოკლედ, კუჭუხიძე, შენ არ დაიკარგები არსად, ისე გატყობ.

– არც მაგაზეა, ბუხუტი ბიძია, ჩემნაირები დაკარგულან? კი, შენც უნდა იმარჯვო პატარა ამ ცხოვრებაში, მარა ხანდახან იმნაირ ყისმათზე ადგები დილას, კედელში რო გადიოდე, ისიც ვერ გიშველის.

ბიჭმა ქუდი აიწია და ლეგა ღრუბლებში შეცურებული თვითმფრინავის მარჯვენა ფრთას კვლავ მიაჭიჭინდა.

იქვე ვიჯექი, უკანა სავარძელში, მაგრამ ორი მგზავრის მუსაიფში არ ჩავრეულვარ.

სხვათა საუბრისთვის ყურის დაგდება ერთობ უხერხული რამ არის, მაგრამ ბუხუტი და სიპიტო ისე ხმამალა ლაპარაკობდნენ, რომ მთელ სალონს ესმოდა.

თავიდან სიცილს ძლივს ვიკავებდი, მერე უეცრად სევდამ შემიპყრო და ერთი სული მქონდა მეყვირა:

– მოგიკვდა ჩემი თავი, სიპიტო, რამდენი რამ გვისწავლება შენთვის ამ ოთხ თვეში, რამდენი რამ, შენს მყუდრო ქუჩაზე რომ ვერასოდეს გაიგებდი და არც სახელმძღვანელოებში გენერა.

„მალალი სტუმარი“

თვითმფრინავის კიბეზე რომ ჩამოორსაფეხურდა, უეცრად შეჩერდა, დამხვდურთ გაუღიმა და ხელი დაუქნია.

ხეპრული, ტეტიური, ცოტა არ იყოს, უტიფრული ღიმილი ჰქონდა.

ალტაცებისგან, ლამის მუხლებზე დაცემულ, ვაშაურას ძახილით აკანკალებულ ბრბოს დაჰყურებდა.

აეროპორტის მოედანს ორმწკრივად შემორკალული ჯარისკაცები სმენაზე იდგნენ.

საიდუმლო სამსახურის შემკრთალი თანამშრომლები მალალი სტუმრის შესახვედრად შერჩეულ მოქალაქეებს, ყოველ შემთხვევისათვის, ხელებში შეჰყურებდნენ და შიგადაშიგ ტაშსაც დასცხებდნენ; აქოდა, ჩვენც „უბრალო მოკვდავნი“ ვართ, სტუმართმოყვარეობის ადათმა მოგვიყვანა აეროპორტში და ბედნიერად ვრაცხთ თავს, მესიას ასე ახლოს რომ ვხედავთო.

სტუმარმა უკრაინულ კვართზე მოსხმული პიჯაკი გაიხადა და უკან მდგომს მიაჩეჩა. ჭილოფის ქუდი მოიხადა და ჭილოფის ქუდიც უკან გადაანოდა, მაგრამ იმ წამსვე გადაიფიქრა. ქუდი კვლავ ჩამოიმხო თავზე. ამჯერად პირდაპირ ჩამოიმხო, შებრუნებულად, ულაზათოდ, ნერვიულად.

„მე ვიცი რას ნიშნავს სამხრეთის მზეო“, – ჩაილაპარაკა.

იდგა და ხელს იქნევდა.

სცენარით თვითმფრინავის კიბეზე ამდენ ხანს შეჩერება არ იყო გათვალისწინებული და გულდაგულ ნარეპეტიციებ კლაკიორებს ხელისგულები დაასკდათ ტაშით, ხოლო მეფისნაცვალი და მისი ამხანაგები ლამის კიბეზე აფრენილიყვნენ და ხელში აეყვანათ ძვირფასი სტუმარი. ვოროშილოვის ულვაშა მთავარმასპინძელი ისე ყელმოღერებული იდგა, გეგონებოდათ, სადაცაა სიმღერას ნამოინყებსო.

სტუმარი იდგა და ღიმილით ათამაშებდა ჰაერში თავის ცხრაფუთიან მარჯვენას.

დაილაღნენ ტაშის დამკვრელები.

შეშფოთება დაეცყოთ ცერემონიალის რეჟისორებს და დაცვის თანამშრომლებს.

თურმე დასჯა ასეც შეიძლება. იდგე, იღიმიეოდე და მასპინძლები ვაშა-ტაშით გაასავათო.

„არა გიშავთ, ქართველებო, კეთილი ინებეთ, იდექით ცოტა ხანს. კარგად დამიმასსოვრეთ. მე თქვენ, რასაკვირველია, არ გენდობით, ჩემს მდგომაროებაში არც უნდა გწვეოდით თბილისში, მაგრამ ვერ მოვისვენე. მინდა ერთხელ კიდე დავრწმუნდე, ვინ ვარ, რას წარმოვადგენ და რა სწრაფად იცვლება დრონი.“

იდექით, იდექით, უკარით ტაში, არა გიშავთ, მე ოცდახუთი წლის განმავლობაში ვიდექი და ველრიჯებოდი თქვენებურ ულვაშას. გამოსცადეთ, როგორია თვალეში ყურება. აბა, გაბედეთ განზე გახედვა. ხომ არ გგონიათ, თქვენს იმედზე ვარ. ორი ათასი რჩეული ბიჭი მიცავს. ხელის გატოკებას ვერ მოასწრებთ, თუ კი რამ გაივლეთ გულში. სიგრძეს სიგანედ მოგიქცევენ.“

სტუმარი იდგა და იღიმიებოდა. თამამი, ნიშნისმოგებითი, დამსჯელი ღიმილით.

„ფეხქვეშ მეგებით, გასაგებია. სხვა გზა არა გაქვთ. ო, როგორ გძულვართ ახლა. სიამოვნებით ჩამყლაპავდით, რომ შეგეძლოთ. მე თქვენ კარგად გიცნობთ, თავხედი და თვალთმაქცი ერი ხართ. თქვენ გგონიათ დავიჯერე, რომ თითქოს ულვაშა იმპერატორის ღირსების დასაცავად აღსდექით იმ დღეს? როგორ გეკადრებათ. თქვენ ისიც კი ფეხებზე გეკიდათ. თქვენ თქვენი ქართული, ბნელი ზრახვები გაქვთ, მაგრამ არაფერი გამოგივათ. ვერ მოგართვეს.“

დამთავრდა თქვენი პარპაში. ის გველის წინილაც გაგისრისეთ, უპაპოდ დარჩენილი, ძალაუფლებისაკენ რომ მიცოცავდა.

ჰო, უკარით ტაში. თვალეში მიყურეთ. სად გაქრა თქვენი სიამაყე, თქვენი განსაკუთრებულობა. თქვენი დიდი ისტორია. თავი რომ მოგაქვთ ყველასთან. რაო, აღარა ხართ ტრაბახის ხასიათზე?

იდექით და უკარით ტაში. მე თქვენ გიჩვენებთ, როგორ უნდა „გამორჩეულ რასასთან ლაპარაკი“.

მაღალი სტუმარი ილიმებოდა.

მერე ეტყობა ხელი დაელაღა, მაგრამ უტიფარი ღიმილი კარგა ხანს შერჩა სახეზე.

დიდხანს ღონივრად იკრავდა გულში ცრემლმოდგარ, თითულვაშა, სალდაფონ მთავარმასპინძელს.

მერე ყველაფერი ჩვეულებრივად ჩატარდა.

იყო ზღაპრული სუფრები, ზეალმტაცი შეძახილები, ხელზე კოცნები, ჭყინტი სიმინდის მინოდებები და იყო გაუთვალისწინებელი რამ – ქარიშხალას სტადიონზე იმპერატორი სიტყვას რომ ამბობდა, მისი უშველებელი სურათი ქარმა ჩამოხია და შეატრიალა.

ამ სტრიქონების ავტორს ეს ამბავი ცუდად ენიშნა.

რაც შეეხება სტუმარს, ქარის ოინბაზობა მანაც შეამჩნია, მაგრამ სერიოზული მნიშვნელობა არ მიუცია.

ეგ იყო მხოლოდ, საჩუქრებით გატენილ თვითმფრინავში რომ ჯდებოდა, თანაშემწეს გადაულაპარაკა:

– კაცმა რომ თქვას, რატომ უნდა ცხოვრობდნენ მუდამ ქართველები ასეთ ძვირფას ადგილებში. შეიძლება ერი სანატორიუმულ პირობებში იყოს სულ? იქნებ ვიფიქროთ იმაზეც, რომ მორიგეობით იცხოვროს საბჭოთა ხალხმა კავკასიაში. ა, რას იტყვი შენ?

თანაშემწეს რა უნდა ეთქვა.

1964

მარჰვი

ცოტა ხანსაც ვაცლი. მაინტერესებს, სანამდე მივლენ.

მაინტერესებს, საით გაუტევენ, რას მოჩმახავენ და მოიმოქმედებენ.

მერე მე ვიცი. ერთბაშად დავუქნევ ხელს ყველაფერს და საჩივლელად კი არ გავიქცევი, მე თვითონ გავუსწორდები.

ავინყვეტ ერთს და ვახათქუნებინებ იმ გასიებულ თავს თავის კაბინეტში, საკუთარ მაგიდაზე.

მერე, რაც უნდა, ის მიქნან.

მერე მართლა ღირსი ვიქნები დასჯის.

ოლონდ იმას კი მოვასწრებ, მაგისი ლელვის ფოთოლივით ყური მოვიგდო ხელში და ბუკივით გავუხადო ცხვირი.

ისე მოვუქცევ საქმეს, რომ საკუთარი ნათლია ვეღარ ცნობდეს და, სხვისი გაგდების მოსურნე, თვითონ გარბოდეს უნაუნა.

გამეხარდა, პარტკომის მოადგილედ რომ აირჩიეს, ეგ დამპალი. მე ვთქვი: სკოლის ამხანაგები ვართ, მაინც, რაც არ უნდა იყოს, ჩემი კაცი მეყოლება პარტკომში-მეთქი. თურმე რა გინარია.

გეტყვი, რას მოჰყვა ყველაფერი. თუ მტყუანი ვარ, გამამტყუნე.

პარტკომი ჩვენთან თხუთმეტი წელია ქალაგანიძეა. ნორმალური კაცი. რაზეც შევსულვარ, უარი არ უთქვამს. რაზე შევდივარ მაგათთან, ისევ ინსტიტუტის და ლაბორატორიის საქმეზე თუ შემინუხებია, თორემ რას ვთხოვ.

მე ჩემთვის ვარ, ისინი თავისთვის არიან. თუ რამეს დამავალებენ, პარტიაა და ვუსრულებ ხმაამოუღებლივ.

ბევრიც რომ ეკამათო, ბოლოს მაინც გაგაკეთებინებენ და, აწი, არ სჯობია, თავიდანვე გააკეთო?

ჩემისთანა მორჩილი პარტიის წევრი მაგათ არ ჰყავდათ აქამდე და რაკი გერონტია ბლუკუნას გულისათვის ამომიღეს გულიდან, კი ბატონო, ძალა აქვთ და მერევიან.

ქალაგანიძისაგან მიკვირს, თორემ გერონტი ფხალაძე, არ ვიცოდი რა ჭუკი იყო?

დღეს ოცდაშვიდია ხომ? ზუსტად ოთხ ოქტომბერს მოხდა ეგ ამბავი.

უნგრეთიდან მონვევა მივიღე. სიმპოზიუმია რაღაცა. მოხსენება მოგვთხოვეს და შეუტანიათ ჩემი მოხსენება.

საზღვარგარეთ ბარე სამჯერ ვარ ნამყოფი. ულაპარაკოდ მიწერდა ჭალაგანიძე ხელს ყოველთვის.

ერთხელ, საჩქარო იყო და ძველი ოქმითაც კი გამატარა. ვიცი მეო, წესიერი კაცი ხარ და არ დააშავებ არაფერსო.

ჭალაგანიძეს ვილაცა ჰყავდა კაბინეტში. თურმე მომეცადა, არ ჯობდა? მე ვთქვი, გერონტის მოვანერინებ ხელს, თან დაფასებად ჩათვლის, თან მივესალმები, მოვიკითხავ-მეთქი.

ხვნეშით, კეფის ფხანვით, რაღაცა უგემურად ჩაიკითხა ეს ჩემი დახასიათება.

ვეხუმრები, ვითომ, ჩემი ჭკუით; მალე ქენი, მალე, არ უნდა მაგას ბევრი ჩითვა, სწორი წერია ყველაფერი-მეთქი.

სწორია ვითომ ყველაფერიო?

მგონია თვითონაც ხუმრობს.

რომელ პუნქტს არ ეთანხმები შენ მაგალითად-მეთქი.

ისე სიტყვის მასალად, საქილიკოდ ვეუბნები.

აიმრიზა, დაიღმიჭა, რაღაც უგემურად.

– მორალურად მდგარდი რომ გინერია, ხარ ვითომ მორალურად მდგარდი?

რას მატყობ ამორალურს, მე ვუთხარი.

მე აქ ვერაფერს გატყობ, მაგრამ იქ რომ რაიმე მოიმოქმედო, რა გარანტია მაქვს მეო. რაღაცა რომ შეგეშალოს, მე ვაგო პასუხიო?

შენ მართლა ლაპარაკობ, თუ ხუმრობ გერონტი-მეთქი.

არაფერსაც არ ვხუმრობ, მეო.

როდიდან გავხდი შენთვის არასაიმედო. პირველად ხომ არ მივდივარ. თუ არ გჯერა ჩემი, ნუ მოანერ ხელს, ჭალაგანიძესთან შევალ, შე კაი კაცო, მე მეგონა, ვიცნობდით ერთმანეთს-მეთქი.

შარზე რომ იქნება კაცი. დამინყო სიტყვაზე გამოკიდება. ლულულულებს უშნოდ:

რა შუაშია ცნობა. მერე რაა, რომ გიცნობ. შენ იმით მაბამ

ახლა, სკოლაში რომ ერთად ვსწავლობდითო? მოგიწეროს, ბატონო, ჭალაგანიძემ, მე ვერ ვაგებ პასუხს შენზეო.

კარგი, ასე იყოს ჩვენ შორის, მე ვუთხარი. მე შენ დაგაფასე, მოგესიყვარულე, კაცად ჩაგთვალე, როგორც ჩემი ამხანაგი, თორემ ჭალაგანიძეს არასდროს არ უთქვამს ხელმოწერაზე ჩემთვის უარი-მეთქი.

გავბრაზდი მეც, ცოტა არ იყოს.

რა უნდა შემეშალოს, ბიჭო, ჩემი თავი და ჩემი პატიოსნება, როგორ ფიქრობ, ნაკლებად მიყვარს-მეთქი? მე, ჩემდა თავად, სანამ შენ აქ იჯდები, აღარ შეგანუხებ არაფერზე და ღმერთმა ხელი მოგიმართოს-მეთქი.

დავავლე ქალადს ხელი და შევეუბნინე ჭალაგანიძეს. ჩაიკითხა. მიწერს ხელს. რაზე მეტყვის უარს, ვის რა დაეუშავე.

სანამ წაიკითხავდა, ენამ წამისწრო და მოვეუყევი; ასე და ასე გერონტიმ, ჩემმა ჯგუფელმა, ხელი არ მომიწერა-მეთქი.

დააჭირე ენას კბილი. რას ეუბნები, თურმე.

მომარჯვებული კალამი დადო და სახეგამშრალმა შემომხედა.

რა მოტივით გითხრა უარიო.

არაფერი მოტივით, მე ვუთხარი. ან ხასიათზე ვერაა დღეს, ან რაღაც ბოღმა ჰქონდა გულში ჩემზე. რა ვიცი, მიდღემჩი არაფერი დამიშავებია. ყოველთვის კარგად ვიყავით. ალბათ, აუვარდა თავში პარტკომის მოადგილეობა-მეთქი.

რა ვქნაო, ჭალაგანიძემ. არ მისულიყავი პირველად გერონტისთან, კარგი იყოვო. ახლა მე რომ მოგიწერო ხელი, არა კოლეგიალურობა გამოვავო. ვკითხავ, გავარკვევ და ხვალ გამოიარეო.

რა მაქვს გასარკვევი, ბატონო, მე ვუთხარი. თუ რამე იცით და მიმაღავთ, მითხარით აგერ პირში ორივემ, თუ არა და მომიწერეთ ხელი. პრინციპის ამბავია, რატომ უნდა გაიტანოს გერონტიმ თავისი. სულ არ წავალ უნგრეთში, მაგრამ საქმე ადამიანობაშია და კაცობაშია-მეთქი. დაუძახეთ ახლავე. რა არის აქ ხვალისთვის გადასადები-მეთქი.

სხვათა შორის დაუძახა მაშინვე.

რატომ არ უწერ ხელსო.

შეურაცხყოფა მომაცენაო, ამ აქოთებულმა. მეო, შენ დაგაფასე, კაცად ჩაგთვალე და იმიტომ შემოგიტანე დახასიათება ხელმოსანერადო. თქვენ თუ გნებავთ, მოუწერეთ, მე ხელს არ მოვანერ, არ ვაგებ პასუხს მაგის მორალურ მდგრადობაზეო.

ხომ აშკარაა ახლა, რომ შარზე ყოფილა? თურმე სძულხარ კაცს ჭირივით. შენ აინუნშიც არა ხარ, მომენტს გირჩევს, რომ ფეხი დაგიდოს.

რაკი ასე ნავიდა საქმე, ჭალაგანიძემაც რომ ყოყმანი დაინყო, ველარ მოვითმინე და მე ჩემი ვუთხარი, გერონტიმ მისი მითხრა. შემირცხვენია საზღვარგარეთ წასვლა და შენი კაცობაც-მეთქი, ვუთხარი ბოლოს და გამოვიჯახუნე კარი.

ორ კვირაზე მეტი ხომ არაა გასული ამ ამბიდან, შენ გგონია დამთავრდა ყველაფერი?

თურმე ვისთან მქონია საქმე და არ ვიცოდი.

ორჯერ მომიგზავნა კომისია. ერთხელ ლაბორატორია შეამონმეს. ოქმები არ გაქვს წესრიგშიო, თანამშრომლები აგვიანებენო, დისციპლინა მოიკოჭლებსო, ამნაირი სისულელები ჩაწერეს და ნავიდნენ.

მეორეჯერ ვილაცის ბატიფეხურით ნაწერი დამიდეს წინ. სულ წვრილად ეწერა, თუ ვინმესთან მიჩხუბია ბავშვობაში, თუ პატარა სასიყვარულო ისტორიები მქონია, თუ სადმე შევმთვრალვარ და რამე მითქვამს. თურმე სადღაც გროვდება ჩვენი ნათქვამი თითოეული სიტყვა, ყოველი ნაბიჯი, თორემ ერთი კაცი ამას ვინ აღნუსხავდა, ვის ეცალა ჩემთვის.

ახლა პარტკომზე ვარ სამშაბათს დაბარებული. ჩემს პერსონალურ საკითხს იხილავენ.

ფეხი მომტეხოდა და არ შევსულიყავი იმ დღეს გერონტია მაჩვთან, არ მერჩინა?

1966

არ ანყენინოთ

ბევრი უმტკიცა მეფისნაცვალმა ზანზარეთის იმპერიის პროპაგანდის მინისტრს, ნუ ვიზამთ ამას, თორემ საჩქეფელას ტომი აგვიჯანყდებაო, საჩქეფელელნი ყველაფერს შეურიგდებიან, ენის წართმევის გარდაო, მაგრამ მინისტრი ჯიუტად იმეორებდა:

– ვინ ართმევს ენას, ილაპარაკონ შინ თავიანთ ენაზე, ლექსებიც სწერონ სანამ არ მოსწყინდებათ, მაგრამ სახელმწიფო ენა ზანზარული უნდა იყოს. მორჩა და გათავდა. ისედაც დავაგვიანეთ. გვეგონა, თვითონ მოსწყინდებოდათ პანანკინტელა ერებს თავიანთ პიჭუ-პაჭუ ენაზე ჭიკჭიკი, მაგრამ რაკი არ მოსწყინდათ, ახლა კანონის ალიკაპია საჭირო. თქვენ რა ნითელი კვერცხები ხართ ასეთი? ვინლა დარჩა თავის საყველპურო, ველურ ენას რომ ებლაუჭება; თქვენ, ლავეთის ტომი და ბატიბუტის სამი ჩიტის ბუდისხელა საბურგომისტრო, ესაა სულ. გიცადოთ ახლა, როდის ინებებთ ზანზარული ენის მშობლიურ ენად აღიარებას? იქნებ ზანზარულს თქვენს ყბამომქვევ ენებს ადარებთ? ხომ არ გავიწყდებათ, რომ ამ ენაზე ჩურჩინი წერდა?

ხმაგამშრალი მეფისნაცვალი შიგადაშიგ ჩაუკრავდა; განა მართალი არ ბრძანდებით, ცამდე მართალი ხართ. მსოფლიო კულტურული გახდა, რა დროს საჩქეფელური ენის ჩახუტება-ჩაბლაუჭებაა, მაგრამ, მოგეხსენებათ, სულწასული და ნერვული ხალხის განწყობილებაო. ყველა დანესებულებაში მიტინგს მართავენ. იმპერიაზე განაწყენებულნი იატაკქვეშა ორგანიზაციებს ქმნიან. გამოსვლების, დემონსტრაციების მეშინია ყველაზე მეტადო.

მინისტრი მალალი, ხმელ-ხმელი მოხუცი იყო. წრიპინა ხმა ჰქონდა. ხშირად ახველებდა და ხველების დროს პირთან მუშტი მიჰქონდა. აშკარად ეტყობოდა, რომ საჩქეფელა თავისი პატარ-პატარა ჭირვეულობებით ყელში ჰქონდა ამოსული.

– თუ იცის თქვენმა ხალხმა, რომ ფოლადინის ხელში კარგახნის გაზანზარებული იქნებოდით?

– როგორ არ იცის, თქვენო უმაღლესობავ – უდროოდ გათეთრებულ თმაზე ხელი გადაისვა მეფისნაცვალმა:

– არ გავიდა თქვენთან მოფერება და თავზე ხელის გადასმა, ჩვენ გადაგარჩინეთ ფიზიკურად, თორემ იქნებოდი ახლა ბაიკალსგალმა, მამაჩემსა აქვს ცხონება, ხარჩოევს რომ დასცლოდა. კიდევ ვერ ალაგმეთ ბუნტოვშიკობა?

– ანტების უმეტესობა ციხეში მყავს. საერთოდ, ცდას არ ვაკლებ, ჩემო ბატონო. მორალური ატმოსფეროს გაჯანსაღების კომპანია წამოვიწყე, ვისაც პატარა რამე შეეშალა, არ ვაპატიე, ლამის საჩქეფელას ერთი მესამედი ციხეში მიზის. – ვერ გეტყვით, სიამაყის გამო გაიჭიმა მეფისნაცვალი, თუ მხოლოდ იმიტომ, რომ უფროსის წინაშე სმენაზე უნდა მდგარიყო.

– მაინც რაზე ატყობთ, ამბობს რომ აპირებენ?

– „პროექტს“ ძალიან მტკივნეულად განიცდიან. უკმაყოფილებას არ მალავენ.

– დაავინყდათ, როგორ ასწავლათ ქკუა ხარჩოევმა ორმოცდათექვსმეტში? ჩვენი გულჩვილობის იმედი აქვთ? აჯანყდებიან და კარგ ჩიტსაც დაიჭერენ. ზანზარეთის იარაღს ჯერ ობი არ მოჰკიდებია.

– მე ვფიქრობ, იარაღამდე საქმე არ უნდა მივიყვანოთ, თქვენო უმაღლესობავ. ნკეპლით ქკუის სწავლება მსოფლიოს თვალში კარგად არ გამოგვაჩენს.

მოხუცი განყრა. ორივე ხელი ერთად აუკანკალდა და ხმა კიდევ უფრო ჩაუხრინინიანდა.

– რა სად როგორ გამოგვაჩენს, ეგ თქვენი საქმე არ არის. უმჯობესია იმპერიის პრესტიჟზე ზრუნვას თავი დაანებოთ და თქვენს გუბერნიაზე იფიქროთ. წესრიგი უნდა დაამყაროთ, მორჩა და გათავდა. პროექტი არ შეიცვლება, ჭიპზეც რომ გასკდეთ. ზანზარეთის იმპერიაში სახელმწიფო ენა ყველგან ზანზარულია. ასეა ეს. აქამდე უნდა შეგემზადებინათ ხალხი ახალი კონსტიტუციისთვის. წამომინყეთ ეროვნული კონცერტები და ნაციონალური სკოლების ნახალისება. იცი თუ არა, გაისად რას ვაპირებთ?

– რას, ჩემო ბატონო?

– რასა და პასპორტებში აღარ იქნება გუბერნიათა ეროვნული გარკვეულობანი. „ეროვნება-ზანზარელი“. ასე ჩაინერება, ამზადებთ თქვენს ენაჭარტალა ხალხს ამისთვის? ცუდად ამზადებთ, სუსტად მუშაობთ. ყველაფერი რომ რიგზე გქონდეთ, არ შეიცხადებდნენ თქვენში ისეთ ჩვეულებრივ მოვლენას, როგორცაა სახელმწიფოში სახელმწიფო ენად წამყვანი ერის ენის გამოცხადება. იქნებ თვალეში გეპატარავებიან ზანზარელები?

მეფისნაცვალი მიხვდა, რომ გაძლქვებულ მინისტრთან კამათი უაზრო იყო და ბოლო იმედს ჩაებლაუჭა.

– თუ ნებას მომცემთ, ამ საკითხზე იმპერატორს დაველაპარაკებო.

– არავითარ შემთხვევაში! – იყვირა მინისტრმა, – თქვენ გგონიათ, იმპერატორს სხვა საქმე არა აქვს?! დაანებეთ იმ კაცს თავი, ისედაც შეუძლოდაა და ახლა თქვენი პრობლემებით უნდა ანერვიულოთ?! ჩემი რჩევა იქნება, ნაბრძანდით და საჩქეფელას ქკუა ასწავლეთ.

მინისტრი წამოდგა, რაც იმის ნიშანი იყო, რომ აუდიენცია დამთავრდა.

* * *

მეფისნაცვალმა დილის ათ საათზე სენატის სხდომა გახსნა და მართალია, სახელმწიფო ენის კანონპროექტზე ვიკამათოთო, მოუწოდა სენატორებს, მაგრამ თვითონ მტკიცედ ჰქონდა გადანყვეტილი, იმპერიის განზრახვის შესაბამისი დადგენილება გამოეთანა.

საერთოდ, გუბერნიაში სენატი ფორმალურად, საოქმოდ არსებობდა, თორემ განა მართლა საკანონმდებლო, ან აღმასრულებელი ორგანო იყო.

რასაც საიმპერატორო კანცელარიიდან უკარნახებდნენ, იმას აკეთებდა.

როგორც საჩქეფელელ კაცს, მეფისნაცვალს, იქნებ, მართლაც არ სურდა იმპერიას მისი ხალხისთვის საჩქეფელური ენის წართმევა დაეკანონებინა, მაგრამ როგორც იმპერატო-

რის მიერ დანიშნული მეფისნაცვალის, ვალდებული იყო თავის „მუშაობაში იმპერიული ხაზი გაეტარებინა“, თუნდაც იმ „ხაზს“ საჩქეფელთა სასიცოცხლო ძარღვის გადაჭრა მოჰყოლოდა.

იმპერიამ მშვენივრად იცოდა, ვინ უნდა ეკურთხებინა მეფისნაცვალად და იგი არც ამჯერად გახლდათ შემცდარი. მარტო სიტყვებით კი არ ამჟღავნებდა საჩქეფელელი მეფისნაცვალის იმპერატორის მიმჭკნარ-მოფამფალელებული ამალისადმი ერთგულებას, საქმიანაც.

საჩქეფელა კი თავისი ბედუკუდმართი ისტორიით და სამოცნლოვანი ჯიჯგნა-ბურჯგვით განამებული, ილაჯგანყვეტილი საჩქეფელა სხვაგვარად ფიქრობდა.

ათ საათზე ზღვა ხალხმა იწყო დენა სენატის შენობის წინ საჩქეფელას დედაქალაქის მთავარ ქუჩაზე.

მაღე მოძრაობაც გადაკეტეს და მდგომარე დემონსტრაციაზე ერის მრისხანების გამომხატველი ტრანსპარანტები დაჩნდა.

„მოკვდებით და დედაენას არ დავთმობთ“.

მეფისნაცვალს წამდაუნუმ ჩასჩურჩულებდნენ ყურში თანაშემწენი. საიმპერატორო ენაზე რომ ვთქვათ, „ოპერატიულ ვითარებას ატყობინებდნენ“.

საჩქეფელას თავი ამ დროს ფეხზე დგებოდა, გამოდიოდა და სენატის თავმჯდომარის მყუდრო კაბინეტის ოდნავჩახსნილი ფარდებიდან შემკრთალი დაჰყურებდა აზვირთებულ, ყალყზე შემდგარ ხალხს.

დემონსტრანტებს დროდადრო დელეგაცია გამოეყოფოდა, სენატის კარებს აბრახუნებდა და რომ გაუღებდნენ, მორიგ არზას გადასცემდა სენატის სხდომაზე წასაკითხავად.

„არზებში“ თითქმის ერთი და იგივე ეწერა. „ჭკუას მოუხმეთ, სენატის წევრებო, საჩქეფელელი ერის წინაშე კიდევ ერთ დანაშაულს ნუ ჩაიდენთ. ისტორიის სამარცხვინო აქტი არ გაითამაშოთ, არ მისცეთ ხმა ენის წართმევასო“.

დაახლოებით თორმეტ საათზე მეფისნაცვალმა ურდოში დარეკა და პროპაგანდის მინისტრთან შეერთება ითხოვა.

– გამართლდა ჩემი შიში, თქვენო უმაღლესობავ! – მეფისნაცვალს ხმა უკანკალებდა.

– ჰო, რაო, უარს ამბობს საჩქეფელა ზანზარულ ენაზე? სიტყვების ლეჭვით, განიწილაქებულად, ბრაზიანი ირონიით ჩაჰკითხა მინისტრმა.

– უფრო მეტიც. პროსპექტზე ასი ათასამდე კაცი დგას. სენატის შენობა ლამის ალყაში მოაქციონ. გავწყდებით და ენას არ დავთმობთო.

– შეუთანხმდით სარდალს და იმოქმედეთ, როგორც ასეთ შემთხვევაშია მიღებული. მე რას მირეკავთ. არ იცით, თავგასულ ბრბოს როგორ უნდა მოექცეთ?

– მე ვფიქრობ, სამხედრო ძალას, ჯერჯერობით არ უნდა მივმართოთ. მსოფლიო არ მოგვიწონებს.

– დაანებეთ მსოფლიოს თავი, ამხანაგო მეფისნაცვალო, თქვენს საქმეს მიხედეთ!

– იქნებ დროებით უარი გვეთქვა, პროექტის დამტკიცებაზე? განა ფაქტი არ არის რომ ზანზარული სახელმწიფო ენაა? ნუ გავალიზიანებთ პატარა ერებს კონსტიტუციაში ამის ხაზგასმით, ჩვენ ჩვენი საქმე გავაკეთოთ და განა ეს თავისთავად არ მოხდება?

– რომელი „ჩვენი საქმე“? თქვენ ვინ ხართ? ვის საქმეს აკეთებთ?! რა იცით რა „მოხდება თავისთავად“. არ მომწონს თქვენი ლაპარაკი. თუ არ შეგიძლიათ გუბერნიაში წესრიგის დამყარება, გადადექით დღესვე. უფრო ჭკვიან და საქმიან კაცს მოვძებნით.

მინისტრმა ტელეფონის ყურმილი კი არ დადო, დააგდო. საჩქეფელელმა მოსაუბრემ იგრძნო, თუ როგორ დაათხლიშეს თავზე ყურმილი იმპერიის ცენტრში.

სისხლგამშრალი, ტუჩებიანად გათეთრებული მეფისნაცვალის სენატის შენობის აივანზე გამოვიდა და შეკრებილთ მიმართა: შვილებოვო, ცუდი წინათგრძნობა მაქვსო, გევედრებით, დაიშალეთო. მე სიამოვნებით შევხვდები თქვენს გვერდით სიკვდილს (იცრუა – რ. მ.), ამით რომ საქმეს ეშველებოდესო.

ხალხმა მის გულისამაჩუყებელ გამოსვლა-გაფრთხილება-დაშინებას ყრუ გუგუნით უპასუხა. ფეხიც არავის მოუცვლია.

საჩქეფელა თავის ენასა და აქედან გამომდინარე თავის არსებობას გუშაგობდა.

მეფისნაცვალს ამის შემდეგ ორჯერ შევიდა თავის სამეფისნაცვლო კაბინეტში, ორჯერ აიღო ყურმილი და ორჯერ დადო. ენა არ ემორჩილებოდა, ვერ ბედავდა თქმას; იმპერატორს შემაერთეთო. ბოლოს, როგორც იქნა, თავს მოერია და გაბედა:

– მდა – შეაგება იმპერატორმა. ასეთი ხმა შუახანსგადაცილებულ მოხუცებს ძილის წინ, ან ახალგაღვიძებულზე აქვთ. ლაპარაკია ძირითადად ბახუსისმოყვარულ მოხუცებზე.

მეფისნაცვალს ხმა აუკანკალდა:

– თქვენო, იმპერატორობით უდიდებულესობავ, ხალხი ქუჩაში გამოვიდა, სენატს ლამის ალყა შემოარტყან.

– მოიცათ, მოიცათ... მე მითხრეს... საჩქეფელას მეფისნაცვალს დაგელაპარაკებაო. თქვენ ვინა ხართ?

– ისა ვარ სწორედ.

– გამარჯობა. მერე ხალხს ქუჩაში რა უნდა?

– პროტესტს აცხადებენ.

– რაზე?

– კონსტიტუციის მუხლზე.

– რომელი კონსტიტუციის?

– ახლის, რომელიც უნდა დავამტკიცოთ. ჩვენაო, ჩვენს გუბერნიაში, სახელმწიფო ენად საჩქეფელური ენა უნდა გვქონდესო.

– მერედა თქვენ წინააღმდეგი ხართ?

– არა, ბატონო... მაგრამ...

– რა მაგრამ? დაუბრუნეთ ხალხს თავისი ენა... საჩქეფელას არ აწყენინოთ, როგორც საჭიროა, ისე მოიქეცით. დაწყნარდით და დაშოშმინდით... ასეა ეს... გასაგებია? აბა, მოკითხვა მზიურ საჩქეფელას, მე თქვენ ძალიან მიყვარხართ, ფოლადინიც მიყვარდა, მაგრამ... საჩქეფელის მშრომელებს არ მიწყენიოთ. მთავარია, დღეს დაიშალოს ხალხი, ხვალ, მერე ვნახოთ, რა იქნება ხვალ და როგორ აჯობებს ჩვენი საქმისთვის...

ტყუპი შვილიშვილი რომ შესძენოდა, ასეთი ბედნიერი, გაბადრული სახე არ ექნებოდა მეფისნაცვალს.

კაბინეტთან ჩამწკრივებულმა მისმა ამაღამ შვებით ამოისუნთქა.

ამის შემდეგ მეფისნაცვალს ხელფეხი გახსნილი ჰქონდა. აწი იოლი იყო გაბედული კაცის, თუ გნებავთ, გმირის თამაშიც. ახლა შეიძლებოდა, სენატისათვის, მისდა გასაოცრად, კანონპროექტის შეჩერების წინადადების შეთავაზება. შეიძლებოდა ერთგული კოჰორტით ქუჩაში გამოვლაც და თავდადებული კაცის ხმით ლაღადისიც: „ძვირფასო საჩქეფელელებო, ისტორია იტყვის, რა ჩავიდინეთ მე და ჩემმა მეგობრებმა. გაიმარჯვა კეთილმა ნებამ, თქვენმა ნებამ. გილოცავთ ამ გამარჯვებას, ჩვენს კონსტიტუციაში ჩვენი ენა დარჩება სახელმწიფო ენად. ახლა დაღლილი ვართ ყველანი, ჩვენც და თქვენც. დავიშალოთ და მადლობა ვუძღვნათ იმპერატორს ჩვენზე ზრუნვისთვისო“.

მეფისნაცვალს არც ამჯერად იტყოდა სიმართლეს, არ გაუმხელდა თავის ხალხს, რომ საჩქეფელის კონსტიტუციაში სახელმწიფო ენად საჩქეფელურის დატოვება იმას როდი ნიშნავდა, რომ ზანზარეთის იმპერია არ გააგრძელებდა თავის მზაკვრულ საქმეს – საჩქეფელას ჩაყლაპვას თავის ენიანად.

1978

ჯ ა ჭ ვ ი

მოსახვევთან ძველებური „ვოლგა“ გაჩერდა. მძღოლმა ბამბუკის მესერთან ინდურ ყაიდაზე ჩაყუნცულ, თექვსმეტიოდენ წლის ყმანვილს შეხედა. ბიჭს თვალები დაეხუჭა, ქვას ქვაზე გამეტებით ურტყამდა და ისე სერიოზულად მღეროდა უნმანურ სიმღერას, რომ კაცი მანქანაში შებრუნდა და სწრაფად გაეცალა იქაურობას.

ბაზრის კარებთან დაყუდებულ, წვეროსან, ბრმა ებრაელს რალაც ჰკითხა. ებრაელს გაეცინა და წვერზე ხელი ჩამოისვა. მგზავრმა კითხვა გაუმეორა. „ნადი შენს გზაზე, დაგენაცვლე, ამ ყინვაში საგლახაო სხვა ვერავინ ნახეო?“ მიუგო ბრმამ და ზურგი შეაქცია.

შემცბარი კაცი დანების მღესავს მიადგა. ოსტატმა ჩარხის გულისწამლები წუილი წამით რომ შეაჩერა და დანას პირს უსინჯავდა, მძღოლმა კითხვა მესამეჯერ გაუმეორა. ცივი იარაღის მომპირავმა ჯერ სტუმარი აათვალაიერა და რაკი დარწმუნდა, ნამდვილად მეკითხებაო, ნიკაპით მიუთითა გორაკზე წამოჭიმული, ამ დაბაში ერთადერთი, ოთხსართულიანი შენობისაკენ: „ა, ბატონო, სასტუმრო, რავა იმასავით მოგდის: მაძებარი კვალს რო დაჩერებოდა და დათვის უკანალში ლენა ცხვირი“. მძღოლს მღესავი რატომღაც რუსი ეგონა და იმერულად რომ მოუქცია, ცოტა არ იყოს გაუკვირდა, მაგრამ როდი შეიმჩნია. შენობას გახედა და სანამ მანქანაში ჩაჯდებოდა, პალტოს კალთები აიკეცა.

სასტუმრო შემოღობილი არ გახლდათ. ალბად იმ მიზეზით, ციცაბოზე რომ იყო აშენებული. სამანქანო გზის გარდა სხვა მხრიდან ცხენითაც ვერ მიუდგებოდი. ჭიშკრის ადგილას რკინიგზის ორი რელსი ჩაესოთ და ზედ დაბოქლომილი ჯაჭვი გაებათ. აქედან შენობამდე ასიოდე მეტრი იყო დარჩენილი. სასტუმროს ადმინისტრაციის მტკიცე გადანყვეტილებით, სტუმარს კეთილი უნდა ენებებინა და ეს გზა ფეხით გაევილო. მარჯვენა მხარეს ხუთიოდე, ტალახში ამოგანგლული, მსუბუქი მანქანა იდგა.

ჩვენმა ნაცნობმა მგზავრმა კარგა ხანს უყურა ჯაჭვს, ირგვლივ მიმოიხედა და იმ ეზოყურეში რომ ვერავინ დალანდა, რალაც ნაიბუტბუტა, რა ნაიბუტბუტა, ვერ გეტყვით, მაგრამ საალერსო რომ არაფერი უთქვამს, ღრმად ვარ დარწმუნებული. გამოტრიალდა. საბარგული გახსნა, ახალთ-ახალი, საკმაოდ მოზრდილი, სამკუთხა ქლიბი დააძრო და ბოქლომის გაქლიბვას შეუდგა.

ოცდასამი დეკემბრის სუსხიანი დილა იდგა.

ღრუბლის აბრეშუმში შეხვეული მზე საოცრად წააგავდა მთვარეს. მთვარესავით მკრთალი, უსიცოცხლო და სითბოგამოცლილი იყო.

ირგვლივ, ძანძალეთის ულამაზეს მთებზე, კარგა ხანია მოეთოვა. დაბაში ყინვისკუდა ქარი გასაფრთხილებლად ხანდახან მეჩხერ წვიმაში წვრილ თოვლს გაურევდა. ეს იყო და ეს.

კაცი, რომელიც ბოქლომს ქლიბავდა, ამ საქმეს მაინცდამაინც მიჩვეული არ იყო და მალე დაიღალა. ერთხელ ცერზეც კი დაისვა ქლიბი. ჯერ ყურადღება არ მიაქცია, მაგრამ ფრჩხილის ქვემოთ სისხლმა რომ გამოჟონა, შარვლის ჯიბიდან ცხვირსახოცი დააძრო, თითქმის უნარბო შუბლზე გაისვ-გამოისვა და მერე თითზე დაიხვია. ქლიბის მოძრაობას რიტმულ ქმენას აყოლებდა, ხანდახან წამით შეჩერდებოდა, ქარს მიაყურადებდა და ქლიბს შეატრიალებდა. მაღალი იყო და საეჭვოდ გამხდარი. მის ფერწასულ სახეს თვალს რომ შეავლებდით, ფენჯგირეს თავთავივით სქელი და ხშირი უღვაშები და ნაღვლიანი, დიდი თვალები დაგამახსოვრდებოდათ. ბიბლიოთეკარივით ბეჭებში მოხრილი და დამცხრალი გახლდათ. ისე დუნედ და ნელა მოძრაობდა, გეგონებოდათ, ამ კაცს სახლი რომ ეწვებოდეს, ფეხს არ აუჩქარებსო. იაფფასიანი პოლონური მოსასხამი ეცვა, ჰალსტუხსა და პიჯაკს შორის კობტად შემოყოლებული, ცისფერი რიდე დახრისას უვარდებოდა და ქლიბვაში ხელს უშლიდა.

საქმეს რომ მორჩა, ბოქლომი შორს მოისროლა, ჯაჭვი მზრუნველი ხელით გადაკიდა რელსზე, ქლიბი ისევ საბარგულში შეინახა და მანქანა პირველი სიჩქარით შეიყვანა ეზოში. ორმოციოდე წლის, თმახუჭუჭა, ზორბა მილიციელი, რომელსაც ნასხვისარივით მოკლე მუნდირი ეცვა, სასტუმროს კიბეზე ელოდებოდა.

სტუმარმა ჩემოდანი გადმოიღო, მილიციის სერჟანტს თვალი განგებ აარიდა და ის იყო კარებს უნდა მისწოლოდა, რომ მკაცრად და კატეგორიულად მოესმა:

– მოქალაქევ!

მგზავრი შეჩერდა და მოიხედა.

– გვნახეთ ერთი აქეთ, თუ შეიძლება, – სახელმწიფო ორგანოს მუშაკს რადიოს დიქტორის ბოხი, მაგრამ ხავერდოვანი ხმა ჰქონდა.

ჩემოდანი დადგა და ოთხ საფეხურზე ჩამოქვეითდა.

– რა გნებათ? – ჰკითხა მილიციელმა.

– მე მინდა მანქანა არ მომპარონ, თუ ჩემი სურვილი უცნაურად არ გეჩვენებათ. – პათეტურად, ღიმილით მიუგო მგზავრმა და შებრუნდა.

– მოითმინეთ, მოქალაქევ, ის ჯაჭვი თუ იცით, რისთვის იყო იქა?

– რომელი ჯაჭვი? – დროის მოგების მიზნით ჰკითხა სტუმარმა, თორემ მშვენივრად იცოდა, რა ჯაჭვზეც იყო საუბარი.

– რომელიც გაქლიბეთ.

– მანქანით ეზოში რომ არ შემოვსულიყავ.

– მერე?

– რა მერე. დიდხანს ვიფიქრე და იმ ჯაჭვის გამბმელთა საქციელში ჭკუის ნატამალიც ვერ დავინახე.

– ამიტომ ადექით და ბოქლომი გაჭერით არა?

– რა დაგიმალოთ და კი.

– რა ჰქვია, თუ იცი, შენ საქციელს?

– რატომღაც „შენობაზე“ გადავიდა მილიციელი, რაც იმას ნიშნავდა, რომ სტუმრისადმი მცირეოდენი მოკრძალების გრძნობაც გაუქრა:

– ბოქლომის გაჭრა – სტუმარი მილიციელს მკაცრ, ცისფერ თვალებში შეჰყურებდა და უღიმოდა, წესრიგის დამცველს ეს ღიმილი წონასწორობას აკარგვინებდა. ასეთი რამ არასოდეს დამართნია, სურდა რაც შეიძლება, გაცეცხლებული ყოფილიყო, მაგრამ არ გამოსდიოდა. თითქოსდა კულტურის სახლის სცენაზე მილიციელის როლს ყალბად და უგერგილოდ თამაშობდა.

– მერე? – მილიციელმა განზე გაიხედა.

– რა მერე?

– ვერ ხვდებით, ამხელა კაცი მაგ ჯაჭვის ყარაულად რომ დამაყენეს?

მგზავრი წესრიგის მეუფეს მიუახლოვდა და ლამის ჩასჩურჩულა:

– იქნებ გეხუმრებინან. გაბმულ ჯაჭვს დარაჯი რად უნდა.

– ხომ ხედავ, უნდება.

– უნდება კი არა ნდომებია.

– თავს ნუ გაგივიდათ. ახლავე გაიყვანეთ მანქანა და ბოქლომი თავის ადგილას დაკიდეთ, თორემ გადაყვება ვილაც ამ საქმეს.

მგზავრმა ორივე ხელი მკერდზე მიიღო და მილიციელის წინაშე მუხლებზე დაეცა:

– თუ ძმა ხარ, არ დამლუპო. ახლავე ა, ამ წუთში, ჩემოდანს ნომერში ავიტან, ჩამოვბრუნდები და ახალ ბოქლომს დავკიდებ. ათი წუთი მადროვე, ნუ გამიხდი საციმბიროდ საქმეს, ნუ დაყრი ჩემს ცოლ-შვილს უპატრონოდ. ეს რა შეცდომა მომივიდა, ჩემს თავს ვერ ვაპატიებ. როგორ ვიფიქრებდი, მთავრობის საწინააღმდეგო საქმეს თუ ჩავდიოდი. მე ვთქვი: ჯაჭვია უბრალო, ვის რაში ჭირდება, ვის რაში ენაღვლება-მეთქი. რავა მეგონა, ამ ჯაჭვზე თუ მთელი შტატი იყო გამოყოფილი.

ბავშვიც კი მიხვდებოდა, რომ მგზავრი აშკარად თვალთმაქცობდა. იგი ბოქლომის ჩამომტანი არ იყო. სტუმრის სითამამემ მილიციელი დააეჭვა. ცოტა ხანს ვაცლი, ვინმე დიდ კაცთან არ მქონდეს საქმე და მახეში არ გავება, ჩემნაირ საწყალ მილიციელთან დიდი კაცები ხომ ყოველთვის მართლები არიანო.

– მოითმინეთ, ჯერ ლაპარაკი არ დაგვიმთავრებია, – სერჟანტმა კარებთან მისული მგზავრი კიდევ ერთხელ შემოაბრუნა.

ჩემოდანიანი შედგა და გაკვირვებით მოიხედა, აქაოდა ხომ ყველაფერი გარკვეულია, რაღა უნდა ამ პატიოსან კაცსო.

მილიციელმა ტყავის ჩანთა გახსნა, ქალაღი და ფანქარი ამოიღო, ფანქარი (ეტყობა „ქიმიური“ გახლდათ) ენის წვერზე გაისვა და ჰკითხა:

– გვარი თქვენი?

– გოგოლაშვილი.

– სახელი?

- ალათანგ.
- პროფესია?
- მელიმონე.
- ვერ გავიგე?
- საცდელ მეურნეობაში ვმუშაობ, ლიმონის ყინვაგამძლე ჯიშები გამოიყავს.
- თანამდებობა?
- მუშა – ლაბორანტი.
- უმაღლესი განათლება გაქვთ?
- არა.

ორგანოს წარმომადგენელმა ქალაქი დაკეცა და ჩანთაში შეინახა, მერე საფეთქელთან მარჯვენა მიიტანა და წელანდელზე უფრო კატეგორიულად უთხრა ალათანგს:

- სერჟანტი ხეთაგური. აი, რა მოქალაქე გოგოლაშვილო, თქვენ დაარღვიეთ სასტუმროს შინაგანანესი და ბოქლომის გაქლიბვით (რასაც ეზოში მანქანის შემოყვანა მოჰყვა) ხელი შეუშალეთ ხელისუფლების წარმომადგენელს მოვალეობის შესრულებაში. ეს სამოქალაქო კოდექსის საქმეა, მაგრამ ვალდებული ვარ პირველად გაგაფრთხილოთ. მსგავსი შემთხვევის განმეორების შემთხვევაში მკაცრად დაისჯებით.

ხეთაგურმა პასუხს არ დაუცადა, შეტრიალდა და ახალი ბოქლომის საშოვნელად წავიდა.

მელიმონე ალათანგ გოგოლაშვილმა ადმინისტრატორს მოლუშული სახით შეხედა. არც კი უკითხავს – ცარიელი ოთახი გაქვთ თუ არაო. იცოდა, ასეთ კითხვაზე დედამინის ადმინისტრატორთა დიდი უმრავლესობა უარყოფით პასუხს იძლევა. ანკეტა შეავსო, პასპორტთან ერთად გაუწოდა სასტუმროს მოხელეს და ყოყმანიც კი არ აცალა – თუ შეიძლება, ფანჯარა, აქეთ მხარეს გამოდიოდეს. პანორამას უნდა ვუყურო.

- რას? – შუბლზე აინია სათვალე ადმინისტრატორმა.

- პანორამას, – ლამის დაუმარცვლა სტუმარმა.

ეს სიტყვა საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ალათანგ გოგოლაშვილი ამ სასტუმროს პირობაზე ერთ-ერთ საუკეთესო ნომერში შეეშვა.

იმ ღამემ სასტუმროს ადმინისტრატორისთვის ძილ-ღვიძილში, მსოფლიო პრობლემებზე ფიქრსა და საზოგადოებრივ-სასარგებლო საქმეებზე ზრუნვაში ჩაიარა.

დილით სანამ შემცვლელი მოაკითხავდა, ხეთაგურმა პირსახოცი მხარზე გადაიგდო, წყაროზე ჩავივლი, პირს დავიბანო. სასტუმროს ონკანისკენ არც გაუხედავს, დაბის წყალმომარაგების სამსახურზე ერთხელ და სამუდამოდ გული ჰქონდა გამტყდარი, არადა სწორედ იმ დილით, თვით წყალსადენის ზოგ მუშაკსაც კი გაუკვირდებოდა, ისე გემრიელად მოჩუხჩუხებდა წყალი.

აირბინა, ოპერჩანთას ხელი დაავლო და ქვეგანყოფილები-საკენ გაეშურა.

დაბის მილიციის უფროსმა, გიგო ხუბულურმა, რომელსაც მესამე წელია სხვაგან გადაყვანას პირდებოდნენ და საჩემოდანო განწყობილება ჰქონდა, ორჯერ გაამეორებინა თავის ხელქვეითს ახირებული მოქალაქის სახელი და თანამდებობა, მერე კარგა ხანს აკაკუნა ფანქრით მაგიდაზე, მაგრამ გამწარებულ ხეთაგურს სანუგეშო მაინც ვერაფერი უთხრა: რა გიყო ახლა ძმაო, მეო, მაგ პატაკით თუ ვიმსჯელებთ, შენ უფრო ხარ დასასჯელი, ვიდრე ის კაციო. ეგ ერთი ჯაჭვი გაბარია მაგ სასტუმროში, მეტი ხომ არაფერი. აბა ჩემ ადგილას რომ იყო, როგორ განვდებოდი ამხელა დაბასო. სანატორიუმში კი ნუ გგონია თავი, ცოტა უფრო ფხიზლად უნდა იყო, გასაქლიბავად როგორ უნდა მიუშვა კაციო. ახლა ჯაჭვის გულისთვის საქმეს ვერ შევადგენ და კაცს ვერ დავიჭერ. მოკვდება პროკურორი სიცილით. ამ კვირაში ორი საქმე ისედაც უკან გამომატანა უსანქციოდო. ნადი ახლა, იშოვე ახალი ბოქლომი და მუყაითად გაუხდი საქმეს, ალათანგია თუ ვილაც ჯანდაბა, საკმაოდ მამალი კაცი ჩანს, რამე პრავაკციაზე არ წამოგაგოსო.

დაბაში სწრაფად გავრცელდა ხმა; კაცია ჩამოსული და დღისით მზისით სასტუმროს ეზოსთან გაბმულ ჯაჭვს ქლიბავსო. ყველას გული ჰქონდა იმ ჯაჭვით განწყალბებული, მაგრამ განცხადებებისა და ანონიმური წერილების წერით აქამდე რაკი ვერაფერი გაენწყოთ, ბევრმა არ დაიჯერა და გოგოლაშვილის „გმირობა“ ჭორად მიიჩნია. სხვადასხვა დროს ვის არ ეახლნენ თხოვნით დაბის უხუცესნი და ახალგაზრდული კლუბების აქტივისტები პეტიციით ხელში – ჩვენს დაბაში ამ ბოლო დროს საქმეები დიახაც რომ კარგად მიდის და ეს ჯაჭვი თავს გვჭრის, სტუმარს გუნებას უფუჭებსო. თითქმის ყველა, ვისაც ჯაჭვის გაუქმებაში გადამწყვეტი სიტყვის თქმა შეეძლო

– დაბის მილიციის უფროსი, სასტუმროს დირექტორი, თუ სადაბო საბჭოს აღმასკომის კეთილმონყობის განყოფილების გამგე პირად განცხადებაშიც და საჯარო გამოსვლაშიც გულზე ხელის ბრაგუნით ამტკიცებდა – ჯაჭვი საჭირო არ არისო. მაგრამ კატას ეუფანს ვერვინ აბამდა, ჯაჭვის ამხსნელი და გადამგდები არავინ ჩანდა.

შუადღე გადასული იყო. სერჟანტ ხეთაგურს ჯაჭვი ახალი ბოქლომით შეეკრა, მიუხედავად სიცივისა, იქვე ფიჭვის ფესვებთან მიყურულიყო და ობობასავით მსხვერპლს ელოდებოდა. სეირის საყურებლად ამოსული ათიოდე მძლოლი შორიახლო დამდგარიყო. აქაოდა, ჩვენ ჩვენი საქმე გვაქვს, ჯაჭვის ბედი სულ არ გვაინტერესებსო, გულგრილად საუბრობდნენ ამინდზე და შარშანდელ მოსავალზე.

გოგოლაშვილი სალამოხანს გამოჩნდა.

მანქანიდან ხვნეშით გადმოვიდა, ეტყობოდა დაღლილი იყო. ცოტა ხანს სამძიმარზე მოსული კაცივით, თავდახრილი იდგა ჯაჭვთან, მერე თავი გადააქნია, შებრუნდა, ახალთახალი ტყავის ხელთათმანები მოირგო, საბარგულიდან ქლიბი ამოიღო და მძიმე ნაბიჯებით წავიდა ჯაჭვისაკენ.

თითქოს მიწიდან ამოძვრნენო, ალათანგის ირგვლივ მალე წრე შეიკრა. ახირებულ სტუმარს უსიტყვო თანაგრძნობით შესცქეროდნენ. გამამხნეველებელი შეძახილები თუ არ გაისმოდა და არც შესამველებლად წასცდენია ხელი ვინმეს, მხოლოდ იმის გამო, რომ ფიჭვის ქვეშ ბრაზისაგან გაბერილი მილიციელი ხეთაგური იჯდა და თვალებს ჭოტივით აბრიალებდა.

ორგანოს მუშაკმა ერთხანს აცალა წესრიგის დამრღვევს, მერე საფარიდან ახალაშვებულებით გამოვარდა, თითქოს ეშინია რეციდივისტი არ გამექცესო, სწორედ ქლიბიანი ხელი დაუჭირა და გამეტებით ჩასძახა:

– ახლა? ახლაც უარყოფ დანაშაულს?!

ალათანგმა ქლიბი მეორე ხელში გადმოიტანა, თავი ასწია და ხალხს მიმართა:

– მოქალაქენო, მომამორეთ ეს კაცი, სანამ ცოდვა არ დატრიალებულა!

ალათანგს ხმაში ხაფი ერეოდა, მარჯვენა ხელი მოკრივესავით ისე დაემუჭა, რომ ხეთაგურმა იფიქრა, ვინმე ნერვიული

არ იყოს, ეს მუშტი კისერში არ ჩამცხოსო, ხელი უშვა და დოინჯშემოყრილი იქვე გაჩერდა.

– მუქარას თავი გაანებე. იცოდე, პასუხს გაგებინებ! – კობა ხეთაგური უკან დახევას არ აპირებდა.

გოგოლაშვილს გაეცინა და ისევ ხალხს მიუტრიალდა.

– მოქალაქენო, შეაგნებინეთ ამ პატიოსან კაცს, რომ მე გაქცევას არ ვაპირებ. ორი დღეა აფთარივით მესხმის თავს. მაგებინოს პასუხი, როცა ნებავს და სადაც ნებავს. დასაჭერი მაშინ ვიქნებოდი, რომ გავრბოდე, არა ვარ სწორი?!

– სწორი ხარ! – დაუძახა ბრბოდან ვილაცამ.

– ჰო, ჩემო ბატონო, ახლოს ნუ მოვა და ხელით ნუ შემეხება. ნუ დამადებს თავისი ცოლ-შვილის ცოდოს. დავილაღე ამდენი გაფრთხილებით. რაც შეეხება ჯაჭვს, პირობას გაძღვეთ: დღეში ოცჯერ რომ დაკიდონ ბოქლომი, ოცივეჯერ გავქლობავ. არ მომწყინდება. დღეს სამი ახალი ქლიბი ვიყიდე სათადარიგოდ და ა, ეს ხელთათმანები, ხელზე რომ მიკეთია.

– კი მაგრამ ვუსმინოთ ამ ხვადაგურ ლაპარაკს და ვიდგეთ ასე?! – ხეთაგურმაც ხალხს შეხედა.

– რა ვთქვი, მოქალაქე მილიციელო, ხვადაგური? – გოგოლაშვილი სახიდან ღიმილს არ იცილებდა.

– ოცჯერ გაქლიბავ რა, მამაშენის დუქანია? ვინ გაგიშვებს ასე შენს ნებაზე!

– მომიტანე ორდერი და დამაპატიმრე. რას ინვალებ თავს, ღმერთი არა გწამს? ჯერ აგერ, მონძეების გვარები ჩაინერე.

ხეთაგურს ეს რჩევა ჭკუაში დაუჯდა, ტყავის ჩანთა გახსნა, სუფთა ქალაღი დააძრო და ჟღალწარბებიან, მსუქან კაცს მივარდა.

– კაკო.

– ბატონო, – მიუგო კაკომ.

– მონძე იქნები.

– სამონძოს მე აქ ვერაფერს ვხედავ და შეინახე ეგ ქალაღი, ნუ გადაიქცევი მოსე მწერლად, – მომდურავივით განზე გაიხედა კაკომ.

წესრიგის დამცველს მონძეობაზე სხვებმაც უარი უთხრეს.

– არაფერს აშავებს ეს კაცი!

– ნადი შენს გზაზე, ვითომ არ იცი, ვინ გაქლიბა!

– ქურდებს სდიეთ სჯობია, რომ აიკლეს დაბა!
ქოროსთან მილიციელის დიალოგი გრძელდებოდა, გოგო-
ლაშვილი კი ბოქლომს ჩვეული სიდინჯით და ერთგულებით
ქლიბავდა.

– გამაგდონ, აბა, ამის გულისთვის? – მილიციელის ხმაში
სილბო და ცრემლი ჩამდგარიყო.

– სხვა რამე არ გააფუჭო და ამის გულისთვის არავინ გაგა-
გდებს, – დაამშვიდა ვილაცამ.

– კობა, ისე ჩვენს შორის დარჩეს და შენც ხომ იცი, რომ ეს
ჯაჭვი საჭირო არ არის? – კითხა კაკომ.

– ვიცი.

– მერე? ჩვენს საქმეს აკეთებს ეს კაცი და შეუწყობს ხელი.

– აბა მე რა ვქნა, მე პატარა კაცი ვარ, რასაც მიბრძანებენ,
უნდა შევასრულო.

გოგოლაშვილმა გაქლიბული ბოქლომი ჯიბეში ჩაიღო,
შეკრებილთ მადლობა გადაუხადა თანაგრძნობისთვის, მანქანა
ნელი სვლით შეიყვანა სასტუმროს ეზოში და თავდახრილი
სერჟანტი ხალხსა და თავის მწარე ფიქრებს შეატოვა.

შუადღისას ალათანგ გოგოლაშვილის ნომრის კარი ვილაცამ
ჯიქურ შეაღო, მასპინძელი საწოლში რომ დახვდა უკან დაიხია
და მოკრძალებით დააკაკუნა.

კარში სერჟანტი იდგა, მარცხენა ხელში ქუდი ეჭირა, მარ-
ჯვენაში მკერდზე ატაცებული ორი შამპანური. მთვრალი იყო.

– თუ კაცი ხარ, არ გამაგდო. არ გენყინოს, დავთვერი, ეს
ოხერი. არ ადგე, არ ადგე, თორემ ნავალ – ბოთლები მაგიდ-
აზე დააწყო და სკამი გამოსწია – ასე იყავი, როგორც ხარ,
ერთი ჭიქა მინდა შენთან დავლიო. გულმა არ მომითმინა...
არეულად ვლაპარაკობ... დავთვერი ეს ოხერი...

გაოცებულ ალათანგს წამოდგომა არა და არ დაანება, ჭიქე-
ბიც თვითონ მოძებნა, შამპანურიც გახსნა, დაუსხა მასპინძელს
და მიანოდა. მერე თვითონ დაისხა, საკინძე შეიხსნა, ღრმად
ამოისუნთქა და ჭერზე თვალეზაპყრობილმა, შესაძლებლობის-
ამებრ დასერიოზულეზულმა, აღსარებასავით დაიწყო:

– მამაჩემი მეტყოდა, პატივცემულო, ხანდახან შენს თავს
უნდა შემოესწროო. უსწავლელი კაცი იყო. იცით რას ნიშნავს
ეს თქმა? შენს თავს რომ გარედან შეხედავ. შენს საქციელს
რომ შემოესწრები. ახლა მივხვდი, რა მართალი ყოფილა მამა-

ჩემი. ეს მინდოდა მეთქვა შენთვის, მეტი არაფერი. არ გენყ-
ინოს. ამ შუალამისას თავზე რომ დაგადექი. მე უზრდელი კაცი
არა ვარ. მაგრამ გული გამისკდებოდა, დღეს რომ არ დავმ-
თვრალიყავ. არ ხერხდება ამ ჩვენს საქმეში, ძნელია, თორემ
განა არა ხართ მართალი? ასე უნდა იყოს, აბა რა. ხანდახან
კაცი უნდა შემოესწროს თავის თავს. აღარა ვართ უკვე ბავშ-
ვები. სამჯერ მაინც დავლიე დღეს შენი სადღეგრძელო. შენ
გენაცვალე ხელეში. კაი ვაჟკაცებია ამ დაბაში, ენა დიდი აქვს
ბევრს, მაგრამ ვინ გაქლიბა? ვერაფერი. აქ მაინც რაღად უნდა
ჯაჭვი კაცო? ვის ვაკავებთ. შემოვიდეს ადამიანი თავისუ-
ფლად. რას ვუშლით ამ ხალხს ნერვებს. მოდი, შენს მარჯვენას
გაუმარჯოს ჩემო... სახელი ქე გადაამავინყდა...

– ალათანგ.

– ჩემო ალათანგ.

მილიციელმა და „დამნაშავემ“ იმ ღამით დიდხანს ისაუბრეს,
ორი ბოთლი შამპანური გამოწრუპეს და პირზე კოცნით დაშ-
ორდნენ ერთმანეთს.

დილით გოგოლაშვილს ადმინისტრატორმა განუცხადა –
გერმანელ ტურისტებს ველით და დღეს თორმეტ საათამდე
ნომერი უნდა ჩაგვაბაროთო.

ალათანგს უარი არ უთქვამს.

მაინც უნდა წავსულიყავიო, ჩაილაპარაკა, კიბეზე შებრუნ-
და და მალე უკანვე დაეშვა თავისი მოყვითალო, ალაგ-ალაგ
გაცვეთილი ტყავის ჩემოდნით.

გოგოლაშვილის წასვლის მეორე დღესვე გააბეს ჯაჭვი სას-
ტუმროს ეზოს შესასვლელში. ბოქლომიც ახალი დაჰკიდეს და
მცველიც ახალი მიუჩინეს. სერჟანტი კობა ხეთაგური კი ბა-
ზარში გადაიყვანეს წესრიგის დამცველად.

ალათანგის უცნაურ სტუმრობას უკვალოდ მაინც არ ჩაუვლია.

ვილაცამ ამ ერთი თვის განმავლობაში სამჯერ გაქლიბა
ბოქლომი.

მართალია მიპარვით, შუალამისას (როცა მილიციელს ღრმად
ეძინა), მაგრამ მაინც ხომ გაქლიბა.

1975

ცისარტყელა

აზიმზიმებულ ბრბოში ჩიტო რაზმაძემ შორიდანვე შენიშნა ვეებერთელა, წითელცხვირიანი კაცი, რომელსაც თავზე იმერული თეთრი ქუდი ეხურა და ხალხს ჯიქურ მოარღვევდა. ჩიტომ საყვირი მოიმარჯვა და ფიცარნაგზე შეხტა, მაგრამ, სანამ თუნუქის ძაბრს (მენავთის ძაბრს რომ საოცრად წააგავდა) ტუჩებთან მიიტანდა, ყელსახვევიანი გოლიათი გვერდით ამოუდგა:

– რაზმაძე თქვენ ბრძანდებით?

– გისმენ, ბატონო, – კაცს რომ დიდსა და სერიოზულ საქმეზე მოაცდენენ და ნაძალადევ თავაზიანობას წეპლასავით რომ გადაჰკრავს აბეზარ მთხოვნელს, ისეთი სახე მიიღო ჩიტომ.

– მეთხუთმეტე სკოლა ვარ, – მეთხუთმეტე სკოლის წარმომადგენელს ლომის ტორები და ჩახლეჩილი ხმა ჰქონდა.

– მერე?

– სად დავდგეთ, რა გავაკეთოთ, სად გაიხადონ ბავშვებმა? რაზმაძემ მარცხენა ხელით დოინჯი გაიკეთა და ისე რომ რუპორი პირიდან არ მოუცილებია დამარცვლით უთხრა გოლიათს:

– გავიგე ბატონო, დაგიბარა ვინმემ აქანა? ყველა წარმომადგენელი რომ აქ მოვიდეს, მოუხდება საქმეს? მიბრძანდით, სადაც ხართ და დაგიძახებენ ყველას. გასაგებია? თუ არაა გასაგები?!

– მასე თქვი, რა გაყვირებს მერე, – წითელყელსახვევიანმა დევმა რაზმაძეს ზურგი შეაქცია და თავისი ლონიერი „ნიჩბებით“ ხალხს მიანვა, რომ სტადიონის აღმოსავლეთის ტრიბუნასთან მიქუჩულ თავის მოსწავლეებთან გაეღწია.

ქალაქ ოლასკურაში ცხელი მაისი იცის.

ჩაივლის თუ არა აპრილი თავის მწვანე და გრილი მარათი, შეითვალება ალუჩა და შეებრანება ლოყები საადრეო ბალს, სათაფლიიდან ერთ საღამოს აღარ დაუბერავს რიონისპირული აბრეშუმისი სიო და ერთბაშად ჩამოცხება.

სიცხე მოედება ყველას და ყველაფერს. აკაციებს ყვავილი ერთბაშად შეახმება და ცვენას იწყებს. სიმინდი მოიჩვარება, აკაკის ბალის ჭადრებს ახალი, მწვანე ფოთლები გაუსქელ-გაუუხემდება, ფასი დაედება ჩრდილსა და წყალს.

ჩიტო რაზმაძემ შარშანწინ დაამთავრა პედაგოგიური ინსტიტუტის ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტი. ოლასკურას მეოთხე სკოლაში დირექტორის მოადგილედ გაამწესეს იდეურ-აღმზრდელით დარგში. ჯერ თავი მხოლოდ იმით გამოიჩინა, რომ მეოთხე სკოლამ კარგად გაიარა საპირველმისო პარადზე. ჩიტოს იდეა იყო: თეთრ მასურებიანმა ბიჭებმა და გოგონებმა უკანსვლით ჩაიარეს ტრიბუნებთან, მერე ერთბაშად შემოტრიალდნენ და ჰაერში უბეში დამალული მტრედები ააფრინეს. ნოეს ფრინველების ფრთების ბათქუნმა ორკესტრის ხმაც კი გააყრუა. გუშინწინ დაიბარეს ჩიტო და მოსწავლეთა საქალაქო მისალმების გაკეთება დაავალეს. აქამდე თეატრის მთავარი რეჟისორი გოგი კობეშავიძე ხელმძღვანელობდა საზეიმო სანახაობების მომზადების რთულ საქმეს. გოგის სათანადო გამოცდილებაჲ ჰქონდა და საერთოდ დაუზარელი კაცი იყო. ახლა კი რატომღაც გოგის გვერდი აუარეს. ჩიტოს დრო აღარ დარჩა დაფიქრებულყო იმაზე, თუ რატომ შეაჩერა განათლების განყოფილებამ არჩევანი მასზე. იმ დღეს გულის სიღრმეში თუ ცოტა გაეხარდა კიდევ ამხელა საქმე რომ ანდეს, მერე და მერე შეშინდა. ხუმრობა საქმე ხომ არ არის, ოლასკურაში დიდი სტუმარი გამოივლის. თეატრის მოედანზე უკვე დაიწყეს ხომალდის მსგავსი, დიდი, წაფერდებული ტრიბუნის გაკეთება. ჯერ მოედანზე უნდა გაითამაშონ ბავშვებმა საზეიმო ატრაქციონი, მერე ტრიბუნიდან უნდა მიესალმონ სიმღერითა და ტრანსპარანტებით. „მისალმება არ ჩაგივარდეს, თორემ მეორე დღეს ჩვენი ბურღლა არ იქნება ამ ქალაქშიო“, უთხრეს ჩიტოს. არადა თოთხმეტამდე დროც ცოტა დარჩა, დღეს ექვსი მაისია. ამ დილით დაამტკიცეს, როგორც იქნა, მისალმების პროექტი. სამი დღე ბჭობდნენ. ზოგი ამბობდა: მოედანზე ორმოები ამოვთხაროთ, ზედ ფიცარნაგები დავაფაროთ და ორკესტრის ხმაზე გვირილებით მიწიდან ამოვიდნენ ბავშვებიო, მაგრამ ეს აზრი მაშინვე უარყვეს ტექნიკური სიძნელეების გამო. მერე ასეთი წინადადება წამოაყენა ყრუ-მუნჯ ბავშვთა დამხმარე სკოლა-ინტერნატების

მთავარმა მეთოდისტმა: ვერტმფრენები შევაჩეროთ მოედნის თავზე და ციდან კიბით ჩამოვუშვათ ბავშვებო, ეს აზრიც უარყოფილ იქნა ტექნიკური სიძნელეების გამო. ბოლოს მაინც ჩიტო რაზმაძის წინადადებაზე შეჩერდნენ. ჩიტომ მისალმების ასეთი პროექტი შესთავაზა: თეატრის მოედანზე ყველა კუთხიდან ერთბაშად ჟივილ-ხივილით შემოცვივიან ათი-თორმეტი წლის მოზარდები. ცალ ხელში ყვავილების თაიგული ექნებათ, ცალში გრძელი, ნითელი ლენტები. რამდენიმე დეკორატიულ ვარჯიშს შეასრულებენ. მერე ჯგუფებად დანაწილდებიან, ნითელი ლენტების ქნევას ერთდროულად დაიწყებენ და ამასობაში თითოეულ ჯგუფს გამოეყოფა ყვავილებით თავიდან ფეხებამდე შემოსილი თითო წარმომადგენელი ხელში უზარმაზარი თაიგულით. სანამ ბავშვ-თაიგულები ტრიბუნაზე აირბნენ და იქ მყოფთ ყვავილებს ჩამოურიგებენ, ქვემოთ დარჩენილი ნითელ ლენტებს იქნევენ და ჰყვირიან: „დიდება, დიდება, დიდება“. მერე მოედანზე აღიმართება გიგანტური ცისარტყელა. ცისარტყელას შვიდ ფერზე შვიდი ბავშვი იქნება შემომსხდარი და შვიდ ხმაში იმღერებენ მისალმების ტექსტს. ბოლოს იმ სიმღერას მთელი მოედანი აიტაცებს და ცისარტყელის ქვეშ გაივლიან მოზარდები, ტრიბუნისაკენ შებრუნებულნი, სახეზე ბედნიერი ღიმილითა და ხელების ქნევით. ყველანი განაწილდებიან ახალ, ნაფერდებულ ტრიბუნაზე. ახლა იქიდან მიესალმებიან სტუმარს ტრანსპარანტებით, ნელზე შემოხვეულ დარაიებს მოიხსნიან და „ძმობა, ერთობა, თავისუფლებას“ გამოსახვენ ცოცხალი ასოებით. ორკესტრის აკომპანემენტით ინტერნაციონალს იმღერებენ და ამით დამთავრდება მისალმება.

ფიცარნაგი, რომელზეც ჩიტო დგას, ათსაფეხურიანია და სტადიონის ყველა კუთხიდან კარგად მოჩანს. ჭოკით მხტომელთა შეჯიბრებისათვის ხომ გიყურებიან? გვერდითი მსაჯები რომ ჩამოვარდნილი ჭოკის გასასწორებლად თვითმფრინავის ტრაპის მსგავს კიბეს გამოაგორებენ, სწორედ ეს კიბე დაუთმეს. კიბის თავზე გაჭირვებით ორი კაციც დაეტევა, მაგრამ საშიშია. ახლაც ჩიტო მოაჯირს ენერგიულად რომ მოაწყდება, კიბე საეჭვოდ ქანაობს. იმ დროს მისალმების სულისჩამდგმელი ქადაგებას წყვეტს, საყვირს ილღიაში ამოიღებს და კიბის თავს ორივე ხელით ჩაეჭიდება.

მეოთხე საშუალო სკოლის დირექტორის მოადგილე საშუალოზე ოდნავ მაღალი, მეტისმეტად გამხდარი კაცია. გეგონება, სული რომ შეუბერო, ნაიქცევავო, მაგრამ არც ეგრეა საქმე. თავზე ოთხად განასკვული ცხვირსახოცი ფაფანაკივით ჩამოუფხატავს. გამხდარ სახეზე საკმაოდ მოზრდილი და მსუქანი ცხვირი ღმერთის ცულლუტობად დაშვებულა. შესანიშნავ კინომსახიობს ფრუნზე მკრტიჩიანს მიუგავს ცხვირი. განსხვავება მხოლოდ ის გახლავთ, რომ ფ. მკრტიჩიანს უხდება თავისი ცხვირი, ჩიტოს კი არა. ხომ გითხარით, პროპორციული არ არის მისი სახის სხვა ნაკვთებთან და იმიტომ. შეშინებული თვალები ხომ გინახავთ? თვალის გუგები რომ ფართოვდება და ადამიანის გონება ელვისისწრაფით ეძებს საშიშროებიდან თავის დაღწევის გზას. ჩვეულებრივად შეშინებული თვალები კაცს ათასში ერთხელ გაუხდება ხოლმე. ჩიტოს კი სულ შეშინებული თვალები აქვს – ფართოდ გაღებული. ისე ფართოდ, რომ მისი საცოდავი სწორი წარბები უთავბოლოდ დახტუნაობენ შუბლზე. შიშის დროს მე არ მინახავს ჩიტო რაზმაძე, ამიტომაც ვერ გეტყვით როგორი თვალები ექნება დიდი განსაცდელის (ღმერთმა აშოროს) ჟამს. ვიეტნამელივით წვრილ და გამხდარ თითებს ნერვიულად ათამაშებს. ხან ჩამოშვებული თეთრი პერანგის ღილს აწვალებს, ხან საყვირი უთავბოლოდ გადააქვს ხელიდან-ხელში.

როგორც იქნა, მოათავა შესავალი სიტყვა; გამოსვლა თოთხმეტ მაისსააო დანიშნული თორმეტ საათზე. აქედანვე შეუდექით ფორმის შოვნას – იისფერი პერანგები და ლურჯი ტრუსები უნდა გეცვათ ყველასო. იისფერი ნაჭერი ხონის გადასახვევთან იყიდება და სანამ გათავდებოდეს, უთხარით მშობლებს დღესვე შეიძინონო; ნითელ ლენტებს ჩვენ დაგირიგებთ, რაც შეეხება ყვავილებს, რეპეტიციის დროს თუთის ტოტებითაც იოლად გავალთ, თოთხმეტში კი თითო მომცრო თაიგულის შოვნა მოგინევთ ყველასო. მისალმებაში, როგორც იცით, მხოლოდ მესამე და მეოთხე კლასები მონაწილეობს, სხვები არ დაიშვებიანო. ქალაქის თხუთმეტივე სკოლა დაკავებულია და თითო სკოლამ ორმოცდაათ-ორმოცდაათი ბავშვი უნდა გამოიყვანოთ, არც მეტი არც ნაკლებიო. წარმომადგენლების საყურადღებოდ ვაცხადებ, მოსწავლეები თხუთმეტ მაისამდე

გაკვეთილებიდან თავისუფალი არიან, ასე გადაეცით მათ დამრიგებლებსო. მშობლების დასწრება რეპეტიციებზე საჭირო არ არის, მაგრამ თუ თავისას მაინც არ დაიშლიან, ბრძანდებოდნენ, ბატონო, ოღონდ ტირბუნებზე ისხდნენ და მოედანზე არ დავინახო არც ერთი მათგანისო. ახლა თუ რამე გაუგებარია, შეკითხვის მოსაცემად ჩემთან ნუ მოხვალთ, გზადაგზა თვითონ აგისხნით ყველაფერსო.

რომ დაამთავრა, ჩაახველა და ცოტა ხანს მიაყურადა აჟივჟივებულ ლაშქარს. ცხვირსახოცს მიწვდა, გამეტებით მოიხადა, სახეზე მისევ-მოისვა და ისევ თავზე ჩამოიმხო, მაგრამ ცალი ხელით გაუჭირდა განასკვული ცხვირსახოცის ჩამოცმა. საყვირი ლაჯებში ამოიღო და მეორე ხელიც მიახმარა. ვილაცხას ქვევით ჩასძახა, მოშორდი, ნუ ეყრდნობი კიბესო, თავი ასწია, ჩაახველა და დაინყო:

„ყურადღებით იყავით, მომისმინეთ ყველამ. ჩემგან მარცხენა მხარეს კარებს ხომ ხედავთ, ფეხბურთის კარებს. აქედან ვინყებთ, პირველი სკოლა წამოვიდეს და დადგეს. წარმომადგენელი გამოუძღვეს, ასე ცოცხლად... მიუდექით ერთმანეთს ხუთ-ხუთი კაცი. დადგა პირველი სკოლა? ახლა მეორე სკოლა. მეორე სად არის, ჰო, წამოდით, გამოუძეხით, გამოუძეხით ერთ-ერთმა. მშობლები აქ არ დავინახო-თქვა, ხომ ვთქვი? მესამე სკოლა, მეოთხე: ...ასე ასე. მოყვით ერთმანეთს. ეს რომელი სკოლაა ასე ცოტა? ხვალ ორმოცდაათს ერთი არ დააკლდეს იცოდეთ. სად მოდიხართ ჩანთებით, ჩანთები ვერ დაანყვეთ ტრიბუნაზე? ნუ გეშინიათ არ წაიღებს არავინ. თუ მაინცდამაინც ერთი ბავშვი მიუჩინეთ და უდარაჯებს. ყველა ერთად ნუ მიბრუნდებით. ხო, კარგი, დაანყვეთ და გამოიქეცით სწრაფად. მეთხუთმეტეს ხელმძღვანელი სადაა, აქ არ იყო ამ წუთში? მიდი მიბრძანდი, ბატონო, და დაუდექი სკოლას წინ. ასე... გასწორდით ყველა, გაიმართეთ ბეჭებში და მომისმინეთ კარგად!“

კიბე უეცრად შექანდა და ჩიტომ კატის სისწრაფით გააგდო საყვირი ხელიდან. საყვირი ბალახს დაეცა. მოაჯირს ჩაჭიდებულმა, ფეხებგაფარჩხულმა რეჟისორმა ქვევით ჩასძახა: „ნუ ეყუდებით ამ უპატრონოს, ნაქცევანზე ისედაც. ჯინი გაქვთ ჩემი? მომანოდე აქეთ, ჩაიტყლიყა ხომ? მომე, მე გავასწორებ, შენ ნუ ამოხვალ, მაცადე, კაი, ნუ გლახაობ, მაგის თავი მაქვს ახლა მეე?“

ქვემოთ პიონერთა ხელმძღვანელები და განათლების განყოფილების ინსპექტორები იდგნენ. ზოგი მათგანი ლლაბუცის ხასიათზე დამდგარიყო, აქაოდა რაზმადეს ჩამოვარდნის ეშინიაო, სწორედ მაშინ შემოჰკრავედა ფიცარნაგს ხელს, როცა სტადიონის რეჟისორი მთელი არსებით ჩართული იყო საქმეში.

საყვირი რომ დაუბრუნეს, ჩიტომ კარგა ხანს აკაკუნა იგი მოაჯირზე, მერე ქვა მოითხოვა, ამომიგდეთო. ვილაცხამ თავის სიმსხო ქვა მოარბენინა. რაზმადე განყრა, არ ამოაგდო, შენ ხომ არ გაგიჟდი, რად მინდა ამსისხო ქვა, ეგერ შენს ფეხებთან რომ აგდია, ის ამომიგდეო. „მოუხეშავი“ ინსტრუქტორი ქვას დანვდა და ისე გამეტებით აისროლა მალლა, რეჟისორს რომ არ ემარჯვა, თავზე დაეცემოდა. „ნესიერად ქვას ვერ მოგანვდიან, ხალხია ეგენიო?“ გაიფიქრა რაზმადემ, თუნუქის ძაბრი გაასწორა და მრევლს გახედა.

„ყურადღებით იყავით ახლა. გასასვლელებს ხომ უყურებთ ტრიბუნებს შორის, იმ გასასვლელებში შეიმაღლეთ... მოიცათ, სად გარბიხართ, ვთქვი ჯერ რამე? სანამ მე არ გეტყვით ერთი ორი და სამითქვა, ფეხი არ მოიცვალოთ. პირველი სკოლა, იმ კუთხეში მივიდეს ჩრდილოეთის ტრიბუნასთან, მერე მეორე მიყვეს და ასე განაწილდით მთელ სტადიონზე. დადექით იქ და ელოდეთ ჩემს განკარგულებას. აბა, რავარც გითხარით, ერთი, ორი და სამი! რა გინდათ, რას ეჩხუბებით, კარგია, ასე ვთქვი სწორედ. იქ რომელი სკოლებია ერთმანეთს რომ ეტენება. თხუთმეტამდე თვლა არ იცით? გამოიანგარიშეთ, პირველი აქაა, მეორე, მესამე, მანდ მეშვიდე სკოლა უნდა დადგეს, მერვე აქეთა გასასვლელშია; დაიკავეთ ყველამ თქვენ-თქვენი ადგილი. გასაგებია? ა, ასე ვართ თავიდან, როცა მოედანზე გავივლით რეპეტიციას, იქ ყველას მიგიჩინთ ადგილს. ახლა სამითქვა რომ დავიძახებ, ყველანი ხელეხანულები, ყვავილები და ლენტები გიკავიათ ვითომ ხელში, გამოიქცევით და შუა მოედანზე შეიკრიბებით. მოიცათ! მესამე სკოლა აახიე ერთი მაგ სამ ბავშვს ყური! არ მაცლით დამთავრებას? ერთ ჯგუფად შეიკრიბებით ყველა. მერე დავთვლი ხუთამდე და ისევ დანაწილდებით სკოლებად, ორმოცდაათ-ორმოცდაათი ბავშვი წრეს გააკეთებთ მთელ სტადიონზე. აბა, ვინყებთ! ერთი, ორი და სამი!.. არ ვარგა, მიბრუნდით ისევ უკან, ხელების

ქნევით და მხიარული, მაძლარი სახეებით მიდიხართ, იცინით, ყველა, გიხარიათ, ნუ ასწრებთ ერთმანეთს, კისერს ნუ იტყვავთ, ზურგში მოყვეთ ერთმანეთს. აბა ვინყვებთ. ერთი, ორი, სამი! გიხარიათ, იცინით, ხელეებს იქნევთ, ერთად ყველა. შეჩერდით, ნუ აწვებით, თვარა ზედახორა გაკეთდება და ერთმანეთს დაამარცხებთ! ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი! დაიშალეთ წრეებად, ასე, კარგია, ყველამ თქვენ-თქვენი სკოლა ნახეთ, წრე არის ახლა ეს? ჩაჭიდეთ ხელი, როგორც იმათ, შეხედეთ. ასე გააკეთეთ, ჩაჭიდეთ ხელი და იდექით ცოტა ხანს. აბა კიდევ ერთხელ ვაკეთებთ, დაუბრუნდით საწყის მდგომარეობას!

კიბეს ქვემოდან ხელი მიუკაკუნეს. ჩაიხედა, ჭილობისქუდიანი ხანშიშესული კაცი დგას. სათვალისანი, სუფად გაპარსული, მოყვითალო და ლურჯთვალეობა, ეს კაცი სადღაც უნახავს.

– პატივცემულო.

– გისმენთ, ბატონო.

– ამოვიდე? შეკითხვა მაქვს.

– არ ამოხვიდეთ, ბრძანეთ, მესმის მაქედან.

– რა არის იცით, მე ექიმი ვარ.

– მერე?

– ბავშვი მყავს, შვილიშვილი, მოყვანილი, მარა ეგ არაფერი. ახლა ნამეტანი ცხელა. ოცდაათზე მეტი იქნება მზეში. მზის დარტყმა რომ მიიღონ ამ ბავშვებმა, არის ვინმე პასუხისმგებელი?

– ვერ დაახურეთ მერე, ბატონო, ექიმმა კაცმა თქვენს შვილიშვილს?

– დავახურე, მაგრამ არ იჩერებს, სხვებს არ ახურავთო. რამენაირად უნდა გამოუცხადოთ. არ შეიძლება ასე. ტვინი აუდუღდება კაცს ამ სიცხეში.

– გმადლობთ, მეტი ხვარაფერი გნებავთ?

– მეტი არაფერი.

კაცმა მისაჩრდილებლად შუბლთან აწეული ხელი, სამხედრო სალამივით რომ ეჭირა, ჩამოიღო და განზე გადავა. რაზმაძემ საყვირი მოიმარჯვა.

– ყურადღება, ქუდები ვისაც გაქვთ, დაიხურეთ თავზე! ვისაც არა გაქვთ, ხვალ წამოიღეთ. გასაგებია?!

ბავშვებმა ჟრიაბულით ამცნეს, რომ ჩიტო რაზმაძის განცხადებაში გაუგებარი არაფერი იყო.

...საქმემ მიჩვევა იცის. რამდენიმე დღის შემდეგ ჩიტოს უკვე ველარ წარმოდგინა თავი თუნუქის საყვირისა და სტადიონის გარეშე. ეგ იყო მოყვანულ კომპლექს ვერ მიეჩვია, თორემ სხვა ყველაფერი აწეო, მოსწონდა რაზმაძეს გამოჩენისთანავე ინსტრუქტორ-ინსპექტორები წინილებით რომ შემოეხვეოდნენ და შეკითხვებს დააყრიდნენ. ყველა მის განკარგულებას რომ ელოდებოდა. ეს ათასამდე ბავშვი ჩიტოს ხელის აქნევაზე რომ გარბოდა-გამორბოდა. გულიც კი წყდებოდა, რომ დრო სწრაფად და უღმობლად გადიოდა, თოთხმეტამდე ოთხი დღე დარჩა, რალა უნდა ვაკეთო მერეო: ნეტავ კიდევ რაიმე ზეიმს გამოიგონებდნენ, სიამოვნებით შევუდგებოდი ახალი „გამოსვლის“ რეპეტიციებსო. სტადიონზე თორმეტ საათზე უნდა მისულიყო, თორმეტამდე ციბრუტივით ტრიალებდა, ენაგადმოგდებული დარბოდა აღმასკომსა და მის უწყებებს შორის. ჯერ ადრე, დილით განათლების განყოფილების გამგისტვის უნდა მოეხსენებინა მისალმების ამბავი, მერე წითელი ლენტების საშოვნელად გაქცეულიყო. საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ ამ ქალაქში ტელეფონის ზარით ბევრს რამეს ვერ შეძლებდი. ოთხი დღე ატყუა სამკერვალო ფაბრიკის გამგემ, ბოლოს, როგორც იქნა, გამოჩნრიკა წითელი აბრეშუმი (შუა აზიის რესპუბლიკების რომელიღაც შეკვეთას შემოაჭრა) და ოპერაცია „ლენტი“ ამით დასრულდა. მხოლოდ გუშინ გაარკვია ჩიტო რაზმაძემ, რომ გრეხილი ავეჯის ფაბრიკა ცისარტყელის დამზადებაზე თავს არ ინუხებდა, არც აცია, არც აცხელა, ფაბრიკის დირექტორს მიუხტა და ქალაქის ლირსების დაცვაში თავისი მოქალაქეობრივი ვალი შეახსენა.

ფაბრიკის დირექტორმა, შავგვრემანმა, მელოტმა კაცმა, რომელსაც მათ ძე დუნის ყაიდაზე შეკერილი, ხამის კიტელი ეცვა და ზედ ერთადერთი მედალი ეკეთა, რაზმაძეს ცხვირწინ გაზეთი აუფრიალა.

– წაიკითხე?

– რაი?

– გუშინდელი „ქუთაისი“.

ჩიტომ დამხვდურს აუნყა, რომ სახელმწიფოებრივად მნიშვნელოვან საქმეზეა გამწესებული და გაზეთის წასაკითხად ვერ მოიცალა.

– ჰოდა, რომ წაიკითხავ, მერე მელაპარაკე. ეს ფაბრიკაა ბიძია, მამაჩემის დუქანი კი არაა. მე თქვენ გაზეთში მლანძლოთ – გეგმას ვერ ასრულებსო, და იმ ჭკუაზე ვარ სწორედ „ცისარტყელაზე“ (ეს სიტყვა დამარცვლით წარმოსთქვა) მოვაცდენ მუშებს.

– კი მაგრამ, ხომ დაგირეკეს?

– კი, დაურეკიათ, ჩემმა მოადგილემ მითხრა. დარეკვაზე მარჯვით არიან. დარეკვა იცის კორესპონდენტმა ბუხაიძემ? მოვა და მეორე ფელეტონს გააშანშალებს: სკამის მაგივრად „ცისარტყელას“ (ახლაც დაცინვით გააგრძელა) სჭედავენო.

– ვინაა, კაცო ბუხაიძე. ეს ამბავი, არ იცი, რა დონეზეა გადაწყვეტილი?

– ჩემთვის, ბიძია, ყველა დონე ერთია. ჩემი ყურის ახევა ყველას შეუძლია. ასე დაგავალბენ რაცხა სისულელეს და მერე ისევ ისინი მოგთხოვენ პასუხს. რას გეტყვიან იცი? ჩვენ, კი მართალია, დაგავალბეთ, მაგრამ შენ არ უნდა გექნაო.

– ოთხ დღეში გამოსვლა გვაქვს. თორმეტში მაინც უნდა გვქონდეს ცისარტყელა. ბავშვები უნდა მივაჩვიო.

– შენისთანა მიმწოლები დალუპავენ ქვეყანას. მოუვა ვილაც თავგახურებულს რაღაც თავში და არიქა შეჭედე ცისარტყელაო. დაგირეკავენ, გაკეთდა საქმე. დარეკილია. ახლა იმტვრიე შენ, პატარა კაცო, თავი: რამხელა ცისარტყელა, რა მასალით, როგორ უნდა დაიდგას, რითი შეიღებოს, რას უნდა ჩამოანერო, ან ფანერი ან რეიკა? ამაზე ვინ ფიქრობს? არავინ. ერთი ანდაზა იცოდა ბაბუაჩემმა: „კატის თამაში თავისთვის სულთაბრძოლააო“. თქვენ გეთამაშებათ და ახლა მე მკითხეთ, ბიძია? ბუხაიძე „ცისარტყელის“ (ისევ დამარცვლა და გააჭიანურა) გაკეთებას მაპატიებს? ა, ნახე, როგორ გამომარჭიანა გაზეთში. ვითომ ეს ფაბრიკა სწევს დაბლა ქალაქის საერთო მაჩვენებლებს, თორემ სხვა ყველაფერი საათივითაა აწყობილი, ისე უცხოვნდებათ მამა.

ჩიტო რაზმაძე მიხვდა, რომ ბუხაიძისაგან გამწარებულ დირექტორს ვერ დაიყოლიებდა, მაგრამ ერთი ქამანდიც ესროლა.

– მაინც გაგაკეთებინებენ, მე ხომ ვიცი, ამ ცისარტყელას, და სჯობდა მე და შენ ტკბილად დავშორებოდით ერთმანეთს. ახალგაზრდა კაცი ვარ. ჩემს პირად საქმეზეც რომ მოვსული-

ყავი, ჯერ იმაზე არ უნდა გეთქვა უარი და ეს ჩვენი საერთო, ქალაქის ღირსების საქმეა.

– არაფერი ღირსება არ ვიცი, ბიძია, მე. ყველა თავის საქმეს იკეთებს აქანა. მე ვინ მომამორა ბუხაიძე? არავინ. წადი შენ და უთხარი, ვინც გამოგზავნა, – არ აკეთებს ცისარტყელას, უბედური ყავს გამჩენსთქვა! მე ვაგებ პასუხს.

ჩიტო რაზმაძე წამოვიდა და ყველაფერი დაწვრილებით უამბო განათლების განყოფილების გამგეს. გამგემ მშვიდად მოუსმინა და ბოლოს ჰკითხა: როგორ შეატყვე, მაგას თავი ხომ არ მოძულდა, თუ იციო. ჩიტომ მხრები აიჩეჩა, რადგანაც თავის მოძულებისა ვერაფერი შეატყო გრეხილი ავეჯის ფაბრიკის მელოტ დირექტორს. არ ვიცი, რა ზომები მიიღო განათლების განყოფილების გამგემ, ფაქტი კი ის გახლავთ, რომ თორმეტ მაისს, ზუსტად თორმეტ საათზე სტადიონზე შემოგრიალდა ამნეზე გამობმული, გორგოლაჭებზე შემდგარი ცისარტყელა, რომელსაც უკნიდან ასასვლელი კიბე ჰქონდა და ზეთის საღებავის სუნი ასდიოდა.

ისე შემოუარა მზემ უქიმერიონს და ბაგრატის ტაძარს დასავლეთის კედლის ზედა ჩანგრეულ სარკმლებზე დააფინა უკანასკნელი სხივები, რომ ჩიტო რაზმაძეს და მის ამქარს მუხლი არ ჩაუხრია. წინ მხოლოდ ერთადერთი დღე იყო და რეჟისორ-ორგანიზატორი ჩქარობდა. უთვალავჯერ გაამეორებინა ბავშვებს მონიფულთათვის არცთუ ძნელი მიზანსცენები, მაგრამ მისალმება სრულყოფისაგან ჯერ კიდევ შორს იყო. მხოლოდ მესამე „არ ვარგაზე“ იძახდნენ ყველანი ერთდროულად „დიდება! დიდება! დიდებაო“, მანამდე კი ისე კანტიკუნტად და არეულად ჰყვიროდნენ, რომ გული მოგიკვდებოდათ. რაც მთავარია, შუადღეს რომ გადაცილდა, დალილსა და მოშიებულ ბავშვებს განამებული სახეები ჰქონდათ და მიუხედავად ჩიტოს ენერგიული თხოვნისა, ნაძალადევი, ყალბი ღიმილი ედგათ თვალებში. მშობლები ენერგიულად გამოთქვამდნენ გულისწყრომას. კიბე-ტრიბუნა კვლავ საეჭვოდ ჭრაჭუნობდა. პიონერთა ხელმძღვანელები შეძრწუნებულნი ისვამდნენ ხელს მხრებზე. იცოდნენ, რომ მისალმების ჩავარდნის შემთხვევაში არც მათ დაადგებოდათ კარგი დღე. მათ შორისაც იყო თითო-ოროლა „ფეხზემკილია“ კაცი, ბოლომდე რომ არ

დაეკარგა იუმორის გრძობა. ისინი მოუბეზრებლად ესროდნენ კენჭებს ქანდარაზე მამალივით შესკუპულ ჩიტო რაზმაძეს და უცხო სიტყვებისაგან შეკონინებულ, გაუგებარ შეკითხვებს აძლევდნენ. რაზმაძის უაზრო გამოხედვაზე მარტო თვითონ აწყდებოდნენ სიცილით ერთმანეთს. „დღეს როგორმე მოვითმინოთ, რა ვქნა, ასეა საჭირო, ხვალ დილიდან მოედანზე გადავალთო, თქვენ ხომ ყოჩალი ბავშვები ხართ, გამძლეობით უნდა გამოიჩინოდეთო!“ დროდადრო ჩასძახებდა საყვირს ჩიტო და ნათქვამისათვის მეტი დამაჯერებლობის მისანიჭებლად გამოჩენილ პიონერთა საგმირო საქმეებსაც შეახსენებდა, მაგრამ სიცილით გათანგულ მოსწავლეებს გამხნივება მხოლოდ რამდენიმე წუთს ჰყოფნიდათ. მერე ისევ ჩამოადებდნენ თავებს ერთმანეთს და შოშის ბარტყებივით წამდაუნუმ ალებდნენ პირს „დიდება! დიდებას“ დასაძახებლად.

ყველაზე ძნელი მაინც ცისარტყელის გამართვა აღმოჩნდა. ასფალტზე დიდხანს ფხაჭუნისაგან გორგოლაჭებიანი სამაგრი მოირღვა და ცისარტყელა ცალ მხარეს გადაქანჯული, ულამაზოდ იდგა ბალახზე, აღმოსავლეთის ტრიბუნების წინ. გრეხილი ავეჯის ფაბრიკიდან დურგლები გამოიძახეს, ცისარტყელას სპილოს ფეხები გაუსწორეს, მაგრამ ქარზე მაინც ირხეოდა. დრო აღარ ითმენდა და კაცი აფრინეს ლოტბარ გიგლა ცირეკიძესთან. შვიდი სკოლიდან საგანგებოდ შერჩეულ შვიდ მგალობელ ბავშვს გიგლა, ეს დღეები, თავის ბინაზე ასწავლიდა კრიმანჭულის ხმაზე აწყობილ, ადგილობრივი პოეტის მიერ საგანგებოდ დაწერილ ტექსტს. გიგლამ ხელები გაასავსავა, ჯერ მზად არა ვართო, მაგრამ ვინ მოუსმინა.

სალამოს ექვს საათზე, სტადიონზე სატვირთო მანქანა შემოგრიალდა, მანქანის ძარაზე შვიდი ყმანვილი იჯდა, თვით ლოტბარი ცირეკიძე კი კაბინაში, მძღოლის გვერდით სუფევდა. ჩიტო რაზმაძის ბრძანებაზე ჯერ მეოთხე სკოლის წარმომადგენელი აფორთხდა ცისარტყელის კიბეზე და ზედა მხარეს, მწვანედ შეღებილ მოაჯირზე შემოჯდა. ბიჭები თავიანთი ბუნებისა და ტემპერამენტის შესაფერისად ერთი მეორის მიყოლებით ტკაპატკუპით ან დინჯად ადიოდნენ კიბეზე და როცა ცისარტყელის მეშვიდე, ქვედა, ყვითელ ფიცარზეც გამოჩნდა მომღერლის თავი, რაზმაძემ ამაყად მიმოიხედა და დაიძახა: –

სამი! ეს იმას ნიშნავდა, რომ ბიჭებს სიმღერა უნდა დაეწყათ. მაგრამ სწორედ ამ დროს მოხდა, რაც არ უნდა მომხდარიყო. სახელურებს მარცხენით ჩაბლაუჭებულმა და მარჯვენა ცისკენ აშვერილმა მომღერლებმა პირის გაღებაც ვერ მოასწრეს, ცისარტყელა აყირავდა, შექანდა, განწირულის წივილი გამოსცა და მოწყვეტით დაეშვა. ჩიტოს აღარ ახსოვს როგორ ჩამოფრინდა ძირს და როგორ გაარღვია ბრბო. ბიჭები სათითაოდ გამოჰყავდათ შვიდფერიანი ურჩხულის მუცლიდან. დაზარალებულები ერთხმად ტიროდნენ. ზოგს ფეხი ჰქონდა ნალრძობი, ზოგს იდაყვი გადახეხილი. მადლობა ღმერთს, უბედურება არ დატრიალებულა და ფეხიც კი არავის მოსტეხია. ცოტა რომ დამშვიდდა, ჩიტო რაზმაძემ, ცისარტყელას შეავლო თვალი, გრეხილი ავეჯის ნახელავს გაეძლო ძირს დაცემისთვის, გორგოლაჭებიანი ფეხის მეტი არაფერი ჰქონდა მომძვრალი.

მისალმების მეთაური კვლავ თავის ადგილს დაუბრუნდა და უნებართვოდ გასასვლელისკენ მიმავალ მრევლს დაენია – „ხვალ, ათი საათიდან მოედანზე მოვალთ ყველანი. ზეგ გამოსვლა გვაქვს. მშობლებს და პიონერხელმძღვანელებს ვაფრთხილებ, არავინ დაგვაკლდეს. ხვალ გადამწყვეტი დღეა. იცოდეთ ყველამ!“ მერე ძირს ხენემით ჩამოფორთხდა და იქვე დაღრეჯით მდგარ გიგლა ცირეკიძეს ჩუმად, უსაყვედუროდ უთხრა: „რას ვიზამთ გიგლა, შემთხვევისაგან დაზღვეული არავინ არ არის. ამ ამბავს ნამეტანსაც ნუ გავახმაურებთ, ავეჯის ფაბრიკის დირექტორს მოხსნიან, იმ უბედურს. ისედაც აკრიტიკებენ ყოველდღე გაზეთში. ბიჭებს დიდი არაფერი მოსვლიათ. ჩამოუარე ამ სალამოს სახლებში. ვინც შეძლებს, მოვიდეს ხვალ, ვინც ვერ შეძლებს გამოცვალე რა ვქნათ აბა“. გიგლას უნდოდა ეთქვა, შვიდივე ისე დაშინდა, რომ საეჭვოა მაგათ ხარისხიანი სიმღერა შეძლონო, მაგრამ ველარ მოასწრო, თუნუქის საყვირიანი „ნაპოლეონი“ გასასვლელისკენ მიაბიჯებდა.

სტადიონს რომ გამოცდა, არხის ქუჩაზე გადმოუხვია. აქედან შორი გზა ედო სახლამდე, მაგრამ ძალიან ცხელოდა და რიონის ნიავს შევუშვერ შუბლსო, ფიქრობდა. სახინკლეს რომ გაუსწორდა, ვილაც გამოვარდა და გულდაგულ წამოვიდა მისკენ.

– ჩვენი ძმა! – ჩიტოს არ მიუხედავს. ხმაზე შეატყო: უცნობი ნასვამი იყო.

– ჩვენი ძმა! შენ გეუბნები, შენ, ძაბრიანო! – მთვრალი დაე-
ნია და მკლავში მოჰკიდა ხელი.

– რა გინდა? – მოიხედა ჩიტომ.

– ლოთიანად ჩამაძახებინე მაგ ძაბრში ერთი-ორი სიტყვა.

– რა მაგალითად? – დოინჯი გაიკეთა რაზმაძემ.

– რაც მე მინდა. ორი სიტყვა მარტო. ჩამაბერინე კაცი არ
ხარ? მე ვიცი, რაც უნდა ვთქვა – ღმეჭით, გრეხით, უშნოდ
ეხვეწებოდა უცნობი.

– თქვი, რაც გინდა, უძაბროდ.

– არა, რუპორში სხვა გემო აქვს. ასე შენს მეტი ვერ გაიგებს
ვერვინ და მთელ ქალაქს მინდა გავაგონო. გლახას არ ვიტყვი
არაფერს, ნუ გემინია.

– წადი, წადი, საქმე ნახე, გამოიძინე და ხვალ ვილაპარაკოთ
– ჩიტომ ხელი გააშვებინა არყის და ხინკლის სუნით აქოთე-
ბულ მოქალაქეს და გზა განაგრძო.

მთვრალი იქვე მიეყუდა შუაზე გადაჭრილ თუთის ხეს და
ჩქარი ნაბიჯით მიმავალს ტყვიამფრქვევის ჯერივით მიაყარა:

– დამაძახებინე ერთი, რაც მინდა! ერთხელ მათქმევინე
ყველაფერი თქვენთვის, რაც ამ გულში მაქვს და წავალ მერე
ჩემს გზაზე! მიმიშვი ერთხელ მაინც მაგ რუპორთან, კაცი
არა ხარ?! რას აგლახავებთ ამ ბავშვებს! რას ინვალებთ
თავს! აღარ გათავდა? აღარ მოგწყინდათ? ბავშვები მაინც
შეიცოდეთ! ვინაა მთვრალი?! არაფერი მთვრალი მე არ ვარ,
შეგეშინდა და იმიტომ გარბიხარ. სიმართლე არ მოგწონთყენ
მაინცდამაინც. ასეა ეს...

ბოლო სიტყვები შედარებით დამცხრალმა, ჩუმად თქვა, მერე
ნელ-ნელა ჩაიკეცა მუხლებში და იქვე ტროტუარზე ჩაეძინა.

* * *

ცამეტ მაისს დილიდანვე თავი ისე სტკიოდა, რომ ილაო
ინატრა. „ანალგინის“ ორი ტაბლეტი ერთად გადაყლაპა. მარ-
თალია, წამალმა ტკივილი გაუყურა, მაგრამ ისე გააბრუა, რომ
სახლიდან გამოსული ორჯერ მიბრუნდა; ერთხელ, თავისი
პორტფელის ნაცვლად დისშვილის სასკოლო ჩანთა წამოეღო,
მეორედ: პირის გაპარსვა დავიწყნოდა.

სტადიონის სიცარიელემ გული შეუკუმშა. მაგრამ მაშინვე

გაახსენდა, რომ დღეს რეპეტიცია მოედანზე ჰქონდა დანიშ-
ნული და უკანმოუხედავად გამოიქცა.

სტადიონის მოედანზე დიდი ჟრიაბული სუფევდა. ცისარტყ-
ელა ტროას ცხენივით იდგა თეატრის წინ. მის ფეხებთან უს-
აქმოდ ჩამომსხდარიყვნენ ცისფერხალათიანი ღურგლები და
ლონისძიების სულისჩამდგმელს ელოდნენ.

ბავშვებს დრო ეშოვათ. იქაურობას იკლებდნენ ყვირილით
– ნაყინის ჯიხურს ზედ აწყებოდნენ და ხტუნვა-მალაყით
გარბი-გამორბოდნენ.

ერთ-ორ პიონერთა ხელმძღვანელს საზრიანობა გამოეჩინა.
თავისი ჯგუფი საერთო ბაზარს გამოერიდებინა და თვითონაც
ჩაბმულიყო ტრადიციულ თამაშობაში – „ჩემი ოქრო ჩემთან!“
(რევოლუციამდე ამ თამაშს ერქვა – „ვისი სული გსურს?“).

გამვლელები ჩერდებოდნენ. პირზეხელმიფარებულნი ერთხ-
ანს მდუმარედ შესცქეროდნენ ცისარტყელას. მხრებს იჩეჩავდ-
ნენ და მიდიოდნენ თავიანთ, როგორც ფიქრობდნენ, უფრო
ნაღდ საქმეებზე.

– დაამაგრეთ კარგად, საიმედოდ ქე მაინც? – ჩიტო რაზ-
მაძე ჯერ ღურგლებთან მივიდა.

– ჯერ ხელი არ გვიხლია – მუშები წამოდგნენ.

– რას უცდიდით, ისედაც დაგვიანდა, შუადღე წამოვიდა,
ხომ ხედავთ.

– რა ვიცოდით, სად უნდა დაგვედგა. ერთ ადგილზე რომ
დავაყენებთ, აღარ ვაჩოჩიალოთ მერე იქეთ-აქეთ. უაზრო
ფხოკიალმა ქნა გუშინ ეს ამბავი – თვალეში შესცქეროდა
რეჟისორს ახალგაზრდა, შავწვეროსანი ღურგალი.

ჩიტომ განკარგულება გასცა, ცისარტყელა აკაკის ბაღის
შესასვლელის წინ, კოლონებიდან ცოტა მოშორებით დაედგათ,
საყვირი მოიმარჯვა და ტრიბუნაზე ავიდა. მშვენიერი საპარა-
დო ტრიბუნა გაეკეთებინათ, ფართოც იყო, ლამაზიც და რაც
მთავარია, არ ჭრიჭინებდა.

რეპეტიცია ზუსტად თორმეტ საათზე დაიწყო.

გიგლა ცირეკიდის შვიდი მომღერალი მესამეჯერ რომ ახობ-
და ცისარტყელაზე (რასაც სხვათა შორის მთელი მოედნის
გატრუნვა სდევდა), ტრიბუნაზე ავიდა განათლების განყო-
ფილების გამგე და ოფლში გაღვარულ ჩიტოს მხარზე შეეხო.

ჩიტომ მოუხედა და გაუღიმა.

– ორი სიტყვა მაქვს სათქმელი, – გამგეს შემცბარი, განბილებული თვალები ჰქონდა.

– ამ წუთში, „გამოქცევას“ ერთხელ კიდევ გავამეორებინებ და ვილაპარაკოთ – დაპირდა რაზმაძე.

– არ არის საჭირო, ორი სიტყვა უნდა გითხრა.

ჩიტომ საყვირი დაუშვა და სტუმარს მიაჩერდა.

– აღმასკომიდან დარეკეს. აღარ არის საჭირო.

– რაი? – ჩიტოს სახე მოემგელა და ყურებში უჩვეულო გუგუნი იგრძნო.

– მისალმება აღარ არის საჭირო. არ გამოივლის თურმე. შეიცვალა პროგრამა. აქეთ სულ აღარ გამოივლის.

– კი მარა.

– მეც ეგ ვუთხარი. დავხოცე ხალხი-მეთქი, ხარჯი ხარჯად, ნერვები ნერვებად. არ იცოდით, ეს ამბავი ადრე- მეთქი? ჩვენ რა ვიცოდითო, აბესაძემ. ჩვენ რაც გვითხრეს, იმას ვაკეთებდითო.

– რა ვქნა აბა ახლა? – ალბათ ასეთი სახე ექნებოდა ნაპოლეონს ვატერლოოს შემდეგ.

– რა უნდა ქნა. გამოუცხადე ხალხს და წადი სახლში – განათლების განყოფილების გამგე შეტრიალდა და ჩქარი ნაბიჯით ჩაიარა ტრიბუნის კიბეები.

ორიოდე წამის შემდეგ მოედანს გაბზარული, ცრემლჩამწყდარი ხმით ჩასძახოდა რაზმაძე: „ისმინეთ ყველამ, ახლა ნახვალთ სახლში. ფორმებს თან წაიღებთ. ლენტებს ახლავე ჩაგვაბარებთ. ხვალ გამოსვლა არ გვექნება. გადაიდო, როცა საჭირო იქნებით, დაგიძახებთ!“

შუბლზე ცივი ოფლი ცხვირსახოცით შეინმინდა, ძირს ჩამოსულმა თუნუქი ვილაცას შეაჩერა და ჭომის აღმართს თანმხლებ პირთა გარეშე, მარტო აუყვა.

რა უნდოდა ჭომაში, კაცმა რომ თქვას? თვითონ ვაკისუბნის მცხოვრები გახლდათ და არც ვინმე ისეთი მეგობარი ჰყავდა ჭომაში, გულისჯავრს რომ გაუქარვებდა.

1969

მსმელი

მინდოდა ეს პატარა ნოველა ასე დამეწყო:

„სექტემბერი ინურებოდა“.

და მართლაც, არც მეტი, არც ნაკლები, ოცდარვა სექტემბერი იყო.

მაგრამ მაშინვე ვიგრძენი, რომ „სექტემბერი ინურებოდა“ ვერაფერი ორიგინალური დასაწყისია.

თუ დაკვირვებისაღარ, კლასიკოსები თხზულებას ხშირად ამ სიტყვებით იწყებენ:

„გაზაფხული ჯერ კიდევ შორს იყო“.

როგორც ლიტერატურის ისტორიამ დაამტკიცა, ამგვარი დასაწყისი ამართლებს, ვიდრე უპრეტენზიო და უფერული – „სექტემბერი ინურებოდა“.

მოდი, ჩვენც ასე დავიწყოთ, მით უმეტეს, სექტემბრიდან გაზაფხულამდე ჯერ კიდევ საკმაოდ დროა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის დიდი ნაწილი გახურებულ რთველს მოეცვა; ქალაქ ბჟოლიაურის ქუჩებში მნიფე ყურძნის სუნი არ ტრიალებდა. ბჟოლიაურის მიმართ სიბრალულით ნუ განენყობა პატივცემული მკითხველი. ეს ქალაქი მსოფლიოს ყველა ქვეყნის ენციკლოპედიაში მოიხსენიება როგორც დინოზავრების სამშობლო და მეზოზოური ერიდან ჩვენი წელთაღრიცხვის პირველ საუკუნემდე მსოფლიოს ერთ-ერთი ცნობილი ნავსადგური – ფრიად მოხერხებული განსაკუთრებით ბერძნებისა და მათი მონათესავე ტომებისათვის.

ექვსი საათი რომ შესრულდა, ელგუჯა ერეხელმა კვირისტავი დაიზილა, ერთი-ორჯერ ჩაბუქნა – გაიმართა და რაკი შეატყო, რომ მუხლი სიარულში ხელს არ შეუშლიდა, გასაღები იატაკის ხალიჩაში შეჩურთა და კიბეზე დაეშვა.

კვირისტავი დილიდანვე სტკიოდა. მირტყმით არაფერზე მიმირტყამს და ცივ წყალში არ ჩავმხტარვარ, რა ჯანდაბა მეცაო, უკვირდა.

დღიური შრომით ნამეტანი დაღლილი იყო-მეთქი რომ დაგინყოთ მტკიცება, არ ვიქნები მართალი. მთელი დღე „ბათა ქექიას“ კითხულობდა. ტელეფონიც არ გარანკუნებულა, „სხვაგან მოხვედრილსაც“ არ შეუწუხებია.

ელგუჯა ხალხური დასარტყმელი ინსტრუმენტების შემსწავლელი ლაბორატორიის გამგედ მუშაობდა. ლაბორატორია მხოლოდ ქალაქში არსებობდა, რაკილა მთელს ამ ნახევრადმეცნიერულ დანესებულებას ჯერჯერობით მხოლოდ ერთი კაცი – გამგე წარმოადგენდა. შარშან ლაბორატორიის შექმნისთანავე დაშვებული დანარჩენი შვიდი შტატი სხვადასხვა უწყებებმა დაიტაცეს და არც არავითარი იმედი ჩანდა, რომ ისინი მიტაცებულ შტატებს უკან დააბრუნებდნენ. გამგე კი ჯერჯერობით მხოლოდ იმას აკეთებდა, რომ კვარტალში ერთხელ განცხადება-საჩივარს წერდა და თვეში ორჯერ თავის მოკრძალებულ ხელფასს იღებდა. დასარტყმელი ინსტრუმენტები არც დიპლომისმიერი სპეციალობა გახლდათ ერეხელისა და არც, ღმერთო შეგცოდდე, სიყრმითვე ჩანერგილი მოწოდება. ჰიდრომეტეოროლოგიური ფაკულტეტი დაამთავრა და ამ რვა წლის განმავლობაში სად აღარ მუშაობდა – კომუნალური მეურნეობის საქვაბე-კანტორის სტაჟიორად, საბავშვო სახლში აღმზრდელ-ორგანიზატორად, კულტურის სასახლეში სამწიფო ნაწილის უფროსად, ხოლო ბოლო თანამდებობა მოგეხსენებათ. ქალაქის ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახური თანამშრომელთა ნაკლებობას არ განიცდიდა და მაინცდამაინც არც ელგუჯა ამტვრევდა სამმართველოს კარებს; გინდათ თუ არა ჩემი პროფილით მამუშავეთო. ამას წინათ, როგორც იქნა, საბინაო აღრიცხვაზე აიყვანეს და უახლოეს ათ წელიწადში ახალ, ოროთახიან ბინასაც დაჰპირდნენ. ამ და სხვა მიზეზთა გამო აღმასკომთან ურთიერთობის გაფუჭებას ერიდებოდა.

ყრუნია ქათამი ხომ გინახავთ, სწორედ ისეთი ფერის, წითლად დაწინკლული, ნაცრისფერი, შინნაქსოვი სვიტრი და ჯიჯილაყა ფხალისფერი შალის შარვალი ეცვა. ილინცურად ქუსლჩაცვეთილ, რეზინისძირა, აგურისფერ ფეხსაცმელებს უსიამოვნოდ მიაჩლახუნებდა. ბედისგან მოღაფლებული კაცის თვინიერი გამოხედვა ჰქონდა. ყურებსზემით კეფამდე თავი

ისე პირწმინდად მოტვლეპოდა, გეგონებოდათ, ამ ადგილას თმა არც არასოდეს ჰქონიაო. გაბუშტულ ცხვირს ლამის ზედ მიწებებულ, ღრმადმიკარგულ, კორკიმელისმსგავს თვალებს სიარულის დროს თითქმის არ ახამხამებდა. სამაგიეროდ, ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე თავ-კისერს ისე ატოკებდა, იფიქრებდით, აი, ახლა შეჩერდება და თუ სხვას ქმედითს არაფერს ჩაიდენს, საათიანი სიტყვით მაინც მიმართავს კინო „კომუნის“ წინ შეკრებილ უსაქმო და ნახევრად-უსაქმო მოქალაქეებსო.

სახინკლესთან ნაბიჯს აუჩქარა. ლუდი არ უყვარდა და ე, მანდ, ნაცნობმა არავინ შემამჩნიოსო.

– შენც მოდი, შენც! არ გესმის?! შენ გეუბნები, ხომ იცი, ვერ გამასწრებ! – ისე ხმამაღლა და კატეგორიულად დაიძახა ზურგსუკან ვილაცამ, რომ ერეხელი შეჩერდა და მოიხედა.

მისგან ათიოდე ნაბიჯზე მილიციის სპეცსამსახურის, ცისფრადგადაღებილი მანქანა (ქალაქის ბიჭები რომ მოფერებით „შავ ყვავს“ ეძახიან) იდგა. მანქანის უკან ღია კარებთან დოინჯშემოყრილი, საკინძქმეხსნილი უქუდო, ახმახი მილიციელი აღმართულიყო და ელგუჯას უხმობდა.

– მეე? – გულზე ხელი მიიდო ელგუჯამ, მიიხედ-მოიხედა და რაკი ახლომახლო სხვა ვერავინ დალანდა, გაკვირვებული სახით წამოვიდა მანქანისაკენ.

– ჩქარა ცოტა, არ გვცალია ამდენი, რომ მოინმანები ჯღაღოიანი კატასავით!

– რაშია საქმე?

ახსნა-განმარტებისთვის წესრიგის დამცველს, აშკარად ჩანდა, არ ეცალა. ქიმუნჯი ნაჰკრა ელგუჯას, მანქანაში შეაგდო, კარი გარედან გადაკეტა, თვითონ შოფრის გვერდით მოკალათდა და ამოიხვნეშა.

– ნავედით. თავი მისკდება, რა დაგვალევიანა წუხელის ჭიჭია უბედურმა. კაცად რომ ვარგოდეს გელანტია, ჩემი მუშაობა შეიძლება დღეეს?

მძლოლს არაფერი უთქვამს. ნელა, რწევა-რწევით დაძრა მანქანა.

კაბინისაგან რკინის ბადით გამოყოფილ სალონში ელგუჯას გარდა ორნი ისხდნენ. ორივენი მთვრალეები ჩანდნენ, მაგრამ

არც ისე მთვრალეები, ელგუჯასთვის ზრდილობიანად ხელი არ გაეწოდებინათ, ჯანმრთლეობა და გუნება-განწყობილება არ ეკითხათ და მერე თავიანთ ბუნდოვან (ელგუჯას ასე მოეჩვენა) საუბარს არ ჩაღრმავებოდნენ.

– სად მივყავართ? – ცოტა არ იყოს მიამიტი კითხვა დასვა ერეხელმა.

– გამოსაფხიზლებელში, – ერთდროულად უპასუხეს თანამგზავრებმა და ლაბორატორიის გამგეს ერთხელ კიდევ ახედ-დახედეს, მართლა არ იცის, სად მივყავართ, თუ თავს ისულელებსო.

– რატომ? – უფრო შორს გაიწია ელგუჯას ბავშვურმა ცნობისმოყვარეობამ.

შეზარხოშებულებმა თავს ნება მისცეს ერეხელის ამ შეკითხვაზე არ ეპასუხნათ.

მანქანა რომ გაჩერდა, ახმახმა გუშაგმა კარი გააღო და ერთგული მასპინძელივით დაიძახა:

– გადმობრძანდით!

არცთუ დიდი სურვილით „გადმობრძანებული“ სტუმრები წინ თხებივით გაირეკა და მალაქჭერიან ფართო ოთახში შეიყვანა.

გამოსაფხიზლებლის სამორიგეო ოთახი სადად იყო მოწყობილი. თეთრ კედელზე ალექსანდრე მატროსოვის და კაპიტან გასტელოს სურათები ეკიდა. სურათების ქვემოთ მაუდგადაუფარებელ მაგიდას ორი ოპერთანამშრომელი უჯდა. მათ წინ, მაგიდაზე საკანცელარიო დავთრის მსგავსი ჟურნალი და ქალღმერთების ჯგერდე ჩანდა. კედლების გასწვრივ ფიზკულტურის დარბაზში რომ დაბალი გრძელი სკამებია თუ შეგიძინევიათ, სწორედ ისეთ სკამზე ათიოდე კაცს მუხლებზე ერთნაირად ეწყობთ ხელები და თითქმის ერთნაირი, ირონიული ღიმილით მაგიდასთან მსხდომთ შესცქეროდნენ.

– ნავედი ახლა მე და დავიძინე, გეყოფათ, მეტის მომყვანი აღარ ვარ დღეს, – მარჯვენა მხარეს მჯდომ ყურჭიტა სერჟანტს ჩაულაპარაკა ახმახმა, როცა ელგუჯა და მისი თანამგზავრები გრძელ, ფიზკულტურულ სკამს დაუმატა.

– მე რას მეკითხები, – სერჟანტმა გვერდით მჯდომისაკენ ნიკაპით ანიშნა.

წარბებიანად ქერა უმცროსმა ლეიტენანტმა დავთრებს თვალი გამოარიდა; კარგა ხანს მდუმარედ უყურა ახმახს და ბოლოს თანხმობის ნიშნად თავი დაუქნია.

– ნადი.

მკითხველს თავს არ შევანყენ სარეგისტრაციო დიალოგის დანვრისებრითი აღწერით. სხვათა დაკითხვებიდან ელგუჯამ შეატყო, რომ უმცროსი ლეიტენანტი და მისი თანამგზავრები განსაკუთრებული სიმკაცრით იმ მოქალაქეებს ექცეოდნენ, ვინც ენერგიულად ამტკიცებდა, მთვრალი სრულიადაც არა ვარ და აქ გაუგებრობის ნიადაგზე მოვხვდით. მასპინძელთა დუმილის პასუხად გულმიცემულნი მუქარაზეც რომ გადადიოდნენ. „ამ პრავაკაციის გულისთვის პასუხს გაგებინებთო“. გამოსაფხიზლებლის მესვეურნი მშვიდად უსმენდნენ ასეთებს, მერე სერჟანტი გვერდითი ოთახიდან მუყაოს ყუთს გამოიტანდა, „შემთხვევით მოხვედრილს“ წინ დაუდგამდა და უბრძანებდა, გაიხადეო. ორიოდე წუთში დედიშობილა მოქალაქე ცივი შხაპის ქვეშ იდგა და სიცვიისაგან კბილებს აკრაჭუნებდა. ელგუჯამ მაშინვე აუღო ალღო, ჟურნალისტების ენით რომ ვთქვათ, „შექმნილ სიტუაციას“ და როცა მაგიდასთან უხმეს, თვალდაუხამხამებლად ჩამომარცვლა: ესა და ეს კაცი ვარ, დასარტყმელი ინსტრუმენტების ლაბორატორიის გამგედ ვმუშაობ, რა ვქნა, მომივიდა შეცდომა, დავლიე. თუ მაპატიებთ და შინ გამიშვებთ, ძალიან დაგიმადლებთ, თუ არა და თქვენი საქმე თქვენ იცითო. ჟურნალში გაატარეს, ზედმეტი სიტყვა არ უთქვამთ, სერჟანტმა გრძელ დერეფანში გაიყვანა. ახლავე გაგიშვებდით, მაგრამ რომ შეგვამონწიონ, პასუხს გვაგებინებენო. დილამდე აქ იქნები, დილით გაგანთავისუფლებთო. ჯარიმად სამი თუმანი გადაახდევინა, ვინრო კიბით მალლა ავიდნენ. სერჟანტმა მეექვსე პალატის კარი გაუღო და ზრდილობიანად სთხოვა: შებრძანდით და თავისუფალ კოიკაზე დაიძინეთო.

საკანში ოყრალუა ბალახის მძაფრი სუნი იდგა;

რა ცოტა სჭირდება კაცს ბედნიერებისათვის. ელგუჯა კმაყოფილი იყო, რომ სახალხოდ ტანზე გახდას და ცივ შხაპს გადაურჩა. ზრდილობიანად სერჟანტს მადლობა გადაუხადა და მარტო დარჩენილს ხვრინვა რომ არ გაეგონა, ალბათ წაიღილინებდა კიდევ.

საკანი რატომღაც უფანჯრო გახლდათ. კარს ზემოთ დატოვებული, მტკავლისსიმაღლე, შეუმინავი სარკმლიდან გამომღვრილი სინათლის ჩქერი ორსართულიანი ნარის თავზე მხვრინავ კაცს ეცემოდა. ლოთს სახე ღვთაებრივი სხივით განათებოდა და ისე მშვიდად ეძინა, რომ ელგუჯას ჩახველებისაც კი მოერიდა. ფეხზე გაიხადა და უშალითო სანოლზე წამონვა. საკანში ორი ნარი იდგა და ერეხელმა დაასკვნა, რომ იგი, უკეთეს შემთხვევაში, ოთხადგილიანი იყო.

დაახლოებით საათ-ნახევარში ყურჭიტა სერჟანტმა კარი ბრახუნით გააღო და გამოაცხადა – ლექციაზე ჩამობრძანდითო. ელგუჯა ნარზე ჩამოჯდა და საათზე დაიხედა.

ცხრას აღარაფერი აკლდა.

გვერდითა ნარს ორი ფეხი გადმოეკიდა და ჩახრინულმა ხმამ კარებში მდგომს ჰკითხა:

– კინო არ იქნება?

– კინო გუშინ იყო, დღეს ლექციაა.

– გიგი, შენს გაზრდას, ნუ ჩამიყვან, შეუძლოთ ვგრძნობ თავს, გამოვიძინებ, ვაჟკაცურად გთხოვ.

– აბრძანდი, აბრძანდი, ვერ დაგტოვებ, სიას კითხულობენ; საინტერესო ლექციაა.

– რაზე? – ელგუჯამ იგრძნო, რომ კითხვა ჩაუვარდა. რა მნიშვნელობა ჰქონდა, რაზე იყო ლექცია.

– გიგანტურ ხვლიკებზე, – არ დააყოვნა პასუხი ყურჭიტამ.

– გიგი, შე ღმერთგამწყრალო, რაც ლექციაა მსოფლიოში, ყველა მოსმენილი მაქვს. ხვლიკები მინდა ახლა მე? – ლოთი ნარიდან ჩამოხობდა და ერეხელს ხელი გაუწოდა.

ალკოჰოლისტს რბილი, სლიპა ხელი და ელეგანტური თითები ჰქონდა.

შავი, დაჭმუჭვნილი კოსტუმი ეცვა და სუფთად გაპარსულ ყბებს ქვემოთ, ყელზე ბუკლეს ჭრელი რიდე შემოეხვია. ელგუჯას მოეჩვენა, რომ ლოთს პიჯაკი უპერანგოდ, ნაცრისფერ კვართზე ეცვა.

ლექცია, რა თქმა უნდა, ალკოჰოლის მავნებლობაზე იყო. ახალგაზრდა თმახუჭუჭა ლექტორი მომხიბვლელად ლაპარაკობდა. ლექციაში ანდაზებსა და ანეკდოტებსაც კი ურთავდა.

ლოთები მწუხარე სახეებით, დინჯად და ყურადღებით უსმენდნენ. შეკითხვების დრო რომ დადგა, აუდიტორია კარგა ხანს სდუმდა, ბოლოს ელგუჯას თანამესაკნემ აღმართა ხელი.

– თქვენ თუ სვამთ? – ჰკითხა მან ლექტორს.

– არა! – არ დააყოვნა პასუხი ლექტორმა.

ლოთებს მეტი შეკითხვა არ დაუსვამთ.

როცა მეექვსე პალატისაკენ მიაბიჯებდნენ, ელგუჯამ სერჟანტს სთხოვა, თუ შეიძლება, ტელეფონთან მიმიშვით ცოლშვილს გავაფრთხილებ, შეეშინდებათო.

– სამწუხაროდ, ტელეფონი არა გვაქვს. ისე კი უნდა იყოს, დანერეთ თქვენ, ამოიღეთ ხმა და დაგვიდგამენ. როგორ შეიძლება ამხელა გამოსაფხიზლებელი უტელეფონოდ. – ყურჭიტა აღშფოთებული ჩანდა.

საკანში დილაძე ორნი ისხდნენ.

ლოთი, რომელმაც ბიძინად წარმოუდგინა თავი ელგუჯას, ენაწყლიანი კაცი აღმოჩნდა. ოლონდ ეგ იყო, ცოტა გულმავინყობა დასჩემებოდა და სამჯერ უამბო ერეხელს სუეცის არხთან დაკავშირებული ისტორია, რომელიც მას, როგორც არხის მშენებლობის ერთ-ერთ მონაწილეს, გადახდენოდა ამ ოცდაათიოდე წლის წინათ. ამას კიდევ გაუძლებდა კაცი, მაგრამ მოსაბეზრებელი ის იყო, რომ ბიძინა ხშირად შეჩერდებოდა, გამჭოლ მზერას ესროდა ერეხელს და ჩუმად ჰკითხავდა: „ცოლი როგორი გყავს, ხომ პატიოსნად იქცევა?“ „მე მგონი კიო“, უპასუხებდა ელგუჯა და უკვირდა, რომ აქამდე არასოდეს დაფიქრებულა თავისი ცოლის პატიოსნებაზე.

უსიამო სიზმარმა გამოალვიდა.

თავს ზემოთ ბიძინას სანდლებიანი ფეხები ეკიდა. პროფესიონალი ლოთი გაბმით ახველებდა, მაგრამ ხველებასა და ხველებას შორის გინებას არ ურთავდა.

გათენებულიყო.

სარკმლიდან სუსტი ცისფერი ციაგი კრთოდა.

ელგუჯამ ერთხელ კიდევ მოისმინა სუეცის არხის გმირის გრძელი, სევდიანი თავგადასავალი და ათის თხუთმეტ წუთზე გასაღების სანატრელი რაჩხუნიც მოისმა.

– დილა მშვიდობისა, ხომ არ მოინწყინეთ, თქვენ რა გიჭირთ, ჩვენ მთელი ღამე არ გვეძინა. – იადონივით გააბა გიგიმ.

– რამ შეგიშალათ ხელი? – ბიძინა ჩამოხტა და ქვედა ნარზე მოკალათდა.

– არ იცი ვითომ. რაცხა წესრიგის დაცვის ორთვიური გამოიგონეს, ყოველ საათში გვამოწმებენ.

– როდის თავდება? – დაჯექი, – ლოთმა ნარს ხელი გაუტყა-პუნა.

– ჯერ სადაა, ათ სექტემბერს დაიწყო.

– აბა, გადავყოლილვართ ამ ორთვიურს ჩვენც და თქვენც. გიგი ბიძია, ერთ ცალ მყავე კიტრს რომ გამიჩენდე, თავშენახული ბიჭი ხარ, შენთვის მოვკვდები.

– ეგებ კვანიაში მოხარშული ლობიო გესიამოვნოთ, ბიძინა ბატონო, – გაეცინა გიგის, – ვინ გაგიჩერებს მყავე კიტრს, ყოველ ჩემს მორიგეობაზე, – ელგუჯას მიუბრუნდა, – თითო ბანკა მომაქვს, სად დამალავ, თვითონ ჩვენი თანამშრომლები შემოგაფცქვნიან ხელში. ხომ არაფერი გნებავთ?

ელგუჯას სითბოდ ეღვრებოდა სულში ყურადღებიანი გიგის ყოველი სიტყვა და ცდილობდა გაეხსენებინა, კიდევ სად ენახა ასე თავაზიანი მილიციის სერჟანტი.

ქუჩაში გამოსვლისას პირდაპირ ტელეფონის ჯიხურს ეცა, ჯიბეები გულმოდგინედ მოიქექა და როგორც იქნა, ორკაპიკიანიც იპოვა, მაგრამ ტელეფონ-ავტომატი არ მუშაობდა.

ალარც ახსოვს, როგორ აირბინა ორმოცდაცხრა საფეხურიანი კიბე (საფეხურების დათვლა ელგუჯას ჩვეულებად ჰქონდა) თავისი კაბინეტის კარი ღია დახვდა, ცარიელ კარადასთან დამლაგებელი ქალი ფუსფუსებდა.

– გულიკო, შენ ხარ? არ შეგეშინდეს, წუხელი შევყოვნდი პატარა, გოდოგანში მომიწია წასვლამ. რამ გადაგრიათ, ვინ მომკლავდა. ტელეფონი არ იყო არსად. მოვდიოდი, მარა გვიანააო და არ გამომიშვეს. ბოვშეები გაუშვი სკოლაში? ჩემს ლოგინთან რომ ტილოს შარვალი ჰკიდია იმის ჯიბეში, ამოიღე რაცაა, მანეთიანი ჩატოვე, მე სამსახურში ვარ!

ტელეფონი დადო და შვებით ამოისუნთქა.

ყველაფერი რიგზე იყო.

– ქალბატონო პაშა, რას ეძახით თქვენ ბედნიერებას?

დამლაგებელს ჰკითხა, მაგრამ ტექნიკურმა თანამშრომელ-

მა არ უპასუხა, მოვრჩიო, ჩაილაპარაკა. თავმიშვებული ცოცხი ბენზინიანი ნახერხით სავსე ვედროს დაადო და გავიდა.

მთელი დღე ხალისიან გუნებაზე იდგა. მოზღვავებულ ენერგიას გრძნობდა. ლაბორატორიის კვარტალური გეგმა შეადგინა და „ბათა ქექიას“ ბოლო გვერდებილა ჰქონდა დარჩენილი, სამუშაო დღე რომ ამოიწურა.

თეთრ ხიდს ქვემოთ ცისფრად დაწურული რიონი მიკარგულიყო. „ალბათ ჰესმა გადაკეტა“, გაიფიქრა ელგუჯამ, ასე ანკარა და ასე დაღეული რიონი ლაბორატორიის გამგეს არც ენახა.

მარჯვნივ ლურჯი მორევის თავზე ნუშისფრად შეღებილი კაბინა ეკიდა. ეტყობოდა უქიმერიონის საბაგირო არ მუშაობდა.

სახინკლეს რომ მიუახლოვდა, გაახსენდა, რომ მთელი დღე პირში არაფერი ჩასვლია. საოცრად მოუნდა ხინკალი და ლუდი. კუთხეში მიდგა და ლუდს რომ წრუპავდა, თან დარბაზს ათვალეერებდა. სალუდებში ქვეყნის ხალხი ირეოდა, მაგრამ ნაცნობი ვერავინ დალანდა და ესიამოვნა. ლუდი საერთოდ არ უყვარდა-მეთქი ზემოთ მოგახსენეთ, მაგრამ ახლა ისე გაუტკბა, რომ კინაღამ მეორე კათხაც მოითხოვა.

გარეთ გამოსვლისას აფთიაქის აბრაზე მიხატულ, ჭიქაშემოხვეულ გველს შეავლო თვალი, საყელო აინია და ათიოდენ ნაბიჯიც არ ექნებოდა მარცხნივ, ნინოშვილის ქუჩისკენ გადადგმული, რომ მოესმა:

– შენ გეუბნები!

მოიხედა.

სპეცდანიშნულების ცისფერ მანქანასთან უხმობდნენ. ღია კარებთან ორნი იდგნენ. ელგუჯას მათთვის სახეზეც კი არ შეუხედავს. იცოდა, ამჯერად წესრიგის დამცველებთან ურთიერთობის გარკვევას აზრი აღარ ჰქონდა, მოტრიალდა და მორჩილად დურთა თავი „შავი ყვავის“ ხახაში.

წრი

შხამ-ქიმიკატების საკვლევ-სამეცნიერო ინსტიტუტი ცხოვრობდა ისე, როგორც ასობით ამგვარი დაწესებულება ცხოვრობს ჩვენს დალოცვილ ქვეყანაში. თემა, რომელსაც ეს ინსტიტუტი ამუშავებდა, რომელიღაც დიდი თემის ნაწილი იყო და წლიდან-წლამდე გარდამავალ თემად იწოდებოდა. რადგანაც ის დიდი თემა საბოლოო მეცნიერული გადამწყვეტის არავითარ იმედს არ იძლეოდა, ცალკეულ თემებზე მომუშავე ინსტიტუტები მაინცდამაინც არ ჩქარობდნენ. დირექტორებმა მშვენივრად იცოდნენ, რომ მთავარი თემის უსაფუძვლობის აღიარებას პატარა თემებს შეჭიდებული ინსტიტუტებისთვის არასახარბიელო რეფორმები მოჰყვებოდა და წლის ბოლოს ისე ლამაზად ჩაანკინკებდნენ მეცნიერული კვლევის შედეგების ნახევრადყალბ ოქმებს, რომ საქმეში ჩაუხედავ კაცს ეგონებოდა; აბა, აქ კეთდება საქმე, თუ სადმე კეთდებაო. სხვა მხრივ ინსტიტუტი სხვა კვლევით ინსტიტუტებს არაფრით ჩამორჩებოდა. ყველა ვაკანტური და უვაკანტო თანამდებობა დაკავებული იყო. ინსტიტუტს ჰყავდა დირექტორი, ქიმიურ მეცნიერებათა დოქტორი ერმალო აბესაძე, ერთადერთი აკადემიკოსი ვიქტორ ბოკუჩავა, რომელიც წელიწადში ცხრა თვეს მაინც საზღვარგარეთის სხვადასხვა ლაბორატორიებში გახლდათ მივლინებული და მრავალრიცხოვანი ასპირანტები უიმედოდ ელოდებოდნენ. გარდა ამისა, ინსტიტუტს ჰყავდა ორი შტატ-გარეშე ლაბორანტი და რამდენიმე სტუდენტ-პრაქტიკანტი, უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ შხამ-ქიმიკატების საკვლევ-სამეცნიერო ინსტიტუტში დარჩენის სურვილს გულში ღრმად რომ იმარსხვდნენ. აღარც კია საჭირო მკითხველს ვაუწყო, რომ როგორც სხვა კვლევით ინსტიტუტებში, აქაც იყვნენ მოწოდებით მეცნიერნი და ნახევარ შტატს გარემოების გამო შეფარებული ოჯახის ქალები, იყვნენ ყალბი ენთუზიასტები და ნამდვილი ენთუზიასტები. როგორც ყველა ინსტიტუტში, აქაც სუფევდნენ აუტანლად ლამაზი ქალები, მოწყვნილობისა და უსაქმობის გამო ნიადაგ შეყვარებული ლამაზი ქალები. სწორედ მათი ენერგიული მეცადინეობის შედეგი გახლდათ ის ამბავი,

რომ ინსტიტუტს ჟამიდან ჟამამდე შესძრავდა ჭორი – მავანი და მავანი მეცნიერ-თანამშრომელი ცოლ-შვილს სტოვებს და, ამურის ისრით დაკოდილი, ახალ ცხოვრებას აპირებსო. მეცნიერის ცოლ-შვილისთვის სავალალო ამ ჭორში ის გახლდათ, რომ იგი ზოგჯერ მართლდებოდა, და ბოლოს როგორც ყველა სხვა დაწესებულებაში, შხამ-ქიმიკატების ინსტიტუტშიც იყვნენ პატიოსანი მუშაკები და ინტრიგანები. ბოლო სიტყვას მე ხაზი გავუსვი სწორედ იმიტომ, რომ ამ ნოველის მთავარ პერსონაჟს ჯუმბერ ბრეგვაძეს დაუკავშირდა იგი, ხოლო სამართლიანად მიენერა ეს ტიტული ადრე უწყინარ ჯუმბერს, თუ უსამართლოდ, ამას ჩემი მკითხველი, თუ რა თქმა უნდა, მოთმინებამ არ უღალატა, სულ რაღაც თხუთმეტიოდე გვერდის ნაკითხვის შემდეგ შეიტყობს.

ჯუმბერ ბრეგვაძე ფილოქსერ-მირმანოლოგიური პრობლემების კვლევის საცდელ-საექსპერიმენტო ლაბორატორიაში უმცროს ლაბორანტად მუშაობდა. ამ ორი წლის წინ უნივერსიტეტის ქიმიის ფაკულტეტი პირველი ხარისხის დიპლომით დაამთავრა და შხამ-ქიმიკატების ინსტიტუტში რომ გაანაწილეს, სიხარულით ცას ეწია, მაგრამ მალე დარწმუნდა, რომ განაწილების ფურცელი ყველაფერს როდი ნიშნავდა. დირექტორმა, რომ იტყვიან ქოში უკუღმა ჰყარა: „ნაიღე და მიაფარე შუბლზე, ბიძიკო, ეს ქალაქი შენს გამომნაწილებელს, სად მაქვს ადგილი მეო. თუ გინდა, ჩადექი რიგში, ჯერ, თუ რამე გამოჩნდა, ორი უშტატო მყავს, ისინი უნდა დავაკმაყოფილო და მესამე შენ იქნებიო. საერთოდ, გირჩევ, სხვაგან მოძებნო სამუშაო, პირველი ხარისხის დიპლომი აგიღია, ვინ დაგიკავებს სამსახურსო“.

ოთხი თვის ამაო გარჯის შემდეგ ჯუმბერი საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ ახალგაზრდა, ნიჭიერი ქიმიკოსისთვის თავისუფალი ადგილი მთელს დუნიაზე, არ მოიძებნებოდა და სასონარკვეთამდე ცოტა აკლდა, კვლავ გამანაწილებელ კომისიას რომ მოაკითხა. კომისიის თავმჯდომარემ დიდხანს უსმინა, ეტყობოდა მისთვის ჯუმბერ ბრეგვაძის მაგალითი ახალი როდი იყო. ტელეფონს დაწვდა, მოსულს აბესაძის ნომერი ჰკითხა და გულით ინატრა, დირექტორი ადგილზე არ აღმოჩენილიყო, მაგრამ შხამ-ქიმიკატების საკვლევ-სამეცნიერო ინსტიტუტში პირველ ზარზევე დაწვდნენ ყურმილს.

– ბატონო ერმალო, კომისიიდან თოლორდავა განუხებ, წინ მიდევს თქვენი ხელმონერილი ცნობა, ფილოქსერ-მირმანოლო-გიურ ლაბორატორიაში უმცროსი ლაბორანტის შტატის გამონთავისუფლების შესახებ. ივნისში გამოვგზავნეთ თქვენთან – განაწილების ფურცელს დახედა – ბრეგვაძე, კარგი ბიჭი. როგორ არა, მოსულა, მოსულა და თქვენ გიბრძანებიათ; თავისუფალი ადგილი არ მაქვსო. როდის მიიღეთ? არა, ბატონო ერმალო, თქვენი მოთხოვნა რვა აპრილსაა ხელმონერილი. ეგ, ეტყობა, ადრინდელია. ჩვენ რა ვქნათ აბა? მომისმინეთ, ბატონო ერმალო. ასეც არ შეიძლება. ჩვენ თავზე არავის არ გახვევთ. რატომ კადრულობთ ასეთ სიტყვას? დაამთავრა კაცმა ფრიადზე, მეტი რა ქნას? თქვენ, მის ადგილას როგორ მოიქცეოდით? ორივე ქალაქი ხელთა აქვს, კი. ერთი სიტყვით, მოვა ახლავე, თქვენთან. რაღაც უნდა გამოუძებნოთ. სახლი არავის არ ეწვის. კი... კი... გასაგებია, განაწილება განაწილება, ბატონო ერმალო!

ზუსტად ამ საუბრის შემდეგ ორ წელიწადს იმსახურა უშტატოდ შხამ-ქიმიკატების ინსტიტუტში ჯუმბერ ბრეგვაძე. სრულად იწვინა ის უხერხულობანი უშტატო მუშაკის ტკბილმწარე ცხოვრებას თან რომ ახლავს. ამ ხნის განმავლობაში ის ორი უშტატოც დააკმაყოფილეს და სხვა უშტატოებით შეავსეს (როგორ ჩანს, ინსტიტუტს ორი-სამი უშტატო თანამშრომელი ნიადაგ უნდა ჰყავდეს). გარდა ამისა, სამი ახალი თანამშრომელი დაემატა ინსტიტუტს (ორი ლამაზი ქალი და ერთი, ადრე სახლმმართველად ნამუშევარი, ომის ინვალიდი). ხმა გავრცელდა, ამ უკანაკნელებმა თავიანთი შტატი თან მოიტანესო, მაგრამ რანაირად მოიტანეს შტატი და საიდან მოაქვთ შტატები საერთოდ, დამერწმუნეთ, ეს ამბავი ჯუმბერმა დღესაც არ იცის.

ბოლოს მაინც გაჭრა პირველი ხარისხის დიპლომის კავალერის კეთილსინდისიერულმა სიჯიუტემ. როგორც იქნა მიიღეს მონყალება და დანიშნეს ჯუმბერი მირმანოლოგიურ ლაბორატორიაში უმცროს ლაბორანტად.

ამ ორი წლის განმავლობაში ჯუმბერი მიხვდა, რომ შხამ-ქიმიკატების ინსტიტუტის ხელმძღვანელობის უმთავრესი საზრუნავი (სხვა მცირე საზრუნავთა გვერდით) სამსახურში თანამშრომელთა დროული მოსვლა-წასვლა იყო. მიუხედავად სატაბელო სისტემისა და მეთვალყურე-დისპეტჩერთა გაძლიერე-

ბული სიფხიზლისა, სამსახურში დროულად (და საერთოდ) გამოცხადება, განსხვავებით ყველა სხვა საკვლევ-სამეცნიერო ინსტიტუტისაგან, ამ ინსტიტუტის აქილევსის ქუსლი გახლდათ. ამიტომაც აქ ყველაფერი სამსახურში მოსვლა-წასვლით იზომებოდა. კაცის ღირსებასაც ამ ნიშნით არკვევდნენ. დილით თუ დროულად ცხადდებოდი და ექვს საათზე გადიოდი ინსტიტუტის ალაყაფის კარებიდან, ეს იმას ნიშნავდა, რომ შენ პატიოსანი მუშაკი და ვინ იცის, კარგი მეცნიერიც კი ბრძანდებოდი. ტაბელისადმი კეთილსინდისიერ დამოკიდებულებას ინსტიტუტის მესვეურნი „შრომის მაღალ დისციპლინას“ ეძახდნენ. და იყო გაუთავებელი ღონისძიებანი გამცდენთა და გამსიერნებელთა მისამართით. დღე არ გავიდოდა, რომ საკანცელარიო დაფაზე რემინგტონზე დაბეჭდილი, მრგვალებეჭედ-დასმული ბრძანება არ გამოჩენილიყო. ბრძანება საყვედურს უცხადებდა „გაურკვეველი მიზეზით სამსახურის გამცდენს“ და გამეორების შემთხვევაში მოხსნით ემუქრებოდა. მაგრამ შხამ-ქიმიკატების ინსტიტუტში სამსახურში გამოუცხადებლობისათვის არავინ მოუხსნიათ (ან დაუქვეითებიათ) თანამდებობიდან. იმიტომ კი არა, რომ გაცდენის გამმეორებელი სანთლით საძებნი იყო, იმიტომ, რომ აცდენდა მხოლოდ ის, ვისაც პატრონი ჰყავდა. უპატრონოები კი (ჯუმბერ ბრეგვაძეც მათ რიცხვში ერი) უმეტეს შემთხვევაში სამაგალითოდ მუშაობენ და თუ მაინც მოხდა სასწაული და გააცდინეს, ისეთი გასამართლებელი საბუთი აქვთ, რომ დირექტორები სიმწრისგან კბილებს აღრჭიალებენ, მაგრამ პოლიკლინიკა-საავადმყოფოების ეჭვმიუტანელ ბეჭედს ვერას უხერხებენ.

ფილოქსერ-მირმანოლოგიურ ლაბორატორიაში ჯუმბერი-ანად ხუთი კაცი მუშაობდა. „მუშაობდა“ ცოტა ხმამაღლა სიტყვა მეჩვენება ამ ლაბორატორიის თანამშრომელთა მისამართით. ნუ გამიწყრებიან სხვა ლაბორატორიების თანამშრომლები, სადაც შემოქმედებითი შრომა დულს და გადმოდულს. ლაბორატორიის გამგე, ქიმიურ მეცნიერებათა კანდიდატი, ბონდო კაკალაშვილი დილის საათებში მუდამ ადგილზე იყო. მოსვლიდან, საშუალოდ, ათ-თხუთმეტ ადგილას დარეკავდა, დაახლოებით თერთმეტ საათზე ლაბორანტს დაუბარებდა; თათბირზე მივდივარო და მიდიოდა თავისი რთული საქმეების მოსაგვარებლად. საქმეები კი მართლაც რომ რთული ჰქონდა;

ამ ოთხიოდე წლის წინათ ლოს-ანჯელოსში მცხოვრებ მის უმ-ვილო ბიძას ბონდოსთვის მემკვიდრეობად დიდძალი ქონება დაეტოვებინა და მიუხედავად იურიდიულ კონსულტანტებთან განუწყვეტელი, ოთხწლიანი სირბილისა, ბონდოს ჯერ კიდევ ვერ გადაეწყვიტა, იქვე, ადგილზე, ლოს-ანჯელოსში მიეღო ნატურალური სახის ეს სიმდიდრე, თუ აქ, სამშობლოში დახურდავებული საბჭოთა მანეთის ანგარიშზე. უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომლები იოსებ ტაბუციძე და ბადრი მაჩიტაძე „შრომის დისციპლინის“ საუკეთესო დამცველებად ითვლებოდნენ მთელს ინსტიტუტში. სამუშაო საათების დამთავრების შემდეგაც კი რჩებოდნენ სამსახურში, რადგანაც ხშირად საქმე მოითხოვდა. რა იყო ეს საქმე? იოსები და ბადრი მთელს ქალაქში განთქმული იყვნენ როგორც მსუბუქი ავტომანქანების კუსტარული სიგნალიზაციის ოსტატები. დაქირავებული ჰქონდათ ინსტიტუტის გარაჟის განაპირა ბოქსი და მუშტარიც ბუზივით ეხვიათ. რაკი უშუალო მეცნიერული მუშაობის ნაცვლად მეგობრები ხელოსნობას ეწეოდნენ, ისინი ყველაზე ტკბილი და ზრდილობიანი, უწყინარი ახალგაზრდები იყვნენ მთელს ინსტიტუტში. ასე გასინჯეთ, ხელფასის უწყისსაც კი თვეში ორჯერ მორცხვად აწერდნენ ხელს და ყურებგანითლებულნი შორდებოდნენ სალაროს.

ლაბორატორიის მეხუთე თანამშრომელი უცხო ენათა ინსტიტუტის № წლის კურსდამთავრებული ბარბალე გელოვანი სამსახურში საერთოდ არ დადიოდა. ამ ორი წლის განმავლობაში ჯუმბერმა იგი ორჯერ ნახა. ერთხელ საახალწლო საღამოზე და მეორეჯერ იოსებ ტაბუცაძის ქორწილში. მომნიბვლელ ბარბალეს ორივეჯერ ძვირფას კოსტიუმში გამოწყობილი, ლაბაბიანი, მელოტი კაცი ახლდა. ზოგი ამბობდა; ქმარიო, ზოგი ლაბაბიანს საყვარლობას აბრალებდა. ჯუმბერმა პირველი უფრო დაიჯერა, რადგანაც ბარბალეს კავალერი საყვარლის იერით მაინცდამაინც არ გამოიჩინებოდა.

როგორც ხედავთ, ლაბორატორიაში ყველაზე პატარა კაცი ჯუმბერ ბრეგვაძე გახლდათ. ეს მშვენივრად იცოდა მან და ისიც უწყობდა, რომ შემონმებისას ჯოხი უსათუოდ ლაბორანტის თავზე გადატყდებოდა. ამიტომაც გარდა სამსახურში წესიერად გამოცხადებისა, იგი კვლევით საქმიანობასაც ეწეოდა; ან გაუთავებელ ექსპერიმენტს (ნატრიუმის მარილისა და გო-

გირდმჟავას ტუტოვანი რეაქციით ფილოქსერის შხამის მიღება) იმეორებდა, ან მის სპეციალობასთან ირიბად დაკავშირებული რომელიმე გერმანული სტატიის თარგმნით იმტვრევდა თავს, ანდა, ეს იშვიათად ხდებოდა, სამეცნიერო-ფანტასტიკურ რომანს კითხულობდა.

იმ დილით ლაბორატორიაში ჩვეულებრივ ორნი ისხდნენ – ლაბორანტი და გამგე. ბონდომ დარეკვები მოათავა, რომელიც იურისკონსულტს ტელეფონით შეუთანხმდა, ერთ საათში მანდ ვიქნებო, მეღნისფერი ხალათი გაიხადა, მენზურის თავზე დამაგრებულ სარკის ნატეხში ჩაიხედა, კისერ-ყურიდან თმა ამოივარცხნა (მელოტი თავის დაფარვის ამ საეჭვო გზას, რატომღაც ბევრნი მიმართავენ) მერე წიგნებს ჩაჭიჭინებულ ჯუმბერს გამოხედა, ხალათი ისევ ჩაიცვა, თავის მაგიდასთან დაჯდა და ლაბორანტს უხმო.

– სამალარიოდ გაქვს საქმე. როგორც იქნა, გამოვლიტე აბესაძეს, გუშინ, შენი დანიშვნის ბრძანება.

ჯუმბერმა უკვე იცოდა, რომ გუშინ ოთხ საათსა და თორმეტ წუთზე შხამქიმიკატების ინსტიტუტის კანონიერი თანამშრომელი გახდა, ბრძანების ასლიც ჯიბეში ედო, მაგრამ „გამოვლიტეზე“ შეატყო კაკალაშვილს, რომ სურდა დირექტორის მიერ სულგრძელად გაღებული მონყალეა თავის დამსახურებად ჩაეთვალა, და ლაბორანტმა გამგის სურვილს ხელი არ შეუშალა.

– მადლობელი ვარ. კიდევ უარზე იყო?

– უარზე იყოვო? – ხმას მოუმატა ბონდომ და ბრეგვაძის მოჩვენებითი მიამიტობით ფრიად გაიხარა, – შენ არ იცნობ ერმალოს. ეგ, კაცი კი არა, მელაა. ცირკიდან გამოქცეული მელა. ყველანაირი სიგლახე რომ აქვს ნასწავლი, ერთ ნაბიჯზე არ ინდობა. ვილაცის ვილაცას აფორმებდა შენს ადგილზე, მაგრამ შევუნთე ცეცხლი.

ჯუმბერი მეექვსე კლასში იყო, როცა მისმა რეაბილიტირებულმა ბაბუძამ – ხუტუნია დამოძღვრა: „კაცს კაცის გინებაში უსაბუთოდ არ აყვე, ბიძია, რას გაუგებ, ვის რა უდევს გულშიო“. არ ახსოვს ჯუმბერს, რას მოაყოლა ეს ზნეობრივი ფორმულა მრავალნატანჯმა, უეჭველ სიკვდილს სასწაულებრივად გადარჩენილმა ხუტუნია, ღმერთო შეგცოდე და თვით ხუტუნიაც ბუნდოვნად ახსოვდა, მაგრამ მისი ერთად-

ერთი დარიგება არასოდეს ამოსულა ახალგაზრდა ქიმიკოსის გონებიდან.

ახლაც ხუტუნია გაახსენდა, მერცხლის კუდივით შუაზე გაყოფილი ნარბები მოიქექა და ბონდოს კალმანის ტანივით დანიწკლული, თაფლისფერი თვალები შეანათა.

– ორ წელიწადს უხელფასოდ მუშაობა არ ვაკმაროთო? ხომ არ დაცდენია, რამდენი ჰქონდა ბაბუაჩემს ამ ინსტიტუტის ვალი.

– შენ იხუმრე და, ბონდომ ხელები ხელებში ჩაიხვია და ჭერს ახედა, ბენვზე ეკიდა გუშინ, შენი საქმე. კი მაგრამ, სინდისიც კარგი საქონელია, რა პირით შევხედო იმ კაცს-მეთქი. მოიცადოს ცოტაცო, რაკი ამდენი იცადაო, ერმალომ.

– მაინც?

– ეს „ცოტაც“ რას ნიშნავდა იცი? ერთი ამდენი კიდევ მოგიწევდა ლოდინი. მე ასეთი უპირო და უნამუსო, აბესაძე რომაა, ნიგნშიც კი არ ნამიკითხავს, – ბონდომ ხმას დაუნია – ახლა შენ უკვე ჩვენი კაცი ხარ და ყველაფერი უნდა იცოდე. არ არსებობს სიგლახე ქვეყანაზე ერმალო აბესაძე რომ არ სჩადიოდეს. ა, – უჯრა გამოსნია და ქალაღლების შეკვრა დააძრო, – ნაიკითხე, რა სწერია ამ ქალაღდზე; ჩვენ ამ კვარტალში თორმეტი ლიტრი სპირტი, რვა ჭიქა ამონიუმმჟავა და თორმეტი ყუთი კარბიდი გვანერია, თვალთ გინახავს რამე? სად წავიდა, თუ იცი? უნდა იცოდე, ეს ყველაფერი ქალაღდზე დარჩა, სინამდვილეში ჩვენი ინსტიტუტის სანყოფიდან მარცხნივ გაიყიდა და ფული ერმალომ ჩაიჯიბა. ეს ერთი უმნიშვნელო დეტალია აბესაძის მავნებლობების. დოქტორი რომ გახდა, მე მგონი, თვითონაც უკვირს. თუ ანერია დამოუკიდებლად მისი გვარი თუნდაც ერთ სტატიას? სანთლით რომ ეძებო, ვერ აღმოაჩენ. რაც არ არის, რას იპოვი. ვიქტორ ბოკუჩავას გვარსაა ამოფარებული. ისიც სამადლოდ, თანაავტორად იხსენიებს. მაგრამ, ამ ბოლო დროს, მე მგონი ბოკუჩავაც ხვდება, ვისთანაც აქვს საქმე. ერთი დღე იქნება ანასინს ეტყვის აბესაძის თანაავტორობას აკადემიკოსი. შენ მინდა იცოდე ეს ყველაფერი. აქამდე არ გეუბნებოდი იმიტომ, რომ მაინც შუაგზაზე იყავი. ახლა აქეთ, გამოღმა ხარ. უნდა ერკვეოდე, ვინ ვინ არის. საერთოდ, ესეც იცოდე; ეს ინსტიტუტი ცხვრების ბოგაა. ხმის ამომღები არ არის კაციშვილი.

ეს თქვა თუ არა, ბონდო კაკალაშვილი წამოდგა, ხალათი ლურსმანზე დაკიდა, სარკის ნატეხში ერთხელ კიდევ ჩაიხედა, თათბირზე მივდივარო, ლაბორანტს დაუბარა და კარი გაიკეტა.

მართალია, ჯუმბერს აბესაძის პიროვნებისადმი თავისი დამოკიდებულება ამ საუბარში არ გაუმჟღავნებია, და, კაცმა რომ თქვას, არც ლაბორატორიის გამგეს მოუთხოვია მისგან თანაგრძნობა, მაგრამ ამდილანდელმა სერობამ უმცროსი ლაბორანტი ღრმად ჩააფიქრა. დიდხანს ეჭირა ერთი საუნწყებო გაზეთი ხელში, მაგრამ იქ დაბეჭდილ უღარესად ნათელ და მარტივ კორესპონდენციებს ვერაფერი გაუგო, იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ მხოლოდ ასოებს აყოლებდა თვალს, ფიქრით კი კვლავ ერმალო აბესაძეს დასტრიალებდა.

რატომ გაუცხადა, ასე დაუფარავად, ინსტიტუტის საიდუმლო დღეს ბონდო კაკალაშვილმა? ხომ არ ცდიდა? ხომ არ აინტერესებდა ლაბორატორიის გამგეს, იყო თუ არა ჭორიკანა მისი ახალი თანამშრომელი? სპირტამინომჟავა-კარბიდის ფაქტიც მართალს ჰგავდა და არც ის იყო ჭემმარიტებას მოკლებული, რომ აბესაძის სამეცნიერო სახელი ძირითადად ავტორთა ჯგუფის სტატიებით გახლდათ ნასაზრდოვები, მაგრამ რა ხელს აძლევდა ბონდო კაკალაშვილს, რომ უმცროს ლაბორანტს სცოდნოდა ყოველივე ეს და ისიც ახლა, როცა ორი წლის თავზე ძლივსძლივობით თავის ტიტულს გულისგამანვრილებელი „უმტატო“ ჩამოაცილა? „არა, ჯუმბერო, ადამიანის ბუნების უცნაურობას საზღვარი არა აქვს, ვინ იცის, ვის რა უძევს გულში. შენ შენს საქმეს მიხედე, შენს წისქვილს უდარაჯე, იოლად ნურვის განიკითხავ, რათა უნებლიე ცოდვაში არ ჩადგა ფეხი“ – ხმამალალი ფიქრით ურჩია თავისთავს ბრეგვაძემ და წყლის გამოსახდელი აპარატი ჩართო, რათა მისი ლულუნისთვის გული გადაეყოლებინა და უსიამოვნო ფიქრებისაგან განთავისუფლებულიყო.

ნასადილევს ლაბორატორიის კარებზე ქალაღი გააკრა – „ახლავე მოვალო“ და დერეფნის ბოლოს, აკადემიკოს ვიქტორ ბოკუჩავას ასპირანტებს შორის, ბოლო კაცი მოძებნა, რიგი დაიკავა. რა უნდოდა ლაბორანტს აკადემიკოსთან? „ჩემდა იღბლად ქალაქშია, ვინ იცის, მერე როდის ვნახავ. ჩემს მეცნიერულ ინტერესებზე ორიოდე სიტყვას ვეტყვი და იქნებ მომავალი დისერტაციის სათაურიც გამოვტყუო“.

სამი საათის შემდეგ იგი მსოფლიოში განთქმული ქიმიკოსის პირისპირ იჯდა. „რა უბრალოა“, გაიფიქრა ჯუმბერმა, როცა ბოკუჩავას შავადშეღებულ, ყურ-კისერში ჩაჩურთულ „ჰიპურ“ თმას და მეცხრამეტე საუკუნის უცნობი მხატვრის მიერ დახატული „იამშჩიკის“ მსგავს სახეს ჰკიდა თვალი.

აკადემიკოსი ორიოდ დღის დაბრუნებული იყო რომელიღაც ნეიტრალური სახელმწიფოს დედაქალაქიდან, სადაც ტვინის შერყევა მიელო და უფასო მკურნალობის საავადმყოფოში თვე-ნახევარი გაეტარებინა. რას აღარ ჰყვებოდნენ ვიქტორ ბოკუჩავას კომოციოს მიზეზებზე: ზოგი ამბობდა, ბანანის კანზე ფეხი დაუცდა და ტროტუარს თავი ჩამოჰკრაო. ზოგი უფრო ჰეროიკულ ამბავს ჰყვებოდა: უმწეო ქალ-ჩვილთ გამოესარჩლა და ხულიგნების ბრბომ სცემაო, ღმერთო შეგცოდე, თავად აკადემიკოსსაც (გასაგები მიზეზების გამო) ბუნდოვნად ახსოვდა თავისივე ტვინის შერყევის ფაქტი და აბა, უმცროსი ლაბორანტი ჯუმბერ ბრეგვაძე საიდან შეიტყობდა?

არც ამბავი, არც ხაბარი. აკადემიკოსს დაღლილი სახე ჰქონდა და ჯუმბერიც შენუხდა; სად სცალია ამხელა პირვონებას ჩემთან სასუბროდ, ალბათ კაცობრიობის ხსნის მეცნიერულ აღმოჩენას მოვაცდინეო.

– რაზე მუშაობთ? – პირდაპირ საქმეზე გადავიდა ვიქტორ ბოკუჩავა.

– კოლოიდური თუთის ფოთლის ანემიის შპრიცით მკურნალობის საშუალებებზე – სხაპასხუპით მიაყარა ჯუმბერმა.

– ჩემი შრომები ნაკითხული გაქვთ?

– რამდენადაც ვიცი, თქვენ ამ პრობლემაზე არ გიმუშავნიათ, – პასუხი მზად ჰქონდა უმცროს ლაბორანტს.

– საერთოდ გეკითხები, – არ დაიბნა აკადემიკოსი.

– საერთოდ, რა თქმა უნდა.

– რა უცხო ენა იცით?

– ფრანგული. ვკითხულობ და ვთარგმნი ლექსიკონის დახმარებით.

აკადემიკოსმა დაამთქნარა და კარტოფილის მსგავს, წითურ ცხვირზე ხელი ჩამოისვა.

– ფრანგული არ გეყოფათ.

– ??

– ფრანგული არ გეყოფათ-მეთქი. თუთის ფოთლის ანემიაზე ფრანგები ნაკლებად მუშაობენ. ინგლისური უნდა ისწავლოთ.

– საერთოდ რა ლოკალური მიმართულებით მირჩევდით მუშაობის წარმართვას? – ოქროს პაუზით ისარგებლა ბრეგვაძემ.

– ინგლისური კარგად შეისწავლე და მერე ვილაპარაკოთ, – აკადემიკოსმა ფანჯარაში გაიხედა, რაც მიმხვედრიანი მოსაუბრისთვის აუდიენციის დამთავრების ნიშანი იყო.

– შტატში ხართ? – კარებთან მისულ უმცროს ლაბორანტს დაადევნა ბოკუჩავამ.

– დიახ, – ჯუმბერი შედგა და მოიხედა.

– ვისი რეკომენდაციით მიგიღეს?

– განაწილებით. პირველი ხარისხის დიპლომი მქონდა.

– და ეს საკმარისი აღმოჩნდა აბესაძისთვის? რად მატყუებთ, ახალგაზრდავ. თქვენ, ჩვეულებრივ ადამიანებს, რატომ გეჩვენებათ სწავლულები მიამიტ და გულუბრყვილო ხალხად? შენ გგონია მაგდენს ვერ ვხვდებით ჩვეენ?

– რა მოგახსენოთ, – ბრეგვაძეს სიმწრის ოფლმა დაასხა – ნამდვილად ასე იყო.

– მე ვიცი, როგორც იქნებოდა. სამი ვარიანტიდან ერთ-ერთია: პირველი – დიდმა კაცმა დაურეკა, მეორე კორუპციამ თავისი გაიტანა და მესამე – ილაჯი გაუნყდა, თავი მოაბერეთ. მე კარგად ვიცი, რა ჟულიკიცაა ეგ თქვენი აბესაძე.

– მე... ახალი კაცი ვარ... ასე კარგად არ ვიცნობ, – სიტყვებს ყლაპავდა უმცროსი ლაბორანტი.

– ყური დამიგდეთ. თქვენი გვარი?

– ბრეგვაძე.

– ყური დამიგდეთ, ბრეგვაძე. იცით, რას სჩადის აბესაძე? სანყალ სწავლულებს მივლინებებზე უარს ეუბნება, ყალბ საბუთებს ადგენს და მივლინების თანხას თვითონ იჯიბავს. ფაქტი გნებავთ? ამ ერთი თვის წინ, ჩემს ასისტენტს, მიროტაძეს მივლინების ფიქტიური საბუთი მისცა. ვერ გაგინაღდებთ, საშუალება არა გვაქვსო. მივლინების თანხა კი გაცემულია და უწყისზე ყალბი ხელმოწერაც არის. ახლახან შევიტყვე ეს ამბავი. გარდა ამისა, ხეპრე, უხეში, გაუთლელი კაცია. მე გამოვიგონე, მე ვაქციე კაცად და თავს მჭრის. რვა წელია დირექტორია და რუსული ხეირიანად ვერ ისწავლა.

– ნუთუ მართლა? – გაიოცა ბრეგვაძემ.
– როდის იყო მე ტყუილს ვამბობდი, ჩივაძე! – პათეტიკური სახე მიიღო აკადემიკოსმა.
– ბრეგვაძე, ბატონო – შეაშველა უმცროსმა ლაბორანტმა.
– როდის იყო მე ტყუილს ვამბობდი, ბრეგვაძე – გაიმეორა ბოკუჩავამ და ნათქვამი რომ უფრო დამაჯერებელი გაეხადა, სათვალე გაიკეთა.

თავისი ლაბორატორიისკენ რომ მოაბიჯებდა, ჯუმბერს უსიამოვნოდ აყრუოლებდა. ვიქტორ ბოკუჩავასთან ახლოს მისვლით მის არსებაში ერთბაშად დაიმსხვრა დიდი მეცნიერის ხატი ბავშვობიდანვე რომ ოცნებით აგვირისტებდა. „მე მეგონა ცაში დაფრინავდა, მე მეგონა ისე რთული იქნებოდა აკადემიკოსთან ლაპარაკი, რომ ჩემი ჩანასახოვანი ცოდნის პატრონი სირცხვილით დავინვებოდი, ტერმინებისა და ჰიპოთეზების ტევრში გზას ვერ გავიკვლევდი. მეცნიერებაზე სიტყვაც არ ჩამოუგდია. რა ჩემი საქმე იყო ასისტენტი მიროტაძეს მივლინება გაუნაღდეს თუ არა. იქნებ მე შეეცდი, თავი კარგად ვერ ვაჩვენე და ამიტომაც დაეშვა ვიქტორ ბოკუჩავა მაღალი მეცნიერული მატერიებიდან აბესაძის ნუმპემდე“.

ამ შეხვედრიდან ერთი კვირაც არ იქნებოდა გასული, რომ უმცროს ლაბორანტს აკადემიკოსთან საუბარი თითქმის დაევიწყებინა და სხვა, უფრო ნაღდ, საზრუნავს შედგომოდა. ფანჯარას გადაყუდებული თავზე თმის ძირების გასამაგრებლად წამალს ისხამდა. წამალთან მიმართებაში იქნებ „ისვამდა“ უფრო სწორი იყოს, მაგრამ ჯუმბერი დიახაც რომ თავს იბანდა წამლით, რომელსაც იგი იქვე, ლაბორატორიაში ძირხვენისა და დაფნის ნახარშისაგან ამზადებდა. ბრეგვაძეს, ამ ბოლო დროს, თმა დიდის აღმავლობით სცვივოდა და გულით სურდა, როგორმე ცოლის შერთვამდე მაინც შეენარჩუნებინა. ხოლო ცოლის შერთვას ახალგაზრდა ქიმიკოსს თუ რაიმე დააჩქარებინებდა, ისევ და ისევ თავისი, გაქცევის გზაზე დამდგარი, ქორი.

კალისტა ტოროშელიძე შემოტრიალდა და, კაცმა რომ თქვას, რა საძრახის საქმეში კი შემოუსწრო ჯუმბერს, მაგრამ ეს უკანასკნელი დამნაშავესავით კედელს მიაწყდა, წამლით სავსე ფიალა ონკანს შეუშვირა და პირსახოცს დანვდა.

გვიან იყო.
– შველის?

– რას? – ჯუმბერმა თმა გაიმშრალა და სარკის ნატეხს დაუპირისპირდა.

– რას და წელის ტკივილს. რა გჭირთ ამ კაცებს. სადაც კი შევედი დღეს, ყველა თმის წამალს ისვამს.

– რა ვიცი, ჯერ ვერაფერს ვატყობ, – მორცხვად ჩაიღიმა ბრეგვაძემ.

კალისტა კანცელარიაში მუშაობდა. მთლად კურიერი არ იყო, მაგრამ მდივან-მემანქანესა და შიკრიკს შორის, რაღაც საშუალო თანამდებობა ეჭირა. გაიძახოდა; სტაჟის გულისთვის ვმუშაობ, მაგრამ რა სტაჟი სჭირდებოდა ისეთი, ამ ხუთ წელიწადში რომ ვერ დააგროვო? მოკლედ შეკრეჭილი, ფერფლისფერი თმები და აპრეხილი, თხელი ცხვირი ჰქონდა. ბარდაყებზე უმჭიდროვესად შემოჭერილი ჯინსი აწუხებდა თუ არა, ვერ გეტყვით, მაგრამ მოხდენით, წამდვილად უხდებოდა.

ჯუმბერს არ ახსოვს, რომ აქამდე ტოროშელიძის ლამაზი გოგო მირმანოლოგიურ ლაბორატორიაში შემოსულიყო, ამიტომაც უფრო აღიზიანებდა კანცელარიის მოხელის უბოდიშო თავისუფლება. კალისტამ ოთახი ღილით შემოირბინა, ყველაფერს ჩახედა, ყველგან ჩაყო ცხვირი. ეს რა არისო, მინის ქილაზე იკითხავდა. ბრეგვაძე სანამ აუხსნიდა, გოგონა საცობს მოხსნიდა, დაყნოსავდა „ფუჰ“-ო იტყოდა და სხვა სინჯარა-მენზურისკენ გარბოდა.

– შენა, – კალისტა ოთახის შუაგულში გაჩერდა, მარჯვენა ფეხი წინ წამოსწია, მერე მანეკენით ფეხები ერთმანეთს შეანება და დაბნეულ ლაბორანტს ტანის რხევით, გვერდულად გამოხედა, – უმცროსი პრეპარატობა პროფილში გადის?

– რა ვიცი, – მანეკენის ლამაზ ფეხებს თვალი მოარიდა ჯუმბერმა, – ჩემ დროს ითვლებოდა, რას გაუგებ, ყოველ წელიწადს ცვლიან წესებს.

– იცი რატომ გკითხე? აბესაძეს უმცროს პრეპარატორად გადავყავარ.

– როდის?

– როგორც კი ადგილი გამოჩნდებაო. თუ არ მატყუებს, ასე მითხრა. ისე ძალიან სკოლზუკი კაცია. მატყუარებს ვერ ვიტან. ჩემთან ცუდად არ არის, მაგრამ გაიძვერა და ვერ ვიტან. იცი რამდენი მკვდარი სული ჰყავს გაფორმებული?

– რამდენი? – უგულოდ ჰკითხა ბრეგვაძემ.

– ერთი ხომ თქვენთანაა – ბარბალე გელოვანი. მეორე ვი-
ლაც კოტე კრიჭინაშვილია – მორფო-კრიხსოლოგიურში მოიცა
კიდევ, ჰო, გრიგოლ ჯაბუა მინსრო-ჩაჩოლოგიურ ლაბორა-
ტორიაში ოთხი თვის წინ გააფორმა. ესენი მე რომ ვიცი და
მე რომ არ ვიცი, ისეთი რამდენია. ამათ ხელფასს თვითონ
იჯიბავსო, ამბობენ.

– ვინ ამბობს?

– ყველანი, მთელი ინსტიტუტი ამას ლაპარაკობს, მაგრამ
ხმამალლა თქმას ვერავინ ბედავს. მე რაში მაინტერესებს, მე
სტაჟის გულისთვის ვმუშაობ, მაგრამ ვერ ვიტან ასეთებს.
იცი, გარდა ამისა, მე მგონი, გოგოებიც უყვარს. ხანდახან ისე
გამიშტერებს თვალს ეს ამ ხნის კაცი, რომ სიცილისგან ხუთვა
მენყება.

– აბა, გადასულხარ უმცროს პრეპარატორად.

– კარგი რა, არა გრცხვენია? საით უკაკუნებ. ერთი ხელი
გაატოკოს, იქნებ გოგირდმჟავა შევასხა თვალებში.

– სად იშოვი გოგირდმჟავას?

– მაგის სამყოფს ვიშოვი. პაკა! – ხელი გაუსვა ჰაერს კა-
ლისტამ, რომელიდაც რუმინული დუხის სურნელი დატოვა და
კატასავით უხმოდ გაძვრა კარებში.

ჯუმბერმა კარები ჩაკეტა, ძირხვენისა და დაფნის ნახარშს
დანვდა, კისერში პირსახოცი ჩაიფინა, ფანჯარას გადაეყუდა
და თმის ძირების გამაგრების საეჭვო გზას დაადგა.

საქმეს რომ მორჩა, თავი შეიმშრალა მაგიდაზე დახვავებულ
ქალღმერთს შორის „ახლავე მოვალ“ მოძებნა, კარებზე გააკრა,
კიბეს ჩაუყვავა და ეზოში გავიდა.

გარეთ ცხელოდა.

ატმის ნერგებზე უხვად მიშვებული წყალი ქვევით, ქუჩაზე
იშლებოდა და მანქანებს ადევნებული წყლის მარაო ზემოდან
სასიამოვნო სანახავი იყო.

სახლების თავზე რუხ-ყვითლად ათიმთიმებული ხვატი იწვა.
მამადავითსა და შავნაბადას ამოეყო თავები მანქანა-ქარხანა-
თა შხამიანი თავსაბურიდან და თითქოსდა ქალაქს მალლა,
ცისკენ ეწეოდნენ.

ქალაქი კი, თითქოს, ვერ ამჩნევდა მის თავზე განოლილ
ჯანლს, მალალ ძაბვაზე იყო ჩართული, ადამიანები გაფაციცე-
ბული სახეებით მიმორბოდნენ და მალლა ასახედად არ ეცალათ.

გვერდით ერმალა აბესაძემ ჩაუარა, ჩინურ ვაზაზე გადაიხ-
არა, წყალი მოსვა, ხელისგულები შეიმშრალა და „გაზ-24“-თან
დახრილი სიგნალიზაციის ოსტატებისკენ გაემართა.

ჯუმბერ ბრეგვადეს მოეჩვენა, რომ დირექტორმა დაინახა,
მაგრამ არ მიესალმა.

„რას მამადლის. ეს ინსტიტუტი მამამისის მემკვიდრეობად
ხომ არ მიაჩნია. დამნიშნა უმცროს ლაბორანტად, დიდი ამბავი.
მადლობა მოვასხენე, მეტი რა მექნა. თავისი დირექტორობა
არ უკვირს და ჩემი ლაბორანტობა უკვირს?“ – გაიფიქრა და
თითქოს თავისივე ფიქრისა შეეშინდაო. ისევ ქალაქის თავზე
ჩამომხობილ კორიანტელს დააჩერდა.

– ნამდვილი ყოფილა, კი. არაფრის არ რცხვენია მაგ-
ნებს. უგონებდნენ მეგონა. ქორი იქნებოდეს იქნება-მეთქი. ა,
შეხედე, ნამდვილი ყოფილა.

არც გაუგია, როდის ამოუდგა გვერდით მეტაბელე ზაზა
ნიფურია.

– რაზე ამბობ?

ზაზა სიგნალიზაციის ჯიხურისკენ მიმავალ ერმალოს
თვალს არ აცილებდა.

– ახლა უყურე. ა, ჩვენს თვალწინ მოხდება ყველაფერი.
დირექტორი ნილშიაო, ტყვილი მეგონა. როგორ იკადრებს ამხ-
ელა კაცი სოსო ტაბუცაძეს და ბადრი მაჩიტაძეს ფული გა-
მოართვას-მეთქი, კინალამ ვეჩხუბე ერთ კაცს! დამენიძლავეო
და კიდევ კარგი, არ დავენიძლავე, ხომ წავაგებდი ნიძლავს. ა,
უყურე მაგნებს.

თითქოსდა ზაზას ნათქვამის დასადასტურებლად მოქმედე-
ბენო, დირექტორმა ბადრი მაჩიტაძეს მხარზე ხელი მოუთა-
თუნა, ბადრი წელში გაიმართა, მანქანის ქვეშ პირადმა განო-
ლილ ტაბუცაძეს რალაც გადაულაპარაკა, მერე დირექტორი
და მაჩიტაძე ბოქსში შევიდნენ, ხუთიოდე წუთში გამოტრი-
ალდნენ, ერმალო გამოუმშვიდობებლად ნამოვიდა, ბადრი კი
ისევ მანქანას დაუბრუნდა.

– ხომ ყოფილა ის კაცი მართალი. ნილში რომაა ამას უნდა
ახლა ბევრი ლაპარაკი? ეს რა ვნახე, დედაია, მთლად წასულა
ხელიდან, კი...

თავისი „აღმოჩენით“ გახარებულ ნიფურიას სიტყვა პირ-
ში შეატოვა და სახანძრო სტენდის გვერდით, კიბის ქვეშ მო-

თავსებულ ბუფეტში შევიდა. ქერათმიანი, ფუნთულამკლავება მებუფეტე ქალი დახლს გადმოყრდნობოდა და ვილაცას გაცხარებით უმტკიცებდა: „თუ ასე გაგრძელდა, არა გენაცვალე, მე აქ გამჩერებელი არა ვარ. დროებით, დროებითო, აღარ გათავდა ეს „დროებით?“ შევედი იმ დღეს; შალვოვიჩი, სანამ ვიყო კაბინის ქვეშ. კაციშვილი აღარ შემოდის, ჩაი რომ დალიოს ადამიანმა, იმის ადგილიც არა გვაქვს, ბოლოს და ბოლოს ხალხის მრცხვენია-მეთქი: რა ვქნა მეო, როგორ თუ რა ქნა, დირექტორი შენ ხარ. თუ არ გჭირდებათ ეს ბუფეტი, დახურეთ საერთოდ, თუ არა და მუშაობის ნორმალური პირობები შემიქმენით-მეთქი. შეაყარე კედელს ცერცვი. არა, არა გენაცვალე, მე აქ გამჩერებელი არა ვარ. იმ თვის გეგმა ნახევარიც არ შემიტანია. არ შემოდის არავინ, ვინ შემოვა ამ სათაგურში“.

უმცროსმა ლაბორანტმა ჩაის დალევა გადაიფიქრა და თავის სამუშაო კაბინეტს დაუბრუნდა. ასე არასოდეს ნდომებია მარტო დარჩენა. სალამომდე იმდენი წყალი გამოხადა, რომ ლაბორატორიის ჯამ-ჭურჭელი პირწმინდად დაავსო და სანამ კარებში ლოთი დამლაგებელი ქალი არ გამოჩნდა, არ გაუგია, რომ სამუშაო საათები კარგა ხნის დამთავრებული იყო.

გამოსვლისას თმის წამლით სავსე ქილას შეხედა, საექიმბაშო განრიგით წამლის მორიგი გადასხმა სწორედ ახლა უწევდა, მაგრამ რატომღაც გადაიფიქრა, ხელი ჩაიქნია და გავიდა.

მერე ვერაფრით ველარ გაიხსენა; როგორ მივიდა შინ და ივანეშმა თუ არა საერთოდ. რომ გამოერკვა, წერა უკვე დამთავრებული ჰქონდა. ერმალო აბესაძის დანაშაულობათა ნუსხა ოთხ ფურცელს მოიცავდა. გადაიკითხა, კალამი დადო და კედელზე სამოქალაქო ომის ლეგენდარული გმირის სერგეი ლაზოს სურათს გამოემშრალი თვალებით მიაჩერდა. „რა ჩაიდინა? ხომ ამკარა იყო, რომ ბაბუძმა ხუტუნია ამ საქციელს არ მოუწონებდა. ბოლოს და ბოლოს აბესაძისგან ამკარად გამწარებულები ჯიუტად სდუმდნენ და ჯუმბერი რა წითელი კოჭი იყო სხვის მაგივრად ებზრიალა? იმ კაცს მისთვის ხომ არაფერი დაუმავებია, რატომ უნდა აღმართოს ხელი და ისიც მან ახალგამომცხვარმა უმცროსმა ლაბორანტმა?“

ბოლოს შიშსა და მორიდებას ჯუმბერის არსებაში სხვა გრძობამ სძლია: „კი ბატონო, დავხევ ამ ოთხ ფურცელს და ცეცხლს

შევუკეთებ, ამაზე ადვილი რა არის, მაგრამ ეშველება ამით საქმეს? მთელი ინსტიტუტი შეუჭამია კაცს და პასუხს არავინ სთხოვს, სამართალია? ყველამ რომ პირში წყალი დავიგუბოთ, უარესს არ იზამს აბესაძე? გარდა საკუთარ კეთილდღეობაზე ზრუნვისა, ხომ არსებობს ქვეყნად ვაჟკაცობა და თავგანწირვა. ისე, ჩვენს შორის დარჩეს და, რა თავგანწირვაა, კაცმა რომ თქვას, მივიტან ამ ქალადს, სადაც საჭიროა, შეამონმებენ სიმართლეს და კუდით ქვას ასროლინებენ შენს ერმალოს“.

ასე ფიქრობდა ჩვენი ნოველის გმირი იმ სალამოს. თხზულება-საჩივარი გულმოდგინედ გადაწერა, ხელმოუწერლად ჩადო კონვერტში და ენით დაანება, მაგრამ ანონიმური ავტორობა შეურაცხყოფად მიიჩნია, კონვერტი გახსნა, თავისი სახელი და გვარი გარკვევით მოაწერა და ღრმად ამოისუნთქა.

ვერ გეტყვით, რომ იმ ღამეს მშვიდად ეძინა, დილით გზად სამმართველოში შეირბინა „საჩივრისა და წინადადებების“ ყუთს მიადგა და კონვერტი რომ ჩაუშვა, ირგვლივ ისე ამაყად მიმოიხედა, თითქოს, ეს-ესაა საშვილიშვილო საქმე განასრულა და ქვეყანას ჭირი მოაშორაო.

სამი დღის შემდეგ ადგილკომში უხმეს. ადგილკომის თავმჯდომარე უღვაშრქება, ელამი, ახმახი ბიქტორ ტაფაძე ღვიძლი შვილივით შეხვდა; გაბედულება მოუწონა, თქვენ თუ არ იბრძოლეთ სიმართლისთვის ახალგაზრდებმა, ხომ ხედავ, რა ხდება ამ ისედაც დაქანებულ დუნიაზეო. ვერ წარმოვიდგენდი, თუ ერმალო აბესაძე ამის ჩამდენი იყოვო. შენ, ალბათ, საბუთებიც გაქვს მოგროვილი, თორემ ისე ხომ არ დანერდი ამა-სო, – საკანცელარიო სამაგრებით შეკრული ოთხი ფურცელი აუფრიალა ცხვირწინ და დიდად გაიოცა, როდესაც უმცროსმა ლაბორანტმა აუწყა, არავითარი დოკუმენტები არ გამაჩნია, უბრალოდ, რაც ეჭვიმუტანელი სიმართლეა და რასაც მთელი ინსტიტუტი ლაპარაკობს, ის დავწერეო.

ბიქტორ ტაფაძემ ნიკაპი მოიქექა და კარგა ხანს თვალებში შესცქეროდა დამწყებ მომჩივან-მოხალისეს. მერე თითქოს, უთანაგრძნობსო, წამოდგა, გაიარა-გამოიარა და ბეჭებზე რამდენჯერმე დაჰკრა ხელი, თითქოსდა წინასწარ იცოდა ტაფაძემ, როგორ წარმართებოდა ბრეგვაძის მიერ უნებლიედ დატრიალებული კარუსელი.

– ჩემო ჯუმბერ, რაკი დაინყე, ბოლომდე უნდა მიიყვანო

საქმე. ახლა შეჩერება, შენსავე საზიანოდ მოგიბრუნდება. ნაილე ეს განცხადება და რამდენიმე კაცს მაინც მოანერინე ხელი. ასე ა, „განცხადების ჭეშმარიტებას ვადასტურებ“ და ხელმოწერა. მე თვითონ მოგინერდი ხელს, მაგრამ ოფიციალური პირი ვარ და არ შეიძლება. ისე, ყველაფერში მხარს დაგიჭერ. ახლა მთავარია, არ დავმარცხდეთ. მათ, ვინც ეს ფაქტები გაცნობა, მე მგონი, უნდა ეყოს ვაჟკაცობა და მოანერონ ხელი. მთავარია, მარტო არ დარჩე. თუ ეს განცხადება მოწმეებით არ გაამაგრე, ცილისმწამებელი შეგერქმევა და მერე ნულარ დამემდურები – ნარკვევი საქალაქო დედა და, გაოგნებულ ჯუმბერის ილლიის ქვეშ შეუჩურთა, ნარმატება უსურვა და კარებამდე გამოაცილა.

აკადემიკოს ვიქტორ ბოკუჩავას უფხიზლესი მცველი, თავის მომაბეზრებლად ენერგიული, შეუხედავი ლაბორანტი – ვერა, რომელსაც თავისი პირდაპირი მოვალეობა დავინწყებოდა და ტექნიკური მდივნის ფუნქციებით აღჭურვილიყო, ბრეგვაძის იღბლად, ბარათით კარაქის გამოსატანად გახლდათ წასული და აკადემიკოსის კაბინეტთან, ამ სერიოზული მიზეზის გამო, არავინ იდგა.

ბოკუჩავამ კართან ატუზული ლაბორანტი კარგა ხანს ალოდინა (მაინცდამაინც მაშინ მოუნდა გაზეთების გადათვალეობა), ბოლოს თავი ასწია, სადღაც შორს და უაზროდ გაიხედა, თითები გაატკაცუნა და ვარდისფერფარდაჩამოფარებულ სარკმელს ჰკითხა:

– რაზე მუშაობთ?

ბრეგვაძემ აუხსნა, რაზეც მუშაობდა და იქვე მიაყოლა, რომ აკადემიკოსის შრომები წაკითხული ჰქონდა და ამ ბოლო დროს ფრანგულთან ერთად, ინგლისურის შესწავლასაც მიჰყო ხელი.

– ინგლისური კარგია... გამოგადგებათ... წარმოიდგინეთ, მე პროფესორები ვიცი, ინგლისურის ინჩი-ბინჩი რომ არ გაეგებათ. აბა, თქვენ მითხარით, ინგლისურის გარეშე შეიძლება მეცნიერს მეცნიერი დავუძახოთ?

– არა, რა თქმა უნდა, – დაეთანხმა ჯუმბერი და მოწინებით დაუდო განცხადება მაგიდაზე – თუ შეიძლება, ხელი მომიწერეთ.

დაიწყო ლოდინის მტანჯველი წუთები. აკადემიკოსი დიდხანს დამარცვლით კითხულობდა ერმალო აბესაძის „მოღვაწეობის“ წუსხას, ხანდახან შეჩერდებოდა და წინადადებას თავი-

დან იწყებდა, აშკარად ჩანდა, რომ უცხო ენების (და განსაკუთრებით ინგლისურის) ჩინებულად მცოდნე ბოკუჩავა ქართულს არცთუ ბრწყინვალედ ფლობდა.

– ჩინებულია – როგორც იქნა, ჩაამთავრა კითხვა დიდმა მეცნიერმა, – თქვენ თვითონ დანერეთ?

– დიახ, – თავი ასწია ჯუმბერმა.

– მიიტანეთ სადმე? – კი... მაგრამ... რამდენიმე მოწმეა საჭიროვო. თქვენ რომ მოანეროთ ხელს, გამაგრდება.

– რას იზამს? – როგორ ჰგავდა აკადემიკოსი ახლა, ამ წუთში „ბითლსების“ ფირფიტაზე დახატულ მეგიტარეს.

– მეტი ძალა ექნება, პატივცემულო.

ბოკუჩავამ თავიდან დაიწყო საჩივრის კითხვა. თითქოს ზეპირად სწავლობსო, მაღლა აიხედავდა და ფრაზას გაიმეორებდა.

– ჩინებული შედგენილია. ყველაფერი სწორია. მიროტაძის ფაქტი?

– თქვენ მითხარით, თუ გახსოვთ.

– მე? – აკადემიკოსმა ხმას დაუნია, – მე გითხარით, მახსოვს, ხომ კარგად მოვიქეცი, რომ გითხარით? ზოგიერთი, ჩემ ადგილას არც კი გეტყოდათ. აბა, თქვენ იცით. ბოლომდე მისდიეთ ამ საქმეს. არავის უთხრათ, რომ ჩემთან იყავით. კარგად ბრძანდებოდეთ. მოიცათ, ეს ნაშრომი გრჩებათ.

– ხელს ვერ მომიწერეთ? – სასონარკვეთა ჩაბუდებულიყო ლაბორანტის ხმაში.

– რა თქმა უნდა, ვერა. მე ასეთ დოკუმენტებს ხელს არ ვანერ. ჩემთვის უხერხულია. აბა კარგად, მხნედ, მედგრად, როგორც ინგლისელები იტყვიან – სანამ კარს მიიგდებდა, დერეფანს იღუმალი მზერა მოავლო და ჩურჩულით თქვა – მიროტაძის ფაქტიც მშვენივრად ზის. თუ გკითხონ, ყური მოვკარითქო. აღარ მახსოვს, ვინ მითხრა-თქო. ასე აჯობებს საქმისთვის.

თავდახრილი, განბილებული მოაბიჯებდა თავისი ლაბორატორიისკენ ჯუმბერი და შავფრაკიანი აკადემიკოსი საოცრად აგონებდა აუზდამშრალი ზოოპარკის პინგვინს – სიცხისაგან შეწუხებული მი და მო რომ აწყდება.

წყლის გამოსახდელი აღარ ირთვებოდა; შავი სატინის ხალათი ჩაიცვა, ბონდოს უჯრიდან ინსტრუმენტების ყუთი ამოიღო და აპარატის დაშლას შეუდგა. კარგა ხანს უკირკიტა. მერე ისევ აწყობდა. უკვირდა, ყველაფერი რიგზე იყო. არც დამწვარი

იყო კონტაქტები, არც განყვეტილი, აპარატი კი მაინც არ მუშაობდა. ქანჩები ჩვრით განმინდა თავის ადგილას შეინახა და საათზე დაიხედა. ხუთი სრულდებოდა, სადაცაა ლაბორატორიის გამგეც უნდა გამოჩენილიყო. თმის წამლიან ქილას დაწვდა, ფანჯარას გადაეყუდა და პირველივე პეშვი ისხურა თუ არა თავზე, კალისტა ტოროშელიძე შემოფრთხილდა დაუკაკუნებლად. ქილა იატაკზე დადგა და პირსახოცს მიწვდა.

კალისტამ ტანის ჩვეული რხევით შემოურბინა ლაბორატორიას და ისე გაუჩერდა ჯუმბერს წინ, თითქოს ეკითხებოდა, ეს თეთრი ჯინსი მიხდება თუ არაო. ხელები კეფასთან, თმებში შეეყო და ილიმებოდა. იმდღევანდელზე უფრო ლამაზი ჩანდა და თეთრი ჯინსიც ძალიან უხდებოდა.

– კალისტა, რა კარგია, რომ მოხვედი, შენთან საქმე მქონდა, – ბრეგვაძე საქალაქდეს დაწვდა.

– ჩემთან საქმე? ოჰო. – მარცხენა ფეხი წინ წამოსწია და ჯანმრთელი სხეული გაარწია კალისტამ.

– საჩივარი დავნერე, აბესაძეზე.

– რა საინტერესოა! – ტაში შემოჰკრა ტოროშელიძემ – რას უზამენ?

– უკეთეს შემთხვევაში, მოხსნა არ აცდება.

– შენა, – კალისტა ფანჯარასთან მიდგა და ფურცლები ისე ააშრიალა, რომ, აშკარად ჩანდა, წამკითხავი არ იყო – მკვდარი სულები რომ ჰყავს, გინერია?

– კი.

– გოგოები რომ უყვარს?

– არა.

– რატომ?

– ეგ დიდ ცოდვად არ უნდა ითვლებოდეს, ჩემი ფიქრით.

– გაგიჟდი? ჩაამატე აუცილებლად. უკვე თვალების ჟუჟუნზე გადავიდა. ჭკვიანად თუ იქნები, მე გიპატრონებო. ჩემი მფარველობის ქვეშ მიეყოლებიო. მკლავზე ხელიც ჩამომისვა.

– შენ?

– რა მე.

– რა პასუხს აძლევ?

– ჯერჯერობით ვუთმენ და მერე იქნებ, ისეთი ვიფრინო; ლანჩებს კეფაზე ირტყამდეს.

– მოაწერე ხელი.

– რას?

– ამ საჩივარს.

– ხო აზრზე ხარ! – კალისტამ გადაიხარხარა – ხომ არ გაგიჟდი? იმ დღესვე გამაგდებს – ფანჯარას მოშორდა, – წავედი, პაკა! – კართან მივიდა, მოიხედა.

– ჯუმბერ, ჯუმბერ, უმცროსი პრეპარატორობა პროფილში გადის?!

– არა! – შეუბღვირა ჯუმბერმა.

კალისტა და ბონდო კარში შეეფეთნენ ერთმანეთს. ბონდომ გაულიმა, სად მიდიხარ ანგელოზო, გვაყურებინე შენთვის ცოტა ხანსო, შექრად დაუტკბა, ხელზე აკოცა და შემოაბრუნა კიდეც, მაგრამ კალისტამ მაგიდაზე დახრილ ლაბორანტს მწყრაღად შეხედა, მიჩქარებო, საქმიანად აწრილდა და წავიდა.

კაკალაშვილმა თვალი გააყოლა და პიჯაკს რომ ჰკიდებდა, ჯუმბერს შეხედა.

– ხომ არავინ მიკითხა? ამნაირებისაა დღეს ქვეყანა. რა ჰქვია ამ გოგოს?

– დარეკა ვილაცამ. კალისტა ჰქვია.

– არ უთქვამს, ვინ ვარო? კაი უბედური იქნება ეს შენი კალისტაც, ნუ გეშინია.

– კაცის ხმა იყო. ისე, არ ჩანს გლახა გოგო, რა ვიცი.

– დღედაღამე კაბინეტში უზის ერმალოს. მაგის გამშვებია აბესაძე? ისე აქეთ, ჩვენკენ, ცხვირზე ბუზს არ იჯენს. გეგონება ციდან ჩამოფრინდა და, საერთოდ, რანაირი წესით მრავლდება ადამიანი, ისიც არ იცისო. იმ დღეს ბარქაია უშნოდ გაეხუმრა და მთელი საათი ტიროდა. ეს რა მკადრაო. ასე იციან მაგნაირმა გოგოებმა. არ ჭამო ეგ ამბავი შენ. ვინც წამეტანი პატიოსნებაზე დებს თავს, სწორედ ისაა ქვეყნის დამქცევი.

– ყველას თავისი მულამი აქვს, – ანდაზითვე უპასუხა ბრეგვაძემ, საქალაქდეს წინ დაუდო და დააყოლა: – გადახედე ერთი ამას, თუ დრო გაქვს.

ბონდომ კითხვა რომ დაამთავრა, ხელები კისერზე შემოიწყო და დაამთქნარა, მერე, თითქოს რაღაც გაახსენდაო, წამოხტა, ხალათი ჩაიცვა, კარები ჩაკეტა, ჯუმბერს ეცა და გადაეხვია.

– ეს რა გიქნია. შენ გენაცვალოს ბონდო. კაცი შენ ყოფილხარ!

– არავინ ამოიღო ხმა და სანამდე გვეცადა – ქება შეიფერა ლაბორანტმა.

– ვინაა ხმის ამომღები. ამ ინსტიტუტში ნახევარი მაგის ხალხია. ასეც რომ არ იყოს, არ იცი რავარი დადებულა ქვეყანა? ყველა თავის ტყავს უფრთხილდება. ჩემსავით და შენსავით კი არ ჭრიან სხვები. ოხოხოხო, ქალაქებს დახედა, – არ ამოგიღია ოთხში? იხტუნოს ახლა. თანაც ყველაფერი რომ მართალი გინერია? დასვამენ ნიჩაბზე, წყალი არ გაუვა.

– ხელი უნდა მომიწერო, – მშვიდად უთხრა ჯუმბერმა.

– მეე? – სხვისი ხმით იკითხა კაკალაშვილმა.

– შენც და სხვებმაც.

– ვინ გითხრა?

– ბიქტორ ტაფაძემ.

– ბიქტორს აჩვენე უკვე? – ბონდოს შაბში მოხარშული თევზის ფერი დაედო. – ჩემზე ხომ არაფერი გითქვამს?

– არა.

ბონდო დამშვიდდა. ხალათი გაიხადა, პიჯაკი ჩაიცვა, ერთხანს ტელეფონი აჩხაკუნა, მერე ერთბაშად აბუზღუნდა – კაცო, ვერსად ვერ დაგირეკია, საქმეა ესო? – გასვლისას მობრუნდა, თითქოს უმცროსი ლაბორანტი ახლა შეამჩნიაო, დერეფანს გახედა, კარი მოიხურა და საიდუმლოდ აუწყა.

– ჯუმბერ ჩემო. მე რომ ამ ქალაქზე ხელი მოგიწერო, საქმეს ნავახდენთ, იციან, დირექტორი ჩემთან კარგად რომ არ არის და ბონდომ შეაგულიანაო, ჩემზე იტყვიან. ამით შენც დამცირდები და მეც შეთქმულების ორგანიზატორობას მომაკერებენ. სხვებს მოაწერინე ხელი. ვინ არ მოგიწერს. მე ხომ ისედაც აგერ გყავარ. ხელმოწერლადაც შენს მხარეზე არ ვარ?

ასისტენტ მიროტაძეს ფინური პიჯაკისთვის სახელო მოერღვია, ნემს-სათითური მოემარჯვებინა და კერვას შესდგომოდა.

ბრეგვაძეს სალამიც დაასწრო და ისიც აუწყა, რომ ფინელები, მართალია, პალტოს კარგს კერავენ, მაგრამ პიჯაკის შეკერვას ვიეტნამელები უკეთ ახერხებენო.

განცხადება-საჩივარს რომ გაეცნო, ხმა არ ამოუღია, ისევ საკერავს დაუბრუნდა და როცა ჯუმბერმა შეახსენა – რა გადანყვიტეო, ცრემლგამშრალმა ამოღერდა:

– მოგიკვდა ჩემი თავი, ჯუმბერ. შენს გვერდით არ უნდა ვიდგე ახლა მეე? ყველაფერი სწორია. არ შეგეშინდეს არაფრის. იმ კვირიდან ექვსთვიან შვებულებას ვიღებ, დავბრუნდები

ექვს თვეში და, არათუ ხელს მოვანერ შენს საჩივარზე, მეტსაც ვიზამ. მე სხვა კაცი ვარ, მე არ მიცნობ შენ ჯერ კარგად. მიროტაძეს არავისი არ ეშინია, ასეა ეს!

მერე ისევ სახელოს გამოჭრის ფინურ მეთოდს დაუწყო ლანძღვა. რომ ჰკითხოთ, მსოფლიო სტანდარტების დონეზე ჰკერავენო. რა მოვუხერხო, არ ვიცი. გადაკეთება უფრო ძნელია, სხვათა შორის, ვიდრე ახლის შეკერვაო.

მეტაბეღე წიფურია უკვე იცოდა, რა საქმეზეც იყო მოსული უმცროსი ლაბორანტი და ბუნებრივია, ისიც იცოდა, რომ ხელს არავინ უწერდა საჩივარზე. ზაზა „გონივრულად“ მოიქცა. ნაკითხვითაც კი არ შეუწუხებია თავი. მე ყველაზე პატარა კაცი ვარ ამ ინსტიტუტში, ჩემო ჯუმბერ, ყველანი რომ მოანერგნ ხელს, მერე შემომიარე და მეც მოვანერო. რა ნაკითხვა უნდა შენს დანერვილს, საათივით გექნება აწყობილი, ვიცი მეო. მაგნებს არ შერჩებათ პარპაში. დირექტორი კაც რომ საძრახ საქმეს იკადრებს, სხვა რას იზამდეს იქნება, მითხარი ერთი შენო.

ლაბორატორიაში რომ დაბრუნდა, შუბლი უხურდა. თმის წამალმა ცოტა გააგრილა, მაგრამ მალევე მოეძალა უგუნებობა. წინ და უკან დააბიჯებდა და მკლავებზე ხელს ისვამდა ციებიანივით. ტელეფონი ანკრიალდა:

– ალო, ჯუმბერ, – ნაცნობი ხმა იყო, რბილი და ხავერდოვანი, ღმერთო, ვისა აქვს ასეთი ხმა. ვერაფრით გაიხსენა.

– გიმენტო.

– ჯუმბერ, მარტო ხარ?

– ყველა გაგებით.

– მანდ ხომ არავინ არის-მეთქი.

– არა. ვინ ბრძანდებით?

– არა აქვს მნიშვნელობა. ცუდ ხასიათზე ხარ?

– მაქვს კიდევ მიზეზი.

– მომისმინე. შენ ახადგაზრდა ხარ და გამოუცდელობამ გძლია. მაგათთან სხვანაირი ბრძოლაა საჭირო. კრებაზე უნდა გამოსულიყავი და გემხილა. მაშინვე აზრი შეიქმნებოდა, გახმაურდებოდა.

– ვინ ბრძანდებით?

– რა მნიშვნელობა აქვს. შენი კეთილისმყოფელი. ზოგი იმდენად გაიძვერა რომ დადის და ხმას ავრცელებს; ბრეგვაძეს საჩივარი შეუთხზავსო. აბა საჩივარი რა საკადრისიაო, კვერს

უკრავენ სხვები. ამ ინსტიტუტში ყველამ ყველაფერი იცის, მაგრამ საჩივრის მიმართ განსაკუთრებით მგრძობიარენი ხდებიან. კრებაზე რომ გეთქვა; ვერ მოითმინაო, იტყოდნენ და სწორად შეაფასებდნენ.

– რა ეშველება ამ საქმეს? – ყოველ შემთხვევისთვის ჰკიხა ბრეგვაძემ.

– ბოლომდე უნდა იბრძოლო იცოდე, მე შენთან ვიქნები. არც ეგრეა საქმე. მარტო არ დაგტოვებთ. ამ ინსტიტუტში კარგი ადამიანებიც ბლომად არიან. კრებაზე გამოდი, კრებაზე. მე ხალხს დავრაზმავ, მხარს დაგიჭერთ. არ შეგეშინდეს.

– ვინ ბრძანდებით? გმადლობთ გამხმევეებისთვის!

– ყოჩაღად იყავი, – უცნობმა ყურმილი დადო.

ჯუმბერს კარგა ხანს ეჭირა ხელში ატუტუნებული ყურმილი, მაგრამ ვერა და ვერ გაიხსენა, ვისი ხმა იყო. იქნებ ესეც მატყუებს, იქნებ მცდისო, გაიფიქრა უმცროსმა ლაბორანტმა და გული შეეკუმშა.

ჯუმბერ ბრეგვაძე მიხვდა, რომ ერმალოსთან ბრძოლა წააგო. მარტო დარჩა. ტროლეიბუსით შინ რომ ბრუნდებოდა, ცდილობდა გაეხსენებინა, სად დაუშვა შეცდომა, მაგრამ ვერა და ვერ მოიგონა. „თითქოსდა მოვლენათა ლოგიკა სხვა ახსნას იძლეოდა“ ჯუმბერი ახლაც დარწმუნებული იყო, რომ ერმალოსთვის ჭკუის სწავლება მთელს ინსტიტუტს გულით სურდა. მაშ, რა მოხდა, რა დაემართა ამ ხალხს? ნუთუ ეს ყველაფერი თვალთმაქცობა იყო? ნუთუ პირი შეკრეს უმცროსი ლაბორანტის წინააღმდეგ და სააღდგომო ბატკანივით განირეს? რაღა მაინცდამაინც მასთან საუბრისას მოუნდებოდა ყველას ერმალო აბესაძის თავგასულობაზე სიტყვის ჩამოგდება? ნუთუ აკადემიკოსიც კი ერთი რგოლი იყო ჯუმბერ ბრეგვაძის გასაპამპულეზად მონყობილი შეთქმულებისა? კი მაგრამ, რა დააშავა ასეთი? რა ეშველება ამ საქმეს?

შინ რომ დაბრუნდა, თავისი თხზულება ცეცხლს მისცა და მტკიცედ გადაწყვიტა, არასოდეს მსგავსი რამ არ დაენერა. „ქვეყანაზე წარღვნაც რომ დატრიალდეს, ხმის ამომღები არა ვარ, თუ ახლა, ამ შემაზრზენი ამბიდან მშვიდობით გამოვიპვერი, უბატონოდ ხმას აღარ გავცემ არავის, როგორ გამაბრიყვეს. ერმალოები ჩემზე მეტად რომ სჭირდება ამ ხალხს, როგორ ვერ მივხვდი, მე სულელიო“.

მეორე დღეს თორმეტ საათზე კალისტამ კარებში შემოყო თავი და ტაფაძე გიბარებსო, აუწყა.

ადგილკომის თავმჯდომარემ გულდასმით მოუსმინა და როცა საქმის ვითარება შეიტყო, აღშფოთება ვერ დამალა:

– გრცხვენოდეს, ჭაბუკო, – ნიკაპზე ხელს ისვამდა ადგილკომის თავმჯდომარე, – ასე უცებ როგორ დაყარე ფარხმალი. ესა ხართ სუულ? ესაა მგზნებარე ახალგაზრდობა? პატარა წინააღმდეგობა და ხელებს ჩამოუშვებთ და ცხვრებით გაირინდებით. არ მოგიწერეს ხელი მხდალებმა, რა მოხდა მერე? განა ყველა, ვისაც, ისტორიული საქმეები გაუკეთებია, თავიდანვე მარტო არ იყო? ჯერ ერთი, რა უფლებით დაწვი საჩივარი, ის ხომ უკვე ჩვენი დოკუმენტი იყო. ოთხგანაა დავთრებში გატარებული.

ჯუმბერმა აუხსნა, რომ დაილაღა და არავითარი სურვილი არა აქვს ერმალო აბესაძის წინააღმდეგ მოქმედებისა. მე ამ ინსტიტუტში ჩემმა მეცნიერულმა ინტერესებმა მომიყვანა და, თუ კაცი ხარ, ნურასოდეს ნუ მომაგონებთ ამ ჩემს დაუფიქრებელ ნაბიჯს. ქვეყნის გამასწორებლად მე არ ვარ გაჩენილი, მე ერთი საწყალი, წიგნის კაცი ვარ და ჩემმა უსაგნო ატროკებამ ღრმად დამარწმუნა, რომ ჯერჯერობით ჩემნაირი არამკითხე მესია ამ ცხოვრებას არა სჭირდება. სულ ტყუილად ვიბრალებთ ჩვენს თავზე რაღაც-რაღაცებსო.

ბიქტორ ტეფნაძემ ფანტომასის სიცილით გაიცინა, რკინის ნიკაპზე ხელი ჩამოისვა, წამოდგა, გაიარ გამოიარა და უმცროს ლაბორანტს თავზე დაადგა.

– შენ როგორ ფიქრობ, რატომაა აბესაძე ამ ინსტიტუტის დირექტორი და რატომ მე არა ვარ?

ჯუმბერმა კითხვა ვერ გაიგო.

– მომისმინე, შვილო, გინახავს, გაგიგონია მარტო მეცნიერული და პირადი ღირსებები გამხდარიყოს საკმარისი საკვლევი ინსტიტუტის დირექტორად კაცის დასანიშნად?

ჯუმბერმა კვლავ ვერ გაიგო, რას ეკითხებოდნენ.

– მაგით რა გინდათ მითხრათ, ბატონო ბიქტორ?

– რა მინდა და ერთხელ და სამუდამოდ დაიმახსოვრე. რაკი აბესაძე დირექტორია, ეს იმას ნიშნავს, რომ არსებობს მეორე კაცი ამ ქვეყანაზე, რომელიც მის დირექტორობას დარაჯობს და ერმალოს სკამისკენ განვდილ ყველა გრძელ ხელს

დამოკლებით ემუქრება. ჩვენთვის არც აბესაძის დანიშვნა უკითხავთ და არც მოხსნას გვკითხავენ. ამნაირი, პატატორა-ნი საჩივრებისთვის დირექტორებს რომ ყურებს ახევენ, ეს ქვეყანა უყურო ხალხით გაივსებოდა. არა, ჩემო ჯუმბერ, არ დაიჯერო მაგ ამბავი, ერმალო იმიტომაა დირექტორი, რომ მისი ბედი საიმედო ადგილასაა გადანიშნული. არ დაიჯერო: სუსტი მუშაობისთვის დირექტორი გაანთავისუფლესო, ვინმემ რომ გითხრას. დირექტორს მაშინ ანთავისუფლებენ, როცა მის მფარველ რკინის ხელს ჟანგი შეეპარება, ანდა ვილაცხას კიდევ უფრო ზევით ეს დირექტორი მოწყინდება.

– ცოტა მეც გამეგება, ციდან ჩამოფრენილი არც მე გახლავართ. ბატონო ბიქტორ, მაგრამ რამ გამაბრწყინა იცით? დიდი და პატარა ყველა, ყველა (კინალამ წამოცდა თქვენიანადო) გამარჯობის მერე თუ რამეს მეტყვოდა, მხოლოდ და მხოლოდ ერმალო აბესაძის ავკაცობას, მეც მართალი მეგონა და მე ვთქვი, ცოტას მაინც ნავეხმარები ამ დატანჯულ ხალხს-მეთქი.

– მერე ვინ გითხრა, რომ მართლს არ ამბობდნენ? რაც შენ იმ განცხადებაში გენერა, სრული ჭეშმარიტებაა, ათ იმდენს მე თვითონ დაგიმატებდი, მაგრამ თუ იცი, რატომ დარჩი მარტო დონ-კიხოტივით? ჯერ ერთი, უფროსის ნაკლთა ძიება და ხელმძღვანელის გაქილიკება – ენაჭარტალა ხალხისთვისაა. ესეც არ იყოს, ერმალო მართლა გაიძვერა და უკმაყოფილო მასას ცოტა საბუთს როდი აძლევს სალანძღავად, მაგრამ დამერწმუნე; ამ ინსტიტუტში სამი კაციც არ იქნება ერმალოს მოხსნა რომ გულით სურდეს.

– პატიოსან კაცს უპატიოსნო კაცის გზიდან ჩამოშორება რომ უნდოდეს, გასაკვირია, ბიქტორ ბატონო?

– ვის ხედავ პატიოსანს, რომელი მყავს პატიოსანი? ვინ მოგცემს პატიოსნად ცხოვრების უფლებას. თეთრი ყვავები მარტო იგავებში ცხოვრობენ. სხვაგან შეიძლება ასე არ არის, მაგრამ ამ ინსტიტუტში ნამდვილად ასეა: ბიჭი ხარ და გაბედე, არაფერი დააშავო, არ იცუღლუტო, შინაგანანესი არ დაარღვიო. მთელი ინსტიტუტი დაგესევა და მანამ არ მოგეშვება, სანამ დანაშაულს არ ჩაგადენინებს. გადაგახვევინებენ თუ არა გზიდან, იმ დღიდანვე შეგიყვარებენ, შენ უკვე მათი კაცი ხარ. ანგარშს გინევენ, შენზე გული შესტკივან. აი, ასე ხდება

წლების განმავლობაში. სწორედ რომ შერჩევა ხდება: ჯიუტები სტოვებენ ჩვენს ინსტიტუტს, დამყოლ-შემგუებლები რჩებიან.

– საშველი?

– საშველს ამ ინსტიტუტის ტერიტორიაზე ამაოდ ვეძებთ. საქმე ცოტა უფრო შორიდან უნდა დაიწყოს და ერთნაირად უნდა შეეხოს ყველას და ყველაფერს. შენ რომ მარტო დაგტოვეს დღესდღეობით, სრულიად ბუნებრივი ამბავია. წინასწარ ვიცოდი; რომ ზუსტად ასე მოხდებოდა. როცა თანადგომას ვისწავლით, ჯუმბერ ბრეგვაძეებს, ველარ მოერევიან და განახლების ზარი მაშინ დაიგუგუნებს.

– თანადგომაზე სპარტაკიც და ემელიანე პუგაჩოვაც ლაპარაკობდნენ. ნუთუ დღესაც ეს უნდა ანუხებდეს ამდენი რამის მომსწრე კაცობრიობას?

– უთუოდ. თქვენ პატიოსნები ერთად და ცალკე უნდა დადგეთ. როგორც სჩანს, დროთა განმავლობაში ადამიანები ივინყებენ ისტორიის ცეცხლოვან გაკვეთილებს, ანდა ავინყებიან. ბევრმა თავიდან უნდა ისწავლოს, რომ პატიოსანი ცხოვრებისთვის ბრძოლაში ერთი მერცხალი ვერას გახდება. ხანდახან მაინც უნდა ასწიოს თავი ყოველდღიური ფუსფუსისაგან და თუ ბევრს ვერაფერს შეძლებს „ჰეი“ მაინც უნდა დაიყვიროს, რათა მის გვერდით გატრუნული დამნაშავე შეაკრთოს მაინც.

– თქვენ რომ ასე ლამაზად ლაპარაკობთ და ყველაფერი იცით, თქვენ მაინც რატომ არ მომიწერეთ ხელი, ბატონო ბიქტორ? – ხმის კანკალით ჰკითხა ჯუმბერმა.

– მეც იმ მიზეზითვე, ჩემო კარგო, რა მიზეზითაც სხვებმა არ მოგინერეს. შემეშინდა, რომ მაინც მარტო დაგვტოვებდნენ და იმ საჩივარს მხოლოდ ორი კაცის – ჩემი და შენი ხელმონერა ექნებოდა. ხო ხედავ, რაც გვჭირს, როგორ გავთიშულვართ, როგორ არ ვენდობით ერთმანეთს.

– ვისაც მივმართე, ყველას რომ მოენერა ხელი?

– მაინც ვეჭვობ, რომ ერმალო აბესაძეს დღესდღეობით მოვერეოდით. ჯერ კიდევ სქელია ის მაუდი კოლექტიურ საჩივრებს რომ ამოდებენ ხოლმე.

– როგორ არ მინდოდა თქვენი სახითაც შეშინებულ კაცთან მელაპარაკა. კარგად ბრძანდებოდეთ, – ჯუმბერს სასონარკვეთილი ხმა ჰქონდა. წამოდგა და მთვარეულივით გააბიჯა კარებისაკენ.

– მირჩევნოდა გეთქვა, – „წინდახედულ და ფრთხილ კაც-თანო“, ყმანვილო, – დაანია ადგილკომის თავმჯდომარემ.

ჯუმბერს რომ ეგონა; ყველაფერი დამთავრდაო, თურმე მაშინ დაიწყო ყველაფერი.

სამი დღის განმავლობაში არავის შეუწუხებია და, კაცმა რომ თქვას, თვითონაც ცდილობდა რომ შეუმჩნეველი დარჩენილიყო, თვალში არავის ეჩხირებოდა. ლაბორატორიიდან არც კი გამოსულა.

ხუთშაბათს დილით ზაზა ნიფურიაშვილს გამოცხადების ჟურნალში ხელი არ მოაწერინა; შვიდი წუთით დაიგვიანე და უფლება არა მაქვსო. კი მაგრამ, შენ ხომ საავადმყოფოში წვებოდიო, გაუღიმა ბრეგვაძემ, მეტაბელეს უნდოდა ეპასუხნა; ოპერაციაზე უარი მითხრეს, გამოკვლევებზე დავდივარო, მაგრამ საჭიროდ აღარ ჩათვალა – უმცროს ლაბორანტს ასე დაწვრილებით სცოდნოდა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა. ამ დაგვიანებისთვის ერთ საათში პირველი საყვედურის ბრძანებაც გამოჩნდა. ბრძანება კალისტა ტოროშელიძემ შემოუტანა და ჩაბარების დავთარში ხელი მოაწერინა. იმ საღამოსვე, როგორც დასჯილი, ქუჩაში მორიგეობის სიიდან ამოიღეს და ამ თვის პრემიალური ხელფასის (თერთმეტი მან.) უწყისშიც ვეღარ შეგიტანთო, გამოუცხადეს. ორშაბათს მიმანოლოგიურ ლაბორატორიაში სამნეო ნაწილის გამგე, ყოფილი ქურდი ხარაბაძე შემოვიდა. დიდხანს იბუჯურა და ბოლოს უმცროს ლაბორანტს აცნობა – იძულებული ვარ ბრძანებაში გაგატარო წყლის და ელექტროენერჯის უყაირათო ხარჯვისათვისო. ოთხშაბათს, ნასადილევს, ინსტიტუტში ხმა დაირხა; ხუთ საათზე ქვევით, უნივერსიტეტში ყველი გაიყიდებო. ჯუმბერს სულმა წასძლია და ხალათიანკმულმა კიბეები ჩაირბინა. მთელი ინსტიტუტი და ახლომახლო სხვა დაწესებულებათა თანამშრომლებიც უნივერსიტეტის წინ ფუსფუსებდნენ. უმცროსმა ლაბორანტმა ბევრი ინრიალა, მაგრამ საიმედო ვერაფერი შეიტყო. ის-ის იყო ბადრი მაჩიტაძისათვის უნდა ეთხოვა; თუ ძმა ხარ, იქნებ ერთი კილო ჩემთვისაც შეიძინოვო, რომ გამოაცხადეს: ყველს დღეს ნულარ ელოდებით, ხვალ, საზოგადოებრივი კონტროლიორების თანდასწრებით გაიყიდებო. უკან რომ დაბრუნდა, კარებზე გაკრული ქალაღი „ყველზე გავედი“ ადგილზე აღარ დახვდა და ელდა ეცა, მიხვდა რაშიც იყო საქმე. მეორე დღეს

„შრომის დისციპლინის“ კომისიაზე დაიბარეს და მწუხარე სახით აუწყეს: შე კაცო, რა გჭირს ამ ბოლო დროს, ახლახან დაგვიანებისთვის საყვედური გამოგიცხადეს და კიდევ გაპარულხარ. ყველას გვინდა ყველი, მაგრამ სამსახური სამსახურიო. რა მიხვედრა უნდოდა და ჯუმბერიც მშვენივრად ხვდებოდა, რაც ხდებოდა მის თავს. თითქოს მთელი ქვეყანა დადარაჯებოდა და გასაოცარი ის იყო, რომ რაც უფრო ცდილობდა შენიშვნის საბაზი არავისთვის მიეცა, მით მეტ ხარვეზს პოულობდნენ უმცროსი ლაბორანტის მუშაობაში. თვის ბოლოს სამეცნიერო მუშაობის განყოფილების უფროსი, ინდივიდუალური და კვარტალური გეგმის შეუსრულებლობისათვის საერთო კრებაზე დამუშავებით რომ დაემუქრა, ვეღარ მოითმინა და ბონდო კაკალაშვილს შესჩივლა – ხომ ხედავ, რას მიკეთებენ, ახლა ნოემბრის ბოლოს ატესტაცია იწყება და ამ ჩემი საყვედურების პატრონს, ვიცი, უეჭველად გამანათავისუფლებენო. ბონდომ გული როდი გაუკეთა; მართალს ამბობ, სამსახურიდან გაგდების საშიშროება გემუქრება. ვიცოდი, რომ ერმალო იმ საჩივარს არ გაპატიებდაო. ერთადერთი გამოსავალი ის არის, რომ ეახლო დირექტორს და დაუფიქრებელი ნაბიჯისთვის პატიება სთხოვო, იქნებ მიიღოს მონყალე და დანაშაული გაპატიოსო. მე თვითონ გიმუამდგომლებდი, მაგრამ არ მცალია, ბიძაჩემის ქონების სამ პროცენტს მაძლევენ და ბანკს უნდა ვუჩივლო, იქნებ ხუთ პროცენტს მაინც მივაღწიო.

...ბონდო რომ გავიდა, ჯუმბერ ბრეგვაძე დიდხანს და გულმოდგინედ კეტავდა ლაბორატორიის კარებს რომ ცოტა ხანს მაინც მარტო დარჩენილიყო თავის ავ ფიქრებთან.

წყლის სახდელი გამორთო. თმის გასამაგრებელი წამალი ხელსაბანში ჩაცალა, მინის ქილა გამორეცხა და მუყაოს ყუთში ჩადო. სველი ხელები ხალათზე შეიმშრალა და ფანჯარას გადაეყუდა.

ვერაფერს ვეღარ არჩევდა. ქალაქის თავზე განოლილ რუხყვითელ ჯანლს დაეფარა ირგვლივ ყოველი, ყრუ გუგუნის ისმოდა მხოლოდ და ატმის ნერგებზე მიშვებულ წყლის ჩხრიალი.

სძულდა ყველა და ყველაფერი, როგორ არ უნდოდა რომ ეფიქრა იმაზე, რაც ლურსმანივით ჩაჭედებოდა გონებაში და გულ-მუცელს უღრღნიდა. თვალეები მოისრისა, თავი გაატოკა, ხალათი გაიხადა, სახეზე ცივი წყალი შეისხა და სალამანდრის

ქუჩის მხარეს მეორე ფანჯარა გამოალო, მაგრამ ბულდოზერის ხმამ თმები აუბურძგლა და ისევ ძველ ადგილს დაუბრუნდა.

თვალეები დახუჭა, მაგრამ მაინც ირეოდნენ მის თვალ-
ნინ ვერცხლისფრად განათებული მოჩვენებები მუნჯი კინოს
კადრებს რომ წააგავდნენ. ყველანი აქ არიან: შავფრაკიანი
აკადემიკოსი ყურებში ჩასული შეღებილი თმით და შესივებ-
ული, ნითური, წყალმანკიანი სახით, რკინისნიკაპიანი ბიქტორ
ტაფაძე, ამპლიტუდით მოსიარულე კალისტა ტოროშელიძე,
მანქანის ქვეშ განოლილი სოსოია ტაბატაძე და გლობუსთავა
ბადრი მაჩიტაძე, კურდღლისთვალეა ზაზა ნიფურია, კარებ-
ში გამძვრალი სიამის კატა – ბონდო კაკალაშვილი. ირევიან,
ირხევიან თითქოს უჰაერო სივრცეში დაცურავენო, ნელა და
დუნედ მოძრაობენ, მათი ტუჩების ცმაცუნზე ხვდება ჯუმ-
ბერი, რომ შხამ-ქიმიკატების საკვლევი-სამეცნიერო ინსტი-
ტუტის თანამშრომლები ერთმანეთს რალაცას ეუბნებიან, მა-
გრამ სიტყვები არ ესმის.

უეცრად ლანდები გაქრნენ და ჯუმბერს ყრუ ნაბიჯების ხმა
მოესმა. თითქოს ზარებს თანდათან და უფრო ძლიერად რე-
კავენ. „დერეფანში ვილაც მოდის. ეტყობა, ლანჩებზე რკინის
ნალები აქვს. ვინღა იჭედებს ახლა ლანჩებზე ნალებს“.

ნაბიჯების ხმა ახლოვდება. დაუპტიყებელი სტუმარი სადა-
ცაა ლაბორატორიის კარებს მოადგება.

უმცროსმა ლაბორანტმა კვართის ლილეები შეიკრა. თმაზე
ხელი გადაისვა, ფანჯარაზე მსუბუქად შეხტა, ერთი გადაიხე-
და, მერე თვალეები დახუჭა და გადახტა.

ამ ნოველის ავტორს სინქარეში გამოორჩა ეთქვა შენთვის,
ზედმეტად ცნობისმოყვარე მკითხველო, რომ მირმანოლოგი-
ური ლაბორატორია მეოთხე სართულზე მდებარეობდა; ხოლო
მეოთხე სართულიდან გადახტომა, მოგესხენებათ, თვითმკვლ-
ელობისთვის ასპროცენტიან გარანტიას არ იძლევა; შეიძლება
შენდაუნებურად გადაარჩე კიდევც.

1983

ერთი პროზითი დღე

გულსუსტებს და ნერვებმოშლილთ
ვთხოვ არ წაიკითხოთ.

ავტორი

- შეიძლება?
- შემოდი, რას კითხულობ.
- მე ვთქვი; იქნებ არ სცალია-მეთქი.
- შენ ამ განცხადებას გადახედე?
- მაჩვენე, კი.
- რა უნდა?
- სათბური აუშენებინებიათ შარშანწინ და დაუნგრევიანები-
ათ. ისევ იმის ფულს თხოულობს, ანგარიში გამისწორეთო.
- მერე, მე რა ფული მივცე?
- სულაძეს დაანერე, სულაძემ იცის მაგნაირებთან ლაპარაკი.
- კი, ბატონო.
- შემოვიყვანო?
- ვინ?
- კანაფქსელის სამინისტროდან.
- ჩამოვიდნენ უკვე? რომელზე ველოდით?
- მატარებლით წამოსულან. რომ მოვედი კარებთან დამხ-
ვდნენ.
- რამდენი არიან?
- სამნი.
- სამი. საიდანო, რა მითხარი?
- კანაფქსელი.
- კი მარა, ასე ადრე? შენთან რომელია?
- ათის ნახევარი.
- თუმცა კი. მატარებელი ჩამოსულია. მატარებელს გამო-
ჰყოლიან სად არიან ახლა?
- ჩემთან სხედან.
- სად ვასაუზმოთ?

- მეორეში.
- დარეკე?
- არ დამირეკია, ახლა დავრეკავ.
- რას უცდიდი? დარეკე. ეგ გათიშულია, ამით.
- რამდენ ხანში ვუთხრა?
- ნახევარ საათში მანდ ვიქნებით-თქო. მოიცა, თათბირი რომელზე დანიშნე?
- ორზე. ასე არ მითხარი?
- თათბირს ეგენი?
- არა მგონია. საუბმიდან ქლაკვაძეს ნავუყვანთ. გაართობს ცოტა ხანს.
- როდის მიდიან?
- მე მგონი დღესვე.
- დაურეკე სადგურის უფროსს, იმ დღესავით ბილეთები არ გაგვიყიდოს.
- რა ნომერია?
- ნახე, აგერ წერია.
- სამი შეინახოს?
- ყველა შეინახოს, იმ ვაგონის.
- თუ არ დაავინყდა.
- ეგ ცოტა ურევს, ხომ, ამ ბოლო დროს?
- აურევს და ქე იცი, რასაც მოიმკის. შემომყავს აბა.
- მოიცა. როგორ მივმართო, რა ხალხია?
- მაღალს იცნობ, ორჯერ ახლდა მინისტრს, გაცხრიკული ყიყინა კაცია – ბატონო იპო, გვარი გადამავიწყდა. მეორე ჟღალპიჯაკიანი, უნარბებო ბობრი – ვალიკო მქვიაო. ახალ-გაზრდა ახლავთ, ვინცხა, ინსტრუქტორი იქნება.
- ისიც იქედანაა, თუ შეატყვე?
- კი, სამივე, კანაფქსელიდან, შემომყავს.
- მოიცა. მე დავუწყო კანაფქსელზე?
- არა, თვითონ გეტყვიან, რაც უნდათ, ახალი სამმართველოა, გეგმები აქვთ რალაცა. მოუსმინე, მეტი არაფერი.
- თერთმეტი საათზე სტუმრები ქლაკვაძეს მიჰგვარეს, სამივეს თვლელმა ერეოდა და უხალისოდ ისმენდნენ ქლაკვაძის ღაღადისს რაიონის მშრომელთა არნახულ ენთუზიაზმზე.

- თერთმეტი საათი და ათი წუთია.
- შეიძლება?
- გადაეჩვიე მაგას. შემოდი.
- ორი კაცი გრეხილტრესტიდან.
- გრეხილტრესტს ჩვენთან რა უნდა?
- ფილიალის გახსნა რომ უნდოდათ, უარი რომ უთხრეს.
- მერე, ხომ გათავდა ეგ საქმე.
- ახლა დავალებით ვართო, რეეტსამმართველომ დაგვაგა-ლაო.
- რეეტსამმართველო?
- ეგენი ხომ მაგათთან შედიან ახლა.
- როდინდელი ამბავია?
- კაი ხანია.
- რამდენიაო, რა თქვი?
- ორი კაცი. შემომყავს.
- მოიცა...
- ხნიერი რომელიცაა იუზა მქვიაო. ადრე „წყალარხში“ მუშაობდა. ქალის გამო გამოუშვეს იქიდან.
- რა ქალის?
- ცოლ-შვილს გაშორდა და დამლაგებელი შეირთო. მეორე ჩვენებურია – ხისკევაძე.
- ხისკევაძე?
- ამაზმშენში რომ იყო. შარშან გადაიყვანეს.
- არ მახსენდება. რა ქვია მაგ ხისკევაძეს?
- თათაში. შემომყავს.
- მოიცა. დარეკე მეორეში. აალაგონ ყველაფერი და ახალი გააწყონ, ოც წუთში მანდ ვიქნებითთქვა. იქნებ მანონი იშოვონ კამეჩის.
- ექნებათ, რა შოვნა უნდა.
- ხაჭაპური არ მომენონა რალაც.
- ხაჭაპურს ვერ აცხობს ის რუსის ქალი და რა გინდა უქნა.
- საიდან ჩამოიყვანა მაგი მამიამ?
- გაიგებ?
- შესახედად არა უშავს.
- შემომყავს.

- მოიცა. მე რა ვუთხრა გრეხილზე?
- თვითონ გეტყვიან. ჩვენ ფილიალზე თავი შევიკავოთ მაინც, თუ ჩამოაგდეს სიტყვა. მერე ვილაცხელს მოითბობს და ჩვენ დაგვბრალდება. მარა მე მგონი სხვა საქმეზე არიან ჩამოსული.
- დარეკე მეორეში. არ გინდა ახლა, მეორედ საუბრობა? დალევინ ვითომ რამეს?
- ხისკევაძე არ სვამს საერთოდ და ის იუზა, რა ვიცი. წინა ჩამოსვლაზე ღვიძლს უჩიოდა.
- მაგის იღბალი ვისა აქვს. შენ თათბირი რომელზე დანიშნე?
- ორზე არ მითხარი?
- ჰო, ორზე. წადი შემოიყვანე. მოიცა, ვისაუბრეთ, მერე?
- მელხიორიძეს მივუყვანოთ.
- აქვთ მაგათ ადგილი?
- პავლიონი გააკეთეს ახალი. შეინუხონ ცოტა თავი. მე ვიტყვი, რომ თათბირი გაქვს და ერთ საათში მოვრჩებით, მე მგონია.
- ვაი თუ...
- არა, თათბირს ეგენი რაზე დაესწრებიან. რაში აინტერესებთ.
- მეც ასე მგონია, შემოიყვანე. მოიცა. როდის მიდიან?
- ვერ გეტყვი. არ დარჩებიან დიდხანს.
- გააფრთხილე კიდევ ერთხელ, არ გაგვიყიდოს იმ შტერმა ბილეთები. არც ერთი არ გაყიდოს. მაგით არა. ამით დარეკე.
- დავრეკავ. რა მოუვიდა?
- აღვადგენთო. მავთულს მანქანა გამოდებია. შემოიყვანე. თორმეტი საათი და თხუთმეტი წუთია.
- შეიძლება?
- ჰო.
- ყურმილს არ იღებდი?
- ამ წუთას შემოვედი. რა იყო.
- მურთაზი მელაპარაკა. ჩიჩახვაძე გამოვიდა, ორის ნახევარზე მანდ იქნებაო.
- არ მომკლა.
- ნამდვილად.

- ზეგამდე ჩემთან იქნებაო, ხომ თქვა გუშინ?
- თვითონ მოუსურვებია. დავამთავრე თქვენთან ყველაფერიო. ამ დილას გამომიცხადაო, მურთაზმა სამ საათს დავაკავე, მეტი აღარ გაჩერდაო.
- მოდის უკვე?
- გზაშია.
- ეგ შოფრით იქნება.
- კი.
- დაურეკე სასტუმროს, ჩემს ბრონში არავინ შეუშვას.
- რად უნდა დარეკვა. ისედაც დაკეტილი იქნება, ვინ შევიღოდა.
- მიალაგონ კარგად. იმ დღეს ონკანი არ იკეტებოდა. რას მოიკითხავს, შენი ჭკუით, ჩიჩახვაძე?
- მაჩვენებლები ჩაინერაო მურთაზმა და მშრომელთა წერილებზე რეაგირება აინტერესებსო.
- მაჩვენებლები ახალი გვაქვს?
- ვკითხავ სონიას.
- ცოტა მოუმატონ, მაშინდელით ნუ გაბერავენ. გეგმები სრულდება, მაგრამ უამინდობამ ხელი შეგვიშალა-თქო. ასე სჯობია, ტყუილს ახლა აღარ ჭამს ჩიჩახვაძე. იმ დღეს თათბირზე ყველანი გაგვაფრთხილეს: ცუდლუტობას თავი გაანებეთო. ადგილებიდან გამოგზავნილი ცნობები ცა და მიწასავითაა რეალურ მაჩვენებლებთანო.
- აღარ უნდათ ტყვილი. არავის აღარ უნდა. ვის ვატყუებთ - ჩვენს თავს, მეტს ვერავის.
- მეორე, რაიო?
- მშრომელთა წერილები.
- ეგ შენი საქმეა და ჩამოაწიკნიკე, თუ კაცი ხარ.
- როდის თვარა კი.
- დაგვიანებები არ გვექონდეს. ჩამოსაწერი რაცაა, ჩამოწერე. კონტროლზე ბევრი საქმე გვაქვს?
- პახვალას საქმეა დაუმთავრებელი.
- გაგრძელებაც არ მოგვითხოვია, ხომ?
- ჩანვა კლიმაძე და რა ვქნათ, გარეთ არ გამოდის.
- ეგ პახვალა წაგვატეხინებს ფეხს, ერთხელ იქნება.
- დავუმაღავ, თუ თვითონ არ მოიკითხა.

- ასე აჯობებს კი.
- ნავედი.
- აქ დავხვდეთ?
- აქ არ ივარგებს. სჯობია კვანახის ბრიგადაში ადი. მე დავხვდები და ვეტყვი, დილიდან სიმინდის გამორიდებას ხელმძღვანელობს-მეთქი.
- იქ ამოიყვან?
- კაცს გამოვგზავნი.
- თუ კაცს გამოვგზავნი, უთხარი, ზევით აღარ ავალ. ქვევით ვიქნები ბჟოლებთან და დამიძახოს.
- კეთილი.
- გავედი აბა.
- ვილისით რომ წახვიდე, აჯობებს.
- ვილისით წავალ, თვითონ ზის რულზეთქვა. იმ დღეს რომ უთხარი, კარგი იყო, ხომ ხედავდი იმ წუთას ჩაინიშნა კორესპონდენტმა.
- წადი დროზე, თორემ მოგისწრებს.
- სად ვასადილოთ?
- მეორეში აღარ ივარგებს. ცაცხვებში უნდა ავიყვანოთ. დაურეკე ბიჭოიას. ზევით გაანყონ ცაცხვებში.
- რამდენ კაცზე?
- ოთხი ვიქნებით, რა ვიცი. ექვს კაცზეათქვა უთხარი მაინც.
- ჭიტალაძე გავაფრთხილო?
- რა ვიცი გვინდა? გრძელი ტლიკინი რომ იცის?
- გააცინებს ცოტას.
- კარგი, წამოვიდეს. ორზე მზად იყოს ყველაფერი-თქო. ნავედი. მოიცა, თათბირი რომელზე დანიშნე?
- ორზე არ ვთქვით?
- ესე იგი დღესაც უნდა გადავდოთ.
- რას იზამ.
- დასვი ფოთოლა და ჩამოარეკინე.
- როდისთვის?
- ხვალისთვის. მეტის გადადება არ შეიძლება. ხვალ, ორზე-თქო, ნავედი.
- ექვსზე რომ საზოგადოება მოდის, ხომ იცი.
- რა საზოგადოება.

- „კითხვის პროპაგანდა“.
- დანიშნული გაქვს უკვე?
- აბა, კულტურის სახლში ჩაატარებენ.
- პარმენმა მიხედოს.
- შენ უნდა გახსნა. ხომ გახსოვს, შარშან თათბირის მასალებში მოვხვდით. ხელმძღვანელობამ თავი აგვარიდაო.
- მე რა გავხსნა, რატომ არ მითხარი.
- შესავალი სიტყვა დანერგული მაქვს, მერე გადახედე.
- ნავედი ახლა, თვარა მოგვისწრო იმ კაცმა და ეგ არის.
- ექვსამდე უნდა მოვრჩეთ სადილს ჩიჩახვაძესთან.
- გააჩნია როგორ ხასიათზე იქნება.
- ჭიტალაძე ვათამადაოთ. მე ვეტყვი, ექვსის ნახევარზე დაამრგვალოს სუფრა.
- ნავედი. მანქანის გასაღები?
- შენს შოფერს ექნება. ქვევით არის. თვრამეტი საათი (ექვსი) და ცხრა წუთია.
- ძალიან არ მოვასწარი?
- ჭიტალაძემ იმარჯვა.
- თვითონაც არ იყო დალევის ხასიათზე.
- სალამოს?
- დაისვენებს. დალლილია. ღონისძიების შემდეგ მივაკითხოთ და ბანკეტზე წავიყვანოთ.
- ვინ არიან მითხარი ახლა, დალაგებულად.
- ა, შესავალი სიტყვა. გვარები მითხრა ჯანელიძემ, მაგრამ აღარ მახსოვს. დოცენტებია ძირითადად.
- რამდენი არიან?
- ხუთი.
- ხუთი მოხსენება, კაცო?
- თხუთმეტ-თხუთმეტ წუთს ილაპარაკებენო ჯანელიძემ.
- ჩამოსული არიან უკვე?
- კი, ოთხზე ჩამოვიდნენ.
- სად ასადილა, ჯანელიძემ?
- მეორეში, გაფრთხილებული იყვნენ. ჯანელიძეს შენ ასწავლი? სანამ მე არ დამარეკინა, არ მომეშვა.
- რა ქნას მაგანაც.
- ამ სალამოს არ წავლენ?

– არა მგონია, ისე რა ვიცი. შენ უნდა ითამაძო, შენზეა დამოკიდებული.

– თამაძობა კი არა, თავი მისკდება. ქიტალაძეს უნდა შევანეროთ.

– როგორც გინდა, მარა ჩიჩახვაძეს არ ენყინოს, ორჯერვე ქიტალაძის თამაძობა.

– რატომ ახლა კარგად მიჰყავდა სუფრა?

– ჰო, მაგრამ შენ როცა თამაძობ, სხვა ფასი აქვს.

– კაი ერთი თუ ძმა ხარ. პირდაპირ კულტურის სახლში მივიდეთ ხომ?

– კი. იქ მოვიყვანო ჯანელიძემ.

– ხალხი?

– რვაჯერ გადავრეკე, აღმასკომში ჯერ ერთი მეურნეობის ხალხს მოიყვანენ, საშოფრო კურსების მეცადინეობას მოხსნიან, ბიბლიოთეკიდან გამოიყვანენ მკითხველებს.

– ეგ უშველის?

– თუ გაჭირდა დამზადების კანტორიდანაც მოვხსნით მწონავებს და მოვიყვანთ.

– არ გინდა. მწონავებს ვერ ვაკავებთ, ხომ ხედავ, იმ დღეს შესვედრა დაიწყო თუ არა, სათითაოდ გაიკრიფნენ დარბაზიდან.

– ბოლომდე ვერც სხვებს გავაჩერებთ. ზოგი წავა, აბა რას იზამს, მთავარია დასაწყისში იყოს ხალხი.

– ახლა მომისმინე.

– ბატონო.

– მე გავხსნი და უნდა გავიპარო, თორემ სცენაზე დამეძინება და სირცხვილს ვჭამ. შენ უნდა გააგრძელო.

– ნახე, როგორ შეატყობ.

– ვიცი ჩემი თავის ამბავი. რავარც კათედრაზე დადგება კაცი, მაშინვე ძილი მერევა. ახლა კი არა დალლილიც რომ არ ვარ, მაშინაც.

– ბატონი ხარ, მე გავაგრძელებ.

– შეჯამებითაც შენ შეაჯამე. ბოდიშს მოვიხდი, თათბირს მოვიმიზეზებ და ცოტას წამოვწვები კაბინეტში. ფეხები თუ არ გავმართე; ჩემი მომივა.

– როგორც კი დამთავრდება, დაგირეკავ.

– დამირეკე. ორ საათს მაინც გასტანს ხომ?

– თუ ჩხობაძემ შეკითხვებით არ გაანყალა გული.

– მაგას ვერ ვეტყვით; ცოტა მოუკლოს შეკითხვებს?

– არ ვუთხარი, არ ვაგრძნობინე? არ გაჭრა არაფერმა. მაგ შეკითხვებით ცოცხლობს კაცი.

– ქე მაინც ჭკვიანურს მაინც ეკითხებოდეს.

– რატომ, ზოგ შეკითხვას არა უშავს.

– გადაუხურავს სენიას სახლი, ხედავ?

– აბა, ამ დილით დაიწყო.

– დიდი კვაჭი ვინმეა.

– არ გინდა ლაპარაკი.

– იქ დავეტევით ყველა?

– თავისუფლად.

– რანაირად? ერთი რვა ჩვენ ვართ, ჩიჩახვაძე და მისი შოფერი – ათი, კანაფქსელის სამი კაცი, ცამეტი, ლექციის ხალხი ექვსი ჯანელიძიანად. ეს, ჩემო ბატონო, ცხრაამეტი, გრეხილტრესტის ხალხი.

– ისინი შეიძლება არ მოიყვანოს მეღბიორიძემ.

– ა?

– სათეზაოდ ეყოლება წაყვანილი. მოუვლიდა მაგათ. იცის თავისი საქმე.

– აბა, მოვედით. მომეცი აქ ეგ სიტყვა.

– ა, ბატონო.

– გადაბეჭდილი წაკითხული გაქვს? ვინ გადაბეჭდა?

– ვენერამ. შევადარე. კარგადაა გადაბეჭდილი.

– აბა, ღმერთი ჩვენკენ. შენ აქ მომიცადე. კიბესთან მიაყენე, დახიე უკან ცოტა, ხალხს შეუშლის ხელს. მე თხუთმეტ წუთში გამოვალ, არ დამიწყო სეირნობა, იმდღევანდელივით.

– ქუდი!

– რად გინდა.

– იყოს მანქანაში. წავედით.

* * *

გაზაფხულის ბოლო კვირა იდგა.

ყანიდან მობრუნებულ მართას ეზო გადაჯეგილი დახვდა.

ხბოს აენყვიტა და კუდაპრეხილი დაკუნტრუშებდა ბოსტან-

ში. უკან ძალი დასდევდა, დრუნჩზე ქაფმომდგარ ბოჩოლას გულს უხეთქავდა.

ბატების ყიყინი, ქათმების კრიახი და ძაღლის ყეფა ისე არეულიყო ერთმანეთში, კაცს ეგონებოდა, ქვეყნიერება იქცევაო.

ხბო რომ დააბა, მართამ წკნელი მოუქნია ერთგულად ადევნებულ ბატებს. ბატები ზარმაცად გატყაპუნდნენ, მოშორებით შედგნენ და კვლავ აყაყანდნენ.

მართა სამზადში შევიდა, დოქიდან წყალი მოსვა, ტილოს ნაჭერში გახვეული ცივი ჭადი წაიტეხა, დერგს ბლის კანი ააცალა, კარგა ხანს აფათურა წყუთეში ხელი. შეყვითლებულ-დასვრეტილი ყველის ნაჭერი ამოიღო, წყალი გადაავლო და ჭამას შეუდგა.

დასაჯდომად სად ეცალა. ასე ფეხზე დამდგარი მიირთმევა, თან ხბოს ლანძღავდა და ქოქოლას აყრიდა.

სარდაფიდან წყლიან თიხის გობში ჩაწყობილი პამიდვრის ჩითილი გამოიტანა, ორი მტკაველის სიგრძე, ცერა თითისსიმსხო ჯოხი მოძებნა და რგვას შეუდგა.

ისედაც დაუგვიანდა პამიდვრის დარგვა. მოცლით მოიცლიდა, მაგრამ ამინდი არ იყო, მაისი ისე გაიღია, წვეთი არ მოსწყვეტია ცას. დღეს ნამონვიმა და თუ ერთ ციდაზე მაინც ჩააღწია სისველემ, პამიდვრს მეტიც არ უნდა.

საყვირის ხმაზე ხბო შურდულივით გავარდა, მაგრამ თოკმა თავკისერი მოულრიჯა და წინა ფეხებში ჩაკეცილი, ქამანდნასროლივით ჩაიხვეტა ბუჩქებში.

მართამ ჭიშკართან ჩავლილ შავ „ვოლგას“ თვალი გააყოლა, ხბოსთან მივიდა, ფეხებში ჩახლართული ბანარი გასწი-გამოსწია და წამოაყენა.

– რას იკლავ თავს, რავა ყველაფრის გეშინია, შე სამგლე.

ხბო ლამაზ თვალებს აბრიალებდა, თავნაშვერილი უკან-უკან ინევდა და გაჩქარებულად სუნთქავდა.

1977

ყივილი

„და ვიდრე ჯუარი ესე წმიდისაი გარეთ ესუნა, მას ზედა ფრინველმან ვერ იკადრის გარდაფრენად“.

ტბელ აბუსერიძე –

„ცხოვრება ქვითხუროისა ბასილისა“.

წყაროსთან ჩამომსხდართ არც კი გაუგიათ ჭილოფისქუდიანი ჩია კაცის მოახლოება. თხმელის გამხმარ მორზე ჩამწკრივებულებიყვნენ თექისქუდიანები, მუხლზე ხელებდანყობილნი, მზისგან დამჭკნარ-დაუნჯებული მოხუცები და თვლემდნენ. იქვე, მოლზე, ხუთიოდე ახალგაზრდას ნარდი გაეხურებინა. ნარდის მღერასა და ტკარცალ-ლორლოცში დიდოს მთიდან მოჩუხჩუხე ნაკადულის ხმაც ქვებში მიკარგულიყო. მოხუცები არას ამბობდნენ. თითქოს სიძველეთა მოყვარულმა ფოტოგრაფმა შეჰყარა ისინი აქ, მამა-პაპეული სკივრიდან ამოღებული ტანსაცმლით შემოსა, მორზე დასვა და თვითონ გაუჩინარდა. და მოხუცნიც მდუმარედ და მოთმინებით ელიან უცნაურ ფოტოგრაფს.

ქართულის მასწავლებელმა წკნელი ჩექმას გაუტყაპუნა, ჭილოფის ქუდი წყაროს შეუშვირა, დაასველა და ისევ თავზე ჩამოიმხო.

ბებრებმა თავები მოატრიალეს. ვარდენ წულუკიძე ამ სიციხეში სკოლიდან უსაქმოდ არ ამოვიდოდა.

– რას აპირებთ ხვალისას, ბიძიებო?

მოხუცებმა ერთმანეთს გადახედეს.

მონარდეებმა თამაში შეწყვიტეს და შემოჯარდნენ.

– რაზე თქვი, ჭოვ? – განაპირას ფეხმორთხმით რომ ზის, ისმაილი ბაბაა, ოთხმოცს კარგა ხანია გადაცილდა. იცის მასწავლებელმა, ისმაილ ბაბა სოფლის უპორტფელო თავკაცია.

– შემაშინა ილია ხიხაძის ბადიშმა, ხვალ შაბათობაზე არავინ გამოვაო.

სიჩუმე. ნაკადული წელში გაიმართა, ათასი პატარა ზარი დაარხია, წკრიალა ხმით ხავსიან ლოდებს გამოცდა და მინდორს შემოენთო.

– მართალი უთქვამს, – ისმაილ ბაბამ ყალიონს გრძელი ნაფაზი დაჰკრა და შორს გაიხედა.

ვარდენს სახეზე აღმურმა გადაჰკრა. მართლდება, რისიც ყველაზე მეტად ეშინოდა.

– ისმაილ ბაბა, შენ ჭკვიანი კაცი ხარ. შენს ხელში გავიზარდე და ჯერ არ გამიგია დაუფიქრებლად ნაბიჯი გადაგედგას.

ვარდენს თავისივე ხმისა შერცხვა. არ იყო საჭირო ამგვარი ქათინაური. ბებრები უკმაყოფილოდ იშმუშნებთან.

– არც ხვალ გეიგონებ, ჭოვ – გაულიმა ისმაილ ბაბამ.

– ხომ გითხარით, ჩვენი საქმე არაა. შენ რეიზა ერეები, ძამავ, სხვის საქმეში? – ხუსეინ გორგოდის ხმაა.

– აბა ვისი საქმეა.

– ქრისტიანების, – ისმაილ ბაბა ახლა მიწას ჩასცქერის და თვალსაც არ ახამხამებს.

– სირცხვილს ვჭამთ, ნენეს ვფიცავ, არ გვეკადრება. – ბზარი გაუჩნდა ხმაში ვარდენს.

– რაი არ გვეკადრება? მედრესე რომ ჩაინგრა, რეიზა არ ტიროდი, ბალო, ასე მწარედ? – ვარდენმა ვერ გაარჩია ვისი ხმა იყო.

– სხალთის ეკლესია ათასი წლისაა. – ასაკს ჩაებლაუჭა ვარდენი.

– მედრესე ორასი წლის იყო, ჭოვ. ბაღს უფრო მოვლა უნდა. – ისმაილ ბაბამ გაიციხა და მერე დიდხანს ახველა ხრინწჩამდგარი, სულმოუთქმელი ხველებით.

– როგორც ჭკუამ გაგიჭრათ, ისე მოიქეცით, მე აქ ლამაზი სიტყვების სათქმელად არ ამოვსულვარ, აჭარლებო. თუ მომისმენთ, ორ სიტყვას გეტყვით, თუ არა და ღმერთმა სიკეთე მოგცეთ. ჩემი ჭკუის დარიგება რაში გჭირდებათ. მე თვითონ თქვენ გთხოვთ დარიგებას და დამოძღვრას, როცა გამიჭირდება.

– თქვაას? – ისმაილ ბაბამ საფიხვნოს გახედა.

– რაი უნდა თქვა, ჭოვ? – ხუსეინ გორგოდეს ახალმოსულების არა სჯერა.

– გახსოვს, ხუსეინ ბაბავ, ამ ოცი წლის წინათ ბარად უნდა ჩასახლდეთო რომ გამოგვიცხადეს. სწორედ ამ ადგილას, შენ გაჰყვიროდი მთელი სოფლის გასაგონად – რომელი მორევიც

დამახრჩობს, ჩემთვის ყველა ზღვააო. ამ ადგილიდან სამას წელს თურქმა ვერ აგვრეკა და ახლა ჩემი ძმები და ბადიშები ტკბილი სიტყვით მიპირებენ ზღვაში ჩატყუებასო. აქ უცხოვრია ჩემს ბაბა-პეპერას და მეც აქ დავლევ ჩემს წუთისოფელსო. ამბობდი თუ არა, შენს ღმერთს გაფიცებ? ამბობდი.

ვარდენმა წუთით შეისვენა, ოფლი სახელოთი შეინმინდა, ტერასზე ერთი ნაბიჯით აინია და განაგრძო:

– სხალთის ეკლესია ათასი წლისაა. სხვას ყველაფერს თავი რომ დავანებოთ, შენი დიდი ბაბას ამენებული თუ არ არის, ხომ ლოცულობდა შიგ?

– პაპაჩემი ქრისტეს სახლში ვერ ილოცებდა. ჩვენ მუსულმანები ვართ! – ისმაილ ბაბას ცივი, გამყინავი ხმა ჰქონდა.

– მაშ, საიდან გაჩნდა ამ შუა სოფელში ქრისტიანული საყდარი, ციდან ჩამოფრინდა? რაკი ათასი წლის წინათ სწორედ აქ ააშენეს, ესე იგი ვილაცხას ჭირდებოდა, ვილაც ლოცულობდა ხომ? განა ჩემგან გესმით პირველად ხუსეინ ბიძავ, რომ მაჰმადის რჯულზე თქვენ არც ისე დიდი ხანია მოიყარენით. უბედური სამასი წელი ისტორიისათვის ერთი გაფრენაა. ჩვენი მამა-პაპის სალოცავი კი ეს სხალთა იყო და მათი სამღერალ-საღვინებელი ეს ათასწლოვანი მარანი, ზედ ტაძარზე მიშენებული თვით ქრისტესვე გასაკვირად და საკითხავად. განა ჩემგან გესმით პირველად, ხუსეინ ბიძავ, რომ საქართველო აქედან დაიწყო. ამ ადგილს, სადაც ახლა მთიანი აჭარა და მესხეთია – „საქართველოს სინაი“ შეარქვეს ძველებმა. აქ დაირწა ქართული გვარტომის და კულტურის აკვანი. ერთი ხელის განვდენაზეა ჩვენგან ხანძთა, ოპიზა, ფორთა, შატბერდი, წყაროსთავი, არტანუჯი, მიძნაძორი, გიორგინმინდა, ხიხანი, ცხმორისი... განა ჩემგან გესმით პირველად რომ ერთი დიდი საქართველო ჩვენი სისხლი და ხორცი, ჩვენი გულიდან მონაგლეჯი სარფსგალმა დაგვრჩა და ძილშიც არ გვასვენებს ეს ჩვენი მოურჩენელი ეროვნული იარა. ზიხართ თქვენ აქ სოფლის მამები და სხალთის დასახურავად არ გამოვალთო, სხალთის დახურვა ჩვენ არ გვეკუთვნისო. აბა ვის ეკუთვნის? ვინც ააშენა? ის ქართველები კარგა ხანია მიწაში წვანან. რას მიჰქვიან ქრისტიანი და მუსულმანი, როცა საქმე ჩვენს

ეროვნულ პასპორტს, ჩვენი ერის ფასდაუდებელ საუნჯეს შე-
ეხება. სწორედ სხალთა და ოპიზა, ხანძთა და შატბერდი გვაძ-
ლევინ დღეს საბუთს ხელში რომ ყველას ხმამაღლა ვუთხრათ,
აგერ ქართულ მინაზე ქართველური ძეგლები დგანანო. ათა-
სი წელი აწვიმდა სხალთის ეკლესიას თავზე. ათასი წელი!
ვაირესტავრატორებმა რაც ლეჩაქი შემორჩენოდა ამ წმინდა
ტაძარს, ისიც მოხადეს, ხავსისაგან შეჭმული კედლები ცას
შეატოვეს და ნავიდნენ. რა ვქნათ, ჩასაქცევ-ჩასაოხრებლად
გავწიროთ ჩვენი წინაპრების ნაშენ-ნაგვირისტალი ეს უკვდა-
ვი ნაშთი ჩვენი დიდებისა? მე რა უნდა გითხრათ. როგორც
სინდისმა გაგიჭრათ, ისე მოიქეცით. ხვალ შაბათობა კი არ
გვაქვს, უღმერთოდ განირული სხალთის პანაშვიდზე გეპატი-
ყებით.

ვარდენს მეტი არაფერი უთქვამს. ყელში ბურთივით რაღაც
მოაწვავ, ჩექმაზე წკნელი კიდევ ერთხელ მაგრად გაიტკაცუნა
და თავდაღმართი უკანმოუხედავად ჩაირბინა.

* * *

მომავლის კაცო, თუ ოდესმე ამ ამბით დაინტერესდე,
იცოდე, განსაცვიფრებელი არაფერი მომხდარა. უცნაური ის
იქნებოდა, ვარდენ წულუკიძის შიში ბოლომდე რომ გამარ-
თლებულიყო.

მეორე დღეს შაბათობაზე მთელი სოფელი მოვიდა.

მოჭქონდათ ხის კიბეები, თუნუქის ნაჭრები, ძველთაძველი
წიფლის ლარდაყინები. ღვთის სახლის მწვანე ეზოში ძველთა-
ძველი კრამიტიც ბლომად ეყარა.

სხალთის ეკლესიას რომ ხურავდნენ, ყველანი ერთ სევდი-
ან კოლხურ მელოდიას მღეროდნენ. ეს სიმღერა მე სხვაგან
არსად გამიგონია, მელოდიაც აღარ მახსოვს.

...გვიან ღამით ეკლესიის დასავლეთის კედელთან მიმ-
ჯდარიყო შაოსანი, ჩადრიანი დიაცი და მოთქმით ტიროდა.

ვის ტიროდა? სხალთის ეკლესიის ეზოში ხომ დიდი ხანია
აღარავის მარხავენ. სოფელს სხვა სასაფლაო აქვს, ნაბლნარს
უკან, ფერდობზე.

კარბად ცხომრობენ გუბერნატორები?

მეთავე კლასის მოსწავლე იყო ხვიჩა გულუა, როცა კუნძულ
ოლაჭვათირეს განთავისუფლებისთვის მეზრძოლი არალეგალ-
ური ჯგუფი შექმნა და ერთადერთი ხელნაწერი პროკლამაცია
გააკრა მაღალი დაბვის ელექტროფიზურზე.

ჯგუფის წევრებს საიდუმლო პოლიციის აგენტებმა მეორე
დღესვე მიაგნეს. ოლაჭვათირეს იმ დროს მარჯვე და ფხიზელი
პოლიცია ჰყავდა.

შეთქმული მოსწავლეები სკოლის სხვენზე დააპატიმრეს ახ-
ალი პროკლამაციის გადანერის დროს.

პროკლამაცია წამკითხველის ყურადღებას მოითხოვდა
და კუნძულ ოლაჭვათირეს კანონიერ მცხოვრებთ აუწყებდა:
„მძიმეა ჩვენი მდგომარეობა, მამულიშვილნო. გუბერნატორ
იოველ ბიბინაშვილის ხელში კუნძული დაიღუპება. სანამ უნდა
გაგრძელდეს ხალხის მოტყუება? ჩვენ თანდათანობით ვკარ-
გავთ ენას და სარწმუნოებას. კუნძულს შიმშილი და ეროვნუ-
ლი გადაგვარება ემუქრება. ძირს უძრაობა და დოცლაპია გუ-
ბერნატორი!“

იოველ ბიბინაშვილმა, ეს ამბავი რომ შეიტყო, განკარგულე-
ბა გასცა, ხუთივე მოსწავლე უკანალზე ჯოხის დარტყმით
გაეროზგათ. ოღონდ ისე ურტყით, რომ ტკენით ეტკინოთ ამ
უჭკუო ღლაპებს, მაგრამ მათს ჯანმრთელობას, ე მანდ, რაიმე
სერიოზული ზიანი არ მიაყენოთო. იოველ, სანამ მოთმინების
უნარს საბოლოოდ დაკარგავდა, კეთილი კაცი იყო.

რბილადგილებდალურჯებული მოსწავლეები მეორე
დღესვე გაათავისუფლეს, მაგრამ სკოლიდან გარიცხეს. ერთი
კვირის შემდეგ კი კუნძულის ცენტრალურ გაზეთში – „გუ-
ბერნატორის ხმა“ წერილი დაიბეჭდა. წერილში ძირითადად
გაკრიტიკებული იყვნენ შეთქმულთა მშობლები და მასწავ-
ლებლები. რაც შეეხება ჯგუფის წევრებს, ისინი კუნძულის
ჯანსაღი ახალგაზრდობის ურგებ, უვიც, სალახანა, გათამა-
მებულ, ბეც, პოლიტიკურად მოუმწიფებელ ნაწილად იყვნენ
გამოცხადებულნი.

ექვსი თვის შემდეგ ხუთივენი აღადგინეს სკოლაში. ოღონდ

ერთი კლასით უკან დაახევინეს და ქალაქის სხვადასხვა სკოლაში უკრეს თავი.

ისე ძლიერი იყო კუნძულ ოლაჭვათირეზე გამეფებული რეჟიმი და ისე მყარად იჯდა იოველ ბიბინაშვილი თავის საგუბერნატორო ტახტზე, რომ ხუთი, მისი აზრით, მოსულელს ყმანვილის ამ უტაქტო გამოსვლისთვის სერიოზული ყურადღება არ მიუქცევია. კუნძული კვლავ განაგრძობდა ყალბი ზეიმებითა და აღლუმებით ცხოვრებას.

ხვიჩა გულუამ გეოლოგიური დაამთავრა, მაგრამ სპეციალობით სამსახური არ დაუნყია. რაც შეეხება გუბერნატორის წინააღმდეგ ბრძოლას, ახლავე, მომდევნო სტრიქონებშივე დავინახავთ, რომ ურჩ ყმანვილს იოველის ჩამოგდების სურვილი გულიდან არ ამოუღია.

ორიოდე სიტყვა კუნძულ ოლაჭვათირეს შესახებ.

ამ, სულ რაღაც ოთხი ათასი წლის წინათ, როცა ჭუნების იმპერატორმა ჭუნოლამ მსოფლიოს დაპყრობა გადანყვიტა (და ვერ დაუუკარგავ, კინალამ სისრულეში მოიყვანა თავისი განზრახვა), ერთ-ერთი ლაშქრობის დროს იგი კუნძულ ოლაჭვათირეს მოადგა. ისტორიკოსთა ერთი ნაწილი ამტკიცებს, რომ მრისხანე ჭუნოლას ამ კუნძულის დაპყრობა გეგმაში არ ჰქონდა, უფრო მეტიც, არც კი იცოდა მისი არსებობა, უბრალოდ გრიგალმა მენინავე ხომალდს მიმართულება შეაცვლევინაო. რაკილა ზღვის ლელვამ თუ ბედისწერამ ჭუნოლას ფლოტი კუნძულზე მოაგდო, ჭუნოლამ თავის მამაც მხედრონს ოლაჭვათირეს დაპყრობა უბრძანა. იმპერატორი გზაზე ყოველ შემხვედრ ქვეყანას იპყრობდა და ეს კუნძული რა წითელი კვერცხი იყო, ხათრი დაედო და არ დაეპყრო.

მე ვფიქრობ, ისტორიკოსთა იმ ერთი, უმნიშვნელო ნაწილის მტკიცება სინამდვილეს არ შეეფერება. ჯერ ერთი, როგორც სხვა ისტორიკოსები ამტკიცებენ (მე არავითარი საბუთი არა მაქვს არ ვენდო სხვა ისტორიკოსებს), ჭუნოლას ძლიერი ფლოტი ჰყავდა და ქარიშხალი მის სახელოვან არმანდას გზიდან ასე ადვილად ვერ გადაახვევინებდა. მეორეც, თუ მართლა არ იცოდა ამ კუნძულის არსებობა, რატომ შესძახა მენინავის მომდევნო ხომალდის კიჩოზე მდგარმა თავის მამაც მეზღვაურებს: „მეომარნო! ჩვენი არმანდა ოლაჭვათირეს უახლოვდება. თუ წინააღმდეგობა გაგვინიეს, ჩათვალეთ რომ ჩვენმა ფლოტ-

მა ჭირი მოგჭამა. აქაურთ უძლიერესი ხომალთმნგრევი, ქვამსროლი შურდულ-რაგატკები აქვთ. ცურვა ხომ ყველამ იცით, შვილნო ჩემნო?!“

ოლაჭვათირელებს ეს ისტორიული სიტყვები არ გაუგონიათ, მაგრამ ახლომახლო ხომალდზე მყოფმა ისტორიკოსებმა ხომ გაიგონეს? და ისტორიკოსი ხომ იმის ისტორიკოსია რომ, რომ მოკლა ტყუილს არ დანერს.

ოლაჭვათირეს მკვიდრნი ხელგამლილნი, პურ-მარილით შეხვდნენ ჭუნებს. ხომალდმნგრევი შურდულ-რაგატკები როგორ არ ჰქონდათ, მაგრამ მის გამოყენებაზე არც უფიქრიათ. მტერთა შემოსევებს ოლაჭვათირელები საერთოდ არ იყვნენ მიჩვეულნი. ყოველ შემთხვევისათვის ბრწყინვალე შეიარაღება მოიმარტაფეს, მაგრამ ვერც წარმოედგინათ, თუ მათს კუნძულს ვინმე დასაპყრობად მოადგებოდა. ისე დიდხანს ელოდნენ ისინი მომხვდურთ, რომ დაიღალნენ და ბრძოლა გადაავინყდათ კიდეც. ღმერთო შეგცოდე, გულში ფარულად ნატვრასაც კი ატარებდნენ იმისას, რომ ერთ დღეს მათს კუნძულსაც მოდგომოდნენ უცხოელები, როგორც სხვა თავისუფალ კუნძულებს ადგებოდნენ ხოლმე.

სანამ კუნძულის უხუცესნი ბჭობდნენ; ჯერ ხომ არ ვიცით, არმანდა სამტროდ მოდის თუ სამოყვროდ, იქნებ ჩვენთან ძმობა სურთ და ჩვენი მოუზომავი ნაბიჯით, ე მანდ, არ ვანყენინოთო. რას ეტყვის ეს პატიოსანი ხალხი, თავის ქვეყანაში რომ დაბრუნდებო, – ამასობაში ჭუნები ოლაჭვათირეს ნაპირზე გადმოსხდნენ და კუნძული, თანამედროვე სამხედრო ტერმინოლოგია რომ ვიხმაროთ, ოკუპირებულად გამოაცხადეს.

თუ მხედველობაში არ მივიღებთ, ბაზარში ანაზღეული შეტაკებისას სამი ადგილობრივი ვაჭრის დაკოდვას და ასოცდასამი ქალწულის გაუპატიურებას, ჭუნები, საერთოდ, ოლაჭვათირეში ცუდად არ მოქცეულან. კუნძულის დამოუკიდებლობის სიმბოლო – შვიდფეროვანი დროშა ცეცხლს შეუკეთეს, სახალხო მმართველობის ძველი ფორმა – ხმოსანთა საბჭო ერთმმართველობით შეცვალეს (ერთმმართველად, რა დიდი მიხვედრა უნდა, ჭუნი დასვეს), კუნძული დაბეგრეს, რაც წასაღები იყო, წაიღეს და სულ რაღაცა ორ კვირაში დაადგნენ მსოფლიოს დაპყრობის ძნელ, მაგრამ მათთვის არცთუ მოსაწყენ გზას.

აქ დამთავრდა ოლაჭვათირეს განვითარების ოქროს ხანა და დაიწყო სხვა ხანა, რომელსაც, რა კარგ ხასიათზეც უნდა იყო პირუთვენილი ისტორიკოსი, რომელიმე ძვირფასი ლითონის სახელს ვერა და ვერ უწოდებ.

ჭუნები მანამ ბატონობდნენ კუნძულზე, სანამ მათი იმპერია საბოლოოდ დაინგრეოდა. როცა იმპერია, როგორც მოსალოდნელი იყო, ისტორიას ჩაბარდა, ოლაჭვათირეში რატომღაც კვლავ ჭუნი მეფისნაცვალი იჯდა და ძველებურად კრეფდა ხარკს. გავიდა ხუთი წელი. ერთხელ ოლაჭვათირესთან ახალი კონტინენტის მაძიებელმა ხომალდმა გაიარა. გაჩერებით არ გაჩერებულა ხომალდი. ჩანს, თავის შორ გზაზე მიეჩქარებოდა. მკითხველის ენციკლოპედიური ცოდნის შესავსებად აქვე დავსძენ, რომ არათუ გრენლანდია და სეიშელის კუნძულები არ იყო იმ დროს აღმოჩენილი, თქვენ წარმოიდგინეთ, გეოგრაფებისთვის მხოლოდ ორი კონტინენტი იყო ცნობილი – ევროპა და აზია. ხომალდის კიჩოზე მდგარმა კაპიტანმა ჭუნების დროშას რომ თვალი ჰკიდა, ოლაჭვათირეს მკვიდრთ შესძახა: „თქვენი გამკვირვებია, პატიოსანნო! რალა დროს ჭუნების დროშაა. იმპერიამ ხუთი წელია ჭირი მოგჭამათ. გამოიღვიძეთ და გადაიგდეთ დამპყრობთა უღელიო“.

ეს ხმა მეფისნაცვლის კაცებმაც გაიგონეს და სანამ ხელთოფებით შეიარაღებული კუნძულის ერი სასახლეს მოადგებოდა, თავს უშველეს. აჯანყებულთ საიმპერიო რეზიდენციის ცარიელი ტალანები და მეფისნაცვლის მაგიდაზე ბარათი დახვდათ: „გვაპატიეთ, ძვირფასო ოლაჭვათირელნო, რომ გამოუმშვიდობებლად გტოვებთ. არ გვსურდა წასვლის წინ თქვენი ნაღვლიანი სახეების დანახვა და ამიტომ მიყვებით ღამეს ჩვენი სამშობლოსკენ, რომელიც მსოფლიო დაპყრობის იდეით ატაცებულებმა ამ ორასი წლის წინ დავტოვეთ და ახლა არც კი ვიცით, მივაგნებთ თუ არა. გთხოვთ, აუგს ნუ იტყვით ჩვენზე. დამპყრობლების პირობაზე არ ვიყავით ცუდი დამპყრობლები. ამაში მაშინ დარწმუნდებით, როცა სხვა დამპყრობლები გესტუმრებიან. თქვენს კოშკზე სხვა იმპერიის დროშა რომ აღიმართება, ამაში ეჭვი არ შეგეპაროთ. რაკი იმპერიებმა თქვენკენ გზა ისწავლეს, ანი აღარ მოგასვენებენ. მშვიდობით“.

ეს ბარათი ოლაჭვათირეს მუზეუმში ახლაც ინახება. ჭანურ ენაზე ნაჩქარევად, რომ იტყვიან, გაკრული ხელით ნანერია.

„ეჭვი“ და „ისწავლეს“ ცუდი გასარჩევი იყო. მაგრამ ახლან ამოიკითხეს მეცნიერებმა, რითაც, როგორ დაუუკარგავ, თვალსაჩინო წვლილი შეიტანეს სამამულო ისტორიული მეცნიერების განვითარებაში.

თითქოს ენამ უყვილათო ჭუნებს, ამ სამი ათას რვაასი წლის განმავლობაში ხელიდან ხელში გადადიოდა ოლაჭვათირე. ვინ არ შემოეხეტა მის ულამაზეს სანახებში, ვინ არ დაადო ბეგარა და ვინ არ დატოვა თავისი კვალი ოლაჭვათირელი კაცის თავისუფლებისმოყვარე სულზე.

ორასორმოცდაათ-სამას წელზე ნაკლები ხნის განმავლობაში არც ერთ იმპერიას არ უტკეპნია ოლაჭვათირეს ჭალები, მაგრამ რაი მერე. იმპერიები სამარცხვინო ნგრევით ამთავრებდნენ არსებობას, პატარა ოლაჭვათირე კი არსებობდა. უძლებდა ისტორიის დგანდგარს და არათუ უძლებდა, გასაყეყერებელ ეკლესია-მონასტრებს აშენებდა. ჭკუიდან შესარყევ წიგნებს წერდა და სხვა პატარა კუნძულებს იმის მაგალითს აძლევდა, თუ რა უნდა ელონა მცირერიცხოვან ხალხს, რათა ქვეყნის პირიდან არ წაშლილიყო.

ასე მოაღწია ოლაჭვათირემ იმ საუკუნემდე, რომელსაც ეს ნოველა ეხება. რაკილა გუბერნატორი ვახსენე, მკითხველი ალბათ მიმიხვდებოდა, რომ არც იმ საუკუნეში იყო კუნძული თავისუფალი. იგი სხვა სამას კუნძულთან ერთად ჩვანჩურის იმპერიის შემადგენლობაში შედიოდა, ჩვანჩურის იმპერია, განსხვავებით სხვა წინა იმპერიებისაგან, არ ამხელდა, რომ იგი სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ვითარებაში დაპყრობილი კუნძულების ხელოვნურ გაერთიანებას წარმოადგენდა. იგი თავისთავს ძმურ ბანაკს ეძახდა და დღენიადაგ კუნძულთა თანასწორობაზე გაჰყვიროდა. ბეგარას იგი სახელმწიფო შესყიდვას ეძახდა, მშობლიური ენის წართმევის გაშლილ კომპანიას – ორენოვნების საჭიროებით ხსნიდა, ხოლო ურჩი კუნძულისთვის მათრახით ჭკუის სწავლების პოლიტიკას, ადგილობრივი მოსახლეობის დაცვის აქციას არქმევდა.

ჩვენ ამჯერად იმპერიის სამართლებრივი განსჯის გზაზე შორს ნუ გავინევით და ამ უპრეტენზიო ნოველას დაბეჭდვარდაბეჭდვის სამიმროებას ნუ შევუქმნით. ჩვენ მხოლოდ გუბერნატორ იოველ ბიბინაშვილის და გუბერნატორის წინააღმდეგ დაუცხრომელი მებრძოლის – ხვიჩა გულუას ორთაბრძოლა გვაინტერესებს.

გუბერნატორები საერთოდ კარგად ცხოვრობენ. განუზომელი უფლებები ხომ აქვთ და აქვთ, მე მგონი, ეკონომიურადაც არა უჭირთ რა. ზაფხულს საზაფხულო რეზიდენციაში ატარებენ, ნელინადის დანარჩენ დროს – ქალაქგარეთ მათთვის სპეციალურად განკუთვნილ საგუბერნატორო ვილაში. მათთვის უკეთესი კერძების დამზადებაში მზარეულები ერთმანეთს ეჯიბრებიან, ხოლო პიტიახმები ყველაზე ბედნიერი იმ დღეს გახლავან, როცა გუბერნატორის აგარაკზე ახალი ხილითა და ნუგბარით დატვირთულ მანქანას შეაგზავნიან და მანქანა იქიდან ცარიელი მობრუნდება.

დაისმის კითხვა: ეს ყველაფერი კარგი, მაგრამ იშვიათად გუბერნატორებსაც კი სახე რომ მოელუშებათ და სევდა გადაჰკრავთ, რა არის იმ სევდის მიზეზი? დადგენილია, რომ გუბერნატორული სევდის მიზეზი გახლავთ მათი განუზომელი ძალაუფლების ხელყოფის უმნიშვნელო ცდაც კი. გუბერნატორები ისე არიან მიჩვეული უსიტყვო მორჩილებას, რომ მაშინვე სახე აელანძებათ და მრისხანე ყვირის მორთავენ, როგორც კი ურჩობის ნატამალს შეატყობენ მილიონ ქვეშევრდომთა ერთფეროვან ცხოვრებას.

გუბერნატორს ხვიჩა გულუა აღარც კი ახსოვდა. ვინ მოსთვლის მისი ბრძანებით, რამდენი თამამი ყმანვილისთვის აუწითლებიათ უკანალი, მაგრამ, როცა ჟანდარმერიის შეფმა ნასაუზმევს აუწყა; გუშინ ხვიჩამ წითელ ხიდქვეშ მიტინგი გამართა და შენზე, ცოტა არ იყოს, მაგარ-მაგარი რაღაცები თქვაო, გუბერნატორს ბოლმისგან სული ისე შეეხუთა, რომ კინაღამ დაიღრჩო. ბოლოს და ბოლოს, ვინ ოხერია ეგ გულუა, როგორ ბედავს ჩემ წინააღმდეგ ხმის ამოღებას. დააპატიმრეთ და აქ მომგვარეთო.

დააპატიმრეს ხვიჩა. მემბოხე გულუას დაპატიმრება ძნელი საქმე არ გახლდათ; მიტინგისგან გამოთავისუფლებულ დროს იგი თავის ოროთახიან ლარიბულ (უფრო ლარიბულ, ვიდრე მკითხველს წარმოუდგენია) ბინაში ატარებდა და კი არ ისვენებდა, ახალი მიტინგისთვის ემზადებოდა. დაპატიმრებული ხვიჩა გულუა გუბერნატორს მიჰგვარეს.

რა გიყოთ ახლაო, მრისხანებადამალვით ჰკითხა ბიბინაშვილმა.

რაზე მეკითხებითო, ხვიჩამ.

მოგვცემ პირობას, რომ გაგვანებებ თავს თუ გიკრათ თავი კუტუსკამიო.

ძალა თქვენს ხელშია, მაგრამ იმის პირობას ვერ მოგცემთ, რომ გავჩუმიდებო, არ შეეპუა გულუა მმართველს.

რას მერჩი, რა გინდა ჩემგანო. ყელი გაუშრა სიბრაზისგან გუბერნატორს.

უნდა დაიხურო ქუდი და გადადგე. თუ არ გადადგები, გადააყენებთ. არ ხარ შენ ის კაცი, რომელსაც გუბერნატორის კვერთხი უნდა ეპყრას ხელთო.

რის გადამყენებელი ხარ, შე დამთხვეულო, შენო. არ მინდოდა გამეწირე მაგრამ, რაკი არ ისვენებ, დღის სინათლეს არ გაღირსებ, იხტუნე რამდენიც გინდაო, მიუგო გუბერნატორმა და სახეზე შეეტყო, რომ გულუას ციხეში ამოღობის განზრახვას ვერავინ გადაათქმევინებდა.

გასცა ბრძანება იოველმა და შეაბრძანეს გულუა ასოც-დამეცხრამეცე საგუბერნიო ციხეში. ეს ციხე ასოცდათვრთმეტი სხვა საგუბერნიო ციხისგან განსხვავებით, გაცილებით კეთილშობილი ციხე იყო.

გავიდა სამი წელი. იოველი დამშვიდდა. მრისხანებადაც გაუარა. ერთხელ დილით საქველმოქმედო გუნებაზე გაიღვიძა და ხვიჩა გაიხსენა: „მართლაც და რამ მაფიქრებინა, რომ ის მოლაყბე-მემამოხე ჩემი ტახტისთვის სერიოზულ საშიშროებას წარმოადგენდაო. საზღვარგარეთ ჰგონიათ, რომ მე დი-ახაც მეშინია ხვიჩა გულუასი და იმიტომ მყავს დამწყვედილიო. მოინანიოს თავისი შეცდომა და გაუშვებ. მომწყინდა მაგასთან ბრძოლა“.

გუბერნატორმა ეს გადანყვეტილება უცხოელი ჟურნალისტების თვალის ასახვევად გააკეთა. სულერთია, ხვიჩა ისეთი კერპია, რომ დანაშაულს არ მოინანიებს და ვერც თავისუფლებას ეღირსებაო, მაგრამ მწარედ მოტყუვდა.

ხვიჩამ ხელისუფლების თვალის ასახვევად დანაშაული მოინანია და, ვინ იცის, იქნებ სწორადაც მოიქცა.

გამოვიდა თუ არა ციხიდან, იმ საღამოსვე გუბერნატორის წინააღმდეგ მიტინგი მოაწყო და იოველმაც იმ საღამოსვე გადანყვიტა ხვიჩა მესამედ შეებრუნებინა ციხეში, მაგრამ ვეზირებმა არ ურჩიეს. არასერიოზულობა გამოგვივა, ასე უცბათ მაგ გათახსირებულის ციხეში ჩაგდებო. გავიდეს ცოტა

დრო, დანაშაულს დანაშაული დაუმატოს და მერე გავკოჭოთ, ჩვენს ხელში არ არის? სად წაგვივაო.

ხვიჩა გულუამ ფრთები შეისხა. გუბერნატორის წინააღმდეგ ისეთი ლაშქრობა გააჩაღა, რომ მისი გარეთ ყოფნა სერიოზულ საფრთხეს უქმნიდა გუბერნატორის ტახტს. არალეგალური პრესა წამდაუნუმ აქვეყნებდა ხვიჩას მამხილებელ სტატიებს გუბერნატორის წინააღმდეგ. კუნძულზე დაჰქროდნენ გულუას რაზმის წევრები ტრანსპარანტებით, რომელთაც ეწერა „ძირს ხალხისთვის საძულველი იმპერატორი იოველ ბიბინაშვილი“.

მეტის მოთმენა აღარ შეიძლებოდა და გუბერნატორის საიდუმლო ბრძანებით ხვიჩა კვლავ დააპატიმრეს.

რა გინდა, რას მერჩიო, ჰკითხა გუბერნატორმა, ნუთუ ვერ უნდა ისწავლო ჭკუაო.

ხომ გითხარი, სანამ ტახტიდან არ ჩამოგაგდებ, არ მოგემვები-მეთქი, მშვიდად უპასუხა მემამბოხემ და საძულველ გუბერნატორს უდრტვინველად გაუსწორა თვალები.

სხვა არა იყოს რა, იმის ხათრი მაინც იქონიე, რომ ქალაქელები ვართ ორივე, მე და შენო, გუბერნატორმა, ნუ მაიძულებ, ცუდი გაგიკეთო, საპნის ბუშტივით გაგაქრობ, თუ მოვინდომეო, იოველმა.

არ დაიჯერო ეგ ამბავიო, შენ ჩემი გამქრობი ვეღარ ხარ. გაქრობა კი არა, უკვე დაჭერაც აღარ შეგიძლია ჩემი, ერთ კვირაზე მეტს აღარ გაგაჩერებინებს ჩემს თავს ციხეში ხალხიო, ხვიჩამ.

არ მანებებ, ხომ, თავს? შენ მიერ გასულელებული ადამიანების კისერზე იყოს შენი ცოდვაო! დაიქუხა გუბერნატორმა და ბრძანა, ხვიჩა გულუა საიდუმლო ციხის ყველაზე დაბალ, მიწუს მეშვიდე სართულზე (მიწის ქვეშ შვიდი სართული) მერვე საკანში ჩაეგდოთ.

იმ საღამოსვე ელვისსისწრაფით მოედო ქალაქს ხვიჩას დაპატიმრების სავალალო ამბავი. შეიქმნა გულუას ხსნის საზოგადოება. კუნძულის არაფორმალურმა გაერთიანებებმა ფორმალურ გაერთიანებებს წარუდგინეს პეტიცია, რომელსაც ოცი ათას შვიდას თერთმეტი კაცი აწერდა ხელს. ხელისმომწერი ერთხმად მოითხოვდნენ ხვიჩას დაუყოვნებლივ განთავისუფლებას.

გუბერნატორმა ერთხანს წაუყრუა მოთხოვნას, მაგრამ დიდხანს წაყრუება ვეღარ შეძლო. კუნძულ ოლაჭვათირეს აზვითებული მოქალაქენი ციხეს კარის შემტვრევით ემუქრებოდნენ. იოველმა თავის სიცოცხლეში პირველად დაიხია უკან; ხვიჩა გაათავისუფლა და შეუთვალა; მთლად ნუ გამწირავ, ბოლოს და ბოლოს, ქალაქელი კაცი ვარ, ასეთი რა დაგიშავე, პოლიტიკურ დიალოგში გამომყევით.

ხალხის მხარდაჭერით განებივრებულმა ხვიჩა გულუამ გუბერნატორს დიალოგზე კატეგორიული უარი შეუთვალა; შენთან სალაპარაკო მე არაფერი მაქვს, დროზე გადადექი, მირჩევია შენთვის, მამაჩემსა აქვს ცხოვებაო.

ამის შემდეგ ერთი კვირაც არ გასულა, რომ თავისი ლიბუზინის შავი ფარდის უკან მიმალულმა გუბერნატორმა საკუთარი თვალით იხილა კუნძულის მთავარ პროსპექტზე როგორ მოჰყავდა ათასობით ოლაჭვათირელ პატრიოტს ხელში აყვანილი ხვიჩა გულუა. როგორ ფრიალებდნენ ირგვლივ კუნძულის შვიდეფროვანი დროშები და მუშტმემართული ხალხი რა ერთსულოვნად გაჰყვიროდა: „ძირს იმპერატორის დამჯერე თოჯინა – ხალხისთვის საძულველი გუბერნატორი!“

იოველმა საბოლოოდ ირწმუნა, რომ ხვიჩასთან ბრძოლაში დამარცხდა.

იმ დღეს რაღას მოასწრებდა და მეორე დღეს ჩააბარა ცენტრს გუბერნატორის კვერთხ-ტემლაკ-ჯინჯილები.

ოლაჭვათირეს გუბერნატორმა ტახტი თავისი ნებით დატოვა ზუსტად ერთი დღით ადრე, სანამ ხვიჩა და მისი მოლაშქრენი გადააყენებდნენ.

ხალხმა ერთსულოვნად აირჩია ხვიჩა გულუა კუნძულის ახალ გუბერნატორად.

თუ სადმე სამართალია, ნოველა აქ უნდა მთავრდებოდეს. ასეთი დასასრული ხელს აძლევს ხვიჩას მიჩერებულ მილიონებს და, ჩვენ შორის დარჩეს, ამ ნოველის ავტორსაც, მაგრამ ცხოვრების უმკაცრესი ლოგიკა უფლებას არ მძლევს აქ დავსვა წერტილი.

შინაგანი ძალა ჩამკვივის, რომ აქ შეწყვეტილი ეს ნოველა დედამინაზე არსებული სხვა დანარჩენი მილიონ-ნახევარი მწერლის ნოველას დაემსგავსება, ამიტომ ვახსენებ ღმერთს

და რამდენიმე გვერდსაც შევთხზავ. ისე შევთხზავ, როგორც მამაზეციერი მიკარნახებს.

გაიარა გუბერნატორად კურთხევის, სახალხო აღფრთოვანების, მილოცვებისა და აღლუმების ერთმა კვირამ და ახალი გუბერნატორი შეუდგა თავისი მოვალეობის შესრულებას.

მტკიცედ გადაწყვიტა გადაგდებულ წინამორბედს ცხოვრების წესითაც არ დამსგავსებოდა; ჩემს ოროთახიან ბინაში ვიცხოვრებ და ფეხით ვივლი სამსახურშიო. გუბერნატორობის პირველ თვეს მართლაც ასე მოიქცა, მაგრამ ერთი თვის შემდეგ დარწმუნდა, რომ ვერც ფეხით ივლიდა სამსახურში და ვერც ოროთახიან ბინაში იცხოვრებდა. ჯერ ერთი, უამრავ სტუმარსა და მიმსვლელ-მომსვლელს (მათ შორის აქა-იქ უცხოელე-ბიც გამოერეოდნენ) თავის ღარიბულ აპარტამენტებში ვერ მიიღებდა, მეორეც – ქუჩაში სიარულისას იმდენი ვინმე აჩერებდა, (ზოგი ჭკუას არიგებდა, ზოგი სათხოვარს თხოვდა, ზოგი ეფერებოდა, ერის მსხნელს ეძახდა და ეხვეწებოდა, – ერთად სურათი გადავიღოთ; მინდა შთამომავლობას დავუტოვო), რომ დილის ცხრა საათზე გამოსული, ნაშუადღევს ძლივს აღწევდა თავის საგუბერნატორო სასახლემდე, რომლის კომპლექსს ამყად ფრიალებდა ოლაჭვათირეს შვიდფეროვანი დროშა.

ერთი სიტყვით, ხვიჩა გულუამ გუბერნატორის ყოფილ რეზიდენციაში დაიდო ბინა და სამსახურშიც იოველ ბიბილეიშვილის ჩამორთმეული ლიმუზინით დადიოდა.

პირველ რიგში კუნძულის სამტატო რეფორმა განახორციელა ხვიჩამ. პორტფელიან და უპორტფელო მინისტრებად თავისი ლაშქრის წევრები დასვა, მაგრამ სულიერ კმაყოფილებას ვერც ამ გზით მიაღწია. ზოგმა მეგობარმა მის მიერ შემოთავაზებული ადგილი იპატარავა და უარი უთხრა, ზოგი დათანხმდა, მაგრამ გულში მაინც ნაწყენი დარჩა (ჩანს, ვიცე-გუბერნატორობას ელოდა). ბუნებრივია, მთელ ლაშქარს ვერ განვდებოდა კუნძულის ჩინოსანი კონტინგენტის განსაზღვრული სკამი და მალე წამოვიდა გუბერნატორის მისამართით უკმაყოფილო პირთა წერილების ნიაღვარი: „არ გრცხვენია ხვიჩა შენო? მე როგორი ერთგული ვიყავი შენთვის, ვინ დაატარებდა ხელმონერებს ჩემ გარდა ციხიდან შენი გამოყვანისთვისო, ვინ შემოგიგზავნა ჩემ გარდა საკანში ქლიბიანი ბულკიო. მე არ

უნდა გაგხსენებოდი თანამდებობის განაწილების დროსო?“ უცერემონიოდ სწერდა ერთი ადრესატი და, როგორც ობიექტური მკითხველი დაასკვნის, ჰქონდა კიდევ გულის მოსვლის მიზეზი.

განაწყენებულთ როგორმე შეირიგებდა, მაგრამ ხვიჩას სხვა დარდიც გაუჩნდა. პირველ ხანებში, რაკი ახალი ცოცხი იყო, დაპირებებით კვებავდა ხალხს, მაგრამ გავიდა სამი წელი, და დაპირებული სამოთხე არსად ჩანდა. რა არ იღონა, საით არ მიანყდა, მაგრამ ქვეყნის მთავარ სატკივარს ვერ უშველა; ხალხს კუჭი ვერ გამოუძლო.

გუბერნატორობა უფრო ძნელი აღმოჩნდა, ვიდრე ქვემოდან ჩანდა, ვიდრე ხვიჩას წარმოედგინა. ადამიანები „სახვალის დოვლათს“ უკვე აღარ ჯერდებოდნენ. ისინი მოდიოდნენ გუბერნატორთან მიღებაზე და კონკრეტულად მოითხოვდნენ გამხნეებას და სიტყვით დაპირებას კი არა, კონკრეტულ ბინას, კონკრეტულ საჭმელს, კონკრეტულ ჩასაცმელ-დასახურავს და სამსახურს. ყველაფრის მიცემა შეეძლო გულუას მთხოვნელთათვის ზემოთ ჩამოთვლილის გარდა. დრო კი ელვისისწრაფით გარბოდა და ყოველდღე აწყდებოდა ახალი გუბერნატორის ყურს თანამოაზრეთა გულისგატეხვის ჩაძახილ-ჩალაპარაკებანი, ყოველდღე ხედავდა უნდობლობას და ეჭვ-ჩაბუდებულ თვალებს თავისი ლაშქრის წევრებისას.

ხვიჩა გულუამ მოინყინა. ის დრო ჯობდაო, ხშირად გაჰკრავდა ფიქრი, პასუხს რომ არაფერზე ვაგებდი, სხვის ნაკეთებ-ნაჩალიჩევს კრიჭაში რომ ვედექი, დაჩაგრულ ხალხს რომ ვექომაგებოდი. მართალია, ამისთვის ხანდახან ჭიტილაცა ცამომკრავდნენ და ციხეში მაყურყუტებდნენ, მაგრამ დაფასება და სიყვარული მეტი მქონდაო. უმშვენიერესი დრო სწორედ ის ხანა ყოფილა ჩემს ცხოვრებაში. დაგსდევენ, გისაფრდებიან, გიჭერენ, გამოგიშვებენ, გროვდება ხელმონერები, ადგენენ პეტიციებს. ატყდება რეკვა – მართლა გაგათავისუფლეს, თუ არაო გეკითხებიან, ჯანმრთელობა ხომ არ შეგირყიეს მაგ ძალღათაპირებმაო. ინტერესიც მეტი ჰქონდა მაშინდელ ჩემს ყოფას: ერთმანეთსდაუმსგავსებელი, დრამატული დღეები ელვისისწრაფით გარბოდნენ. ეს რა ოქროს გალია გამოვუგონე ჩემს თავს, რა ჯანდაბად მინდა მლიქვნელების არმია ჩემ ირგვლივ, ან უზრუნველი ცხოვრება, თუ ის ხვიჩა გულუა არ

ვიქნები რა ხვიჩა გულუადაც ჩემი თავი ვზარდე მთელი ჩემი სიცოცხლის მანძილზეო.

ეს ფიქრი პირველად რომ ეწვია გუბერნატორს 19... წლის 19 ენკენისთვე იყო, ხოლო 27 გიორგობისთვეს, სალამოს, ლიმუზინით თავისი რეზიდენციისკენ რომ მიჰყავდათ, ჯაჭვის ხიდთან მიტინგს მოჰკრა თვალი. ხიდზე შავტუხა, შვინდისფერპერანგა ოციოდე წლის ბიჭი შემდგარიყო და მუშტმემართვით მიმართავდა ქვევით შეკრებილ ხალხს.

რამდენი ხანია მიტინგი არ ჩატარებულა ჩვენს კუნძულზეო, მონყენილად გადაულაპარაკა ხვიჩამ წინ მჯდომ თანაშემწეს, ბრძოლის კარგი ფორმაა მიტინგი, არ უნდა დაივიწყოს ხალხმაო.

ეკოლოგიის საკითხებზე გამოთქვამენ აზრს, დამერწმუნეთ, ეს მიტინგი თქვენს მოღვაწეობას სრულებით არ ეხებაო, იცრუა თანაშემწემ.

მინდა იცოდეს ყველა ფუნქციონერმა, რომ თანაშემწენი, სამწუხაროდ, ხშირად სტყუიან.

გუბერნატორ ხვიჩა გულუას მთელი ღამე შვინდისფერპერანგა ბიჭი ესიზმრებოდა.

მეორე დღეს მიტინგის მიზეზთა რკვევა არ დაუნყია. დილის თერთმეტის ნახევარზე მოვიდა სამსახურში, თერთმეტზე სენატის სხდომა მოიწვია და ოფიციალურადაც განაცხადა გადადგომის შესახებ.

დაყოლიების ცდები უშედეგო აღმოჩნდა. გუბერნატორის გადანყვეტილება მტკიცე იყო.

ერთი საათის შემდეგ კუნძულ ოლაჭვათირეს საინფორმაციო ორგანოებმა გუბერნატორის გადადგომის ამბავი ქვეყანას ამცნეს. მოქალაქეებს მიზეზი აინტერესებდათ, მაგრამ საინფორმაციო ორგანოები მიზეზს, ამჯერად, არ იტყობინებოდნენ.

ადვილი შესაძლებელი იყო, თვითონაც არ სცოდნოდათ.

1988

უფასო პანსიონატი

ათას ცხრაას ოთხმოცდაცხრა წლის სამ თებერვალს, არაფორმალური გაერთიანება „სი ქოულ ბატას“ წევრს, ოცდაჩვიდმეტი წლის მარტოხელა დედას – მზია სულხანიშვილს უფასო პანსიონატის გახსნის იდეა დაებადა.

მეორე დღეს ბავშვი სკოლაში რომ გაისტუმრა, მზიამ მესამეჯერ მოდამობრუნებული, ზებრისზოლებიანი პალტო ჩაიცვა, კუპრით შავი თმები მოლისფერ ბერეტში გულმოდგინედ შეჩურთა, ხელზე დედის დანატოვარი თეთრი ხელთათმანები გაიკეთა და აღმასკომისკენ გაეშურა.

ისეთი გაუმჭირვალე და მძიმე იყო ნაცრისფერლრუბლიანი ცა, ისე ქვევით დასისინებდა ცივი ნიავი, რომ სადღაც სულ ახლოს აშკარად თოვდა.

ათას ამაო ჩამოფრენკინკილებასაც ვერ დაერწმუნებინა ახლომახლო ხეებზე მსხდომი ბელურები რომ ასფალტზე მათთვის სახიერო არა ეყარა რა და საკენკ-საციცქნი ისევ სხვაგან უნდა ეძებნათ. დაასკუბდებოდა ფიფქივით მსუბუქი ჩიტი ასფალტს, ერთ-ორს წახტებოდა თავისი შიშველი, პანანინა ფეხებით (ულმერთობაა მინისკენ დაშვებულ იმ ორ ფიორა ხაზს ფეხები უწოდო), მიიხედ-მოიხედავდა, და ისევ დაუზარებლად აფრინდებოდა იმ ხეზე, საიდანაც ეს-ესაა ჩამოსკუბდა. აფრინდებოდა რომ თანამომემთ თავის ბელურულ ენაზე შეჟღურტულებოდა და ხელახალი ჩამოსკუბებისთვის მომზადებულიყო.

რევოლუციონერ ნულუკიდის სახელობის ქუჩის ბოლოში სვეტზე აღმართული მრგვალი საათი, როგორც ყოველთვის, მკაფიოდ უჩვენებდა თოთხმეტ საათსა და ოცდახუთ წუთს. მიუხედავად იმისა, რომ ათის ნახევარი ძლივს იქნებოდა.

მზიამ საათზე მეტ ხანს უცადა მეშვიდე ნომერ ავტობუსს და იქნებ ერთი ამდენი კიდეც მოეცადა, რომ ვიღაც ღვთიან-მადლიანს არ ეთქვა, ავტობუსები დილიდანვე მოხსნეს მარშრუტიდან და დემონსტრანტებისთვის გზის ჩასახერგად წაიყვანესო.

რა მეტი გზა ჰქონდა, ფეხით დაადგა მესამე ინტერნაციონალის სახელობის გამზირს და როცა აღმასკომის შენობის კი-

ბეზე ადიოდა, თავს კიდევ ერთხელ უსაყვედურა; თავიდანვე ფეხით წამოვსულიყავი, არც ისე შორს ყოფილაო.

მდივანმა ქალმა ჯერ მოსვლის მიზეზი გამოჰკითხა და მერე მშვიდად აუწყა: თავმჯდომარე მოხსენებაზე მუშაობს, დღეს თქვენი მიღება გაუჭირდებაო.

შემონებულა, რომ ასეთი პასუხის მოცემისას მდივანი ქალები ასიდან ოთხმოცდათვრამეტ შემთხვევაში ტყუიან, მაგრამ ამჯერად თავმჯდომარე მართლაც მოხსენებაზე მუშაობდა.

როცა ლოდინით დაიღალა და მოთმინების ფიალა აეგსო, მზიამ გადანყვიტა შესულიყო; ბოლოს და ბოლოს იმას მაინც ვკითხავ, როდის მიმიღებსო.

კარი შეაღო და იქვე გაჩერდა.

თავმჯდომარე მაღალი, სპორტული აღნაგობის, სიმპათიური მამაკაცი ნინ და უკან დადიოდა და მბეჭდავ-მემანქანეს გამოთქმით ჰკარნახობდა. მან ერთი გახედა შემოსულს, მაგრამ კარნახი არ შეუწყვეტია.

„არჩევნების ახალ სისტემაზე გადასვლამ საშუალება მოგვცა, რეგისტრაციაში გავატაროთ ჭეშმარიტად ხალხის რჩეულნი, წერტილი. ორი და მეტი კანდიდატის დასახელების კომპანია, მძიმე, ამომრჩეველს საშუალებას აძლევს ღირსეულთა შორის ღირსეულს მისცეს თავისი საარჩევნო ხმა, წერტილი“. რა დავნერეთ ელეონორა, აბა, მომასმენინე.

– თავიდან? – იკითხა თმახუჭუჭა, ლამის უწარბო გოგონამ.

– არა. ბოლო წინადადება წამიკითხე.

– „არჩევნების ახალ სისტემაზე გადასვლამ საშუალება მოგვცა, რეგისტრაციაში გავატაროთ ჭეშმარიტად ხალხის რჩეულნი, ორი და მეტი კანდიდატის დასახელების კომპანია ამომრჩეველს საშუალებას აძლევს ღირსეულთა შორის ღირსეულს მისცეს თავისი საარჩევნო ხმა“.

– მოიცა. იქ „ჭეშმარიტად ხალხის რჩეულნი“ ნაცვლად აჯობებს „ხალხის ჭეშმარიტი რჩეულნი“, იყოს ახლა, ბოლოს გავასწოროთ. თქვენ ჩემთან ბრძანდებით, ქალბატონო?

– ბოდიშს ვიხდით უდროოდ დროს შეწუხებისთვის, სხვა დროს გეახლებით. – მზია გულწრფელად ნანობდა, რომ თავმჯდომარეს მოხსენებაზე მუშაობაში ხელი შეუშალა.

– არა უშავს, აქეთ მობრძანდით, ბრძანეთ, თუ ძალიან გრძელი ამბავი არ არის. დაბრძანდით.

მზია მაგიდას მიუახლოვდა, მაგრამ დაჯდომით არ დამჯდარა. დაჯდომა-ადგომაშიც რომ არ წაერთმია მასპინძლისთვის ძვირფასი დრო.

– პანსიონატი მინდა გავხსნა.

– კოოპერატივი? – ცოტა არ იყოს გულგრილად ჰკითხა თავმჯდომარემ. ამ ბოლო დროს ბინის აღრიცხვაზე ასვლის მსურველზე მეტი კოოპერატივის გახსნის ენთუზიასტი მოდიოდა.

– იცით რა, უფასო პანსიონატი მინდა გავხსნა.

– უფასო? – თავმჯდომარემ სათვალე მოიხსნა და ქვედა ტუჩზე ჩამოიკონწიალა.

– დიახ.

– რა სახის?

– საქველმოქმედო. ხომ არიან ქალაქში ბავშვები, რომელთა მშობლებსაც საშუალება არა აქვთ რეპეტიტორს ფული უხადონ. უფასოდ ვამეცადინებთ.

– კი მაგრამ, რა ასაკის ბავშვებს ამეცადინებთ?

– სასკოლო ასაკისას.

– ალბათ, პანსიონატისთვის ბინა დაგჭირდებათ, უნდა გითხრათ, რომ არავითარი საშუალება არა გვაქვს. გუშინწინ კოოპერატივ „სალამურს“ ბოლო სარდაფი გამოვუყავით.

– არა, ბატონო. ჩემს ბინაში ვამეცადინებ, ოროთახიანი ბინა მაქვს მე, მარტოხელა ქალი ვარ. ერთი ბავშვი მყავს, მეშვიდეკლასელი.

– უფასო პანსიონატში რას გულისხმობთ? მასწავლებლებს ფული ხომ უნდა გადაუხადოთ?

– იცით რა, ინგლისურში და ქართულში მე თვითონ ვამეცადინებ, პედაგოგიური ინსტიტუტი მაქვს დამთავრებული, ინგლისურ-ქართული სპეციალობით. ისტორიას და მათემატიკის მასწავლებლებს მოვძებნი ჩემი მეგობრების წრეში. კვირაში ორ დღეს თითო საათს ვინ არ შესწირავს ამ კეთილ საქმეს.

– სად მუშაობთ?

– სინქრონული თარგმნის კურსებზე. თქვენ ფიქრი ნუ გაქვთ, თავისუფალი დრო ბევრი მაქვს.

თავმჯდომარე დაიბნა. ასეთ უცნაურ „მთხოვნელს“ პირველად ხედავდა. ვერა და ვერ დაეჯერებინა, რომ შეიძლებოდა ამ გადარეული საბაზრო ფასებისა და ხელმოჭერილი ხელფასების ათწლეულში აღმოჩენილიყო ადამიანი, რომელიც ბავშვებს სრუ-

ლიად უანგაროდ, უსასყიდლოდ ამეცადინებდა. გონება დაძაბა. გაითვალსურათა მთელი თავისი მწირი ცოდნა პანსიონატებზე, მაგრამ არათუ ამ საუკუნეში, ვერც წინა საუკუნეში გაიხსენა უფასო პანსიონატი. ამკარაა ამ სათნო სახის ქალბატონის უკან მაქინატორების ჯგუფი დგას, ან, უკეთეს შემთხვევაში, პოპულარობის მაძიებელ დიასახლისთა დაღლილი გონების ნაცუღლუტარიო, გაიფიქრა, თქმით კი აი, რა თქვა:

– ქალბატონო, ჩვენ უფასო პანსიონატის გახსნის შემთხვევა ჯერ არ გვექონია და გითხრათ სიმართლე, არც კი ვიცი, რა გიპასუხოთ. უფასო პანსიონატი, რასაკვირველია, კეთილშობილური საქმეა, მაგრამ ჩვენ რა სტატუსით უნდა დაგამტკიცოთ აღმასკომზე?

– უფასო პანსიონატის უფლებით.

– საქმე ის გახლავთ, რომ ოქმით მხოლოდ კოოპერატივის გახსნის უფლება გვაქვს. თუ კოოპერატივად გაგატარეთ, უნდა დაგბეგროთ კიდევც.

– ბეგარას რით გადავიხდით, როცა ჩვენი პანსიონატი უფასოდ იმუშავებს?

– გასაგებია. კიდევ და კიდევ გიმეორებთ, რომ ფრიად კეთილშობილური საქციელია თქვენის მხრივ, მაგრამ ჩვენ ვერაფერში დაგეხმარებით.

– ჩვენ დახმარება არ გვითხოვია, ჩვენ მხოლოდ თქვენი დასტური გვინდა.

– კი ბატონო. ჩათვალეთ, რომ სიტყვიერი დასტური მიღებული გაქვთ. გაფორმებით კი, არ გენყინოთ და, ვერ გაგაფორმებთ. დადგენილებაში კიდევ რომ ჩავნეროთ, არავინ დაგვიჯერებს. ამ ჩვენს ბობოქარ საუკუნეში ტყუილს ჰგავს თქვენი ჩანაფიქრი. ძალიან მიმძიმს ამის თქმა, მაგრამ ასეა.

– მადლობას მოგახსენებთ, – მზიას კიდევ სურდა რალაც ეთქვა, დააპირა კიდევც, მაგრამ ამასობაში თავმჯდომარე მბეჭდავ გოგონას ნაადგა თავზე და ტკბილად, ლულუნით ჰკითხა:

– რაზე შევჩერდით, ელეონორა?

ელეონორამ საბეჭდი მანქანიდან ფურცელი დააძრო და კითხვას შეუდგა, მზია კი უკანსვლით წავიდა კარებისაკენ.

გზად თანაკურსელს, დოცენტ ჩაფიჩაძეს გამოუარა. იღბლად, დოცენტი შინ აღმოჩნდა. მეუღლემ სანოლი ოთახისკენ წაიყვანა და თან მოუბოდიშა, შეუძლოდ არის და ვერ ავაყენებ, არ გენყინოთ, მესამეჯერ შეუბრუნდა გრიპიო.

ჩაფიჩაძეს თავზე წყალბურთელი სპორტსმენის თეთრი ქუდი ეხურა. ქუდს რატომღაც ნომრად რვიანი ესვა. ყელზე მწვანე რიდე სქლად დაეხვია და ბალიშ-საბანში მიფუთულს ცხვირილა უჩანდა.

– ავად ხარ ჯამბული, არ გრცხვენია? რა დროს ავად გახდომია, შენი იმედი აქვს ქვეყანას, – მოეფერ-გაამხნევა მზიამ.

– არ მითხრა, თუ ქალი ხარ, გრიპის გეშინოდეს, თურმე, ყველაზე მეტად. თვე-ნახევარია ვერ მოვიცილე. პატარას რომ შემიშვებს, ვითომ, ხელს და ავდგები, მეორე დღეს მომკუჭავს და დამაგდებს. დამასუსტა და დამაბეჩავა, გელაპარაკები.

– არ იცით კაცებმა თავის მოვლა და იმიტომ. უნდა გამოშუმდე. შებრუნებული უარესია.

– ბიჭი, რას შობა?

– რა უჭირს, იზრდება და ვირდება.

– შენი ქე მაინც ბიჭია და არ გაემტყუნება, მეგონა, გოგო წყნარია-მეთქი. გაგიგონია? ვერ ვაკავებ სახლში ჩემს გოგოებს.

– უფროსი რომელშია ახლა?

– მეთქი.

– კაი გოგოა. იმ დღეს მხატვრული კითხვის კონკურსზე ლექსი წაიკითხა. ძლივს ვიცანი. ყოველდღე იცვლებიან.

– კაი მოუვა მაგის ცხვირს.

– რაზე შეგანუხე ახლა, ჩემო ჯამბულ.

– ჰო, ჭირიმე, – ჯამბულმა ბალიში კისერთან აინია და თითქმის წამოჯდა.

– დაიფარე, დაიფარე არ გაცივდე და მე არ დამბრალდეს.

– არა უშავს, მთლად დავარდნილი კი არ ვარ, შე ქალო.

– პანსიონატი მინდა ჩემს სახლში გავხსნა. დრო მაქვს, იმ კურსებზე ნამეტანი დატვირთული არ ვარ.

– რაის პანსიონატი? – ჯამბულმა ზურგსუკან ერთხელ კიდევ ამოსწია ბალიში.

– ვამეცადინებ სკოლის ასაკის ბავშვებს, მერე, შეიძლება, აბიტურიენტებსაც მოგვიდო ხელი.

– რაში.

– ქართულში, ინგლისურში, ისტორიაში.

– ძლივს არ მოსულხარ ჭკუაზე? თუ გახსოვს, როდის გითხარი მე, მონაფეები აიყვანე-მეთქი.

– ჰო, მარა, ჩემი პანსიონატი უფასო იქნება.

– უფასო?

– კი. ფულს არ გადავხდევინებთ. ხელმოკლე ოჯახში-ვილებისთვის ვხსნი. რამდენს არა აქვს სამუშაო და წელში წყდება რეპეტიტორებთან.

ჯამბულს გაეცინა.

– ახალგაზრდობაშიც ამნაირი უქიქინე იყავი. მაინცდამაინც შენ უნდა მოიფიქრო რაღაცა სასწაული? ქვეყანა კოოპერატივებზეა გადასული და შენ უფასო სასწავლებელს ხსნი, შე კაი ქალო? სტიპენდიაც რომ დაუნიშნო შენი ხელფასიდან? ა? რას იტყვი, ბარემ რაკი პატივს სცემ.

– ქართულში და ინგლისურში მე ვამეცადინებ და ისტორიაში შენ უნდა შემეშველო. დაკარგე ორი საათი კვირაში, არ დაიქცევა ქვეყანა.

ჯამბული კარგა ხანს ჭერს ასცქეროდა.

– ჩემი თავი გენაცვალოს, მზია, მაგრამ ჩემგან არ გამოვა, რატომ, თუ იცი?

– რატომ?

– რატომ და მე ისედაც ვამეცადინებ აბიტურიენტებს. ქე იცი შენ, რა არი დოცენტის ხელფასი დღეს. მომზადების ფული რომ არ მშველოდეს, ხელფასი რას მიზამდა. რაკი ასეა ჩემი საქმე, არ დამიჯერებენ, უფასოდ ამეცადინებსო. ფინგანი აგვიკლებს. არც შენთვის იქნება კარგი.

ჯამბული გაჩუმდა. მერე, თანაკურსელის ეჭვიან მზერას რომ წააწყდა, ისევ ალაპარაკდა:

– დამიჯერე მზია. არ მეზარება. შენი გულისთვის წყალში ჩავდგები, მაგრამ, ხომ იცი, ხალხის ამბავი. თავის სახლში ფასიანად ამეცადინებს და მზიას სახლში უფასოდ, ვინ ჭამს მაგასო. ფინგანის ამბავი არ იცი შენ? ჩემს ჭიშკართან დგას ყოველ მეორე დღეს და მოწაფეებს მითვლის. კიდევ არის ერთი მიზეზი...

მზია თავის ხელებს დასცქეროდა.

– ეს ამბავი გახმაურდება, მზია. უფასო პანსიონატი ჩვენს სინამდვილეში ისეთი მოულოდნელი რამ არის, რომ არ დაიმალება. პრესაში გაჟონავს. დაწერს ვილაც ენაჭარტალა ჟურნალისტი, ასე და ასეო. ჯამბული ჩაფიჩაძე და მზია სულხანიშვილი ქველმოქმედებას ეწევიანო. უფასო პანსიონატი გახსნესო. ეს მინდა მე?

– ჯერ ერთი საგაზეთოდ არ გავიხდით საქმეს. მე ეს სახელის საშოვნელად არ მომიფიქრებია. და კიდევ რომ დაწერონ, რა სირცხვილი ეს არის, შე კაცო?

– მზია, არ იცი, რა საზოგადოებაში ვცხოვრობთ? იმ წუთსვე მეტიჩრებად გამოგვაცხადებენ. ასიდან ოთხმოცდაათი არ დაიჯერებს, რომ რაღაცას არ ვმამუნობთ და არ ვიტყუებთ. ამას თავი დავანებოთ. ჩემი კოლეგები ვინც, ასე ჩემსავით, აბიტურიენტების მომზადებით ცხოვრობს სამუდამოდ გადამეკიდებიან. თავბზულია და ზემსტომია არ უყვარს დღეს არავის. კიდევ გეტყვი ერთს, რატომ ვერ გაამართლებს შენი პანსიონატი გითხრა?

– მითხარი. – მზიას ხმა გალეოდა.

– რა გულდაგულაც უნდა ვამეცადინოთ ბავშვები, თან რომ გადავყვეთ, არც თვითონ ბავშვები და არც მშობლები მაღლიერი არ დაგვრჩებიან. რაკი ფულს არ გვახდევინებენ, ეტყობა, არაფერს ასწავლიან. ისე, სიაფანდად ამეცადინებენ, ხალხის შესახედავადო.

ჯამბულმა კიდევ თქვა რაღაც, მაგრამ მზიას აღარ გაუგონია. ფიქრმა გაიტყუა: „ღმერთო ჩემო, ნუთუ მართალია ეს კაცი? ნუთუ მართლა ისეთი დრო დადგა, როგორც ჯამბულს ჰგონია. არ შეიძლება არა, ეს ყველაფერი მართალი იყოს. თუ ეს ასეა, სიკეთეს ფასი დაუკარგავს ამ ქვეყანაზე. და ეს კი მხოლოდ მაშინ ხდება, როცა კაცობრიობის აღსასრული მოახლოვებულია...“

ამ ფიქრებს რომ დაუსხლტა და თავის თავთან მობრუნდა, უკვე ქუჩაში იყო.

წვრილად, ხვავრილად თოვდა, მაგრამ ქუთაისის აბეზარი ქარი თოვლს მიწას არ აკარებდა. ფიფქს მიწამდე ასე, დაახლოებით, მტკაველი რომ დააკლდებოდა, ქარი ერთს მისებურად დაუბერავდა და თამაშ-ტრიალით ისევ ცისკენ შეაბრუნებდა.

აჩიკო სკოლიდან მობრუნებულიყო და სამზარეულოში საქმიანობდა. ტაფამწვარი გაემზადებინა და პურზე კარაქს, როგორც იცოდა, თხლად, დიდხანს უსვამდა.

მზიამ, აბურდულ თმაზე მოუალერსა.

– ასე, გენაცვალოს დედა, კაცი მომესწარი, აწი რაღა მიჭირს.

ბიჭმა თავი განზე გასწია. ამ ასაკის ბიჭებს არ უყვართ, როცა ბავშვივით ეფერებიან.

– რა ჰქენით ქართულში?

– ვწერეთ.

– თავგადასავალი?
– არა. თავისუფალი თემა გვანერია „ოცდამეერთე – ჩემი საუკუნე“.

– მერე? რა დაწერე აჩიკო.

– თვითონ მოგვიყვა: როგორი მინდა ვიყო მე და როგორი მინდა რომ იყოს ჩემი სამშობლო. მოვახლავართე რაღაც. ხარაბაძემ და მამაგეიშვილმა სულ ვერაფერი ვერ დაწერეს.

– დაჯექი ახლა და იმეცადინე.

– რა ვიმეცადინო. ქართულში წერა გვქონდა. რუსულს ახალი არ აუხსნია და თურქულს წიგნი არა მაქვს.

– გამოართვი სოფიკოს.

– სოფიკო დღეს თვითონ არ ყოფილა. გაცივებულია და დედამისმა არ გამოუშვა.

– ნაუსევი, ბიჭო, ბლომად. კარაქი სიმალლეში ზრდის სანამ უნდა იპუნკო მეთათიქესავით. ასე გამიგონია, დედიკო?

აჩიკო თავისას განაგრძობდა. ყველა ყველა და კარაქთან მას უკვე ჩამოყალიბებული ჰქონდა თავისი უმკაცრესი დამოკიდებულება.

მზია ტელეფონს მიუჯდა და გრძელი, წითელი ბლოკნოტი გადაშალა. ამ ბლოკნოტში ნინოშვილის და მარდალეიშვილის ქუჩაზე მცხოვრებთა გვარები და მისამართები ეწერა. შარშან მზია საარჩევნო უბნის აგიტატორად გამოყვეს და „აღრიცხვის“ წიგნაკი ყოველ შემთხვევისთვის შეინახა. თუ რამე დაეხმარებოდა ახლა უფასო პანსიონატის მომავალი მსმენელების შესარჩევად, სწორედ ეს სია გახლდათ.

სალამოს „მოამბე“ რომ ჩამთავრდა, მზია მარდალეიშვილის ქუჩის პირველი ჩიხის შვიდ ნომერში მცხოვრებ კირვალიძეების ოჯახს ესტუმრა. ელეონორა კირვალიძის ქმარი, ავტოქარხნის ყოფილი ინჟინერი გივი კირვალიძე შრომის უსაფრთხოების დარღვევისათვის (რასაც საამქროში აეროზოლის აფეთქება მოჰყვა) დაჭერილი იყო. სამი ბავშვი ჰყავდათ. უფროსს, თუ მზია არ ცდებოდა, უკვე დამთავრებული უნდა ჰქონოდა, ხოლო უმცროსი მეექვსეში უნდა ყოფილიყო.

– იყოს, ბატონო, იყოს. რავა გეკადრებათ. ანგრეული ვართ ისედაც ამგენის ხელში შენ დაიცავ სისუფთავეს? – ბოდიშფერებით ეუბნებოდა ელეონორა სტუმარს, რომელიც კიბის თავზე დაგებულ ჯაგრისხალიჩაზე დიდხანს, გულმოდგინედ ინმენდა ფეხსაცმელს.

– დედა უთხარი რამე! – დაიყვირა შუშაბანდიდან გოგომ, როცა ელეონორა და მზია ოთახში შევიდნენ.

– ვასიკო! – დაიძახა მზიამ სარეკორდო ხმით.

ამ დაძახილზე შუშაბანდიდან თავბურძღლა, აყლაყუდა ბიჭი გამოვარდა და ზურგში მოხვდა კიდეც მარჯვედ ნასროლი წიგნი. უცხო ადამიანის დანახვაზე ბიჭმა წიგნი აიღო და სამზარეულოსკენ გაფშლატუნდა.

– დაბრძანდით, ქალბატონო. ბოდიშს ვიხდი, – დაიმორცხვა ელეონორამ – გაგიგონიათ ასეთი რამ? ჭამენ და-ძმა ერთმანეთს. ოცდაოთხი საათი ჩხუბობენ.

– იციან ბავშვებმა, – სკამი გამოსწია მზიამ, მაგრამ რომ დახედა, დაჯდომა გადაიფიქრა.

ელეონორამ წინსაფარი გადაუსვა სკამს და სტუმარს ლუმელთან ახლოს დაუდგა.

– დაბრძანდით, თქვენი ქირიმე რა „ბავშვებმა“, ბატონო, ბავშვები არ ვიყავით ჩვენ? ამნაირი უნაირო არაფერი გამიგონია.

ცოტა ხანს ჩუმად იყვნენ.

– დადებს ამაღამ. – ჩაილაპარაკა მზიამ.

– დადებს, ბატონო, ყინვიანი თოვლია. დადებს, აბა რას იზამს. ჯერ სადაა ზამთარი. შეშაც გვითავდება, ღმერთო, შენ ოურიე დავთარი, ვინც ჩვენ ამ დღეში ჩაგვაგლო.

– რამდენი დარჩა მეუღლეს?

– ორნახევარი თუ ამნისტიამ არ მოუსწრო. ტყვილად ზის, მთლად ტყვილად. ხალხი ქვეყანას აქცევს და ქე არიან გარეთ.

– ბავშვები თუ სწავლობენ?

– როგორც ნახეთ ახლა, ამ წუთში, ისე სწავლობენ, ქალბატონო.

– მზია მქვია, მე, სულხანიშვილი ვარ. ნინოშვილზე ვცხოვრობ, ბაზრის ქვევით.

– ცნობით, რავა არ გიცანით, ქალბატონო, მარა სახელი ვერ მოვიგონე. არეული მაქვს-მეთქი ტვინი, ხომ გითხარით, ცალკე გივის დარდი, ცალკე ამგენის. სწავლობენო? ხომ ნახეთ, როგორ ესვრიან წიგნს ერთმანეთს. ესენი ისწავლიან რამეს? ეს უფროსია, – ლუმელთან თავდახრით მჯდომ გოგოს მიათითა – შარშან დაამთავრა და ზის ფეჩთან. თუ არ უთხარი, ცოცხს არ აიღებს ხელში და ოთახს არ გამოუსობს.

– არა უშავს, ჩავარდებიან ქკუაში.

- მე ქე მომინელებენ და რალა დროს.
- პანსიონატს ვხსნი მე, ჩემს ბინაში, ქალბატონო ელეონო-რა და იაროს ერთმა ჩემთან. თუ გნებავთ, ორივემ იაროს, უმცროსებმა, და-ძმამ; ერთად.
- რაის პანსიონატს ხსნით, პატივცემულო?
- ვამეცადინებთ ბავშვებს.
- აგაშენათ ღმერთმა ეგ კარგი საქმე იყოს, მარა...
- უფასო იქნება, ქალბატონო. ფულს არ გამოგართმევთ.
- უფასო? ელეონორამ სტუმარს ეჭვით გახედა. ორი თითით ტუჩის კიდები მოიწმინდა და ხელები მაგიდაზე დააწყო.

მოსაწყენი საუბრით, სტუმარ-მასპინძელს შორის რომ გაგრძელდა, მკითხველს აღარ გადავლი. ელეონორამ უარი თქვა უფასო პანსიონატში შვილების მიბარებაზე. ჯერ იმის გარკვევა სცადა, თუ რატომ გადაწყვიტა ქალბატონმა მზიამ მაინცდამაინც კირვალიძეებს მიდგომოდა კარზე. როცა მზიამ აუხსნა, ეს პანსიონატი ხელმოკლე ბავშვებისთვის იხსნებაო, მასპინძელმა კოპები შეიკრა, მართალია, პატიმრის ოჯახი გვქვია და სულ ტყვილად ზის ჩემი ქმარი, მაგრამ ჯერ სამონწყალოდ არ გაგვხდომია საქმეო. გასაგებია ჩემთვის თქვენი სურვილი, გეცოდებით და გინდათ დაგვეხმაროთ, დიდი მადლობა თანაგრძნობისთვის, მაგრამ სიკვდილი მიჩვენია ხალხის ყბაში ჩავარდნას. ნელებზე ფეხს დავიდგამ, დღე და ღამეს გავასწორებ და რავარც სხვების მშობლები იხდიან, ისე გადავიხდი მეცო. ღმერთო კი მომკალი, გასათხოვარი გოგოს პატრონი იმას როგორ ვიხამ, ქვეყანა ავალაპარაკო; სამონწყალოდ და სამადლოდ უფასოდ უმეცადინებენ ბავშვებსო.

რა სიტყვებით არ ეხვენა, რა მაგალითებით არ არწმუნა მზიამ მასპინძელი: სრულებითაც არ გახლავთ ეს საქმე დამამცირებელი, ვისაც რა შეგვიძლია, პატივი უნდა ვცეთ, ადამიანებმა უნდა მივხედოთ ერთმანეთს, ბოლოს და ბოლოს ყველაფერი ფულზე ხომ არ უნდა დავიყვანოთო, მაგრამ ვერა და ვერ დაითანხმა.

კირვალიძეებმა ხომ გაანზილეს, ახობაძეებმა და შვანგირაძეებმაც ზრდილობიანი უარით გამოისტუმრეს. ახობაძეებმა უთხრეს; უკვე მიბარებული გვყავს რეპეტიტორთან ბავშვებიო, ხოლო შვანგირაძემ, სამუალოს ქე დაამთავრებს რავარცხა იქნება და მერე ხელობა და მისი ჯანო.

ბოლოს, ძელქვიანას სასაფლაოსთან ზურაბ ხაბურძანიას

სახლს მიადგა. ზურაბს მეუღლე ამ შვიდი წლის წინ, ბრმანან-ლავის გასკდომით დაელუპა და ორ ბავშვს მარტო ზრდიდა.

მასპინძელი ნასვამი გახლდათ და მზიას შვიდჯერ მაინც დასჭირდა თავიდან დაწყება, სანამ მოსვლის მიზეზს გააგებინებდა. უფასო პანსიონატის იდეას ზურაბი აღტაცებით შეხვდა, და სტუმარს ორჯერ ისე მგრძნობიარედ აკოცა, ხელზე, როგორი კოცნაც შეზარხოშებულმა მამაკაცებმა იციან. მერე გრძნობამორევით ალულულადა: „ვიცოდი მე, თქვენი კეთილი გულის ამბავი, ქალბატონო მზიაო. ვიცოდი, მაგრამ ვერ გეუბნებოდით, ვერ გიმხელდით ამდენ ხანსო. მეგობრობა და სიყვარული ასე მესმის მეო. ვისაც მე ვუნდივარ, ჩემი ობლებიც უნდა უნდოდესო. სხვა ვარიანტიც მქონდა, მაგრამ ბავშვებს გითხრათ სიმართლე, ვერ დავაჩაგვრინებ ვერავისო, თქვენთვის ჩამიბარებია დღეიდან ჩემი ობლებიც და ჩემი თავიცო. მე თუ ვსვამ ხანდახან, ჩემს ნაშოვნს ვხარჯავ, სხვისთვის არ წამირთმევია არაფერიო...“ ლულულს რომ მორჩა და უფასო პანსიონატის გამგეს მკლაფზე წაეპოტინა, მზია მიხვდა რომ ხაბურძანიასთან საქმიანი საუბრის გაგრძელება უაზრო იყო. გული მოიყვანა, მასპინძელს თავის შეკავებისკენ მოუწოდა და მტკიცე ნაბიჯით წავიდა ქიშკრისაკენ.

* * *

აჩიკოს ტელევიზორთან ჩასძინებოდა.

„გარდაქმნის პროექტორის“ წამყვანი ეკრანზე მენყერისგან დახეთქილ სახლებს აჩვენებდა.

მზიამ ტელევიზორი გამოართო. ძილღვიძილიანი ბიჭი ფერებ-ფერებით შეიყვანა სანოლ ოთახში. გახადა, საბანი ზურგთან ამოუგო, აკოცა და თავზე ხელი გადაუსვა.

მერე შუშაბანდში გამოვიდა, ხატის წინ სანთელი აანთო და დიდხანს მხურვალედ ლოცულობდა.

ამრეპი

როგორც საკუთარ ძვალს არ გავტყვირავ, ისე არ მინდოდა იმ კრებაზე გამოსვლა, მაგრამ ხანდახან ეშმაკი ჩაგიჯდება ჯამში და თავის ნებაზე აგატროკებს. რა ჩემი საქმე იყო სხვების დატუქსვა-დაჯანჯღარება, რომელი სოლომონ მოძღვარი და გოლა-ქადაგი მე ვიყავი. აქამდე, ვერ მოვითმინეო, სხვა რომ მეტყოდა; სიცილს დავაყრიდი. ვერ მოთმინის ქუაზე მტერმა იარა დღეს. მთელი ცხოვრება ვითმენ და ერთხელაც მომეთმინა. რა ბზიკმა მიკბინა, თვითონ არ ვიცი, მაგრამ როგორც ჩანს, იმ ერთხელაა სწორედ კაცი საბედისწერო ქუაზე გროვდება, გროვდება გულში ბოლმა-ვარამი და იმ ერთხელ ამოხეთქავს ვულკანივით.

რა კრება იყო, რაში მაინტერესებდა. ყოველდღე იყო ამნაირი კრება ჩვენს კლუბში. შემოლაგდებოდნენ კისერდასივებული, გალსტუკამობრუნებული კაცები. ჯერ პრეზიდენტი გაივსებოდა, მერე დარბაზში დაჩნდებოდნენ ახალნაყარი სკასავით ერთ ადგილას აბზუებული მსმენელები. იქაქანებდნენ ოთხ საათს და ისეთი სახეებით დაიშლებოდნენ, კაცს ეგონებოდა; ახლა კი დაანყვეს ქვეყანა, არ უნდა ლაპარაკიო. წელიწად-ნახევარი ვიმუშავე კლუბში და სამჯერ თუ მექნება, მაგათი კრება-თათბირი აქა-იქ, ყურჩაკრულად მოსმენილი. ქურდების ნახევარყბით და ბებრა-ტერმინებით ნათქვამს ვიგებ, კაცო, და ამ კრებაზე ბაიყუშივით ვიჯექი კულისებში. მე კი არა, მგონი, თვითონაც არ ესმოდათ ერთმანეთის. განგებ აგებდნენ აზრს ისე, რომ ერთმანეთი დაეზნათ. ასე იყო ნამდვილად. ისე, ჩვენ შორის დარჩეს და ორატორობა ნამეტანი წინაა წასული. რომელ საუკუნეში და რომელ ქვეყანაში მოახერხებდნენ, შენ მითხარი, ოთხ საათს ელაპარაკათ და ერთი პანანკინტელა აზრიც არ გაპარვოდათ, საქმეს რომ წაადგებოდა, ისეთი. მე რა, მაგათი ლაყაფ-მუსაიფი ისე მანუხებდა, როგორც კატას ქალაღდის ფხრინინი. მაგიდას წითელ მაუდს რომ გადავაფარებდი, სცენის სიღრმეში ბელადის ბიუსტს დავდგამდი და მიკროფონებს

უზურში მოვიყვანდი, ვიჯექი ჩემთვის და ვთვლემდი. ხანდახან, ტაშს რომ გაახურებდნენ, ავწევდი თავს და „ნეტაი თქვენს ხასიათს-მეთქი“ ჩავილაპარაკებდი ჩემთვის.

იმ დღეს პირველად მიმტყუნა მიკროფონმა. შევამონმე, სანამ კრება დაიწყებოდა. ორივე მუშაობდა. სამი წინადადება არ ჰქონდა ნაკითხული მომხსენებელს და მაინცდამაინც ტრიბუნის ტელეფონი გამოირთო, ის დასაწვავი. იმაზე უფრო საზიზლარი წუთი არ არსებობს, მეტრიბუნე რომ მიკროფონს თითს უკაკუნებს და შენკენ იხედება, თავმჯდომარე ფეხზე რომ დგას და იმასაც შენკენ მოულრეცია კისერი, პრეზიდენტი მსხდომნი დროს რომ იშოვიან და ქირქილს ატეხავენ. შენ კი ხაფანგში გამომწყვდეულ ვირთხასავით ასკდები იქეთ-აქეთ. სწორედ ამ დღეში ჩავვარდი. მიკროფონს თავი მოფუჭირე, კონტაქტი შევამონმე, შნურს გამოვყევი, არსადაა განყვეტილი, რა ქვა გავტეხო, არ ვიცი. ვტაცე ხელი მაგიდის მიკროფონს და ტრიბუნასთან მივარბენინე. დადუმებული მიკროფონი ორივე ხელით ჩავბლუჯე და დროშასავით გამოვიტანე სცენიდან. მომხსენებელმა კითხვა განაგრძო. მე მიკროფონს ვუკირკიტებ. არ გასულა ხუთი წუთი, მეორე მიკროფონმა მოზვერივით დაიზმუვლა და ისარი ნოლზე ჩამოვარდა. ისევ სიცილი დარბაზში, ისევ ჩემკენ მომართული მწყრალი სახეები. ცივმა ოფლმა დამასხა. ვჯახირობ რაც შემიძლია, მაგრამ არაფერი გამოდის. მაინცდამაინც ჩვენი დირექტორი თავმჯდომარეობდა იმ დღეს, გეცოდინება, ცახოცაძე. ერთი უშუმური და უჯიგრო კაცი. შესახედავად მინას ძლივს აჩნია, ტანად მოცოცო და დაფსხრიკულია, მაგრამ რაკი უფროსი მქვია, ხომ უნდა გავამწარო ვილაცაო და, მაშინაც კი, ჩუმად რომ ზის, ყბის ძვლები უთამაშებს. ეტყობა შიგნიდან ლაპარაკობს, უნოდ ერხუბება ვილაცას, სულ უკმაყოფილო, სულ ცხვირაბზუებული ეგ რომაა, ჩემი მტერი იქნა ისე. ჩემნაირ პატარაფუხარა კაცს თუ მოერევა, თორემ დიდ ღლავებთან ალბათ, ფინიასავით კუთხეში წკმუტუნებს. ჩემთან, იცოცხლე, ყარამან ყანთელია. წელიწად-ნახევარი სტამბოლში ნაყიდი მუნჯივით ვემსახურე და მადლობა რაა, ერთი სიტყვიერი მადლობაც არ უთქვამს. არადა კლუბის საქმე, ხომ იცი, როგორია. „ლონისძიებააო“, გეტყვიან და მორჩა. რისი რვასათიანი სამუშაო დღე. სანამ სხდომა არ

დამთავრდება, ფეხს ვერ მოიცვლი. მე შენ გეტყვი, აგინაზღაურებს ვინმე ზედმეტ საათებს. არადა „ლონისძიებებს“ მაგათ რა გამოუღევეს. ღმერთმა გაძლება მოგვცეს, მშვენიერ გრძელ ლაპარაკს მივჩვიეთ. სიტყვების საძებრად ჯიბეში ხელს, სხვა კი არა, ხომ ხედავ, მეც არ ვიყოფ.

ერთი სიტყვით, ნამოხტა ცახოცაძე და გამომენტო კულისებში. მე ისედაც ცეცხლი მიკივია, შევრცხვი კაცი და ეს კიდეც ნავთს მასხამს: „რაში გაძლევ ამხელა ხელფასს, შე ყურუმსალო, შენაო. ეს მიკროფონი გაბარია, მეტი ხომ არაფერი, ასე ფეხზემიკივია როგორ უნდა იყო ცოცხალი ადამიანი. სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებო, თავმოყვარეობა მაინც სად დაკარგე, შენხელა კაცმაო. როცა არ ვარგა ადამიანიშვილი, არ ვარგა არაფერში, მორჩა და გათავდაო. რომ მცოდნოდა, ამნაირი ზარალი ჰყავდი გამჩენს, როგორ გაგაკარებდი კლუბსო. შენი დუხი არ ვნახო ხვალღიდან ამ ტერიტორიაზეო...“

მოკლედ, თუ რამე საგინებელი სიტყვა არსებობს, არ დამაკლო ცახოცაძემ. დეზადორივით დამაფრქვია ლანძღვა-თათხვის კორიანტელი. ვითმინე, ვითმინე და ბოლოს ყელში ბურთივით რომ მომანვა ნალველი, ნამოვდექი, თავმჯდომარე მჯილით განზე გავნიე და გულდაგულ გავედი სცენაზე. ტრიბუნის სიახლოვეს გავჩერდი, დოინჯი გავიკეთე და დარბაზს მივმართე:

– „რა იყო-მეთქი, რა აჟიფივდით ბელურებივით, მიკროფონი გამოირთო, დაიქცა-მეთქი ქვეყანა? ისე გაიკვირვეთ და შეიცხადეთ, თითქოს სხვა ყველაფერი წესრიგში იყოს და მიკროფონის გამორთვამ მოგვჭრა თავი მთელ დუნიაზე-მეთქი. მოშლილი არაა-მეთქი ყველაფერი? მიკროფონი თორემ გუშინ და გუშინწინ თუ მუშაობდა, ხომ წაგვნიეთ მშრომელები ასი თუმნით წინ და ეგ არის-მეთქი. რად გინდათ მიკროფონი, უმიკროფონოდაც მშვენივრად ატყუებთ-მეთქი ერთმანეთს. მეთქი, რაც ნაკლები გაიგონებს თქვენს ლაყაფს უკეთესია, ნერვები მაინც შეენახება ხალხს-მეთქი. სირცხვილი დაიკარგა ამ ქვეყანაზედ, თორემ ტრიბუნაზე დასადგომი და სხვებისთვის ჭკუის დასარიგებელი პირი რომელს გაქვთ ახლა ამ დარბაზში-მეთქი. მე რომ მე ვარ, მარტო ამ კლუბს და მიკროფონს რომ ვიყო შეჩერებული, შიმშილით დამინყდებოდა ცოლ-შვილი-მეთქი.

აქედან გასული რალაცას რომ არ ვჩალიჩობდე, რას მიზამს თქვენი მოცემული ჯამაგირი – ოთხმოცდასამი მანეთი-მეთქი. რავა ყველამ აიშვით და მე მომერიეთ, მე დამაჯექით-მეთქი კისერზე. მეთქი, რომელი ცხოვრობთ სუფთად და ხელფასზე, ადგეს აბა ფეხზე, თუ კაცია-მეთქი. მთავარი ქურდები აქ ბრძანდებით, ამ დარბაზში და, ვინ დაიჯერებს მგლის ნაქადაგებს – ბალახი რომ უკეთესია ხორცზე, როცა თვითონ მგელი ბალახს პირს არ აკარებს-მეთქი. ახლა ეს გლახა დირექტორი რომ მომვარდა ცულლუტი მონაფესავით ყური რალმე ამახია, თქვენი შეგულიანებული აკეთებს ამას, თორემ თქვენ რომ არ ყავდეთ, გავაძვრენდი სკამის ქვეშ, მამაჩემსა აქვს-მეთქი ცხონება. მომხსენით, თორემ ჯილა-გვირგვინი არ მომხადოთ და ციხე-დარბაზები არ დამატოვებინოთ. ჰა, ეს ატვერკა, რომელსაც გაგებარდებათ და თქვენ მოუარეთ დღეიდან, ამ თქვენს დანჯღრეულ მიკროფონებს-მეთქი“.

ხმა არავის გაუცია. დავდევი ატვერკა ტრიბუნაზე და ციმციმ მოვშორდი სცენას. პირველი კიბე ჩამოვირბინე, არაფერი, მეორე კიბეზეც არავინ შემხვედრია, გასასვლელში დამაკავეს, ჩამსვეს ვილაცის „ჟიგულში“ და განყოფილებაში ამომაციოფიეს თავი. ჩვენი რაიონის მილიციაში ყველას ვიცნობ, კაი ბიჭები, მაგრამ ქალაქის ბოლოს ისეთ ადგილას მიმიყვანეს, სადაც არასდროს ვყოფილვარ და არც ვიცოდი, თუ იმ ადგილას ორგანოს პუნქტი არსებობდა.

სამორიგეოში მქისე სუნი იდგა. ვიჯექი და ვფიქრობდი: „ახლა კი უეჭველი მელოდება ციხის ბელყაიში და ახიც იქნება ჩემზე. ვერ დავატიე ენა პირში? რაზე ჩავარდაო ხვალ რომ იკითხავენ ჩემიანები, არ გამტერდებიან? ასეთ უბრალო საქმეზე შეიძლება თავი დაილუპო, კაცმა?“

ერთ საათში გამომძიებელთან ვიჯექი. თავიდანვე გადავწყვიტე, პირველი ჩვენება ახლა არ მიმეცა. თავბრუსხვევას, ან გულისრევას მოვიმიზეზებდი (მთვრალი რომ ვყოფილიყავი, აჯობებდა ყველაფერს), საექიმო კონსულტაციაში იქნებ ვინმე ნაცნობი აღმოჩენილიყო, საერთოდ ექიმები თავბრუსხვევას მაინცდამაინც ზუსტად ვერ ხვდებიან, „ერთი სიტყვით, თითქმის გონებადაკარგული ვიდექი-მეთქი ტელეფონთან, რა დამემართა, ვერ გეტყვით-მეთქი, ათასი რადიაცია და შხამია

ახლა ჰაერში, რა ვიცი, რამ იმოქმედა-მეთქი“, ასე ვაპირებდი თქმას ჩემი მოკლე ჭკუით.

შევხედე თუ არა გამომძიებელს, იმედის წყალი გადამესხა. აშკარად ნაცნობი სახე აქვს. ღმერთო, შენ მომაგონე. სანამ ჩემს ვინაობას და მისამართს წერდა ოქმში, თავი მოტორით მინუოდა. ეს სწორი შუბლი და შეერთებული წარბები, ეს წანვეტილი ცხვირი და ოთხკუთხედი ულვაშები, სად მინახავს, სად მინახავს-მეთქი და რომ გავიხსენე, ჯერ სიხარულისგან კინალამ ვიყვირე, მერე შემეშინდა და განზე გავიხედე. რომ დავფიქრდი, „უკეთესია თუ ვერ მიცნო-მეთქი“, გულში ვთქვი. რას შვრები ახლა. ამ კაცს შვიდი წლის წინ ყალბი დიპლომი მივყიდე. სანდუხაძე ცხოვრობს ერთი საფიჩხიაზე, უბედურნახევარი ჰყავს გამჩენს, მოქონდა, რალაც საქმეები ჩემთან. ხან ვილაცის ხელისმონერას გადამაღებინებდა, ხან ინვალიდობის მონმობის ყალბ ასლს. სანამ მარცხენა თვალზე კატარაქტი გამიჩნდებოდა, ვხატავდი კარგად, ბეჭდის იმნაირ ასლს გავაკეთებდი, ნამდვილისაგან მარტო ექსპერტის ლუპა თუ გაარჩევდა, ერთხელ იმ სანდუხაძემ, საიდანღაც შეუვსებელი დიპლომები ჩამოიტანა, ხუთი დიპლომი გამამზადებინა; თავისი სურათ-ბეჭედით, ხელმონერებით, ნიშნების ფურცლით, რასაკვირველია. ერთი იურიდიულის დიპლომი ამას გავუკეთეთ, კი, ხუთი თითივით მახსოვს. შეიძლება დამვინყებოდა, მარა ფული რომ გადაგვიხადა, მეორე დღესაც მოვიდა ჩემთან, რალაც ჩამასწორებინა. გვარი აღარ მახსოვს, ჩაფიძე თუ ჩაფიჩაძე, რალაცა ამნაირი გვარი ჰქონდა. მერე გაირკვა, ჩაფრაძე აღმოჩნდა. ანკეტა რომ შეავსო, განზე გასწავა, თითები ერთმანეთში გაუყარა, ხელები მაგიდაზე დააწყო და შემომაჩერდა:

– ღვინის ქურდი რომ მთხლეს გადააყოლეს, თუ გაგიგონია შენ?

„გამიგონია-მეთქი“, თავი დაუჭენიე.

– რა ჰქვია, თუ იცი, შენს დანაშაულს?

– რა ვიცი, ახლაც არ ვარ, რალაცა, კარგად: შენ გგონია, მახსოვს, ვთქვი? თავბრუ მეხვევა და გული მიცირციტებს. სამად გიყურებ ახლა, ამ წუთას, შენც.

გაეცინა, კისერზე ხელები შემოიწყო და უკან გადაინია.

– არ გინდა ჩემთან მაგნაირი ლაპარაკი. თუ არსად გინახივარ, გაგონილი მაინც გექნება, ჩაფრაძე ვარ მე, ჯონდო.

„მგონი არ ვახსოვარ, ალბათ ეს უკეთესია. რომ მიცნოს, ორი ვარიანტია: ან უნდა გამეხსნას და მომეხმაროს, რომ დიპლომის ამბავი არ დავამღერო, ან უნდა ამკიდოს რალაც-რალაცები და ჩამძიროს. რაც მეტს მომისჯიან, უკეთესი იქნება ჩვენი საიდუმლოს დაფარვისთვის. მე თვითონ რომ გამოვეცნაურო, არ ივარგებს, ჯერ ერთი, იუარებს და მეორეც ნაისპუგზე, ეს ისეთი ჯეელი ჩანს, ვერ აიყვან. აშკარაა, ჩემი ცნობა ხელს არ აძლევს. მაგრამ რატომ მომეჩვენა, რომ მიცნო თითქოს და რომ შემომიყვანეს გამილიმა კიდეც?“

ტელეფონმა დარეკა. საერთოდ ჩემი იქ ყოფნის განმავლობაში სამჯერ დარეკა ვილაცამ. ჩაფრაძემ პირველად „კი ბატონო, ჩემთან არისო“ უპასუხა. იმან იქიდან რა ელაპარაკა არ ვიცი, ამან სულ „კი ბატონო“ უძახა. დანარჩენ ორ დარეკვაზეც გულდასმით უსმენდა და მხოლოდ „კი ბატონოს“ ჩასძახოდა ყურმილს, სხვას არაფერს.

– ბოროტი ხულიგნობა საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილზე. თუ იცი რას ითვალისწინებს კოდექსით?

– რა ვიხულიგნე, ბატონო ჯონდო, – თვალები დავიელამე, განზრახ ვიშტერებ თავს, დრო გამყავს, თორემ არ ვიცი, რა დავაშავე?

– შენ რომ შენ ხარ, ხომ კარგად იცნობ შენს თავს, და, იცი, რა მამა აბრამის ბატკანიც ხარ, ჩუმად რომ ჩაგილაპარაკოს ვინმემ, ქუჩაში „თაღლითი და მატრებაზი ხარო“, ქვას ხეთქავ შუბლში. შენ საჯაროდ დარბაზს „ქურდები“ უძახე, რავა ფიქრობ, არ არის ეს ბოროტი ხულიგნობა?

გაეჩუმდი, გადავთვალე მარჯვენაზე ხუთი თითი და ჩავილულულულე:

– არ ვარ კარგად-მეთქი ხომ გითხარი. მაინცდამაინც უნდა წავიქცე ახლა აქანა? გამიშვით ექსპერტზე და ნახავთ, რავარ დღეში ვარ ახლა, ამ წუთას.

– როდის იყო ბიჭო, ავადმყოფი და სიცხიანი რეჩს ურტყამდა სცენიდან. გიჟი რომ არ ხარ, გამოხედვაზეც გეტყობა და იქანაც მშვენიერ დალაგებულად გილანძლია ის პატიოსანი ხალხი.

– ვინ პატიოსანი ხალხი?
 – ვისაც ქურდები უძახე დღეს.
 – არ მახსოვს არაფერი-მეთქი გეუბნები და რა ვქნა ახლა, გადამეკეტა ჭკუა. რა ვიბოყურე, არ ვიცი. ეგება ქე შევქანდი ცოტა. მაინცდამაინც ქვას უნდა ვისროდე? გაარკვევენ ექიმები ყველაფერს და მერე მოგცემთ ჩვენებას.
 – რათ მინდა ჩვენება. არ მომცემ და შეინახე კარგად შენთვის. ოთხმოცდაათი კაცი იჯდა დარბაზში და ოთხმოცდაათივე დაადასტურებს შენს დანაშაულს. გამოსაძიებელი არაფერი არაა აქ.
 – დანერე, აბა, ბატონო, და ქენი რავარც გინდა. მე სანამ ექიმები არ მნახავენ, არაფერზე არ მოვანერ ხელს.
 ჩაფრადე წამოდგა. ნელში გაიზნია. გაიარ-გამოიარა, მაგიდიდან ქალაღი და კალამი აიღო და წინ დამიდო.
 – მე არაფერს არ დავნერ. შენ დანერ ახლა და წახვალ აქედან. „წახვალო? მატყუებს რაღაცას, გუშინდელი ბავშვი ვგონივარ ამას მე“.
 – არ დავნერ-მეთქი, გასაგებად გითხარი, – გაბუტულივით ფანჯრისკენ გავიხედე.
 – კაცო, შენ ჭკუაზე მართლა აფრაკად ხომ არ ხარ? შენმა თავმა ქვა გესროლა ამ დილით? მოკიდე ხელი და დანერე. „მეტს აღარ გავიმეორებ. მაპატიეთ, შევცდი-თქო“. ცუდს გეუბნები რამეს?
 – ვიცი მე. რას ნიშნავს – მაპატიეთ, შევცდითქვა. მეტი კი არაფერია აღიარება.
 – გაპატიეს უკვე. გესმის შენ? რაზე დამირეკა აბა უფროსმა სამჯერ, თუ იცი? დაანერინე ხელწერილი და გაუშვიო, თვარა მე, ქე იცი, რავარი გამშვები ვარ, შენ.
 – გენდო აბა? – შევყოყმანდი.
 – გეფიცები ორ შვილს.
 – არ დამლუპო ჩაფრადე. ხომ იცი, არაფერი არ დაიკარგება ამ ქვეყანაზე და მე, ჩემი ამბავი მაქვს ამ ქვეყანაზე. სამაგიეროს მე თუ ვერა, სხვა გადაგიხდის, – ცოტა არ იყოს, დავექადნე კიდევ.
 – როგორ ფიქრობ ახლა, ორ ბავშვს ტყუილზე დავიფიცებ? დანერე, დანერე და მოვრჩეთ ამ საქმეს.

მაინც ჩემებურად დავნერე. „გონება ამერია, თავბრუ დამეხვა. არ ვიცი, რას ვლაპარაკობდი. ახლაც ამ სტრიქონებს რომ ვნერ, ძალიან ცუდად ვარ. გამომძიებელი ექსპერტზე არ მგზავნის. როგორც მისი ნათქვამიდან ჩანს პატიოსანი ხალხი გამილანძლავს, რაც გულით არ მინდოდა, თუ მაპატიებთ, კარგი იქნება-მეთქი“, ხელი მოვანერე და ჩაფრადეს გაფუჩოჩე.

ნაიკითხა: „კარგი მელა ხარ, ნუ გეშინია შენცო“, უჯრა გამოსწია, ჩემი ნანერი შეინახა და მომიბრუნდა.

– ნადი ახლა და დაუკვირდი შენს საქმეს. კრებაზე გამოსვლობიას ქე დაანებე თავი.

– როდის იყო, კრებაზე გამოსვლისთვის რომ ვიკლავდი თავს? პირველად იყო ჩემს ცხოვრებაში და უკანასკნელად.

მაინც არ მჯერა, რომ გამიშვებენ.

– თვითონაც არ უნდათ ამ საქმის გახმაურება, არ უნდათ, ზევით წავიდეს ეს ამბავი. შენ კრინტი არავისთან დაგცდეს, თვარა მეყოლე მერე კარგად. სახლშიც არ ილაპარაკო ეს ამბავი, გაიგე? ნადი ახლა.

ავდექი. შეციებულებით წავედი კარისკენ. ჩაფრადე დამენია. დამშვიდობებისას ხელი ჩამომართვა და ჩურჩულით მითხრა:

– ისე... რომ იცოდე... მაინც, ყოველ შემთხვევისთვის, შენი დახატული დიპლომი აღარ მაქვს... შევედი და მართლა დავამთავრე... ნამდვილი დიპლომი მაქვს ახლა. ის მაშინ მჭირდებოდა... საქმეზე... აღარც დამჭირდა... დავნვი მერე... იცოდე ეს შენ... კარგად იყავი.

კატის შეშინებული შაშვივით გულაფართხალეული მოვქროდი შინისკენ. რას დავეძებდი, რა უყო ჩაფრადემ ჩემს დახატულ დიპლომს.

ნარღვენიტ ჩაქცეულ ნაკირზე

მე, მცხოვრები ოზურგეთის რაიონის სოფელ შუაგანახლე-ბაში, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტის მეოთხე კურსის სტუდენტი მანანა კეკელიძე, მომკლეს 1989 წლის 9 აპრილს განთიადისას.

ვთხოვ საქართველოს მწერალთა კავშირს, თუ საშუალება გააჩნია, სამ ცალად გაამრავლოს ჩემი ჩვენება. ერთი გაუგზავნოს ამიერკავკასიის წითელდროშოვანი ჯარების სარდალს, მეორე დემონსტრანტთა დარბევის გამომძიებელი კომისიის თავმჯდომარეს, ხოლო მესამე თავის არქივში დაიტოვოს. დიდი იმედი არა მაქვს იმისა, რომ პირველ ორ უწყებაში ჩემს ნაწერს გულისყურით მოეკიდებიან.

როგორც ამბობენ და როგორც ტელევიზიის გადმოცემებიდან ჩანს, უნდათ იმ საზარელ ღამეს მომხდარი ფაქტები მიაფურჩეონ.

თურმე რესპუბლიკის ხელმძღვანელს გაუფრთხილება ჯარის სარდალი; ურცყით დემონსტრანტებს, მაგრამ მოსაკლავად ნუ გაიმეტებთო. თურმე ჩვენ, უიარალო, მშვიდობიანი მოშიმშილენი დავესხით თავს მშობლიური წითელი არმიის ნაწილებს და მუშტებით სამხედრო ტექნიკას (განსაკუთრებით ტანკებს) დიდი ზიანი მივაყენეთ. ჯარი რომ დავარბიეთ, თურმე, ერთმანეთს დავერიეთ და ჩვენს მიერვე ატეხილ ხოცვა-ჯგლეფთაში შემოგვაკვდნენ უმწეო ადამიანები. თურმე ჩვენ გამოვიყენეთ მომწამლავი გაზები და ქიმიური იარაღები სახელოვანი ჯარის ნაწილების წინააღმდეგ. ასე სინდისიანად და მართლად სჯის ის სახელმწიფო მანქანა, რომელსაც სურს ერთხელ კიდევ ნაშალოს მშვიდობიან მოქალაქეებზე თავისი სისხლიანი „გამარჯვების“ კვალი. ვთხოვ მწერალთა კავშირს, ეს ჩემი ნაწერი შეინახოს არქივში. ალბათ, ოდესმე დადგება დრო, როცა სიმართლის თქმა შესაძლებელი გახდება. მომავლის მწერალს იქნებ მოხვდეს ხელში ეს ქალაღი და ერთ მაგალითად მაინც გამოადგეს. რაც ვნახე და განვიცადე, იმას

ვწერ. შელამაზების თავი სადა მაქვს. მესამე დღეა გონს ვერ მოვსულვარ. ახლაც, კალამი რომ ავიღე ხელში, მთელი სხეული მიკანკალებს.

მე, რვაში დილით, დაახლოებით თეთრმეტ საათზე, დავჯექი საშიმშილოდ. თავიდან დაჯდომას არ ვაპირებდი, ჩემი ჯგუფელები – ნიქორიძე და გალდავა ისხდნენ და მათ სანახავად წავედი. მომეწონა ვითარება, ზიხარ, მხიარულად საუბრობ, ირგვლივ ხალხი ბუზივით ირევა. თანაც გოგონებმა მითხრეს: „მოდი, მანანა, დაჯექი, ცხოვრებაში სამუდამოდ დაგამახსოვრდებაო“. მართლაც, სამუდამოდ დამამახსოვრდა. წამკითხველმა ისე არ გამიგოს, თითქოს იმდენად ქარაფშუტა გოგო ვიყო, რომ მხოლოდ დროის გატარების და უჩვეულო გარემოში გართობის მიზნით გადავწყვიტე შიმშილობა. რა გართობაა, ცივ ქვაზე ჯდომა და ღამით კანკალი, მაგრამ დამერწმუნეთ, არც ეს მომენტია გამოსარიცხავი. თანაც დარწმუნებული ვიყავი და ახლაც ვარ, რომ, ჩემი აქ ყოფნა ქვეყანას ჭირდებოდა, რალაცაში ვეხმარებოდი საერთო საქმეს. გოგობმა თბილი წინდები და ვილაცის დიდი (ცოტა არ იყოს, ოფლის სუნი ასდიოდა) დაბამბული ქურქი „გამიხერხეს“, სამივემ ფეხებზე ცელოფანის საბანი შემოვიხვიეთ და ერთმანეთს მიხუტებულნი ვართ, ნახევრადნამონოლილები, შიმშილის კიბებზე. გვერდზე გამობდილი წყლის ბოთლები გვილაგია. დროგამოშვებით ვწრუპავთ და ვმასლაათობთ მხიარულად. იცით? რალაც სასიამოვნო შეგრძნება იყო, ფიქრი იმაზე, რომ ყურადღების ცენტრში ხარ, ქვეყნისთვის მცირეოდენ მსხვერპლს იღებ, რალაცას თუ ვილაცას პროტესტს უცხადებ.

ისე გაიარა დღემ, არც გამიგია. მოწყენის დრო სად იყო. მთელი ცხოვრების მანძილზე ცალ-ცალკე მყოფნი, ერთმანეთისგან სუბორდინაციული თუ ეთიკურ-ზნეობრივი ბარიერებით გათიშულნი, ახლა საოცრად ახლოს ვიყავით ერთმანეთთან. თითქოს ოცდაათიათას კაცს ერთმანეთის სუნთქვა ესმოდა, ჩვენი სხეულებითაც კი ვათბობდით ერთმანეთს. სიცრუეა, თითქოს ჩვენ, არაფორმალურ გაერთიანებათა ლიდერებისგან ვიყავით შეგულიანებულნი. მიკროფონი განუწყვეტლივ ხმაურობდა, მაგრამ სიტყვები ნახევარი არ გვესმოდა. რას ილ-

აპარაკებდნენ ბოლოს და ბოლოს? ლამაზად, ან შედარებით ნაკლები ორატორული ხელოვნებით ჩვენს დღევანდელ ვითარებას შეეხებოდნენ და ბოლოს დაამთავრებდნენ; „გაუმარჯოს დამოუკიდებელ საქართველოსო“.

რამდენ ხანს შეიძლება ისმინო ერთი და იგივე და ჩვენც, გითხრათ სიმართლე, ორატორების მიმართ დროდადრო ინტერესს ვკარგავდით. მე, პირადად, არც ის ვიცოდი, კონკრეტულად, რას მოვიტხოვდით ჩვენ, მოშიშპილენი, ან რამდენ დღეს უნდა გვემომშოილა. არ გამცეთ და გულში ვამბობდი; გავჩერდები ერთ-ორ დღეს და, თუ ძალიან გამიჭირდა, დავბრუნდები სტუდენტალაქის ჩემს თბილ ოთახში-მეთქი.

მღეროდნენ, ცეკვავდნენ, ლექსებს ამბობდნენ. აქა-იქ ჯგუფებში გიტარაც გაჩნდა. სწორად მინდა წარმოიდგინოთ; მთელი ეს სერობა პატარ-პატარა ჯგუფებად იყო დანაწილებული და ყველა, რომ იტყვიან, თავისებურად ერთობოდა, თავის ქიას ახარებდა. მეცინება ახლა გაზეთებში რომ ვკითხულობ: „ვითარება თანდათან იძაბებოდა“, „პროცესი უმართავი ხდებოდა“, „მდგომარეობა თანდათან საშიშ იერს იღებდა“, „მტრული ელემენტები ბრბოს შეტევისაკენ მოუწოდებდნენ“. ერთად შეგროვილი ხალხის რომ ეშინია, ის მთავრობა მთავრობაა? არავითარი საშიშროება, არავითარი აგრესიული განწყობილება, ან საიერიშო მოწოდებანი იქ არ იგრძნობოდა და არ ისმოდა. ეტყობა, წლების მანძილზე გათიშულ საზოგადოებას დროდადრო სურვილი უჩნდება ერთად ყოფნის. ყველაფერი უფრო გასართობ, მშვიდობიან ეროვნულ კარნავალს ჰგავდა, ვიდრე პოლიტიკურ აქციას. სანთლები, ცად აღვლენილი ათასი კაცის ერთდროული ლოცვა, ვაშა და ტაშის გრიალი, სამოცდაათწლოვანი შიშისგან განთავისუფლების აღტკინება, მასობრივად წელში გამართვის და თავისუფლად ლაპარაკის ილუზია, მოახლოებული, რალაც უფრო დიდი სიხარულის მოლოდინი – ეს მართავდა აპრილის სახალხო მოძრაობას და არა რალაც გამოგონილი ნაციონალისტური განწყობილება, ან ანტისახელმწიფოებრივი ლოზუნგები. ამგვარი ლოზუნგების არსებობას არ გამოვრიცხავ, მაგრამ დედას ვფიცავარ, არ ახდენდა ისინი ჩვენს სულზე იმ გავლენას, რისიც ასე ჰქონებოდა.

ათ ხელისუფლების წარმომადგენლებს. ძალიან ცოტა იყო იმ მილეთ ხალხში ისეთი გულუბრყვილო, რომ იმედი ჰქონოდა, თუ ხმამაღლა ვიყვირებთ, ეს არის, გაღმა გავედითო. ჭკვიანმა კაცმა მშვენივრად იცის, რომ თუნდაც ყველაზე გრძელი მიტინგით და თვითმგვემი შიმშილობით სანუკვარ მიზანს ვერ მიწვდები. მე თუ მკითხავ, შვიდდღიანი ქაქანიტ ხალხს მიტინგსაც შევაძლებთ. მიტინგი ოთხ საათზე მეტ ხანს არ უნდა გაგრძელდეს. სწრაფად უნდა შევიკრიბოთ, ვთქვათ ჩვენი სათქმელი და სწრაფადვე დავიშალოთ. არ უნდა მივცეთ თოფიან კაცს გონს მოსვლის და „ზომების მიღების“ (როგორც ეძახიან) საშუალება.

რაკი ამგვარი აღტაცებულ-საზეიმო განწყობილება სუფევდა, უწმინდესი და უნეტარესი კათალიკოსის გამოსვლაც არ მივიტანეთ გულთან. ღვთის მოციქულმა გაგვაფრთხილა, ტანკები მოდიანო, მაგრამ იმდენად ვენდობოდიტ ახალ, საგარდაქმნო მოძრაობას, იმდენად გვჯეროდა ვილაც-ვილაცების, რომ ვერ წარმოვიდგინეთ, თუ მშვიდობიან, უიარალო მოქალაქეებს თავს დაგვესხმოდა ჩვენივე არმია. არმიას რას ვერჩი, ვინ იფიქრებდა თუ დამსჯელ ექსპედიციას თითოთ უჩვენებდნენ ჩვენზე „ჰკა მაგასაო“, სწორედ ისინი, ვისგანაც დაცვის და თანადგომის იმედი გვქონდა.

ტანკებმა ადამიანთა სახელდახელო დერეფანში გაიარეს და დადგნენ. ტაში რომ ჩაცხრა, ფარ-მუზარადში ჩამჯდარი ჯარისკაცები ჩვენკენ შემობრუნდნენ. ვილაცამ დაიძახა: „ჩაჯექითო“. ჩვენ, მოშიშპილენი, ისედაც ვისხედით, ეს იმათ ეხებოდა, ვინც ტანკები გაატარა და ჯარისკაცებთან ახლოს იდგა. წამით ჩამოწვა სამარისებური სიჩუმე. მიკროფონი გამოირთო. პროჟექტორები ჩააქვრეს. მარტო სანთლები ბუუტავდა აქა-იქ. წინა რიგებში ერთბაშად მუხლზე დაემყვინ. ეგონათ, ალბათ, ჩამჯდრებს არ შეგვეხებიანო. უეცრად ჰაერი სიმღერამ გაჰკვეთა. მარჯვნივ, ტრიბუნის ქვემოთ, ტაში დასცხეს და ცეკვა-თამაში გაიმართა, ჩემი გონებიდან არ ამოვა ის, სიკვდილისწინა, ცეკვა-სიმღერა. თითქოსდა განწირულთა როკვა იყო. ერთნი, ასფალტზე მჯდარნი, სანთლებით ხელში ჯარისკაცებისკენ შებრუნებულიყვნენ, მეორენი გამეტებით ცეკვავდნენ და

მღეროდნენ; ვინ იცის, იქნებ სხვათა გასამხნეველად, ან საკუთარი შიშის დასაძლევად. საშინელმა წინათგრძობამ გული გამინვრილა. სუნთქვა შევაჩერე და თვალები წამით დავხუჭე. რომ გავახილე, პირველად ჯარისკაცებს ვესროლე მზერა. ფარები გადაეყარათ და მარტო ოდენ ხელკეტებითა და საველე ნიჩბებმომარჯვებულნი იდგნენ ჩვენ წინაშე. სულო ცოდვილო, მომეჩვენა რომ ზოგი მათგანი კევსაც ლეჭავდა. პატარა, ურჩ ბიჭებს ჰგავდნენ, მოჭუტულ თვალებში მტაცებელი ფრინველის სიჯიუტე ედგათ. ომობანას თამაში ნამდვილ ჩხუბში რომ გადაიზრდება და ყმანვილები ქორებივით რომ შეაჩერდებიან ერთმანეთს, სწორედ ისე იდგნენ.

„ღმერთო, ახლა რალაც საშინელება მოხდება-მეთქი“, ისევ წამართვა შიშმა თვალსინათლე. ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, ტალღურად მოკლაკნილმოკანკალე სიმღერა ღრიალ-კივილმა შეცვალა. ჩემს უკან მოშომშილე ბიჭი წამოდგა და ყელის გახლეჩამდე დაიბლავლა – „არ ადგეთ!“

მოწოდებების და გონს მოსვლის დრო აღარ იყო. სიკვდილის ცელი ამოქმედდა. შიშისგან წელი ვერ ავნიე. პირთავქვე დავემხე და თავზე ხელები დავიფარე. ფეხებზე და ზურგზე საშინელ ტკივილს ვგრძნობდი. უკან მომწყდარნი მუხლებითა და ხელებით ჩემს ზურგზე გადადიოდნენ. ვილაცამ თმებში ჩამავლო ხელი და ზევით, ერთმანეთში გადახლართულ, დარწეულ ხალხში გადამაგდო. „მარჯვნივ გაიქეციო!“ „ზემოდანაც ჩამოდიან!“ „დაჭრილები არ დატოვო!“ – ისმოდა ყვირილი, მაგრამ ვინ გაარკვევდა, საით იყო „მარჯვნივ ან მარცხნივ“, ან დაჭრილებს ვინ გამოარჩევდა. ყველას თავისი თავი უჭირდა. რა გრძნობა იყო იცით? რომ ყველანი ლაოკოონის გველებივით ვართ გადაბმულნი ერთმანეთზე და წარღვნამ თავზე გადაგვიარა. განწირული ადამიანები ერთმანეთს ხელს არ უშვებდნენ. ვისაც როგორ ჩაავლეს ხელი, ისე ებლაუჭებოდნენ. საშინელება ყოფილა სიკვდილის შიში. გინდა როგორმე სხვას ხელი არ აუშვა, რომ მარტო არ დარჩე და სხვამ თავს არ უშველოს. ორიოდ წუთში ხალხის დიდი გორგალი მარჯვნივ მიანყდა და თითქოს ქვესკნელიდან ამოძვრნენო, ჩვენ თვალწინ ხელნიჩბიანი მკვლელები აღიმართნენ. ერთმანეთში არეულ

ადამიანთა გროვას აცხრებოდნენ და გამეტებით სცემდნენ. სცემდნენ, სადაც კი მოუხდებოდათ. სცემდნენ გაქცეულს, ნაქცეულს, მოხუცს, ახალგაზრდას, ქალს, კაცს. ეს არ იყო წესრიგის დამყარებისკენ მიმართული ცემა. ეს იყო რბევის, ხოცვის, ანგარიშის გასწორების აქცია.

სასწაული მოხდა; ფხოჭნა-ხრიალში ვიგრძენი, რომ ფეხიც და თმაც გავითავისუფლე. თითქოსდა მარტო დავრჩი. კატის სიმარდით შევვარდი მალლა, გაზონებში და ის იყო ნარგავებს ჩაბლაუჭებულმა, გრილ მინაში ჩავრგე თავი, რომ ზურგზე საშინელი დარტყმა ვიგრძენი. გონება არ დამიკარგავს. ვილაცამ ცალ ფეხში მტაცა ხელი და გრანიტის კიბეზე გამათრია. სამხედრო ჩექმას მოვკარი თვალი და ღონიერმა ხელმა პირალმა ამომატრიალა. ჩექმებს შორის ვარ მოქცეული და ჯარისკაცის უტიფარ სახეს ვხედავ. დგას და მეჩვენება, რომ ილიმება კიდევ, შემაგინა და ჯერ წიხლი ამომარტყა ფერდებში, მერე სახეზე სურდა ფეხის დაბიჯება, მაგრამ გადაბრუნება მოვასწარი და პირველი ხუთი დარტყმა მახსოვს თავში, მერე ყურსა და ღანვებზე თბილი სითხე (სისხლი!) ჩამომელვარა და თვალეებზე ბლანტი, ბურუსი ჩამომანვა. თითქოსდა, მეძინებოდა და ძილს მიშლიდნენ. თითქოსდა თავქვე მიმაქანებდა მდინარე და ჩემ თვალწინ სწორედ ის ნაპირი ირღვეოდა, სადაც ფეხი უნდა შემედგა, სადაც ხელგამონვდილნი მელოდებოდნენ.

არ ვიცი, რამდენ ხანს ვეგდე კიბეზე. მახსოვს, თავი წამოვნიე და მკვდრებით სავსე მოედანს მოვავლე თუ არა მზერა, თითქოს მიდარაჯებდაო, კუს ბაკანივით მწვანე ჟილეტმორგებულნი ჩექმოსანი ჯალათი მომვარდა და მტკავლის სიგრძე მენზურით ცხვირში ჯოჯოხეთის შხამი შემაფრქვია.

პირი გამიშრა, სუნთქვა შემეგუბდა.

ვგრძნობდი, როგორ მებერებოდა ფილტვები, ყელში ბურთივით მანვებოდა რალაც. სიცოცხლედ მიღირდა ერთი წვეთი წყალი, ერთი ამოსუნთქვა.

მიშველეთ-მეთქი, ეს ალბათ უკანასკნელი ყვირილი იყო.

სიონის ზარების რეკვამ გამომალვიდა.

გარდაცვლილები იატაკზე ვესვენეთ და სულ ახლოს ანგელოზთა გალობა ისმოდა. კარს მიღმა, ქუჩაში, ფარ-მუზარადიანი მკვლელები იდგნენ.

შიშმა შემიპყრო. მომეჩვენა, რომ ამ ღვთის სახლშიც არ მოგვასვენებდნენ, სიონშიც შემოცვივდებოდა სიკვდილის ლეგიონი და ხელმეორედ დაგვხოცავდა.

პანაშვიდზე მოსულთა გულისცემაც კი მესმოდა. ყველაფერს ვგრძნობდი, მაგრამ ტყვიასავით დამძიმებული სხეული არ მემორჩილებოდა.

მინდოდა მეყვირა, მაგრამ ყელსა და ფილტვებში დუღავით გამაგრებულიყო რაღაც და ხმის ამოღების საშუალებას არ მაძლევდა.

როგორ მინდოდა კუბოში ლამაზი ვყოფილიყავ, მაგრამ საუკუნის სანამლავით სუნთქვაშეკრული და ფილტვდახშული ჩემს თავსაც ვერ ვცნობდი.

რუსთაველის პროსპექტზე რომ ჩამატარეს, კინალამ კუბოში წამოვფექი ყვავილების ტბის სანახავად.

ზღაპრული იერი ჰქონდა ირგვლივ ყველაფერს.

ბოღმისგან სულშეძრულ ხალხს ჩვენი სისხლი ყვავილებით დაეფარა, რათა ვერასოდეს ვერავის მოერეცხა ცხრა აპრილის კვალი.

დახრილი დროშებით იდგნენ შავი ნაჭრით თავნაკრული ჩემი ძმები და ქაშუეთის ზარი მათი ვერდაჩოქების სიმღერას კვნესოდა.

ახლაც ჩემს საფლავზე დადებული თითო მიხაკი, სითბოდ მენვეთება გულზე.

ალალი იყოს შენთვის, ჩემო ქვეყანავ, თავისუფლებისთვის დაღვრილი ჩემი სისხლის ყოველი წვეთი.

საყდარი სოფლის სასაფლაოზე

პატივცემულო მოსამართლენო, პატივცემულო დამსწრე საზოგადოებავ!

მე თავს დამნაშავედ როგორ არა ვგრძნობ. დამნაშავე ვარ, მა რა ვიქნები. დღისით-მზისით კაცს სახლში მივუვარდი და ვცემე. დაზარალებული იულონ ხეჩუაშვილი დროული ადამიანია და მე, რასაკვირველია, მმართვედა უფროსის პატივისცემა. ეგეც არ იყო, თანამდებობის პირია. თანამდებობის პირის ცემა, თურმე, უფრო დიდ სასჯელს იმსახურებს, ვიდრე ჩემნაირი უბრალო კაცისა. მაგრამ მე ხომ მას კაბინეტში არ მივვარდნივარ, სახლში, საკუთარ ოჯახში ვცემე. საძრახისი საქციელია და ვგრძნობ ჩემს დანაშაულს. მაგრამა, ერთი უნდა ვთქვა და გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა. გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა-მეთქი იმიტომ ვამბობ, რომ სულერთია, მაინც არ დაიჯერებთ. ხოლო თუ სასწაული მოხდა და დაიჯერეთ, ჩემთვის დიდი შეღავათი ვერ იქნება. პროკურორის მოთხოვნით ორ წელიწადს ისეც მივიღებ და ასეცა.

გითხრათ სიმართლე?! მამ ყური დამიგდეთ; ტყუილია იულონ ხეჩუაშვილის განცხადება იმაზედ, თითქოს მე შავლეგ პავლიაშვილმა ვცემე იმიტომ, რომა ჩემი უკანონოდ მოხსნილი ძმის სამსახურში აღდგენაზედ უარი მითხრა. ასევე სიცრუეა ჩემი ჩვენება იმაზედ, რომა თითქოს მე მთვრალი შინ ვეახელ იულონს, მან კი შეურაცხყოფა მომაყენა, გამასპინძლების ნაცვლად შემაგინა. მე კიდევ ვერ მოვითმინე და ფეხქვეშ მოვიგდე.

ეგ ყველაფერი იყო, განა არ იყო. მოგეხსენებათ, ეგ ხეჩუაშვილი ქალაქში დიდი კაცია. მექანიზატორთა კადრებიც მაგაი აბარია. ახლა ჩემი ძმაც აქა ცხოვრობს. აგე, მეორე რიგში ზის. მართლაც უბრალოდ მოუხსნიათ და მე გვიან გავიგე. მთვრალი რომ ვეახელ იულონს, ეგეც მართალია, ძმა უკან დააბრუნებინე-მეთქი რომ ვთხოვე, ეგეც მართალია. როგორ გაბედე მთვრალმა აქ მოსვლაო, თვალები რომ ქალის გომბე-მოსავით გადმომიკარკლა, ეგეც მართალია. კარებისკე რო მიბიძგა და მგონი დედაც შამაგინა, ეგეც მახსოვს, მამ ტყუილი

რა არის? ტყუილი ის არი, რომ ამ სალამოს ჩემს დათრობასაც, ხეჩუაშვილთან მისვლასაც და მის გალახვასაც სხვა მიზეზი ჰქონდა. აი, სწორედ იმ სხვა მიზეზზედ მინდა გაამბოთ.

მე და ხეჩუაშვილი (და რასაკვირველია ჩემი ძმაცა) ერთი სოფლიდან ვართ. ჩვენი სოფელი ჩქერის ხეობაშია. ჩქერი, იქნებ ყველამ არც იცოდეს. ბროლის მთიდან გამოდის და სადღაც, ქვემოთ, უერთდება ალაზანსა. სოფელს შვინდიანი ჰქვია. ადრე პატარა სოფელი იყო. ახლა, გაგიკვირდებათ, კარგა მოზრდილი სოფელია, მაგრამ რად გინდა, ჩვენთვის აღარ არი. ჩვენი მხოლოდ სახელი შერჩა და ერთი დანგრეული საყდარი – სოფლის სასაფლაოზედ ობლად მდგარი.

მე მაინც არსად მერქარება, ორი წელი აქ უნდა ვიყო, ამიტომაც წვრილად ვიტყვი, თუ არ გენყინებათ, ჩემს სათქმელსა. თქვენ კიდე, პატივცემულო მოსამართლენო, გაისარჯეთ და მამისმინეთ. ახლა გაიგებთ, სადაც არი ძალის თავი დამარხული. ისედაც, კაცურად ხომ გაინტერესებთ, მართლა ეგეთი გიჟია თუ არა შავლევ პავლიაშვილი, ამ დარბაისელს კაცს უდროოდ დროს შინა მთვრალი სწევოდა და არც ისე სუბუქად ეცემნა.

ხეჩუაშვილი დიდხანს ჩვენი სოფლის – შვინდიანის სოფლსაბჭოს თავმჯდომარე იყო. მე კარგად არც კი ვიცი; ან ახლა რა არი სოფლსაბჭოს თავმჯდომარის საქმეი. ჯეელობა ისე გავატარე, რამდენჯერაც ჩავივლიდი, კარი მოლიავებული ჰქონდა და სულ იჯდა თავის კაბინეტში ჭოტივითა.

ეს ამბავი შვიდი წლის წინათ მოხდა. სკოლა სწორედ იმ წელს დავამთავრე, მაისი იყო. ჩვენში, გლახურად ვარდობისთვეს ეძახიან. კულტურულად კი მაისი ჰქვია. ვარდობისთვე, მამა-პაპური სახელი, რითია ცუდი, რა მოგახსენოთ.

პაპაჩემმა, მამინ ცოცხალი იყო, ესტატე პავლიაშვილმა მზი სხივი შამაგდო ჩვენს საწოლ ოთახში და მამაჩემს წარბშეკვრით უთხრა:

– ადე, კაცო, ადე. რამე ვისაშველოთ, სხულთები მოსულანო.

წამოვხტით და ყველანი იქით გავიქეციით, საითკენაც მეზობლები გარბოდნენ.

დიდმუხასთან ლამის მთელი სოფელი შეკრებილიყო და გაღმა, კლდის ძირში მორებისგან შეკრულ, ისლით დახურულ ქოხს შესცქეროდა.

– ნამდვილად სხულთები არიან!

– გუშინ სალამოი ამავიარე, არ იყვენ. ნამდვილად შუალამისას არიან ჩამოსულნი!

– ან სახლი გამართვა როდის მაასწრეს, ეგრე ჩქარა.

– მაასწრებდნენ, მარჯვე ხალხია!

ისმოდა ხმები.

ამასობაში იულონიც მოვიდა. კოლმეურნეობის თავმჯდომარე კაშია თბილისს, ორთვიან გადასამზადებელ კურსებზე გახლდათ წასული.

ხეჩუაშვილმა, კარგად მახსომს, იმ პირველ მისვლაზე თან არავინ გაიყოლა. მარტომ შეაგდო ცხენი მდინარეში. თქვენაო, გაცხარებული ხართ და შეიძლება ავი მუსაიფი გაუბათო. მე მარტო წავალ. მთავრობა ვარ. გავიგებ ვინ არიან, რა უნდათ. მე ვეტყვი, რაც საჭიროაო.

სხულთებმა ერთი კი გამოხედეს მათკენ ცხენით მიმავალ ხეჩუაშვილს და, თითქოს აქ არაფერიო, თავიანთი საქმე განაგრძეს. სამიოდე კაცი იყო, შვიდიოდე ბავშვი და ქალებიც ტრიალებდნენ. გეგონებოდათ, ახალი ჩამოსულნი კი არა, თავი დღე-წუთისოფელი აქ გაუტარებიათო. კაცები სახლს ცულჩაქურს უკაკუნებდნენ, ბალები ცხენებს სამუნელითა სწმენდენ, ქალებს მოლზე მატყლი გაეშალათ და თავიანთ ქალურ საქმეს შედგომოდნენ. იქვე ოთხიოდე ძროხა სძოვდა და თხუთმეტამდე, მეტი არც იქნებოდა, ცხვარი შეჭვენოდა თხმელიანს.

სხულთები ჩვენს სოფელს გადაღმა, კავკასიონის იქეთა მხარეს ცხოვრობდნენ და ალბათ ამიტომ იქნებ რაიონის ცენტრშიც და ჩვენს სოფელშიც ხშირად მენახა ისინი. შეიძლება ბევრმა არც იცოდეს სხულთების არსებობა. ცხვრის ტყავებსა, კარაქის სადღვეებსა, ლაგამ-უნაგირსა, ნალებსა და ამეებს ჰყიდდნენ. ცხენებით გადმოდიოდნენ ზემოდანა, მახსომს, ჩვენს სოფელს რომ ჩამავლიდნენ, ძალები დაესეოდნენ. ვერ ვიტყვი, რომ დიდი ნაცნობობა და ძმაფიცობა ჰქონიყოთ ჩვენს სოფელთანა. ბავშვობიდანვე ეგრე ვიცოდი, ჩვენ სხვანი ვიყავით, სხულთები სხვანი.

ცხენი, ლამის მატყლზედ რო შეაგდო, იკადრეს სტუმრებმა და შემოეხვივნენ ხეჩუაშვილს. გაღმა ნაპირიდან ეგრე ჩანდა: ყველანი ქალიც, კაციც და ბალებიც ერთად უმტკიცებდნენ რალაცას. ვინც რამეს ამბობდა ორივე ხელს წინ იშვერდა. ვინც

ჩუმად იყო დოინჯშემორტყმული, დარანებული ითმენდა, რათა სიტყვის თონე არ გაეცივებინა და თავისიც დროულად ჩაეკრა.

ცოტა ხანში იულონი ჩამოქვეითდა და ყველანი ქოხში შეიმაღლნენ. მალე ქალები და ბავშვები უკანვე გამოვიდნენ და კაცები დარჩნენ. რავი, რა იმუსაიფეს სოფლი მთავრობამა და ან ლტოლვილებმა მაშინ. ერთიც ვნახოთ ფაფახიანმა სხულთებმა ხეჩუაშვილი ტკბილად გამააცილეს. ერთმა უზანგიც კი დაუჭირა, სუბუქად რომ შემხტარიყო თავის ბედაურზედ, ე ჩვენი ეხლანდელი დაზარალებული.

– ვერ არი, ბიჭებო, კარგად ჩვენი საქმეი, – ჩაილაპარაკა მაშინ პაპაჩემმა გარინდებული სოფლის გასაგონად, მაგრამ არავინ გაეპასუხა.

გამოადგაფუნა ხეჩუაშვილმა ჩქერში ცხენი. მკერდდასველებული და ლაშებაქაფული ამოაგდო აღმართზედ, მუხასთან ჩამოხტა, ვილაცას სადავე მიუგდო და კუნძზე შემალდა.

– მაგათ თქვენი არა უნდათ რაო. გაღმა სხულთიდან არიან, ერთი ოჯახია. გუშინ დილით სახლი მენყერს წაურთმევი. ერთი ბებერი სხულთიც ჩაუტანია. იგრე არიან სანყლები, რო დანა პირს არ უხსნით შემოდგომამდე შაგვიფარეთო. ცოტაო, იმ ელდისაგანაო, აზრზედ მოვიდეთო, შემოდგომაზედ, ეგრე გიორგობისთვის დასანყისძია, ავიკრიფებით და ნავალთ ჩვენს გზაზედაო.

ამას რომ ამბობდა, იულონს მათრახი ტყავდაჭერილად მარცხენაში ეჭირა, მარჯვენას დროდადრო ნიკაპზე ჩამოისვამდა.

– იქნებ სტყუიან?

– არა შვილოსა, ეგენი დამენყრილებს არა ჰგვანან, ნახე ცხვარ-ძროხითა და ბალებით, მატყლ-საჩეჩლით არიან ჩამოსულნი, – ესეც პაპაჩემის ხმა იყო და სწორედ პაპაჩემი შეანამუსა სხვების გასაგონად სოფლის თავმა.

– შენაო, რა ბევრს ლაპარაკობ, ესტატეო. როდის აქეთაა შვინდიანმა სტუმრი ყადრი და გაჭირვებულის პატრონობა დაივინყაო. შე კაი კაცო, გადამთიელები კი არ არიან, ეგენიც ჩვენი საბჭოთა ხალხია: ბოლოს და ბოლოს თუკი ამირჩიეთ სოფლსაბჭოთა თავმჯდომარედა, დამიჯეროთ უნდა კიდევ, ხომ იცით, მე რომ თქვენს საზიანად არასა ვიქმო.

– ახლა ძალიან ნუ გააბი ოროტოსავითაო, – მაგრად დახვდა პაპაჩემიც – შენ ნუ მასწავლი სხულთებსაო. ამ ჩქერის

ჭალას ჩვენი მამა-პაპაც ეგრე დარაჯობდა. განა პირველია სხულთების ჩამოსხდომა აქაო.

მოგეხსენებათ, სოფელი ქრელია. გაიმართა ყაყანი. ბევრი პაპაჩემის მხარეს იყო და, ახლავე ავყაროთო, მოითხოვდა, ცოტა იულონ ხეჩუაშვილს უბამდა მხარსა. ბოლოი, როგორც ხდება, ძალამ თავისი გაიტანა; სოფლსაბჭოს თავმჯდომარემ პირობა მოგვცა, შემოდგომის მიწურულს სხულთების დუხი არ იქნება ამ ბარობაზედაო.

ერთხელ რო დავთმეთ, ერთხელ რო უწყეთ პირი სიქველის ტომარასა, ბოლომდე დაგვაფერთხინეს „სტუმრებმა“. ორ თვეს არ გაუვლია, ჩქერსგაღმა სხულთების ქოხმა იშვიდა. ყოველი ახალი ოჯახის ჩამოსვლაზე ჩვენ გამოღმა ვიკრიბებოდით და ოხვრა-ვიშს ვახშირებდით, ისინი კიდე ზედაც არ გვიყურებდნენ. იულონი სწორედ მაშინ მოიმიზეზებდა წელის ტკივილსა და კაბინეტიდან ცხვირს ვერ გამააყოფინებდი.

ამასობაში კაშიამ გაასრულა თავისი, ჩვენდა საჯანდაბოდ მოგონილი, კურსები და ჩამოვიდა. სოფლის შვიდი ახალმოსახლე სხულთის დანახვაზე ქოში უკულმა ჰყარა, ჩაუვარდა მიწი მომტაცებლებს, მაგრამა სულ ქვის სროლით გამააბუნძულეს. გავარდა რაიკომში. რაიკომის მდივნად მაშინ ანანია ტურაძე გახლდათ.

ერთ მშვენიერ დღეს იხმო სხულთთა თავკაცები ანანიამ. მახსომს, მოკუნტულმა ხუთმა ცხენოსანმა დილით თავჩაქინდრულებმა ჩაიარეს ჩვენი სახლის წინ. თულებივით ქვეაცეცებდნენ თვალებს, ე მანდ ჭოლოკი არავინ გვესროლოსო. მახსომს, ხმა დაირხა; ამხანაგმა ანანიამ დაიბარა, მაგათი აქ ყოფნის დღეები დათვლილია. ანანია თქვენ წარამარა კაცი არ გეგონოთ, ანანია მოუვლის მაგათაო.

როგორ იმარჯვა ანანიამ, თქვენვე განსაჯეთ. იმ დღით, ნასადილევს, უკან ჩამაიარეს სხულთებმა. ახლა წელგამართულნი ისხდნენ უნაგირებზე და ერთმანეთს მათრახის ტკაცუნით, ხმამაღლა ესაუბრებოდნენ. ლობეებზე თავგადმოდებულ შვინდიანელებს და გაგიჟებულ ძალებს ბუზებადაც აღარ აგდებდნენ. ამბობენ, ამხანაგმა ანანიამ ამ საქმეზედ ხელიც კარგა მოითბოო, რაც ჩემი თვალით არ მინახამს, ვერ ვიტყვი, ცოდოს ვერ დავიდებ.

ჩვენს თვალწინ, ჩვენი გულისხმეთქვისა და ნერვების გლეჯის ფასად გაივსო და აშენდა სხულთების დასახლებები. აქაოდა უპატრონო ეკლესიას მივაგენითო, შვინდიანში ბაირამობა გააჩაღეს და ხუთ წელიწადში გაღმა ნაპირი რომ არ ეყოთ, გამოღმა გადმოსხდნენ. სოკოები რომ ნანვიმარზე მრავლდებიან, ისე მრავლდებოდა მათი სახლები. დილით გაიღვიძებდი და აგერ, თვალწინ ნამოჭიმული სხულთური ოდა, თითქოსდა, ცხვირთან მუშტს გიღერებდა.

დავინწყეთ წერა-ჩივილი: ასე და ასე დაგვემართა, გვიშველეთ, გვიპატრონეთ. ძროხა ვერსად გვიბალახნია, ჭალა ჩვენი აღარ არი და მთაი. მუმლოვით მოგვდგნენ და ლამისაა შაგვჭამონ სხულთებმაო. მაგრამ ვის დაეკარგე, ყურადღება ვინ მოგაქცია. ჩვენი ყველა კოლექტიური განცხადება იმით მთავრდებოდა, რომ ანანია, ან რაიპროპაგანდის გამგეი ამოვიდოდნენ, სასწრაფოდ სოფლის ვრებას მაინვედნენ და ჩაგვიჩინებდნენ. „შვინდიანი ინტერნაციონალური სოფელია და მაგალითი უნდა მისცეთ მთელს რაიონსაო. არ დავინახოთ სხულთებს ეანყენინოთ და ურითერთობაი გაამწვავოთ ჩვენს ძმებთანა, თორო ხალხთა ძმობის ჩამშლელები სამაგალითოდ დაისჯებიანო.

შარშანწინ იყო სწორედ, შობის წინა დღეებში სამი ღორი რომ მუცელგაფატრული გადმოგვიგდეს სანეხვეზე სხულთებმა. მოვილაპარაკეთ სოფლის ჯეელმა ბიჭებმა ასე, ორმოცამდე შევიკრიბეთ (ბევრი არ ნამოვიდა), ჩავუხტით სხულთებს, ვითომ ჭკუა უნდა გვესწავლებინა.

თქვენც არ მომიკვდეთ, იმათ ჩვენი არ შეშინებიათ. ისე ვაჟკაცურად და მძიმედ დაგვხვდნენ, რომ შეგვეხარბა კიდეცხელი არ გაატოკოთ თქვენი სიცოცხლის მზემა, თორემ ინანებთო. ჩხუბი მორევაზეაო. ხომ კარგად ხედავთ, ჩვენ მეტნიცა ვართ და არც იგრე ჯაბანნი ვართ, ქალების კალთას ამოვეფაროთო. ჩვენ არას გერჩით, ჩვენი გამრავლები ეკლად ნუ გესობათ, თქვენც იყოლიეთ შვილები, ვინ დაგიშალათო. რაც შეეხება ამ მიწაზე შენ-ჩემობანას, კეთილი ინებეთ და დაიჯერეთ; ჩვენი მამა-პაპა ადრიდანვე აქედან აყრილა და ზემოთკენ ასახლებულა. ასე რომ, კაცმა არ იცის ვის ეკუთვნის შვინდიანო.

ჩხუბამდე საქმე არ მისულა. ვიკამათეთ, ვიყაყანეთ. მაშ ემეთერთმეტე საუკუნის ქართული საყდარი არაფერს გეუბ-

ნებათ-მეთქი? მაშ სოფელი შვინდიანი ქართული სიტყვა არა ყოფილა-მეთქი. სინდისიც კარგი საქონელია, ხომ არ უნდა შეგვჭამოთ-მეთქი. ნუთუ არ გახსოვთყე, განა დიდი დროა, რაც პირველი დამენყრილი სხულთი შევიფარეთ-მეთქი.

გაჩუმდნენ, განა არ გაჩუმდნენ. ზოგ-ზოგმა თავიც კი ჩაჰქინდრა, მაგრამ რად გინდა. ჩვენ ჩვენი ხელკეტებისა და შეკრული მუმტებისა თვითონვე შეგვრცხვა, მოვტრიალდით და ჩქერი უკანვე გამოვტოპეთ. არ შეუძლიან ქართველ კაცსა, ვერ გამართავს თავპირლენვობანას, არ უწერია რჯულში და მოკალი თუ გინდა.

ახლა ჩემს სოფელ შვინდიანში ჩვენ, ძირითად მოსახლეობას რომ ეტყვიან, ოცდასამი კომლია დავრჩით. ვერ შავენწყვეთ სხულთებსაო და დაიცალა სოფელი. ზოგმა ქალაქს მიაშურა, ზოგმა კიდე სხვა სოფელში იშოვა სამოსახლოი და თავს უშველა.

სოფელს კი ძველებურად შვინდიანი ჰქვია. სხულთების სოფელსაც ეძახიან ზოგნი. შვიდ წელიწადში დამთავრდა შვინდიანის ისტორია. განა სამართალია, რო პასუხს არავისა სთხოვენ? თუმცა ვის უნდა მოსთხოვონ; აღარც ამხანაგი ანანია ძველ ადგილზე, კაშიამ თქვენი ჭირი წაილო, ხოლო ხეჩუაშვილი კიდე აქა ზის, აგე. თქვენს წინა და ვინ იცის, ამ ჩემ ლაპარაკზედ გულში ეცინება კიდეცა.

რას ვერჩოდი იულონ ხეჩუაშვილსა? რას ვემართლებოდი. ჩვენი დოყლაპიობისთვის ამ დროული კაცის ცემა რა ანგარიში იყო. მაგრამ ბარემ გეტყვით; იმ დღეს პაპაჩემი გამახსენდა, პაპაჩემი რო გამახსენდა, მისი ნათქვამიც გამახსენდა. იმ დღეს, ბერმუხასთნ; ნუ გააბი ოროტოტოსავით, შენ ნუ მასწავლი სხულთებსაო, განა მართალი არ ყოფილა ის სულკურთხეული? პაპაჩემი რო მომაგონდა, რასაკვირველია, იულონ ხეჩუაშვილის დაჯერებული ფიცი ჩამესმა, დამენყრილები არიან და შემოდგომამდე შავიფაროთო. ეგეი შენი შემოდგომაც.

ჰოდა, ეგ ყველაფერი რაკი გამახსენდა, იმ საღამოს რომ არ დამელია, გული გამისკდებოდა. დავლიე და მერე რაც მოხდა, თქვენც კარგად იცით.

1981

აპრილი

ჯეინ გრინსი, სამოცს მიტანებული მანდილოსანი, თბილისში 1989 წლის 6 აპრილს ლონდონის საკონდიტრო ფირმების ტურისტულ ჯგუფს ჩამოჰყვა.

ინტურისტის თანამშრომელმა აეროპორტშივე ბოდიში მოუხადა სტუმრებს „საქართველოს დედაქალაქში ტრადიციულ ეროვნულ დღესასწაულთან დაკავშირებული დღეებია. ამ დღესასწაულის დროს, ხანდახან, მიკროფონს ხელში იგდებენ პოლიტიკური განგსტერები, თვითმპყრობელობის დამხობის შემდეგ აქა-იქ შემორჩენილი უკმაყოფილო ელემენტები, ნაციონალისტები, რომლებსაც განსაკუთრებით არ მოსდით თვალში უცხოელი ტურისტები. ამიტომ თქვენი მიღება უჩვეულო პირობებში მოგვიხდება. მეტ დროს მოვანდომებთ ქალაქგარეთ ისტორიული ადგილების დათვალიერებას, ხოლო როცა სასტუმროში დავბრუნდებით, უმორჩილესად გთხოვთ, მაშინვე დაისვენეთ. ქალაქში ღამით ხეტიალს ნუ მოჰყვებით, ქართველები, საერთოდ, სტუმართმოყვარე ხალხია, მაგრამ, შესაძლებელია, უცხოელ ტურისტებზე გამწყრალ ექსტრემისტებს გადაეყაროთ და შეურაცხყოფა მოგაყენონ“.

– რას ამბობენ ის ელემენტები, რა დაგვიშავაო უცხოელმა ტურისტმა? – ჰკითხა ინტურისტის თანამშრომელს ჯეინმა.

თანამშრომელი არ დაბნეულა, პასუხი ასე ჩამოაგვირისტა:

– იცით რა, ქართველებს ისტორიულ არსებობასთან რაღაც მაგიური, ძველებური, განსაკუთრებულტკივილიანი დამოკიდებულება აქვთ. ეს დამოკიდებულება ბევრი აუხსნელი საიდუმლოებით არის სავსე. რასაც ქართველები თაობიდან თაობას გადასცემენ და სხვა ერის წარმომადგენელს თითქმის არ უმხელენ. ამიტომ არ უყვართ უცხოელი ტურისტი. ასე ჰგონიათ, იგი იდუმალი მზერით ქართველის სულში იხედება. განსაკუთრებით ფოტოაპარატიანი სტუმარი სძულთ, ფოტოაპარტს ვერ იტანენ.

– მაპატიეთ ცნობისმოყვარეობა, თქვენ ქართველი ბრძანდებით?

– არა, – ცოტა არ იყოს, თავხედური სიამაყით განაცხადა ინტურისტის წარმომადგენელმა და ჯეინს თავისი მიხვედრილობა გაეხარდა. ამ შეკითხვის მიცემისას უკვე ეჭვი ჰქონდა, რომ ეს, ხაზგასმული აქცენტით მოლაპარაკე, ქერათმიანი მოხელე, შეიძლებოდა, ნებისმიერი ეროვნებისად მიგეჩნიათ, ოღონდ ქართველად არა.

ორმა დღემ თვალისდახამხამებაში გაიარა.

ინგლისელ ტურისტებს პირველ დღესვე დაათვალიერებინეს სიონი, ლისის ტბის მიდამოები, მუზეუმი ღია ცის ქვეშ, ხოლო მიუხედავად სტუმართ თხოვნისა, ფუნიკულიორის დათვალიერებაზე ზრდილობიანი უარი უთხრეს. ფუნიკულიორი რემონტზეა და ასვლა ვერ ხერხდება.

თბილისის ნახვა ამით ამოიწურა. მერე დაიწყო არანაკლებ საინტერესო ტურისტული გასვლები ქალაქგარეთ. უძველესი ციხე-მონასტრები, სადეგუსტაციო დარბაზები, მარნები, საჩვენებელი მეურნეობები. განსაცვიფრებელი ეროვნული კულინარია – ინგლისელთა აღტაცებას იწვევდა. დალლილნი, გვიან ღამით სასტუმრო „ივერიაში“ რომ ბრუნდებოდნენ და ადამიანურ მოთხოვნილებებით შეჩქარებულ-შენუხებულნი ცალ ფეხზე ხტუნავდნენ. მათს ლექსიკონში ხშირად ისმოდა „რაიტ“, „ბიუტიფულ“, „ლაიკ“, „ნაის“, „ვერი გუდ“ და სხვა სიტყვები, საიდანაც ინგლისურის სუსტი მცოდნე, მაგრამ მაინც ყურგაფაციცებული, ლიფტის მორიგეც კი ასკვნიდა, რომ ტურისტები კმაყოფილნი იყვნენ.

რვა აპრილს ტურისტები საგარეჯოდან გვიან ღამით დაბრუნდნენ. ნინონმინდის ზღაპრულმა პალატებმა და მელნისფერმა ღვინომ, რასაც მასპინძელთა გრძელი, ღამაზი სადღეგრძელოებიც ამშვენებდა, სტუმრები სასიამოვნოდ დაღალა და შეაყოვნა.

ჯეინს დიდხანს არ დაეძინა. ინგლისელი ქალბატონი საერთოდ მოგზაურობის მოყვარული გახლდათ და ბევრი ქვეყანა ჰქონდა შემოვლილი, მაგრამ საქართველო არც ერთ მათგანს არ ჰგავდა. აქ ყველაფერი გამორჩეული იყო: ძველთაძველი, თავისფერი, ღამის ერთ თარგზე გამოჭრილი, მაგრამ მაინც ერთმანეთისგან განსხვავებული ტაძრები, უხვი და ფანტაზიამიუზვდომი სამზარეულო და ნადიმის უნიკალური წესი; სუ-

ფრის ნევრთა მონუსხული ყურადღება და პოეტური სადღე-გრძელოები რომ ამშვენებდა.

სასტუმროში რომ შემოდოდნენ, მაშინაც შეამჩნია ჯეინ გრინსმა ავტობუსებით გადახერგილი მოედანი და იქვე მორიალე მოქალაქენი, მაგრამ დაასკვნა; ალბათ სწორედ ის ეროვნული აღლუმი დამთავრდა, რაზეც ინტურისტის წარმომადგენელი გვესაუბრებოდაო, ამიტომაც კითხვით აღარაფერი უკითხავს. სხვა ტურისტებიც უკანცქერით შელაგდნენ „ივერიის“ მბრუნავ კარებში. ჩანდა, ისინი კვლავ იმ შავბნელი ინფორმაციის ტყვეობაში იმყოფებოდნენ, რომლის ერთ აუხსნელ ჭეშმარიტებას ქართველების უცხოელ ტურისტებთან დამოკიდებულება წარმოადგენდა.

ინგლისელი სტუმარი ღამით აივნის კარს ყოველთვის აღებდა. ღია კარსარკმელში ძილი მისი ბავშვობის ჩვეულება იყო. სადაც ჩავიდოდა, პირველ რიგში სასტუმროს მენეჯერს ჰკითხავდა; ღამით ფანჯრების გაღება თუ შეიძლებაო. ამ შეკითხვას იმიტომ სვამდა, რომ აფრიკისა და სამხრეთ აზიის ზოგიერთ ქვეყანაში ყოფნის მწარე გამოცდილება ახსოვდა და ბუნებრივია, აღარ ჰქონდა სურვილი ფანჯრიდან შემოპარულ აბეზარ ხვლიკებთან ურთიერთობის რკვევისა.

შუალამის რომ გადაცილდა და სასტუმროს ირგვლივ ტრანსპორტმა იკლო, ჰაერს ერთადერთი ყრუ გუგუნე შემორჩა. გუგუნე ხან შეწყდებოდა, ხან კი შორს დარხეული ტაშისა და ოვაციის ხმაურად აწყდებოდა ყურის ბარაბანს. ეს ხმები უფრო და უფრო ძლიერდებოდა. ჰაერს სწორედ მაშინ შეარხევდა ტაშის ექო, როცა ჯეინი წამით ჩათვლემდა. გუგუნე სტუმარს ძილბურანიდან ისევ სასტუმროს სიცხადეში დააბრუნებდა.

დაძინების იმედი საბოლოოდ რომ გადაეწურა, ჯეინი წამოდგა და ღამის კვართ-საწმერთულის ამარა აივანზე გამოვიდა. მთელი პროსპექტი სავსე იყო ხალხით. ქუჩა ღამის სუსტი ღამპიონებით გაენათებინათ, მაგრამ მაინც შეიძლებოდა გარჩევა, რომ მოედნის გადამხერგავ ავტობუსებს შორის დარჩენილი ღრიჭობიდან გაცილებით მეტი ადამიანი გამოდიოდა, ვიდრე შედიოდა. შორს, რუსთაველის პროსპექტის ბოლოს, კოცონის მსგავსი რაღაც კიაფობდა. ის ხმაურიანი კოცონი ყვითლად

შეჰგზნებოდა გაზაფხულის გრილ ცას და ახლომახლო სახურავებს. ადამიანები სწორედ იქით მიიჩქაროდნენ.

ჯეინმა საათს დახედა. სამს აღარაფერი აკლდა. ჩაიცვა და ლიფტისკენ რომ მიაბიჯებდა, გაიფიქრა, ვინმე ხომ არ წამომეყვანაო. ერთი შეყოყმანება შეყოყმანდა, მაგრამ ევროპულმა დელიკატურობამ უფლება არ მისცა, ასე გვიან გაეღვიძებინა კოლეგა-ტურისტი. იცოდა, რომ სასტუმროს შინაგანანესს და უცხოელი ტურისტის მოვალეობათა სტატუსს – ორივეს ერთად არღვევდა, მაგრამ იმდენად დიდი იყო ქართველთა ღამეული „ეროვნული მეჯლისის“ ნახვის სურვილი, რომ წესრიგისკენ მომწოდებელ შინაგან ძახილს სძლია და ლიფტის ღილაკს თითი დააჭირა.

ვესტიბიულში უამრავი ხალხი ირეოდა, ამიტომაც ქალბატონ ჯეინის ქუჩაში გასვლა კარისკაცს არც კი შეუმჩნევია, თორემ დახურულ კართან მთვლემარე, ერთი შეხედვით უწყინარი შვეიცარი, რომელსაც კარის გაღება-დახურვის გარდა სამსახურებრივად სხვაც ბევრი რამ ევალეობოდა, როგორც ასეთ შემთხვევაში იტყვიან ხოლმე, სათანადო ზომებს მიიღებდა.

შუალამის სუსხმა დაჰკრა და ჯეინმა მოსასხამის საყელო აინია. ჯინსიანმა ყმანვილმა რაღაც ჰკითხა. როცა დარწმუნდა, რომ ქალს ქართული არ ეყურებოდა, გულზე ხელის მიდებით ბოდიში მოუხადა (ყოველ შემთხვევაში ჯეინს ასე მოეჩვენა) და გაეცალა.

სანახაობა მართლაც გრანდიოზული იყო. სვეტებიანი, ღამაზი სასახლის წინ ზღვა ხალხი ირეოდა. დაბალი ხარისხის ხრიალა მიკროფონთან ორატორები ერთმანეთს სცვლიდნენ. მერე ტაშის გრიალი მიწყნარდა, მოქადაგენიც დაცხრნენ და სიმღერა წამოიწყეს. ჯეინს მრავალათასიანი დემონსტრაციის ასე აწყობილი სიმღერა ჯერ არსად უნახავს. სიმღერა რომ ჩათავდა, ისევ ახრიალდა მიკროფონი და ისევ გაისმა ტაშისცემა, რასაც ქუდების მალლა სროლა მოჰყვა.

ჯეინს ერთი სული ჰქონდა, გაეგო, რას ამბობდნენ ორატორები, მაგრამ ვერავის ეკითხებოდა. ჯერ ერთი, დიდი იმედი არა ჰქონდა, რომ მაინცდამაინც ინგლისურის მცოდნეს დაადგამდა თვალს, და ჩვენ შორის დარჩეს, არც ის უნდოდა, რომ თავისი უცხოელობისათვის გაესვა ხაზი. გულის სიღრმეში

მანც შიშობდა, ვინ იცის იქნებ ინტურისტის წარმომადგენელი მართალიც კი იყო და ემანდ რომელიმე ტურისტთაგანს ქართველს არ გადავეყაროო. მიხვედრით, ინგლისელი მანდილოსანი, უთარგმნელადაც მიხვდა, რომ მოქადაგენი ხალხისთვის მოსაწონ საგანს ეხებოდნენ. საერთოდ კი დემოკრატია და ლამაზი ლაპარაკი ჯეინს თავის ქვეყანაშიც მოწყენილი ჰქონდა.

ქადაგება კვლავ სიმღერამ შეცვალა. ტემპიანი, ორკესტრული სიმღერის ხმაზე აქა-იქ ცეკვა დაიწყეს. ეს იყო თვალთ უნახავი ფეიერვერკი. ერთნი ცეკვავდნენ, მეორენი მღეროდნენ, ზოგს სანთელი ეჭირა და თავაპყრობილი ლოცვას ჩურჩულებდა.

უეცრად, თითქოს ნიშანი მისცესო, მანიფესტაცია გაქვავდა. ავი სიჩუმე ჩამოწვა ირგვლივ და წამის შემდეგ სიჩუმეში ტანკების გრიალი გრიგალივით შემოიჭრა.

დემონსტრანტებმა გზა მისცეს. ტანკებმა ჩაიარეს და იქვე შეჩერდნენ. კვლავ წამით ჩამოწვა საზარელი სიჩუმე და ტანკების უკან ხუთმწკრივად მდგარ ჩაჩქან-მუზარადიან და ხელფარიან ჯარისკაცებს ვილაცამ გამყინავი ხმით უბრძანა: – ბეი!

სიბნელე ჯერ ქალის კვილმა გაჰკვეთა. მერე ჯოჯოხეთურად აირია ერთმანეთში განწირულთა ხმები, ღრიალ-ჯგრიალი და ჩახაჩუხი. გაქცეულთა პირველმა ტალღამ ჯეინი კინალამ გადათელა. მსწრაფლ მოისაზრა, კედელს აეკრა და ინსტინქტურად ყურები დაიწყო, რომ საზარელი ღრიალი არ გაეგონა.

გარბოდნენ თავზეხელაფარებულნი, ნაცემ-ნაგვემნი. ახლობელდაკარგულნი წამით შეჩერდებოდნენ და ველურ ღამეში ერთმანეთს უხმობდნენ.

ხალხის ტალღამ ჯეინი მანც მოგლიჯა კედელს და პროსპექტზე გაიყოლა, მაგრამ ოციოდე ნაბიჯიც არ ჰქონდა გადადგმული რომ კისერში რალაც მძიმედ მოხვდა და გონება დაკარგა.

1989

მეშვიდე დღე

ზენარმოსხმულმა, ხელების ორთქვლითა და ბუტბუტით მიმომავალმა ბიჭმა ჩემს თხოვნაზე, მალლა ამიყვანე-მეთქი, თვალი მილიციელებისკენ გააპარა, წელზე მოჭერილი თოკი შემოიხსნა და ჩამოიწვინდა. თოკს მოვეჭიდე და მარმარილოს მოაჯირს თავზე მოვექეცი თუ არა, ნითელსამკლაურიანი, ქურქიანი კაცი აღიმართა ჩემს წინ.

– არ შეიძლება, ბატონო, ჩაბრძანდით ძირს.

ვუთხარი ვინც ვიყავი და დაველრიჯე, ორიოდე წუთით მივალ, იქნებ ცოტა მანც გავამხნევო-მეთქი მოშიშმილენი.

– სულერთია, არც თქვენ დაგიჯერებენ. ესენი შიმშილს არ მოიშლიან.

მე ჭკუას არავის ვარიგებ. ჩემი საქმე მაქვს-მეთქი, პასუხს აღარ დაველოდე, მარცხნივ გავუხვიე და სვეტთან მიწყობილ ქილებსა და ბოთლებს შორის გზა გავიკვლიე.

ერთმანეთს მიყრილ საბნებსა და დაბამბულ ჯუბაჩებს შორის შიმშილისაგან განამებულ, ფერგაცრეცილ ყმანვილთა ანგელოზური სახეები ჩანდა. თავის აწევის ძალაც აღარ ჰქონდათ. ახლა, თვითგვემის მეშვიდე დღეს; სიცივეს და უჭმელობას თავისი გაეტანა. ისინი თითქმის ერთმანეთსაც აღარ ემუხაიფებოდნენ. ერის თავისუფლებას ზვარაკად შეწირული, ათასამდე უცოდველი ბატკანი ეგდო, ბრძოლის ველზე და ირგვლივ შემოჯარული უამრავი კაცის თვალწინ კვდებოდა.

ზოგი მათგანის გამოხედვაში ძლივს შესამჩნევი, სუსტი ღემილის ციაგი დავიჭირე, მძიმე ავადმყოფი ტუჩთა ოდნავი განევითა და თვალებითა რომ გაგრძნობინებს, გიცანო.

თავით-ფეხამდე ამაზრუნენმა სიცივემ და ჟრუანტელმა დამიარა.

ასე უმწეოდ არასოდეს მიგრძენია თავი.

– გიჭირთ, ძვირფასებო?

რაც შემეძლო, ხმადაბლა ვკითხე, მაგრამ მანც პათეტიკური, თეატრალური შეკითხვა გამომივიდა. ახლა კითხვა-პასუხის დრო არ არის. აქ უნდა ამოხვიდე და ტუჩებით მიწვედ საკოცნელად მოშიშმილეთა სუსტმაჯებიან, გაყინულ ხელებს,

ან მარმარილოს სვეტს იდაყვებით მიეყრდნო, რათა გაფიცულთ ვერ შეგამჩნიონ, შუბლი ხელებში ჩამალო და აქვითინდე.

– ბატონო ნოე, ჩვენ ასე ბედნიერები არასოდეს ვყოფილვართ.

სუსტი, გალუული ხმაა, მარჯვნიდან მომესმა, მოვიხედე. სიცხით გათანგული ტუჩებდამსკდარი გოგონა ხელთათმანიან ხელს გულზე იდებს – მე ვთქვიო.

ამასობაში ზემოთ, ქანდაკების ფეხთან, ვიღაცამ იყვირა: – ექიმი, ექიმი, ჩქარა!

სამი კაფანდარა, თეთრხალათიანი ბიჭი მაღლა შემართული საკაცით იქეთ გაიქცა. მივყევი, მწოლიარეთა შორის პატარა ბილიკი ჩნდება, რომ გულწასულამდე მივალნიოთ.

კისერგადაგდებული, შუბლმეხვეული, ჯინსიანი ბიჭი ხელხელ გადმოდის საკაცემდე. ექიმი მაჯას წვდა. მე ლოყაზე დავადე ხელი. ცივია, ტუტისფერი ადევს.

ექიმი მარჯვენას მკერდზე უბრუნებს, ავადმყოფს საბანს აფარებს და ფეხზე დგება. საკაცე სამხატვრო სალონის კარებში უჩინარდება.

იქ ლაზარეთია მოწყობილი.

მკლავებდაკაპინებული ექიმები სიკვდილს ებრძვიან.

ისევ საშიმშილო პოლიგონზე ვბრუნდები.

მსგავსი სურათი, მე არც კინოში მინახავს და არც წიგნებში წამიკითხავს.

საშუალოდ ყოველ ათ-თხუთმეტ წუთში გაისმის სასონარკვეთილი ძახილი – ექიმი აქეთ! და შიმშილისგან ცნობამიხდილი კიდევ ერთი წამებული გაჰყავთ.

არავითარი პანიკა, არავითარი შიშის ზარი, ან მოახლოებული კატასტროფის გამო კვნესა-ვაება.

საოცარი წესრიგი და შეძლებისდაგვარად სიჩუმეც კია.

თითქოსდა რაღაც ჩვეულებრივი, ეროვნულ-რელიგიური რიტუალის შესასრულებლად შეყრილა ეს მილეთის ხალხი.

დააბიჯებენ თეთრხალათიანი ბიჭები და ზენარში გახვეული ის მოშიშმილენი, ვისაც ფეხზე დგომა ჯერ კიდევ შეუძლია. დააბიჯებენ და წამდაუნუმ გაჰყვირიან:

– გვერდით მჯდომს, გვერდით მჯდომს მიხედეთ!

ვისაც გული წაუვა, მაშინვე უნდა გაიყვანონ, ნახევარი საათიც რომ აღმოჩნდეს შიმშილის სულხდის ქვეშ, მერე ყველაფერი გვიან იქნება.

ომში არ ვყოფილვარ, მაგრამ მე უკვე აღარაფერი გამაკვირვებს.

წარმოიდგინეთ, ყინვისგან შეკრული ველი, სადაც ეს-ესაა ბრძოლა დამთავრდა და დაინყო უფრო მტანჯველი საათები, კვეთების, კბილთა ღრჭიალის, ხმლის ქნევის სიმხურვალისგან გაცივებისა და ნელი კვდომისა.

მთვარეულივით დავბორიალებ, ნაცნობ-უცნობს შუბლ-ცხვირზე ვეხები, აჩემებულ „ნუ გეშინია, შვილოს“ ვლულულებ, საბნებს ვუკეცავ, ქუდებს ვუსწორებ, მძინარეს ვაყურადებ, ხომ სუნთქავს-მეთქი.

ჯერ მხოლოდ საღამოს ექვსი საათია. სინათლე მიიპარება. მონამეთა სახეებს მწუხრისფერი ედება.

ღმერთო, გვიშველე.

ეს უკვე აღარც დემონსტრაციაა და აღარც პოლიტიკური ბრძოლის ჩვეულებრივი ნაბიჯი.

შიმშილობა ხომ პროტესტის უკიდურესი ფორმაა და ეს შიმშილობა თავისი მასშტაბით, ალბათ, უმაგალითოა.

მეშვიდე დღეა ხუთასი ახალგაზრდა შიმშილობს მთავრობის სასახლის ცივ კიბეებზე. ორი ურჩხული ერთბაშად ესხმის მათს სიცოცხლეს – შიმშილი და სიცივე.

და განა მხოლოდ იმისთვის, რომ კონსტიტუციაში ერთი მუხლი სხვა მუხლით შეიცვალოს. აქ მსხდომთ მშვენივრად იციან, რომ მაშინ, როცა ძალა ბატონობს, კონსტიტუციურ თანასწორობაზე ლაპარაკი ზედმეტია.

ისინი, ალბათ, ვერც იმ ტელემოდლვართა რჩევას შეისმენენ, რომლებიც ჯერ წარსულის სისხლიან გაკვეთილებს მოაგონებენ გაფიცულთ, ხოლო მერე ყოვლისმცოდნის პოზით ურჩევენ შეწყვიტონ შიმშილობა, როგორც უაზრო აქტი და დაიშალონ.

არა, ბატონებო. არც ეგრეა საქმე. საუკუნის გაფიცულნი თქვენ მონაფე-პოლიტიკოსებად და ურა-პატრიოტ მოხალისეებად ნუ გეჩვენებათ.

მათ მშვენივრად იციან, რომ უზარმაზარი მისია არგუნათ ბედმა: მსოფლიოს უნდა მოახსენონ, რომ საქართველომ გაიღვიძა და თავისუფლებისათვის ბრძოლის მძიმე აბჯარს იზომებს ტანზე.

დიდი, წითელი ბურთი

ვუძღვნი მიხეილ ქვლივიძეს

რა გრძელი და საზარელიც უნდა იყოს ღამე, გათენებით აუცილებლად გათენდება.

სიბნელე რომ გაიცრიცა და აღმოსავლეთს თეთრი ციაგი შეერია, გარკვევით გამოჩნდა მოედანზე მიმოყრილი საგნები – ნეილონის ლეიბები, ხელჩანთები, ცალ-ცალი ფეხსაცმელები, ბოთლები და ადამიანისმსგავსი ცხოველების გიგანტურ ქანდაკებათა პოსტამენტებს მისხურებული სისხლიც.

თითქოსდა ჩვეულებრივზე ჩქარა თენდებოდა. თითქოსდა ბუნებას სურდა ადამიანთათვის დროზე დაემტკიცებინა, რომ, რაც წუხელის მოხდა, საშინელი სიზმარი კი არა, გულისამრევი სიცხადე იყო.

ფაროსანი ჯარისკაცები, რომლებსაც მოედანი ოთხკუთხევი შეეკრათ, ერთმანეთს მხრებით მიყრდნობილნი იდგნენ, გულგრილად იმზირებოდნენ და შიგა და შიგ ამთქნარებდნენ კიდეც.

გადაცმული ოპერმუშაკები და მეეზოვენი საბარგო მანქანაზე „ჰოპ-ჰოპის“ დაძახებით, ცხედრებივით ისროდნენ ლეიბებს.

საბა სუთიძეს თვალები ეწვოდა და სუნთქვა უჭირდა, მაგრამ შინ წასვლაზე არც ფიქრობდა. სურდა, ყველაფრის გადაღება მოესწრო.

ქაშვეთთან ქვის მოაჯირზე შედგა და ტანკზე პირაღმა წამოწოლილ ჯარისკაცს დაუმიზნა ვიდეოაპარატი.

„ტანკები რომ არ იყვნენ, როგორ ჰგავსო მოედანი კინოგადასაღებ არენას, სადაც ეს-ესაა დამთავრდა ჯვაროსნულ ლაშქრობაზე ფილმის მორიგი ეპიზოდის გადაღება“ – გაიფიქრა საბამ და ხელფარიანი ბიჭებისკენ შებრუნდა.

– ეი, ტი! – მოესმა ზურგსუკან.

დაბალი ტანის, შავტუხა, წვრილთვალება, ბრტყელსახა ოფიცერი უხმობდა.

საბა მოაჯირიდან ჩამოხტა და მისკენ წავიდა.

ოფიცერმა აპარატს ნაუპოტინა ხელი.

– ია იზ ტელევიზიი, მაგუ პაკაზატ დოკუმენტი! განზე გაინია საბამ, მაგრამ ოფიცერს არაფრის გაგონება არ სურდა. მან ხელიდან გამოგლიჯა ოპერატორს ვიდეოკამერა, გრანიტის მოაჯირთან მიიბრინა, ორჯერ მაგრად დაჰკრა ქვას და მერე ასფალტზე ღონივრად მოისროლა.

საბას თვალთ დაუბნელდა. ჯერ დამსხვრეული კამერისკენ გაინია, შუა გზაზე შეშლილი სახით შემოტრიალდა და ღონივრით მდგარ, უტიფრად მომღიმარე სამხედრო პირისკენ გამოიქცა, მაგრამ იქამდე ვერ მიაღწია. თვალის დახამხამებაში უკნიდან წამოპარულმა ჯარისკაცებმა ხელები გადაუწირიახეს და, ქეროში ხელჩავლებული, უფროსს წარუდგინეს.

– ა ნუ კა უბირაისა ატსუდა, პაკა გოლოვა ცელაია! – კბილებში გამოსცრა ოფიცერმა და ზურგი უჩვენა. ჯარისკაცებმა იგი მუხლებამდე თავდაქაჩული მიიყვანეს ეგნატე ნინოშვილის ძეგლამდე და თავდაღმართზე ხელი უბიძგეს.

საბა ხეს მიეყრდნო და, პირველი რაც გააკეთა, ის იყო, რომ მუცელზე მოისვა ხელი. სიხარულმა სახე გაუნათა. კასეტა მთელი იყო. კომმარული ღამე მან უკვე ნაწილობრივ გადაიღო. მერე, ვაი თუ კამერა წამართვანო, გადაღებული კასეტა ქამარში ჩაიდო და მიუხედავად იმისა, რომ ძველი ნახევრამდეც არ იყო დაცლილი, ახლით შეცვალა.

აუხდა მიში.

სიმწრისგან ტუჩზე იკბინა და სანაპიროზე დაეშვა.

ახლა მთავარი იყო კასეტა გადაერჩინა.

თუ გამაჩერეს, უსათუოდ გამჩხრეკენ და ჩამომართმევენო, ფიქრობდა და ეზო-ეზო იარა, ვარაზისხევეში ტანკებს რომ ჰკიდა თვალი, უკან დაბრუნდა, ზოოპარკის ღობეზე გადახტა და ვერეს ნაპირზე ჩავიდა. იქ ცოტა ხანს სული მოითქვა, მდინარის ნაპირს აუყვია და ათონელთა ქუჩაზე ღამის პირისპირ შეეჩეხა სამ ჯარისკაცს. კიდეც კარგი, ისინი ზურგით იდგნენ და ვილაცის „ფიგულის“ საბარგულს ჩხრეკდნენ. მარცხენა ხელში ავტომატები ეჭირათ, მაღალქუსლიანი ბატინკები და დესანტის მწვანე, ფოთლოვანი ფორმა ეცვათ.

საბა უკან გაბრუნდა, ბავშვთა ქალაქის ბილიკებს დაადგა და იმ ადგილას ამოვიდა ჭავჭავაძის გამზირზე, სადაც ადრე

ვენამბულატორიის ძველი ხის შენობა იდგა.

55-ე სკოლასთან ქუჩა დინჯი ნაბიჯით გადაჭრა, სამშვიდობოს რომ გავიდა, სადარბაზოში ერთბაშად საშინელი თავის ტკივილი და მოთენთილობა იგრძნო.

მაჯაზე შუბლმიყრდნობილი კარგა ხანს იდგა ცივ, მტვრიან კედელთან.

ლიფტის ღილაკზე თითის დაჭერის თავიც აღარ ჰქონდა.

ლიფტს მეუღლე ჩამოჰყვა. მას, ფანჯარაზე გადმომდგარს, დაენახა საბა და რაკილა ამოსვლა შეაგვიანდა, შესაგებებლად გამოსულიყო.

ცოლმა ყველაფერი იცოდა.

– კიდეც კარგი რომ ცოცხალი გადარჩი. რომ გათენდა და არ ჩანდი, დასაბმელი გავხდი. ბავშვიც ვერ მივატოვე.

– ძინავს?

ცოლმა თავი დაუქნია.

– ვერ წარმოვიდგენდი, თუ ამას გაბედავდნენ – პაუზის შემდეგ, გაბზარული ხმით თქვა საბამ.

– რას ვერ წარმოვიდგენდი, საბა. ხომ გეუბნებოდი, ყველაფერი იქეთ მიდის-მეთქი. მშვიდობიანი გარეკვა რომ სდომოდათ, ხუთ დღეს გვაცლიდნენ? იმიტომ მიუშვეს შიმშილობა – მიტინგი, რომ ბოლოს სისხლის კალო მოეწყოთ. რამდენია მკვდარი?

– ბევრი, ალბათ. პირველმა ჩეხვამ რომ გადაიარა, მოედანზე უამრავი მკვდარ-ცოცხალი ეყარა.

– მოასწარი გადაღება?

– მგონი. ხოცვის კადრები მაინც ვერ გადავიღე. შორს იყო და ბნელოდა. სანამ გავაღწევდი, „ოპერაცია“ დამთავრდა კიდეც.

– ცოტა დაისვენე და მერე საავადმყოფოებიც უნდა გადაიღო. მორგშიც უნდა შეაღწიო. ყველამ უნდა ნახოს ამათი სიდამპლე.

საბამ შუბლი მოისრისა. კასეტა მაგიდაზე დადო.

– გადაიღე?

– კი. ეს კასეტა ძლივს გადავარჩინე. კამერა თავზე გადამამსხვრიეს.

ცოლს არაფერი უთქვამს. ფარდები ჩამოუშვეს და ტელევიზორს მიუსხდნენ. უცქეროდნენ მდუმარედ, უკომენტაროდ.

საბას ისეთი გრძნობა დაეუფლა, თითქოსდა ეს კადრები სადღაც, დიდი ხნის წინათ უკვე ენახა.

– საშინელებაა – ჩაილაპარაკა ცოლმა, – ამ დოკუმენტს მაინც სადღა წაუვლენ. კიდეც ილაპარაკებენ ჰუმანურ სახელმწიფოზე და ადამიანის უფლებების დაცვაზე, ეს... ეს... ეს ღორები?

– ის მაინც ვერ არის, რაც მინდოდა.

– ნეტა სხვამაც თუ გადაიღო?

– მე არ შემიმჩნევია, ალბათ იქნებოდა.

– ახლა ეს ფირი სასწრაფოდ მთელმა ქვეყანამ უნდა ნახოს.

სწორედ ამ დროს მოუვიდა საბას აზრად ხვალვე წაეღო ეს კასეტა და იმპერიის სიღრმეში, შორს, რომელიმე პროვინციულ ქალაქში ერჩვენებინა. ერჩვენებინა თავისი კომენტარებითურთ, ერჩვენებინა, როგორც ბრალდება, ზოგი გულუბრყვილო მოქალაქის გულში ჯერ კიდეც მბჟუტავი რწმენისა და ილუზიების გასაბათილებლად.

ეს გადანყვეტილება ცოლს მეორე დღეს, ბილეთი რომ აიღო და ბარგის ჩალაგებას შეუდგა, მაშინ გაანდო. ნაშუადღევს ოთხ საათზე უკვე თვითმფრინავში იჯდა და ქალაქ ტაპოროვოსკენ მიფრინავდა. ტაპოროვოში ადრე არასოდეს ყოფილა. ქალაქი თბილისიდან არც მეტი არც ნაკლები, ოთხსაათ-ნახევრის საფრენზე იყო.

ტაქსის მძღოლმა მოედანს წრე დაარტყა, უნდოდა კიდეც ჩაესვა ვინმე, მაგრამ ტაქსის რიგში არავინ იდგა, ხოლო ავტობუსის რიგში მდგარნი ჯიუტად და მკაცრად განზე იყურებოდნენ.

არყისხეებამგზავრებულ გამზირს რომ დაადგნენ, მძღოლმა ჰკითხა:

– ბაქოს ჩამოჰყევით?

– დიან, – მიუგო საბამ.

– თათარი ხართ?

– კი, ბატონო, – თვითონაც ვერ აგისხნიდათ ახლა საბა, რატომ დადგა ხუმრობის გუნებაზე და რატომ დამალა თავისი ქართველობა.

– მიყვარს თათრები – სარკე შეატრიალა და თავის უწარბო სახეს შეავლო თვალი მძღოლმა – გულღია, პირდაპირი ხალხია. ჯარში ბევრი თათარი მეგობარი მყავდა.

რაკილა საბამ არ გამოხატა აღფრთოვანება იმის გამო, რომ ჯარში ტაქსის მძღოლს ბევრი თათარი მეგობარი ჰყავდა, „მძღოლმა „ფირფიტა გამოცვალა“.

– ქართველები რაღაც არ მომწონს: ვერ ვუგებ. ცოტა ამპარტავანი, თავნება ხალხია.

– რას ამბობთ – ემპაკური ღიმილი რომ დაემალა, განზე გაიხედა საბამ, – ქართველები? გამორჩეული ხალხია დედამინაზე. მაგათი სტუმართმოყვარეობა, სიმღერა, ცეკვა, რუსთაველი?

– ცეკვა... ჰო, – ქუდს შიგნით კეფა მოიფხანა მძღოლმა – ცეკვაზე ხომ არაფერს ვამბობ. რაც კარგია, კარგია.

– აი, მე, თათარი კაცი ვარ. ჩემი ხალხი, რასაკვირველია, მიყვარს, მაგრამ ერთადერთი რაზეც მთელი სიცოცხლე მწყდება გული, ეგ არის, რომ ქართველად არ დავიბადე.

მძღოლმა გაკვირვებით შეხედა.

– თქვენ, თათარი ამბობთ ამას?

საბას ერთი სული ჰქონდა, არ გაცინებოდა.

– დიახ, მე ვამბობ. გინახავს როგორ თამაშობენ ქართველი ქალები ჭადრაკს? დაფას არც კი უყურებენ. ზეპირად თამაშობენ. ამბობენ ქართველები ფეხბურთში თავიანთი შესაძლებლობების მეხუთედსაც არ ამჟღავნებენო.

– რატომ?

– რატომ და ყველაფერში რომ პირველი აღმოჩნდე, შეგიძლებენ. ეს კარგად იციან ქართველებმა. ყველაფერში რომ დაჯაბნი სამასმილიონიან უმრავლესობას შენ, სამმილიონიანი უმცირესობა, ადგება ის უმრავლესობა და დაგსჯის, შეიძლება სულაც აგყაროს და გადაგასახლოს შენი მიწიდან. ან, შეიძლება მტვერივით მიგფანტ-მოგფანტოს ქვეყნის უზარმაზარ ტერიტორიაზე. ამბობენ, ქართველებს მხოლოდ მაშინ აქვთ გრძნეულება, როცა თავიანთ მიწაზე, ერთად ცხოვრობენო.

– ეგ ბოლო, შეიძლება, მართალი იყოს. ჩვენთან, გარაჟში, ერთი ქართველი მუშაობს. სანდრო ჰქვია. ვაკვირდები ხუთი წელია. ქართველებმა რაღაც უცნაური, რამე ფანტასტიკური ხომ უნდა გააკეთოს, არაფერიც. ჩვეულებრივი კაცია. სხვაგან რომ ცხოვრობს, ალბათ, იმიტომ.

– ეგ, შეიძლება, ქართველი არც იყოს.

– როგორ, ქართველად სწერია. მთელი გარაჟი ქართველს ეძახის.

– მერე რა. ქართველობას დღეს ბევრი იჩემებს.

მძღოლი გაჩუმდა. იგი ძლიერ განიცდიდა, რომ მგზავრის მომადლიერების ნაცადი ხერხი ამჯერად არ გაუვიდა. ჩვეულებრივ იგი სომეხს, ქართველს და აზერბაიჯანელს თითქმის ერთსა და იმავეს ეუბნებოდა; ძალიან მიყვარს სომეხი (ქრთველი, აზერბაიჯანელი – შესაბამისად, რა ეროვნების კაცი ეჯდა გვერდით, რ. მ.), ჯარში ბევრი სომეხი (ქართველი, აზერბაიჯანელი) მეგობარი მყავდაო.

გაოცება-გაოგნებისგან მძღოლი ხანდახან პირს აღებდა. იგი პირველად ხედავდა თათარს, რომელიც ცრემლმორევით ნატრობდა, ნეტავ ქართველად დავბადებულიყავიო.

– ისე ქართველებთან დაკავშირებით თქვენ მართალი ხართ. დიდი ნიჭიერი და მებრძოლი ხალხია. გუშინწინ თურმე ჯოხებით დაერივნენ ტანკებს. გაიგებდით ალბათ, თქვენთან საქართველო ახლოსაა.

– არ გამიგია. – სიცილი ცრემლად სდიოდა საბას, მაგრამ არ იმჩნევდა.

– ტელევიზიას გადმოუცია. მე თვითონ არ მომისმენია. ქართველებს საბჭოთა კავშირიდან გასვლა მოუნდომებიათ და ჩვენი ჯარი ხომ იქ დგას, ჯარისკაცებს მივარდნიან. ავტომატები თავზე გადაუმტვრევიათ, თოფნამლის საწყობები აუფეთქებიათ, ტანკებისთვის ფანჯრები ჩაუღწიან.

საბამ წარმოიდგინა „ფანჯრებჩაღწილი ტანკები“ და ერთხელ კიდევ სცადა წამლეკი სიცილის მოთოკვა.

– საით მიდიოდნენ, რატომ გავდივართო?

– არ გვინდა რუსეთთან ყოფნაო, – შუბლზე კეპი ჩამოიწია მძღოლმა და ისევ მალლა ასნია, – ალბათ, თურქებს უნდა შეერთებოდნენ.

– თურქები არ მიიღებენ – გადაუნურა წყალი ქართველთა „სურვილს“ საბამ.

– რატომ?

– თურქები სხვა ხალხია... ქართველებთან საერთო არა აქვთ. ეგეც ტელევიზორს უთქვამს?

– მე თვითონ არ მომისმენია. ვერ მოგატყუებთ. ამ დილით ბიჭები ამბობდნენ გარაჟში. ჭყლეტამი თექვსმეტი ქალი გაგუდულაო.

– ჩვენი?

– არა, იმათი, ქართველების.

– კი მაგრამ ჯარი რას აკეთებდა, ავტომატები რომ თავზე დააფშვინეს და ტანკები დაუღუნეს? – ამ საუბრიდან გამომდინარე არცთუ ულოგიკო იყო საბას შეკითხვა.

– ჯარს ხომ წინააღმდეგობის განევა აკრძალული აქვს. ბრძანებაა ასეთი. საბჭოთა მოქალაქეების წინააღმდეგ ჩვენი ჯარი იარაღს ვერ გამოიყენებს.

– ვერც მაშინ, თუ ხალხი გასვლას აპირებს და ფოხით ლენავს ტანკებს?

– ვერც მაშინ. ბრძანება ბრძანებაა. თქვენ რა არ გიმსახურიათ?

– არა. არ წამიყვანეს. მე... ისა, არასამხედროვალდებული ვარ. მრცხვენია, მაგრამ კაცები ვართ და თუ გინდათ გეტყვით მიზეზს.

საბამ თავი დაანევირა მძლოლს და ყურებში ისეთი რამ უთხრა, რომ მძლოლმა ჯერ გადაიხარხარა და მერე თავიდან ფეხებამდე ისე აათვალიერ-ჩაათვალიერა სტუმარი, როგორც შეიძლება თავიდან ფეხებამდე აათვალიერ-ჩაათვალიეროს გვერდით მჯდომი კაცი მძლოლმა.

– ახლაც?! – აღტაცებული პათეტიკით ჰკითხა მესაჭემ.

– ახლაც – რამდენადაც მოუხერხდა იდუმალი სერიოზულობით დაუქნია თავი საბამ.

ამის შემდეგ მძლოლი გაჩუმდა. იგი თავის რთულ, ინტელექტუალურ სამყაროში გადაერთო და ხანდახან კითხვით სავსე თვალებით გადახედავდა უცნაურ მგზავრს, რომელიც მანქანის სარკმელთან ჩასრიალებულ, დაუგველ ქალაქს ათვალიერებდა.

სასტუმრო „ტაპოროვოს“ დირექტორმა კარგა ხანს უსმინა საბას დასაბუთებულ მსჯელობას იმის შესახებ, რომ თბილისელი სტუმარი ტელევიზიის ოპერატორი გახლდათ, ქალაქში საგანგებო მისიით ჩამოსულს ლექციების ციკლი უნდა წაეკითხა ცხრა აპრილის შესახებ სათანადო ილუსტრაციული მასალის ჩვენებით და მისი ამაღამ ღია ცის ქვეშ დარჩენა, მეტი რომ არა ვთქვათ, უღმერთობა იყო.

დირექტორი ისე პირწმინდად მელოტი გახლდათ, რომ თმა საფეთქლებთანაც გასცვენოდა. ერთი სათვალე თვალეზე ეკეთა, მეორე კი ყელზე ეკიდა.

როცა დირექტორი საბოლოოდ დარწმუნდა, რომ მგზავრი თავისი პერსონის შესახებ მეტს არას იტყოდა, სათვალე შეიცვალა და მშვიდად ჰკითხა.

– მივლინების ბარათი გააქვთ?

– იცით, ვერ მოვასწარი აღება, ჩვენთან ისეთი ამბავია. ეგ კი არა, ბავშვსაც ვერ გამოვემშვიდობე. ხუთი წლის ბიჭი მყავს, ხატავს – სხაპასხუპით მიაყარა საბამ.

– ეგ ცუდია – დაამთქნარა დირექტორმა და სათვალე კვლავ გამოცვალა.

– კარგად ხატავს – ნერწყვი გაუშრა საბას.

– მე ხატვაზე არ მოგახსენებთ, აი, მივლინების ბარათი რომ არ გაქვთ, ესაა ცუდი. მე კიდევ რომ მიგილოთ, მივლინების ბარათის გარეშე ლექციებს როგორ წაიკითხავთ.

– საზოგადოება „ცოდნის“ ლექტორი ვარ, აი, „ცოდნის“ წიგნაკი.

დირექტორმა წიგნაკი გამოართვა. კარგა ხანს ათვალიერა, მერე ტელეფონს დანვდა, წიგნაკს მაგიდაზე აკაკუნებდა და ვილაცას თითქმის ჩურჩულით ელაპარაკებოდა:

– საველევირ... თბილისიდანაა. ლექციების წასაკითხად ჩამოვედიო. რალაც ილუსტრაციაზე ლაპარაკობს... მივლინება არა აქვს. „ცოდნის“ წიგნაკი ხელთა მაქვს, – გაეცინა, – კი, კი მაგისია. ტელევიზიაში ვმუშაობო, მოიცა, ვკითხავ, – ყურმილს ხელი დააფარა, – პირადობის მონმობა გაქვთ?

საბამ პირადობის მონმობა ამოიღო და გაუნოდა.

– აქვს, აქვს, ნომერი ასჩვიდმეტი, გაცემული ოთხმოცდაცხრა წლის იანვარში. კეთილი, კეთილი.

დირექტორმა ერთხელ კიდევ შეიცვალა სათვალე, სტუმარს საბუთები დაუბრუნა და სელექტორს თითი დააჭირა:

– გისმენთ, – გაისმა ქალის ნაზი ხმა.

– მიიღეთ თბილისიდან, გვარი?

– სუთიძე – შეაშველა საბამ.

– სუთიძე, სამი დღით არა?

– დიახ, თხუთმეტამდე.

– თხუთმეტამდე – ჩასძახა დირექტორმა, სათვალე შეიცვალა, სელექტორი გამორთო და კარებისკენ მადლობით შებრუნებულ საბას დაადევნა.

– მსხვერპლი რამდენია?

– სავარაუდო რიცხვი ცხრამეტი გახლავთ.
 – ცხრამეტი, სამინელებაა, ცხრამეტი ჯარისკაცი. მოქალაქეთაგან არავინ დაშავდა?
 – ცხრამეტი მშვიდობიანი მოქალაქეა მოკლული... ჯარისკაცები ღვთის შენეებით, ყველანი გადარჩნენ. სერიოზული ტრავმაც კი არც ერთ მათგანს არ მიუღია.
 – ეგ კარგია, – დაამთქნარა დირექტორმა.
 – რა არის კარგი?! – მარჯვენა ლოყაზე სამწვერა ნერვი ავად აუთამაშდა საბას.
 – ჯარისკაცები რომ არ დაიღუპნენ. ჯერ მარტო ავლანეთში რამდენი დავკარგეთ.
 – აბა, აბა, შენ ეგა თქვი – თუ სადმე სამართალია, საბას ხაზგასმულ ირონიას სასტუმროს თავი უნდა მიმხვდარიყო, მაგრამ ყველაფერზე შეეტყო, რომ ვერ მიხვდა.
 მეორე დღეს ესე იგი თორმეტ აპრილს საბა სუთიძე „ტაპოროვოს“ ცოდნის საქალაქო განყოფილებაში გამოცხადდა. ხელში პორტფელი ეჭირა. პორტფელში უნიკალური კასეტა, ორი ახალი ბამბის წინდა და ერთი ბოთლი „ბორჯომი“ ედო. ტანთ გაცვეთისწინა მდგომარეობამდე მისული ნაცრისფერი შალის კოსტუმი ეცვა, პიჯაკის ჯიბეში პირადობის მოწმობა და სასტუმროს საშვი ედო. შარვლის ჯიბეში ორი ცხვირსახოცი და ხუთმანეთიანებისგან შემდგარი ასხუთი მანეთი. პასპორტი და უკან დასაბრუნებელი ბილეთი (ეს უკანასკნელი საბამ აეროპორტში გუშინვე აიღო) სასტუმროში დატოვა. ამ ნოველის ავტორი პასპორტთან და უკანდასაბრუნებელ ბილეთთან დაკავშირებით ამასვე ურჩევს სხვა ქალაქში ჩასულ პატივცემულ მკითხველსაც. ქურდობა საბჭოთა კავშირში კარგა ხანია გაქრა, მაგრამ სიფრთხილეს თავი არა სტკივა, ყოველნამს შეიძლება აღმოვჩნდეთ ჩვენს ჯიბეს წაპოტინებული იმ კაცის გვერდით, რომელმაც არ იცის, რომ ქურდობა საბჭოთა კავშირში კარგა ხანია წარსულს ჩაბარდა. რა ჩემი თქმა გინდათ. ვისაც გამოუცდია დამეთანხმება (ხოლო ვისაც არ გამოუცდია, ღმერთმა ნუ გამოაცდევინოს, რომ უცხო ქალაქში პასპორტის და უკან დასაბრუნებელი საავიაციო ბილეთის დაკარგვაზე უფრო მწარე რამ თითქმის არ არსებობს, თუ იმ ერთ რამეს მხვედველობაში არ მივიღებთ.

„ცოდნის“ საქალაქო განყოფილებაში მოუსმინეს და „ცოდნის“ რესპუბლიკური განყოფილებისკენ გაისტუმრეს. ცოდნის რესპუბლიკურ განყოფილებაშიც მოუსმინეს და პროპაგანდის საქალაქო განყოფილებისკენ მიუთითეს, პროპაგანდის საქალაქო განყოფილებაში უთხრეს, რაკი საგანგებო შემთხვევასთან გვაქვს საქმე, თქვენი საკითხი პროპაგანდის რესპუბლიკურმა განყოფილებამ უნდა გადაწყვიტოსო.

ჩვენი მიმხვედრიანი მკითხველის იმედით, როგორც ხედავთ, მოკლედ, სულ რამდენიმე სტრიქონში მოვაქციე ის, რაც საბას „ტაპოროვოში“ დილიდან საღამომდე გადახდა. თანამედროვე მკითხველის მოუცლელობას და მის სრულიად ბუნებრივ ზიზღს გრძელსიტყვაობისადმი ვუნევ ანგარიშს, თორემ, ხომ შემეძლო, ვრცლად აღმენერა საბას ვიზიტები თითოეულ ამ სიმპატიურ დანესებულებაში. შევჩერდებოდი მდივანი ქალის თმის ფერიდან დანყებული რეფერენტთა და პროპაგანდის განყოფილების გამგეთა ჰალსტუხებზე, მათს ნილაბურ გაყინულ ღიმილზე და ამოოხვრით ნათქვამ სიტყვებზე – „თუ შეიძლება გვაჩვენეთ ფირი და მოკლედ ისიც გვითხარით, რას იტყვით აუდიტორიის წინაშე“. დანვრილებით შევჩერდებოდი იმაზეც, რომ ნახევარსაათიანი ლალადისის შემდეგ საბა მასპინძელს მთქნარებაზე შეატყობდა, რომ ეს კაცი „საკითხის გადამწყვეტი“ არ იყო და უკეთეს შემთხვევაში სხვა კაბინეტისკენ გაგზავნიდა.

ვიმეორებ, ვრცელ, დეტალურ საუბარს საბას საპროპაგანდო ბასტილებზე, აქ თავს ვარიდებ ისევ და ისევ ძვირფასი მკითხველის პატივისცემის გამო, გამომდინარე დროის ეკონომიის ინტერესებიდან.

მესამე დღეს, ცამეტ აპრილს და მეოთხე დღეს – თოთხმეტ აპრილს საბას, როგორც იქნა, დაუნიშნეს ორი ლექცია. „ცოდნის“ საქალაქო განყოფილებაში. თბილისიდან ჩამოსული ლექტორისთვის საგანგებოდ შეარჩიეს ბამბეულის კომბინატის (13 აპრილი) და სოსის-ძეხვეულის ფაბრიკის (14 აპრილი) ჯანსაღი, ინტერნაციონალური კოლექტივები.

ლექციები ორივე ადგილას დაახლოებით კი არა, ზუსტად ასე ჩატარდა: საწარმოს ადგილკომის თავმჯდომარე, „ცოდნის“ რეფერენტი და საბა უსხდნენ საპრეზიდენტო მაგიდას. ასეთ ღონისძიებებს დირექტორები და პარტიული კომიტეტების მდივნები ჩვეულებრივ, მოუცლელობის გამო არ ესწრებიან.

ადგილკომის თავმჯდომარე დარბაზს ამცნობდა, მზიური საქართველოდან სტუმარი გვენჯია და ლექციის წაკითხვა სურსო. საბას არ უკვირდა, რომ მას ოვაციით არ ხვდებოდნენ. აშკარად იგრძნობდა რომ მოქალაქეებს საერთოდ მობეზრებული ჰქონდათ ლექცია თუნდაც იგი მზიური საქართველოს წარმომადგენლის მიერ ყოფილიყო წაკითხული. მერე საბა ოცდათხუთმეტი წუთის განმავლობაში ისაუბრებდა ცხრა აპრილის ტრაგედიაზე და ამდენივე წუთიან ფირს უჩვენებდა მსემენელ-მაყურებელს. თუ ლექციის კითხვისას დარბაზი ყრუდ თანაუგრძნობდა საბას (აქა-იქ აღშფოთების ამოხვრანიც გაისმოდა) სამაგიეროდ, ფილმის ჩვენებისას გარინდულ დარბაზში ბუზის გაფრენას გაიგონებდი. ტელევიზორის ეკრანზე ფილმის დასასრულის ნიშნად ვერცხლის დუღილი რომ დაიწყებოდა, აუდიტორია კარგა ხანს იყო სიჩუმეში ჩაძირული.

– მდაა, – იტყოდა ერთ-ერთი მაყურებელი წინმჯდომთაგან და გაიმართებოდა კამათი. ისეთი ჩვეულებრივი, უმართავი, უწესრიგო, უთავბოლო კამათი, როგორც ხშირად იმართება ხოლმე ჩვენს დემოკრატიულ აუდიტორიებში, იმის შემდეგ რაც უძრაობის ეპოქა დავგმეთ და გარდაქმნის ოქროს ხანას შევუდექით.

ბოლოს მოკამათენი იღლებოდნენ და ძალაუფლებას ხელში იგდებდა ორთოდოქსულად მოაზროვნეთა ჯიუტი ნება. ისინი მაგიდაზე მუშტის ბრაგუნით, პროვოკაციული ქარაგმებით, ისტერიული ყვირილით და შიგა და შიგ მუქართაც ახერხებდნენ სხვაგვარად მოაზროვნეთა გაჩუმებას და ბოლო სიტყვებში ხშირად ისმოდა: „ასე დაემართება ქვეყნის დაშლის მოსურნეს“, „ეს გაკვეთილად უნდა იქცეს“, „საომარ ტექნიკას მაინც რაღას ერჩოდნენ“, „აბა რა ეგონათ“, „რუსეთი მომთმენია, მაგრამ“. „თავიანთმა ქალებმა მაინც რა დაუშავეს“, „კანონის მთელი სისასტიკით უნდა დაისაჯონ“, „ნითელი არმია უფლებას ვერავის მისცემს“... ლექცია-დისპუტის დამთავრების შემდეგ მოქალაქენი ქუჩაში განაგრძობდნენ კამათს და საბა დარწმუნდა, რომ ერთ მუჭა „სალებს“ აქაც, ქუჩაშიც უმრავლესი ჯიუტნი სჯაბნიდნენ.

14 აპრილს საბას მთელი ღამე თვალი არ მოუხუჭავს. უამური ფიქრი არ ასვენებდა.

„რა უნდოდა, რისთვის ჩამოვიდა. ჯერ ერთი, რატომ ეგონა,

რომ მოქალაქენი ჭეშმარიტების გაგებისთვის სულს ლევდნენ და გაფაციცებით ელოდნენ თვითმხილველის ჩამოსვლას. მეორეც, რატომ ეგონა, რომ მისი ჭირი ყველასთვის ერთნაირად გულსაცემი უნდა ყოფილიყო. ქვეყანას თავისი თავი უჭირს, ვის ახსოვხარ, ვის დაეკარგე შენ, რალაცაშია საქმე. თავი ხომ არ მოვაძულეთ იმპერიას ჩვენი ჭირვეულობით და თავისუფლებაზე გაუთავებელი ჩივილით? რა მნიშვნელობა აქვთ, თურმე, ხელბარით დაგსჯიან თუ შპიცრუტენებით, ერთმა-ორმა ისიც თქვა, რაც შენს წისქვილზე ასხამს წყალს, მხოლოდ ის გადაგიღიაო. ერთმა დედაბერმა ფაროსან-ჩაფხუტიანი ჯარისკაცები რომ დაინახა; „ვაიმე შვილებო, დაგხოცავენ ეს ავაზაკებიო“. ერიჰაა, მკვლელები უფრო შეეცოდა, ვიდრე მათი ხელით მოკლული ქალები და ბავშვები. საერთოდ, რა მომარბენინებდა, როდემდე უნდა ვიყო გულუბრყვილო და მიაშიტი. ჭკუა ვერ უნდა ვისწავლო ამხელა კაცმაო“.

გამთენიისას, როგორც იქნა, „მისცეს თბილისი“. ცოლს დაუჟინა, გააღვიძე ბავშვი, დამელაპარაკოს, თორემ ისე მომენატრა მაგისი ხმა, ლამის გავგიჟდეთ.

გიგილოს ნამძინარევი, ლოგინური ხმა ჰქონდა:

– მამიკო! ბურთი მიიღე? მიიღებ, მიიღებ, ამ დილით გამოვუშვი. ნითელი ბურთია. მე თვითონ გავბერე. ფანჯარაში ხშირად გაიხედე. შენკენ გამოვუშვი. ვიცი, შორსა ხარ. მთელი ღამე შენკენ მოფრინავს და არ ჩამოვიდოდა? შენ ფანჯარა გააღე და გაიხედე. ახლა მალე მოვა. კარგად იყავი!

...ჯერ ერთი სტიუარდესა გაიქცა პილოტთა კაბინისკენ. წამის შემდეგ ორი სტიუარდესა უკან გამოიქცა. თვითმფრინავის სალონში დამწვრის სუნი დადგა, მერე სავენტილაციო მილაკებიდან შავი კვამლი შემოიჭრა და ყველაფერი გაავსო.

ვილაცამ დაიკვივლა, მაგრამ მუხქუესვე გააჩუმეს.

ისხდნენ ყველანი ხმაგაკმენდილნი. თითქოს რომ ეკვილათ, უფრო დააჩქარებდნენ იმ საშინელ წამს, რომელზეც წარმოდგენაც კი არავის ჰქონდა.

საბამ ფანჯარაში გაიხედა. თვითმფრინავს დიდი ნითელი ბურთი ელვისისწრაფით უახლოვდებოდა.

1989

ბაბუაჩემი მეტყობდა ხოლმე...

მაიორი მსხალაძე უფროსთან შევარდა.

– რაც ვთქვი მე, ზუსტად ისე ხდება. მიტინგი დაიწყო. ემატება და ემატება ხალხი. არ უჩანს კარგი პირი ამ საქმეს.

– რას ამბობენ?

– რას იტყვიან კარგს. სტუდენტების გარიცხვა არასამართლიანია და აღადგინეთ სასწრაფოდო. ქუთაისის დემონსტრაციაზე დაპატიმრებულები გაათავისუფლეთო. 26 მაისის უფლებებში აღდგეს საქართველოვო. ხელში დროშები და ტრანსპარანტები უჭირავთ.

– ვერ ამოვიღეთ ეს დროშები, რა გახდა ასეთი.

– რას ამოვიღებთ, სახლში თითო ცალი კი არა, რამდენიმე აქვთ. ერთს წაართმევ, მეორეს ააფრიალებს.

– ისინი იქ არიან?

– ჯერ არა მაგრამ მოვლენ, კირტავა გამოსულია სახლიდან უკვე. რაც ყველაზე მთავარია, მავინყდებოდა.

– ჰო.

– პავლოვის ქუჩაზე, სააკაძის მოედნის მიმართულებით, ორასამდე კაცი მოძრაობს.

– ძირითადად?

– ძირითადად სტუდენტები არიან.

– ვერ შეაჩერებთ?

– გადავკეტე გზა. გადავუდექი. ვინა ხართ, სად მიდისართმეთქი? ცირკში მივდივართ ბილეთების ასაღებად, რაო, არა გვაქვს უფლება ქუჩაში სიარულისო. მე რომ ერთ ჯგუფს ველაპარაკები, მეორე შებრუნდა და ეზოდან გავიდა. წამით დაიშალნენ, ას მეტროში ისევ შეერთდნენ და სიმღერა დასცხეს.

– სად მიდიან.

– რა კითხვა უნდა, აქ მოდიან მიტინგზე.

– რა ვქნათ?

– რაც ვთქვი ამ დილით. პოლკს უნდა დავუძახოთ. ჩვენ შეგვაჩვიეს თვალი და აღარ ეშინიათ, სულ დაგვაჯდნენ თავზე.

– შენ ასე ფიქრობ?

– აუცილებელია. ერთ-ორს მუჯლუგუნი თუ არ წავკარით, არ გამოვა.

პოლკოვნიკმა ტყაბლაძემ სიგარეტს მოუკიდა. ერთი ნაფაზი დაარტყა და საფერფლეს ჩამოადო. მაგიდაზე გაშლილ ქალაქის რუკას დახედა. სააკაძის მოედანი ფანქრით შემოხაზა. მერე თავი აიღო და მოსულს შეხედა.

– წადი. იქ იყავით ყველანი. რაცია ახლოს გქონდეს. შევეკითხები, რას იტყვიან, დაგელაპარაკები.

...მიტინგი მშვიდად, ექსცესების გარეშე მიმდინარეობდა. იგი გაჭრილი ვაშლივით ჰგავდა გუშინ, წინა კვირას, ერთი თვის წინ გამართულ მიტინგებს. მიკროფონთან ერთმანეთს სცვლიდნენ სტუდენტები და ხშირად აბსოლუტურად მართალ, ადვილად მოსაგვარებელ პრობლემას აყენებდნენ, იშვიათად უსაფუძვლოს და ამ ვითარებაში ლამის გადაუნყვეტელს. იფიქრებდით, ზოგი პრობლემის უტოპიურობა თვითონაც მშვენივრად იციან, მაგრამ მაინც ამბობენ. ერთმანეთს გაბედულებაში ეჯიბრებიან, მიკროფონს ეჩვევიან, ენის ორატორულ გატეხვაში ვარჯიშობენო. ქვეყანა არ იქცეოდა. ინფორმაციის საშუალებები კვლავ ძველებურად იღებდნენ ქრთამს. აქ კი, თებერვლის ღრუბლიანი ცის ქვეშ, სააკაძის ძეგლთან შეკრებილი ახალგაზრდები საქვეყნო საქმეებზე მსჯელობდნენ, აღმზრდელთა მიერ ავადმოჭერილი არტახებისგან თავისუფლდებოდნენ, ახალი საუკუნისთვის ემზადებოდნენ.

უეცრად, ქვემოთ, შეკრებილთა ლამის შუაგულში, ჩოჩქოლი ატყდა. შვიდიოდე ახალგაზრდა ტრიბუნისკენ მიიწევდა, ხალხს იქეთ-აქეთ უხეშად სწევდა და იგინებოდა:

– დაიშალეთ თქვენი!

ვილაც წინ გადაუდგა. ვილაცამ მაჯაში მოჰკიდა ხელი. თურმე შვიდეულსაც ეს უნდოდა; ჩვენაო, სტუდენტები ვართო და თქვენ ნორმალური სწავლის საშუალებას არ გვაძლევთო. ხელს გვიშლითო. ახლავე დაიშალეთ, თქვენი ასე და ისეო.

ისე ხმამაღლა, ყალბთეატრალურად გაჰყვიროდნენ დებოშის ატეხის ახალგაზრდა სპეციალისტები, რომ, აშკარად ჩანდა, სტუდენტობასთან მათ საერთო არა ჰქონდათ რა.

ვინ იცის, რამდენ ხანს გაგრძელდებოდა დებოშის ასატეხად დადგმული სანახაობა. მიუხედავად იმისა, რომ „სტუდენტი-აქტივისტები“ მუშტებს ათამაშებდნენ და რამდენიმე მომიტინგეს კისერშიც წაუთაქეს. მათთან ჩხუბს არავინ აპირებდა. ჩანდა, რომ მიტინგის მონაწილენი ყველაფერს მიმხვდარიყვნენ და ერთმანეთს აფრთხილებდნენ, პრავაკაციაზე არ წამოეგოთო.

უეცრად მოედანზე ქარიშხალივით შემოიჭრნენ ხელკეტიანი ჯარისკაცები.

სცემდნენ ყველას განურჩევლად ქალისა და კაცისა, მოხუცისა თუ ახალგაზრდისა. კვილი, კბილთა ღრჭილი, სისხლი და ცრემლი მოედო მშვიდობიანი მიტინგის არენას. ცემაში განვრთნილი მერვე პოლკის ჯარისკაცები ხელკეტებს მარჯვნივ და მარცხნივ იქნევდნენ. ვინც ხელში მოხვდებოდათ, თავ-პირს უსისხლიანებდნენ, გაქცეულებს თმებით ითრევდნენ და პანლურს ურტყამდნენ. გულშემოყრილთ გაზონებისკენ მიათრევდნენ და ტალახში პირდაღმა ჰყრიდნენ.

ნახევარ საათში ყველაფერი დამთავრდა.

სასწრაფო დახმარების მანქანები კალიებივით დააცხრნენ მოედანს.

სისხლის მოსარეცხად გამწვანების მანქანებმა ასფალტს წყლის ჭავლი დასცხეს.

ეს მოხდა ათას ცხრაას ოთხმოცდაცხრა წლის თვრამეტ თებერვალს.

მეორე დღეს უნივერსიტეტის წინ სტუდენტობის მიტინგი გაიმართა.

სიბრაზისგან გაოგნებული, გაფითრებული სტუდენტები აცხადებდნენ, რომ საავადმყოფოშია სამოცდარვა მძიმედ ნაცემი მიტინგის მონაწილე, შვიდი მილიციის თანამშრომელი და ოთხი ახალგაზრდა იმ „მამაცი შვიდეულიდან“ ვისაც „ამხანაგებმა“ ჩხუბის დაწყების სცენა გაათამაშებინეს.

ერთ-ერთმა მათგანმა სახალხოდ აღიარა, დებოშის ატეხვა

და ბეჯითი სტუდენტების სახელით დემონსტრანტთა დარბევა ჩვენ დაგვაგაღეს, მერვე პოლკის შესახებ არა ვიცოდით რაო.

მუშტით ჭკუის სწავლება სამარცხვინო კრახით დამთავრდა. სტუდენტები სახალხო ცემა-ტყეპის ორგანიზატორთა სამართალში მიცემას მოითხოვენ.

რაც არანაკლებ სავალალოა, ჯარისკაცებს არ გაურჩევიათ მიტინგის მონაწილე და წესრიგის დამცველი. მილიციის გადაცმულ და გადაუცმელ თანამშრომლებსაც მოხვედრიათ ხელკეტები.

ეს არის თქვენი აღთქმული დემოკრატია, ბატონებო?

* * *

ბაბუაჩემი მეტყოდა ხოლმე; შვილმა როგორც უნდა გაგაბრაზოს, ბაბუა, მის გასალახად მეზობელს არ დაუძახო. მამა შვილს, თუ მამა ნამეტანი ხვადაგი არაა, გამეტებულად არ დაარტყამს. მეზობელს რა ენაღვლება სხვისი ზურგი, ერთგულად შეასრულებს შენს თხოვნას და შეიძლება შვილი სამუდამოდ დაგიინვალიდოსო.

1989

ოცდაცამეტი

ოცდაცამეტი წელი დავსდევდი ამ ქალაქს და დღეს მომცეს, როგორც იქნა. პატარა, ფარატინა ქალაქია, მაგრამ ჩემთვის დაბადების მოწმობის ფასი აქვს. მაინც მივალწიე ჩემსას. მეშინია, დღეს სიხარულისგან გული არ გამისკდეს. ამაღამ ვაღერიანის წვეთები უნდა დავლიო და დავიძინო. დიდმა სიხარულმაც ისე იცის გულის გახეთქვა, თურმე, როგორც დიდმა მწუხარებამ. ნაგიკითხო? „ინასარიძე ზურაბ ფილიპეს ძე, 1956 წელს უკანონოდ იქნა დათხოვილი სამოქალაქო ავიაციიდან. ეს ცნობა გაიცა მისი მორალური და მოქალაქეობრივი სრული რეაბილიტაციის დასტურად“. ოცდაცამეტი წელი ვსდიე-მეთქი ამ საბუთს და დღეს მომცეს, 1989 წლის ოცდაერთ მარტს. ახლა მე სამოცდაცხრა წლის ბერიკაცი ვარ. სამსახურში საერთოდ და, მით უმეტეს, ავიაციაში აღდგენაზე საუბარი ზედმეტია. აბა, რად მინდოდა, კაცმა რომ თქვას ეს საბუთი. რისთვის შევალე ამდენი წელი და ჯან-ლონე? მინდოდა დავრწმუნებულიყავი, შევძლებდი თუ არა ჩემი სიმართლისთვის მეჭმია პური, მეყოფოდა თუ არა ძალა, ბოლომდე გამეტანა. შევძელი და მადლობელი ვარ განგების, ამ დღეს რომ მომასწრო.

სიმართლე გითხრა, აწი აღარც ვიცი, რა გავაკეთო. არ მჯერა, თუ დამთავრდა ჩემთვის კიბიდან კიბეზე ხეტიანი და დიდი კაცების კარებთან ლოდინი. ბოლო წლებში ჩვევად რომ გადამექცა. ასე მგონია, ცხოვრებამ აზრი დაკარგა-მეთქი. ჩვენ შორის დარჩეს და დაკარგა, აბა რა ჰქნა. გამამართლეს სამოცდაცხრა წლის ასაკში, დამსაჯეს და პატივი ამყარეს ოცდათხუთმეტი წლისას. ახლა დაიდევინა, ზურაბ ინასარიძე, ეს მოწმობა გულზე და დაელოდე სიკვდილს. ისინი, ვინც გიმტრო, ცოცხლები აღარც არიან, ნიშნის მოგებით რომ აუფრილო ეს ქალაქი ცხვირწინ. აღარც შენი ტოლები დარჩენილან ბევრნი ამ ქვეყანაზე, ხოლო, იმათ, ვინც ჯერ კიდევ დაჯოხკუზობს, კარგა ხანია აღარც ახსოვთ, რაზე დაგსაჯეს ოცდაცამეტი წლის წინ.

არაფერი არ ყოფილა ეს წუთისოფელი. სხვისთვის არ ვიცი და ჩემთვის, ისე ჩქარა გაილია, ასე მგონია, კინოში ვიყავი შესული, ვილაც განვალეული კაცის ცხოვრება გვიჩვენეს ამ ორი საათის განმავლობაში და ახლა, გარეთ რომ გავალ, ჩემი საკუთარი გრძელი გზა მაქვს-მეთქი გასავლელი. გზის ბოლოს თუ ვარ, არ მგონია, შენ არ მომიკვდე. მოსაყოლადაც ერთი ციციქნაა კაცის ცხოვრება, მაგრამ რა ლხინმნარე და რა გულწნელმწყვეტიაა ეს სატიალე.

სასაზღვრო სოფელ კაკლიანში დავბადებულვარ. მამაჩემი სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარე გახლდათ, თურმე, და ხუთი წლის ვყოფილვარ, თავი რომ მოუკლავს. მამინ საზღვარს ჯარის ნაწილების გარდა უბრალო მოსახლეობაც იცავდა, სოფელში მორიგეები იყვნენ გამოყოფილი და დარაჯობდნენ. ახალციხის რაიონში ვცხოვრობდით ჩვენ და მამინ ხშირი იყო გადასვლა-გადმოსვლა. ოცდაექვს წელს მომხდარა ეს ამბავი. ოდცაერთში ვარ მე დაბადებული. შუალამისას მამაჩემთან სოფლის მორიგეს – კეხაძეს ორი საზღვრის დამრღვევი მოუყვანია. ორივე ჩამოფლეთილ-ჩამოგლეჯილები, საცოდავად იმზირებოდნენ თურმე. „ჩვენაო, უთქვამთ, მწყემსები ვართო, გზა დაგვებნაო, არ დაგვხოცოთ, ეფენდი, საწყალი ხალხი ვართ, არაფერს ვაშავებთო“. შეცოდებია მამაჩემს, უფრო შიშველოხრობამ დააჯერა თურმე. ნაიყვანე და გაუშვი საზღვარზე, თოფი არ მოაშორო, სანამ იქეთ არ გადავლენ, ეს ოხრებიო, უთქვამს კეხაძისთვის. ერთი კაცი მაინც გამაყოლეთ, ვინიცობაა გამექცნენ გზაზეო, იფრთხილა თურმე კეხაძემ. „რა უგავთ გამქცევებს, ხომ ხედავ, შიშისაგან რა ფერგალეულები არიან, არ მინდა ამ შუალამისას სოფელი გავაღვიძო. მესამემ, როცა იცის, ჩეკამაც იცის და არ მინდა ჩეკას ჩავაბარო, გაანამებენ ამ უბედურ დღეზე გაჩენილებსო. მოკლედ, ნაუყვანია უკან, საზღვრისკენ კეხაძეს „ორი მწყემსი“. მიდიან წინ თავდახრილები და მიჰყვება უკან კეხაძე ვინტოვკით ხელში. მისდა ჭირად, მოსწყურებია. დახრილა წყაროსთან წყლის დასალევად და სწორედ მამინ უხელთეს თურმე იმ ძალღთაპირებმა. თავგაჩეჩვილი უპოვიათ იქვე წყაროსთან, მეორე დღეს კეხაძე. კეხაძის ამბის გაგება და ჩაუდვია პირში მამაჩემს ბრაუნინგი. თავის კაბინეტშივე მოუკლავს თავი. „მე დავლუპე ის კაციო“, საბჭოს მდივნისთვის უთქვამს. მეტი სიტყვა არ დაცდენია. ვინ გაიგებდა, კაცმა

რომ თქვას, კეხაძე აღარ იყო ცოცხალი და ვინ იყო მთქმელი, რაც იმ ღამით მოხდა, მაგრამ ვაჟკაცი იყო მამაჩემი და ვაჟკაცებს თავისი კანონი აქვთ.

გავიზარდე ობლად. სკოლა ახალციხეში დავამთავრე. ოცდათვრამეტში ჯარში გამინვიეს. რაკი სკოლაშიც სამაგალითო მოწაფედ ვითვლებოდი კრასნოდარში სამხედრო-საავიაციო სასწავლებელში გამამწესეს. საშტურმო სასწავლებელი, გითხრათ სიმართლე, არ მიზიდავდა, რაკი ავიაციაში მოვხვდი, მფრინავ-გამანადგურებელი მაინც ვიქნები-მეთქი. მივმართე სასწავლებლის უფროსს, პოლკოვნიკი პრივალოვი იყო, კარგად მახსოვს. უარი მტკიცა. შენ ვინ გკითხავს სამხედრო სპეციალობის არჩევას, მეორეჯერ ენა არ დასძრა ამ საკითხზე, თორემ გაუბახტი არ ავცდებო; ყმანვილის სითამამე ნახე; ავდექი და სტალინს მივწერე წერილი. თვე-ნახევარი ველოდე პასუხს. ბოლოს პრივალოვი მეძახის. სმენაზე გაჭიმული მხვდება და ალერსიანი ღიმილით მიცქერის; „თქვენაო, კურსანტო ინსაროძე გადაყვანილი ხართ ბორისოგრებსკის ჩკალოვის სახელობის სასწავლებელში მფრინავი გამანადგურებლის სპეციალობაზე. დანიშნულების ადგილას ხვალვე გაემგზავრებითო“. მადლობა რომ მოვახსენე, ლოყაზე ხელი მომითათუნა და მამაშვილურად მითხრა, „რად გინდოდა, ამ საკითხზე სტალინის შეწახება, გეთქვა და განა მე არ დაგეხმარებოდიო“.

დავამთავრე ბორისოგრებსკის სასწავლებელი და ომიც დაიწყო. ცუდად არ მიომია. ორი ორდენის და ექვსი მედლის კავალერი დავბრუნდი. მარტო ჩემს ანგარიშზე თოთხმეტი მტრის თვითმფრინავია, ჩამოგდებულს და აღრიცხულს მოგახსენებ და, ისე, დაზიანებული, ვინ იცის, ომის დროს ავიაციაში რომ საქმე გააკეთა, არ დაიკვებნოს ჯარის სხვა სახეობამ. პირველი დამრტყმელები ჩვენ ვიყავით, პირველ ელდაფეთებას და მატერიალურ ზარალს ჩვენ ვაყენებდით დასალამქრ ობიექტს და მერე ერთვებოდა სატანკო დანაყოფი.

ომის დამთავრების მერე სამოქალაქო ავიაციაში გადავედი. ძირითადად თბილის-მოსკოვის ხაზზე დავფრინავდი, ჯერ მეორე პილოტად, და მერე ხომალდის მეთაურად.

ორმოცდათექვსმეტი წლის ცხრა მარტს, გვიან ღამით, ჩამოვფრინდი მოსკოვიდან. აეროპორტშივე მითხრეს, დემონსტრანტები დახოცესო. რისთვის, რატომ, ამ მშვიდობიანობის დროს ხალხს ტყვია როგორ დაუშინეს, ასეთი რა ჩაიდინეს-

მეთქი! გაგიჟებამდე ცოტა მაკლდა. საბჭოთა წყობილების წინააღმდეგ გამოვიდა საქართველოვო, ტელეგრაფის აღებას და საბჭოთა კავშირიდან გასვლას აპირებდნენო.

ტენტიანი პობედა მყავდა. აღარც მახსოვს, როგორ მივედი მანქანამდე. ხელი მიკანკალებდა, შუბლზე ცივი ოფლი მახამდა. ოცდაექვსი კომისრების რაიონში სინათლე ყველგან ჩამქრალი იყო. ლესელიძის ქუჩის თავში ტანკებს გზა გადაეკეტათ. ლენინის მოედანზე და რუსთაველზე ფეხითაც არავის უშვებდნენ. დავბრუნდი უკან და სანაპიროზე ჩავედი. ბარათაშვილის ხიდთან ხალხი ირეოდა. სანაპიროზეც ტანკები იდგნენ. ოდნავ წავამუხრუჭე თუ არა, ორი ახალგაზრდა ზემოდან ჩამომიხტა მანქანაში: „სიგანლი, სიგანლი ჩქარა! სიგანალი შენი!“ – განწირული ხმით ჩამძახოდნენ.

დავაჭირე სიგანალს ხელი და ელბაქიდის დაღმართამდე არ გამიშვია. ელბაქიდის დაღმართთან ჯავშნოსანი მანქანის კარი გაიღო და პისტოლეტიდან გვესროლეს. მანქანა ხიდზე შევაგდე თუ არა, საჭე მარცხნივ წაიღო და კინალამ მტკვარში გადავეშვი. ბიჭები ხიდზე ტყაპატყუპით გაიქცნენ. მე გადმოვედი და ჩაფუშულ საბურავს ვეცი. ორი პატრული დამადგა თავს, საბურავები ჩამომართვეს; სასწრაფოდ მოშორდი აქაურობასო, მიბრძანეს და ისევ ჯავშნოსანში შეიყუჟნენ. მანქანის თვალი გამოვცვალე და მოვუსვი შინისაკენ.

შიშით დაზაფრული დამხვდა ოჯახი. ბავშვები პატარები მყავდა და ყოველ შვიდნოემბერ-პირველმაისს მე და ჩემს ცოლს ხელში ატატებული გაგვყავდა პარადზე. იმ დღესაც თავი მოუკლავთ ბავშვებს (ოთხის ბიჭი იყო და ექვსის გოგო) პარადია და, გინდა თუ არა, წავიყვანეო, მაგრამ უმარჯვია ჩემს ცოლს და ბინიდან არ გასულან მთელი დღე, თორემ ვინ იცის, სად ჩახოცავდნენ დედანულს.

მეორე დღეს ვისვენებდი. თერთმეტში მიწვევა გაფრენა. მთელი აეროპორტი ამ შემთხვევაზე ლაპარაკობდა. აეროპორტის უფროსი გიბარებსო მითხრეს. მივედი. უფროსი, მამინ ჯინჯინაძე იყო, ვილაც სამხედროფორმიანი უცნობი ეჯდა კაბინეტში. ზურაბო, მითხრა ჯინჯინაძემ, ამ რეისზე სხვა გაფრინდება, შენ დაისვენე და თექვსმეტში კომისიაზე გამოცხადდით. რა მჭირს საკომისიო-მეთქი, გავიკვირვე. არაფერი, ფორმალური მხარეა, ნუ ინერვიულებთ, თექვსმეტში მობრძანდითო, სტუმარმა.

მაშინვე მივხვდი, რომ კარგი არაფერი მელოდა. თექვსმეტ მარტს ავიაციიდან დამითხოვეს, დახასიათებაში პოლიტიკურად არასაიმედო ჩამინერეს, ორი კვირის შემდეგ პარტიიდან გამრიცხეს და გამომიცხადეს – იმის მაღლობელი იყავი, რომ არ გაპატიმრებთო.

სალ-სალამათი, უდანაშაულო კაცი შინ დამსვენეს. ცოლ-შვილი რალაციით ხომ უნდა მერჩინა და დურგლად ვმუშაობდი სარემონტო კანტორაში. იქაც ფხიზლობდა „ბედი მდევარი“. სკოლის, ან სხვა უბრალო დანესებულების რემონტზე ხალხით მამუშავებდნენ; თუ „ბრალიანი“ დანესებულების, ან თანამდებობიანი კაცის ბინის რემონტზე მიდგებოდა საქმე, არ მიშვებდნენ. ლურსმნის დაჭედებას არ მანდობდნენ წესიერად, თვითმფრინავს კი არა.

ამ ოცდაცამეტი წლის განმავლობაში, შემოძლია ხატზე დავიფიცო, კვირა არ გამიცდენია. ვწერდი, ვჩიოდი, სამართალს ვეძებდი, სამოქალაქო უფლებებში აღდგენას მოვითხოვდი. ვინ მოსთვლის, რამდენჯერ მივწერე პირადად ჯერ ხრუშჩოვს და მერე ბრეჟნევის, მაგრამ შენ არ მომიკვდე. ან საერთოდ არ მპასუხობდნენ, ან „თქვენი განცხადება ამასა და ამას გადაეგზავნა. პასუხს იქედან მიიღებთო“. პასუხი კი ის იყო, რომ დამიძახებდნენ აღმასკომში ან რაიკომში და თითს მიქნევდნენ; მოეშვი წერას. მოთმინებიდან ნუ გამოგვიყვანო.

ამაზე უარესს რას მიზამენ-მეთქი და არ ვეპუებოდი არავის. შვილები რომ წამომეზარდნენ, უფრო მოვუხშირე ინსტანციებში სიარულს. თუ დამიჭერენ, ბალები მაინც დავზარდე, შიმშილით აღარ მოკვდებიან. მე კი ასეთ სიცოცხლეს სიკვდილი მიჯობს-მეთქი.

როგორც იქნა, მივალნიე. დღეს ოცდაცამეტი წლის თავზე, აღიარეს. რომ ტყუილად დამსაჯეს და უსამართლოდ გამრიყეს. გეკითხები ახლა შენ, ვის მოვთხოვო პასუხი ჩემი დაკარგული ცხოვრების გამო? შეიძლება პარტიაშიც აღმადგინონ, მაგრამ მინდა აწი? მაქვს ის გული და ის რწმენა, რაც იმ წლებში მქონდა?

შეიძლება ერთ მშვენიერ დღეს ნერვებმა მიმტყუნოს, გადავახიო თავზე ეს ქალაღი, ვისაც საჭიროა და ამით დავამთავრო ანგარიში ამ უმონყალო ქვეყანასთან.

მავზოლეუმი

სარკოფაგიდან დგება მუმიაც...

გ ა ლ ა კ ტ ი ო ნ ი

მიცვალებულმა ჯერ გვერდი იცვალა, მარჯვენა ლოყისქვეშ ხელი ამოიღო და ცოტა ხანს ასე იწვა. გვერდზე წოლის დროს ფეხების შეკეცვა უყვარდა, მაგრამ კუბომ საშუალება არ მისცა და უხერხულობისგან შეწუხებული, წამოჯდა. ხელებშებიჯგებული კარგა ხანს თავის ვეებერთელა სურათს შეჰყურებდა. მერე წამოდგა, სრული პიჯაკის ღილი შეიკრა და ჩაბნელებული გასასვლელისკენ გაემართა.

დღის სინათლე თვალებში ეცა და შუბლზე ხელი მიიჩრდილა. ნელ-ნელა აპარებდა შუქისკენ თვალებს, რათა სინათლეს შეჩვეოდა და, ბოლოს და ბოლოს, გაერკვია, სად ეძინა ნუხელის, ან, საერთოდ, რა ხალხი დადიოდა ნითელ მოედანზე.

ნომერ პირველ საგუმბაგოს ორი შაშხანიანი მხედარი მორიგი ექვსი ნაბიჯით რომ დაშორდა ერთმანეთს, ლამაზად შემოტრიალდნენ და შიშგაოცებისგან დაზაფრულებს თოფები კინალამ გაუვარდათ ხელიდან.

მავზოლეუმის კარებში ლენინი იდგა.

მარცხენა შუბლზე მიედო, მარჯვენა, როგორც უყვარდა ხოლმე, ჟილეტის ჯიბეში ჩაეყო და სასაცილოდ გააფიქმულ, პირდაღებულ ჯარისკაცებს თვალმოჭუტული, ღიმილით შეჰყურებდა.

– დაუშვით, დაუშვით, გეთაყვა, არ არის საჭირო. მე... ისა, ცოტას გავივლი. თუ სახკომსაბჭოდან მიკითხონ, მალე დაბრუნდებათქო, – მიიხედ-მოიხედა და ხმადაბლა დაუმატა – სტალინის და ძერჟინსკის ჩემი წასვლის შესახებ არაფერი უთხრათ. ტყუილად ინერვიულებენ. ვეცდები მალე დავბრუნდე.

თავზე განუყრელი კეპი დაიხურა, ორივე ხელი ჯიბეში ჩაიწყო და ჯიბეში ჩაწყობილი ხელებისაგან შარვალოდნავანეული გრანიტის კიბეს დაუყვა.

1989 წლის შვიდი სექტემბერი იდგა.

მოედანი გადაჭრა და გილდ ვაჭართა ვინრო ქუჩაზე, სახელმწიფოს მთავარი უნივერსიტეტის პირველ სართულზე, გასტრონომში შევიდა.

უნივერსიტეტში, განსაკუთრებით ალკოჰოლური სასმელების განყოფილებასთან, დიდი ფუსფუსი და გასვლა-გამოსვლა იყო. ლენინს შთაბეჭდილება შეექმნა, თითქოს აქ ყველამ – გამყიდველმაც და მომხმარებელმაც, თავისი საქმე ხუთი თითივით იცოდა. ისე, როგორც, ერთ დროს, სმოლნში, უსიტყვოდ, უყოყმანოდ შემოდოდნენ, თითქოს რაღაც რიტუალს ასრულებდნენ, ორიოდ სიტყვას გადაულაპარაკებდნენ ერთმანეთს, მერე ზრდილობიანი გვერდის ავლით, ქვითრით ხელში, სალაროდან დახლისკენ გარბოდნენ და საქონლის მიღებისას უკვე მესამე რიგში მდგართ მოუთმენლობა-შეშფოთება ეხატათ სახეზე. „ხომ არ თავდება?“ – წამდაუნუმ კითხულობდნენ ისინი და ხშირად ერთსა და იმავე, არცთუ ძნელად მისახვედრ, ფრაზას იმეორებდნენ: „მე რიგში ვდგავარ, ჩემი ამხანაგი ამოსაქვითრად წავიდა“.

ბოლოს ყველაფერი კარგად მთავრდებოდა. დახლის მუშაკს ბოთლის შეხვევაზე არ აწუხებდნენ. ლამის ხელიდან სტაცებდნენ, პიჯაკის ჯიბეში ჩაჩურთავდნენ და გასასვლელისკენ ბედნიერი, გამარჯვებული კაცის იერით. ჩვეულებრივზე ორჯერ გრძელი ნაბიჯებით მიიჩქაროდნენ. ბოთლჯიბიანი შუაში იდგა. იქეთ-აქეთ მცველებივით ორი კაცი მიეტორღილებოდა და იმ ერთს თვალეში შეჰყურებდა. ხანდახან მეოთხეც გაეკიდებოდა გალაღებულ სამეულს ღარიბი ნათესავის ბუტბუტით, მაგრამ მალე განზილებულ-გაბითურებული, თავის უმწეო მდგომარეობას ჩამხვდარი, უკან ბრუნდებოდა.

– იქნები მესამე? – ჰკითხა ლენინს მალალმა ბერეტიანმა როხროხახმიანმა, ტუჩმშვილდა კაცმა და ცხვირთან მიუტანა სამი თითის (შუა, საჩვენებელი, ცერა) ერთმანეთზე სვარსვალის იმგვარი, სრულიად არაუზრდელი კომბინაცია, რომელიც ამ სამოცდაათი წლის წინათაც ფულის მოთხოვნას ნიშნავდა.

– როგორ გითხრათ... მე მესამე ვერ ვიქნები. მე პირველი ვარ, – გაუღიმა ლენინმა და შუბლთან მოხრილი ხელის მტე-

ვანი ისე მიიტანა, როგორც სამხედროსამსახურგაუვლელ მოქალაქეებს შეუძლიათ ხოლმე სამხედრო მისალმება.

– მე საქმეზე გელაპარაკები, – ყვითელ, მაგრამ რატომღაც არამეჩხერ კბილებში სიბრაზეგარეული სისინით გამოსცრა აყლაყუდამ და პროლეტარიატის დიდ ბელადს კეპი ცხვირამდე ჩამოამხო.

– მე თქვენ! მე თქვენ... – ილიჩმა რის ვაივაგლახით აიწია კეპი ფართო შუბლამდე და ატყავებამდე ცოტა დარჩენილი ცხვირი ხელით მოისრისა – მე თქვენ ბონჩ-ბრუევიჩთან გიჩვილებთ!

დაემუქრა სალაროსკენ წასულ ახმახს ლენინი, მაგრამ ქუდის ჩამომფხატავი არ დაიბნა, სარკესთან მდგარ მილიციელთან მიიჭრა და სხაპასხუპით მიაყარა:

– მოქალაქე მილიციელო, მიხედეთ ამ პარაზიტს. ფული არა აქვს და ყალთაბანდობს.

მილიციელმა ზიზლით შეხედა აპრილის თეზისების ავტორს და კარებისკენ მიუთითა. ახმახმა კი, ამასობაში, დრო იხელთა და თავისი ახმახური საქმეებისკენ გაემართა.

– სტყუის, ამხანაგო მილიციელო, მე ფული როგორ არა მაქვს, მაგრამ არაყს არა ვსვამ, ხომ შეიძლება, არაყს არ ვსვამდე?

მილიციელი იმ საბჭოთა მილიციელთა მრავალმილიონიან კატეგორიას ეკუთვნოდა, რომელთა ტვინსაც ჩვეულებრივ მშრომელზე ათასცხრაასით ნაკლები ნაოჭი აქვს და, რომელთაც შეცდომით, მაგრამ მტკიცედ სჯერათ, რომ, ვინც მილიციელს პირველი მიმართავს, სწორედ ისაა მართალი.

ნესრიგის დამცველმა ხელი მოჰკიდა ძველმოდურად, მაგრამ სუფთად ჩაცმულ, დიდქუდა მოქალაქეს და განზე გაიყვანა:

– აბა, მიჩვენე ფული!

ლენინი დაიბნა. მას ნამდვილად აღარ ახსოვდა, რომ იმ დილით ახალდაბეჭდილი ხუთმანეთიანის ნიმუშები მიუტანეს, რამდენიმე მათგანი ხელმოწერილი ბანკში გადაგზავნა, სამი კი ჯიბეში ჩარჩენოდა.

ჯიბეში ხელი ჩაიყო და ტკიცინა ქალაღდის შრიალი რომ იგრძნო, გულზე მოეშვა.

– ა, გეთაყვა, – ამოიღო და აჩვენა, – მე, საერთოდ, ფულს არ ვატარებ, არ მჭირდება, მაგრამ შემთხვევით ჩამრჩენია. არის თუ არა ეს ფული?!

მილიციელმა ჯერ ფულს დახედა, მერე ლენინს შეავლო თვალი, ხუთმანეთიანები ხელიდან გამოგლიჯა და უბრძანა:

– აბა ამოისუნთქე!

შეურაცხყოფილმა „ისკრის“ პირველმა რედაქტორმა პირი გააღო და სახელმწიფო მოხელეს ფართო, ვეშაპივით პირში ჩაასუნთქა.

„მთვრალი არ არის, საერთოდ ინტელიგენტი ჩანს, არ ღირს წაყვანა. ვინმე, პროვინციიდან ჩამოსული ინტრიგანი იქნება“ – გაიფიქრა მილიციელმა. ლენინს ხელი მოჰკიდა, გარეთ გამოიყვანა, საზოგადოებრივი საპირფარეშოს თავზე დიდი კალენდარი დაანახვა და წყნარად, ისე რომ გამვლელ-გამომვლელთ ყურადღება არ მიექციათ, ჩაულაპარაკა:

– შეხედეთ, მე მგონი ციფრების ცნობა გეცოდინება. მაშასადამე რომელი წელი ყოფილა ახლა? – დანწყბითი კლასის მასწავლებლის მკაცრი მზრუნველობით ჰკითხა.

– ათას ცხრაას ოთხმოცდაცხრა – დარცხვენით უპასუხა, უკვე ყველაფერს მიმხვდარმა, საბჭოთა სახელმწიფოს დამაარსებელმა.

– ჰოდა, შებრუნდი ახლა, უკან არ მოიხედო. ამ ერთხელ მიპატიებია – უთხრა მილიციელმა და გასტრონომში შევიდა. ხელმოსანერი ძველი ხუთმანეთიანები, რომელიც ჯერ კიდევ 1923 წელს გამოიცვალა, რასაკვირველია, არ დაუბრუნა. მილიციელი თვით ხომ არ იყო და არ იყო, არც ახლობელთაგან ჰყავდა ვინმე ნუმბიზმატი, მაგრამ ხუთმანეთიანები მაინც წაიღო, ისე, ყოველ შემთხვევისათვის.

ლენინი დიდხანს იყოყმანებდა, ჩასულიყო თუ არა მიწისქვეშა გასასვლელში, მაგრამ დიდხანს ყოყმანი არ დასცალდა. ხალხის ტალღამ გაიყოლია და, როცა კვლავ დღის სინათლეზე ამოვიდა, პირდაპირ გორკის ქუჩაზე აღმოჩნდა.

აღმართს აუყვა. უხაროდა, რომ მისი ძველი მეგობრის, მაგრამ რალაც-რალაცეებში არცთუ იშვიათად შემცდარი გორკის სახელი შთამომავლებს მაინც უკვდავეყო.

უხაროდა, რომ ქუჩაში არავინ სცნობდა და, ამ სამოცდაათი წლის წინათ თავს რომ აბეზრებდა ყოველ ფეხის ნაბიჯზე, ყოველ მოსახვევში აღტკინებული ბრბო შეძახილებით: „გაუმარჯოს ამხანაგ ლენინს!“ „გაუმარჯოს პროლეტარიატის დიდ ბელადს!“ ახლა მსგავსი არაფერი ხდებოდა.

რა ბედნიერება იყო. ლენინს თავისუფლად შეეძლო ქალაქში გავლა და თვალისთვის, რომ იტყვიან, წყლის დალევინება.

მოსკოველებს, ცოტა არ იყოს, მოწყენილი და დაბნეული სახეები ჰქონდათ.

ფოსტა-ტელეგრაფის ლამაზი შენობის თავზე, წითელ ნარმაზე დიდი, ყვითელი ბრონზის ასოებით მოხატული ლოზუნგი ფართხუნობდა: „დავენით და გავუსწროთ ამერიკის შეერთებულ შტატებს!“

– რალა დროს ეს ლოზუნგია. ჩემი ვარაუდით, ამერიკას ახლა კარგა ხნის გასწრებული უნდა ვიყოთ. ჩანს, ჯერ ვერ გაგვისწრია, რაკი ამ ლოზუნგის საჭიროება კიდევ არის, – გაიფიქრა ლენინმა და თავისი, ერთ დროს ნათელი, გონება დაძაბა. სცადა, გამოეცნო, რას შეიძლებოდა ხელი შეეშალა მსოფლიოში პირველი მუშურ-გლეხური სახელმწიფოსთვის, რომ ექვს ათეულზე მეტი წლის განმავლობაში ვერ მოახერხა მიეღწია ისეთი უბრალო მიზნისთვის, როგორც იყო ხრწნადი იმპერიალიზმის მეზაირახტრის – ამერიკის შეერთებული შტატების დაწევა და გასწრება.

იური დოლგორუკის ძეგლს რომ გაცდა, მარჯვნივ ჩაუხვია და გრძელ, ცალფა რიგს ჰკიდა თვალი. მოქალაქეთა დახვეული მწკრივი შორს, პუშკინის ქუჩაზე ამოდიოდა და სასტუმრო მინსკის უკან, რომელიღაც ჩიხში იკარგებოდა.

– ვი ბუდეტე სტაიატ? – გამოკვეთილი აღმოსავლური აქცენტით ჰკითხა წვრილთვალა, ნიჩაბსახიანმა, უქულო, წყალმანკიანისსახოსანმა კაცმა.

– რაზე რიგი? – კითხვა შეუბრუნა ბელადმა.

რიგმა გადაიხარხარა.

– თქვენ რა, დგახართ და არ იცით, რაზე დგახართ? – წყრომით ჰკითხა პენსიონერისფრენჩიანმა მოხუცმა.

– ჯერ არ გადამინყვეტია... საერთოდ... მაინც რას არიგებენ? – არ დაიბნა ლენინი.

– ია ვას სპრაშივიაუ, ვი ბუდეტე სტაიატ, ილი ნეტ? უფრო გამოკვეთილი აღმოსავლური აქცენტით ჰკითხა იმ კაცმა, ვინც ამ სტრუქტურის ავტორმა (შეიძლება შეცდა კიდეც) ერთ-ერთ იმ დელეგატთაგანს მიაბეჭადა, ამასწინანდელ საბჭოების ყრილობაზე განუკითხავად ყველაფერზე რომ მანდატს სწევდა: „თანახმა ვარ, თანახმა ვარ“ და ვინც ბლუკუნა, მაგრამ ყელამდე მართალ სახაროვს სიტყვა შეანყვეტინა და ტრიბუნა მიატოვებინა.

ეს ყოველივე ლენინმა, რასაკვირველია, არ იცოდა და არც შეიძლებოდა სცოდნოდა, რაკილა როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მან გაიღვიძა სამოცდათხუთმეტწლოვანი ძილის შემდეგ 1989 წლის 7 სექტემბერს.

– მაინც რაზეა რიგი? – აღმოსავლურაქცენტისანი დეპუტატი კვლავ უპასუხოდ დატოვა ლენინმა და გაცვეთილ თუ გახეხილჯინსიან, უზურგჩანთო ყმანვილს შეხედა.

– საპონზე ძიაკაცო, საპონზე და სარეცხ ფხვნილზე – არ დააყოვნა ყმანვილმა, პასუხი.

– რანაირ საპონზე?

– რას ჩააცივდით ბავშვს, – თავი გამოიდო ილლიაში ფუთა-ამორჩილმა, თავყბაშეხვეულმა დედაკაცმა – რა მნიშვნელობა აქვს, რა საპონი იქნება. თქვენ რა, ასარჩევად გაქვთ საქმე?!
ლენინმა კეპი შუბლზე ჩამოიწია, გულისჯიბესთან დაბნეული ნითელი ლენტი მოიხსნა, ჯიბეში შეინახა და მძიმე ფიქრებში წასული გაშორდა რიგში მდგომ მშრომელებს, რომელთაც რიგის სიგრძისა და საპნის დარიგების დანყების დროის მიხედვით თუ ვიმსჯელებდით, საპონი ან მოუნწევდათ, ან არა. ხოლო სარეცხი ფხვნილი, ინფორმაციას ჯერ რიგის ბოლომდე არ გამოეღწია, თორემ, უკვე გათავებული იყო.

ბევრი იხეტიალა საღამომდე მოსკოვში ლენინმა და ბევრი ისეთი რამ გაიგო, რასაც საკუთარი თვალთა რომ არ ეხილა, სხვას არ დაუჯერებდა. გაარკვია, რომ მის მიერ შექმნილ სახელმწიფოში სოციალიზმი უკვე აშენებული იყო, ხოლო აშენებული სოციალიზმის ქვეყანაში კარაქს, შაქარს და ყველს საბარათო სისტემით ისევე შეზღუდულად ურიგებდნენ მოქალაქეებს, როგორც მუშგლეხინის პერიოდში საყოველთაო შიმშილობის დროს. ყველაზე მეტად იმან გააოცა, რომ ტრიკო-

ტაჟის ფაბრიკასთან ჩასვლისას; ჭიშკართან შეკრებილ მუშებს ნაანყდა უშველებელი ტრანსპარანტიტ ხელში: „შემოუერთდით ტრიკოტაჟის ფაბრიკის ნიფხვების საამქროს გაფიცვას“. ლენინმა ვერაფრით ვერ წარმოიდგინა, რომ საბჭოთა მუშებს – სახელმწიფოს ფაქტობრივ ბატონ-პატრონებს შეეძლოთ გაფიცულიყვნენ. „ეს რა ღვთის რისხვაა, გაფიცვამდე როგორ მიიყვანეს ხალხიო“, გაიფიქრა ილიჩმა, რომელსაც ღმერთი, როგორ დაუკარგავ, არც რევოლუციამდე სწამდა და რევოლუციის შემდეგ მით უმეტეს.

სავალალო სხვა რამეებიც იხილა პირველი ნომერი მანდატის მფლობელმა იმ დღეს, მაგრამ აქ აღარ აღვწერ. შემთხვევებს რაისაბჭოს აღმასკომთან შეგროვილ უბინაოებთან, მილიციის სამორიგეოში, ლუდის ჯიხურთან, კოოპერატივ „მიდი-მიდისთან“ და სხვა ადგილებში გვერდს ვუვლი, იმიტომ კი არა, თითქოს, მათი აღწერა რაიმე სიძნელეს წარმოადგენდეს. უბრალოდ „მატერიალიზმი და ემპირიოკრიტიციზმის“ ავტორის ავტორიტეტს ვუფრთხილდები.

ექვსს აღარაფერი აკლდა, როცა ლენინი მიაკოვსკის ძეგლთან არაფორმალთა უსანქციო მიტინგს დაესწრო. უსმინა, უსმინა და სიბრაზისრცხვილისგან აცახცახებული ნაძვს მიყრდნობილ, არლეკინის ჩაჩიან ბიჭს მივარდა.

ვინ ხართ, თქვენაო.

არაფორმალეზიო, უპასუხა ბიჭმა.

რას მოითხოვთ კონკრეტულადო?

ბევრს არაფერს, არსებული წყობილების დამხობა გვინდაო. მერეო?

ჯერჯერობით ხელს გვიშლიანო.

დაჭერით არ გიჭერენო?

ვერ გავიგეთ, რა მკითხეთო, თავბურძღლა არაფორმალმა.

მე გეკითხებით ციხეში თუ გსვამენ-მეთქი.

არა ჯერო, დარცხვენით უპასუხა ბიჭმა, რომელსაც ჩანს, თვითონვე უკვირდა მისი და მისი თანამზრახველების წინააღმდეგ რეპრესიებს რომ არ მიმართავდნენ.

ნუ გეშინიათ, დაგიჭერენ მალე და თქვენც ნამდვილი რევოლუციონერის ცხოვრებით იცხოვრებთო, დააიმედა ბელადმა.

ლენინმა ერთ მგზნებარე გამომსვლელსაც მოუსმინა და

სიტყვა ითხოვა; უნდოდა სტრატეგიასა და ტაქტიკაში (განსაკუთრებით ტაქტიკაში) შედავებოდა ორატორს, მაგრამ არაფორმალეზმა სიტყვა არ მისცეს. სიტყვა არ მისცეს როგორც ლენინს კი არა (რასაკვირველია, ვერ იცნეს), სიტყვა არ მისცეს, როგორც სხვა, გარდასული თაობის წარმომადგენელს. რას იტყვის ეს ორმოცდაათს გადაცილებული, წითურ-ლაჟო, გაურკვეველი რჯულ-რწმენის კაცი. ისე, ჩვენს შორის დარჩეს და კიდევ რომ ეცნოთ, არც იმაში ვარ ღრმად დარწმუნებული, რომ მარქსიზმის განმავითარებელ-განმადიდებელს, სწორუბოვარ კომუნისტს – ლენინს არაფორმალეზი თავიანთ მიტინგზე მიკროფონს დაუთმობდნენ.

მიტინგის დამთავრებას აღარ დაელოდა. ჯიბეში ხელებჩანყობილი ჩქარი ნაბიჯით დაეშვა გორკის ქუჩაზე, მაგრამ ძველი პროფესიონალის გუმანით იგრძნო, რომ მაიაკოვსკის მოედნიდან „კუდი“ გამოჰყვა, უცნობი, უქულო, მოჭადრაკულ შარვლიანი, შავპერანგა კაცი შორიახლო, ფრთხილად მოჰყვებოდა.

ლენინი გაზეთის ფიხურთან გაჩერდა და „პრავდის“ საღამოს გამოშვება იყიდა. ესამოვნა, რომ საყვარელ გაზეთზე მისი სახელი ეწერა: „გაზეთი დაარსებულა 1912 წლის 5 მაისს ვ. ი. ლენინის მიერ“.

გაზეთი გაშალა და მარცხნივ გაიხედა, უცნობი უფრო უცნობი ღიმილით უახლოვდებოდა.

– ვლადიმერ ილიას ძევ, მთელი სიცოცხლე ვოცნებობდი თქვენთან შეხვედრაზე. თუ შეიძლება, ნახევარი საათი მაინც უნდა დამითმოდ.

ლენინმა საათზე დაიხედა. კაცმა რომ თქვას, არსად ეჩქარებოდა, მაგრამ მაინც არ ესამოვნა, რომ საათი გაჩერებულიყო.

დიდ თეატრამდე უსიტყვოდ იარეს. მარქსის ქანდაკებასთან, პატარა სკვერში ჩამოსხდნენ.

– გისმენთ, – ლენინმა უცნობს ირიბად გახედა და ორივე ხელი ძელსკამს ისე გადაადო, როგორც გორკაში უყვარდა ხოლმე დასვენებისას.

უცნობი ოცდაათიოდე წლისა იქნებოდა. შავი წვერი ნიკაპისკენ ნაწვეტებულად, ლამაზად შეეკრიჭა. ლაპარაკის

დროს „ლ“-ს რბილად წარმოთქვამდა. თუმცა ძალიან ცდილობდა ხმის დაბობნებას, მაინც გალახული, დაფხრენილი ხმა ამოსდიოდა. ამგვარი ხმა მთელი ღამე ყვილით დალლილ ახალგაზრდა მამლებს აქვთ (ჩვენში მამლაცინებს ეძახიან).

– კმაყოფილი ბრძანდებით? – შორიდან, იდუმალი ჩურჩულით ჰკითხა უცნობმა და ლენინს მოეჩვენა, რომ შეკითხვის ინტონაციაშივე იდო ბრალდება, რისაც ამ შემთხვევაში ყველაზე მეტად ეშინოდა.

– ეს სოციალიზმი არ არის. ეს რალაც სხვაა. ხოლო რაც არის, აღმამფოთებელია, – მიუგო ლენინმა.

– მერედა ვისი ბრალია? – თვალი გაუსწორა უცნობმა – თქვენი. ასე არ არის?

– ნება მომეცით, არ დაგეთანხმოდ. თუ ჩემთან პროვოკაციულ საუბარს აპირებთ, ავდგები და წავალ.

– დამიჯერეთ, თქვენდამი ღრმა პატივისცემით ვარ გამსჭვალული, მაგრამ, რასაც ვფიქრობ, ხომ უნდა გითხრათ?

– ბრძანეთ, მაგრამ მეც ხომ დამიტოვებთ უფლებას, უსაფუძვლო ბრალდებებში არ დაგეთანხმოდ?

– რასაკვირველია. მაშ ასე. თქვენი ბრალია-მეთქი ეს სამოცდაანლოვანი არშემდგარი ექსპერიმენტი, რომ ვამბობ, იცით, რას ვგულისხმობ?

– რას?

– მარქსიზმს იმთავითვე ჰქონდა ხარვეზები, რითაც იგი მის მიერვე განადგურებული, უტოპიური მეცნიერებებისგან ბევრად როდი განსხვავდებოდა. სახელდობრ, შეცდომა იყო კლასთა შეურიგებლობის თეორიის ქადაგება, რაც თავისთავში საყოველთაო სისხლისღვრის და სოციალურ ფენათა შერიგების უპერსპექტივობას ნიშნავს. სხვა ნაკლიც გითხრათ?

– დიახ, – ლენინმა თითები ერთმანეთს გაუყარა და მარჯვენა მუხლს შემოაჭდო.

– მარქსიზმის მეორე დიდი შეცდომა იყო კერძო საკუთრების წინააღმდეგ გალაშქრება, ხოლო მესამე ყველაზე დიდი შეცდომა – ლამის უსამშობლო, უეროვნებო მოქალაქის აღზრდისკენ მონოდება.

– ნება მომეცით, ჩემს ძველ კამათებს აღარ დაგუბრუნდე. თქვენ ახალი არაფერი გითქვამთ, მარქსიზმის მსგავსი რევი-

ზიების გაბათილებას ბევრი დრო მოვანდომე თავის დროზე, მაგრამ თუნდაც მართალი იყოთ, მარქსიზმის ცოდვებს მე რატომ მანერო?

– იმიტომ რომ, თქვენ ის ხარვეზები, თქვენის მხრივ, გააღრმავეთ და ახალი, ყველაზე მთავარი, შეცდომა დაუმატეთ – ერთ ან რამდენიმე ქვეყანაში სოციალიზმის აშენების შესაძლებლობა. ხომ დარწმუნდით დღეს, რა დღეშია გამარჯვებული სოციალიზმის ქვეყანა?

– რატომ ფიქრობთ, რომ თეორიაა დამნაშავე და არა იმ თეორიის გამრუდებული ხორცშესხმა?

– რაკი ასეა, ჯერ იმას მოგახსენებთ, რომ თქვენმა თეორიულმა სისტემამ არ გაამართლა. პრაქტიკაში იგი ვერ განხორციელდა, ხოლო თუ არ გენყინებათ, ახლა იმის თქმას შეგებდავთ, რომ გამრუდებასაც (თუ რამე გამრუდდა) თქვენ ჩაუყარეთ საფუძველი.

– სახელდობრ?

– პირველივე თქვენი დეკრეტები ხალხის მოტყუება იყო და მეტი არაფერი. დეკრეტი მიწის შესახებ არ იყო დიდი აფიორა? თქვენ ხომ მაინც იცით, რომ იმ დეკრეტით არავითარი მიწა გლეხებს არ მიუღიათ, პირიქით, რაც ჰქონდათ, ისიც წაართვეს. ხოლო რაც შეეხება ფაბრიკა-ქარხნების მუშებისთვის გადაცემას, ესეც ქიმერა იყო. არც ერთი დღით, ამ სამოცდაათი წლის მანძილზე, მუშისა არაფერი ყოფილა ხელისგულზე საკუთარი ბერბერების გარდა.

– მერე და მე რა შუაში ვარ? რატომ დროზე არ მიხედა ხალხმა თავის საქმეს? თუ ასე იყო, ტაშყინით რაღას მოგვყვებოდნენ. ხალხის, საბჭოების ძალაუფლება, ჩემ მიერ გამოგონილი, განა მათ საშუალებას არ აძლევდათ ძალაუფლებაც აეღოთ და სისტემაც შეეცვალათ?

– თქვენ საბჭოების ძალაუფლების ლოზუნგს რომ აყენებდით, მაშინვე მშვენივრად იცოდით, რომ არავითარი ხალხის ძალაუფლება, ამ სიტყვის უფართოესი გაგებით, ბუნებაში არასოდეს არ არსებულა და მუშებსა და გლეხებს არასოდეს არც ერთ ქვეყანაში არ უმართავთ სახელმწიფო. მით უმეტეს, შეუძლებელი იყო ეს ჩვენს ურთულეს, მეოცე საუკუნეში.

– ძველი საბერძნეთი? იულიუს კეისრის რომი?

– ჯერ ერთი, ლაპარაკია სრულიად სხვა ეპოქაზე და სხვა გეოგრაფიულ-ეკონომიურ მასშტაბებზე. ხოლო როცა იულიუს კეისარს ახსენებთ, მისი ბედიც უნდა გაიხსენოთ. ისტორიიდან კეისრის მსგავსად წასვლა არც თქვენ და არც თქვენს მემკვიდრე სტალინს არ გასურდათ.

– მე არ ვიცი, რა გააკეთა სტალინმა თავისი ძალაუფლების განმტკიცებისთვის – მე კი ყოველთვის ვცდილობდი, დემოკრატი, კაცთმოყვარე, დაჩაგრულთა ქომაგი ვყოფილიყავი.

– და თქვენ მსოფლიოში ყველაზე ჰუმანური სახელმწიფოს ხელმძღვანელმა ტერორისტული, დაცემისა და გადატრიალების გზით, ძალის გამოყენებით წაართვით ძალაუფლება მათ, ვინც ჭეშმარიტი რევოლუცია მოახდინეს. მხედველობაში მაქვს თებერვლის რევოლუცია, თქვენ მიერ „ბურჟუაზიულად“ წოდებული და არა ოქტომბრის რევოლუცია, რომელიც ფაქტობრივად, არ ყოფილა. ერთ მუჭა შეთქმულთა ბუნტი იყო იგი და სხვა არაფერი.

– როგორ გეკადრებათ, ზამთრის სასახლე ამბოხებულმა, ილაჯგანყვეტილმა მუშებმა და ჯარისკაცებმა აიღეს.

– თქვენ და თქვენი თანამზრახველების მეთაურობით. ეგ-ზალტირებულ, პროპაგანდა-მოწოდებებით გაბრუებულ ბრბოს მეტის გაკეთებაც შეუძლია. იცით თუ არა, რომ თქვენ მიერ დაარსებულ ინტერნაციონალურ სახელმწიფოში უკეთესი ცხოვრების ლოდინით დაღლილი, მოტყუებული ერები, სისხლისღვრის მოსურნე ლიდერთა შეგულიანებით ერთმანეთს დაერივნენ? წაიკითხეთ „პრავდა“, დღევანდელი, ახლა რომ შეიძინეთ და ნახავთ.

– ეს წარმოუდგენელია. ამ ფაქტს ახსნას მარქსი და ენგელსიც ვერ უპოვიდნენ.

– წარმოუდგენელი არაფერია. ერი ყველაზე მჭიდრო სოციალურ-ეთნოგრაფიული ერთეულია. თქვენ მიერ ლიბოდადებულმა ერთა გათქვეფის პოლიტიკამ მიგვიყვანა აქამდე. ერებმა გაიღვიძეს და, ნუ გაამტყუნებთ, თუ სიკვდილი და გაქრობა არავის უნდა.

– მაგრამ ძალის გამოყენებით შევინარჩუნებთ არსებობას?

– როცა სიტყვა არ სჭრის, როცა ერის ტკივილს უყურადღებობის ცივი კედელი ხვდება, ხალხი ქუჩაში გამოდის. იარაღის

გამოყენებით პოლიტიკური საკითხების გადანყვეტა კი, აბა კარგად გაიხსენეთ, თქვენგანა აქვს ნასწავლი მსოფლიოს.

– იქნებ გაიხსენოთ რას სწერდნენ ჩემზე ჩემსავე სიცოცხლეში უცხოელი დიპლომატები, როგორც ახალი ტიპის ხელმძღვანელზე და ჰუმანიზმის ერთგულ გუშაგზე.

– სწერდნენ, იქნებ იმიტომ, რომ მართლაცდა კაცთმოყვარეობის პრინციპები ჩაეგონებინათ თქვენთვის. ესეც არ იყოს, მსოფლიოს დიდხანს ეშინოდა პირველი მუშურ-გლეხური სახელმწიფოსი. აბა გულში ჩაიხედეთ, ჰუმანიზმის დიდი გამოვლენა იყო ნიკოლოზ მეორისა და მისი უდანაშაულო ოჯახის დახვრეტა?

– ნიკოლოზ მეორე და მისი ოჯახის წევრები ცოცხლები რომ გაგვეშვა, ისინი ყოველთვის საფრთხე იქნებოდნენ წითელი რუსეთისთვის. ჩემი ვარაუდით, ახლაც ბევრი იქნება საზღვარგარეთ მონარქიის აღდგენის მოსურნე.

– იცით, რა ბედი ენია ტროცკის?

– რა?

– თქვენს მიერ იუდეუშკად წოდებული ტროცკი თქვენმა მონაფემ სტალინმა როდი დახვრიტა, საზღვარგარეთ გააძევა.

– ალბათ, მაშინ სხვა პოლიტიკური ვითარება იყო.

– არცთუ ძალიან განსხვავებული. ტროცკი ხომ გაძევებული ლიდერი გახლდათ და არა მარტო ილანძღებოდა საზღვარგარეთიდან, ახალ მთავრობასაც ჰქმნიდა. სხვათა შორის, იუდეუშკამ ემიგრაციაში დიდხანს იცოცხლა, მაგრამ სტალინს მისი არ შეშინებია. თქვენ კი შეგეშინდათ ნიკოლოზ მეორის.

– პოლიტიკური ბრძოლა მონინაალმდეგის მოსპობასაც გულისხმობს. ამის მაგალითები ისტორიამ ბევრი იცის.

– იცის წყეული შუასაუკუნეების ეპოქაში, ახლა როგორ შეიძლება განსხვავებული შეხედულებისთვის კაცის განადგურება. მით უმეტეს, თქვენ ეს როგორ იკადრეთ.

– ვთქვათ, ნიკოლოზ მეორე ჩემს სინდისზეა. სხვა?

– არც სხვა ვითარებაში დაგიხვევიათ უკან რეპრესიებისგან. თქვენი ბრძანებით შეიქმნა პოლიტიკურ პატიმართა ბანაკები ციმბირში. თქვენი მრისხანე რეზოლუციები საყოველთაოდ ცნობილია.

– სხვანაირად ვერ გადავარჩენდით ახალდაბადებულ საბჭოთა სახელმწიფოს.

– სამწუხაროდ, ნახევრად მკვდრადშობილს, მისი გაცოცხლება-ფეხზე დაყენების ავმა ექსპერიმენტებმა თაობათა სიცოცხლე შეინირა. თქვენი ბრძოლა არც თქვენი მოღვაწეობის დასაწყისში ბრწყინავდა დიალოგისა და დემოკრატიის ჯენტლმენური პატივისცემით.

– მაგით რა გინდათ თქვათ?

– ჩახედეთ თქვენს წერილებს. რა ზიზლით, ცინიზმით დამამცირებელი ეპითეტებით ელაპარაკებით გუშინდელ თქვენს მეგობრებს და დღეს განსხვავებული შეხედულების მქონე თეორეტიკოსებს. თქვენ – წიგნის კაცი დაუნდობელი ხართ მონინაალმდეგე ბანაკში მყოფი წიგნის კაცების მიმართ. დასცინით, ათახსირებთ, ემუქრებით, აბიაბრუებთ, არასაკადრისი ილეთებით კამათობთ.

– მაგრამ იმ კამათებში პროლეტარიატმა უცილობელ ჭეშმარიტებად სწორედ ჩემი აზრები მიიჩნია.

– რომელმა პროლეტარიატმა? რომლის დიქტატურაც დაამყარეთ? ჯერ ერთი, როგორ შეიძლებოდა პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარება. დიქტატურა ხომ სათავეშივე თრგუნავს დემოკრატიას, მაგრამ რომ არც პროლეტარიატის დიქტატურა გამოგივიდათ? ეს იყო თქვენი, ერთი მუჭა შეთქმულთა დიქტატურა და სხვა არაფერი. პროლეტარიატი თქვენ ძალაუფლების ხელში ჩაგდების მეორე დღესვე დაიქნიეთ და მოიშორეთ.

– არ არის მართალი. ჩემი კაბინეტიც კი მუშათა და გლეხთა წრიდან გამოსული ადამიანებისგან შედგებოდა. ჩემი სიკვდილის შემდეგ, ალბათ, დემოკრატიული საწყისები ამ მიმართულებით უფრო განვითარდა.

– როგორ არა. მეტალურგიის პრობლემებს წყვეტდა სერგო ორჯონიკიძე, რომელმაც მეტალურგია მხოლოდ მონოდებების დონეზე იცოდა, მე აღარას ვამბობ ვოროშილოვის, ბუდიონის, კაგანოვიჩის, ხრუშჩოვისა და ბრეჟნევის „ღრმა განსწავლულობასა და პროფესიონალიზმზე“.

– იმის თქმა ხომ არ გინდათ, რომ უბრალო ადამიანთა წიაღში ნიჭიერი სახელმწიფო მოღვაწენი არ მოიძებნებოდა?

– როგორ არ მოიძებნა, მაგრამ ვინ მიუშვა ისინი სახელმწიფოს საჭესთან. ბოლო დრომდე, სახელმწიფოს, ღრმა მოხუცობამდე თითქმის ერთი და იგივე ხელისუფლური წრის წევრები მართავდნენ მორიგეობით. უნდა გითხრათ, რომ ისინი თქვენი და სტალინის უერთგულესი მიმდევრები იყვნენ, მიუხედავად იმისა, გარეგნულად ამჟღავნებდნენ ამას თუ არა. ჰო მართლა, პიროვნების კულტზე, რა აზრისა ბრძანდებით?

– უარყოფითის. პიროვნების კულტი, ვისიც არ უნდა იყოს იგი, უაზრობაა და საზოგადოების დაბალი დონის მაჩვენებელი.

– იცით თუ არა, რომ თქვენი სიკვდილის შემდეგ თქვენგან ისეთი კულტი შექმნეს, რომელიც ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს? ისე გაგაღმერთეს, რომ უხერხულიც კია თქვენვე გელაპარაკოთ ამის შესახებ. პეტრე პირველის დაარსებულ ქალაქს თქვენი სახელი დაარქვეს. ქვეყანა გაავსეს თქვენი სახელობის დაბებით, ფაბრიკა-ქარხნებით, ინსტიტუტ-უნივერსიტეტებით; პრემიებით, ძეგლებითა და ბიუსტებით, ქუჩა-სკვერებით... ესეც არ გაკმარეს, ადამიანურად დამარხვაც კი არ გაღირსეს, მავზოლეუმი აგომენეს და ეგვიპტის ფარაონთა მაგალითისამებრ მავზოლეუმში დაასვენეს თქვენი მუშია. მოგწონებოდათ ეს ყველაფერი რომ გცოდნოდათ?

ლენინმა ორივე ხელი საფეთქლებზე შემოიღო და ასფალტს დააჩერდა.

შუალამემდე ისაუბრეს და მერე სხვადასხვა მხრივ გაემუშრენ.

ლენინი მავზოლეუმში აღარ დაბრუნებულა.

საბჭოთა ხელისუფლებას ძებნა არ გამოუცხადებია. იფიქრეს; ჯერ ერთი, მავზოლეუმიდან ბელადის გაქრობა ჩვენი პროპაგანდის დიდი მარცხია, რასაც უცხოეთის საინფორმაციო ორგანოები თავიანთ სასარგებლოდ გამოიყენებენ, მეორეც; შესაძლებელია, ახალი სოციალისტური ერთობა – საბჭოთა ხალხი ამ ფაქტის გამო სასოწარკვეთამ შეიპყროსო და...

მავზოლეუმი უვადო რემონტზე დააყენეს.

1988

იცით რა, ჩვენ, „სხვაგვარად მოაზროვნეებს“ რომ გვეძახიან, თვითონვე შეგვექმნეს, თვითონვე გამოგვიგონეს და ახლა თვითონვე გვებრძვიან. როგორც ჩანს, მონყენილები იყვნენ უჩვენოდ. მათაც ხომ სამსახური აქვთ. მათი სამსახური ჩვენ წინააღმდეგ ბრძოლაა და ჩვენ თუ არ ვიქნებით, მათი არსებობა აზრს დაკარგავს. ხომ ასეა. მაპატიეთ, არეულად გელაპარაკებით. უკეთესია, ჩემს თავზე ვიტყვი და ყველაფერს გაიგებთ.

ხომ მხედავთ, ერთი გალეული გოგო ვარ. სამი წლის წინ რა ვიქნებოდი. უფრო გამხდარი და გამწიკული. სკოლა დავამთავრე და იმ წელს რაკი ვერ მოვეწყე, კურსებზე დავდიოდი. საერთო კურსები რომ არის, ოცდაჩვიდმეტ მანეთს რომ იხდი წელიწადში. რა მექნა აბა, რეპეტიტორისთვის მისაცემი ათასი მანეთი სად ჰქონდა დედაჩემს.

ორზე მენყებოდა მეცადინეობა და ხუთზე მიმთავრდებოდა. ვჯდებოდი ავტობუსზე და გურამიშვილის ქუჩის გავლით მივეშურებოდი შინისაკენ. ეს იყო ჩემი მარშრუტი. ერთ დღეს, იპოდრომთან რომ ჩავიარე, შესასვლელთან ხალხი ირეოდა. ვილაცამ თქვა, სანქციონებული მიტინგიაო. ჩამოვედი ორჯონიკიძის ძეგლთან და უკან დავბრუნდი. მაინტერესებდა, რა მოხდებოდა, რაზე იკრიბებოდა ეს ამდენი კაცი. შევალ ცოტა ხანს დაუფდებ ყურს და გამოვიქცევი სახლისკენ-მეთქი. ბავშვური ცნობისმოყვარეობა, მოგეხსენებათ.

რა იყო ჩემთვის იმდღევანდელი მიტინგი? შეიძლება ბევრი ვერაფერი გავიგე, მაგრამ, სიმართლე გითხრათ, მოხიბლული დავრჩი. მომეწონა რომ გამომსვლელები იმას არ ამბობდნენ, რაც ყოველდღე მესმოდა. მომეწონა ისიც კი, რომ დროშებს აფრიალებდნენ, ვილაცას არ ეთანხმებოდნენ, ლოზუნგებს გაჰყვიროდნენ.

მიტინგის მონაწილეებს მიკროფონი რომ გამოურთეს და უმიკროფონოდ ორატორები ხმის ჩახლეჩამდე გაჰყვიროდნენ

ამ ამბავმა გამაბრაზა. სხვა რა შემეძლო, ტუჩზე ვიკბინე და ცრემლები წამსკდა.

ჩემი კბილა ბიჭი დარბოდა და იქ მყოფთ რაღაც ქალაღზე ხელს აწერინებდა. ვიცნობდი იმ ბიჭს. ჩემი სკოლელი გახლდათ. ერთი კლასით წინ სწავლობდა. ახლაც ისევ ისეთი იყო, როგორც სკოლიდან მახსოვს, ფართოსათვალეებიანი და ჩემსავით კაფანდარა.

ერთი სული მქონდა, ჩემთანაც მოსულიყო და ხელის მონერა ეთხოვა. მართლაც ჯერ შორიდან მიყურა, ორჯერ ირგვლივ შემომიარა, მათვალეირა, მერე პირდაპირ წამოვიდა, მომესალმა და ქალაღი გამომინოდა. რასაკვირველია, მოვანერე. არც წამიკითხავს, რა ეწერა. თქვენ უნდა გაიგოთ ჩემი მაშინდელი განწყობილება. ხელმონერებს აგროვებენ. მეც დავჭირდი საზოგადოებას. თურმე ჩემს ხელმონერასაც მნიშვნელობა ჰქონია. დამაფასეს, ხელის მონერა მთხოვეს. არ ვისარგებლებდი ჩემი თავის დამკვიდრების ამ შემთხვევით? მოვანერე კიდეც ხელი და ამაყადაც მიმოვიხედე იქეთ-აქეთ. შემომხედეთ, რა ყოჩაღი გოგო ვარ-მეთქი.

მიტინგი რომ დამთავრდა და შინისკენ მოვაბიჯებდი, იცით? რაღაც სხვანაირი მეჩვენებოდა ჩემი თავი. ჩემი საიდუმლო მქონდა, სადღაც ჩემი ხელმონერაც იყო. პიროვნება იღვიძებდა ჩემს არსებაში. გამვლელ-გამომვლელეებსაც, ცოტა არ იყოს, მედიდურად შევცქეროდი. თითქოს ქვეყნისთვის ბრძოლის ფერხულში ჩავდექი მეც და რაღაც უპირატესობა მქონდა ქუჩაში მოსიარულეთა მიმართ.

დედაჩემისთვის, რა თქმა უნდა, არ მითქვამს ხელმონერის შესახებ, ღმერთო შეგცოდე და რომ ეკითხა, ვერც ვეტყოდი, რადგანაც, როგორც მოგახსენეთ, ქალაღი, რომელსაც ხელი მოვანერე, არ წამიკითხავს.

ამ ამბიდან ორი თვეც არ გასულა, დედაჩემი ერთ საღამოს გაფითრებული დაბრუნდა სამსახურიდან. ჩამიყვანა ეზოში და ისე, რომ ჩემთვის არც შემოუხედავს, ალაპარაკდა: „ეგლა მაკლდა ახლაო. ისედაც ძლივს მივასანყლებ ამ წუთისოფელს და შენი სისულელეები მაკლდა ახლაო“. „რა მოხდა დედიკო-მეთქი“. ფიქრით გავიბრინე წინა დღეები. თითქოსდა

სისულელე არაფერი ჩამიდენია, ვერც კი წარმოვიდგენდი, თუ საქმე ჩემს ხელმონერას შეეხებოდა. ან როგორ ამოიცვინეს, გაკრულად მოვანერე. „რაო და მომაკითხეს დღეს სამსახურში და ერთსაათიანი ნატაცია მიკითხესო. ასე ზრდით, თქვენ, შვილსო? რა უნდა ღლაპს მიტინგზე და როგორ გაბედა კანონის სანინაღმდეგო ქალაღზე ხელმონერაო. რამ მოგანერინა შვილო ხელი, რა შენი საქმე იყო დემონსტრანტების წინაღმდეგ ვის გამოიყვანდნენ. როდის იყო რევოლუციაში რომ ერეოდი. ეს მინდოდა ახლა სამსახურში? ისედაც შემცირებები დაინყო. თუ გგონია, დაგვინდობს ვინმე? მამა გადგას თავზე, თუ ვისი იმედი გაქვსო?“

შემეცოდა დედაჩემი. ყოველ შემთხვევისათვის ცოტა მოშორებით ვიდექი, თმებში არ მწვდეს და მეზობლებში თავი არ მომჭრას-მეთქი. გულში გამეხარდა კიდეც, რომ ხელი დემონსტრანტების დარბევის სანინაღმდეგო ქალაღზე მომინერია. სააკაძის მოედანზე ცემა-ტყეპის ამბავი რომ გავიგე, ორი დღე შიშით სახლიდან არ გამოვსულვარ. რაკი შევატყვე, დედაჩემი ცემას არ მიპირებდა, გავთამამგულიანდი: „წუ სცემენ უდანაშაულო ხალხს ქუჩაში და არავინ მოაწერს ხელს. აბა, რა ეგონათ, ბოლოს და ბოლოს ხალხს ადამიანური ცხოვრება მოენატრა-მეთქი“. დედაჩემმა მიყურა, მიყურა (თქმით არაფერი უთქვამს), ამოიხრა და გატრიალდა. კიბეზე მძიმედ, თავდახრილი ადიოდა და მკლავებზე ხელებს ისვამდა.

ამის შემდეგ სამი წელი გავიდა. იმ ზაფხულს მისაღებ გამოცდებს რომ ვაბარებდი, ხმა გავარდა: ვინც დემონსტრაციებზეა შემჩნეული, არ მიიღებენო. გადასარევიდაც რომ ჩააბაროს, ნახევარ ნიშანს მაინც დააკლებენ და გარეთ დატოვებენო. ცოდოს ვერავისას დავიდე, მაგრამ იმ წელს სწორედ ნახევარი ნიშანი დამაკლდა. შარშანაც ჩავაბარე, შარშან მეორე გამოცდაზე ჩამჭრეს. ქართულ ზეპირში ორი წელი ხუთებს მიწერდნენ. შარშან ჩამჭრეს. თქვენ რომ ყოფილიყავით ჩემ ადგილზე, რას იფიქრებდით?

ამათ ჩემი არაფერი აღარ უნდათ-მეთქი და, გითხრათ სიმართლე, მოვუხშირე მიტინგებზე სიარულს. ადამიანის უფლე-

ბებისათვის მეზობელი პარტიის წევრიც გავხდი. აწი უკან დახევას არ ვაპირებ.

ამ სამი თვის წინათ დედაჩემს, ახლა უკვე მერამდენედ, მიაკითხეს და როცა დედაჩემმა იფრინა, „მე თავი გამანებეთ, უკვე ბავშვი აღარ არის, მას ელაპარაკეთო“, მეორე დღესვე დედაჩემი დააქვეითეს, ბრიგადირად მუშაობდა და რიგით მქსოველად გადაიყვანეს.

ასე მაქციეს იმად, რაც ვარ ახლა. ჩემი ბრძოლა, უპირველეს ყოვლისა, ჩემი უსაბუთო დევნის პასუხია. გამოუცდელმა, ჩვიდმეტი წლის გოგომ რაღაცას ხელი მოვანერე, ამისთვის ანგარიშის გასწორება უნდა დაენყოთ ჩემთვის? რომელი სახელმწიფო დამნაშავე მე ვიყავი. ჩემი ბრძოლა უმწეო დედაჩემის გამნარების გამოძახილია. როგორც გნებავთ, ისე გაიგეთ.

იმ დღეს გულუბრყვილო გოგომ სხვათა წამხედურობით მიტინგზე რომ შევირბინე, არც საერთოდ ვიცოდი რა ხდებოდა და, მით უმეტეს, არც ის ვიცოდი, რა უნდა მეკეთებინა.

ახლა ყველაფერი ვიცი.

1988

თოჯინების თეატრი

ფერგაცრეცილი, შემკრთალ-შეშინებული, ხმამისუსტებული, ილაჯგანყვეტილი, დაღლილ-გასავათებული დგახარ ახლა ჩემ წინაშე და ძუა-მახეზე დაკიდებული შაშვივით მი და მო აწყდები.

დამთავრდა ყველაფერიო, ჩემი ცოდვა მიეცეს, ვინც ამ თონეში ჩამაყოფინა თავიო, არ ვიყავი გაჩენილი საამისოდ მეო, რა ექნა ახლა, რა წყალში ჩავვარდეო.

არ გეკადრება, პოლიტიკაში ფეხჩადგმულ კაცს, ეგ ლაპარაკი. არ გჭირს საკართაგენო ამბავი ჯერ შენ.

რომ ჩამოეკიდე ჯარს და პოლიციას, არიქა მიშველეთო, არც ეგაა ჭკვიანი მმართველის საქციელი.

ჯარის და პოლიციის დამყარებული წესრიგი უარყოფით რეაქციას იწვევს ხალხში და ხვალინდელი, უფრო დიდი არეულობისთვის განაწყობს.

ესეც არ იყოს, ისინი, ვისაც შენ მოწინააღმდეგედ თვლი, ჯარშიც და პოლიციაშიც ადვილად შეაღწევენ. ასე რომ, ხვალ და ზეგ შენი დამცველები აღარც სანდონი იქნებიან და ძალაც აღარ ექნებათ წესრიგის დამყარების.

მმართველის საქმე ცუდად მაშინ არის, სასონარკვეთილ თვალეებს დამსჯელ ექსპედიციებს რომ მიაპყრობს; გადამარჩინე, ვილუპებიო.

გადამრჩენი ამას მშვენივრად იმახსოვრებენ. შიშს რომ დაგიჭერენ თვალეებში, ამით შენ სისუსტეს ჩაავლებენ და თუ იმ დღეს გიხსნეს, მეორე დღეს შენკენ მოაბრუნებენ იარაღს. გამოცდილია ეს.

ჯარს და პოლიციას ისე უნდა უყურებდე, როგორც შენი ნების, შენი ბრძანების აღმასრულებელთ და მათთან სათათბირო მაგიდას არასოდეს უნდა მიუჯდე.

სულერთია, ისინი ჭკვიანურს ვერაფერს გირჩევენ. გუშინდელი მაგალითიც მშვენივრად მეტყველებს ჯარის გენერლების ჭკუანაღრძობობაზე.

დაჯექი და მომისმინე ყურადღებით.

ცალ ფეხზე დგომა და წუნუნი ახლა არ გამოდგება. ჩაჯდომა და განსჯაა საჭირო.

მე იმისათვის მოვედი, რომ გიშველო. ჯერ ერთი ჩემს ხელში გაზრდილი ბავშვი ხარ და, სხვა არა იყოს რა, ვალდებული ვარ, განსაცდელს გამოგარიდო. მეორეც, მეც ვურევივარ შენს აღზევებაში და შენი დამარცხება ჩემი დამარცხებაა.

ისტორია, რასაკვირველია, გამამტყუნებს ამ ნაბიჯისთვის, მაგრამ მე სხვა გზა არა მაქვს. შენთვის ერთ დროს ხალათის ბოძება მაინც მე დამბრალდება.

ამას რომ თავი გავანებოთ, წლები აღარ მყოფნის სხვა ცხოვრების დასაწყებად.

იცოცხლე, კარგი იყო მეც და შენც სხვა საუკუნეში დავაბადებულიყავით, მაგრამ რაკი საამეპოქოდ გაგვნირა განგება, რა გაენყობა, უნდა გავძლოთ.

ჩემი ბედი შენსაზე ბევრად უარესია.

შენ, დამარცხებული თუ გამარჯვებული, შენს მინაზე მაინც დგახარ, მე კი... ისეთი დრო მოდის, სამშობლოში დამარხვის ჩემი ანდერძის შესრულებაც იქნებ საეჭვო გახდეს.

მოვეშვათ ახლა ამ სევდიან ფიქრებს და რაც გვჭირს, იმას მივხედოთ.

ჩვენ არაფერ შუაში ვართ. გარემოებამ მოიტანა ყველაფერი. ერთ კაცს და მე გვადანაშაულებენ; ხალხს აპუურები უდროოდ შეხსენით, ქვეყანა დაშლა-დარღვევის კარამდე მიიყვანეთო, მაგრამ არ დაიჯერო, არ არის ეგრე.

მე, მადლობა ღმერთს, მიცნობ, დიდად გულჩვილი და ლიბერალი რომ არ ვარ, არც ის ჩემი ამხანაგია მაინცდამაინც დემოკრატი. დააკვირდი, როცა ოდნავ მაინც გაანერვიულებენ და, ნახე, რა ელვა-კვესა უდგას თვალებში. ან რა რისხვა-ზიზღით უკანკალებს ყბასიფათი.

ჩვენ სხვა გზა არ გვქონდა. მოგვიგო მსოფლიომ ეკონომიური ომი. ვალებში ჩაგვითრია, მოგვალორა და შიმშილის საფრთხის წინაშე მდგართ თავისი ნება გვიკარნახა.

თუ დემოკრატია არ დაუშვებ და ევროპას ხელს არ შეუშვებ, ბლოკადას მოგიწყობთო.

ჩვენ შიმშილზეც ნავიდოდით ბოლოს და ბოლოს.

ჩვენს ისტორიაში შიმშილით მილიონების ამოხოცვის მაგალითიც გვქონდა, მაგრამ ახლანდელი შიმშილი სხვაა. რწმენა-დაკარგული იმპერია პირველს ჩვენ ჩამოგვკიდებდა ხეებზე და, ამიტომ მივყევით დინებას.

მივყევით დინებას, მაგრამ ასე ღრმად შეტოპვა როდი გვქონდა გადანყვეტილი.

ჩვენ მიერ მოგონილი სატყუარა პატარა, მოსაჩვენებელი რეფორმების ჩატარებისა, რისხვად და ნიაღვრად დაგვიბრუნდა.

მონაყოფილმა ერთბაშად მოინდომა გაცდენილი სამოცდაათი წლის გარბენა და კეისრის ტახტი. ჩვენ ამ პირველი შეცდომის, პირველი ელდის შემდეგ სწრაფად მოვეგეთ გონს და უკვე ვიცით, რაც გვინდა, რაც უნდა დაგვიჯდეს, ქვეყანა ძველი კალაპოტისკენ უნდა გავაჩოჩოთ, პარტიას და საბჭოთა უწყებებს გარეგნული იერი, ფორმაახალუხი შევუცვალოთ და მართვის სისტემა იგივე დავტოვოთ.

ახლა, მალე, დოყლაპია გუბერნატორების ხელდასმით ახალ ხელშეკრულებას გავაფორმებთ და ყველაფერი რიგზე იქნება.

თუ ეკონომიურად ცოტა მაინც წამოვიდგით წელი და მთლად დასავლეთზე აღარ ვიქენით დამოკიდებული, გაქცეულ ევროპასაც მოვუვლით, როგორც საჭიროა.

ჩვენ ჩვენი საქმე ვიცით, მაგრამ ოპოზიციამ ნამდვილად არ იცის, რა უნდა, რა გზას ენიოს. დენზე ჩართულივით ძიგ-ძიგებენ ნიადაგ და ხალხის ნდობა-ენერგიას ორკაპიკიან საქმეზე ხარჯავენ. პოლიტიკაში უთავბოლო ყვანცალი როგორ შეიძლება?

ისევ შორს გამიტყუა ფიქრმა. ქართველი კაცის ერთი ნაკლი ისიც არის, რომ ნიადაგ მსოფლიო პრობლემებზე უყვარს ბაასი და თავისი დარდი ჭიშკრამდეც არ მიჰყვება. მით უმეტეს, თუ სახელმწიფო ფრთები მიეცი ჩვენებურს. მალლა და მალლა აფრინდება და მალლიდან ეს ჩვენი პანანინა ქვეყანა, ეს დალოცვილი, ჩიტის ბუდედლა მოჩანს.

კარგად დამიგდე ყური და როგორც გირჩევ, ისე იმოქმედე, თუ გინდა, ცოტა ხანი მაინც მოათიო ამ ადგილზე. ახლა დროის გაყვანა, გაძლებაა მთავარი. მართალია, არც ისე კარგადაა ჩვენი საქმე, ჩვენ რომ გვინდა, მაგრამ არც ისე ცუდაა, სხვებს რომ ჰსურთ. ჯერჯერობით იქეთა მხარე ჩვენ-

კენაა. ყოველ შემთხვევაში იგი კარგა ხანს ვერ გაბედავს ჩვენს საქმეში ჩარევას.

პირველი, რაც ხვალვე უნდა გააკეთო, დაპატიმრებული ლიდერები უნდა გაუშვა. ჩემთვის რომ გეკითხა; არავითარ შემთხვევაში არ გირჩევდი მათ დაკავებას. ახლა ხალხი ისეა აქოჩრილი, რომ ლიდერების ციხეში ჯდომის დრო არაა.

ხალხი ამ ნაბიჯს (ლიდერების გაშვებას) თავის გამარჯვებად ჩათვლის და ახალი აქციებისთვის შეგულიანდება. აი, შენი შეცდომის შედეგი. ბრბოსთვის თავისი ნების გატანის მაგალითი და პირობა არ უნდა შეგექმნა. ახლა გვიანაა ამაზე ლაპარაკი. რაც მოხდა, ველარ დააბრუნებ.

ხვალდანვე უნდა გაიკეთოთ უნიათო, შემკრთალი, მიმყოლი ხელისუფლების ნიღაბი და, რამდენადაც მოგიხერხდებათ, ნაყრუების, გაჭიანურების პოლიტიკას უნდა დაადგეთ.

მოძრაობა როგორც თვითონვე მალე მონათლავენ, „ახალ ფაზაში“ შევა. ახლა მთვლემარე, ჩრდილში მყოფი ძალებიც გააქტიურდებიან, გამორჩედიან ახალ-ახალი ბელადები და ლიდერები.

თითქმის ყოველ სალამოს თქვენს ფანჯრებს მოანყდება მიტინგის დაფდაფები, რუპორ-მიკროფონებს თქვენს (ჩვენზე არას ვამბობ) სალანძღავ სიტყვებსაც ბევრს ჩასძახებენ. მაგრამ არ შეშინდეთ. ეს სამიკროფონო, სამიტინგო რიარია გულის მოხების დონეზე დარჩება და, ბოლოს და ბოლოს, მოიფხანოს ხალხმა სიტყვით მაინც გული, არ დაიქცევა ქვეყანა.

ულტიმატუმებს გაექცით, მიაფუჩიჩეთ, ხვალისთვის გადადეთ. ჯერ-თქო, ეს საკითხი მომწიფებული არ არის-თქო, კომისია გამოვყოთ, კიდევ ერთხელ შევისწავლოთ-თქო.

დიდ დისკუსიებს გაერიდეთ. პოლიტიკური გაკოტრების ფაქტები არ შექმნათ, მთავარია, კუთხეში არ მიგაყენონ. ყოველი საჯარო შეხვედრის დამთავრების ინიციატივა ხელიდან არ გაუშვათ, ახლა დავიღალეთ-თქო, სულერთია ამ ყაყანში გადანყვეტილებას მაინც ვერ მივიღებთ-თქო. ხვალ მობრძანდით ჩემთან კაბინეტში და გულდასმით მოვითათბიროთ-თქო.

კაბინეტში, რაც შეიძლება, მოიმონაფე თავი. სულ „კი ბატონო“ და „როგორც გაგეხარდებათ“ უძახე, მაგრამ როგორც კი გამოვლენ შენი დარბაზიდან, იმნამსვე დაივიწყე მათი აჯარეზოლუციები და მოთხოვნ-პუნქტები.

საერთოდ, ლიდერებს ხშირად შეხვდი. როგორც გითხარი. უშედეგო შეხვედრების რიცხვი გაამრავლე. ყოველი შეხვედრა, იცოდე; შენ მოთათბირე, „კამათს არ გამქცევი“ კაცის სახელს დაგიგდებს, მათს რეპუტაციას კი ეჭვიანთა თვალში (და ეს უკანასკნელნი არიან ჩვენი დასაყრდენები) ჩრდილს მიაყენებს. რა უნდათ, რას დაძვრებიან სასახლეებში ასე ხშირად, მოძრაობას საკომპრომისო შეთანხმებებისკენ ხომ არ მიაქანებენო.

როგორც წვიმს, ისე არაა ჰქუსს; – ეს დაიმახსოვრე ყველაზე მეტად და, როგორც უნდა გაგიჭირდეთ, ძალას არ მიმართოთ. კრიტიკულ სიტუაციაში ნონასწორობა არ დაკარგოთ. საკმარისია, ოდნავ გაგექცეთ ხელი და ხალხს მათრახით ჭკუის სწავლება დაუნყოფო, რომ მეორე დღეს თქვენი ბურღლა არ იქნება აქ, ნერვებმოშლილ ხალხს გალიზიანება არ უნდა.

ლომი გალიაში აღარ არის. გალიის კარი, შემთხვევით, ღიად დაგვრჩა და ახლა მთავარი ამოცანა ის არის, რომ ლომი როგორმე მოფერება-დაყვავებით გალიაშივე შევაბრუნოთ. თანაც ეს ლომი ის ლომია, უნდობლობის რისხვა რომ უზიმზიმებს თვალეებში. ჩვენ იგი, ამ ბოლო დროს, საკმაოდ დავამშიეთ და გალიაშიც ხშირად ვუჩუჩხურებდით ჯოხს, ჭკუა რომ გვესწავლებინა.

ხალხის აზვირთება და თავისუფლებასთან ახლოს ყოფნის ფსიქოზი ყოველთვის მასობრივი ზეიმკონცერტის იერს როდი მიიღებს. ხანდახან ვნებები გამოშვლდება, პოლიტიკურ მოთხოვნებს კონკრეტულ ლოზუნგებად ჩამოაყალიბებენ, თქვენ წინ კარვებს დასეცემენ, მასობრივ შიმშილობებს და საყოველთაო გაფიცვა-დაუმორჩილებლობებსაც გამოგიცხადებენ. მაშინ გჭირდებათ განსაკუთრებული სიმშვიდე და მოთმინების უნარი. თითქოს არაფერიც არ მომხდარა. თითქოს-და, ყველაფერი ნორმალურად მიდის. ზოგ აქციას მხარიც კი დაუჭირეთ. დაპირდით, რომ მალე დააყენებთ საკითხებს, დაპირდით, რომ ეს პრობლემები თქვენ გალელვებდათ, რომ ზოგი ფაქტობრივად უკვე გადანყვეტილი გაქვთ და დანარჩენს ხვალ გადანყვეტთ. „ხვალ“, „ხვალ!“ ეს სასწაული სიტყვა, დამთმობი და დამაშოშმინებელი, ეს სიტყვაა ახლა ჩვენი მხსნელი.

რაც შეეხება „საკითხების მალე დაყენებას“. როგორც მოგიხერხდეს, იშვიათად მიმართე ამგვარ დაპირებას. ხალხს არ

აფიქრებინო, რომ შენ შენით ვერაფერს წყვეტ და წამდაუნუმ „მალლა“ ეთათბირები. პირიქით, როგორც კი მოგთხოვენ; შეატყობინე იქ, სადაც ჯერ არს და დააყენე ამ საკითხს საშველიო, ყასიდად გაბრაზდი კიდეც. ვინ არიან ისინი-თქო (ჩვენზე), ვინ ჰკითხავს მაგათ, ჩემს რეგიონში რას გავაკეთებ, ეგლა მაკლია ტელეფონს ჩამოვეკიდო და სხვისი რჩევა-დარიგებით ვიმოქმედო-თქო. ასეა საჭირო.

არნახულად უნდა დატოვდეს და დათავთავდეს მოძრაობა. თვითონვე უნდა შეუწყოს ხელი სხვადასხვა პარტიების და ჯგუფების შექმნას. რაც მეტად დაიყოფდაჯგუფდებიან უკეთესია. „ჩვენი ბიჭები“, რაც შეიძლება, ბლომად უნდა შევავზავნოთ. თუ დააკვირდი, მაგათი ერთი ნაკლი ისიცაა, რომ მარტო თანამოაზრეების პრინციპით გაითავისებენ კაცს. უყოყმანოდ იღებენ წევრად. არც წარსულს კითხულობენ მისას და არც იმას დაგიდევენ, მართლა პოლიტიკური შეხედულებებისთვის იბრძვის, თუ სხვა რამემ გაანანყენა.

დავჩეკოთ წვერმოშეებული ოპერბიჭები და გავრიოთ ეროვნულ მოძრაობაში. თითო პარტიაში თითო ჩვენი კაცი მაინც უნდა გვყავდეს. პირველი მათი დავალება ის უნდა იყოს, რომ წამდვილ მებრძოლებს აჯობონ გაბედულებაში. ნდობის მანდატს რომ მოიპოვებენ, მერე „ჩვენებმა“ ასეთი დავალება უნდა მიიღონ: რაც შეიძლება ხშირად ჩაილაპარაკონ წყნარად, თითქოსდა თავისთვის, მაგრამ ყველას გასაგონად: „ვერ გამიგია, რატომ უნდა იყოს ყოველთვის ეს კაცი მართალი, ვერ გამიგია, სანამ უნდა ვიაროთ მაგათ ნება-სურვილზე. ჩვენ რა ჩვენი თავი არ გვაბია მხრებზე?“

ესაა სულ. სხვა არაფერია საჭირო. ყმანვილის გონებაში, ყმანვილისა, რომელიც ვერა და ვერ შეგუებია რიგით წევრობას, ეს სიტყვები ეჭვის ლადარს გააღვივებს და კოცონად აქცევს.

ბოლოს და ბოლოს იტყვის, რატომ უნდა ვიყო ვილაცის ამალაში, არ ჯობია მე თვითონ მყავდეს ამალაო? ვისზე რა ნაკლები ვარ მეო. ადგება და მცირე უთანხმოება-კამათის მეორე დღესვე თავის პარტიას შექმნის. თავს ლიდერად გამოაცხადებს და ინდაურივით გაიფუყება.

ვაცალოთ ცოტა ხანს და მერე ამ ახალგამომცხვარ ბელადსაც შევუჩინოთ თავისი „მახრჩობელა“. მალე ამებასავით ისიც

გაიყოფა. ახალ სახელს გამოიგონებს და ახალ პოლიტიკურ მიმდინარეობად ჩამოყალიბდება.

დაყოფა-დაცალკეებისთვის, იცოდე, დიდი მუშაობა არ დაგჭირდებათ. პირველობისკენ ბრძოლის თვისება ჩვენსავე გუნებაში დევს. პირველი ბიძგი და ყველაფერი თავისთავად მოხდება.

ვიცნოთ ყველა პარტია და ისეთი სახე მივიღოთ, თითქოს ყველა მათგანს პატივს ვცემთ და მოძრაობაში მათს წვლილს დიდ ანგარიშს ვუწევთ. სინამდვილეში არც ერთი პარტია ოფიციალურად რეგისტრაციაში არ გაატაროთ. მრავალპარტიულობა სიტყვით ვიძახოთ, საქმით ყოველნაირად ხელი შევეშალოთ. არ ჭირდება კომუნისტურ პარტიას „უმცროსი ძმები“.

ხომ ყურადღებით მისმენ, მოძრაობის დაშლა-დანანევრება ისეთ მასშტაბს მიიღებს, რომ შენი მოწონებული. ეს იქნება ჩვენი პირველი, სერიოზული გამარჯვება.

მთავარ ბანაკში პირველი განხეთქილებაც მალე იჩენს თავს, მაგრამ ეს არ იქნება წამდვილი განხეთქილების საწინდარი. გამიგე, რას ვამბობ? ხალხი არ იქნება მზად საამისოდ. ამიტომ პირველი განხეთქილება ჩვენვე დავაშოშმინოთ. ხელი შევეწყოს მოქიშპე ლიდერების შერიგებას.

ვიცი, გინდა მკითხო, კი მაგრამ ამდენ დროს მომცემენო? ვაითუ, ერთ მშვენიერ დღეს დაგვიდონ ნიჩაბი და გვითხრან – შეაყოლეთ, კუტუნია, ახლა აქედან, სხვა ხელისუფლება მოვიდაო.

ამისთვისაც მზად მაქვს მულამი. ძალაუფლება მოძრაობას უნდა გაუყოს და, რაც შეიძლება, გაბედულად. დამიჯერე ეს დროებითი, სტრატეგიული დათმობა იქნება. რასაკვირველია, მთავარი სადავეები თქვენ უნდა გეპყრათ ხელთ, მაგრამ იმათი ჭირვეულობანიც უნდა შეასრულოთ. ილუზია უნდა შექმნათ ხალხში ორხელისუფლებიანობისა.

არ დამავინყდეს, ხელი უნდა შეუწყოს ყველა „პარტიას“ და „საზოგადოებას“, თავისი თავი რაც შეიძლება სრულად გამოამყლავნოს. ამით მოძრაობა ბაბილონის გოდოლს დაემსგავსება. ბეჭდონ და ავრცელონ თავიანთი გაზეთები და პროკლამაციები. იმქუხარონ წამდვილ მებრძოლთა დაფდაფებმა და იყაყანონ ცრუქაქუნა პოლიტიკოსებმაც. ჩვენ ისეთი სახე მივიღოთ,

თითქოს ყველა მათგანი ჩვენთვის ძვირფასია და ყველაზე ერთნაირად შეგვტკივა გული.

არავითარი რეაგირება მტყუან-მართლის კამათში. თქვენი პოზიცია დუმილი და ჩაურევლობაა. ისინი თვითონ მოუვლიან ერთმანეთს. ოფიციალურ გაზეთებსაც კი მიეცით მითითება – ყველაფერი ბეჭდონ. თქვენც რომ არ უთხრათ, ისინი ამას მაინც გააკეთებენ. რომელი რედაქცია გაუძლებს ჯგუფურ მოვარდნებს „პოზიციის დასაცავად“, „ჩვენი სიმართლის დასაბეჭდად“.

ისევ იქა ვარ, თქვენი გადარჩენა მხოლოდ მოძრაობასთან ძალაუფლების მოჩვენებითი გაყოფით შეიძლება. ლიდერებს უნდა ათქმევინოთ: „იყვნენ ესენი, ბოლოს და ბოლოს მოძრაობაში ხელს არ გვიშლიან, რასაც მოვთხოვთ, გვისრულებენ. სხვებს კიდევ ესენი სჯობიან, ასეთ ბუღკ ხელისუფლებას სად ვიშოვით. ხომ შეიძლება უარესები გამოგზავნონ და იმათთან ურთიერთობის რკვევას გადავაცოლოთ ჩვენი მთავარი მიზანი“.

გარდა თქვენი არსებობის გახანგრძლივებისა, თუ იცი, კიდევ რას მოიტანს „ორხელისუფლებიანობა“? არიქა, ამათ ძალა ჰქონიათ, აქ შეიძლება გაკეთდეს კაცის, იტყვის ხელის მოთბობის იდეით შეპყრობილი ნაძირალა და მოძრაობას მიეტმასნება.

აი, მაშინ დაიწყება, რაც დაიწყება. ერთმანეთში აირევიან წმინდა ბერები და ყაჩაღები. იქნება ფულის „შენერა“, გამოძალვა, მოტყუება, მოძრაობის სახელით ბანდიტობა დღისით, მზისით. ასე იყო ოქტომბრის რევოლუციის დროსაც. ოქტომბერი რად გვინდა, ყველა სახალხო აჯანყებას ეტმასნებოდნენ ბაცაცები და თაღლითები. ამ საქმეში ჩვენმა ბიჭებმაც უნდა იყოჩაღონ. მოძრაობა, რომლის წიაღში კორუპციამ გააღწია, ისეთი რიხით ვეღარ ილაპარაკებს თავის ზნეობრივ სინმინდეზე. ეს იქნება ჩვენი მეორე, აშკარა გამარჯვება.

კინალამ დამავინყდა. მესამე მხრიდანაც უნდა მივიტანოთ იერიში. ეს საშუალებაც უნდა გამოვიყენოთ. როგორც კი მოძრაობა ახალ იერიშს წამოიწყებს ხელისუფლების წინააღმდეგ, ავამუშავოთ ერთა შუღლის ძველი, მაგრამ ნაცადი მანქანა. ჩვენთან ბევრი სულსწრაფი და ადვილმრწმენი უცხოტომელი ცხოვრობს. „ჩვენი ბიჭები“ აქა-იქ ჩაჰკრაპ-ჩაანვეთებენ ნა-

ციონალურ სამსალას და შედეგიც არ დააყოვნებს. ყალყზე შემდგარი ეროვნული მოძრაობა წინა ტორებს დაუშვებს და ეთნოკრიზისზე გადაირთვება.

ოლონდ გახსოვდეს, ამ საქმეში თქვენც დიდი სიფრთხილე გმართებთ. ეროვნულ ნერვებზე თამაში, შეიძლება, უმართავ ამბოხში, სამოქალაქო ომში გადაიზარდოს და შეიძლება ერთბაშად ჩაცხრეს. ომში გადაიზრდება, თუ პატრუქს ძალიან აუნევთ, ჩაცხრება, თუ სამთავრობო, დამსჯელ ზომებს მიმართავთ.

ვერ გამიგე? ახლავე გეტყვი. ზომაზე უნდა გეჭიროთ პატრუქი. სიტუაციის კონტროლი წამითაც არ უნდა დაკარგოთ. თუ ვნებებს ძალიან გააშიშვლებთ, ქართველი კაცი მომთმენი მხოლოდ გარკვეულ ზღვრამდე, მერე აინყვეტს და ვეღარ დააკავებ. თუ უსამართლო საქციელისთვის სტუმარი ერის დამნაშავე წარმომადგენლებს მკაცრად დასჯი, შეიძლება იფიქროს სტუმარმა, – ესენი აღარ ხუმრობენ, ჩანს, ძალაც აქვთ და მხნეობაც, ჩემს უპრაგონო პარპაშს არ მაპატიებენ. სჯობს წყნარად ვიჯდე ჩემს კვერცხებზე, თორემ ამიკრავენ გუდანაბადს აქედანო. ამ ფიქრიდან ერთი ნაბიჯია ეროვნული შუღლის საბოლოო ჩაქრობამდე. ამიტომაც ვამბობ, ფრთხილად უნდა იყოთ-მეთქი.

დაპირებებით კვებთ ხალხი და ქართველის თავის გატეხისათვის არავინ დასაჯოთ. მთავარია ავანტიურისტი სტუმარი არ დაშინდეს, მეორე მხრივ, პატრიოტობანას თამაშს მოუხშირეთ და ტრიბუნიდან წამდაუნუმ იძახეთ – ეს მინა ქართველების საკუთრებაა; გოჯსაც არავის დაეუთმოთ, მიმდინარეობს გამოძიება და ქართველთა მკვლელებს სამაგიერო მიეზღვებათ-თქო.

მთავარი დარტყმა, იცოდე, მოძრაობას სწორედ მისი დაქუცმაცებით უნდა მივაყენოთ. მცირე უთანხმოებაც კი, შეკამათების პატარა პოლიტიკური ბუზიც კი, მაშინვე სპილოდ უნდა ვაქციოთ. დავრახმით „ჩვენი ბიჭებიც“ და ქარაქუცა „მჩხავანა კატებიც“ ყოველ მოსახვევში მოძრაობის დაღუპვა-გახლეჩაზე რომ მორთავენ ყვირილს.

თუ თავისუფალი არჩევნები მოითხოვს, მივყვეთ. რასაკვირველია, თავისუფალი არჩევნები ჩვენ ხელს არ გვაძლევს,

მაგრამ აქაც მცირე რისკია საჭირო. საარჩევნო კამპანიაში ლიდერები ერთმანეთს დაასუსტებენ და ჩვენც პირველივე აზრთაჯახებისას გამოვაცხადოთ არჩევნების გადადება.

ხელისუფლების მომავალი ორგანოს თეორიულ ჭვრეტაში არ შეიძლება, უთანხმოება არ მოუვიდეთ.

მთავარბანაკი ორად გაიყოფა. ერთნი ცალკე ჩაატარებენ თავიანთ ყრილობას, მეორენი – ცალკე.

აქ კი სულ პატარა შანტაჟი იქნება საჭირო. თუნდაც ჰაერში გასროლა და მოკამათენი მოსისხლე მტრებად, შეურიგებელ მოშულლარებად იქცევიან.

მერე ჩვენი ხაფანგები და აქტიურობა აღარც იქნება საჭირო. თვითონ მოუვლიან-მეთქი ერთმანეთს, ხომ გითხარი.

რალას არ დააბრალებენ ერთმანეთს. ვის აგენტად არ გამოაცხადებენ, ენას გამოუყოფენ, დაამცირებენ, წყალს გაატანენ წინანდელ მეგობრობას და თანამზრახველობას.

ქიშპობაში მთავარ საქმეს დაივინყებენ და უფრო იმით იქნებიან გართულ-დაკავებული, რა ზიანი მიაყენონ ერთმანეთს, როგორ გააბიაბრონ და ეროვნული მოძრაობის მოლატედ, ან სახალხო ფულის შემჭმელად გამოაცხადონ.

იქნება ამბიციური, ზეალტაცებული შეძახილებიც, ბრბოს გულის მოსაგებად მონყობილი აქციებიც, ტრიუმფალური აღლუმებიც. ბრძენის და წინასწარმეტყველის მანტიის ბეჭებზე მორგების ფაქტებიც და სხვადასხვა სტადიონზე ერთდროულად გამართული ხალხის დამაბნეველი მიტინგებიც.

ეს ყველაფერი იქნება.

ხალხი დაიბნევა, მისი მერყევი ნაწილი რწმენას საბოლოოდ დაკარგავს.

ერთმანეთის ჯობნაში გართულთ, „უჩემოდ ვინ იმღერეთას“ მსხვერპლთ, მათზე მონდობილი, პატარა, მაგრამ ალალი, უმრწემესი ძმებიც კი დაავინყდებათ. ახალგაზრდების განწირულ კვეთებას მოძრაობის გამთლიანებისთვის, ზოგი მათგანი დაცინვასაც კი დაუწყებს: თქვენი შიმშილი გულუბრყვილო ყმანვილთა მცდარი შიმშილია. სწორი შიმშილი მხოლოდ ჩვენ ვიცითო.

შეიძლება, მოძრაობის რომელიმე ფრთის ზემოქმედებით საგანგებო სესიებიც ხშირად მოგანვევინონ, მაგრამ უკვე

დროა, ფუჭი, უშედეგო სესიების ჩატარებაში ერთხელ და სამუდამოდ დავეოსტატდეთ. ყველაფერზე უნდა ვილაპარაკოთ და ვალაპარაკოთ სხვები, მაგრამ კანონის მიღებაზე რომ მიდგება საქმე, ცალკეულ ფორმულირებებს შესწორება უნდა-თქო, ხანძარი ხომ არ არის, რა საჩქაროა მაინცდამაინც დღეს გადავწყვიტოთ; შევქმნათ კომისიები და კომისიებმა ნელა, დინჯად, დაფიქრებით მოამზადონ საკითხი-თქო.

ისე უნდა წავიყვანოთ საქმე, რომ სესიის კიბეზე ჩამავალი დეპუტატებიც ვერ მიხვდნენ, რა ამოდ ხარჯეს დრო და ნერვები. ისინიც კი უნდა ფიქრობდნენ, რომ რალაც გააკეთეს, როცა სინამდვილეში, არაფერი არ გაკეთებულა.

მესამედ გიმეორებ. მთავარი მაინც მოძრაობისთვის სახელის გატეხვა და დაქუცმაცებაა.

როცა უბრალო ქართველი კაცი ჯერ სახლიდან გამოსვლისას გალოკილ თითს მაღლა შემართავს, ვის გავყვე, ვის მხარეს დავდგეო, ეს მოძრაობის პირველი მარცხი იქნება. როცა იგივე ქართველი ხელს ჩაიქნევს და სინანულით შეხედავს ერთმანეთის ლანძღვაში დასუსტებულ-გაბითურებულ ორივე მხარეს, ეს იქნება მოძრაობის მეორე, დიდი მარცხი.

თუ ხანდახან შერიგების ნიაფი დაუბერავს, ჩვენ მცირე კონტრზომებს მივმართავთ ხოლმე. ვთქვათ, სადმე მოსახვევთან ნალმს ჩავდებთ ორივე მხარის დასაშინებლად და გასათათხავად, ისე მაღლა იქნება ამ დროს ამართული ურთიერთჭამის ალამი, რომ ჩანაღმებას მხოლოდ ერთმანეთს გადააბრალებენ და ეჭვსაც ვერაზინ აიღებს, რომ ეს, ყველაფერი და სხვა რაიმეც, რაზეც ზემოთ გესაუბრე, ჩვენი მონყობილი იქნება.

– მაშ კარგად დაიხსომე, რაც გითხარი; როგორც წვიმს, ისე არა ჰქუხს.

ა ვ ტ ო რ ი ს მ ი ნ ა ნ ე რ ი: ჭკვიან მრჩეველს ერთი რამ გამორჩა მხედველობიდან. თუ ამ ნოველის დამწერი იმ „ერთ რამეს“ ხმამაღლა არ აცხადებს, მხოლოდ იმის შიშით, ვაითუ არ დაუჯერონ. მას გულის გაგლეჯამდე სურს, ყველამ, დიდმა და პატარამ, იფიქროს და თვითვე აღმოაჩინოს ჩვენი საშველის ანი და ჰოე.

სიკვდილი მაღალმთიან სოფელში

ვერტმფრენი აძიგდ-არახრახდა, გამცილებლებმა ქუდე-ბზე იტაცეს ხელი. ძრავამ ღრიალს მოუმატა და ამოდენა მანქანა ბაბუანვერასავით აამჩატა. ვერტმფრენი ისე ძვანძვარდგანდგარებდა, ბენოს ეგონა, სადაცაა დაიშლებაო. მიწას მონყდა თუ არა, მკვეთრად შებრუნდა, ღონივრად აინია და შხუილით გადაუფრინა ბეტონის მოედანზე გამწკრივებულ, უზარმაზარ საჰაერო ხომალდებს.

ბენოს თავბრუ დაეხვა, სარკმელს ზურგით მიეყრდნო და სალონში მსხდომნი შეათვალიერა. ყველას შეწუხებული მაგრამ, რალაც მიზეზით, შიგნიდან განათებული სახე ჰქონდა. კაცი რომ მძიმე საქმეს შეეჭიდება, მაგრამ რაკი დარწმუნებულია, რომ შედეგი ძვირფასი იქნება, ხვალის მშვენიერი მოლოდინი უსიამო გრძნობას რომ უქარწყლებს – ისეთი. მგზავრთა თვალების ნალვლიანი მიმოტარებისას ბენოს ჩაესმოდა – „უარესსაც ავიტანთ. სულ ასე ვიფრენთ შიშით გატრუნულები ოლონდ ქვეყანას ეშველოსო“.

ძირს გადახოტრილი სათიბები და დანგრეული ციხე-საყდრები ჩანდა. ნასოფლარებს აქა-იქ უცხო ფრინველივით აჯდა თუნუქით გადახურული თითო ფინური სახლი. თუნუქი მზეზე თვალისმომჭრელად ლაპლაპებდა. უკან, დაახლოებით ოთხას მეტროში, თეთრი ვერტმფრენი კრახანასავით მობზრიალებდა.

„ის თეთრი ვერტმფრენი და მისი მგზავრები კი ბატონო, გასაგებია, საქმეზე მიდიან, უნდა დაათვალიერონ, „საკითხები ადგილზე გადაწყვიტონ, მაგრამ ჩვენ რა მოხელე ვართ. აღარ უნდა დამთავრდეს ეს ამალობია? სტუმარს იმ გრძნობის ერთხელ კიდევ გამოცდა უნდა, რომ პროვინციებში ძალიან უყვართ და აფასებენ. თავგაბებრებულ მასპინძლებს ერთგულების დამტკიცების საშუალება ეძლევათ და როგორ გაუმეებენ ხელიდან, მაგრამ ჩვენ რისი მაქნისი ვართ, ამ ვერტმფრენში რომ გულმუცელს ვინდღვევთ? რა გავაკეთეთ, კაცმა რომ გვკითხოს. ა, ვინც ზის ახლა აქ, ყველა რა გალაღებულია, გამოცდილებაც დიდი აქვს ასეთ ამქარში ყოფნისა. მე რა შუაში ვარ. მონყენის

და დამცირების მეტი რა გამოვცადე ამ დილიდანვე. ჯერ იყო და შვიდზე დაგვიბარეს და სამ საათს გვაცდევინეს. მე ჩემთვის ვიდექ განზე, მაგრამ აშკარად ვხედავდი ლოდინით გაბედნიერებული ჩემი კოლეგების სახეებს და ჩემკენ გამოქცეულ მათს გაოცებანარევ მზერასაც ვგრძნობდი. ეს გულს მირევდა, რაიონის ცენტრში რომ ჩამოგვსვეს, პირდაპირ რაიკომის მდივნისკენ წავედი, ერთად ვმუშაობდით კვლევითში და მე ვთქვი, ჩემს შესახვედრადაც გამოსულა-მეთქი, ცივ-დაბნეულად რომ შემხვდა, გამიკვირდა. თურმე მეორე ვერტმფრენია მთავარი, შენ ვის დაეკარგე. გამოვტრიალდი და სხვებივით ხაზზე გავიჭიმე. ახლაც, ალბათ, ასეთი ზარზეიმი განმეორდება. სად დავემალე ამ ხმაურ-ჟღერიალს და ამდენ ყალბ ღიმილს. რა ვქნა, არ ვიცი, უბედურო, ჩემო ხალხო; როდის უნდა გამოიღვიძო, როდის უნდა გამოიფხიკო ყურები. ორას ნელზე მეტია მშვენივრად ასრულებ კოპნია, მასპინძელი, მომვლელ-მომსახურე, დამხვედრი, გაშლილ სუფრა-ქვეყნის როლს, მაგრამ ვინ დაგიფასა? ამ სტუმრის ძმა არ იყო გუშინ, ტელევიზორში, სხვა ერთა მოძულედ და ნაციონალისტად რომ გამოგაცხადა?“ – ასე ფიქრობდა ბენო. ნოველის ავტორი ბენოს ამ ფიქრებს, იქნებ, ზოგ პუნქტში არ ეთანხმებოდეს, მაგრამ მას არავითარი უფლება არა აქვს ცნობილ კინორეჟისორს ფიქრები შეუღამაზოს. და, კაცმა რომ თქვას, რაკი ფიქრი განწყობილების შვილია, ხომ შეიძლება ვერტმფრენის რახრახში სევდიან გუნებაზე მყოფ კაცს ასეთი ფიქრი დაუფლებოდა?

მაღალმთიან, ადრე მიტოვებულ და ახლა გაცოცხლებულ სოფელში ვერტმფრენები, როგორც მოსალოდნელი იყო, მშვიდობით ჩაფრინდნენ. შეხვედრის ცერემონიალი ზუსტად ისე წარიმართა, როგორც ბენომ იწინასწარმეტყველა. ბენომ და ამალის სხვა ორმა ნევრმა მშვენივრად შეატყო, რომ კმაყოფილსახიან დამხვედურებში აღორძინებული სოფლის მხოლოდ ორი, თვით სამოხუცო ასაკსაც კი კარგა ხნის წინათ გადაცილებული, ბერიკაცი ერია. დანარჩენები რაიონის ხელმძღვანელთა ოჯახის ნევრები და რაიკულტსახლის სხვადასხვა წრეებში გაერთიანებული აქტივისტები იყვნენ. სტუმრებს მთის საყოფაცხოვრებო საქმიანობის ორი მაგალითი უჩვენეს – ლუდის გამოხდა და ცხვრის გაპარსვა. ბენო ასწლოვან კათხაში ჩასხმულმა ჟიგულის სისტემის ლუდმა და სტუმრისთვის აქვე გამოხდილად შეტყუებამ (სხვათა შორის, ბოთლები იქვე ეყ-

არა) იმდენად როდი გააღიზიანა, რამდენადაც ცხვრების პარსვის ტრაგიკულმა სურათმა. ორ ტყაპუჭიან, ზორბა მწყემსს თითო ცხვარი ლაჯებში ამოედოთ, ზედ დასხდომოდნენ და შუბლზე-ოფლგადამდინარენი ისე ენერგიულად პარსავდნენ თითქოსდა მართლაც თავიანთი საქმით იყვნენ გართუნლი და ფოტოაპარატთა ჩხაკა-ჩხუკი არც კი ჩაესმოდათ. თითქოსდა ყველაფერს ამას სტუმართა საჩვენებლად როდი აკეთებდნენ. საცოდავი, ნახევრადბენცყავამძვრალი ცხვრები ცივ მიწაზე ეყარნენ და ნაჭრილობევთაგან სისხლი სდიოდათ. „რა ეშველებათ ამ საცოდავებს უბენვოდ, რა გადაატანინებთ ამ ცივ ზამთარს, რა დროს ცხვრის პარსვა იყო ახლა. ნუთუ ღირდა ეს თეატრალური შეხვედრა იმად, რომ ორ უდანამაულო ცხვარს უბენვოდ ეძიგდოთ მთელი ზამთარი?“ გაიფიქრა ბენომ და „სიბერეში თურმე ნამეტანი მგრძნობიარე ხდება კაცი, თორემ ცხვრის გაპარსვა რა მოსატანია იმასთან შედარებით, რასაც ახლა ვიტყვოდი, ჩემივე ფიქრისაც რომ არ მეშინოდესო“, ფიქრში დაუმატა და ყოველ შემთხვევისათვის მიიხედ-მოიხედა.

მერე სტუმრებს გზისპირად ჩამწკრივებული ვილისებისკენ უხმეს. ბენოს იმერულმა ზრდილობამ უფლება არ მისცა ახლომდგომ ვილისს მივარდნოდა, ჯერ სხვებს აცალა და როცა გადაწყვიტა, ახლა კი დადგა ჩემი ჯერიო, ბოლო ვილისისკენ წასულს ხელი განვდილი დარჩა. მგზავრებით სავსე მანქანა სწრაფად მოწყდა ადგილს და წინ წასულ იმ ვილისებს გამოუდგა გზადახვეულ მთაზე რვიანებს რომ ხაზავდნენ. ბენო ფარასჩამორჩენილი ცხვარივით კარგა ხანს აწყდებოდა აქეთ-იქით, მერე იმედი რომ გადაეწურა, მეურნეობის კანტორას მიაკითხა და კიბეზე ჩამოჯდა. იღბლადჩავლილმა ადგილობრივი გაზეთის რედაქტორმა იცნო. „მეო თქვენი ნასტუდენტარი ვარ (ბენო მეორად ფაკულტეტზე კინომცოდნეობას კითხულობდა), ბატონო ბენოვო, რატომ სტუმრებთან არ ბრძანდებით, რაშია საქმეო“. „მწყემსებს ველაპარაკებოდი და ჩამოვრჩი კოლონასო“, დამალა თავისი უგერგილობა ბენომ და გულში მტკიცედ გადანყვიტა, აწი მანქანებისკენ რომ გვიხმობენ, პირველი ვეცემი კარებს, მეორეჯერ მომდის ეს ამბავი, ზრდილობას და თავმდაბლობას მოუკვდა პატრონიო“. რედაქტორმა, რასაკვირველია, გაუღიმა „ხდება, ხდებაო“, მაგრამ რაიონული პრესის თავკაცმა თავის მხრივ გაიფიქრა: „სად ნახა მწყემსი ამ ოჯახაშენებულმა. რა უნდა ამ კონცერტზე მწყემსს. ალბათ, კულტსახელის დრამ-

ნრის ფაფახიან წევრებს გამოელაპარაკა, თორემ ნამდვილ მწყემსს მე თვითონ სამი თვეა დავეძებ, სურათის გადასაღებად და გაზეთის პირველ გვერდზე გამოსაჭიმადო“.

ფიქრი იქეთ იყოს და ყოფილ სტუდენტთან შეხვედრას შედეგად ის მოჰყვა, რომ რედაქტორმა აგურისფერ „ნივას“ უხმო და მძლოლმა სწორედ მაშინ მიაგლო ტყის პირას, მწვანე მოლზე გაშლილ სუფრასთან მანქანა, როცა თამადის არჩევის ცერემონიალი დამთავრებული იყო და სტუმარ-მასპინძლები მეორე (მშვიდობის, რ. მ.) სადღეგრძელოს სვამდნენ. ბენოს მისვლა, რასაკვირველია, არავის შეუმჩნევია, ყველანი თავიანთი, უფრო სერიოზული საქმით იყვნენ გართუნლი. იქნებ ზოგიერთებმა შეამჩნიეს კიდეც, მაგრამ არაფერი უთხრეს, კაცი უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩავაყენოთო.

პურობის აღწერას აქ აღარ შევუდგები. ისედაც გული გავუნყალე მკითხველს სხვა ნოველებში ქართული სუფრის აღწერებით. განსხვავებული ამჯერად ის მოხდა, რომ ერთმა შეზარხოშებულმა მასპინძელთაგანმა განსხვავებული სასმისით დალია მალალი სტუმრის, როგორც საქართველოზე განსაკუთრებით შეყვარებული და ჩვენს სატკივარზე თავგადაკლული კაცის სადღეგრძელო. სტუმარმა სიტყვა მოითხოვა და განმარტა; სადღეგრძელოს პათოსი მთლად სიმართლეს არ შეეფერებაო. მეო, საქართველოსადმი განსაკუთრებული ზრუნვით არ გამოვირჩევი და არც რაიმე განსხვავებულად ძლიერ სიყვარულს ვგრძნობ ქართველების მიმართო. მეო, საერთოდ, საბჭოეთში შემავალი ყველა ნაციონალური უმცირესობა ერთნაირად მიყვარსო. ძალიან მწყდება გული რომ მცირე ერები გადაშენების გზაზე დგანანო. ყველაფერს ვაკეთებ რომ მათი არსებობის კვალი ისტორიებსა და მუზეუმებს მაინც დარჩეთო. ასე, რომ, ძვირფასო მასპინძლებო, მე თქვენც ისევე მიყვარხართ, როგორც ქართველები – არც მეტი, არც ნაკლებიო“.

სტუმარმა გამოსვლა რომ დაამთავრა, სუფრაზე უხერხული სიჩუმე ჩამოვარდა. იმის გამო კი არა, რომ დედაქალაქელ გვამს ყველა ხალხი ერთნაირად უყვარდა. უფრო იმის გამო, რომ ამ პატარა, დროებით მკვდრეთით აღმდგარ სოფელს და მის მკვიდრთ იგი საქართველოდ არ თვლიდა. ეს, სხვათა შორის მასპინძელთა ბრალიც იყო; სპეციალურად შერჩეული გიდი-პროფესორები გუშინაც და დღესაც დაწვრილებით უხსნიდნენ ყასიდად, ზრდილობისთვის ყურმოპყრობილ სტუმარს:

„ეს ხევსურეთია, ეს ფშავი, ეს გუდამაყარი, ხევსურეთი ორად იყოფა პირიქითა და პირაქეთა ხევსურეთად. თუშები თავის მხრივ ორი ეთნოგრაფიული სახით გვევლინებიან: საკუთრივ თუშებად და ნოვა-თუშებად“. მე ვინ რას მკითხავს, მაგრამ ღირს ისედაც გადაღლილი სტუმრის გონების გადატვირთვა ამდენი „პირიქეთა-პირაქეთობით“ და არაგვის შვიდი სახელით? ხინკლის სახელი მეშვიდე შეხსენებაზე ძლივს დაიმახსოვრა და „ნოვა-ჩაღმის“ დამმახსოვრებელია?

ტრაპეზი ამჯერად, მოსალოდნელზე უფრო ჩქარა დამთავრდა. სტუმრის შეუმჩნევლად, მასპინძლებმა იჩქარეს, კულტსახლის მიერ მომზადებული მონტაჟი-სანახაობა დღის სინათლეზე უნდა მოესწროთ. ვილისები უკან ისევ რვიანების ხაზით დაეშენენ და სახელდახელოდ შეჭედულ ხის ამფითეატრს გარსემოენყვინენ. ბენომ ვილისში თავის ადგილზე მშვენივრად იზრუნა, მაგრამ ამფითეატრთან მაინც შეცდა. გოგონა სტუმრებს მზისგან კეფადასაცავ ქუდებს ურიგებდა, ბენომ იფიქრა, ალბათ გათვლილია, რამდენიც ვართ, იმდენი ქუდი იქნება გამოყოფილი, მაგრამ ღრმად შეცდა. რაკი სხვებს აცადა და რიგში ბოლო ადგილი დაიკავა, ამის გამო დაისაჯა კიდეც. ქუდი სწორედ მაშინ გათავდა, როცა ბენო აღმოჩნდა უქუდობით შენუხებული ქალიშვილის ნინ. „არა უშავს არა უშავსო“, თქვა ბენომ და გრძელი კონცერტის ნახვა თავზე ცხვირსახოცდაფარებულს მოუწია. ცხვირსახოცი მზეში ქუდის ფუნქციას კარგად ასრულებს, მაგრამ მზისგან ამ გზით თავის დაცვის მსურველს, ცოტა არ იყოს, არასოლიდურ ელფერს ანიჭებს.

კონცერტის დასასრულს ხევიდან ლაშქრული სიმღერის ყრუ გუგუნე მოისმა და მალე არენაზე ცხენოსნები შემოგრიადნენ. მოლაშქრე-მსახიობთა მცირე რაზმს ნინ ერეკლე მეფე მოუძღოდა. ერეკლე-მსახიობი ტანსრული გახლდათ, მხოლოდ დაკვირვებული თვალი თუ შეამჩნევდა, რომ ცხენზე მის ცხოვრებაში მეორედ ან დიდი-დიდი მესამედ იჯდა. ეს მარტო გაფარჩხულ ფეხებზე კი არ ეტყობოდა, არამედ ხელში სახაზავი ჯოხივით ულაზათოდ დაკავებულ ხმაღზეც. როცა მხედრები შეჩერდნენ ერეკლემ მეომრებს (და შესაბამისად საქართველოსაც) მჭექარე ხმით საკმაოდ ვრცელი სიტყვა სტყორცნა. მეფის გამოსვლაში, ვერ დაფუკარგავ, მონტაჟის ავტორს, ძნელი შესამჩნევი როდი იყო მადლობის გრძნობასთან ერთად მცირე სინანული და გინდა გულდანყვეტაც კი იმის გამო, რომ

გიორგიევსკის ტრაქტატის ყველა პუნქტი ყოველთვის ისე როდი სრულდებოდა, როგორც თურმე საქართველოს მხარეს ჰქონდა ჩაფიქრებული. მერე უცებ, თითქოს მეფეს რაღაც გაახსენდაო, თავისი სიტყვის დეკლარაციული მხარე ერთბაშად მოიცილა, წინ აღმართული ციხისკენ გაიშვირა ხმალი „ჰკა მაგ ნუნკლებს მაგათაო!“ დაიგრგვინა და ცხენს დეზი შემოჰკრა. ვერ დავიჩემებ მეფის სიმძიმით ნელში გაზნექილი ცხენი ოთხით მონყდა ადგილს-მეთქი, მაგრამ ჩორთზე უფრო ჩქარა რომ აუყვა აღმართს, სადაც გინდათ ხელს მოვანერ, მეფის მხლებელთა ცხენები უფრო მარჯვედ და მჩატედ გამოიყურებოდნენ, მაგრამ მეფეს ხომ ვერ გაასწრებდნენ.

„ზდოროვო! ზდოროვო!“ ჰყვიროდა აღტაცებული სტუმარი, რომელსაც აშკარად ჩანდა, მთლად ისე როდი უთარგმნეს ხელმწიფის სიტყვა, როგორც ერეკლეს ბაგეთაგან ითქვა. ვინ იცის, იქნებ მთარგმნელი სწორად მოიქცა, ან იქნებ არც მოიქცა სწორად, რაკილა მონტაჟის ავტორ ადგილობრივ პოეტს ჩაილურის წყლად ჩაუტარა ის უძილო ღამეები, როცა შემოქმედმა დიდი ყოყმანის შემდეგ გადაწყვიტა მოქალაქეობრივი გაბედულების სასწაული დაეფრქვია ერეკლეს სიტყვიდან და ამით თავისი მომავალი სასწორზე შეეგდო. მაღლა, ნაციხარამდე ცხენებმა ვერ ააღნიეს. ბილიკი ერთობ ვიწრო იყო და ნაწვიმარი გახლდათ. ქვებს შორის მიმალულმა მეციხოვნე-მსახიობებმა ცოტა ხანს უცადეს „მტრებს“ და მერე სანახაობა ჩავარდნას იმით გადაარჩინეს, რომ ქუდები ჩაიკეცეს და ჩაუხტნენ „მოძალადეებს“. ატყდა ფიცხელი ომი, მაგრამ ამ უკანასკნელს მაყურებელზე ისეთი შთაბეჭდილება არ მოუხდენია, როგორც ერეკლეს პირველმა გამოჩინამ მოახდინა. შორიდან არც ხმალთა ჩახაჩუხი ისმოდა, არც მებრძოლების კბილთა ღრჭიალი და არც „დაჭრილთა“ კვნესა.

ღამით, კოცონთან კვლავ შეიკრიბნენ სტუმარ-მასპინძლები. ბენოს კოცონთან გამართული მეჯლის-მასკარადი, უნდა მოგახსენოთ, ხელს აძლევდა, რადგანაც თვალში არავის ეჩხირებოდა და ვერც ვერავინ ამჩნევდა. საკმარისი იყო მოყიჟინე-ალტკინებულ მეკოცონე-მოზეიმეთა ზურგებს მოფარებოდი, რომ ღამის ნაბადში საიმედოდ შეფარებულს ვერც ვერავინ გიცნობდა და შენს ფიქრებთან დარჩენის მეტი საშუალებაც გეძლეოდა.

კოცონთან გაჩაღებული ჰაიჰუი გვიან შუალამემდე გაგრძელდა. ამ შეხვედრიდან ბენოს ყველაზე მეტად ერთი მაღალი,

სიმპათიური სახის მოზიემე დაამახსოვრდა. იგი გაუთავებლად ჩაბლაოდა მიკროფონს ამჯერად რატომღაც ყველაზე გულუბრყვილო და უხამს ხალხურ ლექსებს. ხალხური პოეზიის მარგალიტებიდან ხმაგამწყრალ სწავლულს, რატომღაც ძალზე სუსტი ლექსები შეერჩია, ალბათ იმის დასამტკიცებლად, რომ ყველა ხალხური ლექსი შედეგრი როდია. მერე შეზარხოშებულმა მთქმელ-კონფერანსიემ, ალბათ, ადგილობრივ მოცეკვავეთა გამოსაჯავრებლად ცეკვა დაიწყო. მიკროფონით ხელში ენერგიული ბრაციბორუცით ისე ღონივრად და გამეტებით მალაყ-ბუქნაობდა, რომ კოცონთან გაუმჭვირვალე მტვრის ბული დააყენა. მაღალი სტუმარი მტვრის მომიზეზებით (ისედაც წასვლა უნდოდა, ეძინებოდა, მოსწყინდა) წამოდგა და მასპინძელთა თანხლებით იმ გაჩახჩახებული ფინური სახლისკენ წავიდა, რომელიც ჯერ კიდევ სამი თვის წინათ იყო მის განსასვენებლად გათვალისწინებული. სტუმრის წასვლის შემდეგ დოლ-გარმონის ხმა შეწყდა. სახალხო მთქმელთა მფარველი კი მაინც ბუქნავდა კოცონთან და მამა-პაპას ცეკვა „ხანჯლურში“ ცუდად როდი ჰბაძავდა.

დილით რომ გაიღვიძა, ოდნავ თავი სტკიოდა. ფარღალა ოთახში დადგმულ საწოლებს გადახედა. სამივე ლოგინი ცარიელი იყო. „გავეღვიძებინეთ მეც, ამ ოჯახაშენებულებსო“, გაიფიქრა თანამეოთახეთა მისამართით. ადგა. მხარზე პირსახოცი გადაიკიდა, სახლს შემოუარა, მაგრამ პირსაბანს ვერსად მიაგნო. რაკილა ოდაში კაცი არავინ აღმოჩნდა, თეფშების რეცხვით გართულ, წელზე შალშემოხვეულ დედაკაცს ჰკითხა: „ბოდიშს ვიხდი, ხელს სად იბანენ, აქ, ახლომახლო ბატონოვო“. „ვერ გეტყვი, მეც პირველად ვარ, პატივცემულოვო“, გაუღიმა ქალმა. აშენდა მისი ოჯახი, ჩაიდანს მიწვდა და ბენოს პირი დააბანინა.

მერე კინორეჟისორმა სწრაფად ჩაიცვა და თავზე ხელის სმით (აბურღული თმა ცოტათი მაინც რომ დაეწყო თავზე) გასწია „მთავარ კოტეჯისაკენ“. ორჯონიკიძის ძეგლთან სტუმრებს წრე შეეკრათ და ხარხარებდნენ.

მთავარი სტუმრის მოლოდინში, ჩანს, მცირეოდენი საამალო შესვენების წუთები დადგომოდათ და, რაკი გუშინ ყველაფერი მშვიდობიანად დამთავრდა, კარგ გუნებაზე გაღვიძებულთ თავისთვის ნება მიეცათ პიროვნული თავისუფლება ხუმრობა-ღლაბუცით გამოეხატათ.

წრის შუაგულში ერთი თავნამახული „ერისკაცი“ იდგა. ბენო კარგა ხანია იცნობდა იმ კაცს და მტკიცედ და საბოლოოდ ჰქონდა მასზე შეხედულება ჩამოყალიბებული. შესახედაობით და „მოღვაწეობითაც“ ეს ჩოფურა „მაგლობელი“ დიხადაც რომ ზედგამოჭრილი იყო სავიტრინო სატირული კედლის გაზეთისთვის „ვინ გვარცხვენს“, მაგრამ, რატომღაც, წლების განმავლობაში ხელმძღვანელ კადრებთან დაახლოებული პირის სახელი ჰქონდა დაგდებული და ბენოს არ გაკვირვებია, აქაც რომ აღმოჩნდა. უფრო ის უკვირდა, რას ამბობს ნეტა მისი მწირი გონებით ისეთს, ირგვლივ მყოფნი რომ სიცილით იჭაჭებიანო.

ბენო რომ მოახლოვდა, ჩოფურამ სიტყვა მოწყვიტა, სიჩუმეში ვილაცამ ჰკითხა:

– მიაგენით, ბატონო ბენო პირსაბანს?

ბენოს თვალთ დაუბნელდა. პირი გაუშრა, ყურებში ზარების რეკვა ჩაესმა. თითქოსდა ზარს კისერთან, უფრო ახლოს, ზედ ყურის ბარაბანთან რეკავდნენ.

„ახლა წავიქცევი. მთავარია თავი კიბეს არ ჩამოვკრა. ჯიბეში ვალიდოლი მაინც მქონოდა“, გაიფიქრა და მერე აღარაფერი ახსოვს.

...დაახლოებით ერთი საათის შემდეგ ვერტმფრენზე დასვენებულ ბენოს საჰაერო კრაზანა ქვევითკენ მიაქროლებდა. ადგილობრივი ექიმი აფრენისას რომ ფერხითით ეჯდა, ახლა თავით დაუჯდა და მიცვალებულს შუბლზე დაადო ხელი, რადგანაც უმოწყალო ტრანსპორტი თავს ოროტოტოსავით იქეთ-აქეთ უქანავებდა.

ამალის წევრები მკაცრად გააფრთხილეს, რომ ეს ადგილობრივი ტრაგედია სტუმრის ყურამდე არ მისულიყო. ამალა მთელი დღის განმავლობაში ერთგულად იცავდა საიდუმლოს. ოღონდ ხანდახან, შინაურულ მუსაიფში ერთმანეთს გადაულაპარაკებდნენ: „თურმე გული ჰქონია ცუდად. ორი ინფარქტი ფარულად გადაუტანია. წნევა მაქსიმალურზე ბევრად მაღალი ჰქონია. როგორ შეიძლებოდა, ამ სიმაღლეზე ამოსვლა. ეს არ უნდა სცოდნოდა ამხელა კაცსო? რაა ბოლოს და ბოლოს, ვერ ვისწავლეთ თავის მოვლა, ჩვენ თვითონვე ვუღებთ ჩვენს თავს ბოლოსო“.

ამერიკა, ამერიკა

რომ გითხრა, არ მომეწონა ამერიკა, ვერ ცხოვრობს ხალხი კარგად-მეთქი, დამიჯერებ? არ დამიჯერებ. კი, ყველაფერი ბევრი აქვთ – საჭმელ-სასმელი და ჩასაცმელ-დასახურავი. რავარი ტკბილი და მომფერებელია, იცი, ამერიკელი? საკუთარ მამიდაშვილში ვერ გამოარჩევ, მარა მე, ძმაო, ვერ ვიცხოვრებ იქანა. ვერ ვუგებთ ჩვენ ერთმანეთს. არ გვესმის ერთმანეთის მორჩა და გათავდა.

ერთი თვე ხელის გულზე მატარებდნენ, თან გადამყვნი ჩემი მასპინძლები, მარა წესიერად არ ამომისუნთქავს, რაც იქ ვიყავი. გული ხელით მეჭირა. დაძაბულობა-ნერვიულობისაგან კინალამ გავაფრინე.

ვერ ვაგებინებდი ჩემსას და იმათი კიდეც მე არ მესმოდა. ენაზე როდი გელაპარაკები. ჩემი მასპინძელი – ტომ სტივენსი ქართულს მშვენივრად ლაპარაკობდა, სპეციალურად, კომპიუტერით უსწავლია თვე-ნახევარში. იცოდა, ალბათ, მე, აქედან ჩასული, ინგლისურად ჭიკჭიკს რომ ვერ დავინყებდი.

პირველად ვიყავი საზღვარგარეთ საერთოდ.

ადრე სამჯერ-ოთხჯერ ტურისტად მინდოდა წასვლა, მაგრამ არ გამიშვეს. შენ გგონია, უარს მეუბნებოდნენ? რამე მიზეზს მომიძებნიდნენ და მირჩევდნენ არ წახვიდეო? არაფერი მსგავსი. წითელი ხაზი იყო ჩამოსმული, როგორც ჩანს ჩემს საბუთებზე და ტურისტად რომ ჩავენერებოდი, პატარა, უმტკივნეულო შარს მომდებდნენ, წასვლის დრო რომ მოახლოვდებოდა. ან ანკეტა არ გაქვს სწორად შევსებულიო, ან სამედიცინო ცნობა მოძველდაო, ან ჯგუფი შეამცირესო, შეცვლილი პოლიტიკური ვითარების გამო ესა და ეს ქვეყანა ტურისტს აღარ იღებსო...

ბოლოს მივხვდი, რომ არ უნდოდათ იმპერიიდან ჩემი გაშვება (რა საიდუმლოება ვიცოდი ამნაირი) და მოვეშვი მეც.

ახლა ამ ბოლო დროს, გაცვლობია რომ შემოვიდა მოდაში, ჩამწერა აღმასკომში ვილაც ღვთიან-მადლიანმა.

ბულგარეთში არ მიშვებდნენ და ამერიკაში ვინ გამიშვებს-მეთქი, არც მქონდა იმედი, გითხრათ სიმართლე.

ბიჭოს! მეძახიან ერთ დღეს – სასწრაფოდ საბუთებო. რა უნდოდა საბუთების მოგროვებას, ახლა ისე ძნელი აღარაა, დახასიათება-რეკომენდაციები აღარ გჭირდება. მოვხიკე ხელათ და ორ დღეში ჩავაბარე.

სანამ თვითმფრინავი ნიუ-იორკში, კენედის აეროპორტზე არ დაეშვა, არც კი მჯეროდა, რომ ამერიკაში მივფრინავდი.

ჩვიდმეტნი ვიყავით აქედან. ჩვიდმეტნივე სხვადასხვა ამერიკელის ოჯახში ვცხოვრობდით ერთი თვის განმავლობაში. ახლა, სექტემბერში, იქიდან ჩამოვა ის ჩვენი ჩვიდმეტი მასპინძელი და ჩვენ უნდა მივილოთ. ჩვენს სახლებში იცხოვრებენ.

აეროპორტშივე დაიწყო ჩემი გაუგებრობა ამერიკასთან და ასე გარძელდა ბოლომდე.

ამოიტანა თუ არა ჩემი ჩემოდანი კონვეიერმა, ვეცი მაშინ-ათვე. საბაჟო ხომ ყველგან საბაჟოა, რა ბიჭები იქნებიან, გახსნილი და გაჩითული რომ არ ჰქონდეთ ჩემი ბარგი-მეთქი.

ვუტრიალებ, ვსინჯავ, ძველი ტყავისსუროგატგადაკრული ჩემოდანი გასაღებებზე მქონდა დაკეტილი, მარა მე შენ გეტყვი, გასაღებს ვერ მოარგებდნენ. ძველი გასაღებების მეტი რა ექნება-მეთქი ამერიკას. არ შეატყოს პატრონმა არაფერიო და გატეხვით არ გატეხავდნენ, მაგდენს ქე მიხვდებოდნენ, რასაკვირველია.

ამ თვალთვლება-ბუჯურში რომ ვარ, დამადგა თავზე კონვეიერის აყლაყუდა მორიგე. შენუხებულა, რალაცას მელაპარაკება, სადაც დავადებ ხელს ჩემოდანს, იმ ადგილს მიასიკვდილდება და ათვალთვრებს. რალაცას მიხსნის, რალაცას მეკითხება.

ჩვენი გიდი რომ ახლოს იყოს, მითარგმნიდა, მაგრამ გიდაც თავისი თავი უჭირს. მისმა ჩემოდანმა, ჩანს, დაიგვიანა ამოსვლა და დანა პირს არ უხსნის.

როგორც იქნა, მოვიმორე კონვეიერის მორიგე და გავიკვლიე გზა საბაჟოს ჯიხურისაკენ. ჩემთვის არც შემოუხედავს, გაშალა თუ არა პასპორტი, რეკა ბეჭედი და დამიბრუნა.

ვსტაცე ჩემოდანს ხელი, გავედი განზე და იქვე, მაგიდასთან მდგომ მებაჟეს გავუშალე წინ ჩემი ავლა-დიდება.

თამამად ვარ. რა მიმაქვს ისეთი, რომ კისერში ჩამავლონ

ხელი. ნიფხავ-პერანგის და სამკერდე ნიშნების გარდა, მასობრივად გამოშვებული თამარ მეფის სამმანეთიანი თუნუქის ნაჭედობა მიდევს და ორი ბოთლი არაყი.

მესამე ბოთლი მოსკოვში, გამოსვლისას, დაიტოვეს; რომ ჩამობრუნდები, დაგახვედრებთო.

ჩახედა ჩემს ჩემოდანს ბობრმა, სუფთად გაპარსულმა ამერიკელმა და კონსერვის ქილისხელა აპარატს, რომელიც ხელში ეჭირა, რაღაც ჩაულაპარაკა.

მოცვივდა სამი ზუსტად ამნაირად, სუფთად და პენიანად ჩაცმული ამერიკელი.

ჩახედავენ ჩემს ჩემოდანს და ფითრის ფერი ადევს ყველას სახეზე.

„რა განერვიულებთ, თქვე კაი ხალხო“, გულში ვამბობ, „გამჩხრიკეთ და გამიშვით ჩემს გზაზე. იმის ჩიტი ვარ, რამე აკრძალული წამომელო და ამ უცხო ხალხში თავი შემერცხვინა?“ მევედრებიან, მიხსნიან რაღაცას, მარწმუნებენ, ქალაღდიც კი შემომჩეჩეს, დაგვიწერეო.

მაგ ჭკუაზე ვარ სწორედ, მე არაფერს არ დაგინერყენ, მე ვუთხარი, მე თქვენ ვერ გენდობით, დაუძახეთ ჩვენს უფროსს და იმასთან ვილაპარაკოთ-მეთქი.

მოიყვანეს გიდი და ოთხივენი მიცვივდნენ, თან ჩემს ჩემოდანზე უთითებენ. „რა მოხდაო“, გიდი მეკითხება. „რა ვიცი; მე ვუთხარი, მაგენი შარზე არიან, მე მგონია, აგერაა ჩემოდანი და ნახონ, ხომ არ გავრბივარ“, მე ვუთხარი.

ახლა მებაჟეებს მიუბრუნდა გიდი. ყოჩალი ქალია, უნდა ვთქვა სიმართლე, საიდან აქვს ოცდაშვიდი წლის გოგოს ამხელა გამოცდილება. მამალი ქალიაო, რომ იტყვიან, ისაა სწორედ, არავის არაფერს გაატანს და ვაგლახად თავს არ დააჩაგვრინებს. „ესენი აქეთ გეკითხებიან: რა უნდა ჩვენთან, ჩემოდანი რატომ გახსნაო, ხომ არაფერი დაკარგეო.

ჩემი მხრივ ყველაფერი რიგზეა-მეთქი. მე ჩემოდანი გასაჩხრეკად დავუდღევი წინ. გახსნაზე არ შევანუხე, პატივი ვეცი-მეთქი.

უთარგმნა გიდმა ჩემი ნათქვამი და ოთხივე მებაჟე ისე ახარხარდა, რომ მთელი დარბაზი ჩვენ მოგვაცქერდა. „თენქიუ, თენქიუს“ ძახილით და მხარზე ხელის თათუნით გამომაცილეს.

ჩემოდანიც თვითონ გამომიტანეს. რა საჭირო იყო ჩემოდანს რომ ხსნიდო, გიდმა, რენტგენში ხედავენ ყველაფერსო, ჯიბეში რა გაქვს შენ და თავში რა ფიქრი გიტრიალებს, ისიც იციან მაგენმაო.

ჩვენ ჩვენი მასპინძელი მოსაცდელში გველოდა. „ყვაპუ, ყვაპუ ჯანჯალია!“ იძახის ვილაცა. შევხედე, ასე ჩემსიმალე, გამხდარი, მოკლესახელოებიანი, ცისფერპერანგა, მოლისფერ-შარვლიანი ჰალსტუხ-სათვალისანი ამერიკელია. კენედის მომდევნო ძმა (რომ მოკლეს) თუ გინახავთ სურათში, იმას ჰგავს რაღაცით. ჩემს გვარს ისე ლამაზად წარმოთქვამს შენი მონონებული.

ხელი ავუწიე ძველი ნაცნობივით.

სანამ გიდი ერთმანეთს ჩაგვაბარებდა, უკვე ტკბილქართულით ვსაუბრობდით. ხელში პატარა ლექსიკონი ეჭირა და ხანდახან ჩაიხედავდა, მაგრამ ამას დავეძებდი? ძლივს ქართულად მოლაპარაკე ერთი ამერიკელი აღმოჩნდა ამხელა ქვეყანაში და ისიც მე შემხვდა. ამაზე დიდი გამართლება არ არსებობს.

აეროპორტიდან რომ გამოვდიოდით, ჩემს მასპინძელს გავანდე; არაყი მაქვს ჩემოდანში და ვაჩუქებ საბაჟოს ბიჭებს, კარგად მომექცნენ, კარგი ხალხია-მეთქი. ჯერ ვერც თვითონ გაიგო, რაში გამოიხატა „კარგად მოქცევა“ და რატომ უნდა მიმეცა არაყი.

მერე, როგორც იქნა, რომ გავაგებინე – არ გამჩხრიკეს-მეთქი, გაეცინა, რატომ უნდა გაეჩხრიკეო. არყის მიცემა არ მიჩნია. ვერ გაიგებენ, შენუხდებიანო.

ოთხის ნახევარი იყო ტომის შინდისფერ „მუსტანგში“ რომ ჩავჯექით.

მასპინძელი წამდაუნ-უმ საათზე იხედებოდა.

თქვენ, ალბათ, სამზე სადილობთ და ბოდის ვიხდი, რომ შეგაგვიანეთო. რა თქვენი ბრალია, მე ვუთხარი, საგზაო ფორმლობები ხომ მოგეხსენებათ. თვითმფრინავმაც შვიდი წუთი დაიგვიანა-მეთქი.

ისე შევიფერე მეც სტივენსის ნათქვამი, თითქოს მართლა ზუსტად სამზე ვიყო სადილობას მიჩვეული და ქვეყანა დაიქცა, რომ რაღაც ნახევარი საათი გადამიცდა. შინ მისვლას ველარ ვასწრებთ, გზაზე კარგი რესტორანი მეგულება და იქ

ვისადილოთო. არ გვინდა რესტორანი, თუ ძმა ხარ, რატომ უნდა დაიხარჯო. მე უბრალო კაცი ვარ, სახლში სადილობა მირჩევნია. რას გვაჭმევენ თქვენი მეუღლის გაკეთებულზე უკეთესს რესტორანში-მეთქი.

ვერც ეს გაიგო, რასაკვირველია ტომმა.

სამჯერ ავუსხენი უბრალო სიტყვებით, დამარცვლით, მიმიკაც ჩავრიე, მაგრამ ვერა და ვერ მიხვდა, რას ნიშნავდა – „რას გვაჭმევენ თქვენი მეუღლის გაკეთებულზე უკეთესს რესტორანში“.

ამის შემდეგ კიდევ უფრო დაფიქრებული მართავდა მანქანას და დროგამოშვებით ისე შემათვალისწინებდა, როგორც ტურისტები ათვალისწინებენ სფინქსს, ან მეზობოური ერის ცხოველის სასწაულებრივად გადარჩენილ ჩონჩხს.

სასტუმროს წინ, ნახირივით გაშლილ მანქანებში ჩვენი „მუსტანგის“ ადგილი არ აღმოჩნდა. კარგა ხანს ვურტყით წრე რესტორანს. ჩემდათავად აღმოვაჩინე კიდევაც ორი სამი ადგილი გაზეთის კიოსკთან და შადრევნის სიახლოვეს, მაგრამ ტომმა იუარა; მანდ არ შეიძლება მანქანის გაჩერებაო.

არაყი მაქვს ჩემოდანში, მივცეთ ერთი ბოთლი დარაჯს და გაგვიმანსავს ადგილს-მეთქი.

ფეფრლისფერთმიანი უქუდო მორიგე, რომელსაც ქუდის ნაცვლად მარტო კეპი ჰქონდა შუბლზე მიწებებული, იქვე მიმოდინდა.

არც ეს რჩევა ისულგულა სტივენსმა. ადგილი თუ არ არის, არყის მიცემის შემდეგ საიდან გამოჩხრეკავს, ხოლო ადგილი რომ იყოს უარყოფდაც დავდგებითო, იფიქრა ალბათ.

მანქანის სადგომის ამაო ძებნაში დრო ჩვეულებრივზე უფრო სწრაფად გარბოდა.

ჩემმა მასპინძელმა რესტორნის კარებთან გამიჩერა, შედი და ადგილი დაიკავე, ხუთ წუთში შემოგიერთდები, გზის იქითა მხარეს დავაყენებ მანქანასო.

რესტორნის კარში კამერდინერ-იუნკერის კოსტუმში გამოწყობილი თეთრხელთათმნიანი ზანგი იდგა. გამიღიმა და ჩემკენ ორიოდ ნაბიჯი რომ გადმოდგა, ჯიბიდან პასპორტი დავაძრე და ხელში შევაჩიჩე. ჯერ მოსკოვში, სასტუმროში უსაბუთოდ ვინ შეგიშვებს და ამერიკაში მით უმეტეს-მეთქი.

შენობას, წელანვე შევნიშნე, თავზე „ჰოტელი“ ეწერა.

„ჰოტელ“ კი, არც მეტი, არც ნაკლები სასტუმროს ნიშნავს.

ზანგმა გადაფურცლა-გადმოფურცლა ჩემი პასპორტი, მაღლობა გადამიხადა და გულის ჯიბეში მოწინებით ჩაიდო. ვდგევარ და ველოდები, როდის დამიბრუნებს ეს შოკოლადისფერი შვეიცარი პასპორტს. თავაზიანად მითითებს კიბეებისაკენ; აბრძანდი, ისიამოვნეო. ის-ის იყო ვიფიქრე, ალბათ აქ ასეთი წესია, პასპორტს გამოსვლისას დამიბრუნებენ-მეთქი, რომ ტომიც მოგვიახლოვდა.

რას უდგებხარ, რატომ არ შეხვედიო, მკითხა.

ამ ძვირფასმა კაცმა პასპორტი ჩამომართვა და აღარ მიბრუნებს-მეთქი.

რა ვიცი, რა უთხრა, შავმა კაცმა მაშინვე დამიბრუნა ჩემი ვინაობის დამამტკიცებელი საბუთი.

ავდივართ კიბეზე და ტომი კვდება სიცილით. ასეთი ყვეყნი კარისკაცები გვყავს ამერიკაშიო. შენ რომ პასპორტი გაუნოდე, ეგონა, სუვენირად აჩუქე და ჯიბეში ჩაიდოო. გული დამწყდა, რომ მე და უბრალო ამერიკელმა ვერ გავუგეთ ერთმანეთს. ჩემოდანში არაყი მაქვს, ვაჩუქოთ, რას იფიქრებს ეს დარბაისელი კაცი ჩემზე-მეთქი. რისთვის უნდა ვაჩუქოთ, რა სამსახური გაგვინიაო. რატომ რა სამსახური, უსაბუთოდ გამოგვატარა-მეთქი. მაგის მოვალეობა სწორედ ეგ არისო, ეგ არი ალბათ, სტივენსი ტყუილს რაზე მეტყოდა.

მეორე დღეს სტივენსი, მისი მეუღლე და ოცდახუთი წლის ვაჟი – რიჩარდი, რომელსაც ჩემთვის სრულიად მოულოდნელად, ნეკის სიგრძეზე დაყენებული, პერპენდიკულარული თმა ამშვენებდა, სამსახურში გაიკრიფნენ. ცოტა არ იყოს, გამიკვირდა. ჩვენთან მოსკოვიდან თუ გყავს სტუმარი, ერთი კვირა მაინც ახლო არ ეკარები სამსახურს (სტუმარს ხომ პატრონობა უნდა). ხოლო თუ უცხოელი გწვია, ჩამოსვლამდე ერთი კვირით ადრე, თადარიგის დასაჭერად ბიულეტენზე გადისხარ. მერე იმ ერთ თვეს უფასო შევბუღებას იღებ და, სანამ თვითმფრინავის ტრაპიდან არ დაგიქნევს ხელს, გვერდიდან როგორ მოშორდები.

წავიდნენ სამსახურში და დამიბარეს, თუ შინ მოგწყინდეს, აგერ, მარცხნივ, ჩვენსავე ქუჩაზე სკვერია. გაისერნეო. თუ

არა და, ნამონეტი, დაისვენე, გნებავს ტელევიზორს შეავლე ხოლმე თვალიო.

თერთმეტს გადაცილებული იყო. ჯიბეში სტივენსის საეიზიტო ბარათი, ხოლო ხელჩანთაში ერთი ბოთლი არაყი (მეორე ბოთლი, ნუხელ, მასპინძლებს გადავეცი საზეიმო ვითარებაში) რომ ჩავიდე და ქუჩაში გამოვედი.

ნიუ-იორკში გრილოდა.

დეკორატიულ ნაძვის ხეზე ჩემთვის უცხო-უნახავი, მაგრამ ნამდვილი ჩიტი იჯდა და გაბმულად ჟღერტულეობდა ამერიკული ჩიტის ჟღერტულით.

სკვერი არც მიძებნია, ქუჩას ჩავყევი და მალაზიებს შევათვალეირებ; როგორა აქვთ საქმე, რა იშოვება და რისი დეფიციტი აწუხებთ-მეთქი.

ნიუ-იორკში თუ ყოფილხართ, ორმოცდამეცხრე ავენიუზე, შუქნიშანთან, უკან გადაქანჯული ცათამბჯენის კუთხეში, საღეჭი რეზინის, ერთჯერადი შპრიცების და პრეზერვატივების ჯიხურს რომ გასცდებით პატარა მალაზიაა. სწორედ იმ მალაზიის კარი შევალე ჩემდა ჭირად.

შევედი თუ არა, ჯინსებში ძლივსჩატენილმა, ჩვეულებრივზე უფრო შავგვრემანმა, დიდტუჩება გოგომ და ბერეტიანმა, შუახანსგადაცილებულმა, ბზისფერულვაშა კაცმა დომინოს თამაში მიატოვეს და „პლიის, პლიის“-ის ძახილით ჩემკენ გამოიქცნენ.

რა გნებავთო, რით გემსახუროთო, ალბათ ამას მეკითხებიან, ლაპარაკს ერთმანეთს არ აცლიან და სახეზე ისეთი ნათელი გადაჰკრავთ, თითქოს მთელი კვირაა ჩემ შემოსვლას ელოდებოდნენ და, აჰა, ნატვრა აუსრულდათ.

ინგლისურად რომ ვერაფერი გამაგებინეს, ფრანგულ-გერმანულიც მოსინჯეს. იტალიურად არაფერი უკითხავთ და, სიმართლე გითხრათ, გული დამწყდა, გერმანულიდან პირდაპირ რუსულზე გადავიდნენ:

რა გნებავთ, რა მოგართვათ, რისი შეძენა გსურთო.

ნუ წუხდებით-მეთქი, თქვენის ნებართვით, მივიხედ-მოვიხედავ, ჯერ არა მაქვს გადანყვეტილი, რაც ძალიან მომეწონება, იმას შევიძენ-მეთქი. თქვენ განაგრძეთ თამაში. მე თვითონ შევათვალეირებ-მეთქი მალაზიას.

ვინ გამიგონა, ჩემ იქ ყოფნაში დომინოსკენ თვალიც არ

გაუპარებიათ:

გარბი-გამორბიან. ჩამოყარეს ვიტრინიდან ყველაფერი. ტანზე იზომებენ ფართლელს, აქებენ კვართ-შარვლებს, იაპონურ ფოტოაპარატებს, ტყავის თხელძირიან და, მგონი, ზოგ სრულიად უძირო ფეხსაცმელსაც კი.

შევწუხდი ძალიან. ხომ არ დავუწყებ ამ პატიოსან ხალხს ახსნა-განმარტებას: მე, სურვილის შემთხვევაშიც, ჯერ არაფრის მყიდველი ვარ, ორი კაპიკი, რომელიც როგორც ტურისტს მერგება, ბანკიდან ჯერ კიდევ არ გამომიტანია და საერთოდ, ჩემი ჯიბის დიდი იმედი ნუ გექნებათ. მე ერთი უბრალო, საბჭოთა დამთვალეირებელი ვარ, უვალუტო გაცვლის მსხვერპლი-მეთქი.

ყველაზე უპრიანი ამ სიტუაციიდან გამოსასვლელად ის იქნება, – რასაც მიჩვენებენ დავუწუნო, ან ისეთი რამე მოვითხოვო, აქ კი არა, ჰონკონგის „მილიონი წვრილმანის“ მალაზიაშიც რომ არ ექნებათ.

„ეს ფერი არ მომწონს, ასეთი ფერი მინდას“ პოზიცია წამგებიანი აღმოჩნდა. რა ფერსაც ვისურვებდი, იმ ფერის ტანსაცმელსაც დამიდებდნენ წინ. ფეხსაცმელები შევათვალეირე და რაკი „ინსპექტორს“ ვეძებ რამდენი ხანია, აფსუს არც თქვენ გქონიათ-მეთქი. კაცმა გოგონას რაღაც გადაულაპარაკა. ყავისფერი გამყიდველი ტელეფონს ეცა და თხუთმეტ წუთში „ინსპექტორი“ ჩემს ფეხებთან იყო. დავხედე ყუთს და თავში ხელი შემოვიკარი. ეს ინგლისის გამოშვებაა, მე ჰოლანდიური მინდოდა, თქვენგან არ მიკვირს, ინგლისურს ახლა ვინღა იცვამს-მეთქი. ბზისფერულვაშამ გოგონას წამუყო და ისიც ტელეფონისკენ მიტრიალდა, მაგრამ შევაჩერე. ამდენი დრო აღარა მაქვს, ნახევარ საათში ტელევიზიით გამოვდივარ, „ინსპექტორს“ როგორმე, სხვაგან ვიშოვი; თუ გინახავთ, საერთოდ, კვართზე გადაბმული შარვალი, მრავალჯიბიანი, ყოველდღიურ სახმარად ძალიან მოსახერხებელია, მქონდა და დამიძველდა. სადმე რომ მაშოვნილა, ფულს არ დავზოგავ-მეთქი.

ერთმანეთს თხებივით მიაჩერდნენ. ატყდა მსჯელობა და კამათი. ხომ გამოგიჭირეთ (გული სინარულით მევსება), ახლაც არ მომეშვებით?

სამ-ოთხ ადგილზე დარეკეს, და ის იყო, კარებისკენ უნდა

მექნა პირი, რომ შემოვიდა ლილიპუტზე ოდნავ მაღალი, ცხვირპაჭუა კაცი და ციმციმ შემოიტანა; არც მეტი არც ნაკლები სწორედ ჩემ მიერ შევკეთილი „კომბინეზონი“ და, რაც ყველაზე გულისმომკვლელი იყო, სწორედ ჩემი ზომა.

თავაზიანმა ამერიკელებმა ჩემ მიმართ საბოლოოდ ინტერესი მაშინ დაკარგეს, როცა უკანასკნელ იმედს ჩავებლაუჭე, და ჩემზე გადამკვდარ გამყიდველებს უტიფრად ვაჯახე: ეს „კომბინეზონი“ შვიდჯიბიანია, მე კი ცხრაჯიბიანს ვეძებ-მეთქი.

მთლად უმადურად და უნამუსოდ ხომ არ მოვიქცეოდი. უბოდიშოდ ხომ არ ვუჩვენებდი ზურგს მასპინძლებს. მე ვთქვი, ამ ხალხმა ამდენი ინვალა, საერთოდ გაუტყდა მუშტარზე გული, თუ რითიმე მადლობა არ გადაუხადე-მეთქი, ამოვიღე ჩანთიდან არყის ბოთლი და დავუდე წინ. ცივი უარი მტკიცეს საჩუქარზე. არა ვსვამთ, არ გვინდა, არაყს არ ვეჭანებითო.

დავუნყე ქება ჩემს საქონელს, ეს ხორბლის არაყია, საუკეთესო რამ არის, დაიტოვეთ, თორემ მერე ინანებთ-მეთქი.

თავი მოიკლეს და არ გამომართვეს.

– არ გვესმის, არა, ერთმანეთის.

ვინ იცის, ჩემ კეთილ ჩანაფიქრს ვერ მიმიხვდნენ და, ეგონათ არაყს საყიდლად ვთავაზობდი.

რალა გავაგრძელო, ურთიერთშეხვედრათა გრძელი ჯაჭვი გამოდგა ჩემი ამერიკული დღეები.

კაუჩუკის ფაბრიკაში ექსკურსიაზე ყოფნისას ჩემი თვალით ვნახე, როგორ ეჩხუბებოდა მუშა მენეჯერს – სამი საათია უსაქმოდ ვზივარო. ჩვენთან მუშა სწორედ მაშინ გინყებს ჩხუბს, საქმეს რომ მისცემ.

ამიხსენით, რატომ ხდება ასე-მეთქი. ამიხსენეს მაგრამ ვერ გამაგებინეს.

ჩემმა მასპინძელმა ახალი ტელევიზორი შეიძინა. ფირმამ, რომელმაც ტელევიზორი მოუტანა, ძველი წაიღო, ახლის ფასი ძველის გამობრვით (გამოქვითვას რომ ვეძახით) უანგარიშა.

დღისით, მზისით ნუ მოატანინებთ, ჩემო სტივენს, ამ ახალ ნივთს სახლში. ეშმაკს ათასი თვალი აქვს. ქვეყანაა, ხალხია, მეზობლებია, ხომ შეიძლება ვინმეს ტელეფონისკენ ხელი გაექცეს – საიდან, რა საშუალებით, რა სახსრებით იყიდეს

ახალი ტელევიზორი მეთქი, ვურჩიე ტომს, როგორც კეთილისმყოფელმა.

ამიხსენი, თუ კაცი ხარ, ვის რაში ენალვლება, ჩემს ბინაში, რას შემოვიტანო. ავუსხენი, მაგრამ ვერ გავაგებინე.

ერთხელ, ქალაქგარეთ, ჯიმ ჰიუსის ფერმიდან რომ ვბრუნდებოდით, მანქანა გაგვიფუჭდა. ძრავა ქვრებოდა და განევა შეუმცირდა. პროფილაქტიკას მივაკითხეთ. ტომ სტივენსმა სელექტორს ჩაულაპარაკა. ორი თეთრხელთათმანიანი ყმანვილი გამოჩნდა პარმალზე. ტომმა გასაღები გადაუგდო და მანქანა პროფილაქტიკის ცისფერ ხახაში გაუჩინარდა.

რას ჩადიხარ-მეთქი, თავში სისხლი კინალამ ჩამექცა. ასე ბრმად როგორ ანდობ-მეთქი უცხო ხალხს მანქანას. ხომ დაგისხნიან ნაწილებს და გაგიძარცვავენ ავტომობილს-მეთქი.

არ დაიჯერო ეგ ამბავიო, იცინოდა ტომი, როცა მოსაცდელში სკამზე ფეხებზემონყობილნი ყავას შევექცეოდით.

რატომ არ შეიძლება, ამიხსენი-მეთქი, თუ კაცი ხარ. მთელი საათი გულმოდგინედ მიხსნიდა, მაგრამ ვერ გამაგებინა.

დაახლოებით ერთ საათში, ხოლო უფრო დაახლოებით საათ-ნახევარში, გამოიყვანეს თეთრხალათიანმა ბიჭებმა ჩვენი „მუსტანგი“ გარეცხილი, გასუფთავებული, ძრავა საათით ნიკნიკებდა. დაბრძანდითო, გაიარეთ, იქნებ საპრეტენზიო გაქვთ რამეო. ტომს უჩურჩულეს. ტომმა იუარა: თქვენს ნახელავს რალა შემონმება უნდაო. ქვითარზე ხელი მოუწერა და წამოვედით. ეს არაყი მაინც მიგვეცა, აშენდა მაგათი ოჯახი რა მოვლილი მანქანა ჩავვაბარეს-მეთქი, – ვეუბნები მასპინძელს. არაო, ეგ არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლებაო. შენ არ იცი ამერიკელი მუშის ხასიათიო. ახლა რომ არაყი მივცეთ, შემდეგ მოსვლის დროსაც მომთხოვენ. ერთი ბოთლი არყის გულისთვის მუშას ვერ გავაფუჭებ, მის მუშურ ფსიქიკაზე უარყოფით ზემოქმედებას ვერ მოვახდენო.

არ გვესმის, არა, ერთმანეთის ჩვენ და ამერიკელებს.

ერთ დღეს შტატის სენატის სხდომაზე შემეყვანა. სენატორები ქვემოთ ისხდნენ და თათბირობდნენ. ჩვენ, დაინტერესებული საზოგადოება, ზემოთ, იარუსებზე ვიყავით მერცხლებივით გამწკრივებული. თორმეტ საათზე შესვენება რომ გამოცხადდა, ტომმა ბოდიში მომიხადა; თხუთმეტი წუთით უნდა

დაგტოვო, ჩემს არჩეულ დეპუტატს უნდა შევხვდე. რჩევა უნდა მივცე, რომ თავის გამოსვლაში ეს და ეს გაითვალისწინოსო. თურმე ნუ იტყვით, შესვენებისას დეპუტატები სპეციალურად გამოყოფილ ოთახებში ამომრჩევლებს ხვდებიან, რომ მათი წინადადებანი მოისმინონ და გაითვალისწინონ.

გავიგებდი ამას მე? ჯერ ერთი, ჩვენთან, არაუზენაეს (სა-შუალო) სესიაზე ვინ დაგასწრებს. რაც შეეხება დეპუტატს, არჩევის მერე შენ მოგეკარება და შენს დარიგებას მოისმენს? იგი ხომ ერთხელ და სამუდამოდაა დარწმუნებული. რაკი ამირჩიეს, ეს იმას ნიშნავს, რომ შეუმცდარი გახლავართ და ჭეშმარიტების გასაღები მხოლოდ მე ერთს მიდევს ჯიბეშიო.

სტივენსი რომ დაბრუნდა, ვკითხე, რა ჰქენი-მეთქი. ისეთი მსუყე ფაქტები მივეცი ჩემს დეპუტატს გამოსვლაში გასათვალისწინებლად, რომ მადლობის ნიშნად სულ ხელზე მკოცნაო. ხომ მართალს ამბობ, გაფიცებ შენს ბიჭს – რიჩარდს-მეთქი. ვერ გაიგო, რას ვეუბნებოდი. კაცი ეგ ყოფილა, ეგ თქვენი დეპუტატი, არაყი მაქვს აგერ ჩანთაში, ვაჩუქოთ მადლობის ნიშნად, გაეხარდება-მეთქი.

კვდება სიცილით. ხომ გაგიჟდა ხალხის მსახური სენატის გახურებულ სხდომაზე არაყი რომ მივაჩირო ხელშიო.

გვესმის ახლა ჩვენ ერთმანეთის?

ვერ გავიგე, რისი ეშინოდა ჩვენს მთავრობას, რომ არ მიშვებდა და გზებს მიხლართავდა. ამერიკაში დამრჩენი ვარ მე?

უკან რომ ვბრუნდებოდით, თვითმფრინავში ჩემ გვერდით პეტროგრაძელი ებრაელი იჯდა. მეო, ახლა, შეიძლება თამამად ითქვას, საბჭოთა კავშირის ორგზის გმირი ვარო. რანაირად-მეთქი, ვკითხე. პირველი იმის გამო, რომ ებრაელმა კაცმა იმდენი ვიბრძოლე, ამერიკაში ტურისტად გაშვებას მივალწიე, მეორე იმის გამო, რომ ამერიკაში არ დავრჩი და უკან ვბრუნდებო.

ხუმრობდა, ალბათ, პეტროგრაძელი, მაგრამ მე, გითხრა სიმართლე, მთლად კარგად ვერც ეს ხუმრობა გავიგე.

1961

დრამატურგ ბაბაქის ჩვენება

რეჟისორ ლასურას თეატრიდან ხუთმა ნერვებმოშლილმა კაცმა გამოსდია.

ლასურია შესაშური სიმშვიდითა და სიჯიუტით მიიკვლევდა გზას მანქანისაკენ.

გამომყოლ-გამომდევნებელნი ერთმანეთს ლაპარაკს არ აცლიდნენ. თავის სათქმელს ჩრიდნენ ყურებში რეჟისორს. ქაქანებდნენ, ადამის ვაშლებზე წამდაუნუმ სამ თითს ისვამდნენ, აქეთ-იქით აწყდებოდნენ. ზოგჯერ აშკარად ხელითაც აჩერებდნენ რეჟისორს. ცმუკავდნენ და უცნაურად ხტოდნენ.

ეს იყო სულ. სხვა არავითარი საბუთი არ გააჩნდა ამ ნოველის ავტორს. ხუთი საქმიანი კაცისთვის „ნერვებმოშლილი“ ეწოდებინა.

ლასურამ გამოსვლისთანავე შენიშნა ტელეფონის ჯიხურთან მდგარი ხელჩანთოსანი დრამატურგი გაგაძე. მისი უცნაური, ნაძალადევი ღიმილი აშკარად არ მოეწონა და თვალი აარიდა.

ღიმილიც რომ მოსწონებოდა, რეჟისორი გაგაძეს თვალს მაინც აარიდებდა. რატომ და რისთვის, ამას ქვემოთ დავინახავთ. ამჯერად კი იმით დავკმაყოფილდეთ, რომ თვალი აარიდა იმ უბრალო მიზეზის გამო, რა უბრალო მიზეზის გამოც, რეჟისორები დრამატურგებს საერთოდ თვალს არიდებენ.

მანქანამდე შვიდი ნაბიჯიც არ იყო დარჩენილი, ლასურია რომ შედგა და შემოტრიალდა. ორივე ხელის ანტიკური შემართვით მდევარი ადგილზე გააშეშა და ღალადჰყო:

– კლიმენტი! ხუთშაბათს მოვილაპარაკოთ, დღეს მზად არა ვარ! ჩხართუა სამ საათზე!

– დღეს?! – იყვირა გახარებულმა ჩხართუამ.

– დღეს არა, იმ კვირაში. სანჩო, ბოდიშს ვიხდი, ვერც მოვასწარი, ზეგ ორ საათზე, თუ შეძლო. დამირეკე მაინც წინასწარ. ნაყინაძე ჰექტორთან მიდი და მოილაპარაკეთ. ამება, შენ რა გინდოდა? პარასკევს შევხვდეთ, ხომ არ გვიანდება, პარასკევს, პარასკევს, კარგი ხუთშაბათს იყოს. განყოფს? ოლონდ სამ საათზე. სამამდე არაფერი არ შემიძლია!

გულდამდულრული მდევენელი უფრო ენერგიულად ახტუნავდნენ. ყველა, ყველა და მათ ძალიან კარგად იცოდნენ, რომ „ის კვირა“ და „ხუთშაბათ-სამშაბათი“ უამური სატყუარა იყო, რადგანაც ხვალ დილით ლასურია მოსკოვს, ხოლო მოსკოვიდან იმსალამოსვე სამი თვით რიო დე ჟანეიროში მიფრინავდა.

ლასურიაში ჯერ მანქანის უკანა კარი გამოალო და ტყავის საქაღალდე შეისროლა. მერე წინა კარი გაატკაპუნა და რომ ჯდებოდა, სწორედ მაშინ მოხვდა ზურგში იმ ზომის ქვა, რა ზომის ქვითაც კაცის მოკვლა თავისუფლად შეიძლება, თუ თავში მოვარტყამთ, რასაკვირველია. ხოლო ზურგში როცა ვდრუზავთ დამნაშავეს, მხოლოდ კუნთს შეუშინ-შეუღურჯებს და მეტი არაფერი; თუ შეურაცხყოფით გამოწვეულ ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას და რაც მთავარია, შიშს მხედველობაში არ მივიღებთ, ძვირფასო მკითხველო.

ხუთეული ელვისისინრაფით დააცხრა დრამატურგ გაგაძეს და განაიარაღა, რადგანაც ბრძოლის ჟინით ანთებული დრამატურგი ჩანთის გახსნას და მეორე ქვის ამოღებას აპირებდა. ხოლო ჩანთა, როგორადაც არ უნდა გაგიკვირდეთ, ქვებით ჰქონდა სავსე.

ლასურიას სიარული მშვენივრად შეეძლო, მაგრამ სასწრაფო დახმარების საკაცეზე წოლა არჩია. ამჯერად საკაცეზე წოლა უფრო შთამბეჭდავი და თეატრალური იყო.

ტრავმირებული ხელოვანი მანქანისკენ რომ მიჰქონდათ, ლასურიაში მზეს ახედა.

მზე ჩვეულებრივზე უფრო დაშორებოდა დედამინას. ყოველ შემთხვევაში რეჟისორს ასე ეჩვენა.

* * *

გამომძიებელი და ბრალდებული ერთად შევიდნენ კაბინეტში.

– დაბრძანდით, ბატონო ჯანრი.

სიმართლის დამდგენი, ახალგაზრდა, ზღვისფერთვალეა ბიჭი იყო. პიჯაკზე სამფეროვანი ქართული დროშის სამკერდე ნიშანი ეკეთა. ურჩი თმა მოკლეზე ჰქონდა დაყენებული. ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. მარჯვენა ხელზე ცერა თითი არ აკლდა, როგორც სხვა მოთხრობებში ჩვეულებრივ აკლიათ ხოლმე თითები გამომძიებლებს.

ბრალდებული შუახანსმიღწეული კაცი იყო, ჯინსის შარვალი ეცვა, გახამებული თეთრი პერანგი, წითელი ჰალსტუხი და ირისისფერი პიჯაკი. რა ამ სტრიქონის ავტორის საქმეა სხვის გემოვნებაში ჩარევა, მაგრამ იგი მაინც ჯიუტად ფიქრობს, რომ ჩაცმულობაში კოვბოური და ევროპულ-ელეგანტური სტილის აღრევა მთლად კარგი ტონი არ უნდა იყოს.

– ესა ვართ სულ, ბატონო ჯანრი?

გამომძიებელს საუბრის დაწყება უჭირდა. იგი განზე იხედებოდა, დრამატურგის შეწუხებული სახე რომ არ დაენახა.

– როგორც ჩანს, – მოჩვენებითი სიმშვიდით უპასუხა გაგაძემ. „ახლა ამ ლაპარაკს თუ ჭკუის რიგება დამინყო, ეგა თქვი შენო“. გაიფიქრა.

– თქვენი ჩანთაა ამოღებული ნივთმტკიცებად.

– კი ბატონო.

– ქვებით იყო სავსე.

– მერე ვინ უარყოფს.

– სად იშოვეთ იმდენი ქვა, ბატონო ჯანრი.

– რა ლაპარაკია ახლა ეგ, ჩემო, თქვენი სახელი?

– ჰამლეტი.

– რა ლაპარაკია ახლა ეგ, ჩემო ჰამლეტ. მე შენ სერიოზული კაცი მგონიხარ, ქვების მეტი რა ყრია რიყეზე.

– მერე? ვარგა ასე, ბატონო ჯანრი?

– ვერ გავიგე?

– ქართველებმა ქვები ვესროლოთ ერთმანეთს?

– თუ ძმა ხარ, ქართველები ერთმანეთს როგორ უნდა მოვექცეთ, მაგას ვასწავლი მე სხვებს ოცდაათი წელია. შენ ეს კონკრეტული ამბავი გაინტერესებს, ხომ? ამ ამბავზე ვილაპარაკოთ.

– რატომ მეჩხუბებით, ბატონო ჯანრი, თქვენთვის ცუდი ხომ არაფერი მიკადრებია?

– ჩემ მდგომარეობაში მყოფი კაცი, აუღელვებლად ვერ ილაპარაკებს და ბოდიშს ვიხდი, ჰამლეტ ჩემო, წონასწორობის დაკარგვისთვის ხანდახან. თუ დაკითხვაა დაწყებული, დამკითხე, როგორც წესი და რიგია. თუ არა და ეს ლირიკული საუბარი „ქართველმა ქართველს და ესაა ჩვენი ქართველობას“ თემაზე ნერვებს მიშლის და სხვა დროისთვის გადავდოთ.

– ჯერ თქვენ მიმართ საქმე არაა აღძრული. ჯერ დაზარა-

ლებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობა არ შეგვიტყვია, იქნებ, არ გიჩივით ის კაცი. მე მორიგე ვარ და უბრალოდ ჩემთვის მაინტერესებდა. რა უნდა მომხდარიყო ისეთი, რომ თქვენ, ცნობილ, სერიოზულ კაცს დილით ჩანთა ქვევით გაგვესოთ, მოსულიყავით რუსთაველის პროსპექტზე და ყველას თვალწინ ქვა გესროლათ ასევე ცნობილი, პატივცემული რეჟისორისთვის. რა მაგალითს გვაძლევთ ამით: ჩვენ, ახალგაზრდობას?

– კიდევ ერთხელ გთხოვ, ჩემო ჰამლეტ, ამ საქციელის სამაგალითო და მისაბამ მხარეზე სხვა დროს ვილაპარაკოთ. არა ხართ თქვენ ის ხალხი ჩვენი თაობის ქმედებაში, მისაბამ მაგალითებს რომ დაეძებდეთ. დანვრილებით გაიმბობ ამ ისტორიას და შენ თვითონ განსაჯე – როგორც კაცმაც და როგორც მართლმსაჯულების წარმომადგენელმაც. მე, ჩემდა თავად, ახლაც, ამ წუთშიც, ღრმად მჯერა, რომ სწორად მოვიქეცი.

– გისმენთ, ყურადღებით, ბატონო ჯანრი.

გამომძიებელი, ცოტა არ იყოს სიმპათიითაც კი განენყო კაცისადმი, რომელიც თავის საქციელს აფექტურ მდგომარეობას კი არ აბრალებდა, ან საერთოდ დანაშაულს კი არ უარყოფდა, პირიქით, პირდაპირ ამბობდა; კაცს მოსაკლავად ქვა ვესროლე და მართალი ვარო.

– მე ადრე ლექსებს ვწერდი, – დაიწყო გაგაძემ – შეიძლება ნაკითხულიც კი გაქვთ ჩემი ლექსები. არაფერი სასწაული ეგ არ იქნება, ნაკითხული რომ გქონდეთ. არ უნდა ვიყო მთლად ურიგო და უკანასკნელი პოეტი. ამ ოთხი წლის წინ, სწორედ იმ ადგილზე, დღეს რომ ქვა ვესროლე, რეჟისორი ლასურია შემხვდა. ტოლები ვართ ჩვენ. კარგი ნაცნობებიო, რომ იტყვიან, ისე ვიყავით ერთმანეთთან. სულ მეგონა, რომ ერთმანეთის წარმატებები გვისხაროდა. ან რატომ არ უნდა გავგზარებოდა, კაცმა რომ თქვას, მე ჩემთვის ლექსებს ვწერდი, ეგ თავისთვის პიესებს დგამდა. თეატრი ბავშვობიდანვე მიყვარდა და ხატზე შემოძლია დავიფიცო, რომ ამ ჩვენს ქალაქში სპექტაკლი არ გამიშვია უნახავი. თუ ვინმე იყო ჩვენი თეატრის ტაშის დამკვრელი, მეც ვიყავი. ეს იყო თეატრთან ძირითადად ჩემი დამოკიდებულება.

შენ გეძებდიო, ლასურიამ, ბინა გამოგიცვლია და შენი ტელეფონი ვერაფრით დავაზუსტეო. სალაპარაკო მაქვს შენთან, თუ გცალიაო. გისმენ-მეთქი ყურადღებით, ჩემო ლასურ-

ია. პიესის დაწერა თუ გიცდიაო. არასოდეს-მეთქი, ნავიკითხე შენი ლექსები და დარწმუნებული ვარ, კარგ პიესას დაწერო. რაც მთავარია, ცხოვრებასთან კრიტიკული დამოკიდებულება გვაქვს, თანამედროვე აზროვნება, კალამი გიჭრის და უნდა მოხედო ქართულ თეატრსო. ეს მარტო ჩემი კი არა, მთელი დასის სათხოვარიო. ვიმსჯელებ, ვითათბირეთ და არჩევანი შენზე შევაჩერეთო; არ გვითხრა უარი თორემ ვილუპებითო. კი მაგრამ რანაირად, მე, საერთოდ... სიტყვაზე... მაგალითად-მეთქი. შეძლებ, შეძლებო. მანქანიდან ჩემი ბოლო წიგნი გადმოიღო, სარჩევი ჩამიკითხა, ამ, ამ და ამ ლექსების მოტივები მინდა იყოს პიესაშიო, თანაც დინამიკაში უნდა ჩანდეს ყველაფერიო.

დრამატურგიაში მთლად უცხოდ რომ მეგრძნო თავი, რასაკვირველია, არ დავთანხმდებოდი ლასურიას. მართალია, საუბარში თავი ნამეტანი მოვიმონავე, მაგრამ არც ისე იყო საქმე. ჩვენში დარჩეს და თეატრი იმდენად მიყვარდა, რომ პიესის დაწერის სურვილს მეც ვატარებდი გულში ფარულად.

ლასურიამ ვადაც კი დამითქვა: ახლა აპრილია, ივლისში ბორჯომში ვიქნები და პიესა იქ ამომიტანეო. იცოდე შენს იმედზე ვარ, ოქტომბერში უნდა ჩავუშვა და არ დამალალატოო.

ასეთ სიტყვას რომ გეტყვის კაცი, დაალალატებ? ქვას არ გახეთქავ და შეუძლებელს არ შეეჭიდები? გადავდე ყველაფერი განზე და სექტემბრის ბოლოსათვის პიესა უკვე მზად მქონდა. მე ვერ გეტყვი, რა გამომივიდა, მაგრამ ცდა არ დამიკლია. საერთოდ, ჩემს საქმეში პროფესიონალად მომაქვს თავი. ლიტერატურული ხალტურა და მწერლური ნახევარფაბრიკატი, ჭირივით მძულს, იოლად არასოდეს არ გავსულვარ, ფონი არ მიძებნია, სანამ ჩემებურ ლარ-თარგზე არ მივიყვან საქმეს, არ მოვეშვები. რაღა ბევრი გავაგრძელო, სამი თვის მანძილზე თავი არ ამიღია, გადავაკვდი პიესას და ჩემი ქუყით, დავამარცხე. გულის კანკალით ვეახელი ლასურიას ბორჯომში. მუსიკოსების კოტეჯში ჩამომხტარიყო. ასე, ნაშუადღევის ხუთი საათი იქნებოდა, ძლივს მივაგენი. ინვა და რაღაცას კითხულობდა. მინის კედელთან იდგა საწოლი. არ ეძინა, თორემ როგორ შევანუხებდი. შემოდიო, დამიძახა. ვერ დავუკარგავ, ლოგინიდან არ ამდგარა და არ გამომგებებია, ალბათ,

შეუძლოდა-მეთქი და ვინანე, რომ შევანუხე. შევედი, ხომ კარგი სურათია თავისთავად: მწერალს რეჟისორისთვის მიაქვს შეკვეთილი, დანაპირები პიესა. წამოუდგომლად გამომართვა პიესა ლასურიათ. არც გადაუფურცლავს, გვერდზე გადადო.

თვრამეტი ივლისი იყო. სექტემბრამდე ვერ წავიკითხავო, სექტემბერში მე თვითონ დაგირეკავო. არა უშავს, მე მოგაკითხავ-მეთქი. ნუ შენუხდები, მე თვითონ დაგირეკავო. ტელეფონი შემახსენეო. პიესას დიდი ასოებით დაანერა ჩემი ტელეფონი და კითხვა განაგრძო. ალბად ძალიან საინტერესო ადგილზე-მეთქი და ხელი აღარ შევუშალე. კარგად ყოფნა ვუსურვე და გამოვტრიალდი. გაკვირვებით კი გამიკვირდა ცივად შეხვედრა და უყურადღებობა, მაგრამ ნყენით არ მწყენია. რა ვუყოთ მერე, თუ ყურადღებით ვერ შეგხვდება. ხელოვანი კაცია ათასი ფიქრი უტრიალებს, თანაც როგორც ჩანს, დიდ ადამიანებს თავისი უცნაურობები უნდა ჰქონდეთ-მეთქი.

მოვიდა სექტემბერი. არ შეიძლება იმის აღწერა, როგორ გაიწელა ეს თვე-ნახევარი, რა გულისფანცქალით ველი მსჯავრს ჩემს პიესაზე. ჩამოიფურცლა სექტემბერიც. ლასურია არ მირეკავს. არადა მერიდება მისვლა. იქნებ ვერ მოასწრო კაცმა წაკითხვა, ან სხვა რამ საქმეები გამოუჩნდა. რა მოხდა მერე.

ოცდაცხრა სექტემბერი იყო, მე თვითონ მივედი. ოთხი წლისწინანდელ ამბავს გიყვები.

თეატრში ერთი ხანში შესული, უაღრესად ყურადღებიანი, რომ იტყვიან, ტკბილი კაცი მუშაობს, დირექტორ-განმკარგულებლად – ქილაია გვარად.

მობრძანდი ჩემო ჯანრიო. სასიხარულოა შენი გამოჩენა ჩვენს თეატრშიო. ლასურიათ თუ იცის დღეს რომ უნდა მოსულიყავიო. თავი რომ გავაქნიე, შენუხდა, ვაითუ დააგვიანოს და დიდხანს დაგჭირდეს ლოდინიო.

არა უშავს-მეთქი. იმ დღეს კარგა ხანს ველოდე, მაგრამ არ მოვიდა, როგორც კი გამოჩნდება, ვკითხავ, შევუთანხმებ და მე თვითონ დაგირეკავო, ქილაიათ.

აშენდა მისი ოჯახი, იმ სალამოსვე დამირეკა. ხვალ, თუ არ შენუხდები, თორმეტზე მოდი ლასურიასთან შესახვედრადო.

თორმეტს ათი წუთი აკლდა რომ მივედი. სამამდე ველოდე, არ ჩანს, წუხს ქილაია. ოთხის ნახევარზე დარეკა. გაგაძე გელოდებათო დირექტორმა, ზეგ ორზე მოვიდესო, დააბარა.

ბოდიშს მიხდის ქილაია სხვის მაგივრად. არ გენყინოს ჩემო ჯანრიო, ვერ მოძებნა ალბად დრო. დაკავებულია ძალიანო.

„ზეგ“ მივედი ორ საათზე და ოთხამდე ვიცადე.

ახალგაზრდა რეჟისორმა შემოირბინა და ქილაიას რაღაც უჩურჩულა. კი მაგრამ, ბატონი ჯანრი დაიბარა და არ აპირებს შემოსვლასო? განყრა ქილაია.

ფერმკრთალი რეჟისორი სანყალი თვალებით შემომაჩერდა. არ გამცეთ ბატონო და ახლა მანქანასთან დგას. სანამ წავიდოდეს, მიუსწარიო, თორემ მერე ხუთ დღეს აღარ იქნება თეატრშიო.

გავვარდი და ზუსტად იმ ადგილას, სადაც დღეს ქვა ვესროლე, მანქანაში მჯდომს მივუსწარი.

შემომხედა. მანქანიდან არ გადმოსულა. წავიკითხე ჯანრი შენი პიესა, ძალიან მომეწონა, ოქტომბერში მუშაობას ვინყებ, ალბად, დეკემბრის ბოლოს, საახალწლოდ გამოვუშვებო.

ხომ არაფერია შესასწორებელი-მეთქი. არაო, როგორიც მინდოდა, ისეთი პიესააო.

დაიძრა მანქანა. დიდხანს ვიდექი სიხარულისაგან გახევებული.

„აი, კაცი-მეთქი ვფიქრობდი, აი, რეჟისორი, ყოველგვარი ჭირვეულობის გარეშე, უბრალო და საქმიანი. მოეწონა პიესა და დგამს, ამაზე კარგი იქნება-მეთქი“?

ოქტომბერი მიიწურა, შუა ნოემბერია. გარს ვუვლი ჩემს საყვარელ თეატრს, გაგონილი მაქვს, რეჟისორებს არ უყვართ, როცა ავტორი რეპეტიციაზე გამოჩნდება. ვინმეს თვალში ცუდად არ შევეფეთო-მეთქი. დეკემბერმაც რომ ლევა იწყო, დავუნყე ანონსის აფიშებს თვალიერება. მგონია ახლა გახურებული იქნება მუშაობა ჩემს პიესაზე. მხატვრის ესკიზები უკვე დამტკიცებული და შეკვეთილია ალბათ. მუსიკაც უკვე მზად ექნება კომპოზიტორს... ახალი წლის წინა დღეებში გულმა არ მომითმინა და შევიარე თეატრში. როგორა-მეთქი საქმე, პირველივე ნაცნობს ვკითხე, სანამ ქილაიას კაბინეტამდე მივალწევდი. ნაცნობი სალიტერატურო ნაწილის გამგე აღმოჩნდა, მშვენიერი, კდემით აღსავსე ქალბატონი. კარგადო, ღვთის წყალობით წინ მივდივართო. მე ჩემი პიესის შესახებ გეკითხები-მეთქი. რომელი პიესისო, გაიკვირვა როგორ არ იცი, ორი თვეა რეპეტიციობს დასი. თვითონ ლასურია დგამს-

მეთქი. გულმა რეჩხი მიყო. გაეცინა ქალბატონს: ჯანრი ბატონო, რისი რეპეტიცია, რა რეპეტიცია, ლასურია ხუთ ოქტომბერს რომ გაემგზავრა საბერძნეთში, იმის მერე თვალითაც არ გვინახავს. მომავალი წლის რეპერტუარის პიესები დამიტოვა წასაკითხად, იქ შენი პიესის მსგავსი არაფერია, საერთოდ ქართული პიესა არც ერთი არ არისო. არ მოსწონს ამ კაცს ქართული პიესები და რა ვქნა მეო. ეტყობა სასონარკვეთილი სახე მქონდა ამის გამგონეს, რაკილა შევეცოდე და დამიყვავა – არ ვიცი, იქნებ მართლა გადანყვეტილი აქვს შენი პიესის დადგმა. ასე იცის ხოლმე, დასადგმელს შინ ინახავს, უეცრად გამოაჩენს და დაინყებს მუშაობასო.

გულჩამწყდარი გამოვბრუნდი თეატრიდან.

აპრილში დაბრუნდა ლასურია საბერძნეთიდან და, რასაკვირველია, ლოდინით დაღლილი, ჟურნალისტების ყურადღების ცენტრში მოექცა. არ დაუმაღლავს, ტელევიზიითაც გამოაცხადა და სამ გაზეთში კორესპონდენტს კითხვაზე, რას შემოგვთავაზებთ ახალსო, უპასუხა: „პირველ რიგში ჯანრი გაგაძეს პიესა უნდა დავდგა. პოეტმა ჩვენი დაკვეთით საინტერესო პიესა შექმნა“.

თავი ქუდში მაქვს. გახარებული როგორ არ ვიქნები, კაცმა ქვეყანას მოსდო, რომ ჩემს პიესას დგამს. ლასურია ის კაცი არ არის, თქვას და არ შეასრულოს, დანაპირები არ გაანაღდოს-მეთქი, ვფიქრობდი.

დამთავრდა მეორე სეზონიც. თეატრმა ორ „იმპერიალისტურ“ სახელმწიფოში ტრიუმფალურად იგასტროლა და როგორც საკუთარი, ტრადიციულ-განუშორებელი, შტატისანი პოლიტიკური ხელმძღვანელი და საგასტროლო მიმომხილველი, თეატრმცოდნე წერდა – ლამის ჭკუიდან შეშალა ნოსტალგიურული ემიგრაციით ნახევრადსავსე დარბაზები.

სექტემბერში გამოჩნდა თბილისში ლასურია. ორი დღე ვაცალე აკლიმატიზაცია და ავეტუზე კაბინეტის კარებთან. ახლა იმდენად პიესის დადგმა აღარ მაინტერესებს, რამდენადაც რეჟისორის სახის დანახვა და მისი დასაბუთებული პასუხის მოსმენა. მეტყვის მიზეზს, ტყუილს ან მართალს. ბოდიშს მომიხდის, ვერ ვახერხებთ შენი პიესის დადგმასო, დავმშვიდდები და წავალ შინ. მეცოდინება რომ არ იდგმება. რა მოხდა მერე. ჩემისთანების პიესები არ დადგმულა?

ათი დღის მანძილზე ჯიუტად, მაგრამ ამაოდ ველოდე ლასურიას. აშკარად ჩანდა, მემალეობდა. შემოირბენდა თურმე თეატრში, იკითხავდა; გაგაძე ხომ არ მელოდებო, რომ ეტყოდნენ, შენს კაბინეტთან ზისო, შეძვრებოდა სხვა სათადარიგო კაბინეტში, უსაქმობით დაღლილი, თეატრს სახელმძღვანელო მითითებებს მისცემდა და გაიპარებოდა.

მეთერთმეტე დღეს, როცა სწორედ იმ ადგილას დავუდარაჯდი, სადაც დღეს ქვა ვესროლე (იმჯერად რა თქმა უნდა ქვების გარეშე), შევიტყვე, რომ ნუხელის ამნაპნა იმპერიის ცენტრმა. ორი თვით მოსკოვმა გაითხოვა დიდ ლენინზე და მის ბანდიტ თანამებრძოლებზე პიესის დასადგმელადო.

რუსული გაზეთები აღფრთოვანებით გვატყობინებდნენ ლასურიას მოსკოვურ წარმატებებს. რეჟისორი ისე დათვრა ურდოში გამარჯვების აღლუმზე, რომ თვისტომი (სამნუხ-აროდ მოსკოვმა იცის ასე). მიავიწყდა და შეყვარებულ რუსებს სახეგამთვარულმა შეაგება: სამშობლოს სიყვარული პროვინციალიზმია, რაც შემეხება მე, ადამიანის სიყვარული პუშკინმა მასწავლაო.

შარშან, თვრამეტ აპრილს, ჭილაიამ დამირეკა; ჯანრი ნუხელის ჩამოსულა, აქ არის, სასწრაფოდ ნახე, თორემ, მგონი, სადღაც აპირებს წასვლასო.

იმ ადგილას, სადაც ქვა ვესროლე დავუდარაჯდი, და შემოვიდა თუ არა, წინ გადავუდექ. გამიღიმა, გაუხარდა ჩემი დანახვა. როგორაა ჩემი საქმე-მეთქი. მე შენთვის უნდა მეკითხო. მე დავუტოვე ყველაფერი ბრაიძეს, დავალება მივეცი, როლები უნდა გაენაწილებინა და რეპეტიციები დაენყო, ნუ დამიმაღავ, თუ კაცი ხარ, არ დაუნყია მუშაობაო?

ბრაიძის გვარი პირველად გავიგონე, იმ დღეს. ხვალ მოდი, გავარკვევ ყველაფერს და გეტყვი პასუხსო. ახლა უკვე აღარსად მივდივარ და მე თვითონ შევუდგები საქმესო.

რა თქმა უნდა, ვერც ხვალ და ვერც მომდევნო ცამეტ დღეს ლასურიას მოხელთება ვერ შევძელი. თერთმეტ მაისს თეატრალური საზოგადოების კიბეზე შემთხვევით შემეფეთა. მე თვითონ მინდოდა გვერდის აქცევა, ჯერ ერთი, არ მინდოდა მორიგი ტყუილით დავეპურებინე, და კიდევ უფრო შემძულეობოდა, მეორეც, არ მსურდა უხერხულ დღეში ჩამეყენებინა. ორივე ხელით ჩამაფრინდა მხრებზე. ხომ არ მემდურიაო. ხუთი

დღეა გეძებ, მთელი ქალაქი შევძარიო. შენი ტელეფონი გამებნა სადღაც და ჯავრით აღარა ვარო კაცი. დავანებოთ იმ ძველ პიესას თავი, ახლა, ხომ ხედავ, რა მოვლენები ხდება, – სასწრაფოდ უნდა დამინერო ცხრა აპრილზე პიესა, ივნისში ვინცებ რეპეტიციებს. ამას წყალი არ გაუვაო. არ დამაღალატო, თუ ძმა ხარ, შენს იმედზე ვარო.

ერთბაშად გამიარა ყოველივე წყენამ და ლასურიას აღტყინება გადამედო. ისედაც ვაპირებდი, ჩემთვის, ცხრა აპრილზე პიესის დაწერას და ახლა როგორი საქმეა, თეატრი მოუთმენლად გელოდება. რეჟისორი ხელებს იფშვნეტს შენი პიესის მოლოდინში.

გავასწორე დღე და ღამე და ივნისის პირველ რიცხვებში ვაახლე თეატრს პიესა. გულში ჩაიხუტა ლასურია მიტანი-სთანავე, რომ იცოდე, რამოდენა პატივი მეციო. რა კარგია. ყველას დავასწრებთ ცხრა აპრილის ტრაგედიაზე სპექტაკლის შექმნასო. წაილო სახლში და ჰოი, საკვირველებავ! მეორე დილით დამირეკა: ყველაფერი რიგზეა, პიესა ძალიან მომეწონა, ხვალიდან ვინცებ მუშაობასო.

ყურებს არ დავუჯერე. ნუთუ თვითონ ლასურია მირეკავს-მეთქი, ისე ვიყავი განამებულ გულდასერილი ამ სამი წლის განმავლობაში მისი გასხლტომა-გაქცევებისაგან.

დაიწყო ხმაურით მუშაობა ლასურია. ცხრა აპრილზე პიესას ვდგამო, უკვე სცენაზე ვართო. ჩვიდმეტ ოქტომბერს პრემიერას ვითამაშებთო. რატომღაც ინტერვიუებში პიესის ავტორად არ მასახელებდა, მაგრამ გული არ დამწყვეტია. ესეც ხელოვანის უცნაურობას მივანერე.

სპექტაკლის ჩაბარების დრო რომ მოახლოვდა, ერთი-ორჯერ დავურეკე, როგორ მიდის-მეთქი საქმე? კარგადო. რეპეტიციებზე ხომ არ მოვიდე-მეთქი. არა, რა საჭიროაო.

გაჩნდა აფიშები ქალაქში. აწერია ცხრა აპრილის ტრაგედიის ამსახველი პიესა. დამდგმელი ლასურია. პიესის სახელწოდება შეცვლილია (არა უშავს, არც ამით დაქცეულა ქვეყანა), მაგრამ მაგარი ის არის, რომ აფიშაზე ჩემი გვარი არ ჩანს.

არც გენერალურ რეპეტიციაზე მეძახიან.

ქუჩაში მხვდებიან სპექტაკლის მონაწილეები, მაგრამ სალაპარაკოდ არ მიჩერდებიან. ხელის აწევით მესალმებიან ხოლმე და სწრაფად გამეცლებიან.

დაუპატიჟებლად მივედი სპექტაკლის გასინჯვაზე. ლასურია რომ დამინახა, აშკარად შევატყვე, ნირი წაუხდა, ფერი დაკარგა, შეცბა.

სანამ სპექტაკლი არ დამთავრდა, ვერ მივხვდი რაში იყო საქმე.

რეჟისორების უცნაურობის ამბავი რომ ვიცი, ალბათ ჯერ პანტომიმის შესავალი გაუკეთა სპექტაკლს და, და აგერ-აგერ ამოიღებენ ხმას ჩემი საყვარელი მსახიობები-მეთქი!

თქვენც არ მომიკვდეთ.

ჩემი პიესიდან მარტო მიზანსცენები აუღია და მუნჯური სპექტაკლი დაუდგამს. დაშლივინებდნენ, გადი-გადმოდი-ოდნენ გიჟებივით, ლამაზი მსახიობები სცენაზე, უსიტყვო სპექტაკლი ანაქრონიზმობდა ქართული სიტყვის უპირველეს თეატრში.

რეჟისორს, რასაკვირველია, ნება აქვს უსიტყვო, უმუსიკო, უდეკორაციო და უმსახიობო სპექტაკლიც დადგას მისი სურვილისა და გემოვნებისამებრ. მაგრამ მე რა შუაში ვიყავ?

ნუთუ ასე ძნელი იყო, ამ ოთხი წლის განმავლობაში ერთი მართალი სიტყვა გაემეტებინა; ჯანრი, არ მომეწონა შენი პიესა და ვერ დავდგამო?

როგორ ხასიათზე წამოხვიდოდი შენ ჩემ ადგილას იმ გენერალური რეპეტიციიდან?

ხვდები ახლა რატომ ვესროლე ქვა? მე მას როგორც რეჟისორს არ გავუჯავრდი, გავუჯავრდი როგორც კაცს, როგორც აბუჩად ამგდებს.

ახლა ამ ქვის სროლისათვის დახვრეტას ხომ არ მომისჯიან, ვიცი, პირობას გაძლევ, დღეს იქნება თუ გაისად, სადაც შემხვდება აუცილებლად სილას გავანწავ.

ასარჩევნი

გვანჯი.....	5
სოფლის მადონა.....	11
სიკვდილის წინა დღე.....	21
საქმე.....	28
ბოლო.....	41
ლორი ქალაქში.....	47
სიზმარი.....	52
დიდვაჭარი.....	58
წამალი.....	67
მასპინძელი.....	71
„მაგრამ ლოდინით დაღალულ ქალთა...“.....	74
სევასტი.....	81
ზვიადაური.....	85
გიყვარდეთ მტერნი თქვენნი?.....	94
ალე.....	105
კომედია.....	110
მწერი.....	117
მსჯავრი.....	122
იქ.....	128
ქოფაკი.....	136
გული.....	138
ცრემლი სად არის.....	148
ნაგაზი.....	153
პაჭულია.....	161
განთუა.....	167
ჯორი.....	171
ნელი ნიკურაძე.....	176
კვირიკე.....	192
მეზობლები.....	197
61–11–25.....	204
ექიმბაში.....	214
დეპეშა.....	223

ცხედარი.....	228
საშველი.....	238
არ დაიკარგება?.....	246
„მაღალი სტუმარი“.....	254
მაჩვი.....	257
არ აწყენინოთ.....	261
ჯაჭვი.....	268
ცისარტყელა.....	278
მსმელი.....	293
წრე.....	302
ერთი შრომითი დღე.....	331
ყივილი.....	341
კარგად ცხოვრობენ გუბერნატორები?.....	345
უფასო პანსიონატი.....	357
ამრევი.....	368
წარღვნიტ ჩაქცეულ ნაპირზე.....	376
საყდარი სოფლის სასაფლაოზე.....	383
აპრილი.....	390
მეშვიდე დღე.....	395
დიდი, წითელი ბურთი.....	398
ბაბუაჩემი მეტყოდა ხოლმე.....	410
ოცდაცამეტი.....	414
მაგზოლეუმი.....	419
ვიცი.....	433
თოჯინების თეატრი.....	437
სიკვდილი მაღალმთიან სოფელში.....	448
ამერიკა, ამერიკა.....	456
დრამატურგ გაგაძის ჩვენება.....	467

РЕВАЗ МИШВЕЛАДЗЕ
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ
в 25 томах
ТОМ V

Издательство „Сакартвелос Мацне“
Тбилиси 2012